ಕಲ್ಲೂರಿನ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿ ಮತ್ತು ಆತನ ವಂಶಜರು

ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪದವಿಗಾಗಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಾದರಪಡಿಸಿದ ನಿಬಂಧ

ಸಂಶೋಧಕರು :

ಚೆನ್ನಬಸಪ್ಪ ಕುಂಬಾರ

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು :

ಡಾ. ಎಸ್. ಎಸ್. ಅಂಗಡಿ

ಹಿರಿಯ ಶ್ರೇಣಿ ಅಧ್ಯಾಪಕರು

ಹಸ್ತಪ್ರತಿಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಭಾಗ

ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.

ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ ೫೮೩೨೭೬.

ಭಾಷಾ ನಿಕಾಯ

ಹಸ್ತಪ್ರತಿಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಭಾಗ

ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.

ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ - 583276.

೨೦೦೫

ಕಲ್ಲೂರಿನ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿ ಮತ್ತು ಆತನ ವಂಶಜರು

ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿಗೆ ಸಾದರಪಡಿಸಿದ ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ನಿಬಂಧ.

ಸಂಶೋಧಕ

ಚೆನ್ನಬಸಪ್ಪ ಕುಂಬಾರ

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು

ಡಾ.ಎಸ್.ಎಸ್. ಅಂಗಡಿ

ಹಿರಿಯ ಶ್ರೇಣಿ ಅಧ್ಯಾಪಕರು

ಹಸ್ತಪ್ರತಿಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಭಾಗ

ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.

ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ - ೫೮೩೨೭೬.

ಭಾಷಾ ನಿಕಾಯ

ಹಸ್ತಪ್ರತಿಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಭಾಗ

ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.

ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ - ೫೮೩೨೭೬

೨೦೦೫

ಪ್ರಮಾಣ ಪತ್ರ

ಕಲ್ಲೂರ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿ ಮತ್ತು ಆತನ ವಂಶಜರು ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ ಎಂಬ ನಿಬಂಧವನ್ನು ಡಾ.ಎಸ್.ಎಸ್. ಅಂಗಡಿ ಅವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಹಂಪಿಯ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಶಾಸ್ತ್ರವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪದವಿಗಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಸ್ತುತ ನಿಬಂಧವನ್ನು ಈ ಮೊದಲು ನಾನು ಯಾವುದೇ ಪದವಿಗಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಪ್ರಮಾಣೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಸ್ಥಳ : ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.

ದಿನಾಂಕ : ೨೪.೦೮.೨೦೦೫

(ಚೆನ್ನಬಸಪ್ಪ ಕುಂಬಾರ)
ಸಂಶೋಧಕ
ಹಸ್ತಪ್ರತಿಶಾಸ್ತ್ರ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ.
ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ - ೫೮೩೨೭೬.

ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.

ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ - ೫೮೩೨೭೬

ಡಾ.ಎಸ್.ಎಸ್. ಅಂಗಡಿ
ಹಿರಿಯ ಶ್ರೇಣಿ ಅಧ್ಯಾಪಕರು
ಹಸ್ತಪ್ರತಿಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಭಾಗ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.

ದೃಢೀಕರಣ ಪತ್ರ

ಶ್ರೀ ಚೆನ್ನಬಸಪ್ಪ ಕುಂಬಾರ ಇವರು ಕಲ್ಲೂರಿನ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿ ಮತ್ತು ಆತನ ವಂಶಜರು ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ ಎಂಬ ನಿಬಂಧವನ್ನು ನನ್ನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಂಪಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪದವಿಗಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಸ್ತುತ ನಿಬಂಧವನ್ನು ಈ ಮೊದಲು ಇವರು ಯಾವುದೇ ಪದವಿಗಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ದೃಢೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಸ್ಥಳ : ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ.

ದಿನಾಂಕ : ೨೪.೦೮.೨೦೦೫

(ಡಾ.ಎಸ್.ಎಸ್. ಅಂಗಡಿ)

ಅರಿಕೆ

ಕವಿ, ಕೃತಿಯ ಬಗೆಗೆ ಹಲವಾರು ಅಧ್ಯಯನಗಳು ನಡೆದರೂ; ನಡೆಯಬೇಕಾದದ್ದು ಬಹಳಷ್ಟು ಇದೆ ಎಂಬುದು ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯ ಮನೆತನವನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿಭಾನ್ವಿತವಾಗಿದ್ದು, ಪ್ರಮುಖವಾದ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದೂ ಸಹ ಈವರೆಗೂ ಎಲೆಮರೆಯ ಕಾಯಾಗಿರುವುದು ಒಂದು ವಿಷಾದನೀಯ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಾಹಿತಿಗಳು ಇನ್ನೂ ಕತ್ತಲ ಲೋಕದಲ್ಲಿದ್ದಾರೆನಿಸುತ್ತದೆ. ನೋಡುವ ಕಣ್ಣಿದ್ದರೂ ಬೆಳಕಿನ ಕೊರತೆಯಿದೆ. ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಾರದ ಸಾಹಿತ್ಯದ, ಸಾಹಿತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮನಹರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ನಾನು ಬಿ.ಎ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಒಳ್ಳೆಯ ಉಪನ್ಯಾಸಕರೆಂದೇ ಖ್ಯಾತರಾದ ನನ್ನ ನೆಚ್ಚಿನ ಗುರುಗಳಾದ ಪ್ರೊ.ವಿ.ಎಚ್. ನಾಯಕರೂ ಸಹ ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳು ಹೊರಬರಬೇಕೆಂದು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಮತ್ತೋರ್ವ ನೆಚ್ಚಿನ ಗುರುಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಎಫ್.ಎಚ್. ಚಿತ್ರಗಾರ ಸರ್‌ರವರು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದುದು ನನ್ನಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವಂತೆ ಮಾಡಿತು. ಮುಂದೆ ಹಂಪಿಯ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಗೆ ಅರ್ಜಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡಾಗ ಆಯ್ಕೆಗೊಂಡೆ. ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಾಗಿ ಹಿರಿಯ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ, ಸಾಹಿತಿಗಳೂ ಆದ ಡಾ.ಬಸವಲಿಂಗ ಸೊಪ್ಪಿಮಠರು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು. 'ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ವರ್ಗ ಸಂಘರ್ಷ' ದ ಬಗ್ಗೆ ಹುಡುಕ ತೊಡಗಿದೆ. ಆದರೆ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ದೊರೆಯದೇ ಹೋದಾಗ, ಡಾ.ರವೀಂದ್ರನಾಥರವರ ಸಹಕಾರದೊಂದಿಗೆ ಕಲ್ಲೂರಿನ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಮುಂದಾದೆ. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವು ಬಾಹ್ಯ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರನ್ನು ತಾಂತ್ರಿಕ ಕಾರಣದಿಂದ ಕೈ ಬಿಟ್ಟಾಗ ನನ್ನ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಕೈ ಹಿಡಿದವರು ಅಂದಿನ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿದ್ದ ಡಾ.ವೀರೇಶ ಬಡಿಗೇರರವರು ಅವರಿಗೆ ನಾನು ಚಿರಋಣಿ.

ನಾನು ಎಂ.ಎ. ಮುಗಿಸಿ ೧೯೯೨ ಕ್ಕೆ ಜೆ.ಆರ್.ಎಫ್. ಪಾಸಾದೆ. ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಂಶೋಧಕನಾಗಿ ಸೇರಿದೆ. ಆದರೆ ಜೆ.ಆರ್.ಎಫ್. ನ ಹಣವು ವರ್ಷದ ಕೊನೆಗೇ ಬರುತ್ತದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಿತು. ಆರ್ಥಿಕ ಅಡಚಣೆಯಿಂದ ಅದನ್ನೂ ಕೈ ಬಿಟ್ಟೆ. ಕಾರಟಗಿಯ ಸಿ.ಎಂ.ಎನ್. ಕಾಲೇಜಿನ ಪ್ರಾಚಾರ್ಯನಾಗಿ ತೃಪ್ತಿಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ೧೯೯೭ ಕ್ಕೆ ಮಾನ್ವಿ ಕಾಲೇಜಿನ ಉಪನ್ಯಾಸಕರಾಗಿ ಸೇರಿದ ಮೇಲೆ ಪುನಃ ಸಂಶೋಧನೆ ಮಾಡುವ ಆಸೆ ಚಿಗುರಿತು. ನನ್ನ ಆಸೆಗೆ ನೀರೆರೆದವರು ಅಂದಿನ ಕೇಡರ್ - ೧ ಪ್ರಾಚಾರ್ಯರಾಗಿದ್ದ ಪ್ರೊ.ಕೆ.ಎಂ. ಅಚ್ಯುತಕುಮಾರ (ಈಗ ಕಾಲೇಜ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆಯ ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ವಿಭಾಗದ ಜಂಟಿ ನಿರ್ದೇಶಕರು) ರವರು ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ತೊಡಗಲು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಆಗಲೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ೨೦೦೨ ಕ್ಕೆ ಸಿಂಧನೂರು ಕಾಲೇಜಿಗೆ ವರ್ಗವಾಗಿ ಬಂದ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಆಸೆಯು ನೆರವೇರಿತು.

ನಾನು ಬಾಲಕನಾಗಿದ್ದಾಗ ನನ್ನವ್ವ ನನ್ನನ್ನು ತಬ್ಬಿಕೊಂಡು 'ನೀನು ಬಾಳ ಓದಿ ಶ್ಯಾಣೇತ ಆಗ್ಬಕು, ಡಾಕ್ಟರ ಆಗಿ ನಮ್ಮಂತ ಬಡವರ ಕಾಳಜಿ ಮಾಡಬೇಕು' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಅಚ್ಚೊತ್ತಿದಂತಿದೆ. ಆದರೆ ನನಗೆ ವೈದ್ಯರಾಗುವ (ಡಾಕ್ಟರ್) ಅವಕಾಶ ತಪ್ಪಿಹೋಯಿತು. ಆದರೆ ಈಗ ಪಿಎಚ್.ಡಿ ಪದವಿ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಂದರ್ಭ ಬಂದಾಗ ನನ್ನ ತಾಯಿ ಇಲ್ಲದುದು ನನ್ನ ದುರ್ದೈವವೇ ಆಗಿದೆ. ನನ್ನ ಅಧ್ಯಯನ, ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಪೋಷಿಸಿ ಬೆಳೆಸಿದವರು ಶ್ರಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರತೀಕವಾದ ನನ್ನ ತಂದೆ ಶ್ರೀ ಕುಂಬಾರ ಬಸಣ್ಣ ಮಾಸ್ತರ. ಬಡತನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬಡತನದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದೂ ಸದಾ ಹೊಸತನ ಹುಡುಕುವ ಮನಸ್ಸಿನವರು. ನನ್ನ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಒಂದು ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ನಿಂತವರು ನನ್ನ ಬಾಲ್ಯ ಗುರುಗಳಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ದೇವೇಂದ್ರಪ್ಪ ಬುಳ್ಳಾಪುರ ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ನಾನು ಸದಾ ಚಿರಋಣಿಯಾಗಿರುವೆ.

ನನ್ನ ಓದಿಗೆ ಕಾರಣರಾದವರು ಗಂಗಾವತಿಯ ಕಲ್ಮಠದ ಪೂಜ್ಯ ಲಿಂ| ಚೆನ್ನಬಸವ ತಾತನವರು (ಪತ್ರೆಯ್ಯತಾತನವರು) ಹಾಗೂ ಗುರುಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಎಸ್.ಜಿ. ಚೆನ್ನಳ್ಳಿಯವರ ಮಾತೃಮಮತೆಯೂ ಕಾರಣ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀ ಡಿ.ಎ. ಹಾಲಸಮುದ್ರರವರ ಧೈರ್ಯದ ನುಡಿಗಳು ಕೂಡಾ ಓದಲು ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದೆ. ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ನನ್ನ ನಮನಗಳು. ನನ್ನ ಸಂಶೋಧನೆಯನ್ನು ಓದಿಸಿ ಹೊಸ ಹೊಸ ಹೊಳವುಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ ಶ್ರೀ ಶಂಕರಯ್ಯಮಠರವರಿಗೂ ನಮನಗಳು.

ಹಸ್ತಪ್ರತಿಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಭಾಗವು ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗುವ ಕಮ್ಮಟ, ಶಿಬಿರಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿ ಸಂಶೋಧನಾಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಅವಕಾಶ ನನಗೆ ದೊರಕಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ಅಧ್ಯಾಪಕ ವೃಂದದವರು ನಮ್ಮ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡು ತಮ್ಮ ಮೌಲಿಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಆಗಾಗ ನೀಡಿದ್ದು ನನ್ನ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಚರ್ಚೆ, ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣವು ಸಂಶೋಧಕನಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಅವಕಾಶವೇ ಸೈ. ಹಿರಿಯ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಪ್ರೊ.ಎ.ವಿ. ನಾವಡ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು, ಪುರಂದರ ಅಧ್ಯಯನ ಪೀಠ, ಡಾ.ವೀರೇಶ ಬಡಿಗೇರರವರು, ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾದ ಡಾ.ಎಫ್.ಟಿ. ಹಳ್ಳಿಕೇರಿ ಅವರು, ಹಿರಿಯ ಶ್ರೇಣಿ ಉಪನ್ಯಾಸಕರಾದ ಡಾ.ಕೆ. ರವೀಂದ್ರನಾಥರವರು ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಎಸ್.ಆರ್. ಚೆನ್ನವೀರಪ್ಪ ಅವರುಗಳು ನನ್ನ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಲಹೆ, ಸೂಚನೆ ನೀಡಿದ್ದು ಅವರಿಗೆಲ್ಲರಿಗೂ ನನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು.

ಹಿಂದಿನ ಕುಲಪತಿಗಳಾದ ಡಾ. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಕಂಬಾರ, ಡಾ.ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ, ಡಾ.ಎಚ್.ಜೆ. ಲಕ್ಕಪ್ಪಗೌಡ ಹಾಗೂ ಈಗಿನ ಕುಲಪತಿಗಳಾದ ಡಾ.ವಿವೇಕ ರೈ ಅವರಿಗೂ, ಹಿಂದಿನ ಕುಲಸಚಿವರಾದ ಡಾ.ಕೆ.ವಿ.. ನಾರಾಯಣರವರಿಗೂ ಹಾಗೂ ಈಗಿನ ಕುಲಸಚಿವರಾದ ಡಾ.ಕರೀಗೌಡ ಬೀಚನಳ್ಳಿ, ಅಧ್ಯಯನಾಂಗದ ನಿರ್ದೇಶಕರಾದ ಡಾ.ಬಿ.ಆರ್.ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಅವರಿಗೂ ನನ್ನ ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು.

ನನ್ನ ಸಂಶೋಧನಾ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹಂಪಿಗೆ ಹೋದಾಗೊಮ್ಮೆ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಭಾಗದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾದ ಡಾ.ಅಮರೇಶ ನುಗಡೋಣಿ ಅವರಿಗೆ ಭೇಟಿಯಾದಾಗೊಮ್ಮೆ ನನ್ನ ಸಂಶೋಧನೆಯ ವಿಷಯ ಕೇಳಿ ಸಂತೋಷ ಪಡುತ್ತಿದ್ದರಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲದೆ, ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯ ಬಾಹುಳ್ಯದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲೂ ಸಹ ನನ್ನ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಪರಿಹಾರ ಒದಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಂತೆ ವೈಚಾರಿಕವಾಗಿ ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ನಿಲ್ಲಬೇಕೆಂಬ ಆಶಯದಿಂದ ಸೂಚನೆ ಒದಗಿಸಿದ ಡಾ.ರಹಮತ್ ತರೀಕೆರೆ, ಡಾ.ಪುಟ್ಟಯ್ಯ ಮತ್ತು ಡಾ.ಶಿವಾನಂದ ವಿರಕ್ತಮಠ ಮತ್ತು ಪ್ರೊ.ಶಾಶ್ವತಸ್ವಾಮಿ ಮುಕ್ಕುಂದಿಮಠ, ಶ್ರೀ ಭವರ್‌ಲಾಲ್‌ಜೀ ಮಂಗಲ ದೀಪ ಷೋ ರೂಂ ಸಿಂಧನೂರು ಹಾಗೂ ಶ್ರೀ ಮಾಂಗೀಲಾಲ್‌ಜೀ ಮಾನ್ವಿ ಇವರು ರಾಜಸ್ಥಾನಿಯ ಬಾರಮಾಸ ಕಾವ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಅವರಿಗೂ ನಾನು ಋಣಿಯಾಗಿರುವೆ.

ನಮ್ಮ ಕಾಲೇಜಿನ ಪ್ರಾಚಾರ್ಯರಾದ ಶ್ರೀ ಜೈಕಿಶನ್ ಠಾಕೂರರವರು ಅನುಭವ, ತಾಳ್ಮೆಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಹಿರಿಯರು, ಅವರ ಸಹಕಾರ, ಸಲಹೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ ತೀರದು. ಅವರಿಗೆ ನನ್ನ ಅನಂತ ವಂದನೆಗಳು. ಆತ್ಮೀಯರೂ ನನ್ನ ಹಿತೈಷಿಗಳೂ ಆದ ಶ್ರೀ ಪಂಪನಗೌಡ ಗುರಿಕಾರ, ಕಂಪ್ಯೂಟರ್ ವಿಜ್ಞಾನಿಯೆಂದೇ ಖ್ಯಾತ ನಾಮರಾದ ಶ್ರೀ ಎಸ್.ಹನುಮಂತಪ್ಪ ಅವರಿಗೂ ಹಾಗೂ ನನ್ನ ಸಹೋದ್ಯೋಗಿ ಮಿತ್ರರಿಗೂ, ನನಗೆ ಬೇಕಾದ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ ನನ್ನ ಆತ್ಮೀಯರೂ ಆದ ಶ್ರೀ ವಿ.ಎಲ್. ಭಾವೀಕಟ್ಟಿ ಗ್ರಂಥಾಲಯ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ, ನನ್ನ ಸಹಪಾಠಿ ಮಿತ್ರರೂ, ನನ್ನ ಹಿತೈಷಿಗಳೂ ಆದ ಶ್ರೀ ಡಿ.ಎಚ್. ಕಂಬಳಿ ಮತ್ತು ಪತ್ರಕರ್ತ ಮಿತ್ರರಾದ ಶ್ರೀ ಕಲಿಗಣನಾಥ ಗುಡದೂರು, ಶ್ರೀ ಶರಣು ಪಾ.ಹಿರೇಮಠ, ಶ್ರೀ ಪ್ರಹ್ಲಾದಗುಡಿ, ಶ್ರೀ ಭಾಸ್ಕರ್, ಕಿರಿಯ ಮಿತ್ರ ಶ್ರೀ ಹಾಜಿಸಾಬ, ಶ್ರೀ ಪವನ್‌ಕುಮಾರ್, ಶ್ರೀ ವಿ.ಜಿ. ಕಲ್ಯಾಣಿ, ಶ್ರೀ ದೇವೇಂದ್ರಪ್ಪ ಚಾಜಿ, ಕುಮಾರಿ ಉಷಾರಾಣಿ, ಹಿರಿಯರಾದ ಶ್ರೀ ಸದಾಶಿವಪ್ಪ ಕ್ಯಾದಿಗೇರಿ ಮಾನ್ವಿ, ಶ್ರೀ ವೀರನಗೌಡ ಗುಮಗೇರಿ, ಶ್ರೀ ಮರಿಯಪ್ಪ ಬಳಗಾನೂರು ಹಾಗೂ ಶ್ರೀ ವೆಂಕನಗೌಡ ಗದ್ರಟಗಿ, ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲಾ ಕಸಾಪ ನಿಕಟಪೂರ್ವ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಶ್ರೀ ಎಸ್.ಶರಣೇಗೌಡರಿಗೂ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀ ಶರಣಪ್ಪ ಬರಸಿಯವರಿಗೂ ನನ್ನ ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕ ನಮನಗಳು. ಡಿ.ಟಿ.ಪಿ. ಕೆಲಸವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಆತ್ಮೀಯತೆಯಿಂದ ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಕುಮಾರಿ ಪದ್ಮಾವತಿ ಹಬೀಬ ಇವರಿಗೂ ನಾನು, ಆತ್ಮೀಯ ಮಿತ್ರರಾದ ಶ್ರೀ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಕುಲ್ಕರ್ಣಿ, ಶ್ರೀ ಅನಂತ ಮದರಿಗೂ ನಾನು ಋಣಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ನನ್ನ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಸಹಕರಿಸಿದ ನನ್ನ ಪತ್ನಿ ಶ್ರೀಮತಿ ನಾಗರತ್ನ, ಚಿರಂಜೀವಿಗಳಾದ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು, ಗೌತಮಿಗೆ ಸಿಹಿಕೆಗಳು. ನನಗೆ ಬೇಕಾದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ನನ್ನ ಅಭ್ಯುದಯ, ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಒತ್ತಾಸೆಯಾಗಿ ನಿಂತ ಡಾ. ಅಮರೇಶ ಕುಂಬಾರ ಲಿಂಗಸೂಗೂರು, ಶ್ರೀ ಲಿಂಗರಾಜ ಕುಂಬಾರ ಮಾನ್ವಿ ಇವರಿಗೂ ನನ್ನ ಅನಂತ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು.

ಪರಿವಿಡಿ

ಕಲ್ಲೂರಿನ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿ ಮತ್ತು ಆತನ ವಂಶಜರು

ಕಲ್ಲೂರಿನ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮತ್ತು ಆತನ ವಂಶಜರು

ಅಧ್ಯಾಯ ೧.
ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ ಮತ್ತು ಸ್ವರೂಪ

ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ ಮತ್ತು ಸ್ವರೂಪ.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭ ನೇ ಶತಮಾನವನ್ನು ನಡುಗನ್ನಡ ಹೊಸಗನ್ನಡದ ಸಂಕ್ರಮಣ ಕಾಲವೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಹೊಸ ಬಗೆಯ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಬಂದವು. ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ನಿಂತ ನೀರಾಗದೇ ಹರಿಯುವ ತೊರೆಯಂಬಂತೆ ಹೊಸ ಹೊಸ ಸತ್ವದೊಂದಿಗೆ ಅಂದಿನ ಬದುಕನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಅದರಂತೆ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಒಡೆಯ ಮತ್ತು ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಗಳು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೪೧ ರಲ್ಲಿ 'ಬಾರಮಾಸ' ಕೃತಿ ರಚಿಸಿದ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೯೭ ಕ್ಕೆ 'ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ' ಕೃತಿ ರಚಿಸಿದ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯು, ಒಂದೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ, ಕಲ್ಲೂರಿನ ಧೂಪದ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಈರ್ವರು ಕವಿಗಳು ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ವಸ್ತು ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಜೀವ ತುಂಬಿದ್ದಾರೆ.

ಹರಿಹರ, ರಾಘವಾಂಕರಂತಹ ಕವಿಗಳು ಪರಂಪರೆಯೊಂದಿಗೆ ವೀರಶೈವ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊಸತನ್ನು ತುಂಬಿದ್ದರು. ಪ್ರೌಢದೇವರಾಯನ ಕಾಲದ ನೂರೊಂದು ವಿರಕ್ತರು ಹಾಗೂ ತೋಂಟದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗನ ನೇತೃತ್ವದ ಏಳುನೂರು ವಿರಕ್ತರು ವೀರಶೈವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಕಸುವನ್ನು ತುಂಬಿದರು. ಭೀಮಕವಿ, ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸ ಇವರುಗಳ ಪ್ರಭಾವದಲ್ಲಿ ಚಾಮರಸ, ಲಕ್ಕಣ್ಣ ದಂಡೇಶ, ಗುಬ್ಬಿಯ ಮಲ್ಲಣಾರ್ಯ, ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಪಂಡಿತ, ಸಿದ್ಧನಂಜೇಶರಂತಹ ಕವಿಗಳು ವಿಶೇಷ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಗೆ ನೀಡಿದ್ದರು. ಇವರುಗಳ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಂದ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮ ಜನತೆಗೆ ಮುಟ್ಟುತ್ತಲಿತ್ತು. ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ಸಮಾಜವು ಇತರ ಸಮಾಜಗಳಂತೆ ಮಹಮದೀಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಒತ್ತಡಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಯಿತು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬, ೧೭ ನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರವರ್ಧಮಾನವಾದ ಇಸ್ಲಾಂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಂಘರ್ಷಕ್ಕಿಳಿದರೂ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಈರ್ವರಲ್ಲೂ ಕಂಡು ಬಂದದ್ದರ ಫಲವೇ ಸೌಹಾರ್ದ ಸಮನ್ವಯತೆ. ಅಂತಹ ಸಮನ್ವಯತೆಗಳು ತಮ್ಮಲ್ಲೂ ಇವೆ ಎಂದು ತೋರಿಸುವ ತುರ್ತಿಗೆ ಕವಿಗಳು ಒಳಗಾದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಒಡೆಯ ಮತ್ತು ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಗಳು ಅಂತಹ ಸಮನ್ವಯಕ್ಕೆ ಕೊಡುಗೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

ಹಿಂದಿ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ 'ಬಾರಮಾಸ' ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಕಾರವು ಉರ್ದುವಿನಲ್ಲೂ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಬಂದ ಮಹಮದೀಯರ ಜೊತೆಗೆ ಸೂಫಿ ಪರಂಪರೆಯೂ ಬಂದಿತು. ಕವಿಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿ, ಉರ್ದುವಿನ ಪ್ರಭಾವ ಮತ್ತು ಸೂಫಿಗಳ ಪ್ರಭಾವವೂ ಆಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಕವಿಯ ಮೇಲೂ ಆ ಪ್ರಭಾವಗಳಾಗಿವೆ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದರೆ ಎಲ್ಲೂ ಕಾಣಿಸದ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಕಾರ 'ಬಾರಮಾಸ' ವನ್ನು ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. 'ಪರಧರ್ಮ, ಸಹಿಷ್ಣುತೆ, ಗೌರವ ಮತ್ತು ಕೋಮು ಸೌಹಾರ್ದ ಸಾರುವ ಸುಂದರ ಕಾವ್ಯ ಬಾರಮಾಸ'[1], ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಕೇವಲ ಹೊಸ ಕೊಡುಗೆ ಮಾತ್ರವಾಗಿರದೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೃತಿಯೂ ಹೌದು. ರೂಪದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸೂಫಿ ಪರಂಪರೆ ಒಳಗೊಂಡರೆ, ಅದರ ವಸ್ತುವು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪಾರಮ್ಯವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ವೈದಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಸೇರಿದೆ. ಕವಿಯು ವೀರಶೈವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗೆ ಇದೊಂದು ಸೂಫಿ, ವೈದಿಕ, ವೀರಶೈವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಸಮ್ಮಿಲನವಾಗಿದೆ. ಇಸ್ಲಾಂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿ ಬೆರೆಯಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಪರಸ್ಪರ ಕೊಡುಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ ನಡೆಯಿತು. ಅದರ

ಕುರುಹಾಗಿ ಪಬಾರಮಾಸಪ ಕೃತಿ ರಚಿತಗೊಂಡಿದೆ. ಪರಸ್ಪರ ಗೌರವ ಧರ್ಮ ಸಹಿಷ್ಣುತೆಗಳು, ಆತ್ಮೀಯ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರೆಂದು ಈ ಕೃತಿಯಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಭಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ತತ್ವವಾಗಿ 'ಈ ಯುಗದಲ್ಲಿ ರಾಮನಪಂಥಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣನ ಪಂಥಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಚಾರ ಬಂದಿತು. ರಾಮ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣ ಇಬ್ಬರನ್ನು ದೇವರ ಅವತಾರವೆಂದೇ ನಂಬಲಾಯಿತು.'[೨] ಹೀಗಾಗಿ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಒಡೆಯನು ಕೃಷ್ಣ ಪಾರಮ್ಯದ ಕೃತಿ ರಚಿಸಿದ.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧ ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ೧೭ ನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗಿನ ಕಾಲದ ಇಸ್ಲಾಂ ಸಮಾಜವು ಕೊನೆಯ ವೇಳೆಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಭಾರತೀಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತ್ತು. ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಮಾಜ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಭಾವಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನಂತಹ ಕವಿಯು ಪಬಾರಮಾಸಪ ವನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವುದರ ಮೂಲಕ ಸೂಫಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಅರಿತು, ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಂತಿದೆ. ಮುಂದೆ ಬಂದ ಲಿಂಗಣ್ಣನಂತಹ ಕವಿಯು ಸಹ ತನ್ನ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಮೌಲ್ಯಗಳಿವೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸುವ ಭಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆಯ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ತುರ್ತಿನಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಕವಿಕಲಾವಿದರು ತಮ್ಮ ಹಿಂದಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಒದಗಿಸಿಕೊಡುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಆಕಾಲದ ಪ್ರಭುತ್ವ ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಪರಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಒತ್ತಡಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹೇಳುವ ಒತ್ತಡದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಪಮೂರ್ತಿಪೂಜೆಯ ಶಿಷ್ಟ ಧರ್ಮಗಳೆಲ್ಲ ನಿರಾಕಾರ ಪೂಜಕ ಇಸ್ಲಾಂನ ಎದುರು ಈಸಲಾಗದೇ ಗಳಗಳನೆ ಮುಳುಗಿದ ಬಳಿಕ ನಾಥವಂತಹ ತಾಂತ್ರಿಕ ಮತಾಚಾರಗಳಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಉಸಿರಾಡಲು ಅನುವು ದೊರೆತಿರಬೇಕುಪ[೩] ಎಂದು ಡಾ.ಎಸ್.ನಾಗರಾಜರವರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅದರಂತೆ ನಾಥ ಮತ್ತು ಆರೂಢ ಪರಂಪರೆಗಳು ಲಿಂಗಣ್ಣ ಒಡೆಯನ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ತಮ್ಮ ಕುರುಹಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರಬೇಕು. ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯ ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಗೊರವರ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. (ಗೊರವ = ಜಂಗಮ, ಶೈವಭಕ್ತ, ಮೈಲಾರ ದೇವರ ಭಕ್ತ) ಗೊರವ ಎಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಮೈಲಾರ ದೇವರ ಭಕ್ತ. ಜಡೆಯಶಂಕರಲಿಂಗನೆಂಬ ಶರಣನು ಗೊರವನಿಂದ ಕೊಡೆಯನ್ನು ಹಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. (ಸಂಧಿ ೧೦ ಪದ್ಯ ೩೨), ೧೫ ನೇ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿಯು ಗೊರವರ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. 'ನೀ ಗೊರವನಾಗಿರ್ದ ದೆಸೆಯಿಂದೀ ಗೊರವರಿಂ ಬೈಸುವೆಯೋ' (೧೫ - ೫೨) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪರಶಿವನು ಗೊರವನ ಅವತಾರಿ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೂ ಸಹ, ಅವರಿಂದ ಬೈಸಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಚೋಳಿ ಒಪ್ಪಲಾರಳು. ಆಕಾಲಕ್ಕೆ ಆ ಗೊರವರು ಕೀಳು ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಬೆಳೆದಿರಲು ಸಾಕು. ಆದರೆ ಗೊರವರ ಮೂರ್ತಿ ಪೂಜೆಯನ್ನು ವೀರಶೈವ ಸಂಪ್ರದಾಯವೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯು ಅಷ್ಟಾವರಣ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ (೭, ೮ ನೇ ಸಂಧಿ) ನಿರಾಕಾರ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅದೇ ೧೨, ೧೩, ೧೪, ೧೫ ನೇ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತಿ ಪೂಜೆಯ ಮಹತಿಯನ್ನು, ವೈಭವಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇಸ್ಲಾಂ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಈ ಪೂಜಾ ಪುನಸ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಅಡೆತಡೆಗಳಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭ ನೇ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗೆ ಮೂರ್ತಿ

ಪೂಜೆಯೂ ಸಹ ವೀರಶೈವರಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿತ ಮೌಲ್ಯವಾಗಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಇನ್ನೂ ವಿಭಿನ್ನ ರೀತಿಯ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿದ್ದು ಇದು ನನ್ನ ಕಿರು ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಿದೆ.

ಲಿಂಗಣ್ಣ ಒಡೆಯ ಮತ್ತು ಲಿಂಗಣ್ಣಕವಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೇವೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದುದು. ಕವಿಯಾಗಿ, ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕನಾಗಿ, ಸಮಾಜದ ನ್ಯಾಯ ನಿರ್ಣಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ಸಮನ್ವಯತೆ, ದೂರದೃಷ್ಟಿ, ಸಮಾಜ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಅದರಂತೆ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯೂ ಸಹ ಜನಾಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿತ್ರಣಗಳನ್ನು ಮನಮಿಡಿಯುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗೆ ಈರ್ವರೂ 'ಬಾರಮಾಸ', 'ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ' ದಂತಹ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಇಂತಹ ಮೌಲಿಕ ಕೃತಿಗಳು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರಲು ಬಹಳಷ್ಟು ಕಾಲ ಕಳೆದದ್ದು ಒಂದು ವಿಪರ್ಯಾಸವಾಗಿದೆ. ಈವರೆಗೂ ಈ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಮಗ್ರ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ಬಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನ ಬಗೆಗೆ ಶಾಂತರಸರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಿಡಿ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಗವಿಭುವಿನ 'ಭುವನೈಕನಾಯಕ' ಶತಕದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಶಾಂತರಸರು ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ತಿರುಳ್ಗನ್ನಡ, ಹೆದ್ದೊರೆ ಮುಂತಾದ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಂದರ್ಭನುಸಾರವಾದ ಸ್ಮರಣೆಗಳಿವೆಯೆ ವಿನಾ ಸಮಗ್ರವಾದ ಅಧ್ಯಯನವು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿಲ್ಲ. ೧೯೯೩ ರಲ್ಲಿ ಹಂಪಿಯ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಿಂದ ಶಾಂತರಸರು ಸಂಪಾದಿಸಿದ 'ಬಾರಮಾಸ' ಎಂಬ ಕೃತಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿದೆ ಅಷ್ಟೆ. ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಮತಿ ವಿಜಯಕುಮಾರಿ ಕರೀಕಲ್ ಅವರು 'ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬಾರಮಾಸಗಳು' ಎಂಬ ಎಂ.ಫಿಲ್ ಕಿರು ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಷ್ಟನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಇಂತಹ ಕವಿಗಳ ಮನೆತನದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೊಡುಗೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲಸವೇ ನಡೆದಿಲ್ಲ. ಆ ಕೊರತೆಯನ್ನು ನನ್ನ ಅಧ್ಯಯನವು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ ನನ್ನದಾಗಿದೆ. ನಾನು ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದಾಗ ಈ ಮನೆತನದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಕಲ್ಲೂರಿನವರೇ ಆದ ಶ್ರೀ ಸದಾಶಿವಪ್ಪ ಕ್ಯಾದಿಗೇರಿ ಪ್ರಾಂಶುಪಾಲರು, ಬಾಲಕೀಯರ ಪದವಿ ಪೂರ್ವ ಕಾಲೇಜು ಮಾನ್ವಿ ಇವರ ಸಹಾಯದಿಂದ, ಕಲ್ಲೂರಿನ ಹಿರಿಯರು, ಕವಿಯ ಮನೆತನದವರಾದ ಶ್ರೀ ಲಿಂಗಯ್ಯನವರು, ಶಾಂತರಸರು, ಬೆಟ್ಟದೂರ ಚೆನ್ನಬಸಪ್ಪನವರು, ಡಾ.ಅಮರೇಶ ನುಗಡೋಣಿ, ವಿಜಯಕುಮಾರಿ ಕರೀಕಲ್ ಅವರುಗಳಿಂದಲೂ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡೆ. ನನ್ನ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಐತಿಹಾಸಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅರ್ಥ ನೀಡಿಕೊಟ್ಟವರು ನಮ್ಮ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯದ ಹಿರಿಯ ಶ್ರೇಣಿ ಉಪನ್ಯಾಸಕರೂ ಆದ ಶ್ರೀ ಎ.ರಘುರಾಂ ಅವರು ಇವರೆಲ್ಲರ ಸಹಾಯ, ಸಹಕಾರದಿಂದ ನನ್ನ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಸಮಗ್ರತೆ ತರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿರುವೆ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಡಾ.ಕೆ.ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ವಿಭಾಗ ಇವರು ವರರಮ್ಯರತ್ನಾಕರದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ನೀಡದೇ ಹೋಗಿದ್ದರೆ ಈ ನನ್ನ ಅಧ್ಯಯನ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಅಧ್ಯಯನದ ಪ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಕುಂಠಿತ ಕಂಡಾಗ ನಿಷ್ಠುರವಾಗಿ ತಿಳಿಹೇಳಿ ಪ್ರಬಂಧ ರಚನೆಗೆ ಕಾರಣರಾದ ಡಾ.ವೀರೇಶ ಬಡಿಗೇರರವರಿಗೂ, ನನ್ನ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಿದ ಡಾ.ಎಸ್.ಎಸ್. ಅಂಗಡಿಯವರು ನನ್ನ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಕಾಣಿಕೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ನನ್ನ ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕ ನಮನಗಳು. ಕೊಡೇಕಲ್ ಬಸವಣ್ಣನವರ

ಸಂಪ್ರದಾಯದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟ ಬಗ್ಗೆ ಡಾ.ಶಿವಾನಂದ ವಿರಕ್ತಮಠರು ವಿವರಿಸಿದರು. ಇವರುಗಳೆಲ್ಲರ ಮಾಹಿತಿ, ಸಲಹೆಗಳು ನನ್ನ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಸಮಗ್ರತೆಗೆ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿವೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ನಿಬಂಧವು ಆರು ಅಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಮೊದಲನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ ಮತ್ತು ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಮನೆತನದ ಬಗೆಗಿನ ಈವರೆಗಿನ ಅಧ್ಯಯನ ಹಾಗೂ ಅಧ್ಯಯನದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಎರಡನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಣ್ಣಕವಿ ಮತ್ತು ಆತನ ವಂಶಜರು ಬದುಕಿದ ಪರಿಸರ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಅದರಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಿಸರಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ವಿವೇಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫ ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭ ನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗಿನ ರಾಜಕೀಯ ಚರಿತ್ರೆಯು ಕರ್ನಾಟಕದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ನೂತನ ಘಟ್ಟವಾಗಿದೆ. ಇಸ್ಲಾಂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಸಂಘರ್ಷಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಭಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆಯು ಪರಸ್ಪರ ಧರ್ಮಿಯರನ್ನು ಕೂಡಿಸಿದ ಬಗೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಅಳಿವು, ಬಹಮನಿ ಆದಿಲ್‌ಶಾಹಿಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಬದಲಾವಣೆಗಳ ಬಗೆಗೆ ಮತ್ತು ವೀರಶೈವ, ವೈದಿಕ ಧರ್ಮಗಳ ಮೇಲಾಟದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳ ಬಗೆಗೆ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ೧೨ ನೇ ಶತಮಾನದ ನಂತರ ಬಂದ ಶೈವ, ವೀರಶೈವ ಕವಿಗಳು ಪೂರ್ವ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ಶಿವಭಕ್ತ, ಶಿವಶರಣರ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ, ಅವರ ಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯದ ವಸ್ತುವನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಲಿಂಗಣ್ಣಕವಿಯೂ ಸಹ ಇದೇ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದ ವೀರಶೈವ ಕವಿ. ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯ ಮತ್ತು ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಗಳ ಜೀವನ, ಅವರು ಬದುಕಿದ ಪರಿಸರ, ಅವರ ವಂಶಜರ ಬಗೆಗಿನ ವಿವರಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾವ ಮತ್ತು ಪ್ರೇರಣೆಗಳ ಬಗೆಗೆ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. 'ಬಾರಮಾಸ' ಕೃತಿ ರಚನೆಗೆ ಪ್ರಭಾವಗಳನ್ನು ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. 'ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ' ಕೃತಿ ರಚನೆಗೆ ಪ್ರಭಾವ ವೀರಶೈವ ಸಿದ್ಧಾಂತ, ಲಿಂಗಣ್ಣನ ದೃಷ್ಟಿ, ಶಿವಶರಣರನ್ನು, ಶಿವಭಕ್ತರನ್ನು, ಪುರಾತನರನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನೆಲೆಗಳಿಂದ ವಿವೇಚಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಕಥಾ ಪರಂಪರೆಗೆ ಲಿಂಗಣ್ಣನ ಕೊಡುಗೆಯ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

ನಾಲ್ಕನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ 'ಬಾರಮಾಸ' ಕೃತಿಯು ಸಮಗ್ರ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ನಡೆಸಲಾಗಿದೆ. ಕೃತಿಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅನನ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಐದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ 'ವರರಮ್ಯರತ್ನಾಕರ' ಕೃತಿಯ ವಿವೇಚನೆಯಿದೆ. ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಶೈವ ವೀರಶೈವ ಪರ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ. 'ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ'ದ ಶಿಲ್ಪರಚನೆ, ಭಾಷೆ, ಶೈಲಿ, ಛಂದಸ್ಸನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅನನ್ಯತೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿವೇಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ವೀರಶೈವ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಅದು ನೀಡಿದ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ಅಧ್ಯಯನದ ಕಥಾವಸ್ತು, ವಿಶೇಷತೆಗಳನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಎರಡು ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೃತಿಗಳ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ವಿವೇಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೊನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸಮಾರೋಪವಿದೆ. ಅನುಬಂಧಗಳ ವಿವರಗಳೆ,

ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಸಹಕಾರಿಯಾದ ಶಾಸನಗಳ, ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ, ಛಾಯಾಚಿತ್ರಗಳ ವಿವರಣೆ ಇದೆ. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಗ್ರಂಥಗಳ, ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳ ಸೂಚಿ ಇದೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಒಡೆಯ ಮತ್ತು ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿ ಇವರ ಕಾವ್ಯಗಳು ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಭಾವಗಳ ಮಧ್ಯೆಯೂ ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿವೆ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಇವರ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿಲ್ಲ. ಕೆಲ ಅಂಶಿಕ ಚರ್ಚೆಯ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಈ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮತ್ತು ಆತನ ವಂಶಜರ ವಿವರಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಕೃತಿಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯ ಪುನರ್ ಮೌಲೀಕರಣದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಕೂಡಾ ಬಯಸಿದ್ದೇನೆ.

ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿ

೧. 'ಬಾರಮಾಸ'. ಸಂ. ಶಾಂತರಸ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಹಂಪಿ. ೧೯೯೩. ಪು. ೬.

೨. 'ಇತಿಹಾಸ' ಭಕ್ತಿ ಚಳುವಳಿ ಡಾ. ಎನ್.ಶೇಕ್. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ. ೨೦೦೪. ಪು. ೧೩೫.

೩. 'ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ.' ಸಂಪುಟ ೩. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಮೈಸೂರು. ಪು. ೧೯೮.

ಅಧ್ಯಾಯ ೨.

ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯ, ಲಿಂಗಣ್ಣಕವಿಯ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಸಾಧನೆ

೨.೧. ಪರಿಸರ

ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯು ತುಂಗಭದ್ರ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಗಳು ಅಂಗಳವಾಗಿದೆ. ಅದು ಈಶಾನ್ಯ ಕರ್ನಾಟಕದ ಭೂ ವಿಸ್ತಾರದಲ್ಲಿ ೧೪,೧೦೩ ಚ.ಕೀ.ಮಿ. ಅಂದರೆ ೫೪೧೦ ಚದರ ಮೈಲಿಗಳಾಗಿವೆ. ಭೂ ವಿಸ್ತಾರದಲ್ಲಿ ೩ ನೇ ಸ್ಥಾನವನ್ನು, ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ೧೦ ನೇ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಬಂಡೆಗಲ್ಲುಗಳ ಪರ್ವತದಿಂದ ಬಯಲುಭೂಮಿ ಒಣಹವೆ, ಕಪ್ಪು ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದೆ. ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯು ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮನ ಆಳ್ವಿಕೆಗೊಳಪಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ಇದಕ್ಕೆ ನೈಜಾಂ ಜಿಲ್ಲೆಯೆಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ರಾಜಕೀಯ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಇದನ್ನು ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ! ಐತಿಹಾಸಿಕವಾಗಿ ದೀರ್ಘ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಸನ್ನತಿ, ಸಂಗನಕಲ್ಲು, ಕೊಡೇಕಲ್ಲು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ಜನವಸತಿ ತಾಣಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಅಶೋಕನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಆಯ್ದುಕೊಂಡ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಸ್ಕಿ, ಕೊಪ್ಪಳಗಳು ಇದೇ ನಾಡಿನಲ್ಲಿವೆ. ಕೃಷ್ಣೆ, ಗೋದಾವರಿ, ತುಂಗಭದ್ರಾ ನಡುವಿನ ಫಲವತ್ತಾದ ಭೂಭಾಗವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು ಜನವಸತಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದಿ ತಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. 'ಕ್ರಿ.ಶ. ೧ ಮತ್ತು ೨ ನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಶಾತವಾಹನರ ಕಾಲದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ೭ ಶಾಸನಗಳು ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿಯೇ ದೊರಕಿವೆ'[೧] ಎಂದು ಡಾ.ಚೆನ್ನಬಸವ ಹಿರೇಮಠರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಮೌರ್ಯರು, ಕದಂಬರು, ಬಾದಾಮಿ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಆಳ್ವಕೆಗೊಳಪಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶವು ಬಾದಾಮಿ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನಾಡು, ನುಡಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತು. ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ಕೊಡುಗೆ ನೀಡಿ ಪರದೇಶದೊಂದಿಗೆ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶವು ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.

ಕಲ್ಲೂರಿನ ಧೂಪದ ಮನೆತನದ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಒಡೆಯ ಮತ್ತು ಆತನ ಮೊಮ್ಮಗ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಗಳು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭ ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮೌಲ್ವಿಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಎರಡೂ ಭಕ್ತಿ ಕಾವ್ಯಗಳೇ. ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ಬಾರಮಾಸ ಎಂಬ ವೈದಿಕ ಕೃತಿ ರಚಿಸಿದರೆ ಲಿಂಗಣ್ಣನು ವರರಮ್ಯರತ್ನಾಕರ ಎಂಬ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯು ಕೃಷ್ಣಾ, ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಗಳ ನಡುವಣ ಫಲವತ್ತಾದ ಪ್ರದೇಶ. ತನ್ನದೇ ಆದ ಐತಿಹಾಸಿಕ, ಪೌರಾಣಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಲುಕ್ಯರು, ಕಲಚುರಿಗಳು, ಯಾದವರು, ಬಹಮನಿಗಳು, ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರು ಮುಂತಾದವರು ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಆಳಿ ಇತಿಹಾಸ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಅನೇಕ ಶರಣರ, ಸಂತರ, ಸೂಫಿಗಳ ಪುಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದೆ. ಕೊಡೇಕಲ್ ಬಸವಣ್ಣ, ತಿಂಥಿಣಿ ಮೋನಪ್ಪಯ್ಯ, ಕಡಕೋಳ ಮಡಿವಾಳಪ್ಪ, ಚಿದಾನಂದಾವಧೂತ, ಮಂಜರ್ಲಾ ಜಲಾಲಾಸಾಬ್, ಕೂಡ್ಲೂರು ಬಸವಲಿಂಗಪ್ಪ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಮುಖ ಪುಣ್ಯವಂತರ ನಾಡಾಗಿದೆ. ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಸುಭದ್ರವಾಗಿದ್ದ ಈ ನಾಡು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೬೫ ರ ರಕ್ಕಸ ತಂಗಡಗಿ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಪತನ ಹೊಂದಿದ ಮೇಲೆ ಆದಿಲ್ ಶಾಹಿ ಕುತುಬ್ ಶಾಹಿಗಳು ಪ್ರಬಲರಾದರು. ಹೊಸ ಆಡಳಿತ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಆಕಾಲದ ಪರಿಸರ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಪರಿಸರವು

ಹೊರಗಿನಿಂದ ಉಂಟಾದದ್ದು ಮತ್ತು ಒಳಗಿನಿಂದಲೂ ಉಂಟಾಗಬಹುದು. ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯ ಮತ್ತು ಲಿಂಗಣ್ಣನವರಿಗೆ ಈ ಒಳಗಿನ ಪರಿಸರಕ್ಕಿಂತ ಅದೇ ತಾನೇ ಹೊರಗಿನಿಂದ ಬಂದು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ಧಮಾನಕ್ಕೆ ಬಂದ ಪರಿಸದ ಪ್ರಭಾವವು ಬಹಳಷ್ಟಾಯಿತು.

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲಾಗುವ ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ಕುರುಹುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೨೦೦೦ ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನತೆ ಹೊಂದಿದ್ದು, ಹಳೆಯ ಮತ್ತು ಹೊಸ ಶಿಲಾಯುಗದ ಅವಶೇಷಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ.

ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ರಾಯಚೂರ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಬಹುತೇಕ ಅರಸರು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ ಇತಿಹಾಸವಿದೆ. 'ಬೇಲೂರ ತಾಲೂಕಿನ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೬೧ ನೇ ಇಸ್ವಿಯ ಒಂದನೇ ನರಸಿಂಹನ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹುಲಿಕೆರೆ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹೊಯ್ಸಳ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ ಗೆದ್ದುಕೊಂಡ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ 'ರಾಚವೂರು' ಒಂದಾಗಿತ್ತು'[೨] ಅದರಂತೆ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೬೮ ರ ಹಾಟ್ನಾ ಶಾಸನ ರಾಯಚೂರ ಕೋಟೆ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಇತಿಹಾಸ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೨೯೪ ರ ಕಾಕತೀಯ ಪ್ರತಾಪರುದ್ರನು ರಾಯಚೂರ ಕೋಟೆಯ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಶಾಸನ ಬರೆಸಿದ್ದಾನೆ. ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೨೦ ರಲ್ಲಿ ರಾಯಚೂರು ಕೋಟೆಯನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ದಾಖಲೆ ದೊರಕಿದೆ. ಹೀಗೆ ರಾಯಚೂರು ಅನೇಕ ದೊರೆಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ಕಂಡಿದೆ. ವಿಜಯನಗರದ ನಂತರ ವಾರಂಗಲ್ಲಿನ ಕಾಕತೀಯರು, ವಿಜಾಪುರದ ಆದಿಲ್ ಶಾಹಿಗಳು, ರಾಯಚೂರು ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಆಳಿದರು.

೧೫, ೧೬ ನೇ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗೆ ರಾಯಚೂರು ಪ್ರದೇಶವು ಹೊಸ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಂದರ ಸಂಘರ್ಷಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಯಿತು. ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೬೫ ರಲ್ಲಿ ನಾಶ ಹೊಂದಿದ ನಂತರ ಶಾಹಿ ಮನೆತನದ ಆಳ್ವಿಕೆಗೊಳಪಟ್ಟ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ರಾಜಕೀಯ ಕಲಹಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿದೆ. ಗೆದ್ದ ರಾಜರುಗಳಿಂದ ದಾಳಿ, ಲೂಟಿಗಳು ನಡೆದಿವೆ.

ಆದಿಲ್ ಶಾಹಿಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಈ ಕದನದಿಂದಾಗಿ 'ನಿರಂತರವಾಗಿ ಕಲಹಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ದೊಂಬಿ, ಕೊಲೆ, ಸುಲಿಗೆಯಂತಹ ಭಯಾನಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟಾಯಿತು..... ರಾಯಚೂರು, ಮುದ್ಗಲ್ ಕೋಟೆಗಳು ಸೇನಾ ಠಾಣೆಗಳಾದವು.... ಇವರಿಬ್ಬರ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಜನತೆ ಘಾಸಿಗೊಳಗಾಯಿತು'[೩] ಇಂತಹದ್ದರಲ್ಲಿ ಸೂಫಿಗಳು, ಸಂತರು ತಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಿಂದ ಜನರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. 'ತಮ್ಮದೆ ಮುಕ್ತ ಧಾರ್ಮಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಿಂದ ಸ್ಥಳೀಯ ಕೆಳವರ್ಗವನ್ನು, ಕುಶಲ ಕಲೆಗಾರರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿ ಸಹಬಾಳ್ವೆಯನ್ನು ರೂಢಿಸಿದರು. ಈ ವರ್ಗವನ್ನು ಆದಿಲ್ ಶಾಹಿಗಳು ಹೆಚ್ಚೆಚ್ಚು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದರು'[೪] ಕಲಹಗಳು ಮುಕ್ತಾಯವಾಗಿ ಬಹಮನಿ ಆದಿಲ್‌ಶಾಹಿಗಳ ಆಡಳಿತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ತಂದರು. ೧೫, ೧೬ ನೇ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗೆ ಬೀದರ್, ಬಿಜಾಪುರ, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ, ರಾಯಚೂರ ಪ್ರದೇಶಗಳು ನಗರಗಳಾಗಿ, ವ್ಯಾಪಾರ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದಿದವು. ಜನರು ತಮ್ಮ ವಂಶಪಾರಂಪರಿಕ ವೃತ್ತಿಯೊಂದಿಗೆ ಕುಶಲ ಕರ್ಮಿಗಳಾಗಿಯೂ ಬದಲಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಸ್ಲಾಂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ದಟ್ಟವಾದ ಪ್ರಭಾವ ಆಗತೊಡಗಿತು.

ಇರಾನ್, ಇರಾಕ್, ಆಫ್ರಿಕಾ, ಪರ್ಶಿಯಾ ದೇಶದಿಂದ ವಿದ್ವಾಂಸರು, ಸೂಫಿಗಳ ಹೋಗುವ ಬರುವ ಕೆಲಸ ನಡೆಯಿತು. ಇಸ್ಲಾಂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ತನ್ನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಜನತೆಗೆ ನೀಡಿದಂತೆ ತಾನೂ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿತು. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಸಂಪ್ರದಾಯಯಸ್ಥ ಹಿಂದೂಗಳಾಗಲಿ, ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥ ಮುಸ್ಲೀಂರಾಗಲಿ ಸಮನ್ವಯಕ್ಕೆ ಮುಂದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹಿಂದೂ ಭಕ್ತರು, ಮುಸ್ಲೀಂ ಸೂಫಿಗಳು ಈ ಸಮನ್ವಯಕ್ಕೆ ಮುಂದಾದರು. ಇದಕ್ಕೆ ವಿಜಾಪೂರದ ಆದಿಲ್ ಶಾಹಿಗಳ ಉದಾರತೆಯೂ ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ನೀಡಿದರು. 'ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಆಳಿದ ಆದಿಲ್ ಶಾಹಿ ಅರಸರು ಎಲ್ಲಾ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲೂ ಉದಾರರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಹಿಂದಿನ ಹಿಂದೂ ಅರಸರು ಕೊಟ್ಟ ದತ್ತಿಗಳನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದರು. ಹಿಂದೂಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ನೇಮಿಸಿಕೊಂಡರು'[೫] ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದ ಸಮಾನತೆ, ಭ್ರಾತೃತ್ವ, ಏಕದೇವೋಪಾಸನೆಗಳು ಸಹಜವಾಗಿ ಜನರನ್ನು ಆ ಕಡೆಗೆ ಎಳೆಯಿತು. ಮುಸ್ಲೀಂ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಿಗುತ್ತಿದ್ದ ಅವಕಾಶಗಳೂ ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ಸೆಳೆಯತೊಡಗಿದವು. ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿದ್ದ ಚಾತುರ್ವರ್ಣ ಪದ್ಧತಿಯ ಜಾತೀಯತೆ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ ಆಚರಣೆಗಳಿಂದ ಅನುಭವಿಸಿದ ನೋವುಗಳಿಗೆ, ಈ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಮತಾಂತರ ಹೊಂದಿದರೆ ಪರಿಹಾರ ಸಿಗುತ್ತಿತ್ತು. 'ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದ ತೆಕ್ಕೆಗೆ ಬಂದನೆಂದರೆ ಅವನಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಉದ್ಯೋಗಾವಕಾಶ ದೊರಕುತ್ತಿತ್ತು. ಅವನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಮೇಲೇರುತ್ತಿತ್ತು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಸರ್ಕಾರಿ ಉದ್ಯೋಗದಿಂದಲೋ ಇಲ್ಲವೆ, ಯಾವುದಾದರೂ ಕಲೆಯನ್ನೊ, ಕಸುಬನ್ನೊ ಕಲಿಯುವ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೋ ಅವನ ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಉತ್ತಮವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಮೊದಲು ಅವನು ಕೇವಲ ಜೀತದಾಳು ಆಗಿರುತ್ತಿದ್ದನು.'[೬]

ಹೀಗಾಗಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ಮತಾಂತರಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕ ಕೆಳಸ್ತರದಲ್ಲಿರುವವರಿಗೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಅವಶ್ಯಕವೆನಿಸಿತ್ತು. ಮೇಲಾಗಿ ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯು ಸೌಹಾರ್ದತೆಗೆ ಹೆಸರಾಗಿತ್ತು. ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನಂತಹ ವೀರಶೈವ ಕವಿಯು ವೈದಿಕರ ವಸ್ತುವನ್ನಾಯ್ದುಕೊಂಡು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪಾರಮ್ಯವನ್ನು ಉಳ್ಳ 'ಬಾರಮಾಸ' ಎಂಬ ಕೃತಿ ರಚಿಸಿದನು. ಈತನ ಕಾವ್ಯಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡ ಮಂತ್ರಾಲಯದ ಯತಿವರರಾದ ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಆತನ ಬೆನ್ನು ತಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲದೆ ನೀನು ಲಿಂಗಣ್ಣಾಚಾರ್ಯ ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನೂ ನೀಡಿದರು. ಹೀಗೆ ಪರಸ್ಪರರಲ್ಲಿ ಸೌಹಾರ್ದತೆ ಮನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮ ಪ್ರವರ್ಧಮಾನಕ್ಕೆ ಬಂದಂತೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಸೂಫಿಗಳು, ಇಲ್ಲಿಯ ಭಕ್ತಿಪಂಥದ ತತ್ವಪದಕಾರರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಆತ್ಮೀಯ ಒಡನಾಟವೇ ಮುಂದುವರಿದು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಇಂತಹ ಆತ್ಮೀಯತೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗತೊಡಗಿದರು. 'ಇಸ್ಲಾಂ ಭಾರತದ ಮಣ್ಣಿನ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಹೊಸ ಧರ್ಮವಾಗಿತ್ತು. ಅದು ಸಮಾನತೆ, ಐಕ್ಯತೆ, ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಸೋದರ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರೇಮಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಅದರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮುಖವು ಬಲವಾಗಿತ್ತು. ಮೇಲು ಕೀಳು, ಕಪ್ಪು, ಕೆಂಪು, ಜಾತಿ ಪಂಥ ಒಮ್ಮೆ ಅದರ ತೆಕ್ಕೆಗೆ ಬಂದ ನಂತರ ಈ ಯಾವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳೂ ಮುರಿದು ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಜಾತಿಯ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಕಠೋರವಾಗಿದ್ದ ಒಂದು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಇಸ್ಲಾಮಿಗೆ ಸುಗ್ಗಿಯೋ ಸುಗ್ಗಿ'[೭] ಇಂತಹ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಸುಖವಾಗಿ ಬದುಕತೊಡಗಿದರು. ಕವಿಯು ಇಂತಹ ಸಮನ್ವಯ ಬದುಕಿನ ಒಂದು ಮುಖವನ್ನು ಮತ್ತೊಂದರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ

ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂದಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯಿಂದ ವರರಮ್ಯರತ್ನಾಕರ ಕೃತಿಯು ಹೊರಬರುತ್ತದೆ. ಮೇಲ್ಜಾತಿಯವರ ದೌರ್ಜನ್ಯಗಳು ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ ಪಂಚರ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯ ಕೇಳುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ಮುಸ್ಲಿಂ ಆಡಳಿತದಿಂದಾಗಿ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿರಬೇಕು. ಬಾರಮಾಸದಲ್ಲಿ ಸಂಕಲನಗೊಂಡ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ನಾವು ಅದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಪತ್ರ ೧

ಶಾಲಿವಾಹನ ಶಕೆ ೧೫೩೩ ನೇ ವಿರೋಧಿಕೃತ ನಾಮ ಸಂವತ್ಸರದ ಶ್ರಾವಣ ಶು|| ೫ ಆದಿವಾರದಲ್ಲು ಕ|| ಕಲ್ಲೂರು ಸ್ಥಳರೊಳಗೆ ಇರುವ ಹಿರೇತಮ್ಮಣ್ಣ ಒಡೆಯರ ಕುಮಾರ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಒಡೆಯರಿಗೆ ಸ್ವಗ್ರಾಮದ ಠಾಣಾದಾರ ಅಂಬಾಜಿಪತ್ತಾ ವ ಮುಜುಂದಾರ, ಗಿರಿಮಾಜಿ ಪತ್ತಾ ವ ಗೌಡ ಚೆನ್ನಬಸಪ್ಪ.... ತಿಮ್ಮಣ್ಣಗೌಡ ಮೊದಲಾದ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜೆಗಳು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟ ದಾನ ಪತ್ರ ವಿವರ ಎಂತೆಂದೊಡೆ.

ನೀವು ಕರ್ಣಾಟಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನಾಲ್ಕೆಂಟು ವರ್ಷದ ಮೇಲೆ ಸಣ್ಣವರನ್ನು ಸಹವಾಗಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದು ತಿರುಗಿ ಬಂದಿರಿ ನೀವು ಬಂದ ಬಳಿಕ ಆ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ನಾವು ಹತ್ತು ಸಮಸ್ತರ, ಗೌಡ ಕು.ಅಷ್ಟಾದಶ ಪ್ರಜೆಗಳು ತಿಳಿದವರು ಹತ್ತಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದಂಥಾದ್ದು ಎಂದು ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡು ಗ್ರಾಮದ ಮೂಲಸ್ಥಾಪನದ ದೇವರು ಶ್ರೀ ಮಾರ್ಕಂಡೇಶ್ವರನ ಗುಡಿ ಅರ್ಚನಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಧಾರಾಪೂರ್ವಕ ಧಾರೆಯೆರೆದು ನಿಮ್ಮಗೆ ದಾನಪತ್ರ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟು ಇದ್ದಿತು ತರುವಾಯ ಗ್ರಾಮದ ಜೀಯರು ಕಲಾಪಗಳ ಎಬ್ಬಿಸಿ ದೇವರ ಹರಿವಾಣವ ಬೊಗಸೆ ತಮಗೆ ಬರಬೇಕು. ತಾವು ದೇವರಿಗೆ ಎರಡು ಕೊಡ ನೀರು, ಪತ್ರಿ ಪುಷ್ಪ ವ ಗುಡಿಯ ರಜಿವ ತೆಗೆಯಬೇಕು ಎಂದು ಊರು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿರುವಾಗ ನಾವು ಹತ್ತು ಹೋಗಿ ಆ ಜೀಯರಿಗೆ ಬುದ್ಧಿವಾದ ಹೇಳಿ ನೀವು ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಜೀಯತನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸುಖದಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕು.... ಕಿರ್ದಿ ಮಡಿಕೆ ಮಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅನುಭವಿಸಿಕೊಂಡು ಮುಂದೆ ಹರಿವಾಣ ವ ಬೊಗಸೆ ವ ಪಸಿಗೆ ಪಳಿಗೆ ಮಾಮೂಲು ವಿಶ್ಚಿ ಇಷ್ಟನ್ನು ನಡತಿ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು ಈವಿ ಸಕಳವನ್ನು ಸುಖದಿಂದ ಅನುಭವಿಸಿಕೊಂಡು ನಿಮ್ಮ ಪುತ್ರ ಪಾರಂಪರ್ಯ ಅನುಭವಿಸಿಕೊಂಡರು ಇಹುದು.... ಈ ದೇವರ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಗೌಡ ಕುಲ್ಕರ್ಣಿಗಳು ಬೇರೆ ಯಾರಾದರೂ ಕುಹಕ ಭಾವನೆ ಮಾಡಿದರೆ ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಗೋಹತ್ಯೆ, ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯ ಶಿಶುಹತ್ಯ ಮಾಡಿದ ಪಾಪಕ್ಕೆ ಅರ್ಹರು ಶಿವಾಚಾರ ಕುಲಾಚಾರಕ್ಕೆ ಹೊರ್ತು ಎಂದು ಒಪ್ಪಿ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟ ದಾನಪತ್ರ.[೮]

ಮೇಲಿನ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮದ ಜೀರರ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯಿದೆ. ಸಮಸ್ಥ ಗ್ರಾಮದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನು ಅವರಿಗೆ ಬುದ್ದಿವಾದ ಹೇಳಿ ಸಲ್ಲಬೇಕಾದ್ದನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿ ಜೀರತನ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರಲು ತಿಳಿಸಿದರು.

ಒಂದು ದೇವಾಲಯದ ಅರ್ಚಕ ವೃತ್ತಿಸಹ ಪಂಡಿತರಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. 'ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ದತ್ತಿ ಭೂಮಿಗಳನ್ನು ಪೋಷಣೆಯಾಗಿ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಈ ಭೂಮಿಗೆ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ವಿದ್ಯಾವಂತರಿಗೆ ಅಂದಿನ ಸಮಾಜ ವಿಶೇಷ ಅನುಕೂಲ ಒದಗಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು'[೯] ಜೀರರೂ ಸಹ ದೇವಾಲಯಗಳ ಅರ್ಚನೆಯಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು.

ದೇವರಿಗೆ ಮಾನ್ಯರಿಗೆ ವಿಬುಧಜ
ನಾವಳಿಗೆ ಮುನ್ನಂ ಸಮರ್ಪಿಸಿ
ದಾವಸುಧ ದಾನಂಗಳಿಂಗೆರಡೆಣಿಸಿ......||

೧೦-೧೧ ವರರಮ್ಯರತ್ನಾಕರ

ಪ್ರೌಢಪಾಂಡಿತ್ಯ ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಲಿಂಗಣ್ಣನಿಗೆ ನ್ಯಾಯದಾನದ ಅಧಿಕಾರವೂ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಿತ್ತು. ಮಾರಟೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನದಂತ ಮುಖ್ಯ ದೇವಾಲಯದ ಅಧಿಕಾರಸೂತ್ರ ವಹಿಸಿಕೊಂಡ ದಿನವೇ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಒಡೆಯನು ನ್ಯಾಯದಾನ ಮಾಡಿದ ಘಟನೆ ಅಚ್ಚರಿ ಎನಿಸಿದರೂ ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದ ಆತ ಸರಿಯಾಗಿ ನ್ಯಾಯ ಒದಗಿಸಬಲ್ಲನೆಂಬುದೇ ಆಗಿದೆ.

ಎರಡನೇ ಪತ್ರದಿಂದ ಆ ಕಾಲದ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯದಾನ ಪದ್ಧತಿ ಹಾಗೂ ಜಾತಿ ಪದ್ಧತಿಗಳ ಹೇಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬೇಸತ್ತು ಕೆಳಜಾತಿಯವರು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಕಟಗಳ ಸ್ಪಷ್ಟ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ. ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾಯತರಲ್ಲಿ 'ಲಾಳಗೊಂಡ' ಎಂಬ ಒಂದು ಪಂಗಡವಿದೆ. ಲಿಂಗಾಯತ ಜಾತಿಯ ಮತ್ತೊಂದು ಪಂಗಡದವರು ಅವರಿಗೆ ಕಿರುಕುಳ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಊರಿನ ರೆಡ್ಡಿ ಮನೆತನದ ಸರಿ ಮೇಟಿಯವರು ಲಾಳಗೊಂಡರ ಲಚಮಣ್ಣ, ತಿಮ್ಮಣ್ಣನಿಗೆ ಬಹಳ ಕಷ್ಟಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಅವರು ಊರನ್ನೆ ತೊರೆದು ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಆ ನ್ಯಾಯ ಲಿಂಗಣ್ಣಯೊಡೆಯನ ಹತ್ತಿರ ಬಂದಿದೆ. ಅಂದರೆ ಅಂದಿನ ದೇವಾಲಯದ ಪೂಜಾರಿಗಳಿಗೆ ಇಂತಹ ನ್ಯಾಯದಾನದ ಅಧಿಕಾರವೂ ಇರುತ್ತಿದ್ದುದರ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ಪತ್ರ ೨

ಶ್ರೀ ಗುರು ಪ್ರಸನ್ನ

ಶ್ರೀ ಶಾಲಿವಾಹನ ಶಕೆ ೧೫೩೩ ನೆಯ ವಿರೋಧಿ ವಿಕೃತಿ ನಾಮ ಸಂ|| ದ ಶ್ರಾವಣ ಶು|| ೫ ಆದಿವಾರದಲ್ಲು ಶ್ರೀಮತ ಕ|| ಕಲ್ಲೂರುಸ್ಥಳದ ಶ್ರೀ ಮಾರ್ಕಂಡೇಶ್ವರ ಪೂಜಾರ್ ಹಿರೇತಮ್ಮಯ್ಯನ ಮಗ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯರಿಗೆ ಸ್ವಗ್ರಾಮದ ಗೌಡರು ಹಳೇಜೋಳದ ಯಲ್ಲಪ್ಪಗೌಡ, ನಾಗಣ್ಣಗೌಡ, ಕರೆಣ್ಣಗೌಡ, ಲಿಂಗಣ್ಣಗೌಡರು ಇವರು ನಾಲ್ವರು ಒಂದು ಅಪಮೃತ್ಯದ ಮಾಹಿತಿಗಾಗಿ ಗ್ರಾಮವ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿ ಇದ್ದರು. ಮಧ್ಯಕಾಲದಲ್ಲು ರಾಜ ಶ್ರೀ ರಡ್ಡಿಗೌಡರು ಸರಿಮೇಟಿ ಅವರ ಉಪದ್ರವಕ್ಕೆ ಲಚಮಣ್ಣ, ತಿಮ್ಮಣ್ಣನು ಇವರ ಲಾಳಗೊಂಡರು ಇರಬಾರದು ಎಂದು ಇವರಿಗೆ ಬಹುಕಷ್ಟ ಬಡಿಸಿದರು....

ಹೀಗೆ ಈ ಪತ್ರವೂ ಸಹ ಸಮಾಜದ ಒಂದು ಸ್ಪಷ್ಟ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಲಾಳಗೊಂಡರನ್ನು ಊರಿನ ಉನ್ನತ ವರ್ಗದ ಲಿಂಗಾಯತರು ಸೇರದೇ ಇದ್ದುದು, ಸರಕಾರದಿಂದ ಬಂದವರನ್ನು ಇವರೇ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಷರತ್ತು, ತುಪ್ಪದ ಕೊಡ ರಾಯಚೂರಿಗೆ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕಾದ ಕೆಲಸ ಹೀಗೆ ಇಂತಹ ಉಪದ್ರ ತಾಳದೇ ಊರುಬಿಟ್ಟು ಹೋದದ್ದರ ಚಿತ್ರಣವೂ ಇದೆ. ಅಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲದೆ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಒಡೆಯರಿಗೆ ೨೪೪ ರ ಶಿಷ್ಯರ ಮನೆಗಳೂ, ಆ ಮನೆತನದವರಿಗೆ ಪೀಡೆ ತೊಂದರೆ ಬಂದರೆ ಮಂತ್ರ ತಂತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ನಿವಾರಿಸಬೇಕಾದ್ದು ಇವರ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು.

ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಮುಖ ಘಟನೆಯು ಮೂಲ ಮಂತ್ರಾಲಯದ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಮಾನ್ವಿಯಿಂದ ಆದವಾನಿಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಕಲ್ಲೂರಿನ ಭಕ್ತರು ತಮ್ಮ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ದಿನ ವಾಸ್ತವ್ಯ ಮಾಡಲು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅವರ ಬೇಡಿಕೆಯಂತೆ ಕಲ್ಲೂರಿನಲ್ಲಿ ವಸತಿ ಮಾಡಿದರು. ರಾಘವೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು 'ಈ ಊರಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಕವಿಗಳು, ಕಲಾವಿದರು ಇದ್ದರೆ ಕರೆಸಿರಿ' ಎಂದು ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದರು. ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯ ಕವಿಯೆಂದು ಆಗಲೇ ಜನಜನಿತವಾಗಿದ್ದನು. ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆಂದು ಬಂದು ತಿಳಿಸಿದರು. ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಗುರುಗಳ ದರುಶನಕ್ಕೆ ಬರಿಗೈಯಿಂದ ಹೋಗಬಾರದೆಂದು, 'ನಾಳೆ ಅವರ ದರುಶನಕ್ಕೆ ಬರುವೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದನು. ನುರುದಿನ ಅವರ ಮುಂದೆ ೪೩ ಪದ್ಯಗಳ ಚಿಕ್ಕ ಕಾವ್ಯವೊಂದನ್ನು ಇರಿಸಿ 'ದಯವಿಟ್ಟು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ' ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡನು. ಆ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಓದಿಸಿ ಕೇಳಿದ ಶ್ರೀಗಳು ಹರ್ಷಚಿತ್ತರಾಗಿ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಒಡೆಯನಿಗೆ 'ಆಚಾರ್ಯ' ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನಿತ್ತು ಗೌರವಿಸಿದರು. ಅಂದಿನಿಂದ ಯಾರಾದರೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಅವರನ್ನು ಆಚಾರ್ಯ ಎಂದು ಕರೆಯದಿದ್ದರೆ ಅವರನ್ನು ಜಾತಿಯಿಂದ ಹೊರಗಿಡುವುದಾಗಿ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಿತ್ತಂತೆ ಎಂದು ಅವರ ಮನೆತನದ ಲಿಂಗಯ್ಯನವರು ನನಗೆ ತಿಳಿಸಿದರು. ಕಲ್ಲೂರಿನ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಈ ಘಟನೆ ಪ್ರಚಲಿತದಲ್ಲಿದೆ.

ಇದರಿಂದ ಯಾವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಊರಿಗೆ ಬಂದರೆ ಕವಿ ಕಲಾವಿದರನ್ನು ಗೌರವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಅಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲದೆ ಅಂತಹ ಕವಿಗಳನ್ನು ಜಾತಿ, ಮತ, ಪಂಥ ನೋಡದೇ ಗೌರವ ಕೊಡುವ ಕೆಲಸ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ 'ಆಚಾರ್ಯ' ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಸೌಹಾರ್ದತೆಗೆ, ಪರ ಧರ್ಮ ಸಹಿಷ್ಣುತೆಗೆ ಹಿಡಿದ ಕನ್ನಡಿಯಂತಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಆದರ್ಶಗಳು ಸಮಾಜದ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗಗಳಾಗಿದ್ದವು. 'ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ಕಾಲಾವಧಿಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆದರ್ಶಗಳು, ಮೌಲ್ಯಗಳು, ನಂಬಿಕೆಗಳು, ಜೀವನ ವಿಧಾನ ವರ್ತನೆ, ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಧಾರ್ಮಿಕವಾದ ತೃಪ್ತಿಯ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟದ್ದುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಗ್ರಹಣಶೀಲ, ಪ್ರಚೋದಕ ಪುನರ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಆತ್ಮಗೌರವ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಬೆಂಬಲ ಇವುಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದವು'[೧೦] ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನ ಬಾರಮಾಸ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಕಾಲದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿತ್ರಣ, ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯ ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರದಲ್ಲೂ ಅಂತಹ ಆದರ್ಶ, ಭಕ್ತಿಯ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

೨.೧.೧. ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಂಶಗಳು

೧೬, ೧೭ ನೇ ಶತಮಾನದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಿಸರವೆಂದರೆ ಹಿಂದೂ, ಮುಸ್ಲಿಂ ಧರ್ಮಗಳ ಸಮನ್ವಯವೇ ಮುಖ್ಯವಾದುದಾಗಿದೆ. ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಸಮಾಜದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಸಂಪೂರ್ಣ ಭಿನ್ನವಾಯಿತು. ಹೊಸ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂದಾಗಿ ಚಲನಶೀಲತೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಸಮಾಜದ ಅಸಮಾನತೆಗೆ ಸೂಫಿಗಳು ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದಂತೆ ಭಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆಯ ತತ್ವಪದಕಾರರೂ ಕೈ ಜೋಡಿಸಿದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಮುಸ್ಲಿಂರ ರೂಢಿ ನಡುವಳಿಕೆಗಳು, ಹಿಂದೂಗಳ ಸಮಾಜ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತು. ಈ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬದಲಾವಣೆಯು

ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅದೆಂದರೆ ಸೂಫಿಗಳ ಪ್ರಮುಖ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರವಾದ ಬಾರಮಾಸವನ್ನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದ ವಸ್ತುವನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದು, ಆ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಕಾರವು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಕ್ಕೇ ಹೊಸದು ಮತ್ತು ಅದರ ವಸ್ತುವಾದರೋ ವೈಷ್ಣವ ಪಾರಮ್ಯದ್ದು, ಕವಿಯೋ ವೀರಶೈವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಸೇರಿದವ. ಹೀಗೆ ಮುಪ್ಪುರಿಗೊಂಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಪ್ರತಿರೂಪವಾಗಿ ಬಾರಮಾಸ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ಹೀಗೆ ೧೬, ೧೭ ನೇ ಶತಮಾನವು ಸಮನ್ವಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹುಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನ ಮೊಮ್ಮಗನಾದ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯು ೧೬ ನೇ ಶತಮಾನದ ಪ್ರಾರಂಭ ಕಾಲದಲ್ಲಿ 'ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ' ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಈ ಕಾಲಕ್ಕಾಗಲೇ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜಾಗೃತೆಯೂ ನಡೆದಿದೆ. ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯು ಒಂದು ಕಾವ್ಯ ಬರೆಯಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದಂತಿದೆ. ೧೨ ನೇ ಶತಮಾನದ ಶರಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ೧೫ ನೇ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗೆ ಮಸಳಿಸಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ೧೫ ನೇ ಶತಮಾನದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನೂರೊಂದು ವಿರಕ್ತರಿಂದ ಪುನರುಜ್ಜೀವನಗೊಂಡ ಶರಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಮೈ ಕೊಡವಿ ಎದ್ದು ನಿಂತು ತಮ್ಮ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮಹತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿತು. ಅಂತಹ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯೊಂದಿಗೆ ತನ್ನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಕವಿ ವರರಮ್ಯರತ್ನಾಕರ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಹಿಂದೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಒಡಲೊಳಗೆ ಹುಟ್ಟಿ ಆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವೈರುಧ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಿಡಿದು ಹೊರ ಬಂದ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮವು ಸಹ ನಿರಾಕಾರ, ಏಕದೇವೋಪಾಸನೆ, ಜಾತೀಯತೆಯ ನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡಿತು. ಸ್ತ್ರೀ ಸಮಾನತೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಮಹತಿಯನ್ನು ಅದು ಹೇಳಿತ್ತು. ಇಸ್ಲಾಂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲೂ ಇಂತಹ ಮೌಲ್ಯಗಳಿದ್ದುದನ್ನು ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಮುಸ್ಲಿಂರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಐಕ್ಯತೆಯ ಭಾವನೆಗಳಿಂದ ಹಿಂದೂಗಳಲ್ಲಿಯ ಪ್ರತ್ಯೇಕತಾ ಭಾವನೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗತೊಡಗಿತು. ವ್ಯಾಪಾರ, ವಾಣಿಜ್ಯಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಿಂದಾಗಿ ನಾಗರಿಕ ಜೀವನ ಬೆಳೆಯತೊಡಗಿತು. ಕರಕುಶಲ ವಸ್ತುಗಳ ಉತ್ಪಾದನೆಯು ವೃದ್ಧಿಗೊಂಡು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಯಿತು. ರಾಜಕೀಯವಾಗಿಯೂ ಸಹ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಸಂಘರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಬದುಕುತ್ತಿದ್ದ ಸಾಮಂತರಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ಆಡಳಿತದಿಂದಾಗಿ ಏಕತೆ ಬರತೊಡಗಿತು. ರಾಜಕೀಯ ಸಂಘರ್ಷದ ಸ್ಥಿತಿಗಳು ನಡೆದವು. ಆಗ ಎದುರಿಸಿದ ಕನ್ನಡಿಗರ ಧೈರ್ಯ, ಸಾಹಸ, ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಜೀವನ ವಿಧಾನಗಳ ಚಿತ್ರಣಗಳನ್ನು ಕೆಲ ಕೃತಿಗಳು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತವೆ. ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಪಂಡಿತನ ಚನ್ನಬಸವಪುರಾಣ, ಕುಮಾರ ರಾಮಸಾಂಗತ್ಯ, ಕನಕದಾಸರ ಮೋಹನ ತರಂಗಿಣಿಗಳು ಚಿತ್ರಿಸಿದಂತೆ ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರದಲ್ಲೂ ಆ ಘಟನೆಗಳು ಚಿತ್ರಣಗೊಂಡಿವೆ. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಸೌಂದರ್ಯ ನಾಡಿನ ವೈಭವಗಳು, ಕಾಡು, ನದಿ, ತೋಟ, ಗದ್ದೆಗಳು, ಬೀದಿಗಳು ವ್ಯಾಪಾರ ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಕವಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾನೆ. ರಾಜಕೀಯ ಸಂಘರ್ಷದಲ್ಲಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಸಾಂತ್ವನ ನೀಡುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದ ಸೂಫಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಸಂತರನ್ನು ಜನತೆ ಭಗವಂತನ ಪ್ರತಿರೂಪವೆಂದುಕೊಂಡರು. ಹೀಗಾಗಿ ಅಲ್ಲೂ ಸಮನ್ವಯತೆ ಮೂಡಿಬಂತು. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಹಿಂದೂಗಳ, ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಮುಸ್ಲಿಂರ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ಈ ಜನಸಮುದಾಯ ಒಂದು ಹೊಸ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು. ಅದೇ ಸಂಕರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ. ಸೂಫಿಗಳ,

ಸಂತರ ಭಕ್ತಿಯು ಯಾವುದೇ ಆಮಿಷಗಳಿಲ್ಲದ ನಿಷ್ಕಲ್ಮಶ ಪ್ರೇಮವಾಗಿದ್ದು ಅದು ಜೀವ ದೇವರ ಐಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಮೂರ್ತಿ ಪೂಜೆ ನಿರಾಕರಣೆ, ಬಹುದೇವತಾರಾಧನೆಯ ನಿರಾಕರಣೆ ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆಯ ತಿರಸ್ಕಾರಗಳು ಈ ವೇಳೆಗೆ ಬಲಗೊಂಡವು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನ ಹೃದಯದಲ್ಲೂ ಭಗವಂತ ಇದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಜನರಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತತೊಡಗಿದರು. ಜನರಲ್ಲಿ ಉನ್ನತವಾದ ಚಿಂತನೆಗಳು, ವಿಚಾರಗಳು ಮೂಡತೊಡಗಿದ್ದು ಸಂಘರ್ಷಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿಯೂ ನೆಲೆಯೂರತೊಡಗಿತು.

೨.೧.೨. ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಅಂಶಗಳು

ಕರ್ನಾಟಕದ ರಾಜಕೀಯದ ಚರಿತ್ರೆ ಬದಲಾದಂತೆ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಬದಲಾವಣೆಗೊಳಗಾಯಿತು. ಜನಜೀವನವನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಪ್ರಮುಖ ಮಾಧ್ಯಮವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯವು ರಾಜಕೀಯ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಿಂತ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗೊಳಪಟ್ಟಂತೆ ಸಾಹಿತ್ಯವು, ಸಾಹಿತ್ಯ ಬದಲಾದಂತೆ ಸಮಾಜವು ಬದಲಾಗುತ್ತದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯವು ಸಮಾಜವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಶತಮಾನದ ಸಾಹಿತ್ಯವು ವೀರರಸ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದ್ದು ಪಂಡಿತ ಮಂಡಲಿಯಿಂದ, ಅರಮನೆ ಗುರುಮನೆಗೆ ಸೀಮಿತಗೊಂಡಿತ್ತು. ಮಧ್ಯಯುಗೀನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ರಾಜಕೀಯ ಸಂಘರ್ಷದಿಂದ, ವಿಘಟನೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾದಂತೆ ಪ್ರಭುತ್ವ ವಿರೋಧಿ ನೆಲೆಗಳು ಜಾಗೃತಗೊಂಡವು. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಮಾನ್ಯವಾಗುವ ಅವಕಾಶ ಬಂದೊದಗಿತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯವು ರಾಜಾಶ್ರಯದಿಂದ ಹೊರಬಂದು ಜನಾಶ್ರಯವನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಸಮಾಜದ ಸರ್ವ ಜನರು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದಾದರು. ವಚನ ಚಳುವಳಿ ಇಂತಹದ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮುಖ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಅದರ ಕಾವು ಹಾಗೆಯೇ ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಬಂದ ಇಸ್ಲಾಂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಭಕ್ತಿಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಕಸುವು ಬಂದಿತು. ದಾಸ ಹಾಗೂ ಅನುಭಾವಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪುನರುಜ್ಜೀವನಗೊಂಡವು.

ರಾಯಚೂರು ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ಅಧ್ಯಯನವಾಗಿರುವುದರಿಂದಾಗಿ ೧೫, ೧೬, ೧೭ ನೇ ಶತಮಾನವು ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪುನರುಜ್ಜೀವನ ಕಾಲವೂ ಆಗಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೬೬ ರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೮೯ ರವರೆಗಿನ ವಿಜಯದಾಸರ ಘಟ್ಟ ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲೇ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿದೆ. 'ವಿಜಯದಾಸಯುಗ ಎಂಬ ವಿಭಾಗ ಕ್ರಮ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹರಿದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನೇ ಸಂಕೇತಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಭಾಗವು ವಿಜಯದಾಸರಿಂದ ಜಗನ್ನಾಥದಾಸರವರೆಗಿನ ಕಾಲವನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ'[೧೧] ದಾಸಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಭಾವಲಯದಲ್ಲಿಯೇ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯ ತಾತನಾದ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಸ್ತು ಕೃಷ್ಣ ಪಾರಮ್ಯದ ಕೃತಿ ರಚನೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಸೂಫಿಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬದಲಾವಣೆಯಾದಂತೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಾಷೆಯಲ್ಲೂ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾದವು.

ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯು ಭಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆಯ ಪ್ರಭಾವದ ಮುಂದುವರಿದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬದುಕಿದ್ದಾನೆ. ಹರಿದಾಸರ ಭಕ್ತಿ ಆಂದೋಲನದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಸಹ ಇತರ ಧರ್ಮಿಯರೂ ಭಕ್ತಿಯ ವೈಭವವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಲು ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ದೇಶಿ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪುರಂದರದಾಸರು, ಕನಕದಾಸರು, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ

ಮುಂತಾದವರು ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿದ್ದರು. ಇವರು ರಚಿಸಿದ ಭಕ್ತಿ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಹತ್ತಿರ ಹರಿದು ಬರಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಹರಿಭಕ್ತಿಯ ಹಾಗೆ ಹರಭಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಪ್ರಸರಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಶೈವ ಕವಿಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಅವರೂ ಸಹ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಬಲ್ಯದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಸತೊಡಗಿದರು. ವಚನಕಾರರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಹರಿಹರ, ರಾಘವಾಂಕರಂತಹ ಕವಿಗಳು ಬಂದರು. ವಚನಕಾರರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ೧೬, ೧೭ ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಶೈವ ಭಕ್ತಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮಹಾಪೂರವೇ ಹರಿದು ಬಂದಿತು. ಆ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯ ವೈಭವ ಕಂಡುಬಂದರೂ, ತಮ್ಮ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಮಾಜದ ಓರೆಕೋರೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ತಿದ್ದುವ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರೌಢದೇವರಾಯನ ಕಾಲದ ನೂರೊಂದು ವಿರಕ್ತರಂತೆ ಎಡೆಯೂರು ಸಿದ್ಧಲಿಂಗನ ಕಾಲದ ಏಳುನೂರು ವಿರಕ್ತರಿಂದ ಬಸವಾದಿ ಪ್ರಮಥರ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಬೆಳೆಯಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಇಂತಹ ಪ್ರಭಾವವು ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯ ಮೇಲಾಗಿದೆ.

೨.೧.೩. ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಂಶಗಳು

ಭಾರತೀಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇಸ್ಲಾಂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಭಾವವು ಬಹಳಷ್ಟು ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಮನೆಗೆ ಇಸ್ಲಾಂನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸಿದವರು ಸೂಫಿಗಳು. ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮವು ಪ್ರಭು ಶಕ್ತಿಯೊಂದಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಕಾಲಿರಿಸಿದ್ದು ಅದಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡ ಶಕ್ತಿಯೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡಿತು. ಒಂದೆಡೆ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಹಲವಾರು ತಾರತಮ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ರೋಸಿ ಹೋಗಿದ್ದ ಸಾಮಾನ್ಯ, ದಲಿತ ಜನತೆಯು ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದಂತಹ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಮಾರು ಹೋಗತೊಡಗಿದರು. ಸರ್ವಸಂಗ ಪರಿತ್ಯಾಗವೇ ವೈರಾಗ್ಯ ಎಂದು ಸಾರಲಾಗುತ್ತಿದ್ದುದು ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಳೀಕೃತಗೊಂಡು, ಸರಳತೆ, ಪ್ರಭುತ್ವದ ಪಾಶವೀಕೃತ್ಯಗಳ ಧಿಕ್ಕಾರವೆನಿಸಿತು.

ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಬಂದ ಭಕ್ತಿ ಪಂಥದ ಪ್ರಭಾವವು ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಮೀರಿ ಬೆಳೆಯುವ ಸಂಕರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು. 'ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಭಕ್ತಿ ಚಳುವಳಿಗಳು ದೇಶಾದ್ಯಂತ ನಡೆದು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಬದುಕನ್ನು ರೂಪಿಸಲು ಶಕ್ತಿ ಮೀರಿ ಶ್ರಮಿಸಿದವು'[೧] ಭಕ್ತಿಯ ಮಾಧ್ಯಮಗಳಾದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ, ಧ್ಯಾನ, ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಮಹತ್ವ, ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ಜನರನ್ನು ಸಾಮಾಜಿಕ ಜಂಜಾಟದಿಂದ ದೂರಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಹೀಗಾಗಿ ರಾಜಕೀಯ ಕಲಹದಿಂದ ಬೇಸತ್ತಿದ್ದ ಜನತೆಯು ಇಂತಹ ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಒಲಿಯತೊಡಗಿದರು. ಲಿಂಗಣ್ಣ ವೊಡೆಯನ ಬಾರಮಾಸದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯ ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಭಕ್ತಿ ಪಾರಮ್ಯ, ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಮಹತಿಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿಯಂತೂ ಆಯಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಮಹತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಎಂತಹ ಪಾಪ ಮಾಡಿದವನೂ ಸಹ ಪುನೀತನಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಆ ಕಾಲದ ಪ್ರಭಾವವು ಕವಿಯ ಮೇಲೆ ಆದದ್ದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಬಾರಮಾಸದಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬ, ಆಚರಣೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದರಂತೆ ಉರ್ದುವಿನಲ್ಲೂ ಸಹ ಬಾರಮಾಸಗಳಿದ್ದು ಆಯಾಕಾಲದ ಬದುಕಿನ ಚಿತ್ರಣಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿವೆ. ಮುಸಲ್ಮಾನ ಕವಿಗಳು ಆಯಾಕಾಲದ, ಸಮಾಜದ ಚಿತ್ರಣಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಇವರ ಬಾರಮಾಸ ಕಾವ್ಯಗಳ ವಸ್ತು ವೈದಿಕ ಮತ್ತು ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮವೇ

ಆಗಿದೆ. ಇದು ಹಿಂದೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಸ್ನೇಹ, ಸೌಹಾರ್ದತೆಯ ಕುರುಹು ಆಗಿದೆ'[೧೩] ಧರ್ಮದ ನೆಲೆವೀಡಾಗಿದ್ದ ದೇವಾಲಯಗಳು ಸಮಾಜದ ಜನರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿ, ಅವು ಆರ್ಥಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲೂ ಸಹ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಪೂಜಾ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುತ್ತಿದ್ದವು. 'ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆ, ಕಲೆ, ಸಂಗೀತ, ನೃತ್ಯ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಕೇಂದ್ರವೂ ಆಗಿತ್ತು. ಧಾರ್ಮಿಕ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳು, ಚರ್ಚೆಗಳು, ವಿದ್ಯಾವಂತ, ಬುದ್ಧಿವಂತರಿಗೆ ಬಹುಪಯೋಗವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು.'[೧೪] ಕಲ್ಲೂರಿನ ಮಾರಟೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವು ಸಹ ಅಂತಹ ಅಧ್ಯಯನ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆಚರಣೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಅಂತಹ ಅಧ್ಯಯನ ಕ್ಷೇತ್ರವು ೧೦ ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದಲೂ ಖ್ಯಾತಿಗೊಂಡಿದೆ. ಅಂತೆಯೆ '೬ ನೇ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನು ತನ್ನ ಗುರು ಸರ್ವಕೃತ ಸೋಮಯಾಜಿಗೆ ಈ ಮಾರಟೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ದತ್ತಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ದಾಖಲುಗೊಂಡಿದೆ.'[೧೫] ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಆಚರಣೆಗಳ ಕೇಂದ್ರಬಿಂದುವಾದ ದೇವಾಲಯವು ಸಾಮಾಜಿಕ ಆರೋಗ್ಯದ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಯೂ ರೂಪುಗೊಂಡಿತ್ತು. ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ದೇವಾಲಯದ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಮಾಡಿರುವುದಕ್ಕೆ ಇಂತಹ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಕಂಡದ್ದೇ ಆಗಿದೆ. ಅಗ್ರಹಾರವಾಗಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತಗೊಂಡಿದ್ದ ಕಲ್ಲೂರು ಮಾರಟೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ವೈಭವಗಳು ಮೇರೆ ಮೀರಿದ್ದವು. ಹೀಗಾಗಿ ಅದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ 'ದಾನ ದತ್ತಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟ ದಾಖಲೆಗಳಿವೆ.'[೧೬] ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮನ್ವಯದ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿರುವ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕವಿಗಳು ಚಿತ್ರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯು ಧರ್ಮ ಸೌಹಾರ್ದತೆಗೆ ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ವೈದಿಕರು, ಲಿಂಗಾಯತರು, ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಸೌಹಾರ್ದತೆಯಿಂದ ಬದುಕಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ದಾಖಲೆಯೇ ಎಂಬಂತೆ ತತ್ವಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವಿದ್ದು, ತತ್ವಪದ ರಚನೆಕಾರರಲ್ಲಿ ಸರ್ವ ಜನಾಂಗದವರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯರಂತಹ ವೀರಶೈವ ಕವಿಗೆ ವೈದಿಕ ಪಾರಮ್ಯದ ಕಥಾವಸ್ತು ಚಿತ್ರಿಸಲು ಸಹಾಯಕವಾದದ್ದು ಆ ಕಾಲದ ಪರಿಸರವೇ ಆಗಿದೆ.

೨.೨. ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯ ಮತ್ತು ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿ ಇತಿವೃತ್ತ ವಿಚಾರ

ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಾನ್ವಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲೂರು ಗ್ರಾಮವಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಧೂಪದ ಮನೆತನದವರು ಈಗಲೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಮಾರಟೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಪೂಜಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಗುಡಿಯವರೆಂದೇ ಊರಜನರು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದೇ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ 'ಬಾರಮಾಸ' ಮತ್ತು 'ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ' ಎಂಬ ಪ್ರಮುಖ ಕೃತಿಗಳು ಮೂಡಿಬಂದಿವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಆ ಮನೆತನದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದುದು ಅವಶ್ಯ. ಕವಿಯು ಸಮಕಾಲೀನ ಸಮಾಜದ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯ ತಾಳುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ. ಅಂತೆಯೇ ಆತನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ಕಾಲದ ಜನಜೀವನ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಜನಪದರ ಬಗ್ಗೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕೃತಿಯು ಕವಿಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದಂತೆ. ಅಂತಹ ಕವಿಯ ಸೃಷ್ಟಿಯ ; ಕವಿ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಪರಿಸರ ಅರಿಯಬೇಕಾದುದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿದೆ. ವಿಜಯನಗರ ಪಥನದ ನಂತರ ರಾಯಚೂರು ಶಾಹಿಮನೆತನಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಗೊಳಪಟ್ಟಿತು. ರಾಯಚೂರು ಪ್ರದೇಶವು ಎಣ್ಣೆಬೀಜ, ಆಹಾರಧಾನ್ಯ, ಖನಿಜ ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಹೆಸರಾಗಿತ್ತು. ಸಂಪತ್ಭರಿತವಾದ ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರು ಮತ್ತು ಶಾಹಿಸುಲ್ತಾನರ ನಡುವೆ ಮೇಲಿನಿಂದ ಮೇಲೆ ಕವನಗಳಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಹೀಗೆ ಇದು ೧೫ ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಕದನಕ್ಕೆ ರಾಯಚೂರು ಪ್ರದೇಶವು ತುತ್ತಾಯಿತು. ಇದರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಹೊಸದಾಗಿ ಬಂದ ಇಸ್ಲಾಂ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳಿಂದಾಗಿ ಬಹುದೇವೋಪಾಸನೆಯ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಇಸ್ಲಾಂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆಚರಣೆಗಳು ಸೇರಿಕೊಂಡು ಸಂಕರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಉದಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ಸೂಫಿಗಳ, ಸಂತರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನಿಗೆ ಅಂದಿನ ಸೂಫಿ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಓದುವ ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಆತನ ಮೇಲೆ ಆದ ಪರಿಣಾಮದ ಫಲವೇ ಬಾರಮಾಸ ಎಂಬ ಹೊಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಯ ಉದಯ. ಕವಿ ಇಲ್ಲಿ ಪರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ತನ್ನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಕೃಷ್ಣನ ಶೃಂಗಾರವನ್ನೇ ಕಾವ್ಯದ ವಸ್ತುವನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡ. ಇದನ್ನು ಸಮನ್ವಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಹೆಸರಾಯಿತು. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ 'ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಅದು ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜನಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕೋಮುಸೌಹಾರ್ದತೆ ತಾನೇ ತಾನಾಗಿತ್ತು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಇಲ್ಲದ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾಯತರೇ ಭಾಗವತ ಪ್ರವಚನ ಮಾಡುತ್ತಿದುದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ'[೧೭] ಎಂದು ಶಾಂತರಸರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಂತಹ ಪರಿಸರವನ್ನು ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡ ಹಿಂದೂ ಮುಸ್ಲಿಂ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಮನ್ವಯಕ್ಕೆ ಕವಿ ಮಹತ್ವದ ಕೊಡುಗೆ ನೀಡಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಆತನ ಇತಿವೃತ್ತಿ ವಿಚಾರ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅತಿ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೪೧ ಕ್ಕೆ ಬಾರಮಾಸವು, ೧೬೯೭ ಕ್ಕೆ ವರರಮ್ಯರತ್ನಾಕರರಂತಹ ಕೃತಿಗಳು ಹೊರಬಂದಿವೆ. ಈ ಕೃತಿ ರಚನೆ ಕಾಲದ ಪರಿಸರ, ಕವಿಯ ಸೃಜನತೆಯನ್ನು ಅರಿಯಲು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ. ಬಹಮನಿ ಆದಿಲ್‌ಶಾಹಿಗಳು ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ವೇಳೆಗೆ ರಾಯಚೂರು, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ, ಬೀದರ್, ಬಿಜಾಪೂರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ ಪಟ್ಟಣಗಳಾದವು. ವ್ಯಾಪಾರ, ವಾಣಿಜ್ಯ ಕೇಂದ್ರಗಳಾದವು. ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ, ಬೀದರ್, ಬಿಜಾಪೂರಗಳು

ರಾಜಧಾನಿಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಅವು ರಾಜಕೀಯ ಚಟುವಟಿಕೆಯ ತಾಣಗಳಾದವು. ದಖಿನಿ ಭಾಷೆ ಉಚ್ಛ್ರಾಯ ಸ್ಥಿತಿಗೇರಿತು. ಸೂಫಿಗಳು ಬಂದು ನೆಲೆಸಿದರು. ಅವರ ಪ್ರಭಾವ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದ ಮೇಲೆ ಹೊಸ ಗಾಳಿಯನ್ನೇ ಬೀಸಿತು. ಈಗಾಗಲೇ ಇದ್ದ ಭಕ್ತಿಪಂಥದ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಹೊಸ ಸೇರ್ಪಡೆಯಾಯಿತು. ಭಕ್ತಿಗೆ ಹೊಸರೂಪು ಉಡುಗೆ ತೊಡುಗೆಗಳು ಬಂದಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸತೊಡಗಿತು. ಅಂತಹ ಪ್ರಭಾವದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ ಬಂದ ಕೃತಿಯೇ ಬಾರಮಾಸ. ಇದೊಂದು ಸಾಮರಸ್ಯವನ್ನು ಸಾರುವ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ.

೨.೨.೧. ಸ್ಥಳ

ಕಲ್ಲೂರಿನಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೧೦ ಶಾಸನಗಳು ಈ ಪ್ರಾಚೀನ ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಭಾಗ ಎಡದೊರೆ ೨೦೦೦ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿನ ಪ್ರಮುಖ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿತ್ತು. ಎಡದೊರೆ ನಾಡು ೨೦೦೦ ಗ್ರಾಮಗಳ ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗ. ಇದಕ್ಕೆ 'ಎಡದೊರೆ ಯಿಚ್ಛಾಶಿರ' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಮುಸ್ಲಿಂ ಅರಸರು ದೋಆಬ್ ಎಂದು ಕರೆದರು. 'ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣಾನದಿ, ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ತುಂಗಭದ್ರ ನದಿಗಳ ನಡುವಿನ ಪ್ರದೇಶವೆಂದು' ಜೆ.ಎಫ್. ಫ್ಲೀಟ್‌ರು ಸೂಚಿಸಿದರು. ಇಂಥಹ ಎಡದೊರೆ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲೂರು ಗ್ರಾಮವು ೧೦ ಪ್ರಾಚೀನ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು, ೬ ಅಗಸೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ವೀರಗಲ್ಲು, ಮಾಸ್ತಿಗಲ್ಲುಗಳು, ಕೋಟೆ ಕೊತ್ತಲಗಳು ಊರ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯನ್ನು ಈಗಲೂ ಸಾರುತ್ತಿವೆ. ಕಲ್ಲೂರು ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದುದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ಪ್ರಮುಖ ವಿದ್ಯಾಕೇಂದ್ರವೂ ಆಗಿತ್ತು. ಬಲ್ಲಟಗಿ, ಕುರುಡಿ, ಕೊಟ್ನೇಕಲ್, ತಡಕಲ್, ಕಲ್ಲೂರುಗಳು ಆ ಕಾಲದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಅಗ್ರಹಾರ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಬಾಗಲವಾಡ, ಬಲ್ಲಟಗಿ (ಬಳ್ಳನಿಟ್ಟಿಗೆ) ಕವಿತಾಳ, ವಟಗಲ್ಲುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ಜನಾಂಗ ವಾಸಸ್ಥಾನದ ಕುರುಹುಗಳನ್ನು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಂತಹ ಪ್ರಾಚೀನ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲೂರು ಒಂದು.

'ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ, ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಲುಕ್ಯರ, ಕಲಚುರಿಗಳ ಹಾಗೂ ಶಾಹಿ ಮನೆತನಗಳ ಮತ್ತು ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರ ಕಾಲದ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಮಾನ್ವಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು. ಬಹಮನಿ ಅರಸರ, ಆದಿಲ್‌ಶಾಹಿಗಳ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಶಾಸನಗಳು ರಾಯಚೂರಿನಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವುದರಿಂದ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಮೇಲಿನ ರಾಜಮನೆತನಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ಕಾಕತೀಯರು, ಸೇವುಣರು ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಆಳಿದ ಮಾಹಿತಿಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ'[೮]. ಹೀಗೆ ಕಲ್ಲೂರು ಅನೇಕ ರಾಜ ಮನೆತನಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆ ಕಂಡಿದೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಸಹ ೬ನೇ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ೩ನೇ ತೈಲಪ ಹಾಗೂ ೨ನೇ ಜಗದೇಕಮಲ್ಲ, ೩ನೇ ಸೋಮೇಶ್ವರರ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆದ ಬಗ್ಗೆ ಶಾಸನಗಳ ದಾಖಲೆ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

ಕಲ್ಲೂರಿನ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪರಿಸರವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ದೀರ್ಘವಾದ ಇತಿಹಾಸವಿದೆ. ಈ ಕಾಲಕ್ಕಾಗಲೇ 'ಕುರುಡಿ, ಕೊಟ್ನೆಕಲ್, ಕಲ್ಲೂರು, ಬಳಗಾನೂರುಗಳನ್ನು ೬ ನೇ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನು ತನ್ನ ನಿತ್ಯ ಭೂಮಿದಾನ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಹಾರಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ'[೯] ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಲುಕ್ಯರ ೬ನೇ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ಅತ್ಯಂತ ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ದೊರೆ. ಈತನ ಕಾಲವು ಸಂಪತ್ ಸಮೃದ್ಧಿಯಿಂದ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಇತಿಹಾಸ

ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಕಾಲಕ್ಕಾಗಲೇ ಅಗ್ರಹಾರವಾಗಿದ್ದ ಕಲ್ಲೂರು, ಆ ಊರಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ದೇವಾಲಯವಾದ ಮಾರಟೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ದಾನ, ದತ್ತಿ ಬಿಟ್ಟ ಬಗ್ಗೆ ಶಾಸನದ ಆಧಾರಗಳಿವೆ. '೬ನೇ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಗುರುಗಳಾದ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ದೇವ ಭಟ್ಟೋಪಾಧ್ಯಾಯ ಸರ್ವಕೃತು ಸೋಮಾಯಾಜೀ ಎಂಬುವವನ ಬಗ್ಗೆ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಕಲ್ಲೂರಿನ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಇವನನ್ನು 'ವಿದ್ವತ್ ಚೂಡಾಮಣಿ' 'ದ್ವಿಜಕುಳಕರ್ಮ ದಿವಾಕರ' 'ತುರಂಗ ವಿದ್ಯಾನಳ' 'ರಣರಂಗದಾವನಳ' 'ತ್ರಿಭುವನ ಮಲ್ಲ' 'ದೇವರ ಪರಮಾರಾಧ್ಯ' ಮುಂತಾದ ಬಿರುದುಗಳಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ'[೨]. ೬ನೇ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನು ಪಂಚಲಾಂಗೂಲ ಕೃತು (ಯಾಗ) ವಿಗಾಗಿ ಕಲ್ಲೂರನ್ನು ಗುರುಗಳಿಗೆ ದಾನ ನೀಡಿದ್ದಾನೆ. ಅಂದರೆ ತನ್ನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಗುರುವಿಗೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಅಗ್ರಹಾರವಾಗಿದ್ದ ಕಲ್ಲೂರನ್ನು ದಾನವಾಗಿ ಕೊಡುವುದರ ಮುಖಾಂತರ ಕಲ್ಲೂರಿನ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಕನ್ನಡಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ. ಕಲ್ಲೂರಿನ ಮಾರಟೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ಸುಮಾರು ೧೫೦೦ ವರ್ಷಗಳ ಹಳೆಯದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. 'ಆ ಊರಿನ ಸ್ವಯಂ ಭೂ ಮಾರಟೇಶ್ವರ ದೇವರ, ಚೈತ್ರ, ಪವಿತ್ರ ದೇವರಂಗ ಭೋಗ, ನೈವೇದ್ಯ ಪಾತ್ರ ಪೌಳಪೂಜಾರಿಗೆ.... ಎಂದು ನೂರುಮತ್ತರ ಭೂಮಿಯನ್ನು, ೨ ಮತ್ತರ ತೋಟ, ನಂದಾದೀಪಕ್ಕಾಗಿ ೨ ಗಾಣ, ೧ ಅಂಗಡಿ, ೫ ನಿವೇಶನ ದಾನ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ'[೨೦]. ಇಂಥಹ ಭವ್ಯವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಒಳಗೊಂಡ ಪ್ರದೇಶ ಕಲ್ಲೂರಿನ ಮಾರಟೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ.

೧೧೩೫ ರ, ೧೧೪೨ ಹಾಗೂ ೧೧೫೦ ರ ಚಾಲುಕ್ಯ ಕಾಲದ ಶಾಸನಗಳು ಮಾರಟೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿವೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ೬ನೇ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಮಾಂಡಳಿಕ ಬಾಚಿದೇವರಸನು 'ಸರ್ವನಮಸ್ಕಾರಗ್ರಹಾರ' ವೆಂದೆ ಖ್ಯಾತವಾದ ಕಲ್ಲೂರಿನ ಸ್ವಯಂ ಭೂ ಮಾರಟೇಶ್ವರ ದೇವರಿಗೆ ೧೨ಮತ್ತರು ಭೂಮಿಯನ್ನು ನೀಡಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಅಗ್ರಹಾರಕ್ಕೆ ಸರ್ವರೂ ಗೌರವ ಸಲ್ಲಿಸಲೇಬೇಕಾದಷ್ಟು ಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದಿತ್ತೆಂದ ಮೇಲೆ ಕಲ್ಲೂರು ಎಷ್ಟು ಖ್ಯಾತಿಗೊಂಡಿತ್ತು ಎಂಬುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಚಾಲುಕ್ಯರ ೩ನೇ ಸೋಮೇಶ್ವರ (ಜಗದೇಕಮಲ್ಲ) ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲೂರಿನ 'ಸಾತಿಕವ್ವೆ' ಎಂಬುವವರು ಆ ಊರಿನ ಕೇಶವ ದೇವರಿಗೆ ಅಂಗಭೋಗಕ್ಕೆ, ನೈವೇದ್ಯ, ನಂದಾದೀಪಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಭೂಮಿಯನ್ನು ದಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾಳೆ. ಅದರಂತೆ ೧೧೫೦ ಕ್ಕೆ ೩ ನೇ ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಮಾಂಡಳಿಕ ಭೂಚಿದೇವರ ಅಯ್ಯಣವಾಡಿ ಹೆಗ್ಗಡೆ ಮತ್ತು ದಂಡನಾಯಕ ಸುರಿಗೆ ವೆಣ್ಣಮಲಪರು ಹೆಜ್ಜುಂಕ, ಬಿಲ್ಕೊಡೆ, ಕೆನ್ನಾಯ, ವಡ್ಡರಾವುಗಳ ಮುಂತಾದ ತೆರಿಗೆಗಳಿಂದ ಬರುವ ಹಣದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲೂರಿನ ಮಾರಟೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟ ದಾನದ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಊರವರೆಲ್ಲರೂ ದಾನಕೊಡಬೇಕೆಂಬ ಆದೇಶವಿದೆ. ಹೀಗೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಕಲ್ಲೂರು ಅಗ್ರಹಾರವಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಅಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರಮುಖ ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕೇಂದ್ರವೂ ಆಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕೇಶವ ದೇವರ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ಮಾಹಿತಿ ದೊರೆಯದೇ ಹೋದರೂ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯ ತನ್ನ ಅಂಕಿತವನ್ನಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡ 'ವೆಂಕಟೇಶ್ವರ' ದೇವಾಲಯ ತನ್ನೆದೆಯಲ್ಲಿ ಏನೇನೋ ರಹಸ್ಯ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಮೌನವಾಗಿದೆ.

ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ಇಂತಹ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಪರಿಪಾಕಗೊಂಡು ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ಬಾರಮಾಸ ಕೃತಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಕಾಳಿಕಾ ದೇವಾಲಯದ ಹಿಂದಿನ ಗುಂಡಿನ ಗಣೇಶನ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಊರು ಕಲ್ಲೂರು ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಧಾರುಣಿಗಧಿಕ ಶೃಂಗಾರವೆನಿಪ ಕ

ಲ್ಲೂರೊಳು ಲಿಂಗನ ಪಾಲಿಸುವ

ಮಾರಟ ಶಿವನ ಕುಮಾರನೆನಿಪ ರಣ|

ಶೂರನು ಗುಂಡಿನ ಗಣನಾಥ

ಇಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು 'ಕಲ್ಲೂರಿನ ಲಿಂಗ' ಎಂದು ಕರೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಕವಿಯ ಊರು ಕಲ್ಲೂರು ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ. ಬಾರಮಾಸ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ಊರಿನ ಬಗೆಗೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಧರೆವೆಣ್ಣುಂಶಿರದ ಮಾಣಿಕದೊಲು ರಾಜಿಪಮೇಲು ರಾಯಚೂರು ಸೀಮೆಯೊಳು

ಮೆರೆವ ಕಲ್ಲೂರು ಗ್ರಾಮದಿ ನಿಂದು ಭಕುತರ ಬಂಧು ತಾನೆ ದಯಾ ಸಿಂಧು

ಪೊರೆಯುತಿರ್ಪನು ಸ್ಮರಿಸುವರನು ಭಜಿಸುವವರನು ವೆಂಕಟೇಶನು ತಾನು

ಸ್ಥಿರವಾದ ಸೌಭಾಗ್ಯವೀವನು ದೇವದೇವನು ಸಿರಿದೇವಿಯಾಧವನು

ಬಾರಮಾಸ ಪು. ೪೩

ರಾಯಚೂರು ಸೀಮೆಯಲಿ ಮೆರೆವ ಕಲ್ಲೂರಿನ ಭಕುತರ ಬಂಧು ವೆಂಕಟೇಶನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಈಗಲೂ ಸಹ ಕಲ್ಲೂರಿನಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಕವಿಯ ಊರು ಕಲ್ಲೂರು ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ. ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನ ಮೊಮ್ಮಗನಾದ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯು ಸಹ ವರರಮ್ಮರತ್ನಾಕರ ಎಂಬ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ತನ್ನ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ

ಧಾರಣಿಯೊಳಪ್ರತಿ ನಗರರಾ

ಯ್ಯೂರ ಪೂರ್ವಪರದೊಳೆಸೆವುದ

ರೂರ ಕಲ್ಲೂರಲಿ ಶಿವಾಚಾರ ಪ್ರಭುವೆಯಾದ

ವರರಮ್ಮ ರತ್ನಾಕರ ೧.೨೫

ಹೀಗೆ ಪರಿಶೀಲಿಸಲಾಗಿ ಲಿಂಗಣ್ಣನವರ ಮನೆತನದವರು ರಾಯಚೂರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಈಗಿನ ಮಾನ್ವಿ ತಾಲೂಕಿನ ಕಲ್ಲೂರಿಗೆ ಸೇರಿದವರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅವರ ವಂಶಜರು ಈಗಲೂ ಕಲ್ಲೂರಿನಲ್ಲಿದ್ದು ಅವರೂ ಸಹ 'ನಾವು-ನಮ್ಮ ಮುತ್ತಾತಂದಿರು' ಕಲ್ಲೂರಿನವರೇ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

೨.೨.೨. ಕಾಲ

ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿ ಮತ್ತು ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯ ಕವಿಗಳ ಕಾಲದ ಬಗ್ಗೆ ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಮಾಹಿತಿಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಆಧಾರಗಳಿಂದ ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ಅ. ಬಾರಮಾಸ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಕಲನಗೊಂಡ ಪತ್ರಗಳು.

ಆ. ವರರಮ್ಮರತ್ನಾಕರ ಕೃತಿ

ಇ. ಮಂತ್ರಾಲಯದ ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರ ಶ್ರೀಗಳ ಐತಿಹ್ಯ.

ಅ. ಬಾರಮಾಸದಲ್ಲಿ ಸಂಕಲನಗೊಂಡ ಪತ್ರಗಳು.

ಪತ್ರ ೧ :

ಶಾಲಿವಾಹನ ಶಕೆ ೧೫೩೩ ನೇ ವಿರೋಧಿಕೃತುನಾಮ ಸಂವತ್ಸರದ ಶ್ರಾವಣ ಶು|| ೫ ಆದಿವಾರದಲ್ಲು ಕ|| ಕಲ್ಲೂರು ಸ್ಥಳದೊಳಗೆ ಇರುವ ಹಿರೇತಮ್ಮಣ್ಣ ಒಡೆಯರ ಕುಮಾರ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಒಡೆಯರಿಗೆ ಸ್ವಗ್ರಾಮದ ಠಾಣಾದಾರ ಅಂಬಾಜಿ ಪಾತ್ತಾ ವ ಮುಜುಮದಾರ, ಗಿರಿಮಾಜಿ ಪಾತ್ತಾ ವ ಗೌಡ ಚೆನ್ನಬಸಪ್ಪ ವ ಚೆನ್ನಪ್ಪಗೌಡ ವ ಚನ್ನಿರಡ್ಡಿಗೌಡ ವ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಕ್ರಿಷ್ಣಪ್ಪ ವ ಕು|| ವೆಂಗಳಯ್ಯ ವ ನಾಡಗೌಡ ಬುಸ್ಸಯ್ಯ ವ ಬಾಚಿರೆಡ್ಡಿಗೌಡ ವ ಚಿಕ್ಕರಾಮಣ್ಣ ಗೌಡ ವ ಜಂಬಲಿಂಗಣ್ಣಗೌಡ ವ ಮೇಟಿಗೌಡರು ವ ಪಾಲಮ ಬಸಯ್ಯ ಮಜರೆಲ ವ ಮೇಟಿ ಕುಣಸೆ ಜೆಂಗೊಂಡ ವ ಸಿಂಗಿರಡ್ಡಿ ಬಾಸಯ್ಯ ವ ಸಾಯಬರಡ್ಡಿ ಲಬಿವ ಲಕ್ಸೆಟ್ಟಿ ತಿಮ್ಮಣ್ಣಗೌಡ ಮೊದಲಾದ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜೆಗಳು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟ ದಾನಪತ್ರದ ವಿವರ ಎಂತೆಂದೊಡೆ[೨೧]

ಪತ್ರ ೨ :

ಶ್ರೀ ಗುರು ಪ್ರಸನ್ನ

ಶ್ರೀ ಶಾಲಿವಾಹನ ಶಾಖ ೧೫೩೩ ನೆಯ ವಿರೋಧಿ ವಿಕೃತಿ ನಾಮ ಸಂ|| ದ ಶ್ರಾವಣ ಶು|| ೫ ಆದಿವಾರದಲ್ಲು ಶ್ರೀಮತ್ ಕ|| ಕಲ್ಲೂರ ಸ್ಥಳದ ಶ್ರೀ ಮಾರ್ಕಂಡೇಶ್ವರ ಪೂಜಾರ ಹಿರೇ ತಮ್ಮಯ್ಯನ ಮಗ ಲಿಂಗಣ್ಣವಡಿಯರಿಗೆ ಸ್ವಗ್ರಾಮದ ಗೌಡರು, ಹಳೇಜೋಳದ ಯಲ್ಲಪ್ಪಗೌಡ, ನಾಗಣ್ಣಗೌಡ, ಕರೆಣ್ಣಗೌಡ, ಲಿಂಗಣ್ಣಗೌಡರು ಇವರು ನಾಲ್ವರು ಒಂದು ಅಪಮೃತ್ಯದ ಮಾತಿಗಾಗಿ ಗ್ರಾಮದ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿ ಇದ್ದರು ಮಧ್ಯಕಾಲದಲ್ಲು ರಾಜ ಶ್ರೀ ರಡ್ಡಿ ಗೌಡರು ಸರಿಮೇಟಿ ಅವರ ಉಪದ್ರಕ್ಕೆ ಲಚಮಣ್ಣ ತಿಮ್ಮಣ್ಣನು ಇವರ ಲಾಳಗೊಂಡರು ಇರಬಾರದು ಎಂದು ಇವರಿಗೆ ಬಹು ಕಷ್ಟಬಡಿಸಿದರು.[೨೧]

ಆ. ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ (ಅಪ್ರಕಟಿತ ಮಹಾಕಾವ್ಯ)

ಇದನ್ನು ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನ ವೊಮ್ಮಗ ಲಿಂಗಣ್ಣನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ೧೯೦೩ ಷಟ್ಪದಿಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಕೃತಿ. ಈ ಕೃತಿಯ ಮೊದಲನೇ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕವಿ ಮನೆತನದ ವಂಶಾವಳಿಯನ್ನು ದಾಖಲು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಲಿಂಗಣ್ಣನವರ ವಂಶಸ್ಥರಾದ ಲಿಂ|| ಬಸವರಾಜ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು, (೧೯೯೩ ಕ್ಕೆ ೮೦ ವರ್ಷದವರಾಗಿದ್ದಂತೆ ಶಾಂತರಸರು ಬಾರಮಾಸದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ) ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಸವಿವರವಾದ ವಿವರವನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆಂದನ್ನು ಶಾಂತರಸರು ಬಾರಮಾಸ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಿಕ್ಕ ಆಕರಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿ ನಿಖರವಾದ ಕಾಲವನ್ನು ಹೀಗೆ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಶಾಲಿವಾಹನ ಶಕೆ ೧೫೩೩ ಕ್ಕೆ ವಿರೋಧಿಕೃತ ನಾಮಸಂವತ್ಸರ ಶ್ರಾವಣ ಶುದ್ಧ ಪಂಚಮಿ ಆದಿವಾರಕ್ಕೆ ಎರಡು ಕಾಗದಗಳಿವೆ.

೧೫೩೩ ವಿರೋಧಿಕೃತ ನಾಮಸಂವತ್ಸರ ಆದರೆ

೨೭ ಬಹುಧಾನ್ಯ ಸಂವತ್ಸರವು. (ವಿರೋಧಿ ಕೃತದಿಂದ ೨೭ ನೆಯ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಬಹುಧಾನ್ಯ ಬರುತ್ತದೆ) ಅಂದರೆ

ಶಾಲಿವಾಹನ ಶಕೆ ೧೫೩೩ ಕ್ಕೆ ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಊರಿನ ವ್ಯಾಜ್ಯಗಳು ಬಗೆಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದವೆಂದರೆ ಆತನಿಗೆ ಕನಿಷ್ಟ ಆಗ ೨೫ ವರ್ಷಗಳಾದರೂ ಆಗಿರಬೇಕು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಶ್ರೀ ಶಾಂತರಸರು. ಅಂದರೆ ೧೫೩೩ ರ ವೇಳೆಗೆ ೨೫ ವರ್ಷವಾದರೆ ಸುಮಾರು ಶಾ.ಶ. ೧೫೦೮ ಕ್ಕೆ ಜನಿಸಿದ್ದಾನೆ. (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೮೬) ಶಾ.ಶ. ೧೫೬೩ ಕ್ಕೆ ಮಂತ್ರಾಲಯದ ಯತಿವರರಾದ ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಕಲ್ಲೂರಿಗೆ ಬಂದ ಬಗೆಗೆ ಬಾರಮಾಸದಲ್ಲಿ ದಾಖಲೆಯಿದೆ. ಅವರು ಬಂದಾಗ ಅವರಿಗೆ ತನ್ನ ಕೃತಿಯಾದ ಬಾರಮಾಸವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದ ಬಗ್ಗೆ ದಾಖಲೆ ಇದೆ. ಅಂದರೆ ಸು. ತನ್ನ ೫೫ ನೇ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಈ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿರಬಹುದು. ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಕಾಲವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

೧೫೩೩ ನೇ ವಿರೋಧಿಕೃತ ನಾಮಸಂವತ್ಸರವು ಕ್ರಿ.ಶ. ೨೫.೭.೧೬೧೦ ಕ್ಕೆ ಸರಿಹೊಂದುತ್ತದೆ.

ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನ ಜನನ	ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೮೬
ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಕಲ್ಲೂರಿಗೆ ಬಂದದ್ದು	ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೪೧
ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿದ ಕಾಲ	ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೪೧
ಮರಣ ಸುಮಾರು	ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೪೬

ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯ ಕಾಲ

ಕವಿಯಾಗಿ, ಆಚಾರ್ಯನೆಂದು ಬಿರುದಾಂಕಿತನಾದ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ಕಾಲವಾದ ನಂತರ ಜನಿಸಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ಪುನಃ ಆತನ ಹೆಸರನ್ನೇ ಆತನ ಮೊಮ್ಮಗನಿಗೆ ಇಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈಗಲೂ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮನೆ ಹಿರಿಯರು ತೀರಿಕೊಂಡರೆ ಅವರ ಹೆಸರನ್ನೇ ಅವರ ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಇಡುವ ವಾಡಿಕೆಯಿದೆ. ಅದರಂತೆ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ಮರಣದ ನಂತರ ಜನಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಹೆಸರನ್ನೇ ಈ ಮಗುವಿಗೆ ಇಡಲಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ.ಶ. ಸು. ೧೬೪೭ ಈತನ ಜನನದ ಕಾಲವಾಗುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಕೃತಿಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿದ ಕಾಲವನ್ನು ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಇಸ್ವಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಸಿಲ್ಲ. ಕಾರಟಗಿಯ ಜ್ಯೋತಿ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಾದ ಶ್ರೀ ಗೂಳಪ್ಪ ಸಾಹುಕಾರ ಇವರನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ಅವರು ಇದು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧.೪.೧೬೯೭ ಕ್ಕೆ ಸರಿಹೊಂದುತ್ತದೆ ಎಂದು ವಿವರಿಸಿದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಲಿಂಗಣ್ಣನು ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರವನ್ನು ತನ್ನ ೫೦ ನೇ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಮುಗಿಸಿರಬಹುದು.

ವಾ.ಷ. ಅರರೇ ಬಹುಧಾನ್ಯ ವತ್ಸರದೊಳ್ವಸಂತಾಂತ

ಸುರಭಿ ಮಾಸದ ದಶಮಿ ಸೋಮವಾರಕೆ ಮುಗಿದ

ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರವ ಕೇಳಿ ಹೇಳಿ ಬಿತ್ತರಿಪರಿಹ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ|| ೨೫-೭೧ .

ಅಂದರೆ ಕಾವ್ಯಮುಗಿದಿದ್ದು ೧೬೯೭. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೦೦ ರಲ್ಲೂ ಕವಿ ಬದುಕಿದ್ದನೆಂದು ಇವರ ವಂಶಸ್ಥರಾದ ಪಂಡಿತ ಬಸವರಾಜಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದನ್ನೇ ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತಗೊಳಿಸಬಹುದು.

ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯ ಜನನ	ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೪೭
ಕೃತಿ ರಚನೆಯ ಕಾಲ	ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೯೭ (೧.೪.೧೬೯೭)

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೦೦ ರ ವೇಳೆಗೂ ಕವಿ ಬದುಕಿದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಶ್ರೀ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನ ಮೊಮ್ಮಗನಾದ ಶ್ರೀ ಲಿಂಗಯ್ಯನು 'ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ' ಎಂಬ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವಂಶವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನ ಮಗ ರುದ್ರ ಅವನ ಮಗನೇ ತಾನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅಜ್ಜನಾದ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಭಾವದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಶಿಶುವೇ ಈತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಆತನ ಕಾವ್ಯದ ಕಸುವುಂಡೂ ಬೆಳೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೮೬ ಕ್ಕೆ ಜನಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆತನ ೨೫ ನೇ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಅಂದರೆ ೧೬೧೩ ಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನ ಮಗ ರುದ್ರ (ರುದ್ರಯ್ಯ) ನು ಜನಿಸಿದ್ದಾನೆ. ರುದ್ರಯ್ಯನಿಗೆ ೩೪ ವರ್ಷದ ನಂತರ ಲಿಂಗ (ಲಿಂಗಯ್ಯ) ನು ಜನಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಎಂದರೆ ಕ್ರಿ.ಶ. ಸು. ೧೬೪೭ ರ ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ೧೬೯೮ ರಲ್ಲಿ ಬರುವ ಬಹುಧಾನ್ಯ ನಾಮ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ವರರಮ್ಯರತ್ನಾಕರ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾಗಿ ಪಂ| ಬಸವರಾಜ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಅವರೇ ತಿಳಿಸಿರುವಂತೆ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೦೦ ರಲ್ಲಿ ಕವಿಗಳು ಬದುಕಿದ್ದರೆಂದೂ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಂದರೆ 'ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ' ಕೃತಿಯನ್ನು ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯು ತನ್ನ ೫೦ ನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದುದು ಖಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಬಾರಮಾಸ ಕೃತಿಯ ಕರ್ತೃ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ಬದುಕಿದ ಕಾಲ ೧೭ ನೇ ಶತಮಾನದ ಪ್ರಾರಂಭ (೧೫೮೬ ಕ್ಕೆ ಜನನ - ೧೬೪೬ ಕ್ಕೆ ಮರಣ) ಸುಮಾರು ೬೦ ವರ್ಷ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯ ಕವಿಯು ಬದುಕಿದ್ದಾನೆ.

ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರದ ಕರ್ತೃ ಲಿಂಗಣ್ಣನು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೪೭ ಕ್ಕೆ ಜನಿಸಿ - ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೦೨ ಕ್ಕೆ ಕಾಲವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದರೆ ಸು. ೫೫ ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಬದುಕಿದ್ದಾನೆ. ೧೭ನೇ ಶತಮಾನದ ಪ್ರಾರಂಭ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನ ಕಾಲವೆಂದಾದರೆ, ೧೭ ನೇ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯ ಕಾಲವೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಒಂದೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮಹತ್ಕೃತಿಗಳ ಈ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದುದೊಂದು ವಿಶೇಷವೆಂದೇ ತೋರುತ್ತದೆ.

೩. ಮಂತ್ರಾಲಯದ ಶ್ರೀ ರಾಘುವೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳ ಐತಿಹ್ಯ

ಕಲ್ಲೂರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತೆನ್ನಲಾದ ಐತಿಹ್ಯವೊಂದರ ಪ್ರಕಾರವೂ ಸಹ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನ ಕಾಲದ ಬಗೆಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ಮಾಹಿತಿಯೊಂದು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಮಂತ್ರಾಲಯದ ಯತಿವರರಾದ ಶ್ರೀ ರಾಘುವೇಂದ್ರ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ಕಲ್ಲೂರಿಗೆ ಬಂದು ಹೋದರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಆ ಐತಿಹ್ಯವೆಂದರೆ ಶ್ರೀ ರಾಘುವೇಂದ್ರ ಯತಿವರರು ಎರಡನೇ ಬಾರಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಪರ್ಯಟನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಾನ್ವಿಯ ಪ್ರಾಣದೇವರ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಚಾತುರ್ಮಾಸ ವ್ರತಕೈಗೊಂಡರು. ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಮಾನ್ವಿಯಿಂದ ಆದವಾನಿಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಕಲ್ಲೂರಿನ ಭಕ್ತರು ತಮ್ಮ ಊರಿಗೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಭಕ್ತರ ಬೇಡಿಕೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಯತಿವರರು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೪೧ ಕ್ಕೆ ಕಲ್ಲೂರಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿಯೇ ವಸತಿಯಿದ್ದ ಅವರು ಈ ಊರಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಕವಿ ಕಲಾವಿದರಿದ್ದರೆ ಕರೆಸಿರಿ ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ಕಾವ್ಯಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಪುಣನೂ ಮತ್ತು ಅಂದು ಖ್ಯಾತನಾಗಿದ್ದ ವಿಜಯ ನಗರದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ಬಂದು ಪಂಡಿತನೆಂದು ಖ್ಯಾತನಾದ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯರಿದ್ದಾರೆಂದು ತಿಳಿಸಿದಾಗ ಅವರನ್ನು ಕರೆಸಲು ಶ್ರೀ ರಾಘುವೇಂದ್ರರು ಆದೇಶಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಗುರುಗಳ ಆದೇಶವನ್ನು ತಲುಪಿಸಿದಾಗ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ಗುರುಗಳ ದರುಶನಕ್ಕೆ ಬರಿಗೈಯಿಂದ ಹೋಗಲಾಗದೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿ ಸರಿ ನಾಳೆ ಬಂದು ಗುರುವರ್ಯರನ್ನು ದರುಶನ ಭಾಗ್ಯ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿಕಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅದರಂತೆ ಮರುದಿನ ಶ್ರೀ ರಾಘುವೇಂದ್ರ ಶ್ರೀಗಳವರ ದರುಶನಕ್ಕೆ ಬಂದುದಲ್ಲದೆ ಒಂದು ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಅವರ ಪಾದಗಳಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಕೋರಿದ್ದಾನೆ. ಆಗ ಶ್ರೀಗಳು 'ಅದೇನು' ಎಂದು ಕೇಳಲು 'ಅದೊಂದು ಚಿಕ್ಕಕಾವ್ಯ' ಎಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ಸರಿ. ಅದನ್ನು ನೀನೆ ಉಣಬಡಿಸು ಎಂದಾಗ ಕಂಚಿನ ಕಂಠದಿಂದ ಆ 'ಬಾರಮಾಸ' ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಸುಶ್ರಾವ್ಯವಾಗಿ ಹಾಡಿದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಶ್ರೀಗಳಾದಿಯಾಗಿ ಸಭಿಕರು ಖುಷಿಗೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ಸತ್ವ ಕೇಳಿದ ಸ್ವತಃ ಶ್ರೀಗಳೇ ನೀನು ಆಚಾರ್ಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿರುವೆಯ್ಯ ಲಿಂಗಣ್ಣ. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನೀನೊಬ್ಬ 'ಆಚಾರ್ಯ' ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ಸೇರಿದ ಸಭಿಕರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ಇಂದಿನಿಂದ ನೀವೆಲ್ಲ 'ಲಿಂಗಣ್ಣಾಚಾರ್ಯ' ಆತನನ್ನು ಸಂಭೋದಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಆಜ್ಞೈಗೈದಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದಿನಿಂದ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ಲಿಂಗಣ್ಣಾಚಾರ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಈಗಲೂ ಕಲ್ಲೂರಿನಲ್ಲಿ ಈ ಐತಿಹ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಶಾಂತರಸರೂ 'ಬಾರಮಾಸ' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಐತಿಹ್ಯವನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಎಳೆ ಹಿಡಿದು ಹೋದರೆ ಅವರ ಕಾಲ ಹೀಗೆ ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ಮಂತ್ರಾಲಯದ ಯತಿವರ್ಯರಾದ ಶ್ರೀ ರಾಘುವೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ತಂಜಾವೂರಿನಲ್ಲಿ ೧೫೯೬ ರಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ೧೬೨೧ ರಲ್ಲಿ ಸನ್ಯಾಸ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಂತರ ೧೬೪೧ ಎರಡನೇ ಸಾರೆಗೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತ ಯಾತ್ರೆಗೆ ಬಂದಾಗ ಮಾನ್ವಿ, ಕಲ್ಲೂರಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಆಗ ಅವರಿಗೆ ಈ ಕೃತಿ ರಚಿಸಿ ಅರ್ಪಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಂದರೆ ಸು. ೧೬೪೧ ಬಾರಮಾಸ ರಚನೆಯ ಕಾಲವೆಂದು ನಿಖರವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಶಾಂತರಸರು ಮಾತನ್ನು ಒಪ್ಪಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಧೂಪದ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪ್ರಮುಖ ಕೃತಿಗಳು ೧೭ ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಿವೆ. ಆದರೆ ಈಗಿರುವ ಅವರ ಮನೆತನದವರಿಗೆ ಧೂಪದವರು ಎಂಬ ರೂಢಿಮಾಯವಾಗಿದ್ದೆ ಮಾರುಟೇಶ್ವರ

ಗುಡಿಯ ಪೂಜಾಕೈಂಕರ್ಯವನ್ನು ಅವರೇ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದಾಗಿ ಅವರನ್ನು 'ಗುಡಿ' ಯವರೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ವಂಶದವರೊಬ್ಬರು ಲಿಂಗಯ್ಯ ಮಾಸ್ತರು ಎಂಬುವವರಿದ್ದು ಅವರನ್ನು ಗುಡಿಲಿಂಗಯ್ಯನವರೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. (೨೦೦೩ ಕ್ಕೆ ಅವರಿಗೆ ೫೫ ವರ್ಷ ಇವೆ).

೨.೨.೩ ಕವಿಯ ವಂಶಾವಳಿ

ಧೂಪದ ಬಸವರಾಜ
|
ಸಿದ್ಧಯ್ಯ
|
ಕರಿಬಸವ (ಕರಿಬಸವಯ್ಯ)
|
ಸಿದ್ಧಯ್ಯ
|
ಹಿರೇತಮ್ಮಯ್ಯ - ವೀರಾಂಬೆ (ಹಿರೇತಮ್ಮಯ್ಯನ ಪತ್ನಿ)
|
ಲಿಂಗ (ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯ ಅಥವಾ ಲಿಂಗಣ್ಣಾಚಾರ್ಯ ೧೫೮೬-೧೬೪೬)
ಬಾರಮಾಸದ ಕರ್ತೃ. ಕೃತಿ ರಚನೆಯ ಕಾಲ ೧೬೪೧.
|
ರುದ್ರ (ರುದ್ರಯ್ಯ)
|
ಲಿಂಗ (ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿ ೧೬೪೭-೧೭೦೨
!
ವರರಮ್ಮ ರತ್ನಾಕರ ಕರ್ತೃ. ಕೃತಿ ರಚನೆಯ ಕಾಲ ೧೬೯೭.)
!
!
ನಾಗಬಸಯ್ಯ - ಚೆನ್ನಯ್ಯ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೪೨ ರಲ್ಲಿ ನಿಧನ)
(ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲ) |
ಲಿಂಗಯ್ಯ - ವೀರಮ್ಮ (ಲಿಂಗಯ್ಯರವರ ಪತ್ನಿ)
|
ಸೂಗೂರ ಶಾಸ್ತ್ರಿ ಬಸವಲಿಂಗಮ್ಮ ಬಸವರಾಜಶಾಸ್ತ್ರಿ
(೧೯೯೩ ಕ್ಕೆ ೮೦ ವರ್ಷ
ಜೀವಿಸಿದ್ದು, ತಮ್ಮ ೮೪ ನೇ
ವಯಸ್ಸಿಗೆ ೧೯೯೭ ಕ್ಕೆ
ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದರು)
|
ಲಿಂಗಯ್ಯಸ್ವಾಮಿ
(೫೫ ವರ್ಷ ಜೀವಿಸಿದ್ದಾರೆ)

೨.೨.೪. ಮತ, ಮನೆತನ.

ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯ ವಂಶಸ್ತರು ಈಗಲೂ ಕಲ್ಲೂರಿನಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಮನೆತನವನ್ನು 'ಧೂಪ' ದವರೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಮಾರಟೇಶ್ವರ (ಗುಡಿ) ದೇವಾಲಯದ ಅರ್ಚನಾಧಿಕಾರಿವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ಇವರನ್ನು ಗುಡಿಯವರೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ವೀರಶೈವ ಮತಾವಲಂಬಿಗಳು ಅದರಲ್ಲೂ ಜಂಗಮ ಕುಲಸ್ಥರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನ ನೆನಪಿನ ಕುರುಹಾಗಿ ಈಗಲೂ ಅವರ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಯ್ಯ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ತಲೆಮಾರಿನಿಂದ ತಲೆಮಾರಿಗೊಬ್ಬರಂತೆ ಇಡುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ೮ ನೇ ತಲೆಮಾರಿನವರು ಸು. ೫೪ ವರ್ಷದವರೊಬ್ಬ ಲಿಂಗಯ್ಯಸ್ವಾಮಿಯವರು ಈಗಲೂ ಆ ಮನೆತನದಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ.

ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮನೆತನದ ಬಗೆಗೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. 'ಶಿವ ಪ್ರಸರವಾರಿಧಿ ತುಹಿನಕಿರಣನೆನಿಸುವ ಧೂಪದ ಬಸವರಾಜನೆನಿಪ........ ವಸುಧೆ ಪಾವನ ಮೂರ್ತಿ ಜಂಗಮ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮತ ಜಂಗಮಮತ ಎಂದೂ ತನ್ನನ್ನು ಶಿವ ಪ್ರಸರವಾರಿಧಿ ಎಂದೂ ಕರೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಎಸಗಿದವರಾರೆನಲು ಭೂ ಶಿವ
ಪ್ರಸರವಾರಿಧಿ ತುಹಿನ ಕಿರಣನೆ
ನಿಸುವ ಧೂಪದ ಬಸವರಾಜನೆನಿಪ ಮಹೀರುದ್ರ|
ವಸುಧೆ ಪಾವನ ಮೂರ್ತಿ ಜಂಗಮ
ವಿಸರ ಸೇವ ನಿಮಿತ್ಯ ತಾಚರಿ
ಯಿಸುವದುಳಿದು ಮಹಂತಿನನುಮತದಿಂದ ಪೇಳ್ವೆಡಿದು||

ಧಾರುಣಿಯೊಳ ಪ್ರತಿನಗರ ರಾ
ಯ್ಪೂರ ಪೂರ್ವಪರದೆಳೆಸೆವದ
ರೂರಕಲ್ಲೂರಲಿ ಶಿವಾಚಾರ ಪ್ರಭುವೆಯಾದ|
ಮೂರುವೆಸರೇಕಾದುದೆನೆ ಭಂ
ಡಾರಿಯಾಗಿರ್ದಂದು ಲಿಂಗಕೆ
ಮೂರವಸರದಿ ಧೂಪವರ್ಪಿಸದುಣದುದೇವ್ರತವು||

ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ. ೧-೨೪, ೨೫

ಇಲ್ಲಿ 'ಶಿವಾಚಾರಪ್ರಭೆಯಾದ' 'ಶಿವಾಚಾರ ಪ್ರಭು' 'ಶಿವಪ್ರಸರವಾರಿಧಿ' 'ವಸುಧೆ ಪಾವನಮೂರ್ತಿ ಜಂಗಮ' ಇವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಕವಿಯು ಶೈವ ಮತಾಮುಂಬಿಯಾಗಿ ವೀರಶೈವ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಶಿವನ ಅತ್ಯಂತ ದೃಢಮನದ ಭಕ್ತರ ಮನೆತನ ತಮ್ಮದಾಗಿದೆ

ಎಂದೂ ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಒಂದನೇ ಸಂಧಿಯ ೧೩ ನೇ ಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ಬಸವ, ಅಲ್ಲಮ, ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣನೇ ಮೊದಲಾದ ಅಸಮಶರಣರ ಪಾದವನು ಪೊತ್ತೆಸಗಲೀ ವರ ಕೃತಿಗೆ ವಿಘ್ನಗಿಘ್ನಂಗಮೆಯಲ್ಲಿಯವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಕವಿ ವೀರಶೈವ ಮತಾವಲಂಬಿ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನ ಮೊಮ್ಮಗನಾದ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯು ತನ್ನ ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮನೆತನದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ತಮ್ಮ ಮನೆತನವು ಧೂಪದ ಮನೆತನವೆಂದೂ, ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಒಂದು ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಐತಿಹ್ಯವೊಂದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ತಮ್ಮ ಮನೆತನದವರೊಬ್ಬರು ಬಸವರಾಜನೆಂಬಾತನು ಭಂಡಾರಿಯಾಗಿದ್ದನೆಂದೂ ಈತ ತ್ರಿಕಾಲ ಪೂಜಾನಿಷ್ಟನಾಗಿದ್ದನೆಂದೂ, ಪೂಜಾಕಾಲಕ್ಕೆ ತಪ್ಪದೆ ಧೂಪವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದನೆಂದೂ, ಧೂಪ ಅರ್ಪಿಸದೇ ಊಟ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂಬ ವ್ರತನಿಷ್ಠನಾಗಿದ್ದನು. ಒಂದು ಸಾರೆ ಚರಮೂರ್ತಿಗಳು ಬಂದು ಇದೇನು ಕೆಲಸ? ಎಂದು ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆಗ ಬಸವರಾಜನು ಓಹಿಲಯ್ಯನೆಂಬ ಭಕ್ತನು ಧೂಪಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾದುದು ಒಮ್ಮೆ ಧೂಪವನ್ನು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿ ಶರೀರವನ್ನು ಶಿವನಿಗರ್ಪಿಸಿದನೆಂದೂ ಇದರಿಂದ ಶಿವಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ಶಿವಪದಯವಿತ್ತನೆಂಬ ಕತೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಆಗ ಚರಮೂರ್ತಿಗಳು 'ಹೌದು ಶರಣರು ಅಗ್ನಿಗೆ ಹೆದರವುದಿಲ್ಲ' ನೀನು ಹೀಗೆ ಧೂಪ ಅರ್ಪಿಸಿದರಾಗದು. ನಿಮ್ಮ ದೇಹದ ಮೇಲೆ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಹಾಕಿ ಧೂಪ ಅರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಅಂದಾಗ ಮಾತ್ರ ನಿನ್ನ ಭಕ್ತಿ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯಾಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಬಸವರಾಜನಿಗೆ ಇದು ತನ್ನ ಭಕ್ತಿ ಪರೀಕ್ಷಾಕಾಲವೆಂದೇ ಬಗೆದು ಅವರ ಮಾತನ್ನು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಆತ ತನ್ನ ಚರಣದ ಮೇಲೆ ಕೆಂಡದುಂಡೆಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅದರ ಮೇಲೆ ಧೂಪ ಹಾಕಿ 'ಭವಭರ್ಗ ಸ್ವೀಕರಿಸು' ಎಂದು ಅರ್ಪಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆಗ ಆತನ ಭಕ್ತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿದ ಚರಮೂರ್ತಿಗಳು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ 'ಧೂಪದ ಬಸವರಾಜ' ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದಿನಿಂದ ಈ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಧೂಪದ ಮನೆತನ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಧೂಪವೆಂದರೆ ಗಂಧ, ಸಾಂಬ್ರಾಣಿ, ಲೋಬಾನ ಮೊದಲಾದ ಸುವಾಸನೆಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಬೆಂಕಿ ಕೆಂಡದ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿದಾಗ ಹೊರಡುವ ಹೊಗೆ. ಮಾರಟೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಪೂಜಾರಿಗಳಾದ ಕವಿಯ ವಂಶಜರು, ಈ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಧೂಪ ಅರ್ಪಿಸುವ ಕಾಯಕವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಧೂಪದ ಬಸವರಾಜನೆಂಬುವವನು ಮೇಲಿನ ಪವಾಡವನ್ನು ಮೆರೆದಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ, 'ಧೂಪದವರು' ಎಂಬ ಕುಟುಂಬನಾಮವಾಗಿ ರೂಢಿಯಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರರ ಕರ್ತೃ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

೨.೨.೫. ಪಂಡಿತ ಬಸವರಾಜ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು

ಇದೇ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ೨೦ ನೇ ಶತಮಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಈರ್ವರು ಪಂಡಿತರು ಆಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಿಗೆ ಪಂಡಿತರು ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿತ್ತು. ಸೂಗೂರು ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಪಂಡಿತರೆಂದು ಹೆಸರುಗಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ 'ಪುರಾಣ ಕೇಸರಿ' ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರಂತೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ, ಉರ್ದು ಪ್ರಭಾವದ ವೇಳೆಗೆ ಕನ್ನಡ ಜಾಗೃತೆಗಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಇವರು ಪ್ರಮುಖರು. ಸೊಲ್ಲಾಪುರ, ಕಲಬುರ್ಗಿಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳ್ಳಿ ಕಡಗಗಳನ್ನು

ಗಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದರಂತೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ತಮಿಳು, ತೆಲುಗು, ಮರಾಠಿಯ ಗ್ರಂಥ ಭಂಡಾರವೇ ಇತ್ತೆಂದು ಇವರ ತಮ್ಮನ ಮಗ ಲಿಂಗಯ್ಯಸ್ವಾಮಿಗಳು (ವಯಸ್ಸು ೫೮) ಇವರು ಹೇಳಿದರು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಹಳ್ಳಿ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಪುರಾಣ ಹೇಳುವುದರ ಮೂಲಕ ಧರ್ಮ ಜಾಗೃತಿ, ನೀತಿ ಜಾಗೃತಿಯ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರೆಂದು ಆ ಊರಿನ ಹಿರಿಯರಾದ ವೀರಣ್ಣ ಶರಣಪ್ಪ ಶಾಖಾಪುರ (ವಯಸ್ಸು ೭೦) ಇವರು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಇವರ ಸಹೋದರನಾದ ಬಸರಾಜಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು, ಪಂಡಿತ ಹಾಗೂ ಶಾಸ್ತ್ರಿ ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರಂತೆ. ಮೇಲಾಗಿ ಇವರು ಗಮಕಿಗಳು ಆಗಿದ್ದರಂತೆ. ಬಾರಮಾಸ ಮತ್ತು ವರರಮ್ಮ ರತ್ನಾಕರ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಸುಂದರವಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಈ ಎರಡು ಕೃತಿಗಳನ್ನು, ಕವಿಯ ಮನೆತನವನ್ನು, ಕಾಲವನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ ವರರಮ್ಮ ರತ್ನಾಕರ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ೧೯೬೦ ರ ವೇಳೆಗೆ ವರರಮ್ಮ ರತ್ನಾಕರ ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಒಂದು ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅವರ ಆಸೆ ಕೈಗೂಡಲಿಲ್ಲ. ಇವರು ೧೮ ವರ್ಷದವರಾಗಿದ್ದಾಗ ಒಂದು ಘಟನೆ ನಡೆಯಿತಂತೆ. ಅದನ್ನು ಸ್ವತಃ ತಮ್ಮ ಕೈ ಬರಹದಿಂದ ಬರೆದಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ಹೀಗಿದೆ. 'ಪಂಡಿತ ಕೃಷ್ಣಾಚಾರ್ಯರು ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾವಂತ ಪೂಜಾರಿ ನರಸಪ್ಪನವರು ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾಯತರಿಗೆ ಪ್ರೊಡಶೆಲಿಯ (ಪ್ರೌಢಶೈಲಿಯ) ಪದಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ನಿಂದಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು, ಮರೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಕೇಳಿ ಆ ವ್ಯಾಜ್ಯದಿಂದ ಮರುದಿನ ಮೂರು ತಾಸಿನ ಒಳಗಾಗಿ, 'ನಿದ್ರಿಪದ' ರಚಿಸಿ ಹಿಂದಿನವರು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆಂದು ಅವರಿಗೆ ತೋರಿಸಲಾಗಿ ಬಹಳ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟರು. ಆದರೆ ನಿಜವಾದ ಕವಿಯನ್ನು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ನಾಲ್ಕಾರು ತಿಂಗಳುಗಳ ಮೇಲೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು.' (ಪು. ೧೩೮ - ೧೩೯)

ಲಿಂಗಯ್ಯಸ್ವಾಮಿಯವರ ಮನೆಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಪುಸ್ತಕದಿಂದ ಇದನ್ನು ಬರೆದುಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಬಸವರಾಜಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ತಮ್ಮ ೧೮ ನೇ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಕಾವ್ಯ ರಚನಾ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರು ಎಂದು ಇದರಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಸಾಕಷ್ಟು ಪದಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ಅವರು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಅವು ಒಂದೆಡೆಗೆ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಹುಡುಕಿಕೊಡುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಅವರ ಮಕ್ಕಳಾದ ಶ್ರೀ ಲಿಂಗಯ್ಯಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹೇಳಿದರು. ಸುಮಾರು ೧೯೮೦ ರ ವೇಳೆಗೆ ಪಂಡಿತ ಸಿದ್ಧರಾಮ ಜಂಬಲದಿನ್ನಿ ಅವರಿಂದ ಹಾಡಿಸಲಾದ ಒಂದು ಕ್ಯಾಸೆಟ್‌ನ್ನು ನೀಡಿದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮಾರಟೇಶ್ವರನ ಸುಪ್ರಭಾತ, ಕೆಲವೊಂದು ಭಕ್ತಿ ಗೀತೆಗಳು, ಮಂಗಳಾರತಿ ಪದಗಳು ಮತ್ತು ವರರಮ್ಮ ರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿಯ ಕೆಲವೊಂದು ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸುಶ್ರಾವ್ಯವಾಗಿ ಹಾಡಿರುವುದು ತಿಳಿದು ಬಂತು. ಹೀಗೆ ಬಸವರಾಜ ಶಾಸ್ತ್ರಿಯವರು ಪ್ರತಿಭಾವಂತರು, ಪಂಡಿತರು, ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಆಗಿ ಜನಮಾನಸದಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಉಳಿದಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಹಾಡುಗಳು ಸಂಕಲನಗೊಳ್ಳಬೇಕಿದೆ. ಅವರು ಸಾಹಿತಿಗಳಾಗಿ, ಕವಿಗಳಾಗಿ, ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಸೇವೆಯನ್ನು ಕಲ್ಲೂರಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಪದ

ದೇವನೊಬ್ಬ ನಾಮ ಹಲವು
ಭಾವವದಕೆ ಜನ್ಮಭೂಮಿ
ಸರ್ವಧರ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರ ಕರ್ಮ ಮಾರ್ಗದಿ
ಬೇರೆಯಾದವು ಆವ ಧರ್ಮವಾದರೇನು
ಶುದ್ಧ ನಡತೆಯಿಂದ ಭಕ್ತಿ ಭಾವ ಬಲಿದು
ಜಪಿಸಲವಗೆ ಮುಂದೆ ದೊರೆವುದಯ್ಯಾ ಮುಕ್ತಿ
ಬೇರೆ ಧರ್ಮದವರಗಪಚಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದೆ...

ಮಂಗಳಾರತಿ ಪದ

ಕಾಳಿಕಾಂಬ ಜಯ ಜಯ ಕಾಳಿಕಾಂಬ
ಶೈಲಪುರೀಶ್ವರಿ ಮಹಿತೆ ಮದಾಂಬಾ ||ಪ||

ಹಾಲಾಹಲವನು ಕುಡಿದು ಶಂಕರ
ಬಾಳಿದನು ತವತಾಳಿ ಮಹಿಮದಿ
ಕಾಲಕಂದರ ನಾದಶಶಿಧರ ||೧||

ದಾರಿಗಾಣದೆ ಹರಿಹರರೆಲ್ಲರು
ಘೋರತಾಪದಿ ಸ್ಮರಿಸಲು
ನಿನ್ನನು ಸಾರಜ್ಯೋತಿಯೊಳು ಜಾತೆ ದಯಾಳು ||೨||

ಓಂಕಾರರೂಪಿ ಕೀಂಕಲಮಾಲಿನಿ
ಹ್ರೀಂಕಾರಿವಾಣಿ ಸಾಂಕರ ಪದ್ಮಿನಿ
ಮಹಿಷಮರ್ಧಿನಿ ರಮ್ಯಕಪರ್ದಿನಿ ||೩||

ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿ

೧. 'ಹೆದ್ದೊರೆ' ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಸ್ಮರಣ ಸಂಚಿಕೆ. ೨೦೦೩. ಸಂ. ಎಸ್. ಶರಣೇಗೌಡ ಪು. ೩೦.

೨. 'ತಿರುಳ್ಗನ್ನಡ' ಅಖಿಲಭಾರತ ೬೨ ನೇ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಸ್ಮರಣ ಸಂಚಿಕೆ ೧೯೯೩. ರಾಯಚೂರಿನ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ. ಪು.೮.

೩. 'ಹೆದ್ದೊರೆ' ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಸ್ಮರಣ ಸಂಚಿಕೆ ೨೦೦೩. ಸಂ. ಎಸ್.ಶರಣೇಗೌಡ. ಪು.೧೩೪.

೪. 'ಹೈದ್ರಾಬಾದ ಕರ್ನಾಟಕ ಹಾಡು ಪಾಡು' ಅಮರೇಶ ನುಗಡೋಣಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೨೦೦೩. ಪು. ೨೪

೫. 'ಸಮಗ್ರ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ. ಸಂ.೪. ಭಾಗ ೧' ಪ್ರ.ಸಂ. ಡಾ.ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಜ್ಞಾನಭಾರತಿ ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಬೆಂಗಳೂರು. ೧೯೮೨. ಪು. ೧೩.

೬. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೪' ಪ್ರ.ಧಾನ ಸಂ. ಪ್ರೊ.ಬಿ.ಷೇಕಅಲಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭. ಪು. ೨೩೪೨೩೫

೭. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೪' ಪ್ರ.ಸ. ಪ್ರೊ.ಬಿ.ಷೇಕಅಲಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭. ಪು. ೨೩೪

೮. 'ಬಾರಮಾಸ' ಸಂ. ಶಾಂತರಸ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಹಂಪಿ. ೧೯೯೩. ಪು. ೯೯ ೧೦೦

೯. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ.೪' ಪ್ರ.ಸಂ. ಪ್ರೊ.ಬಿ. ಷೇಕಅಲಿ ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭. ಪು. ೨೧೨.

೧೦. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೩' ಪ್ರ.ಸಂ. ಪ್ರೊ.ಬಿ. ಷೇಕಅಲಿ ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭. ಪು.೩೪೦.

೧೧. 'ಹೆದ್ದೊರೆ' ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಸ್ಮರಣ ಸಂಚಿಕೆ ೨೦೦೩, ಸಂ. ಎಸ್. ಶರಣೇಗೌಡ. ಪು. ೧೩೬.

೧೨. 'ನುಡಿವ ಬೆಡಗು' ಅಮರೇಶ ನುಗಡೋಣಿ ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೯. ಪು. ೧೨.

೧೩. 'ಬಾರಮಾಸ' ಸಂ. ಶಾಂತರಸ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೩. ಪು. ೪೬.

೧೪. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ. ಸಂ. ೪' ಪ್ರ.ಸಂ. ಪ್ರೊ.ಬಿ. ಷೇಕಅಲಿ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭. ಪು. ೨೪೬.

೧೫. 'ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಶಾಸನ ಸಂಪುಟ ೭' ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆ. ಸಂ. ದೇವರ ಕೊಂಡಾರೆಡ್ಡಿ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೨೦೦೩. ಪು. ೨೮೫.

೧೬. 'ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಶಾಸನ ಸಂಪುಟ ೭' ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆ. ಸಂ. ದೇವರ ಕೊಂಡಾರೆಡ್ಡಿ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೨೦೦೩. ಪು. ೨೮೩.

೧೭. 'ಬಾರಮಾಸ.' ಸಂ. ಶಾಂತರಸ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೩. ಪು. ೪೭

೧೮. 'ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಹಾಡುಪಾಡು.' ಡಾ. ಅಮರೇಶ ನುಗಡೋಣಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೨೦೦೩. ಪು. ೧೭.

೧೯. 'ಮಾನ್ವಿ ತಾಲೂಕಿನ ಶಾಸನಗಳು.' ಡಾ. ಚೆನ್ನಬಸವ ಹಿರೇಮಠ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರು.

೨೦. 'ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಶಾಸನ ಸಂಪುಟ. ೭.' ಸಂ. ಡಾ. ದೇವರ ಕೊಂಡಾರೆಡ್ಡಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಹಂಪಿ. ೨೦೦೩. ಪುಟ ೯

೨೧. 'ಬಾರಮಾಸ.' ಸಂ. ಶಾಂತರಸ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೩. ಪು. ೯೯ ರಿಂದ ೧೦೨

ಅಧ್ಯಾಯ ೩.

ಪ್ರಭಾವ, ಪ್ರೇರಣೆ

೩.೧. ಬಾರಮಾಸ

೩.೧.೧. ರಾಜಕೀಯ ಅಂಶಗಳು

೩.೧.೨. ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಂಶಗಳು

೩.೧.೩. ಭಕ್ತಿ ಪಂಥದ ಅಂಶಗಳು

೩.೧.೪. ಇತರ ಅಂಶಗಳು

೩.೧.೫. ಗುಂಡಿನ ಗಣೇಶನ ಸ್ತುತಿ

೩.೧. ಬಾರಮಾಸ

ಹಿನ್ನೆಲೆ :

ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಯುಗದ ಚರಿತ್ರೆಯು ಒಂದು ರೋಚಕದ ಇತಿಹಾಸದ ಕಾಲವಾಗಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧ ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭ ನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗಿನ ಕಾಲವು ಭಾರತೀಯ ಧರ್ಮ ಸಮಾಜದ ಮೇಲೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಬೀರಿದೆ. ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದ ಪ್ರವೇಶ ಮತ್ತು ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಕಾಲ ಇದಾಗಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬ ಮತ್ತು ೧೭ ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಮೊಘಲರು ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಛ್ರಾಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಲುಪಿದ್ದರು. ಮೊಘಲರ ಆಡಳಿತ, ಶಾಂತಿ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದಾಗಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ ನೆಲೆಸಿತ್ತು. ಇವರ ಪ್ರಭಾವ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಕಡೆಗೆ ಆಗದಿದ್ದರೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕೊಡುಗೆಗಳಾದವು. ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದ ಉದಾರತೆ, ಹಿಂದೂ ಮುಸ್ಲೀಂರಲ್ಲಿನ ಹೊಸತನದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯ ಹುಡುಕಾಟ, ಸಮಗ್ರ ಸಮ್ಮಿಶ್ರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಅರಿಯದಂತೆ ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಹೋದವು. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೊಘಲರು ಆಡಳಿತದ ಚುಕ್ಕಾಣಿ ಹಿಡಿಯದೇ ಹೋದಾಗ್ಯೂ ಔರಂಗಜೇಬನು ತನ್ನ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಬಹುಭಾಗವನ್ನು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿಯೇ ಕಳೆದ. ಅವನಿಗೆ ಅದರಿಂದ ಲಾಭಕ್ಕಿಂತ ನಷ್ಟವೇ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಯಾಕೆಂದರೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮರಾಠರು, ಶಾಹಿಗಳು ಒಂದು ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆದರು. ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ನಿಯಂತ್ರಣ ತಪ್ಪಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಅವನು ಅವನತಿ ಹೊಂದಬೇಕಾಯಿತು. ಗೋಲ್ಕೊಂಡಾದ ಶಾಹಿಗಳು ಮರಾಠರು ಇವರೊಂದಿಗೆ ಔರಂಗಜೇಬನ ತಿಕ್ಕಾಟ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಹಿಂಸೆ, ಯುದ್ಧಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದವು. ಜನರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಅಸ್ಥಿರತೆ, ಅಧೀರತೆಗಳು ಮನೆ ಮಾಡಿದವು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬, ೧೭ ನೇ ಶತಮಾನವು ಅಸ್ಥಿರತೆಯ ಕಾಲವಾಗಿತ್ತು.

ಉನ್ನತವಾದುದರ ಕಡೆಗೆ ಎಳೆದೊಯ್ಯುವ ಮನಸ್ಥಿತಿಗಳ ನಿರ್ಮಾಣವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಡೆಯತೊಡಗಿತು. ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬಿಜಾಪುರದ ಶಾಹಿಗಳ ಮತ್ತು ಬಹಮನಿಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಯು ಜಾತಿ ಮತಗಳ ತಡೆ ಗೋಡೆಗಳನ್ನು ಕೆಡವಿ ಹಾಕಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಜಾಗೃತವಾಯಿತು. ಅಂತಹ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಜಾಡು ಹಿಡಿದು ನಡೆವ ಸಮನ್ವಯಕಾರರ ಉದಯವಾಯಿತು. ಧಾರ್ಮಿಕ ಸುಧಾರಣಾ ಚಳುವಳಿಯ ಉದಯಗಳು ನಡೆದವು. ಕವಿ ಕಲಾವಿದ ಚಿಂತಕರ ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳು ಜಾಗೃತಗೊಂಡವು. ತಮ್ಮ ವಾಸ್ತವದ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಅವಲೋಕಿಸಿ ಅದಕ್ಕೊಂದು ಆಕಾರ ಕೊಡತೊಡಗಿದರು. ಯುಗ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸಮಾಜ, ಸಮಾಜದ ಆಗು ಹೋಗುಗಳಿಗೆ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲತೊಡಗಿದರು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಲಿಂಗಣ್ಣನು ಸಹ ತನ್ನ ಯುಗದ ದನಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೪೧ ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೃತಿ 'ಬಾರಮಾಸ', ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೯೭ ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಕೃತಿ 'ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ' ಹೊರಬಂದವು. ಒಂದೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ, ಒಂದೇ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ ಬಂದ ಎರಡು ಕೃತಿಗಳು ಭಕ್ತಿ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದ್ದು ಭಿನ್ನಭಿನ್ನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದಿವೆ. ಬದುಕಿನ ಜಿಗುಪ್ಸೆಗೆ ಭಕ್ತಿಯೊಂದೇ ಪರಿಹಾರ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯಾರಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ.

೩.೧.೧. ರಾಜಕೀಯ ಅಂಶಗಳು

ಒಂದು ಕಾಲದ ಭವ್ಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚರಿತ್ರೆ ರೂಪುಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ, ಸುಭಿಕ್ಷೆಗಳು, ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಸುಸ್ಥಿರತೆ, ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಅನ್ಯಮತೀಯ ಸಹಿಷ್ಣುತೆಗಳು ನೆಲೆಯೂರಲೇಬೇಕು. ಇಂತಹ ಚರಿತ್ರೆ ರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ಸಶಕ್ತ ದೊರೆಯು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ರಾಜ್ಯ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ಬಿಡೆಗೆ ಒಳಗಾಗದೇ ನಿರ್ಭಿಡೆಯಿಂದ ಕವಿಗಳು ಕಾವ್ಯ ಕಟ್ಟುವುದರ ಮೂಲಕ ಯುಗ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಬಹುದಾದ ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು, ಪಲ್ಲಟಗಳು ಆ ಯುಗ ಧರ್ಮದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಾಗುತ್ತವೆ. ಅಂತಹ ಪಲ್ಲಟದ ಸ್ಥಿತಿಯೊಂದಿಗೆ ರಾಜಕೀಯವೂ ತನ್ನದೇ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದೆ. ಬಹುತೇಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವು ರಾಜಶ್ರಯದಿಂದಲೇ ಬೆಳೆದಿದೆ ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲಾಗದು. ಈ ನಾಡಿನ ರಾಜರುಗಳ ರಾಜಕೀಯ ಪಲ್ಲಟವಾದಂತೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚರಿತ್ರೆಯ ಇವು ಬದಲಾಗಿದೆ. ಅದರಂತೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂವೇದನೆಗಳ ರೂಪು ಭಿನ್ನಭಿನ್ನವಾಗಿ ಪಲ್ಲಟಗೊಂಡಿದೆ. ಆಗಾಗ ಅವುಗಳ ಪ್ರಭಾವ, ಪ್ರೇರಣೆಗಳು ಕಾವ್ಯ/ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಾಗಿದೆ.

ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ವರ್ಣರಂಜಿತ ಕಾಲವೆಂದು ಗುರುತಿಸುವುದು ೧೩೦೦-೧೭೦೦ ರವರೆಗಿನ ಕಾಲ ಅಂದರೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಳುವಳಿಗಳು ಬೃಹತ್ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಕಾಲ. ಸಂಕರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡು ಭಕ್ತಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಹೊಸ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆದದ್ದು ಇದೇ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ. ವಿಜಯನಗರದ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಅವಧಿ ಸಾಧನೆಗಳಿಂದ, ವೈಭವ, ಉನ್ನತಿಗಳಿಂದ ಸಾಹಸಗಳ ಅಲಂಕಾರದಿಂದ ಅದ್ಭುತವಾಗಿದ್ದುದು ಇದೇ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ. ಅದರ ಎಡಬಲಯಲ್ಲಿಯೇ ಮೂಡಿ ಬಂದ ಬಹಮನಿ ಮತ್ತು ಶಾಹಿ ಮನೆತನಗಳ ಕಾಲವು ಸಹ ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ, ಪ್ರೇಮ, ಶಾಂತಿ, ನೀತಿ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಎತ್ತರಿಸುವಲ್ಲಿ ಬಹು ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸಿದವು. ಈ ಎರಡು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಕಸುವನ್ನುಂಡು ಬೆಳೆದ ನಾಡು ರಾಯಚೂರು. ಅಂತಹ ಹೊಸ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅರಳಿದ ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯ.

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಗವೆಂದು ಗುರುತಿಸಲ್ಪಡುವ ಕರ್ನಾಟಕದ ಈಶಾನ್ಯ ಭಾಗ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಸಂಪದ್ಭರಿತವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾಕೃತಿಕವಾಗಿಯೂ ತನ್ನದೇ ಆದಂತಹ ಅನೇಕ ಅನುಕೂಲಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ವಚನ, ದಾಸಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಭಾವಗಳು ಇಲ್ಲಿ ; ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ದಿಕ್ಕನ್ನೇ ಬದಲಿಸಿವೆ. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ರಾಜ ಮನೆತನಗಳು ಇಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರಿ ಆಳಿ ಕೀರ್ತಿ ಗಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಘಟಿಸಿ ಹೋಗಿವೆ. ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಮಧ್ಯಯುಗೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಸ್ಲಾಂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಭಾವಗಳು ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿವೆ. ೧೪ ನೇ ಶತಮಾನದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಬರತೊಡಗಿದ ಇಸ್ಲಾಂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂದ ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾಗಿವೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯ ಭಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆಗೆ ಹೊಸದೊಂದು ಕಸುವು ಬಂದಿದೆ. ಜನಜೀವನದ ಬದುಕನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ನೋಡುವ ಮಾರ್ಗ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿದೆ. ಭಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆಗಳು ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಉದಿಸಿದ್ದುದು.

ಈ ಭಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆಯು ಬಾರಮಾಸದಂತ ಕೃತಿಯ ರಚನೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಒಂದೆಡೆ ಪರಸ್ಪರರಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಭೀತಿ, ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ಅಧಿಕಾರ ವಿಡಂಬನೆಯ ಭಕ್ತಿ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ; ಬಹುಶಃ ಜನಸಮುದಾಯಗಳೇ ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಂಬಿದ ದೈವಗಳಿಗೆ ಶರಣಾಗತರಾದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಪ್ರೊ. ಬಿ.ಶೇಖ್‌ಅಲಿಯವರು ಗುರುತಿಸಿದಂತೆ ಸಮಾಜ, ಅರ್ಥವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಯಾವುದೇ ದೇಶದಲ್ಲಿ ರಾಜಕಾರಣ ಉಂಟು ಮಾಡಬಹುದಾದ ನಿರಂತರ ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ಒಳಗಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಮಾತು ಈ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಅದು ಸಂಪೂರ್ಣ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ವಿವಿಧ ಶಕ್ತಿಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಕಿತ್ತಾಡುತ್ತಾ, ಗೊಂದಲ ಜಟಿಲವಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿತ್ತು. ರಾಜವಂಶಗಳಂತೂ ನಿರಂತರ ಬದಲಾಗುತ್ತಲೇ ಇದ್ದವು. ಇದರಿಂದ ರಾಜವಂಶಗಳು ಉದಯ, ಅಸ್ತಮಾನಗಳು ಅಧಿಕಾರದ ಗದ್ದುಗೆಗಾಗಿ ನಿರಂತರ ಹೋರಾಟ ನಡೆಸಿದ್ದವು. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಭಕ್ತಿ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿ ಮೇಲಿನ ಮಾತಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ.

'ರಾಜನೈತಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು ಆಯಾ ಕಾಲದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾವುದೇ ಕಾಲದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವಾಗ ಆಗಿನ ಕಾಲದ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದು'[೧] ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೩೬ ರಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೪೬ ರಲ್ಲಿ ಬಹಮನಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಉದಯಿಸಿತು. ಇದೇ ವೇಳೆಗೆ ದಖನ್ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಮುಸ್ಲಿಂ ಸುಲ್ತಾನರುಗಳ ಧಾಳಿ ನಡೆದವು. ಬಲವಿದ್ದವನು ಮಾತ್ರ ಬದುಕಬಲ್ಲ ಎಂಬಂತೆ ಉಳಿವಿಗಾಗಿ ನಿರಂತರ ಹೋರಾಟ ನಡೆದಿತ್ತು. ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರು, ಬಹಮನಿ ಸುಲ್ತಾನರು ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ದಾಳಿಯನ್ನು ತಡೆಯಲು ಹೋರಾಡತೊಡಗಿದರು. ೧೩ ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದಲೇ ಕರ್ನಾಟಕ ಉತ್ತರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸೇವುಣರು, ದಕ್ಷಿಣದ ಹೊಯ್ಸಳರ ನಡುವೆ ಮತ್ತು ಚೋಳ, ಕಾಕತೀಯರ ನಡುವೆ ಯುದ್ಧಗಳು ನಡೆದೇ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಇದರ ಲಾಭ ಪಡೆಯಲು ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಸುಲ್ತಾನರು ದಾಳಿ ನಡೆಸಿದರು. 'ಸೇವುಣರ ರಾಮಚಂದ್ರನ ದೇವಗಿರಿ ಅಲ್ಲಾವುದ್ದೀನನ ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ವಾರ್ಷಿಕ ಕಾಣಿಕೆ ಕೊಡಲು ರಾಮಚಂದ್ರ ಒಪ್ಪಿದ. ಈ ಒಪ್ಪಂದದ ಪ್ರಕಾರ, ೬೦೦ ಮಣ ಮುತ್ತುಗಳು, ೨ ಮಣ ವಜ್ರಗಳು, ೧೦೦ ಮಣ ಬೆಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ೪ ಸಾವಿರ ರೇಷ್ಮೆ ವಸ್ತುಗಳು ಇವುಗಳನ್ನು ರಾಮಚಂದ್ರರು ಅಲ್ಲಾವುದ್ದೀನರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದನು'[೨]. ಹೀಗೆ ಉತ್ತರದ ಸುಲ್ತಾನರು ಸವಿಯುಂಡರು. ದಾಳಿಗಳು ಮುಂದುವರೆದವು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರು, ಶಾಹಿ ಸುಲ್ತಾನರ ನಡುವೆ ಯುದ್ಧ ನಡೆಯಲು ರಾಯಚೂರು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಜ್ರದ ಗಣಿಗಳಿದ್ದವೆಂದು ಇತಿಹಾಸ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಒಂದೆಡೇ ಸಂಪದ್ಭರಿತವಾದಂತಹ ಪರಿಸರ ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ರಾಜಕೀಯ ದಾಹಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ೧೪ ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ೧೭ ನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಕಲಹದ ಕೇಂದ್ರವಾಯಿತು. 'ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಅಧಿಕಾರದ ಗೀಳು ತನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಪಣಕ್ಕೊಡ್ಡಿಯಾದರೂ ಅದನ್ನು ಸೆಳೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಅವನು

ಯತ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ... ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಶೂನ್ಯತೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ... ಯುದ್ಧಗಳು ಹೇಗೆ ಮನುಷ್ಯನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಮಾನಸಿಕ ಅಂಶಗಳೋ ಹಾಗೆಯೇ ಸಿಂಹಾಸನಗಳು ಬಹುಕಷ್ಟವಾದ ಮಾನಸಿಕ ಆಮಿಷಗಳು... ಅಧಿಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಟವು ಜಾತಿ, ಮತ, ವರ್ಗಗಳೆಲ್ಲದರ ತಡೆಗಳನ್ನು ಮುರಿದು ಮುನ್ನುಗ್ಗುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಘಟನೆ'[೩] ಎಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಪ್ರೊ.ಶೇಖ್‌ಅಲಿ ಅವರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಂತೆ ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರ ಪ್ರಮುಖ ಉದ್ದೇಶ ಹಿಂದೂ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯಾದರೂ ಸಹ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಗೆ ಈ ಮೌಲ್ಯ ನೆಪಮಾತ್ರವಾಯಿತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅನೇಕ ಘಟನೆಗಳು ಘಟಿಸಿಹೋದದ್ದು ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ. ಅಲ್ಲಾವುದ್ದೀನ್ ಖಿಲ್ಜಿಯು ದಕ್ಷಿಣದ ಅನುಕೂಲ ಪಡೆದುಕೊಂಡೇ ಸುಲ್ತಾನ ಪದವಿಯನ್ನು ಗಿಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡ. ಆತ ಮುಂದೆ ಈ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗಕ್ಕೆ ದಾಳಿ ನಡೆಸುತ್ತಲೇ ಹೋದ. ಮಹಮ್ಮದ್‌ಬಿನ್ ತಘಲಕ್‌ನು ಸಹ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದ ತುಕಡಿಗಳನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಟ್ಟ.

ಈ ವೇಳೆಗೆ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ರಾಜ ಮನೆತನಗಳು ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿದ್ದವು. ವಿಜಯನಗರ ಮತ್ತು ಬಹಮನಿಗಳ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣ, ತುಂಗಭದ್ರಗಳ ನದಿಗಳ ಪ್ರದೇಶವೇ ಗಡಿಯಾಯಿತು. ರಾಯಚೂರು ಸೇರಿದಂತೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಉತ್ತರ ಭಾಗದ ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ, ಬೀದರ್, ಬಿಜಾಪೂರ ಜಿಲ್ಲಾ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಬಹಮನಿಯ ನಂತರ ಆದಿಲ್‌ಶಾಹಿ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟವು. ತುಂಗಭದ್ರ ನದಿಯಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕದ ದಕ್ಷಿಣ ಕಡೆಗೆ ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರ ಆಧೀನಕ್ಕೆ ಸೇರಿತು ಎಂದು ಡಾ.ಅಮರೇಶ ನಗಡೋಣಿಯವರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ ಅಂದರೆ ೧೪ ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದಲೇ ರಾಯಚೂರು ಭಾಗವು ಇಸ್ಲಾಂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬೆಳೆಯತೊಡಗಿತು. ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ಇಂತಹ ಹೊಸ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದಾನೆ. ೧೨ ನೇ ಶತಮಾನ ಕೊನೆಯಿಂದಲೇ ರಾಜಕೀಯ ಅರಾಜಕತೆ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಾಡತೊಡಗಿತು. ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಸುಲ್ತಾನರ ದಾಳಿಯಿಂದಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯ ಸ್ಥಿತಿ ಅಸ್ಥಿರತೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಖಿಲ್ಜಿಗಳು, ಮೊಘಲು ಆಗಾಗ ದಾಳಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಸ್ಥಿರವಾದ ಪ್ರಭುತ್ವ ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಮುಂದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ರಾಜ್ಯಗಳು ಈ ದಾಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ನಲುಗತೊಡಗಿದವು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಯುದ್ಧ ಭೀತಿಯಿಂದ ತತ್ತರಿಸಿದರು. ವಿಜಯನಗರ ಬಹಮನಿ ಸುಲ್ತಾನರು ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿಯೇ ಅವರನ್ನು ಎದುರಿಸಿದರೇ ವಿನಾ ಒಂದಾಗಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ.

ಇಂದಿನ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಭಾಗವೆಲ್ಲಾ ಬಿಜಾಪುರ ಮತ್ತು ಗೋಲ್ಕಂಡಾ ಸುಲ್ತಾನರ ವಶದಲ್ಲಿದ್ದಿತು. ಅಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅವೆರಡೂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದವು. ಈ ರಾಯಚೂರಿನ ಪರಿಸರವು ಆ ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ರಣರಂಗವಾಯಿತು. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಸೂಫಿಗಳು, ಅನುಭಾವಿಗಳು ಜನಸಮುದಾಯದಿಂದ ಮೂಡಿ ಬಂದು, ಜನಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಸಾಮರಸ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರೀತಿ ಬೆಳೆಸಲು ಶ್ರಮಿಸಿದರು. ಹೀಗಾಗಿ ೧೫ ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳಿಗೆ ಪರ್ಯಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿದ್ದರಿಂದಾಗಿಯೇ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಾಮರಸ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಭದ್ರ ಬುನಾದಿಯನ್ನು ಹಾಕಿದವು. ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ಸಹ ಅಂದಿನ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಒಲಿದು

ಭಕ್ತಿ ಕಾವ್ಯದ ರಚನೆಗೆ ಕೈಹಾಕಿದ್ದಾನೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರದ ಒಡಲೊಳಗಿಂದ ಉದಿಸಿದ ಭಕ್ತಿಯ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಬಹಮನಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಸಹ ಮುಂದೆ ಐದು ಹೋಳಾಗಿ ಒಡೆಯಿತು. ಬಿಜಾಪುರ (ಆದಿಲ್‌ಶಾಹಿ), ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ (ಕುತುಬ್‌ಶಾಹಿ), ಗೋಲ್ಕೊಂಡ (ನಿಜಾಮಶಾಹಿ), ಬೀದರ (ಬರೀದ್‌ಶಾಹಿ), ಅಹಮದ್‌ನಗರ (ಇಮಾಮಶಾಹಿ), ಹೀಗೆ ಭಾಗಗಳಾದವು. ವಿಜಯನಗರದ ಜೊತೆಗೆ ಇವು ರಾಜಕೀಯ ಉಳಿವಿಗಾಗಿ ಮತ್ತು ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಕದನ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಬದುಕಿದವು. ರಾಯಚೂರು ಪ್ರದೇಶವೂ ಸಹ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗತೊಡಗಿತು. ಮತೀಯ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿದಾಗ್ಯೂ ಸಹ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಪ್ರಮುಖವಾದದ್ದು ರಾಜಕೀಯ ಕಾರಣ ಪ್ರಮುಖವಾದದ್ದೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮಾತಿಲ್ಲ.

ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯ ಕಾಲಕ್ಕಾಗಲೇ ೨೩೦ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಆಳಿದ, ಸಂಪದ್ಭರಿತವಾದಂತಹ ವಿಜಯನಗರದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಅಳಿದುಹೋಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿಯ ಸಂಭ್ರಮ, ವೈಭವ, ಸಂಪತ್ತು ಆಳ್ವಿಕೆಗಳು ಕವಿಯ ಕಾಲಕ್ಕಾಗಲೇ ಕೇವಲ ಐತಿಹ್ಯಗಳಾಗಿ ಉಳಿದಿದ್ದವು. ಬಿಜಾಪುರದ ಶಾಹಿಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಬದುಕಿದ್ದಾನೆ. ಕವಿಯ ಬದುಕಿನ ರಾಯಚೂರು ಪ್ರದೇಶವು ಫಲವತ್ತಾದ ಭೂಮಿ, ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಸಂಪತ್ತು ಇವುಗಳಿಂದ ಸಂಪದ್ಭರಿತವಾಗಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ಪಡೆಯಲು ನಾ ಮೇಲು ತಾ ಮೇಲು ಎಂದು ಪರಸ್ಪರ ಪೈಪೋಟಿ ನಡೆಸಿದ್ದರು. 'ದಖನ್ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಯ ಹೃದಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ನಿಸರ್ಗ ಕೊನೆಯಿರದಷ್ಟು ಅನುಕೂಲಗಳನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದೆ. ಅದರ ಸಾಮ್ಯ ಸಮಶೀತೋಷ್ಣ ವಾಯುಗುಣ, ಕ್ರಮ ತಪ್ಪದ ಋತು ಅನುಸಾರಿಯಾದ ಮಳೆ, ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಕೆರೆಗಳು, ನದಿಗಳು, ಸಮೃದ್ಧ ಖನಿಜ ನಿಕ್ಷೇಪಗಳು, ದಟ್ಟವಾದ ಮೀಸಲು ಅರಣ್ಯ, ಚಿತ್ರಮಯವಾದ ಬೆಟ್ಟಗಳು, ಕಣಿವೆಗಳು, ಫಲವತ್ತಾದ ಮಣ್ಣು ಇವೆಲ್ಲ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಕೊಡುಗೆ ನೀಡಿವೆ'[೪]. ಇಂತಹ ಅನುಕೂಲ ಪರಿಸರಗಳೇ ಅನೇಕ ರಾಜರು ಇದನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪರಸ್ಪರ ಮೇಲಾಟ ನಡೆಸಿದ್ದರು. ಇಂಥಹ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರ ಮತ್ತು ಶಾಹಿ ಮನೆತನಗಳ ಪೈಪೋಟಿಯ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಈ ಪ್ರದೇಶ ನರಳತೊಡಗಿತು.

ಕೃಷ್ಣ, ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಗಳ ನಡುವಣ ಪ್ರದೇಶವು ಫಲವತ್ತಾದ ನದಿ ಮುಖಜ ಭೂಮಿ, ಹತ್ತಿ, ಎಣ್ಣೆ ಬೀಜಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರದೇಶ. ಖನಿಜ ಸಂಪತ್ತು ಹೇರಳವಾಗಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂತಹ ಸಂಪದ್ಭರಿತ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯುದ್ಧ ನಡದೇ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೫೧ ರಿಂದ ೧೫೦೫ ರವರೆಗೆ ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿ ದಂಡೆಗುಂಟ ಸುಮಾರು ೫೦ ದೊಡ್ಡ ಯುದ್ಧಗಳೇ ನಡೆದಿವೆ ಎಂದು ಇತಿಹಾಸಕಾರರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಲಸಾರೆ ಇಡೀ ವರ್ಷವೇ ಯುದ್ಧದಲಿ ಕಾಲಕಳೆಯಬೇಕಾದ ದುರಂತ ಸ್ಥಿತಿಯ ಒದಗಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತಂತೆ! ಅಂದರೆ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬಹುತೇಕ ಯುದ್ಧ ಭೀತಿ ಇದ್ದೆ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಭಯದ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿಯೇ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬದುಕುವ ಸ್ಥಿತಿ ಬಂದೊದಗಿತ್ತು.

ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ೧೬ ನೇ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆ ೧೭ ನೇ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬದುಕಿದ್ದಾನೆ. ೧೭ ನೇ ಶತಮಾನದ ಪ್ರಾರಂಭ ಕಾಲವೆಂದರೆ ವಿಜಯನಗರದ ಅಳಿವು, ಮೊಘಲರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ

ಉಚ್ಛ್ರಾಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ವಿಜಯನಗರದ ಪತನಾನಂತರದ ಸಂದರ್ಭ ಸದುಪಯೋಗ ಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಮರಾಠರು ಬೆಳೆದು ನಿಂತರು. ಶಾಹಿ ಮನೆತನಗಳು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಕಾಲ ಕಳೆಯಬೇಕಿತ್ತು. ಮೊಘಲರ ಕೊನೆಯ ದೊರೆ ಔರಂಗಜೇಬನ ದಖನ್ನಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸತೊಡಗಿದ. ಮರಾಠರು, ಬಿಜಾಪುರದ ಸುಲ್ತಾನರು, ಗೋಲ್ಕೊಂಡದ ಸುಲ್ತಾನರುಗಳನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿ ಎದುರಿಸುವ ಸ್ಥಿತಿ ಬಂದೊಂದಗಿತು. ಹೀಗೆ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಯುದ್ಧ ನಡೆಯತೊಡಗಿತು. ಈ ವೇಳೆಗೆ ಸುಮಾರು ಎರಡೂವರೆ ಶತಮಾನ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ನಾಶವಾಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಜನ ಸಮುದಾಯವು ಸಂಕಟದಲ್ಲಿತ್ತು. ಪುನಃ ಪುನಃ ಇದರ ಲಾಭ ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಪಾಳೆಗಾರರು ಸಹ ಜನಸಮುದಾಯವನ್ನು ಸುಲಿಯತೊಡಗಿದರು. 'ಈ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಅವಶೇಷಗಳ ಮೇಲೆ ತಲೆಯೆತ್ತಿದ ಹಲವಾರು ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯ ರಾಜ್ಯಗಳ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಿಂದಲೂ, ಪರಸ್ಪರ ವೈರದಿಂದಲೂ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಯುದ್ಧಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು'[೫]. ವಿಜಯನಗರದ ಉತ್ತರ ಭಾಗವನ್ನು ಶಾಹಿ ಸುಲ್ತಾನರು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇನ್ನುಳಿದ ಬಹುತೇಕ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಪಾಳೇಗಾರರೇ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಘೋಷಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ರಾಯಚೂರು ಪರಿಸರವು ಸಹ ಇದಕ್ಕೆ ಹೊರತಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಮುದುಗಲ್ ಮತ್ತು ರಾಯಚೂರಿನ ಕೋಟೆಗಳಿಗಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಯುದ್ಧಗಳೇ ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ.

ಬಹಮನಿ ಮತ್ತು ಶಾಹಿಗಳ ಆಡಳಿತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಅಂತಹ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನೇನೋ ಅದು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಭಾರತೀಯ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಭುತ್ವದ ನೆಲೆಯಿದ್ದುದೇ ಊಳಿಗಮಾನ್ಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರ ಮುಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಸಿಲುಕಿಕೊಂಡವರೇ. ರೈತಾಪಿ ವರ್ಗ-ಮಾಲೀಕ ವರ್ಗದವರ, ಮಾಲೀಕ ವರ್ಗ ರಾಜನ ಮುಷ್ಠಿಯೊಳಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಬಹಮನಿಗಳು, ಶಾಹಿಗಳು ಅಂಥಹ ಪಾತ್ರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿದರೆ ವಿನಾ ಬೇರಾವುದೇ ರಾಜಕೀಯ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಮುಂದಾಗಲಿಲ್ಲ. 'ಬಹಮನಿಗಳ ಆಡಳಿತಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನವು ಏರುಪೇರಾದುದು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ದಂಗೆ ಅಥವಾ ಚಳುವಳಿಯಿಂದಲ್ಲ, ರಾಜರ ಅಂತಃಕಲಹಗಳಿಂದ. ಪದೇ ಪದೇ ಸಂಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅವರ ದಂಗೆಗಳು, ಒಳಸಂಚು ಮತ್ತು ಪಿತೂರಿಗಳು ಇವೇ ಸಮಾಜದ ಶಾಂತ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಲಕುತ್ತಿದ್ದ ಅಂಶಗಳು. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಸುಲ್ತಾನರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ರಾಜ ಯಾರಾಗಿದ್ದರೇನು ಅವರಿಗೆ ಅದೇನೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ನಿಶ್ಚಿಂತೆಯಿಂದ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಅವಕಾಶವಿದ್ದರೆ ಅವರಿಗೆ ಅಷ್ಟು ಸಾಕಾಗಿತ್ತು. ಸುಲ್ತಾನರು ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಏನನ್ನೂ ಬಯಸಲಿಲ್ಲ. ಜನರು ಅವರಿಗೆ ಎಂದೂ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಅವರು ಆಧಾರಸ್ತಂಭಗಳಾಗಿದ್ದರು'[೬]. ಹೀಗಾಗಿ ಎಂಥಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲೂ ಜನತೆ ತಲ್ಲಣಿಸದೇ ಇದ್ದರು. ಆದರೆ ಯುದ್ಧ ಅಂತಹ ಶಾಂತ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಲ್ಲಣಗೊಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಯುದ್ಧದಿಂದಾಗಿ ಎಷ್ಟೋ ಸಾರೆ ಅವರ ಬದುಕು ಅಲ್ಲೋಲ ಕಲ್ಲೋಲವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಗೆದ್ದವರ ಸುಲಿಗೆ, ದರೋಡೆ, ಅತ್ಯಾಚಾರ ಇವುಗಳಿಂದಾಗಿ ಶಾಂತಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಭಂಗಗೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಲಿಂಗಣ್ಣನೊಡೆಯನು ಇಂಥಹ

[illegible]

ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬದುಕಿದ್ದ. ಯಾವುದೇ ಹೊಸ ಆಡಳಿತ ಬಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡ ಜನತೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನ ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮರೆತು ಒಂದಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದನ್ನು ಕವಿ ತನ್ನ ಬಾರಮಾಸದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ವೈದಿಕ ಪಾರಮ್ಯದ ದೃಢ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದನ್ನು ಬಾರಮಾಸದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಭಾರತೀಯ ರಾಜಕೀಯ ಪರಂಪರೆ ಬಹುತೇಕವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ನಿರಂಕುಶ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿತ್ತು. ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ರಾಜಮಹಾರಾಜರು ಬಂದರೂ ಇದನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವ ಗೋಜಿಗೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. 'ಬಹಮನಿಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವ ಅವರಿಗೆ ಶಕ್ತಿಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅಪೇಕ್ಷೆಯಂತೂ ಇರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಹಿಂದಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೇ ಮುಂದುವರೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದು ಅವರ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಉತ್ತಮವಾಗಿತ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಸ್ಥಾಪಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ವರಮಾನ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅದು ಸಹಾಯಕವಾಗಿತ್ತು'[೭]. ಹೀಗೆ ಮುಸ್ಲಿಂ ರಾಜರು ಸಹ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದ ಮೇಲೆ ಅಂತಹ ಸಾರವತ್ತಾದ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಕೈಹಾಕದೇ ಹೋದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಆಯಾ ಸಮಾಜವು ತಾನು ನಂಬಿಕೊಂಡು ಬಂದ ತತ್ವ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಯಾವುದೇ ಅಂಜಿಕೆ ಇಲ್ಲದೇ ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಬಾರಮಾಸ ಕೃತಿಯನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ನಮಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಕೆಲ ಸಂಕಟಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ಜನತೆಯದಾಯಿತು. ಸಮರ್ಥ ನಾಯಕತ್ವ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಸಹ ಕಚ್ಚಾಟ, ತಿಕ್ಕಾಟಗಳು ಜನರಿಗೆ ಬಹಳಷ್ಟು ತೊಂದರೆ ನೀಡತೊಡಗಿದವು. ವಿಜಯನಗರ ಪತನದ ನಂತರ ಆದಿಲ್‌ಶಾಹಿ ಮತ್ತು ಕುತುಬ್‌ಶಾಹಿಗಳು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಲವಾದವು. ಇವರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಮುಸಲ್ಮಾನರು, ಪರ್ಷಿಯನ್‌ರು, ಆಫ್ರಿಕನ್ನರು ನೆಲೆ ನಿಂತರು. ಇವರ ಪಂಗಡಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ದೊರೆಯಿತು. ಇವರೆಲ್ಲರನ್ನು ದಖನಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತು. ರಾಜ್ಯ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಫಾರ್ಸಿ, ಮರಾಠಿ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದವು. ರಾಜಸ್ಥಾನಿ, ಗುಜರಾತಿ, ಅರೇಬಿಕ್, ಫಾರ್ಸಿಗಳ ಸಮ್ಮಿಶ್ರದ ಪಂಥದ ಭಾಷೆಯನ್ನು ದಖನಿ ಭಾಷೆಯೆಂದು ಕರೆಯುವ ರೂಢಿಯಾಯಿತು. ಆದಿಲ್‌ಶಾಹಿಗಳು ಇದನ್ನು ಪೋಷಿಸಿದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಆಡಳಿತದಿಂದ ಹಿಂದೆ ಸರಿಯಬೇಕಾಯಿತು.

'ಮಲ್ಲಿಕ್ ಖುಷ್ಮದ್, ರುಸ್ತುಮಿ, ನಸ್ರಾತಿ, ಶಿವ, ಬಿಜಾಪುರದ ಹಾಶ್ಮಿ, ಮಹ್ಮದ್ ಕುಲಿಕುತುಬ್ ಶಾಹ, ವಾಝಿ, ಘವ್ವಾಸಿ, ಗೊಲ್ಕೊಂಡದ ಇಬ್ನ್ ಇ ನಿರಾತಿ ಇವರಂಥ ದಖನಿ ಲೇಖಕರು ಆದಿಲ್‌ಶಾಹಿ ಮತ್ತು ಕುತುಬ್‌ಶಾಹಿಯಿಂದ ಪೋಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು. ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದ ನಂತರ ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ದಖನಿ ಭಾಷೆಯ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆಯಿತು'[೮]. ಬಹಮನಿ ಸುಲ್ತಾನರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಸ್ವತಃ ಉತ್ತಮ ವಿದ್ವಾಂಸರಾಗಿದ್ದರು. ಫಿರೋಜ್‌ಶಾಹನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಖಾಜಾ ಬಂದೇನವಾಜ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಗ್ರಂಥಕಾರ. ಇಂಥಹ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಪರಿಸರವನ್ನು ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ಕಾಣುವ ಸೌಭಾಗ್ಯ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಇಂಥವರ ಪ್ರಭಾವ ಕವಿಯ ಮೇಲೆ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಕಡೆಗೆ ಆಗಿಯೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

ಬಹಮನಿ ಸುಲ್ತಾನರ ಆರಂಭ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಸ್ಲಾಂ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಉರ್ದುವನ್ನು ಬಳಸಲಾಯಿತು. ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮವನ್ನು ಜನತೆಗೆ ತಿಳಿಸುವ ಹೊಣೆ ಹೊತ್ತ ಕೆಲ ಸೂಫಿಗಳು ಉರ್ದುವಿನಲ್ಲಿ ಹಾಡು, ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಗೆ ಕೈಹಾಕಿದರು. ೧೫, ೧೬ ನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಚಿಸ್ತಿ ಮತ್ತು ಶಾಹ್ ಅಲಿ ; ಗದ್ಯ ಮತ್ತು ಪದ್ಯವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಂತಹ ಪರಿಸರವು ಸಹ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿದೆ. ಉರ್ದುವಿನ ಪ್ರಮುಖ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಕಾರವಾದ 'ಬಾರಮಾಸ' ದ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬಹುತೇಕ ಕವಿಗಳು ವರ್ಣನೆಗಳನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡವರೇ ಅದರಲ್ಲಿ ಋತು ವರ್ಣನೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಆದರೆ ದಖನಿ ಮತ್ತು ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಬಾರಮಾಸ ಎಂಬುದು ೧೨ ತಿಂಗಳುಗಳ ವಸ್ತು ವಿಷಯವನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಪ್ರೇಮಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ಗುಜರಾಥಿ, ರಾಜಸ್ಥಾನಿ, ಬಂಗಾಲಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನ ಮೇಲೆ ಅಂದಿನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಸಮನ್ವಯ ಕವಿಯಾದ ಈತನು ಬಾರಮಾಸ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಒಂದು ಹೊಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾನೆ. ಅಂದರೆ ಇದು ದಖನಿ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾದ ರಚನೆ.

ಬಿಜಾಪುರದ ಶಾಹಿ ಅರಸರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕವಿಗಳಿಗೆ, ಕಲಾವಿದರಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಅವಕಾಶ ದೊರಕಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಇತಿಹಾಸದಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಅದರಂತೆ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ೧೭, ೧೮ ನೇ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗಿನ ದಖನಿ ಕಲಾಕೃತಿಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ಎಂ.ಎಲ್. ನಿಗಮ್‌ರವರು ಅನೇಕ ಹೊಸ ಸುಳಿವುಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ ಹಾಗೂ ಮುಸ್ಲಿಂ ಮತ ಧರ್ಮಗಳೆರೆಡರಲ್ಲೂ ಸಾಧು ಮಹಿಳೆಯರು ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿದ್ದರು. ದಖನಿಯಲ್ಲಿ ಶೈವ ಪಂಥದ ಬಸವಶಾಖೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿತ್ತು'[೯]. ಹೀಗೆ ಭಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆಗೆ ಸೂಫಿ ಸಂತರ, ಮಹಿಳಾ ಸೂಫಿ ಸಂತರ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯ ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಅದರಿಂದಾಗಿ ಬಾರಮಾಸದ ಕೃಷ್ಣಭಕ್ತೆ ಮಹಿಳಾ ಸಂತೆಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡಂತೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಅಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದಖನಿ ಕಲಾಕೃತಿಗಳಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ಇನ್ನಿತರ ಭಾರತೀಯ ಚಿತ್ರಕಲಾ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರಾಗರಾಗಿಣಿಯರು, ಬಾರಮಾಸ, ನಾಯಕ ನಾಯಿಕಾ ಭೇದ ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಜನಪ್ರಿಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡು ಚಿತ್ರ, ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚಿಸಿದ ಸಂಗತಿ ಅಂದಿನ ಇತಿಹಾಸದಿಂದ ನಮಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ ಎಂದು ಎಂ.ಎಲ್. ನಿಗಮ ಅವರು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬಹುತೇಕ ಹೊಸ ಪರಂಪರೆಯನ್ನೇ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ, ದಕ್ಷಿಣದವರೆಗೂ ತನ್ನ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಬೀರಿದ ಕೊಡೇಕಲ್ ಬಸವಣ್ಣ ಮತ್ತು ಆತನ ಪರಿವಾರವು ಇಂಥಹ ರಾಜಕೀಯ ಅಸ್ಥಿರತೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಒಡಮೂಡಿತು.

'ಮುಸ್ಲಿಂ ದಾಳಿಗಳು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕೊಡೇಕಲ್ ಬಸವಣ್ಣ, ತಿಂಥಿಣಿ ಮೌನಪ್ಪಯ್ಯ, ಸಾವಳಗಿ ಶಿವಲಿಂಗ, ಶಿರಹಟ್ಟಿ ಫಕೀರೇಶ್ವರ ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಯೋಗಿಗಳು ಪ್ರತಿಭಾವಂತ

ಧಾರ್ಮಿಕ ನಾಯಕರುಗಳೆಲ್ಲ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಹೊಸ ವೇಷ ಹಾಕಿ ಅಲ್ಲಾ-ಅಲ್ಲಮ ಒಂದೇ ಎಂದರು. ಇಂಡಿಯಾದಲ್ಲಿ ಇಸ್ಲಾಂ ಪ್ರವೇಶವು ತಂದ ಮಹತ್ತರ ಪರಿವರ್ತನೆ ಇದು'[೧೧]. ಹೀಗೆ ಹೊಸ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಂದು ಧಿಢೀರನೇ ಆಗಮಿಸಿದಾಗ ಸಹಜವಾಗಿ ಇಂಥಹ ಸಂಘರ್ಷಗಳು ನಡದೆ ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಇಂಥಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆಯು ಸೂಫಿ ಪರಂಪರೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಇದನ್ನು ಸಮನ್ವಯವಾಗಿ ನಿಭಾಯಿಸಿದೆ.

ಇದೇ ವೇಳೆಗೆ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ತತ್ವಪದಗಳು, ಮೊಹರಂ, ಬುಲಾಯಿ ಹಾಡುಗಳು, ಗೀಗೀ ಪದಗಳು ಮತ್ತು ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ದೊಡ್ಡಾಟಗಳನ್ನು ಆಗ ಸಣ್ಣಾಟಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಅಂದರೆ ಆ ವೇಳೆಗೆ ಮೌಖಿಕ ಪದಗಳ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ತತ್ವಪದ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ನಾಂದಿಯಾಯಿತು. ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ಸಹ ಇಂತಹ ತತ್ವಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಆತ ಹಾಡುಗಬ್ಬಕ್ಕೆ ಒಲಿದಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಬಾರಮಾಸವನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು, ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಿರುವ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಶಾಂತರಸರು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದರೆ ಆ ಕಾಲದ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಹಾಡುಗಾರಿಕೆಗೆ ಪ್ರಮುಖ ಬೆಲೆಯಿದ್ದುದನ್ನು ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜಕೀಯದ ಇತಿಹಾಸವು ವರ್ಣರಂಜಿತವಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಧರ್ಮ, ಭಾಷೆ, ತತ್ವ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ಪ್ರಭಾವಗಳನ್ನು ಜನತೆ ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡು ಇದ್ದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಗೆ ಶಾಂತಿಯಿಂದ ಬದುಕಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ಭಕ್ತಿಪಂಥ ಕಲಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ಸಹ ಭಕ್ತಿಪಂಥದ ಅನುಯಾಯಿವಾಗಿರುವಂಥಾಹದ್ದು ಇದರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿಯೇ. '೧೩೦೦ ರಿಂದ ೧೭೦೦ ವರೆಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಜೀವನವು ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ಮೋಹಕವಾದುದ್ದೊಂದು ಅಧ್ಯಾಯವಾಗಿದೆ. ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಆಂದೋಲನವು ನಡೆಯಿತು. ಜಾತಿ, ಮತ, ವರ್ಗಗಳ ತಡೆಗೋಡೆಗಳು ಉರುಳಿ ಬಿದ್ದವು. ಮಾನವತ್ವದ ಸುಭದ್ರ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ಧರ್ಮವು ನಿಂತಿತು'[೧೧]. ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ಕೂಡ ಯುಗಧರ್ಮಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬದಲಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅದರ ಫಲವೇ ಸಮನ್ವಯದ ಬಾರಮಾಸ ಕೃತಿ.

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಸ್ಲಾಂನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನವು ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕವಾಗಿತ್ತು. ಜನನದಿಂದ ಬರುವ ಜಾತಿ, ಮತಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಅನುವಂಶತೆಯಿಂದ ಬರುವ ಶ್ರೇಷ್ಠತ್ವವನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಿತು. 'ಇದರಿಂದಾಗಿ ಎರಡು ಸಮಾನಾಂತರ ಸಮಾಜಗಳಾದವು. ಜೀವನ ಮತ್ತು ಚಿಂತನ ವಿಧಾನಗಳಲ್ಲಿ ಆಚಾರ ನಡವಳಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ, ಗೃಹ ಜೀವನದ ವಿವರಗಳಲ್ಲಿ, ವಿವಾಹದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ, ಹಬ್ಬಗಳು ಜಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ, ಆಸ್ಥಾನಿಕ ನಡವಳಿಕೆ ಮತ್ತು ಪರಿಷ್ಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಂರ ಪ್ರಭಾವವು ಬಹಮನಿಗಳು ಮತ್ತು ಬಿಜಾಪುರಿಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕವಾಗಿದ್ದಿತು. ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ಸರ್‌ಜಾನ್ ಮಾರ್ಷಲ್‌ರವರು 'ಮಾನವ ಜನಾಂಗದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ವ್ಯಾಪಕವೂ, ಇಷ್ಟು ಬಲವಾಗಿ ಬೆಳೆದುದು ಆಗಿದ್ದರೂ, ಮೂಲಭೂತವಾಗಿ ಅಸಮಾನವಾಗಿದ್ದ ಮಹ್ಮಡನ್ ಮತ್ತು ಹಿಂದೂ ನಾಗರೀಕತೆಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಸಂಧಿಸಿ ಬೆರೆತುಕೊಂಡ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಬೇರೊಂದು ಕಡೆ ನೋಡಿಲ್ಲ. ಅವರ ನಡುವೆ ಇದ್ದ ವೈದೃಶ್ಯ, ಅವರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಅವರ ಧರ್ಮಗಳ ನಡುವೆ ಇದ್ದ ವ್ಯಾಪಕ ಭಿನ್ನತೆಗಳು ಅವರ ಪ್ರಭಾವದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬೋಧಪ್ರದವಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದವು'[೧೪].

ಹೀಗೆ ಮುಸ್ಲಿಂರು ಬಂದಿದ್ದರಿಂದ ಹಿಂದು ಸಮಾಜವು ಬದಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ಪ್ರಗತಿ ಹೊಂದಿತು. ಮುಸ್ಲಿಂ ಸೂಫಿಗಳು, ಸಂತರು ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜದ ಅಸಮತೆಯ ಬದಲಾವಣೆಗಾಗಿ ಅಗತ್ಯವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದರು. ಸೂಕ್ಷ್ಮ ನಡವಳಿಕೆ, ಗ್ರಾಮೀಣ ಪರಿಸರದ ನಿಸರ್ಗದ ಜೊತೆಗೆ ಬದುಕುವ ಸರಳ ತೃಪ್ತ ಜೀವನ, ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸಂತೋಷಗಳು ಹಿಂದೂ ಇಸ್ಲಾಮಿಕ್ ಸಂಕರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಗೊಂಡವು. ಆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿ ಬಾಳುವಂತಹದ್ದೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಕೊಡುಕೊಳ್ಳುವಿಕೆಗಳೂ ಸಾಕಷ್ಟು ನಡೆದವು. ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ಸಹ ಇಂತಹ ಸ್ವೀಕರಣದಿಂದ ಬಾರಮಾಸ ಎನ್ನುವ ಹೊಸ ಕೃತಿಯ ಸೃಷ್ಠಿಗೆ ಕಾರಣನಾದನು.

೩.೧.೨. ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಂಶಗಳು :

ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳು ವಿಶಾಲವಾದ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಜೀವನ, ಬದುಕಿನ ಸ್ವಭಾವಗಳು ರೂಢಿಪರಂಪರೆಗಳು, ಸಂಪ್ರದಾಯ ಅಭ್ಯಾಸಗಳು, ವ್ಯಕ್ತಿ, ಕುಟುಂಬ ಮತ್ತು ಅದರ ಸ್ವರೂಪ, ಮಹಿಳೆ ಅವರ ಸ್ಥಾನಮಾನ, ಹಬ್ಬ ಆಚರಣೆ ಹುಟ್ಟು, ಸಾವು, ಆಹಾರ ವಿಹಾರ ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಆಯಾಮಗಳು ಇವೆ. ಅದರಂತೆ ಇಸ್ಲಾಂ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ; ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತೋ ಅಥವಾ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಸ್ಲಾಂನ ಸಮಾಜದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತೋ ಎಂಬುದು ಮುಖ್ಯವೇ ವಿನಾ ಕೇವಲ ದಾಳಿ, ನಾಶ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಹೊಸದಾಗಿ ಬಂದ ಇಸ್ಲಾಂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜೊತೆ ಸಂಘರ್ಷಕ್ಕಿಳಿದಿದ್ದು ಅನಿವಾರ್ಯ. ಯಾವುದೇ ಹೊಸ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಬಂದಾಗ ಇಂಥಹ ತಿಕ್ಕಾಟ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ.

ಅದು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದುದು ಇಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಲೆಂದು. ಹೀಗಾಗಿ ಆ ಸಂಘರ್ಷಗಳು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಹಾಗೆಯೇ ಮುಂದುವರೆಯಲಿಲ್ಲ. ವ್ಯಕ್ತಿ ಸಮಾನತೆ, ದುಡಿಮೆಗೆ ಗೌರವ, ನೀತಿಯುಕ್ತ ಬದುಕು, ಸರ್ವರಿಗೂ ಸಮಾನ ಅವಕಾಶ, ಜಾತಿ ವರ್ಗ, ಮತಗಳ ತಾರತಮ್ಯ ನಾಶದಂತಹ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು ಭಾರತೀಯ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸಮಾಜದ ಬೇರುಗಳನ್ನು ಅಲುಗಾಡಿಸಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಬದಲಾವಣೆಯು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಆಗತೊಡಗಿತು. ಭಕ್ತಿ, ಸೂಫಿ ಪಂಥಗಳು ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಒದಗಿಸಿದವು ಎಂದು ಪ್ರೊ. ಬಿ. ಶೇಖ್‌ಅಲಿಯವರು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾ 'ಆಗ ಸಂಭವಿಸಿದ ಆರೋಗ್ಯಕರವಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿವರ್ತನೆಯು ಮನುಷ್ಯನ ಘನತೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುವ ಒಂದು ರಚನಶೀಲವೂ, ಸುಸಂಸ್ಕೃತವೂ, ತತ್ವಬದ್ಧವೂ ಆದ ಚಳುವಳಿಗೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿತು. ಈ ಭಕ್ತಿ ಪಂಥದ ಆಂದೋಲನವನ್ನು ಇಸ್ಲಾಂನ ಆಗಮನವು ಚುರುಕುಗೊಳಿಸಿತು'[೧೩].

ಈಗಾಗಲೇ ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಪೋಷಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದ ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯೆ, ಜ್ಞಾನ ಕೇವಲ ಒಂದು ವರ್ಗದ ಸ್ವತ್ತಾಗಿದ್ದವು. ಅವರು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಅಧಿಕಾರ, ಅಂತಸ್ತು, ಐಶ್ವರ್ಯ ಅವರ ಪಾಲಾದವು. ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಅವಕಾಶಗಳಿದ್ದವು. ಕೇವಲ ಒಂದು ಸಮುದಾಯ ಮಾತ್ರ ಸರ್ವ ರೀತಿಯಿಂದ ಸುಂದರವಾಗಿ, ಇತರ ಬಹುತೇಕ

ಸಮುದಾಯಗಳು ಅವಕಾಶ ವಂಚಿತಗೊಂಡಿದ್ದವು. ಇಂತಹ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಇಸ್ಲಾಂ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಂಚಲನೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿತು. ಇಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ಒಂದು ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕ ಅವಕಾಶ, ಅನುಕೂಲತೆಗಳಿಗೆ ಮಹತ್ವ ನೀಡಿ ಅವರನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರುವುದು ಬಾರಮಾಸ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ವೀರಶೈವ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಕವಿಯಾದ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ವೈದಿಕ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನಷ್ಟು ಅಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ನೋಡಿರುವುದು ಸಹ ಕವಿಯ ಔದಾರ್ಯವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಜನತೆಯ ಬದುಕು ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಸಂಘರ್ಷಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಯುದ್ಧದ ಭಯವೂ ಕಾಡುತ್ತಿತ್ತು. 'ಹಿಂದು ಮತ್ತು ಮುಸ್ಲಿಂ ಮತಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಸಾಮ್ಯವೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳು ಒಂದು ನದಿಯ ಎರಡು ದಂಡೆಗಳ ಹಾಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಎರಡೂ ಮತದವರು ಶತಮಾನಗಳ ಪರ್ಯಂತ ಒಂದೇ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿರಬೇಕಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಬ್ಬರ ಮಧ್ಯೆ ಒಂದು ಸೇತುವೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಯಿತು. ಈ ಕೆಲಸ ಯಾರಿಂದ ನಡೆಯಬೇಕೆಂಬುದು ಸಮಸ್ಯೆಯಾಯಿತು. ಮಡಿವಂತ ಹಿಂದುಗಳು, ಮಡಿವಂತ ಮುಸ್ಲಿಂರು ಈ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಎರಡು ಮತಗಳಲ್ಲಿಯ ಸಹೃದಯರಾದ, ಹಿಂದು ಭಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆಯವರು ಮತ್ತು ಮುಸ್ಲಿಂ ಸೂಫಿಗಳು ತಮ್ಮ ಇಡೀ ಜೀವಮಾನವನ್ನೇ ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಮುಡಿಪಾಗಿಟ್ಟರು'[೧೪]. ಸೂಫಿಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದ ಶಾಹಿ ಮನೆತನಗಳಿಂದ ಸಾಕಷ್ಟು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದರು. ಅವರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯಿತು. ಈಗಾಗಲೇ ಹಿಂದೂಗಳಲ್ಲಿನ ಮಧುರ ಭಕ್ತಿಯು ಸೂಫಿಗಳ ಭಕ್ತಿಯು ಸಾಮ್ಯತೆ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತು. ಜನರಿಗೆ ಅವರೂ ತಮ್ಮವರೆಂಬ ಭಾವನೆ ಬೆಳೆಯಿತು. ಬಾದಷಾಹ ಅಕ್ಬರ್, ದಾರಾಶಿಖೋ ಮತ್ತು ಕಬೀರ್‌ದಾಸರಂತವರ ಪ್ರಭಾವವು ಬೆಳೆಯತೊಡಗಿತು. ಬಿಜಾಪೂರದ ಆದಿಲ್‌ಶಾಹಿಗಳಂತೂ ಎಲ್ಲಾ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಉದಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಹಿಂದಿನ ಅರಸರು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ದತ್ತಿಗಳನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಿದರು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಹಿಂದುಗಳನ್ನೂ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ನೇಮಿಸಿಕೊಂಡರು. ಹೀಗೆ ಬಿಜಾಪುರದ ಶಾಹಿಗಳು ಭಾರತೀಯ ಪರಂಪರೆಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಒಂದಾದರು. ಸೂಫಿ ಪರಂಪರೆ ಸಹ ಭಾರತೀಯತೆಯ ಮುಂದುವರಿಕೆಯ ಭಾಗದಂತಿತ್ತು.

ಇಸ್ಲಾಂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂದ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಸಂಚಲನೆಯುಂಟಾಯಿತು. 'ಭಕ್ತಿ ಆಂದೋಲನವು ಬಿರುಸಾಯಿತು. ಇಸ್ಲಾಂನ ಸರ್ವ ಸಮಾನತೆ ಸೋದರ್ಯತೆಗಳು ಮಾನವನ ಏಕತೆಗೆ ಭಗವಂತನ ಏಕತೆಗಳೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗೋಚರವಾದವು. ಅವು ಈ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದವೇನೋ ಹೌದು. ಆದರೆ ಆಲೋಚನೆಯ ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿ, ಆಚರಣೆಯ ಜಟಿಲತೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡರಿಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಸಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ ಶುದ್ಧ ರೂಪವನ್ನು ಉಳಿಸಬೇಕಾದರೆ ಭಗವದೈಕ್ಯ, ಮಾನವೈಕ್ಯಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸಾರಿದ ಹೊಸ ಧರ್ಮದೊಂದಿಗೆ ಅಂತರ್‌ಕ್ರಿಯೆ ಅಗತ್ಯವಾಯಿತು ಆ ಧರ್ಮವೇ ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮ. ಭಾರತೀಯ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಕ್ತಿಯು, ಇಸ್ಲಾಂನ ಸೂಫಿ ಸಿದ್ಧಾಂತದೊಂದಿಗೆ ಮೌನವಾಗಿ ಬೆರೆತುಕೊಂಡಿತು. ಸೂಫಿ ಧರ್ಮವು ಉತ್ಕಟ ಭಕ್ತಿಯ ಧರ್ಮ. ಪ್ರೇಮವೇ ಅದರ ಮೂಲಭಾವ. ಕಾವ್ಯ, ಗೀತೆ, ನಾಟ್ಯ ಇವು ಅದರ ಪೂಜೆ. ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗಿ ಬಿಡುವುದೇ ಅದರ ಆದರ್ಶ. ಸೂಫಿ ಪಂಥದ

ಮೂಲತತ್ವವಾದ ಮಾನವೇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಭಗವಂತನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಬಿಡುವ ವಿಚಾರವೂ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮಗಳನ್ನೂ ತೊರೆದು ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗು ಎಂಬ ತತ್ವದಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ಗುರುತಿಸಿತು. ಇದು ಬಹು ಮಹತ್ವವಾದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಧರ್ಮವು ಹಿಂದು ಮತ್ತು ಮುಸ್ಲಿಂ ವಿಚಾರಗಳ ಮಧುರ ಮಿಶ್ರಣವಾಯಿತು'[೧೫]. ಹಿಂದೂ ಮುಸ್ಲಿಂರ ಭಾವೈಕ್ಯತೆಗಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸಿದವರ ದೊಡ್ಡ ಪರಂಪರೆಯೇ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿತು. ಉತ್ತರ ಭಾಗದಲ್ಲೂ ಈಗಾಗಲೇ ಇಂತಹ ಪ್ರಮುಖ ಕೆಲಸಗಳು ಆಗಿದ್ದವು. ಸೂಫಿಗಳು ಆ ಕೆಲಸದ ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿದ್ದರು. ದಾರಾಶೀಖೋ ಎನ್ನುವ ಮೊಘಲ್ ದೊರೆಯು ಬೈಬಲ್, ಖುರಾನ್, ವೇದ ಮತ್ತು ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳನ್ನು ಮುಸ್ಲಿಂರ ಅಧ್ಯಯನದ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ಪರ್ಶಿಯನ್ ಭಾಷೆಗೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿದ ಎರಡೂ ಧರ್ಮಗಳು ಸಮಾನವಾದವು ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ. 'ಶಹಮಹಿಮುಲ್ಲಾ, ಶಹದಿಲ್‌ರುವಾ, ಶಹನೊಹ್ಮದ್ ಲಿರಾನುಲ್ಲಾ, ರಾಸೋಕಿ, ಕಬೀರರ ಅನುಯಾಯಿಯಾದ ಸಂತಲಾಲದಾಸ ಬೈರಾಗಿ, ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಂತ, ವಿದ್ವಾಂಸ ಜಗನ್ನಾಥಮಿಶ್ರಾ ಮುಂತಾದ ಮಹ್ಮದಿಯ ಮತ್ತು ಹಿಂದೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮವಾದಿಗಳ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ, ಇಸ್ಲಾಂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮವಾದ ಮತ್ತು ಹಿಂದೂ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ನಡುವೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಸೌಹಾರ್ದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ತರುವ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ದಾರಾಕೈಕೊಂಡ'[೧೬].

ದಾರಾನ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾನವತಾವಾದಿಗಳಿಗೆ ಅನುಕರಣೀಯವಾದದ್ದು. ಮುಂದೆ ಮುಸ್ಲಿಂ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಕೆಲ ಚಿಂತಕರು ಇಂತಹ ಸೌಹಾರ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಸದಾ ತುಡಿದಿದ್ದಾರೆ. 'ಅಬ್ದುಲ್ಲಾ ಖಾನ್ ಎನ್ನುವ ಮೊಘಲ್ ಮಂತ್ರಿ, ಬಸಂತ ಮತ್ತು ಹೋಳಿ ಹಬ್ಬವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಸಿರಾಜುದ್ದೌಲ ಮತ್ತು ಮೀರ್‌ಜಾಫರನು ತಮ್ಮ ಆಪ್ತ ಇಷ್ಟರೊಡನೆ ಹೋಳಿ ಹಬ್ಬದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ತಾನು ಸಾಯುವ ಮುಂಚೆ ಮೀರ್‌ಜಾಫರನು ಕಿರೀಟೇಶ್ವರಿಯ ತೀರ್ಥವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು. ದೌಲತರಾವ್ ಸಿಂಧೆ ಮತ್ತು ಆತನ ಅನುಯಾಯಿಗಳು ಹಸರಂಗಿಗಳನ್ನು ತೊಟ್ಟು ಮೊಹರಂ ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೊಘಲರ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ದುರ್ಗಾಪೂಜೆ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಮಧ್ಯೆ ಬರದಿದ್ದರೆ ಹಿಂದೂ ಮುಸ್ಲಿಂ ಸಖ್ಯವು ಬಲಿಯುತ್ತಿತ್ತು'[೧೭]. ಹೀಗೆ ಹಿಂದೂ, ಮುಸ್ಲಿಂ ಸಖ್ಯದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ರಾಯಚೂರ ಪ್ರದೇಶವು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ದಟ್ಟ ಪ್ರಭಾವವು ಮರೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಈ ಸಮನ್ವಯ ಪರಂಪರೆ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿತು. ರಾಜಕೀಯ ವಿಪ್ಲವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲೂ ಸಹ ಭಕ್ತಿಯು ಮತ್ತೊಂದು ಹೊಸ ವೇಷದಿಂದ ಚಿಗುರೊಡೆಯತೊಡಗಿತು.

ಭಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆಯ ಪ್ರಬಲವಾದ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಜನಪ್ರಿಯತೆಗಳಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ರಾಯಚೂರು ಪರಿಸರವು ಇಂತಹ ಪರಿಸರದಿಂದ ಹೊರತಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ಮೂಲತಃ ಭಕ್ತ ಕವಿ. ಈ ಭಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆಯು ಯಾವುದೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇಂತವರೇ ಇರಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮ, ಕಟ್ಟಳೆಗಳೂ ಇಲ್ಲ. ಇವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ನಂಬಿಕೆಯಲ್ಲಿ ದೇವರನ್ನು ಹುಡುಕುವವರು. ಕಾಲ, ದೇಶ, ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಲಿಂಗ ತಾರತಮ್ಯ ಮೀರಿದವರು, ಸಾಧು, ಸಂತ, ಶರಣ, ದಾಸ ಇವರೆಲ್ಲ ಭಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆಯವರೆ. ಅಂತಹ ದಿನಮಾನದಲ್ಲಿಯ ಭಕ್ತಿ ಪಂಥವು

ಬಹುಜನಪ್ರಿಯವಾಯಿತು. ಭಕ್ತಿ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯತೆ ಪಡೆಯಲು ಸಂತರು ಅಥವಾ ಅನುಭಾವಿಗಳು ಪ್ರಧಾನ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದರು. ಈ ಸಂತರು ಅಥವಾ ಅನುಭಾವಿಗಳೆಂದರೆ ಜಾತ್ಯಾತೀತರು, ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪಂಗಡ, ಕೋಮಿಗೆ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮದೇ ಮೇಲು ಅಥವಾ ಮುಖ್ಯ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಹೊಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಮತಗಳ ಬಂಧನಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗಿದ್ದರು. ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಅಂಧ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರದು ನಿರ್ಮಲವಾದ ಭಕ್ತಿ 'ಯಾವುದೇ ಹೀನ ಉದ್ದೇಶವಿಲ್ಲದೆ, ಏಕಾಗ್ರವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಭಗವಂತನನ್ನು ನೆನೆಯುತ್ತಾ, ಅದು ಕ್ರಮೇಣ ಉತ್ಕಟ ಪ್ರೇಮವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುವುದೇ ಭಕ್ತಿ. ಭಗವಂತನು ವಾಸ ಮಾಡುವುದು ಮನುಷ್ಯನ ಹೃದಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೊರತು ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಲ್ಲ. ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಪ್ರೇಮ, ಭಕ್ತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಭಗವಂತ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಧರ್ಮದ ತಳಹದಿಯಾಗಿದ್ದು, ಅದು ದೇಹವನ್ನು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಕಲ ಪಾಪಗಳಿಂದ ವಿಮುಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ'[೧೮].

ಇವರಿಗೆ ಧರ್ಮ, ದೇವರುಗಳ ಕಟ್ಟುಪಾಡು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಇವರಿಗೆ ತಂತಮ್ಮ ಬಾಲ್ಯದ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳೂ ಆಗಿರಬಹುದು ಅಥವಾ ಗುರುಗಳಿಂದ ದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿರಲೂಬಹುದು. ಇಂತಹ ಭಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆಯ ಪರಿಸರವು ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದ ತುಂಬಾ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ರಾಯಚೂರು ಸಹ ಇಂತಹ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಮಿಂದು ಪಾವನವಾಯಿತು. ರಾಯಚೂರಿನ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಇಂತಹವರು ಬೆಳಗಿದ ದೀಪ ಇಡೀ ನಾಡಿಗೆ ಬೆಳಕನ್ನು ನೀಡಿದೆ. ಈ ಭಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆಯ ಜನ ತಮ್ಮ ಗುರಿ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಜೀವನವನ್ನೇ ಮುಡಿಪಾಗಿಡುತ್ತಾರೆ. ಸಾಮಾಜಿಕರಿಗೆ ಹತ್ತಿರವಾಗಿರುವ ಇವರು ನಾಸ್ತಿಕವಾದಿಗಳನ್ನು ಮೀರಿದ ಲೋಕವಾದಿಗಳು. ಹೀಗಾಗಿ ಸತ್ತ ಮೇಲೆ ಮುಕ್ತಿ ಪಡೆಯುತ್ತೇವೆ ಎಂಬುವವರನ್ನು ಹೆಡ್ಡರು ಎಂದು ಕರೆದದ್ದು. ಬದುಕಿದಾಗಲೇ ಶಿವನನ್ನು ಕಾಣಬೇಕು. ಆ ಶಿವನು ದೈವದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ದೈವವನ್ನೇ ದೇವರು ಎಂದು ನಂಬಿಕೊಂಡರು. ಜನ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸತೊಡಗಿದ್ದಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯ ಮರ ಬೆಳೆಸಿದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಜನಸಮುದಾಯವು ಕೂಡಿ ಬದುಕುವ ಕಲೆಯನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಜನತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅಪಾರ ಕಳಕಳಿ. ನೊಂದವರ ಬಗೆಗಂತು ಅಪಾರ ಪ್ರೀತಿ ಹೊಂದಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ಜನರನ್ನು ಹತ್ತಿರ ಕರೆದು ಮೈದಡವಿ ಮಾತಾಡಿಸಿದರು. ಅವರ ಕಷ್ಟ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದ ಕೇಳಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ, ಜನತೆಯು ಸಹ ಇವರಲ್ಲಿ, ಕಷ್ಟ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹಾತೊರೆದರು. ಹೀಗೆ ಭಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆಯು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕತೆಯನ್ನು ಮುರಿದು ಪರ್ಯಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿತು.

ಜನತೆ ಇಂತಹ ಮಹಾನುಭಾವರನ್ನು ಅರಸಿ ಬರತೊಡಗಿತು. ಬಂದಂತಹ ಜನತೆ ತಮ್ಮ ಮೂಲ ಸೆಲೆ, ನೆಲೆ ಮರೆತು ಒಂದಾಗುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡರು ಈ ಪರಂಪರೆಯ ಜನ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಸಾಂಸ್ಥಿಕತೆಯ ರೂಪ ತಾಳಿದ್ದ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಸಂಪ್ರದಾಯಿವಾದಿಗಳ ಕೈಯಿಂದ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಸಾಮೂಹಿಕ ಹಿತ ಬಯಸಿತು. ಜನತೆಯ ಲೌಕಿಕ ಹಿತದ ಜೊತೆಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮದ ಹಿತವನ್ನೂ ನೀಡಿದ ಕೀರ್ತಿ ಭಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆಗಿದೆ. ಸಮಾಜ ತನಗರಿಯದಂತೆ ಅನೇಕ ಕಟ್ಟು ಪಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿಕೊಂಡಿದೆ. ಇಂತಹ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಕಾರಣರಾದವರು, ಢಂಭಕರಾಗಿ ಧರ್ಮ, ದೇವರುಗಳನ್ನು ಸಾಂಸ್ಥಿಕಗೊಳಿಸಿ, ಮುರಿಯು

ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತ ಸ್ವಾರ್ಥಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. 'ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಹಳಮೆಯಿದ್ದ, ಪರಂಪರೆಯಿದ್ದ ವೈದಿಕ ಧರ್ಮ ನಿಂತ ನೀರಾಗಿತ್ತು. ತತ್ವ ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ತಪ್ಪಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ಯಾಗ, ಯಜ್ಞಗಳ ಆಚರಣೆಗಳು, ಸೂಕ್ಷ್ಮಾತಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ವರ್ಣಾಶ್ರಮ, ಜಾತಿಪದ್ಧತಿಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಛ-ನೀಚ, ಮೇಲು-ಕೀಳು ಭಾವನೆ ಬಲಿತು ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಸುಲಿಗೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು'[೧೯]. ಅಂಥಾಹದ್ದರಲ್ಲಿ ವೈದಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಗುರುತುಗಳು ಮರೀವಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಡಾ. ಟಿ.ಎನ್. ನಾಗರತ್ನರವರು ಮೇಲಿನಂತೆ ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೩.೧.೩. ಭಕ್ತಿ ಪಂಥದ ಅಂಶಗಳು

ಭಕ್ತಿ ಪಂಥವು ಇಡೀ ಭಾರತದ ತುಂಬಾ ಪಸರಿಸಿತು. ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಪಂಥವಾಗಿ ಬೆಳೆಯತೊಡಗಿತು. ೧೫ ನೇ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗೆ ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ ಚೈತನ್ಯರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಭಕ್ತಿಗೆ ಹೊಸ ಅಲೆ ಬಂದಿತು. ಮಹರ್ಷಿ ಜ್ಞಾನದೇವ ನಾಮದೇವ, ದೋಡ ಮತ್ತು ತುಕಾರಾಮರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಠ್ಠಲಭಕ್ತಿ ಪರಾಕಾಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿತ್ತು. ಕೃಷ್ಣಭಕ್ತೆ ಮೀರಾಬಾಯಿ (೧೪೯೨-೧೫೪೬) ವಲ್ಲಭಾಚಾರ್ಯರು (೧೪೭೭-೧೫೩೧) ಇವರು ಭಾವ, ಪ್ರೇಮ, ಪ್ರಣಯ, ಸ್ನೇಹ, ರಾಗ, ಅನುರಾಗ ಮತ್ತು ವ್ಯಸನ ಎಂಬ ಏಳು ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣ ಭಕ್ತಿ ಸಾಧಿಸಬಹುದೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟರು. ಇವರಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಅನುರಾಗ, ಅನುಸಂಧಾನವು ಅವರ ಸಮಕಾಲೀನರಾದ ಬಂಗಾಳದ ಚೈತನ್ಯ ಪ್ರಭು (೧೪೮೫-೧೫೩೩) ವನ್ನು ಅಂದಿನ ಜನತೆ ಆತನ ಕೃಷ್ಣ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮನಗಂಡು ಕೃಷ್ಣನ ಅವತಾರವೆಂದೇ ಬಗೆದರು. ಈತ ಕೃಷ್ಣನ ನಿಷ್ಠಾಭಕ್ತ, ಕೃಷ್ಣಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಭಾವಪರವಶವಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತಾ, ಕುಣಿಯುತ್ತಾ ಮೈಮರೆಯುತ್ತಿದ್ದನು.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲೂ ಸಹ ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ದ್ವೈತ ಸಿದ್ಧಾಂತವು ಕೃಷ್ಣ ಭಕ್ತಿಗೆ ಪ್ರಮುಖ ಅಡಿಗಲ್ಲಾಯಿತು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಹರಿದಾಸ ಪರಂಪರೆಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಲಾಯಿತು. ನಾರದ ಭಕ್ತಿ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ೧೧ ಬಗೆಯ ಭಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರೆ, ಭಾಗವತ ಪುರಾಣವು ನವವಿಧ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ರೂಪಾಸಕ್ತಿ, ಪೂಜಾಸಕ್ತಿ, ದಾಸ್ಯಾಸಕ್ತಿ, ಸಖ್ಯಾಸಕ್ತಿಯಂತೆಯೇ ಕಾಂತಾಸಕ್ತಿಯೂ ಭಕ್ತಿಯ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಹೀಗಾಗಿ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯಿಂದ ಆರಾಧಿಸಿದ್ದು ದಾಸ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ತಾಯಿಯಂತೆ, ಮಗನಂತೆ, ಸಖನಂತೆ ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡು ರಚಿತಗೊಂಡ ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಪತ್ನಿಯು ಪತಿಯ ಸಂತೋಷಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನೆಲ್ಲ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಧಾರೆಯರೆಯುವಂತೆ ಭಗವಂತನಿಗಾಗಿ ತನ್ನೆಲ್ಲ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಧಾರೆಯೆರೆಯುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಶರಣ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಶರಣಸತಿ, ಲಿಂಗಪತಿಯ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಸೂಫಿಗಳೂ ಸಹ ತನ್ನನ್ನು ಪತಿಯೊಂದೂ ದೇವರನ್ನು ಪತ್ನಿಯೆಂದೂ ಆರಾಧಿಸಿದ ಭಕ್ತಿಯು ಮಧುರಾ ಭಕ್ತಿಯಾಗಿದೆ. 'ಚೈತನ್ಯರ ಭಕ್ತಿ ತತ್ವದ ಗುರಿ ಈಶ್ವರ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ ಪರಮೇಶ್ವರ, ಪರಬ್ರಹ್ಮ, ಅವನೇ ಪೂರ್ಣಾವತಾರಿ, ಲೀಲಾವಿನೋದಿ, ಆನಂದ ಪ್ರದ... ಇವನ ಪ್ರೇಯಸಿ ರಾಧೆ, ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರೀತಿಗಾಗಿ,

ಒಲವಿಗಾಗಿ ಹಂಬಲಿಸುವ ಜೀವನ ಪ್ರತೀಕರಾಧೆ, ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರೀತಿಗಾಗಿ ಒಲವಿಗಾಗಿ ಹಂಬಲಿಸುವ ವಿನೋದವೇ ಮುಕ್ತಿ'[೨೦].

ಇಂತಹ ಭಕ್ತಿ ಪ್ರಸ್ಥಾನವು ಆಗ ಭಾರತದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ರೂಪದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ಬಂತು. ಶ್ರೀಶಂಕರ, ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯ, ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರಿಂದಾಗಿ ದಾಸ ಪರಂಪರೆಗೆ ನಾಂದಿಯಾಯಿತು. ಕವಿಯು ಇಂತಹ ಭಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ತಲ್ಲೀನನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಕೃಷ್ಣ ಭಕ್ತೆಯ ಭಕ್ತಿಯು ಪರಾಕಾಷ್ಠತೆಯನ್ನು ತಲುಪಿದೆ. 'ಭಕ್ತಿಯೆಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ರತಿ ಎಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಈ ರತಿ ವ್ಯಾಪಾರದ ಆಕಾರವೇ ಹಾಡಿನ ಆಕಾರವೆಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು. ಭಕ್ತನಾದವನು ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ದೂರವಾಗಿ ವಿರಹವ್ಯಥೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅನ್ವೇಷಣೆಗೆ ತೊಡಗುತ್ತಾನೆ'[೨೧]. ಎಂಬಂತೆ ಭಕ್ತಿಯು ವಿರಹ ವ್ಯಥೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ತನ್ನ ಬಾರಮಾಸ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ವಿರಹವ್ಯಥೆಯ ಚಿತ್ರಣ ನೀಡಿದ್ದಾನೆ. ಸ್ವರ್ಣವರ್ಣ ತೀರ್ಥರು ಬಾಲಕ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ನಾರಾಯಣ (ಶ್ರೀಪಾದರಾಜರ ಬಾಲ್ಯದ ಹೆಸರು) ನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮೋಪದೇಶ ಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳೆಂದು ಘೋಷಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಉನ್ನತ ವ್ಯಾಸಂಗಕ್ಕಾಗಿ ಕೊಪ್ರದಲ್ಲಿದ್ದ (ದೇವದುರ್ಗ ತಾಲೂಕು, ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲಾ) ಶ್ರೀ ವಿಭುದೇಂದ್ರ ತೀರ್ಥರಲ್ಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಶ್ರೀ ವಿಭುದೇಂದ್ರರು ಒಮ್ಮೆ ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರೊಡನೆ ಕೊಪ್ರದಲ್ಲಿ ಚಾತುರ್ಮಾಸ ಸಂಕಲ್ಪದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಉತ್ತರಾಧಿಮಠದ ಶ್ರೀ ರಘುನಾಥ ತೀರ್ಥರು ಶ್ರೀಪಾದರಾಯರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ, ವಿದ್ವತ್, ಪಾಂಡಿತ್ಯಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಮನಸಾರೆ ಅವರನ್ನು ಹೊಗಳಿ 'ನಾವು ಶ್ರೀಪಾದರಾದರೆ, ನೀವು ಶ್ರೀಪಾದರಾಜರು' ಎಂದರಂತೆ. ಅಂದಿನಿಂದ ಅವರು ಶ್ರೀಪಾದರಾಜರೆಂದೇ ಖ್ಯಾತರಾದರು.

ಇಂತಹ ಕವಿಗಳ, ದಾಸರ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯ ಪಳಗಿದ್ದಾನೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ಮಿಂದಿದ್ದಾನೆ. ಶ್ರೀಪಾದರಾಜರ ಭ್ರಮರ ಗೀತೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ ಸಮಗ್ರ ಕೃತಿಗಳ ಪರಿಚಯವೂ ಇದೆ. ಆ ಕಾವ್ಯಗಳ ಪ್ರಭಾವವು ಬಾರಮಾಸದ ಮೇಲಾಗಿದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ಕೃಷ್ಣ ಭಕ್ತಿಯು ಒಂದು ಅದ್ಭುತ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ದರ್ಶನವೂ ಆಗಿದೆ. ಕೇವಲ ವೈದಿಕರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಕೃಷ್ಣ ಪೂಜ್ಯನಲ್ಲ. ಕೃಷ್ಣ ಸರ್ವ ಗುಣಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ, ಒಳಿತು, ಚಾಣಾಕ್ಷತನವನ್ನು ಕ್ರೂಢಿಕರಿಸಿಕೊಂಡ ಒಂದು ಪಾತ್ರ. ಹೀಗಾಗಿ ಆತನನ್ನು ಸರ್ವರೂ ಪ್ರೀತಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಆರಾಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆತನ ಪಾತ್ರವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯ ಶಕ್ತಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ವಿಸ್ತರಿಸಲು ಬಲ್ಲರು. ಕೃಷ್ಣ ಭಕ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸರ ಕಾವ್ಯಗಳು ಬಹಳ ಪ್ರಮುಖವಾದವು ಆಗಿವೆ. ಇಂತಹ ಕವಿಗಳ ಪ್ರಭಾವವು ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನ ಮೇಲಾಗಿದೆ. 'ದೇವತೆಗಳು ಜಗತ್ತಿನ ನಿಯಾಮಕರಾಗಿದ್ದರೂ ಸಂಸಾರದ ದುಃಖವನ್ನು ಸಹಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಅವರಿಗಿಲ್ಲ. ಸಂಸಾರದ ಆಟವನ್ನು ಮನುಷ್ಯನೇ ಆಡಬಲ್ಲ. ಅದು ಅವನ ಹಕ್ಕು, ಅವನ ವಿಶೇಷ ಶಕ್ತಿ. ಕೃಷ್ಣ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಅವರ ಸುಖ ದುಃಖದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅವರ ಪಾಲಿನ ದೈವವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಎಷ್ಟೋ ಸಾರೆ ಮನುಷ್ಯತ್ವದ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನೂ ಬಿಡಿಸುವಾಗ ಸೋತು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ'[೨೨]. ಹೀಗೆ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕವಿಗಳು ಕಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣ ಪಾರಮ್ಯವನ್ನು ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಪ್ರಭಾವ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನ ಮೇಲಾಗಿದೆ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಭಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣ ಒಂದು

ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪಾತ್ರವಾಗದೇ ಭಕ್ತರ ಪ್ರೀತಿಯ ದೈವವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯ ವೀರಶೈವ ಕವಿಯಾದರೂ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದ ನಾಯಕನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ರಾಯಚೂರಿನ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಮಾಧ್ವ ಮತದ ತತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯ ಕೆಲವೇ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಅಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲದೆ ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯದ ತವರೂರು ಹೌದು. ಹೀಗಾಗಿ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಘಟ್ಟದ ದಾಸರಿಗೆ ಇದು ಆಶ್ರಯ ತಾಣ. ಅಧ್ಯಯನ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ, ಈಗಲೂ ಸಹ ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪವಿತ್ರ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ದಾಸಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನದೇ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಹೊಂದಿದೆ. ಹರಿದಾಸರ ಹರಿಕಾರರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾದ ಶ್ರೀಪಾದರಾಜರು ಪ್ರಮುಖರು. ಇವರ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಮಾರು ಹೋದ ವಿಜಯನಗರದ ದೊರೆ ಸಾಳುವ ನರಸಿಂಹನು ರಾಜಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಇವರನ್ನು ಗೌರವಿಸಿದನು. ಇವರ ಪ್ರಭಾವವು ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಮೇಲೆ ದಟ್ಟವಾಗಿ ಆಗಿದ್ದುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇವರ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸರಾಯರು (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೪೪೭ - ೧೫೩೯) ಕಾಲಕ್ಕೆ ದಾಸಸಾಹಿತ್ಯ ಅತ್ಯಂತ ವಿಶಾಲವಾದ ಸ್ಥಾನಪಡೆದುಕೊಂಡಿತು. ಇವರು ಹೆಚ್ಚಿನ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಪಡಕೊಂಡರು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನು ಇವರನ್ನು ಸನ್ಮಾನಿಸಿದ್ದಾನೆ. 'ವಿಜಾಪುರದ ಆದಿಲ್‌ಶಾಹಿ ವ್ಯಾಸರಾಯರ ಮೇಲೆ ಅಪಾರ ಗೌರವವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ, ಒಂಟೆಯ ಮೇಲೆ, ನಗಾರಿ, ಹಸಿರು ನಿಶಾನೆಯನ್ನು ಹಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹಸಿರು ಛತ್ರಿ, ಬಿರುದಾವಳಿಗಳೊಡನೆ ಸಂಚರಿಸಬೇಕೆಂದು ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದನಂತೆ. ಯವನ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ ಬಾಬರ್‌ನಿಂದಲೂ ವ್ಯಾಸರಾಯರಿಗೆ ಇದೇ ರೀತಿಯ ಮರ್ಯಾದೆ ದೊರಕಿತು. ಪೋರ್ಚಗೀಸ್ ರಾಯಭಾರಿಗಳು ವ್ಯಾಸರಾಯರ ದರ್ಬಾರಿಗೆ ಬಂದು ಕಪ್ಪ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು'[೨೨] ಹೀಗೆ ಶ್ರೀಪಾದರಾಜರು ಮತ್ತು ವ್ಯಾಸರಾಜರು ಭಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಧ್ವಮತದ ಭಕ್ತಿ ಜನಪ್ರಿಯಗೊಳಿಸಿದರು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಶಿಷ್ಯ ಪರಂಪರೆಗೆ ಹಾಗೂ ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಭದ್ರ ಬುನಾದಿ ಹಾಕಿದರು. ಇವರ ಪ್ರಭಾವವು ರಾಯಚೂರಿನ ದಾಸ ಪರಂಪರೆಗೆ ಪ್ರಮುಖ ಕೊಡುಗೆಯೂ ಆಯಿತು. ಇಂತವರ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲೂರು ಸಹ ಒಂದಾಗಿತ್ತು. ಕಲ್ಲೂರಿನ ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ದಾಸರು ಸಹ ಇದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಗಿ ಹೋದ ಪ್ರಮುಖರು. ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನೂ ಸಹ ಈ ಭಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಅನುಕರಿಸಿದ್ದು ಆತನ 'ಬಾರಮಾಸ' ಕೃತಿಯಿಂದ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಬಿಜಾಪುರ ಸುಲ್ತಾನರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮುಸ್ಲೀಂ ಮಹಿಳಾ ಸೂಫಿಗಳು ಇದ್ದರೆಂದೂ, ಹಿಂದುಗಳೂ ಸಹ ಅವರನ್ನು ಗೌರವಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು 'ರವುಜಲ್ ಔಲಿಯಾ ಬಿಜಾಪುರ್' ಗ್ರಂಥದಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುವುದಾಗಿ ಎಂ.ಎಲ್. ನಿಗಂಯವರು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. 'ಎರಡನೆಯ ಇಬ್ರಾಹಿಂ ಆದಿಲ್‌ಶಾನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತಳೆನಿಸಿದ್ದ ಮೊತ್ತಬ್ಬ ಸೂಫಿ ಮಹಿಳೆ ಬೀಬಿನಯಿಂ ಎಂಬಾಕೆ 'ಬಡಿಸಾಹೇಬಾ' ಎಂಬ ಪ್ರೀತಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಖ್ಯಾತಳಾಗಿದ್ದಳಂತೆ. 'ಬಿಜಾಪುರದ ಸೂಫಿ ಮಹಿಳೆಯರೆಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿರುವ ಇನ್ನಿತರರೆಂದರೆ, ಬೀಬೀ ಶಂಸಾರಿ ಬೀಬಿಶತೀಮಾ ಸಾಹೇಬ, ಪಾಂಚ್ ಬೀ ಬಾಯಾ ಎಂಬ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿ ಸೂಫಿ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ವಿವರವಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆಕೆ ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಆದಿಲ್‌ಶಾಹಿ ವಂಶದ ಮೂಲ ಪುರುಷ ಯೂಸುಫ್ ಆದಿಲ್‌ಶಾಹನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಗುರುಗಳಾಗಿದ್ದ ಚಂದಾ ಹುಸೇನನ ಸೋದರಿ ಪಂಚ ಬೀಬಾಯು

ತನ್ನ ಸೋದರನೊಂದಿಗೆ ರಾಯಚೂರ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲಿನ ಕೋಟೆಯೊಳಗಿನ ಹಿಂದೂ ದೇವಾಲಯವೊಂದರ ಸನಿಹವೇ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು'[೨೪]. ಹೀಗೆ ರಾಯಚೂರು ಪರಿಸರ ಸೂಫಿ ಯೋಗಿನಿಂದರಿಂದಲೂ ಖ್ಯಾತಿಗೊಂಡಿದ್ದು, ಕವಿಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುವ ಅಂಶಗಳಲ್ಲೊಂದಾಗಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಬಾರಮಾಸದ ಕಾವ್ಯನಾಯಕಿಯು ಭಕ್ತಿ ಪರಾಕಾಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದ ಯೋಗಿನಿಯಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾಳೆ.

ಭಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಟಿಸಿಲಾದ ದಾಸ್ಯಭಕ್ತಿಯು ಮಧ್ವಪರಂಪರೆಗೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿತು. ಆಗ ಯುದ್ಧ ಭೀತಿಯಿಂದ ಬಳಲುತ್ತಿದ್ದ ಜನತೆಯ, ಅಧೀರತೆಗೆ ಆಸರೆಯಾಗಿ ದಾಸ್ಯ ಭಕ್ತಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಿರಬೇಕು. ಬೀದರ್, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ, ಬಿಜಾಪುರ ಶರಣ ಸಾಹಿತ್ಯದ ತವರಾದರೆ, ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆ ಹರಿದಾಸರ ನೆಲಮನೆಯಾಗಿ ಖ್ಯಾತಿ ಗಳಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಶ್ರೀಪಾದರಾಜರಂತಹ ಪ್ರಮುಖ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸಂಪರ್ಕ ಮತ್ತು ಮಂತ್ರಾಲಯದ ಯತಿವರರಾದ ಶ್ರೀ ರಾಘುವೇಂದ್ರ ತೀರ್ಥರ ಪ್ರಭಾವವೂ ಕೂಡಾ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆಗಿದ್ದುದೇ ಇಲ್ಲಿ ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಭಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆ ಬೆಳೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಮಂತ್ರಾಲಯದ ಯತಿವರರಾದ ಶ್ರೀ ರಾಘುವೇಂದ್ರ ತೀರ್ಥರು ತಮ್ಮ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಬಹುಬೇಗ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಿದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಅವರ ಮಠದ ಕೀರ್ತಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ಹೋಯಿತು. ಇವರು ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪೋಷಕರೂ, ಉದಾರಿಗಳೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಇವರು ದೇಶ ಪರ್ಯಟನ ಕೈಕೊಂಡು ಕವಿ ಕಲಾವಿದರನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಪುರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರ ಪರ್ಯಟನ ಕೈಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಾನ್ವಿಯೂ ೩೨ ನೇ ಗ್ರಾಮವಾಗಿತ್ತು. ಕಲ್ಲೂರು ಸಹ ಮಂತ್ರಾಲಯ ಮಾನ್ವಿ ರಸ್ತೆಯ ಸಮೀಪದ ಗ್ರಾವಮವೂ ಆಗಿದ್ದು, ಅದಕ್ಕೆ ಭಕ್ತಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪರಂಪರೆಯೂ ಇದ್ದುದ್ದು ಕೂಡಾ ರಾಘುವೇಂದ್ರ ತೀರ್ಥರು ಅದನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಲು ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು.

ಹೀಗಾಗಿ ಕಲ್ಲೂರು ದಾಸ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬೆಳೆಯಿತು. 'ದಾಸಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಾಣಿಕೆ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಪೂರ್ಣವೂ, ವಿಪುಲವೂ ಆಗಿದೆ. ಸುಮಾರು ಐದಾರು ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ನಡೆದು ಬಂದ ಆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆ ಮುಗ್ಗರಿಸಿತೇನೋ ಎಂಬ ಭೀತಿಗೆ ಅವಕಾಶವುಂಟಾದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಪುನಶ್ಚೇತನಗೊಳಿಸಿ ಉಜ್ವಲವಾಗಿ ಬೆಳಗಿಸಿದ ಕೇಂದ್ರವಿದು'[೨೫]. ದಾಸ ಚತುಷ್ಟಯರೆಂದು ಖ್ಯಾತರಾದ ಪುರಂದರದಾಸರು, ವಿಜಯದಾಸರು, ಗೋಪಾಲದಾಸರು ಮತ್ತು ಜಗನ್ನಾಥದಾಸರು ಇವರಲ್ಲಿ ಪುರಂದರದಾಸರೊಬ್ಬರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಉಳಿದ ಮೂವರು ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸೇರಿದವರೆ. ಹೀಗೆ ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಮುಖ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದ ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬಹುತೇಕ ವೈದಿಕೇತರ ಕವಿಗಳೂ ದಾಸಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಂಪರ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯೆಂಬಂತೆ ಲಿಂಗಣ್ಣನಿಗೆ 'ಲಿಂಗಣ್ಣಾಚಾರ್ಯ' ಎಂಬ ಬಿರುದು ನೀಡಿದ ಒಂದು ಘಟನೆ ಮಂತ್ರಾಲಯದ ರಾಘುವೇಂದ್ರ ತೀರ್ಥರ ಐತಿಹ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನೂ ಸಹ ಕಲ್ಲೂರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ವೈದಿಕರ ಸಂಪರ್ಕಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ಒಬ್ಬ ವೀರಶೈವ ಕವಿಯಾಗಿಯೂ, ಕೃಷ್ಣ ಭಕ್ತಿಗೆ ಒಲಿದು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ನಾಯಕನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಮನುಷ್ಯನ ಬದುಕು ಅತಂತ್ರವಾದಾಗ ಯುದ್ಧಗಳ ಕರಾಳ ಕಹಿಗಳಲ್ಲಿ ಬದುಕುವಾಗಲೂ ಸಹ ಭಕ್ತಿ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸುಖ ನೀಡಿದೆ. ಇದರ ಫಲವಾಗಿ ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗ ಜನರ ಅವಲಂಬನೆಯಾಯಿತು. ಭಾರತದಾದ್ಯಂತ ವಿವಿಧ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಕವಿಗಳು ಉದಿಸಿ ಬಂದರು. ಜನಸಮುದಾಯದ ಭಾಷೆ, ಅವರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕವಿ ಕಲಾವಿದರು ಹಿಡಿದಿದ್ದರಿಂದ ಜನಸಮುದಾಯ ಅವರನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡಿತು. ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಕಬೀರ, ಗುಜರಾತಿನ ನರಸಿಂಹ ಮೆಹ್ತಾ, ಪಂಜಾಬಿನ ಗುರುನಾನಕ, ರಾಜಾಸ್ಥಾನದ ಮೀರಾಬಾಯಿ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಶ್ರೀಪಾದರಾಜರು, ಆಂಧ್ರದ ಅನ್ನಮಾಚಾರ್ಯ, ಪೋತನರು, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಜ್ಞಾನದೇವ, ನಾಮದೇವ ಹೀಗೆ ಅವರೆಲ್ಲ ತಂತಮ್ಮ ಮಾತೃಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕೃತಿ ರಚಿಸಿದ್ದರ ಫಲವೇ, ಜನತೆಗೆ ಭಕ್ತಿಯು ಒಂದು ಆಶ್ರಯ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ, ಅಂತಃಕಲಹದಿಂದ ಕ್ಷಣಹೊತ್ತು ಪಾರಾದರು. ಇಂತಹ ಸಂಕ್ರಮಣ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಬದುಕಿದ್ದ ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯ ಸಹ ಕೃಷ್ಣಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡ. ತನ್ನ ಕಾವ್ಯ ಬಾರಮಾಸದಲ್ಲೂ ಸಹ ಇಂತಹ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಪಡೆ ಮೂಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಮಂತ್ರಾಲಯವು ರಾಯಚೂರಿನ ಹತ್ತಿರವಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಮಂತ್ರಾಲಯದ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಶ್ರೀಗಳಿಂದ ವಿದ್ವಜನರನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಸಹಜ ಸ್ವಭಾವದಿಂದಾಗಿಯೂ ಅನೇಕ ದಾಸ ಸಾಹಿತಿ, ಕವಿ ಕಲಾವಿದರನ್ನು ಗೌರವಿಸಲಾಯಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನ ಮೇಲೆ ಈ ಪ್ರಭಾವವೂ ಆಗಿದೆ. ವಿಜಯನಗರದರಸು ಸಾಳ್ವ ನರಸಿಂಹನಿಂದ ಪೂಜಿತರಾದ ಶ್ರೀಪಾದರಾಜರು ದೇವದುರ್ಗ ತಾಲೂಕಿನ ಕೊಪ್ರ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕವರಿದ್ದಾಗ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ ಕೇಂದ್ರ. ಮುಂದೆ ಅವರು ಮುಳುಬಾಗಿಲಿನ ಪೀಠಾಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಲೂ ಸಹ ತಮ್ಮ ಗುರುಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ, ಅಲ್ಲಿನ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಜೊತೆಗೆ ಸಂಪರ್ಕ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇವರು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುವಂತಹ ಸರಳ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಹಾಡಿ ಜನಮನವಿನ್ನತ ಭಕ್ತಿ ಸುಧೆಯಿಂದ ತಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಇಂತವರ ಪ್ರಭಾವವು ರಾಯಚೂರು ಪರಿಸರದ ಮೇಲಾದಾಗ ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ಸಹಜವಾಗಿ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ್ದರ ಪರಿಣಾಮವೂ ಕೃಷ್ಣ ಭಕ್ತಿಯ ಚಿತ್ರಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಕಲ್ಲೂರು ಸಹ ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೊಳಗಾದ ಗ್ರಾಮ. ಈ ಗ್ರಾಮದ ವೆಂಕಟೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವು ಪ್ರಾಚೀನ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲೊಂದು ಇದರ ಶಿಲ್ಪಕಲಾ ವೈಭವವೂ ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಕಾಲದ್ದೆಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ವೈದಿಕ ಪರಿಸರವೂ ಬೆಳೆದು ನಿಂತಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ, ಪ್ರಮುಖ ದಾಸವರೇಣ್ಯರ ಪ್ರಭಾವವೂ ಈ ಗ್ರಾಮ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನಿಗೆ ವೈದಿಕ ವೀರಶೈವ ಸಮನ್ವಯದ ತುರ್ತು ಇದ್ದು ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯ 'ಬಾರಮಾಸ' ದ ಮುಖಾಂತರ ಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಒಂದೆಡೆ ಮುಸ್ಲಿಂ ಆಡಳಿತದಿಂದಾಗಿ ಆ ಭಾಷೆಯ ಸಂಪರ್ಕವಾದಂತೆ, ಕೃಷ್ಣ ಭಕ್ತಿಯ ಪ್ರಭಾವಗಳನ್ನು ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರತಿಭೆ ಅಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಉರ್ದು ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ 'ಬಾರಮಾಸ' ಎಂಬ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು, ಭಕ್ತಿ ಪ್ರಭಾವದ ದ್ವೈತ ಭಕ್ತಿಯ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಲೀಲೆಯನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು, ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಮನ್ವಯ ಕವಿಯಾಗಿ ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಸಮನ್ವಯಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾದದ್ದು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಟಿ ನೀಡಿದ್ದು ಈ ಬಾರಮಾಸ ಕೃತಿ ರಚನೆಯಿಂದ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

೩.೧.೪. ಇತರ ಅಂಶಗಳು

ಇದೇ ವೇಳೆಗೆ ಕೊಡೇಕಲ್ಲಿನ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಪರಂಪರೆಯೂ ಪ್ರಚುರದಲ್ಲಿತ್ತು. ಕೊಡೇಕಲ್ಲು ಸಂಪ್ರದಾಯವಂತೂ ಅಂದಿನ ಘಟನೆಗಳಿಗೆ ಹಿಡಿದ ಕನ್ನಡಿಯಂತಿದೆ. ಆತ ವೀರಶೈವ ಪರಂಪರೆಯೊಳಗಿದ್ದು ಆರೂಢವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಮಠೀಯಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ವೀರಶೈವ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ಬೋಳು ಜಂಗಮನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಾಡಾಗುತ್ತಾನೆ. 'ಕೊಡೇಕಲ್ಲು ಬಸವಣ್ಣ ಮೂಲತಃ ಒಬ್ಬ ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಕ ವೀರಶೈವನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದರೂ ತನ್ನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾವರವಾಗಿದ್ದ ವೀರಶೈವಕ್ಕೆ ಜೋತು ಬೀಳದೆ ಅದನ್ನೇ ಬೋಧಿಸುತ್ತಾ ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ. ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮದ ಆತ್ಯಂತಿಕ ಗುರಿಯಾದ ಐಕ್ಯಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕುರುಹುದೊರೆದು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ... ಜಡವಾಗಿದ್ದ ವೀರಶೈವ ವಿರೋಧಿಸಿ, ಲಿಂಗ ತೊರೆದು ಆರೂಢನಾದ. ವೀರಶೈವ ಷಟ್ಸ್ಥಲದ ಉತ್ತರಸ್ಥಲದ ಅದ್ವೈತವನ್ನು, ಪ್ರಾಣಲಿಂಗಾನು ಸಂಧಾನುವನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದೇ ಸಾಕು. ಅಲ್ಲೆ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲೇ ಸುಳಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಮಾನಸಪೂಜೆ ಯೋಗದೃಷ್ಟಿಯ ನಾಥಪಂಥ ಇವನನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ತನ್ನೊಳಗೆ ಸೆಳೆದುಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟಿತು. ಹೀಗೆ ಉತ್ತರಸ್ಥಲದ ವೀರಶೈವ, ಐಕ್ಯಸ್ಥಿತಿಯ ಆರೂಢ, ಮಾನಸಪೂಜೆಯ ನಾಥ ಮೂರರ ಮುಪ್ಪುರಿ ಬಸವನಾದ'[೨೬].

ಹೀಗೆ ಮಠೀಯಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ವೀರಶೈವವನ್ನು ತೊರೆದು ಪರ್ಯಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕೊಡೆಕಲ್ಲ ಬಸವಣ್ಣ ಮುಂದಾದಂತೆ ನಮ್ಮ 'ಬಾರಮಾಸ' ಕೃತಿಯ ಕರ್ತೃ ಸಹ ವೀರಶೈವ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಬದಿಗಿರಿಸಿ ವೈದಿಕ ಪರಂಪರೆಯ ವಸ್ತುವನ್ನಾಯ್ದುಕೊಂಡು ಕೃತಿ ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ಕೊಡೇಕಲ್ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ರಾಚಪ್ಪಯ್ಯ, ಗುಹೇಶ್ವರ, ಸಂಗಪ್ಪಯ್ಯ, ತಿಂಥಿಣಿ ಮೋನಪ್ಪಯ್ಯ, ಸಾಲೋಟಗಿ ಶಿವಲಿಂಗೇಶ್ವರ, ನಾಗಾವಿ ಈರಪ್ಪಯ್ಯ ಮತ್ತು ಮಂಟೆಸ್ವಾಮಿ ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಇವರ ಪರಿವಾರದ ಇನ್ನು ಅನೇಕರು ಇಂತಹ ಸಮನ್ವಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಹೆಸರಾಗಿದ್ದುದರ ಪ್ರಭಾವವೂ ಕವಿಯ ಮೇಲಾಗಿದೆ.

ಕೊಡೇಕಲ್ ಬಸವಣ್ಣನ ಶಿಷ್ಯ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖನಾದ ವ್ಯಕ್ತಿ ತಿಂಥಿಣಿ ಮೋನಪ್ಪಯ್ಯನಂತೂ ಸಮನ್ವಯದ ಪ್ರತಿರೂಪವೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ತನ್ನ ಗದ್ದುಗೆಯ ಪೂಜೆಗಿಂತ ಮೊದಲು ತನ್ನ ಗುರು ಪೀರ್ ಪೈಗಂಬರರ ಪೂಜೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಆತನ ಗದ್ದುಗೆ ತನ್ನ ಗದ್ದುಗೆಯ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿರಬೇಕೆಂದೂ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲದೆ ಆತನ ದೇವಾಲಯವು ಹಿಂದೂ, ಮುಸ್ಲಿಂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರತೀಕದಂತಿದೆ. ಅದನ್ನು ಈಗಲೂ ತಿಂಥಣಿ, ವರವಿ, ಲಿಂಗನಬಂಡಿ, ಮಸ್ಕಿ ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ತಿಂಥಣಿ ಮೋನಪ್ಪಯ್ಯನು ಶಾಹಿ ಸುಲ್ತಾನರ ಕಾಲದ ಸೂಫಿ ಸಂತರಿಂದಲೂ ಪ್ರಭಾವಿತನಾದ ಒಬ್ಬ ಸಂತ. ಸೂಫಿಗಳು ಸಹ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಗೆ ಒಲಿದಿದ್ದರು. ಮೋನಪ್ಪಯ್ಯನು ಆ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಬಿಜಾಪುರವು ಉರ್ದು ಭಾಷೆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ನೆಲೆವೀಡಾಗಿತ್ತು. ಎರಡನೇ ಅಲಿ ಆದಿಲ್‌ಶಾಹಿಯು ತುಂಬಾ ಉದಾರಿಯೂ, ರಾಜನೀತಿಜ್ಞನು, ಗುಣಶಾಲಿಯೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಧರ್ಮಜ್ಞರು ಕಲಾವಿದರು ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗಗಳಿಂದ ಚಿಂತಕರು, ಕವಿಗಳು, ಸೂಫಿಗಳು ಆದಿಲ್‌ಶಾಹಿಯ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಸಮೃದ್ಧವೂ, ಸಮಗ್ರವೂ ಆಗಿ ವಿಕಾಸ ಹೊಂದತೊಡಗಿತು.

ಹಿಂದೂ ಮತ್ತು ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮಗಳು ಒಂದಾಗಿ ಜನ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಬದುಕಿನ ಆಶಾಕಿರಣ ಮೂಡಿಸಲು ಭಕ್ತಿ ಪಂಥದ ಸೂಫಿ ಚಳುವಳಿಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿತು. ಇವೆರಡೂ ಚಳುವಳಿಯ ಪ್ರಮುಖ ತತ್ವ ಜೀವನದ ಉನ್ನತಧ್ಯೇಯಗಳ ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನು ವೈದಿಕರ ಕೃಷ್ಣ ಮಾತ್ರ ಆಗಿ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಉನ್ನತವಾದ ಅಂತಃ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸುವ ಒಂದು ಪಾತ್ರವಾಗಿ ಮೂಡಬರುವಂತೆ ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಬಾರಮಾಸದ ಕೃಷ್ಣನು ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಾಪಿತ ಧರ್ಮದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಅಲ್ಲ, ಮತ ಬಂಧನದ ಪ್ರತೀಕವಾಗಲಿಲ್ಲ, ಶಿವ, ವಿಷ್ಣು, ರಾಮ, ಕೃಷ್ಣ ಇವರೆಲ್ಲಾ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರಿನವರೇ ವಿನಾ ಭಗವಂತ ಒಬ್ಬನೆ ಎಂದು ಸಾರುವಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಕೃಷ್ಣ ಇದ್ದಾನೆ.

ಅಂದಿನ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವಂತೆ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ತನ್ನ ಬಾರಮಾಸ ಕೃತಿಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಕೃಷ್ಣ ಭಕ್ತಿಯು ಏಕಾಗ್ರವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಭಗವಂತನನ್ನು ನೆನೆಯುತ್ತದೆ. ಅದೇ ನೆನಪೆ ಉತ್ಕಟವಾದ ಪ್ರೇಮವಾಗಿ ಪರ್ಯಾವಸಾನ ಹೊಂದುವ ಭಕ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರೇಮವು ಸಂಬಂಧಿಕರ ಪ್ರೇಮದಂತೆ ಕಂಡರೂ ಕೂಡಾ ಅದಕ್ಕಿಂತ ವಿಶಾಲವಾದ, ನಿಷ್ಕಲ್ಮಶವಾದದುದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕಾವ್ಯನಾಯಕಿಯ ಭಕ್ತಿಯು ಯಾವುದೇ ಆಡಂಬರ ಪೂಜೆಗಾಗಿ ಅಲ್ಲ ಅಥವಾ ದೇವರು ಕೇವಲ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ವಾಸಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ, ಅವನು ಮನುಷ್ಯನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಪ್ರೇಮ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಅವನನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಭಕ್ತಿ ತಳಹದಿಯಿಂದ ಆಕೆ ಆತನಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮವಿಟ್ಟಿದ್ದಾಳೆ. ಅದು ದೇಹ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಕಲ ಪಾಪಗಳಿಂದ ವಿಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಬಲ್ಲುದು, ಅದಕ್ಕೆ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಶರಣಾಗತಿಯೊಂದೇ ಮಾರ್ಗ ಎಂದು ಅಂದಿನ ಸೂಫಿ ಭಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆಯವರ ವಾದವಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾದ ಭಕ್ತಿ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಕಾವ್ಯ ನಾಯಕಿಯು ಭಕ್ತನನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವಂತಹ ಸುಂದರ ಚಿತ್ರಣ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಭಕ್ತಿ ಆರಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಜಾತಿ, ಮತ, ಪಂಥಗಳ ಬೇಧವಿರಲಿಲ್ಲ. ಚೈತನ್ಯರ ಆತ್ಮೀಯ ಶಿಷ್ಯ ಹರಿದಾಸನು ಮುಸಲ್ಮಾನ. ಅನೇಕ ಕೆಳಜಾತಿಯವರೂ ಕೃಷ್ಣ ಭಕ್ತಿಯ ಆಚರಣೆಯಿಂದ ಉನ್ನತ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ. ೧೫ ಶತಮಾನ ಕಾಲದಿಂದ ಭಕ್ತಿ ಎಂಬುದು ಸರ್ವರೂ ಆಚರಿಸಬಹುದಾಗಿದ್ದು, ಕೃಷ್ಣ ಭಕ್ತಿ ಅಷ್ಟೊಂದು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದರ ಪ್ರಭಾವವು ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನ ಮೇಲೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಆಗಿದೆ.

ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಮಹಾನುಭಾವ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದಿತ್ತು. 'ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಚಕ್ರಧರನು ಮಹಾನುಭಾವ ಪಂಥ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ. ಮಹಾನುಭಾವ ಹಾಗೂ ವೀರಶೈವರಲ್ಲಿ ಆಚಾರದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದ್ದರೂ ವಿಚಾರ ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ. ಬಸವಣ್ಣ ಹಾಗೂ ಚಕ್ರಧರ ಇಬ್ಬರು ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ... ಮರಾಠಿಯ ಆದ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ಗ್ರಂಥ 'ಲೋಳಾಚರಿತ್ರೆ' ರಚಿಸಿದ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆ ಮಹಾನುಭಾವ ಪಂಥದ್ದು. ಮಹಾನುಭಾವ ಹಾಗೂ ವೀರಶೈವರು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮತೆಯ ಧ್ವಜವನ್ನು ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಹಾರಿಸಿದ್ದರೆಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕು'[೨೬]. ಮಹಮದೀಯ ದೊರೆಗಳೂ ಸಹ ಆ ಪಂಥಕ್ಕೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಬೆಂಬಲಿಗರಾಗಿದ್ದರು. ನಿರ್ಗುಣೋಪಾಸನೆ ಮತ್ತು ಮೂರ್ತಿ ಪೂಜೆಯು ತಿರಸ್ಕಾರವು ಈ ಪಂಥದ

[illegible]

ಪ್ರಮುಖ ಕೊಡುಗೆ ಅದರ ನಂತರ ಬಂದದ್ದೇ ವಾರಕರಿ ಸಂಪ್ರದಾಯ. 'ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಉದ್ಧಾರವನ್ನೇ ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹೊರಟಿರುವ ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಭಕ್ತಿಯೇ ಮುಕ್ತಿಗೆ ಹೆದ್ದಾರಿ ಎಂದು ಸಾರಿದೆ. ಜನರ ಭಾಷೆಯನ್ನೆ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಧರ್ಮ ಪ್ರಚಾರಸಾರ್ಥವಾಗಿ ಬಳಸಿದರು. ಇದರಿಂದ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿದ್ದ ಸುಪ್ತ ಪ್ರತಿಭೆ ಜಾಗ್ರತವಾಯಿತು. ನಾಮದೇವ ದರ್ಜಿ, ಗೋರಖ ಕುಂಬಾರ, ಸೋನು ಪರಮಾನಂದ ಗಾಣಿಗ, ಸಾವಂತ ತೋಡಿ, ಬಮೇಲ ಚಮ್ಮಾರ ಇವರು ರಚಿಸಿದ ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಇಂದಿಗೂ ನವ ಚೈತನ್ಯ ಪ್ರದವಾಗಿವೆ. ಇವರು ರಚಿಸಿದ ವಿದ್ವದ್ಗ್ರಂಥಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಅಗ್ರಪೂಜೆಗೆ ಅರ್ಹವಾಗಿವೆ'[೨೮]. ಇಂತಹ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಗುಜರಾಥಿ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಸಹ ಮುಸ್ಲಿಂ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಹೊಸ ತಿರುವು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ರಾಜಾಶ್ರಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಕವಿ ಕಲಾವಿದರು, ರಾಜಾಶ್ರಯ ತಪ್ಪಿದ ಮೇಲೆ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಕಷ್ಟ ಕೋಟಲೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡರು. 'ಆಗ ಗುಜರಾಥಿ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳೆಂದರೆ ಪಾಗು, ಬಾರಮಾಸಿ, ಗರೀಬಿ ತರಾಸುಗಳು... ಋತುಮಾನಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಮಾನವ ಹಾಗೂ ಜಡ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಸೊಗಸಾಗಿ ವರ್ಣಿಸುವ ಲಘುಗೀತೆಗಳು ಬಾರಮಾಸಿ'[೨೯] ಇಂತಹ ಬಾರಮಾಸಿ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಕಾರದ ಪ್ರಭಾವವು ಸೂಫಿ ಕವಿಗಳಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನ ಮೇಲಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಶ್ರೀ ಶಾಂತರಸರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಹಿಂದಿ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಭಕ್ತಿ ಸಾಹಿತ್ಯವಾಗಿ ನಿರ್ಗುಣ ಮಾರ್ಗ, ಸಗುಣಮಾರ್ಗ ಎಂದು ಎರಡು ಕವಲುಗಳಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ರಾಮಭಕ್ತಿ, ಕೃಷ್ಣಭಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರೇಮಮಾರ್ಗ ಎಂದು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪಂಗಡಗಳಾದವು. ಸೂರದಾಸರು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು. ಈತ ಕೃಷ್ಣ ಭಕ್ತ. 'ವಾತ್ಸಲ್ಯ, ಸಖ್ಯ ಹಾಗೂ ಶೃಂಗಾರ ಈ ಮೂರು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರದಾಸರ ಹೆಗಲೆಣೆಯಾಗಬಲ್ಲ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಕವಿಯಿಲ್ಲ'[೩೦]. ವಿಪ್ರಲಂಬ ಶೃಂಗಾರವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಭ್ರಮರ ಗೀತೆಯಂತೂ ಅದ್ಭುತ ಕಾವ್ಯ. ವಿರಹಿಗಳಾದ ಗೋಪಿಕೆಯರನ್ನು ಅಗಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ, ಗೋಕುಲದಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಸಖ ಉದ್ಧವ ಬಂದು ಗೋಪಿಕೆಯರಿಗೆ ಸುಂದರ ಲೀಲಾಮೂರ್ತಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರೇಮ ಪಾರಮ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ವಿರಹದಲ್ಲಿದ್ದ ಗೋಪಿಕಾ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಹತ್ತಿರ ಭ್ರಮರವೊಂದು ಬರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಕೃಷ್ಣನೇ ಕಳಿಸಿದ ಧೂತನೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಗೋಪಿಯರು ತಮ್ಮ ನೋವನ್ನು ಅದರ ಮುಂದೆ ಬಿಚ್ಚಿಡುತ್ತಾರೆ. 'ಅವನ ಕೊಳಲಿನ ನಾದದ ಸಮ್ಮೋಹನಕ್ಕೊಳಗಾದ ನಾವು ಮನೆ ಮಠ ಬಿಟ್ಟು ಹಾರಿ ಅವನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದಾಗ ನಮ್ಮನ್ನು ಅಪ್ಪಿ ಅಧರಾಮೃತ ಉಣಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಆತ ಈಗ ಅದೆಂತಹ ಕಲ್ಲೆದೆಯವನಾದ. ತಂದೆ, ತಾಯಿ, ಬಂಧು, ಬಳಗ ಎಲ್ಲವೂ ಅವನೆಂದುಕೊಂಡ ನಮಗೆ, ನಮ್ಮನ್ನು ಮರೆತವನಂತೆ ಅಕ್ರೂರ ಬರುವುದೇ ತಡ ಅವನೊಡನೆ ಹೊರಟೇ ಹೋದನಲ್ಲ'. ಎಂದು ನೊಂದುಕೊಂಡು ಅವನನ್ನು ಸಾತ್ವಿಕ ಕೋಪದಿಂದ ನಿಂದಿಸುವರು. ಇದನ್ನು ಶ್ರೀಪಾದರಾಜರು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕವಿಯ ಪ್ರಭಾವವಂತೂ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಆತನ ಬಾರಮಾಸದ ಮೇಲೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಆಗಿದೆ. ತನ್ನ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ಕೃಷ್ಣನ ಅಗಲಿಕೆಯ ವಿರಹದಿಂದ ಬಳಲುವ ರಾಧೆಯ ಚಿತ್ರಣ, ಆಕೆಯ ನಿರೀಕ್ಷೆಗಳನ್ನು, ನಿರಾಶೆಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ

ಶ್ರೀಪಾದರಾಜರ ಮತ್ತು ಹಿಂದಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರೇಮ ಭಕ್ತಿಯ ಪ್ರಭಾವವೂ ಆಗಿದೆ. ಮುಸ್ಲಿಂ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಹಿಂದಿ ಕವಿಗಳಿಂದ ಇಂತಹ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕವಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿರಬಹುದು.

ಹದಿನಾಲ್ಕನೇ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗೆ ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯವು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತ್ತು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೫೦ ರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೯೦ ರವರೆಗಿನ ಕಾಲ ಮೊದಲನೇ ಕಾಲ ಇದನ್ನು ಧಾರ್ಮಿಕ ಯುಗವೆಂದು, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೯೦ ರಿಂದ ೧೭೩೦ ರವರೆಗಿನ ಕಾಲ ಎರಡನೇ ಕಾಲವನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯ ಯುಗವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಬಹಮನಿ ಸುಲ್ತಾನರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಉರ್ದುವನ್ನು ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಯನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಯಿತಷ್ಟೆ. ಸೂಫಿಗಳು ಇದನ್ನು ತತ್ವಪ್ರಸಾರಕ್ಕಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡರು. ಕುತುಬ್‌ಶಾಹಿ ಮನೆತನದ ನಾಲ್ಕನೇ ದೊರೆಯಾದ ಮಹ್ಮದ್ ಕುಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಶುದ್ಧ ಮಾರ್ಗ ಹಿಡಿದ ಮೊದಲಿಗ. ಬಿಜಾಪುರದ ಅಲಿ ಆದಿಲ್‌ಶಾಹಿಯು ಸ್ವತಃ ಕವಿಯಾಗಿ, ಉದಾರತೆಯಿಂದ ಕವಿ ಜನಾಶ್ರಯ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಸ್ರುಟಿ, ಕಮಲ್‌ಖಾನ್‌ರು ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚಿಸಿದರು. ಇವರು ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಕವಿಗಳು ಇವರ ಪ್ರಭಾವವು ಇಡೀ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ತುಂಬಾ ಪಸರಿಸಿತ್ತು. ಶಾಹಿ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟ ರಾಯಚೂರು ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಭಾವವೂ, ಪರಿಚಯವು ಕವಿಗಿದೆ. ಮಲಿಕ್ ಮಹ್ಮದ್ ಜಾಯಿಸಿಯ ಪದ್ಮಾವತ್ ಕಾವ್ಯವು ಬಾರಮಾಸದ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಕೃತಿಯಾಗಿದ್ದು ಇಡೀ ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೈಲುಗಲ್ಲುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಬಾರಮಾಸಿ ಕಾವ್ಯಗಳ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಸೂಫಿ ಸಂತರಿಂದ ಕವಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಕೃತಿ, ಋತು ಮತ್ತು ಮಾಸಗಳ ವರ್ಣನೆಗೆ ಮನಸೋತ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಹೊಸ ಕೃತಿಯ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಮುಂದಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಉತ್ತರ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮೀತವಾಗಿದ್ದ ಬಾರಮಾಸ ಕಾವ್ಯಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಕವಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಒದಗಿಸಿ ಹೊಸ ಕಾವ್ಯಪ್ರಕಾರಕ್ಕೆ ಮೊದಲಿಗನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

೩.೧.೫. ಗುಂಡಿನ ಗಣೇಶನ ಸ್ತುತಿ

ಬಾರಮಾಸದ ಕರ್ತೃ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಒಡೆಯನು ಗುಂಡಿನ ಗಣೇಶ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ೨೧ ನುಡಿಗಳಿವೆ. ರಾಯಚೂರಿನ ದೇಶೀಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಇದನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕಲ್ಲೂರಿನ ಮಾರಟೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲು ಏಳು ದೇವಾಲಯಗಳಿವೆ.

ಕುಂಬೇಶ್ವರ

ಕಾಳಿಕಾ

ಶಂಕರಲಿಂಗೇಶ್ವರ

ಕಾಶಿವಿಶ್ವನಾಥ

ನಗರೇಶ್ವರ

ಗುಂಡಿನ ಗಣೇಶ

ಪಾದಗಟ್ಟಿ ವೀರಭದ್ರೇಶ್ವರ

ಹೀಗೆ ಇರುವ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಗುಂಡಿನ ಗಣೇಶ್ವರನು ಒಂದು ವಿಶೇಷವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅಂದರೆ ಮಾರಟೇಶ್ವರನ ಎಡಗಡೆಗೆ ಕಾಳಿಕಾದೇವಿಯಿದ್ದು ಕಾಳಿಕಾದೇವಿಯ ಬೆನ್ನಿನ ಹಿಂದಿನ ಗುಂಡಿನಲ್ಲಿ ಈ ಗಣೇಶ ಇದ್ದಾನೆ. ಹೀಗಾಗಿ ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರದ ಕರ್ತೃ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯೂ ಸಹ ಅದನ್ನು ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ತನುಜರಕ್ಕರು ತಾಯಿಗಗ್ಗಳ
ವೆನಿಪುದಂ ಜಗಕರುಪವೋಲ
ಯ್ಯನ ಕವಾಟ ಕಾಯತಾಂಬೆಯ ಬೆಂನ ಬಿಡೆನೆಂದು
ತನಯರಾಟವ ತೋರಿದೋಲ್ಬಗ
ಜನನಿ ಕಾಳಿಯ ಬೆಂನಿಲೊಪ್ಪುವ
ಘನಮಹಿಮ ಗುಂಡಿನ ಗಣೇಶ್ವರನೀವುದಭಿಮತವ

ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ ೧ - ೧೧

ತಂದೆ ತಾಯಿಗೆ ಮಕ್ಕಳ ಮೇಲೆ ಅಪಾರವಾದ ಪ್ರೀತಿ, ಅದನ್ನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಸಾರುವ ಹಾಗೆ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳ ಕಾಯುತ್ತಾ ಅವರ ಬೆನ್ನ ಬಿಡೆನೆಂದು ಕಾಳಿಯ ಬೆನ್ನಿನಲೊಪ್ಪುವ ಗುಂಡಿನ ಗಣೇಶ್ವರನು ನಮಗೆ ಶುಭವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಲಿ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ.

ಗಣೇಶನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಾ, ಆತನಿಗೆ ಮಣಿದೆರಗುವೆ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಬುದ್ಧಿಗೆ, ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಅಧಿದೇವನಾದ ಗಣೇಶನು ಮತಿವಂತನಾನಲ್ಲ, ಸದ್ಗತಿಗಳ ಕೊಟ್ಟು ಸಲಹು ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಸಿಹಿಫಲಗಳಿಗೆ, ಸಿಹಿತಿಂಡಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಿಯನಾದ ಗಣೇಶ ಎಂದು ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾ, ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಾ ಕಡುಬು ತಿಂದು ಇಲಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊರಟಾನ ನೀನು ಬಿದ್ದದ್ದು ಎಂದು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಪೊಟ್ಟೊಡೆಯಲು ಪೇರ್ಚುಟ್ಟಿಗೊಲಿದು ನೆಡು
ಹೊಟ್ಟಿಗೆ ಹಾವನು ಸುತ್ತಿದನೆ
ಕುಳ್ಳಿಟಿಗಳಿ ತಂಬಿಟ್ಟನೆ ಮುಂದಕೆ
ಇಲ್ಲಿವೆ ದೃಷ್ಟಿ ತೆರೆದು ನೋಡಾ ||೬||

ಗಣೇಶನ ಪ್ರಿಯ ಭಕ್ಷ್ಯಗಳ ಪಲ್ಲಿಯನ್ನೇ ನೀಡಿದ್ದಾನೆ. ತಂಬಿಟ್ಟು, ಕಬ್ಬಿನಕೋಲ್ಗಳು, ಮಾವಿನ ಹಣ್ಗಳು, ಹೂರಣಗಡುಬು, ಎಣ್ಣೆಯೂರಿಗೆ, ಶಾವಿಗೆ, ತೋರಗಡುಬು, ಕೆಂಡಗಡುಬು, ಹಾಲುಂಡಲಿಗೆ, ಮೂರುಂಡೆ, ಹೂರಿಗೆ (ಒಂದು ಬಗೆಯ ತಿಂಡಿ), ಪಾಯಸ, ಗಾರಿಗೆ, ವಡೆ, ಬೀಸೂರಿಗೆ (ಒಂದು ಬಗೆಯ ಭಕ್ಷ್ಯ), ಗಟ್ಟಿಗೆ ಮಾಲದಿ, ಬೋಟ, ವಿಮೋದಕ, ಮೆದೆಮೆಡೆ ಹೋಳಿಗೆ, ಕುದಿಕುದಿ ಪಾಯಸ, ಸಕ್ಕರೆ ಮಂಡಿಗೆ, ಗೌಲಿ (ಗೌಲಿ, ಅದರ ಪಾಯಸ), ಪರಡಿ, ಸಂಣಕ್ಕಿ ಹಲಸಿನ ಫಲಗಳು ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಂಬುವನಂತೆ ಗಣೇಶ.

ಹಪ್ಪಳ, ಸಂಡಿಗೆ, ಉಪ್ಪಿನಕಾಯಿ, ಮಜ್ಜಿಗೆ, ತಕ್ರ, ಮೊಸರು, ಯಾಲಕ್ಕಿ, ಸೊಂಟಿಯು, ಬಿಳಿಯೆಲಿ, ಕೈರದ ಗುಳಿಗಿ, ಕರ್ಮರದಡಕೆ, ಸುಣ್ಣ, ಇಂಗು, ಮೆಣಸು, ಲವಣಂಗಳು, ಮಧುರಾಂಮೃತಂಗಳು, ಹೀಗೆ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಆ ಕಾಲದ ಒಟ್ಟು ಆಹಾರ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಒಂದು ಪಟ್ಟಿಯನ್ನೆ ಒದಗಿಸಿ ಅವೆಲ್ಲವನ್ನ ತಿನ್ನುವ ಸವಿಗಾರ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ ಗಣೇಶನಿಗೆ.

ಸಪ್ಪಳ ಮಾಡದೆ ತುಪಾದಲದ್ಭುತ ಚಪ್ಪರಿದುಂಬುವ ಸವಿಗಾರ ಒಟ್ಟು ಆತನ ರೂಪ. ಆತನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಹಿಡಿದಿಡುವ ವಿಶ್ವವಾಗಿದೆ. ಇದೆ ಕೊಡಲಿಯ ಕೈಯಲಿ ಪಿಡಿದ ಬಳಿಕ ನೀ ಕೊಡಲಿಕೆ ಬೇಡೆಂಬರಾರು ಕೊಡು ಕೊಡು ಮತಿಗಳ ಕೊಡು ಕೊಡುಗತಿಗಳ ಕೊಡುಕೊಡು ಮುಕ್ತಿಯ ಮಗಳವನು.

೩.೨.	ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ
೩.೨.೧.	ಕವಿ ಬದುಕಿದ ಸಂದರ್ಭ
೩.೨.೨.	ಕವಿ, ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಧರ್ಮ
೩.೨.೩.	ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಂಶಗಳು
೩.೨.೪.	ವೀರಶೈವ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಮತ್ತು ವೀರಶೈವ ಕವಿಗಳ ಪ್ರಭಾವ
೩.೨.೫.	ಅರವತ್ತೂ ಮೂರು ಪುರಾತನರನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕಾರಣ
೩.೨.೬.	ಕಥಾ ಪರಂಪರೆಯ ಪುನರುಜ್ಜೀವನ

೩.೨. ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ

೩.೨.೧. ಕವಿ ಬದುಕಿದ ಸಂದರ್ಭ

ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯ ಸು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೪೦ ರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೧೦ ರ ವೇಳೆಗೆ ಬದುಕಿದ್ದಾನೆ. ಇಸ್ಲಾಂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ. ಶಾಹಿಮನೆತನಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ಕಂಡ ಕವಿಗೆ ಇದೊಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಿದ್ಧಾಂತವಾಗಿ ಕಂಡಿದೆ. ತನ್ನ ಧರ್ಮವೂ ಸಹ ಇಂತಹ ಸರಳ, ಸಾತ್ವಿಕತೆಯ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ದಯಾಪರತೆ ಕಾಯಕ ನಿಷ್ಠೆ, ನೈತಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಜಾತಿಯತೆಯನ್ನು ಮೀರಿ ಭಕ್ತಿ ಉಳಿಯಬಲ್ಲದೆಂದು ಹೇಳುವ ತಹತಹಗಳು ಕವಿಯನ್ನು ಜಾಗ್ರತಗೊಳಿಸಿದ್ದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಶಿವಭಕ್ತರ, ಪುರಾತನರ, ಶಿವಶರಣರ ಕತೆಗಳನ್ನು ಜನರಿಗೆ ಹೇಳಿಕೊಡುವುದರ ಮುಖಾಂತರ ಅವರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದ ಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿಸುವ ಉತ್ಸುಕತೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಆತನು ಸರ್ವರಿಗೂ ಅರ್ಥವಾಗುವ ಕಥಾಮಾಧ್ಯಮವನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರೌಢದೇವರಾಯನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ವೀರಶೈವರಿಗೆ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೊಳ್ಳೆಯ ಅವಕಾಶಗಳು ದೊರಕಿದವು. ಆತನ ನಂತರ ಬಂದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿಯ ವಿದ್ವತ್ತು, ಪ್ರತಿಭೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಪಾರವಾದ ಗೌರವ ಹೊಂದಿದ್ದನು. ಅವರ ನಂಬಿಕೆ, ನಿಷ್ಠೆಯ ಬಗೆಗೆ ವಿಶ್ವಾಸ ಹೊಂದಿದ್ದನು. 'ಏಕೆಂದರೆ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಎಂತಹ ಆಪತ್ತಿನ ಸಮಯದಲ್ಲೂ ಕರ್ತವ್ಯಬದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತಾನೆ..... ತನಗೆ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದಿರುವ ಹಾಗೂ ಅನೇಕ ಕಲೆ, ವಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಿತವಾಗಿರುವ, ಧರ್ಮದಿಂದ ನಡೆಯುವ, ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ತನ್ನ ಕೋಟೆಗೆ ನೇಮಿಸುವ ರಾಜನು ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿರಿಸಿಕೊಂಡು ನಿರಾಳವಾಗಿ ನಿದ್ದೆ ಮಾಡಬಹುದು'[೩೧]. ಬಹುತೇಕ ಅವಕಾಶಗಳು ಪುನಃ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ದೊರಕಿದವು. ಆಗ ವೀರಶೈವ ಪರವಾದ ವಿಚಾರಗಳೂ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ, ಸಮಾಜದ ಶಾಂತಿಗೆ, ನೈತಿಕ ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಬಹುದೆಂದು ತೋರಿಸಿಕೊಡುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಬಹುಶಃ ಆತನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ 'ರಾಜನೀತಿ' ಯಂತಹ ಆಡಳಿತ ವಿಚಾರವನ್ನು ಧಾರ್ಮಿಕ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವರ್ಗದವರಿಂದಲೂ ತಮ್ಮ ಕುಟುಂಬ ಗೌರವಪಾತ್ರನಾಗಿದ್ದ ನೆನಪು ಕವಿಗಿದೆ. ತನ್ನ ತಾತನಾದ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಒಡೆಯನನ್ನು ಮಂತ್ರಾಲಯದ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹೊಗಳಿ, ಆತನ ಕಾವ್ಯಶಕ್ತಿ ಕಂಡು ನೀನು 'ಲಿಂಗಣ್ಣಾಚಾರ್ಯ' ಎಂಬ ಬಿರುದು ನೀಡಿ, ಊರಿನವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಈತನನ್ನು ಲಿಂಗಣ್ಣಾಚಾರ್ಯ ಎಂದು ಕರೆಯಲು ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮೊಮ್ಮಗನಾದ ಲಿಂಗಣ್ಣನಿಗೂ ಈ ಘಟನೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ್ದರಿಂದ ವೀರಶೈವ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳೂ ತುಂಬಾ ಮೌಲಿಕವಾದವುಗಳು ಎಂದು ಹೇಳಲು ಉತ್ಸುಕನಾಗಿದ್ದರ ಫಲವೇ 'ವರರಮ್ಯರತ್ನಾಕರ' ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ.

ಎರಡನೇ ಪ್ರೌಢದೇವರಾಯನ ಆಳ್ವಿಕೆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೪೨೪ ರಿಂದ ೧೪೪೬) ನೂರೊಂದು ವಿರಕ್ತರು ಸಂಘಟನೆಗೊಂಡು, ವಚನಕಾರರ ವಚನಗಳ ಸಂಕಲನ, ಟೀಕು ಹೊಸವಚನಕಾರರ ವಚನಗಳ ಸಂಕಲನ ಕೆಲಸ ನಡೆದು ಪುನಃ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮದ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಪುನರುಜ್ಜೀವನಗೊಳಿಸಿದರು. ಅವರ ಕಾಲದ ನಂತರ ಬಂದಂತಹ ಶಿವಕವಿಗಳು ಸಹ ಅದೇ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಶಿವನ, ಶಿವಭಕ್ತರ, ಶಿವ ಶರಣರ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿದರು. ಅವರ ಪ್ರಭಾವಲಯವನ್ನು ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡ

ಕವಿಯು 'ಪರಶಿವಕಥಾಮೃತ ಸರಧಿಯೊಳ್' (೧-೨೨) ನನಗೆ ತಿಳಿದಷ್ಟನ್ನು ನಾನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಕೇಳಿ ಕೃತಾರ್ಥರಾಗಿರಿ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ತನ್ನ ನಂಬಿಕೆಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರಚುರಪಡಿಸುವ ಒತ್ತಡಕ್ಕೆ ಕವಿ ಸಿಲುಕಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಕಾಲಕ್ಕಾಗಲೇ ಸಮಾಜದ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಸಡಿಲಗೊಂಡವು. ಸರಳತೆ ಮೂಡತೊಡಗಿದಂತೆ ತನ್ನ ಧರ್ಮವು 'ಯಾವ ಕುಲದವನಾಗೆ ಭಜಿಸಲು ಮುಕ್ತಿ' ಎಂಬುದನ್ನು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ನೆನಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮೇಲಾಗಿ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಜಾತಿ ಪದ್ಧತಿ, ಮೂಢಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರರು, ದಲಿತರು, ಸಾವಿರಾರೂ ವರ್ಷದಿಂದ ನಲುಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಇಸ್ಲಾಂನ ಸರಳತೆ, ಸಮಾನತೆಯ ಗಾಳಿ ಬೀಸಿದಾಗಲೂ ಭ್ರಾತೃತ್ವಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಮಾರು ಹೋದರು. ಇಸ್ಲಾಂ ಮತಕ್ಕೆ ಸೇರಿಬಿಟ್ಟನೆಂದರೆ ಅವನ ಹಿಂದಿನ ಎಲ್ಲಾ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಕಳಚಿ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮೇಲಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಕುಶಲ ಕಲೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಅವಕಾಶವಿತ್ತು. ಕೆಲಸಾರೆ ಒಳ್ಳೊಳ್ಳೆಯ ಹುದ್ದೆಗಳೂ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಅವನ ಬದುಕು ಸುಂದರವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಧರ್ಮದ ಮೌಲ್ಯ, ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಒತ್ತಡಕ್ಕೆ ಕವಿ ಒಳಗಾಗಿದ್ದಾನೆ. ತನ್ನ ಧರ್ಮದ ಅಷ್ಟಾವರಣಗಳ ಆಚರಣೆಯಿಂದ ಎಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾದರೂ ಪಾಪಿ, ಜಾರ, ಚೋರನೂ ಸಹ ಶಿವಲೋಕ ಹೊಂದಬಹುದೆಂಬ ಪುರಾಣಕತೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ಧರ್ಮ ಪಾಲಿಸಲು ಕರೆಕೊಡುತ್ತಾನೆ.

ಉತ್ತಮಾಧಮರಾಗೆ ಧರೆಯ ಸು
ರೋತ್ತಮಾಂತ್ಯಜರಾಗಲೀದಯಸ
ದರ್ಥ ನಿರ್ದಯರಾಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕನಿಷ್ಠರಾದೊಡೆಯ
..... ಶಿವಸರ್ವೋತ್ತಮಾಯನಲವಂ ಕದಾಚಿತ ಪೂಜ್ಯರವರೆಂದ||

ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ ೯-೪

ಶಿವ ಸರ್ವೋತ್ತಮ ಎಂಬುವವನು ಯಾವನೇ ಆಗಲಿ ಅವನು ಪೂಜ್ಯನೇ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ ಕವಿ. ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಬಗೆಯನ್ನು ಆತನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಾಗ, ಶರಣರು ಚಿಂತಾಮಣಿ ವಿಧೃತ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಹೇಳುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡ ಆತನು, ಶರಣರ ಜೀವನ, ಚರಿತ್ರೆ ಹೇಳುವಂತೆಯೇ ಪಾರ್ಥಿವ, ವಿಧೃತ ರಾಜರ ಚರಿತ್ರೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅವರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ, ಆಡಳಿತ, ರಾಜನೀತಿ, ಆಗಿನ ಕಾಲದ ವೇಶ್ಯಾವಾಟಿಕೆ, ಬಾಜಾರ, ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಜನಗಳ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ರಾಜ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿ, ರಾಜನ ಒಳ್ಳೆ ಗುಣಗಳ ಒಂದು ಮುಖ ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತಾನೆ. ಶಿವಭಕ್ತರ ಮುಗ್ಧತನದಲ್ಲಿಯೂ ಅವರ ನಂಬಿಕೆಗಳಿಂದ ಅವರ ಸಂಕಟಗಳ ಸುಖಾಂತ್ಯವಾಗುವುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾನೆ. ವೀರಶೈವ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಲೇ ಶೈವಪರ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಹರಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ.

'ಶಿವನ ಶೇಷಕೆ ಸದೃಶ ಭೂಶಿವರೆನಿಪ ಜಂಗಮದ ಶೇಷ' (೯-೨೦) 'ಜಂಗಮ ತಿರಿಯ ಬಂದುಂಡುಳಿದ ಶೇಷವು ದೊರೆಯ ಸುಜ್ಞಾನತ್ವಮಳವಟ್ಟು' (೯-೭೩). ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಕಡೆ ಜಂಗಮರನ್ನು ಭೂಶಿವರೆಂದು ಭೂಸುರರೆನಿಸಿಕೊಂಡವರಿಗೆ ಪರ್ಯಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಹವಣಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಅದಕ್ಕೆ ಕವಿ ಜಂಗಮರನ್ನು ಭೂಚರರು, ಭೂಪುರಾರಿಗಳು, ಎಂದೂ ಕರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಸ್ವತಃ ಪಾರ್ವತಿಯೇ ೧೦ ಸಾವಿರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಉಣಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲು ಒಬ್ಬ ಜಂಗಮನಿಗೆ ಉಣಿಸುವುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಪವಾಡದ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ (೭-೧೦೨). ಶರಣ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಂತೆ ಕಂಡರೂ ಸಹ ಅವರ ಜಾತ್ಯಾತೀತತೆ, ಸಮಾನತೆ, ಲಿಂಗಬೇಧ, ನಿವಾರಣೆಯಂತಹ ತತ್ವಗಳು ಮಾಯವಾಗಿ ಲಿಂಗಪೂಜೆ, ಅಷ್ಟಾವರಣ, ಷಟ್ಸ್ಥಲಗಳ ಆಚರಣೆ ಕವಿಯ ಕಾಲಕ್ಕಾಗಲೇ ಉಳಿದು ಬಂದಿರಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ಆತನು ಶರಣರನ್ನು ಕೇವಲ ಸ್ಮರಿಸಿ ಅವರ ಆಚಾರವನ್ನು ಗೌಣವಾಗಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಬಸವರಾಜನ ಚೆನ್ನಬಸವನ
ಯೆಸೆವ ಸತ್ಯಣ್ಣಯನ ಪಡಿಯರ
ಬಸವನಲ್ಲಮ ದೇವ ಮೋಳಿಗೆ ಮಾರ ಮಡಿವಳನ
ವೊಸೆದು ಕಿನ್ನರಿ ಬೊಮ್ಮಿ ಮುಂತಾದ ಸಮ ಶರಣರ ಪಾದವನು ತೊತ್ತೆಸಗಲಿ||

ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಅವರ ಏಕದೇವೋಪಾಸನೆ, ವರ್ಗ, ವರ್ಣರಹಿತ ಸಮಾಜ ನಿರ್ಮಾಣ, ದಾಸೋಹ, ಕಾಯಕದಂತಹ ಮೌಲಿಕ ವಿಚಾರಗಳು ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಗೌಣವಾಗಿವೆ. ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯು ಪವಾಡ ಕತೆಗಳನ್ನು, ದೇವಲೋಕ, ನರಕ, ಪಾಪ ಪುಣ್ಯಗಳನ್ನು ವೈಭವೀಕರಿಸುವಂತಹ ಕತೆಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಲು ಇದ್ದ ಒತ್ತಡಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನೋಡಿದಾಗ ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಮಾಜದ ಗೌಣತ್ವವನ್ನೂ, ಪಾಪ ಪುಣ್ಯಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಗೂಗೆಯನ್ನು ಗುರುವೆಂದು ನಂಬಿದವನಿಗೆ ಅದು ಗುರುವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗುವ (೭ ನೇ ಸಂಧಿ) ನಾಯಿಯೊಂದು ಬಲಿಗೂಳಿಗಾಸೆ ಬಿದ್ದು ಶಿವಲಿಂಗವನ್ನು ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡಿದ್ದರಿಂದ ಮುಂದಿನ ಏಳೇಳು ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ರಾಜನಾಗುವ ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಒಂದು ಕತೆಯನ್ನು ನೋಡುವುದಾದರೆ ಒಂದು ದಿನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಬಲಿಗೂಳನ್ನು ಲಿಂಗದ ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದ. ಹಸಿದಿದ್ದ ನಾಯಿಯೊಂದು ಆ ಕೂಳನ್ನು ನೋಡಿ ತಿನ್ನುವ ಆಸೆಯಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂತು. ಅದು ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಬಾಯಿ ಹಾಕುವ ಮುನ್ನ ಲಿಂಗವನ್ನು ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡಿತು. ನಾಯಿಯನ್ನು ಕಂಡ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಅದರ ಬೆನ್ನುಹತ್ತಿ ಗುಡಿಯ ಮುಂದೆಯೇ ಹೊಡೆದು ಸಾಯಿಸಿದರು. ಲಿಂಗವನ್ನು ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡಿದ್ದರ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಸತ್ತ ನಾಯಿಯು ಮುಂದೆ ಏಳೇಳು ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ರಾಜನಾಗಿ ಬಾಳಿತು (ಸಂಧಿ ೭). ಪಾರಿವಾಳವನ್ನು ಗಿಡುಗ ಒಂದು ಅಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಾಗ ಸಾಯುವ ಭಯದಿಂದ, ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಶ್ರೀಶೈಲ ಪರ್ವತದ ಶಿಖರವನ್ನು ಒಂದು ಸುತ್ತು ಹಾಕಿತು. ನಂತರ ಗಿಡುಗನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಾಗ ಸತ್ತು ಹೋಯಿತು. ಪುನರ್ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ರಾಜನಾಗುವ, ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ಕವಿಯು ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಜನರಲ್ಲಿ ಪುನರ್ ನಿರ್ಮಿಸುವ, ವೈಚಾರಿಕತೆಯನ್ನು ಕೇವಲ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಹೇಳುತ್ತಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಇಂತಹ ಅನೇಕ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಕವಿ ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದು ಶರಣರ ವೈಚಾರಿಕತೆಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿದೆ. 'ಶರಣಕಥಾಮೃತಸರಧಿ' ಎಂಬುದು ಶರಣರ ವಿಚಾರಗಳ ಸಂಗಮವಲ್ಲ. ಬರೀ ಶಿವಭಕ್ತರ ಕಥಾಸಂಗಮವಾಗಿದೆ. ಕವಿಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇಂತಹ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವ, ನಂಬಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ರೂಪುಗೊಂಡಿತ್ತು ಎಂಬುದು

[illegible]

ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯು ಕಥನ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದ ಶರಣರನ್ನೇ ಕಥಾ ಪರಂಪರೆಯ ತೆಕ್ಕೆಗೆ ತರುವ ಕೆಲಸ ನಡೆದಂತೆ, ಕಥೆಗಾಗಿ ವಿಜೃಂಭಣೆ, ವೈಭವೀಕರಣವನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿದ್ದಾನೆ.

೩.೨.೨. ಕವಿ, ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಧರ್ಮ

ಮೂರು ಶತಮಾನಗಳ ಕಾಲ ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದೊಡನೆ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಜನತೆಯು ವಿಶೇಷ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನೆ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಭುತ್ವ ಶಕ್ತಿಯ ಬೆಂಬಲದೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಬಂದ ಇಸ್ಲಾಂನ್ನು, ಜನರು ಸ್ವೀಕರಿಸತೊಡಗಿದರು. ಪರಂಪರಾಗತ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಪಂಗಡಗಳಾದ ಶೈವ, ವೀರಶೈವ, ವೈಷ್ಣವ ಧರ್ಮಗಳು ತಂತಮ್ಮ ಮೇಲ್ಮೈಯನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸತೊಡಗಿದಂತೆ ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದ ಏಕದೇವೋಪಾಸನೆ, ನಿರಾಕಾರ ದೇವರೂಪಜೆ, ಜಾತಿ ಬೇಧ ನಿರಾಕರಣೆ ಮುಂತಾದ ಅಂಶಗಳು ಈಗಾಗಲೇ ಶರಣರಿಂದ ೧೨ ನೇ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗೆ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಚುರದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದವು. ಸೂಫಿಗಳ ಉದಾರ ನೀತಿಗಳೂ ಸಹ ಪರಸ್ಪರ ಕೊಡುಕೊಳ್ಳುವಿಕೆಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಕವಿಯು ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿನ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಪರಸ್ಪರ ಸಂಘರ್ಷಗಳು ಸಮನ್ವಯಕ್ಕೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟವು. ಇಂತಹ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಂದವನು ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿ.

ಎರಡನೇ ಪ್ರೌಢದೇವರಾಯನ ಕಾಲದಿಂದ ವೀರಶೈವ ಪುನರುಜ್ಜೀವನಗೊಂಡು, ಶರಣ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಂಕಲನ ಕಾರ್ಯವು ಮುಂದುವರಿದಿತ್ತು. ಅದರ ಕಾವು ಹಾಗೆಯೇ ಮುಂದುವರಿದು ಬಂದಿತ್ತು. ಹಂಪೆ, ಎಡೆಯೂರು, ಕೊಡೇಕಲ್ಲುಗಳಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ಚಿಂತಕರು ತಮ್ಮ ಧರ್ಮದ ನೆಲೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಲಕ್ಕಣ್ಣದಂಡೇಶನ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ 'ಪ್ರೌಢದೇವರಾಯನ ಕಾಲದ ಹಂಪೆ ಅರ್ಥಾತ್ ವಿಜಯನಗರವು ವಿಜಯಕಲ್ಯಾಣ'[೨] ಇಂತಹ ವಿಜಯಕಲ್ಯಾಣ, ಅಮರಕಲ್ಯಾಣ, ಕಡೆಯ ಕಲ್ಯಾಣ (ಇಂದಿನ ಕೊಡೇಕಲ್ಲು) ಗಳಲ್ಲಿ ೧೨ ನೇ ಶತಮಾನದ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಾದರಿಯ ಕಲ್ಯಾಣಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಕೆಲಸ ನಡೆದಿತ್ತು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಇದ್ದುದರಿಂದಾಗಿ ಆತನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಂತಹವುಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಪರಮ ಗುರುಲಿಂಗಜಮ..... ಹರತನುವಾಷ್ಟಕ
ಪ್ರಪಂಚಾಪಹರಭಕ್ತರ ಶರೀರವಷ್ಟಾವರಣ ಪೇಳುವೆ
ಇಂತೆಸೆವ ಶ್ರೀ ವೀರಶೈವ ಮಹಂತರೆನಿತೋ
ಗಣಿಸಲಳವಡದಂತ ಕಾಂತ ಬಲ್ಲನಾಲಿಸು ಕಾಂತೆ ನಿಶ್ಚಿಂತೆ ೭-೭೪

ಹೀಗೆ ಅಷ್ಟಾವರಣಗಳ ಆಚರಣೆಯಿಂದ ತನುವಷ್ಟಾವರಣ ಮಾಡಿಕೊಂಡವರ ಬಗೆಗೆ ಹೇಳಿ, ಅದರ ಮಹತ್ವದಿಂದ ಶಿವಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಹುದೆಂಬ ಕತೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರವು ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಕಾವ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಶರಣನ, ಶಿವಭಕ್ತನ ಚರಿತ್ರೆಯ ಕಥಾವಸ್ತುವಾಗಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಲಕ್ಕಣ್ಣದಂಡೇಶನ ಶಿವತತ್ವ ಚಿಂತಾಮಣಿ, ಗುಬ್ಬಿಯ ಮಲ್ಲಣಾರ್ಯನ ವೀರಶೈವಾಮೃತ ಪುರಾಣಗಳಂತೆ ಈ ಕೃತಿಯು ಧರ್ಮ, ತತ್ವಗಳ ನಿರೂಪಣೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ

೧. ರಾಜ್ಯದ ವರ್ಣನೆ

೨. ಷಟ್ಸ್ಥಲಗಳ ನಿರೂಪಣೆ

೩. ಶಿವಭಕ್ತರ ಕಥೆಗಳ ನಿರೂಪಣೆ

೪. ಬಸವಾದಿ ಶರಣರ ಚರಿತೆ

೫. ವೀರಶೈವ ರೀತಿಯ ಪುಜಾ ನಿರೂಪಣೆ

೬. ಶಿವೈಕ್ಯ

ಹೀಗೆ ಇದೊಂದು ವೀರಶೈವ ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಷಯ ನಿರೂಪಣೆಯ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ಕೃತಿಯು ಪುರಾತನರ ಕತೆಗಳು, ಶರಣರ ಹಾಗೂ ಶೈವ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಒಂದು ಕೈಪಿಡಿಯಾಗಿದೆ. ಶಿವನ ಲೀಲೆಗಳು, ಶಿವನ ಒಡ್ಡೋಲಗ, ಅವನ ಬಳಗ, ಅಷ್ಟಾವರಣ, ರಾಜನೀತಿ, ಬಸವಣ್ಣನವರ ಬಗೆಗಿನ ಪವಾಡಗಳು ಸ್ಥಳೀಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡಕಲ್ಲಿನ ಶಿವಜಾತ ಒಡೆಯರು, ಗುರುಭಕ್ತ ಭಿಲ್ಲಮರಾಯ, ಮೊರಟದ ಬಂಕಯ್ಯ, ನವಿಲೆಯ ಜಡೆಯ ಶಂಕರಲಿಂಗ ಇವರ ಚರಿತ್ರೆಗಳು ಇವೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಇದೊಂದು ವೀರಶೈವ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ.

೩.೨.೩. ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಂಶಗಳು

ಮಧ್ಯಯುಗೀನ ಭಾರತೀಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ೧೧ ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ೧೭ ನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗಿನ ಕಾಲವು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಹೊಸದಾಗಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದ ಇಸ್ಲಾಂ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಅದರ ವೇಗವಾದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಿಂದಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದ ಮೇಲೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿತು. ೧೬ ೧೭ ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೊಘಲರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ, ವೈಭವಗಳು ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯನ್ನು ತಲುಪಿಸಿದ್ದವು. ವಿಶಾಲವಾದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲೂ ಶಾಂತಿ, ನೆಮ್ಮದಿಗಳು ನೆಲೆಸಿದ್ದವು. ಇದು ಭಾರತೀಯ ಜನ, ಸಮಾಜದ ಮೇಲೆ ತುಂಬಾ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿತು. ಮೊಘಲರ ಕೊನೆಯ ದೊರೆ ಔರಂಗಜೇಬನ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ದಾಳಿ, ದಂಡೆಯಾತ್ರೆಯಿಂದಾಗಿ ಬಿಜಾಪುರ, ಗೋಲ್ಕೊಂಡದ ಸುಲ್ತಾನರು ಮರಾಠರ ದಾಳಿಯಿಂದಾಗಿ ಅವರ ಶಕ್ತಿ ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಿಕೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿ, ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ತೀವ್ರ ತಿಕ್ಕಾಟವು ನಡೆದು, ಅತ್ತ ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಕಡೆಗೂ ಗಮನ ಹರಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಅತ್ತ ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಶೈಥಿಲ್ಯವುಂಟಾಯಿತು. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲೂ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಕದನಗಳಿಂದಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಲಹಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದವು. ಮುಂದೆ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೬೫ ರಲ್ಲಿ ಶಾಹಿಮನೆತನಗಳು ಒಗ್ಗಟ್ಟಾಗಿ ವಿಜಯನಗರವನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದವು. ಬಹುತೇಕ ನಡೆದಂತಹ 'ಯುದ್ಧಗಳೆಲ್ಲವೂ ರಾಜಕೀಯ ಯುದ್ಧಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಯುದ್ಧದ ಗುರಿ ದೋ ಆಬ್ ರಾಯಚೂರು, ಮುದಗಲ್ಲಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಾಗಿತ್ತು'[೬೬]

ರಾಯಚೂರು ಸಂಪದ್ಭರಿತವಾದ ನಾಡಾಗಿದ್ದುದರ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಬಂದವರ ಕಣ್ಣೆಲ್ಲಾ ಇದರ ಮೇಲಿತ್ತು. ಅದರಿಂದಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಯ ಸಮಾಜ ಶಾಂತಿಗಿಂತ ತಿಕ್ಕಾಟಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲ ಕಳೆಯಬೇಕಿತ್ತು. ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣನು ಇಂತಹ

ರಾಜಕೀಯ ಅಸ್ಥಿರತೆಯನ್ನು ಒಂದಿಲ್ಲ ಒಂದು ಕಡೆ ಕಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ಯುದ್ಧ, ದಂಗೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲೂ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿರುವುದು ಆತನ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಮೇಲಾಗಿ ರಾಯಚೂರ ಪ್ರದೇಶವು ಸಂಪದ್ಭರಿತ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದ್ದು, ಕೃಷ್ಣ ಮತ್ತು ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಗಳ ನಡುವಣ ಫಲವತ್ತಾದ ಕಪ್ಪು ನೆಲದ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನಾಮುಂದು, ತಾಮುಂದು ಎಂದು ಹೋರಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. 'ಒಂದು ಕಡೆ ಬಹಮನಿಗಳು ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ವಿಜಯನಗದವರು ರಾಯಚೂರಿಗಾಗಿ ಹೊಡೆದಾಡುತ್ತಿದ್ದುದು ವಜ್ರದ ಗಣಿಗಳಿದ್ದುದೇ ಕಾರಣ... ವಿಜಾಪೂರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೧೫ ವಜ್ರದ ಗಣಿಗಳಿದ್ದು ಮುಖ್ಯವಾದುದು ರಾಯಚೂರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ರಾವುಲ್‌ಕೊಂಡದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿತ್ತು'[೩೪]. ಹೀಗೆ ಸಂಪದ್ಭರಿತವಾದ ರಾಯಚೂರು ಪ್ರದೇಶದ ವಶಕ್ಕಾಗಿ ಕದನ ನಡೆದಾಗ ಸಹಜವಾಗಿ ರಾಜಕೀಯ ದಂಗೆಗಳು ನಡೆದೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಹೊಸದಾಗಿ ಬಂದ ಇಸ್ಲಾಂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಭಾವವು ಸಮಾಜದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಬಲವಾದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರತೊಡಗಿತ್ತು. ಇಂತಹ ಅಶಾಂತಿಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯತೆ, ಸೋದರ ಭಾವನೆ ಮತ್ತು ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುವಲ್ಲಿ ಸೂಫಿಗಳು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಚಾರ ನಡೆಸಿದ್ದರು. 'ಮೇಲುಕೀಳು, ಕಪ್ಪು, ಕೆಂಪು.... ಜಾತಿಪಂಥ, ಒಮ್ಮೆ ಅದರ ತೆಕ್ಕೆಗೆ ಬಂದ ನಂತರ ಈ ಎಲ್ಲಾ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಮುರಿದು ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಜಾತಿಪದ್ಧತಿಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಕಠೋರವಾಗಿದ್ದ ಒಂದು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಇಸ್ಲಾಂಗೆ ಸುಗ್ಗಿಯೇ ಸುಗ್ಗಿ'[೩೫] ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮವು ಇಂತಹ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಸ್ಥಿರತೆಯ ಲಾಭ ಪಡೆದು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಬದಲಾವಣೆಯ ಗಾಳಿ ಬೀಸಿತು. ಕವಿಗೆ ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮತವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ, ತನ್ನ ಮತದ ಹೆಚ್ಚುಗಾರಿಕೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ತುರ್ತಿನಲ್ಲಿದ್ದನು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವೇ ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ.

ಕವಿಯ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿ ಹೊಂದಿದಂತೆ ಲಿಂಗಣ್ಣನ ತಾತನೂ ಸಹ ಕವಿಯಾಗಿದ್ದ. ಮಂತ್ರಾಲಯದ ಯತಿವರರಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಶ್ರೀಗಳಿಂದ 'ಲಿಂಗಣ್ಣಾಚಾರ್ಯ' ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನೂ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ. ಅಂತಹ ತಾತನ ಪರಿಸರ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳ ಬಳುವಳಿಯೂ ದೊರಕಿತ್ತು. ವೀರಶೈವ ಕವಿಗಳ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಉದ್ದೇಶವು ಶಿವನನ್ನು, ಶಿವಶರಣರನ್ನು ಕುರಿತು ಕೃತಿ ರಚಿಸುವುದಾಗಿತ್ತು. 'ಶಿವನಂ ತದೀಯ ಶರಣವ್ರಜ...' ಎಂದು, ಹರಿಹರ ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಡೆದವರ ದೊಡ್ಡ ಪರಂಪರೆಯೇ ಇತ್ತು. ಅಂತವರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಕವಿಯು ತಾನೂ ಸಹ ತನ್ನ ಧರ್ಮದ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಆತನ ಮನಸ್ಸು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದೆ. ವೀರಶೈವ ಕವಿಗಳು ೬೩ ಶಿವಭಕ್ತರನ್ನು ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಕಡೆಗೆ ಸ್ಮರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಬೌದ್ಧ, ಜೈನ ಧರ್ಮಗಳು ಪ್ರಾಬಲ್ಯದೊಂದಿಗೆ ನಶಿಸಿಹೋಗುವ ಸ್ಥಿತಿ ಬಂದಾಗ ಶೈವ ಧರ್ಮವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದವರು 'ಷಟ್ಸ್ಥಲ ಅಷ್ಟಾವರಣ, ಪಂಚಾಚಾರಗಳನ್ನೆ ಪರಿಪಾಲಿಸಿದವರು ಶಿವಶರಣರು. ಅವರನ್ನು ಪುರಾತನರು, ಬಸವಾದಿ ಪ್ರಮಥರು, ರೇಣುಕಾದ್ಯಾಚಾರ್ಯರು, ಪಂಡಿತತ್ರಯರು, ವಿರಕ್ತರು, ನೂರೊಂದು ವಿರಕ್ತರು ಏಳುನೂರು ವಿರಕ್ತರು ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ವಿಭಜಿಸಬಹುದೆಂದು'[೩೬] ಇವರನ್ನು ಹರಿಹರ, ರಾಘವಾಂಕ ಚಾಮರಸ, ಸುರಂಗ, ಷಡಕ್ಷರ, ಗುಬ್ಬಿಯ ಮಲ್ಲಣಾರ್ಯ ಮುಂತಾದ ಮಹಾಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಕಡೆ ಸ್ಮರಿಸಿಯೋ, ಅವರುಗಳ ಬಗೆಗೆ ಕತೆ ಹೇಳಿಯೋ ಓದುಗರಿಗೆ ಅವರ ಶಿವಭಕ್ತಿಯು

ಮಾಹಿತಿ ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇಂತವರ ಪ್ರಭಾವದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಕವಿ ತನ್ನ ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿಯೂ ಇಂತವರ ಕತೆಗಳನ್ನೆ ತುಂಬಿದ್ದಾನೆ.

ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಮಠೀಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಸೆಡ್ಡು ಹೊಡೆದು ಪ್ರತಿಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದವರು ಶರಣರು. ಅವರು ಹಿಂದಿನ ಕಥನ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದ ಫಲವೇ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ. ವಾಸ್ತವ ಬದುಕಿನ ಘಟನೆಗಳೇ ಅದರ ವಸ್ತುಗಳಾದವು. ಆದರೆ ಶರಣರು ಗತಿಸಿ ಹೋದ ನಂತರ ಹರಿಹರನೇ ಮೊದಲಾದ ಕವಿಗಳು ಪುನಃ ಕಥನ ಪರಂಪರೆಯ ಕಡೆಗೆ ವಾಲಿದರು. ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯು ಸಹ ಇದೇ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದನು. ಸುಮಾರು ೧೨೫ ರಷ್ಟು ಕತೆಗಳನ್ನು ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಹಿಂದಿನ ಬಸವ ಪುರಾಣ, ಭಾವಚಿಂತಾರತ್ನ, ವೀರಶೈವಾಮೃತದಲ್ಲಿಯ ಕತೆಗಳೂ, ತಾನೇ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಹೊಸಕತೆಗಳೂ ಇದರಲ್ಲಿವೆ.

'ಪರಶಿವ ಕಥಾಮೃತ ಸರಧಿಯೊಳ್ದೊರಕಿದೆನ್ನಯ' (೧-೨೨)

ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಗುಬ್ಬಿಯ ಮಲ್ಲಣಾರ್ಯನ ವೀರಶೈವಾಮೃತ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ವೇದ,.ಆಗಮ, ಪುರಾಣ, ಸ್ಮೃತಿಗಳಿಂದ ಅನೇಕ ವಿಷಯ, ಕತೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲದೆ ಅಷ್ಟಾವರಣ, ಷಟ್ಸ್ಥಲ, ಪಂಚಾಚಾರ ಮುಂತಾದ ವೀರಶೈವ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಚೆನ್ನಬಸವ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಪಂಡಿತನೂ ಸಹ ಈ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇವುಗಳ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಕವಿಯೂ ತನ್ನ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಾವರಣ, ಪಂಚಾಚಾರ, ಪತ್ರಿ, ಪುಷ್ಪ, ಶಿವಶರಣರ ಕತೆಗಳು, ಶಿವನ ಲೀಲೆಗಳು, ಶೈವ ಕತೆಗಳನ್ನು ಕಾವ್ಯದ ತುಂಬಾ ತುಂಬಿದ್ದಾನೆ.

ಇಸ್ಲಾಂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರವೇಶದಿಂದಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಂಚಲನೆಯುಂಟಾಯಿತು. ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಬದುಕು ಸುಂದರಗೊಳ್ಳಲು ಸಮಾಜದ ಅನುಭವಿಗಳು ಕಂಡುಕೊಂಡ ಉದಾರ ವಿಚಾರಗಳ ಕ್ರೂಢೀಕರಣವೇ ಧರ್ಮವಾಗಿದ್ದು, ಅಂತಹ ತತ್ವಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಿ ಸಂಚಲನವುಂಟಾಯಿತು. ಇಸ್ಲಾಂನ ಶಾಂತಿ, ಸಮಾನತೆಗಳು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗುತ್ತಾ ನಡೆದವು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅದು ಬೇಗನೆ ನೆಲೆಯೂರಲು ಕಾರಣವಾಯ್ತು. 'ಮಹಮದಿಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘವು ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಬಡಜನರಿಗೆ ಹಾಗೂ ದಲಿತರಿಗೆ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡುವ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಹೊತ್ತು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದವು. ಇದರಿಂದ ಭಾರತದ ಐದನೇ ಒಂದು ಭಾಗದಷ್ಟು ಜನರು ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು. ಈ ಕೆಲಸ ಕತ್ತಿಯಿಂದಾದುದಲ್ಲ'[೩೭] ಅದು ಜನರ ಮನಸೂರೆಗೊಂಡು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಬಹಮನಿ ವಿಜಾಪುರದ ಸುಲ್ತಾನರ ಕಾಲವು ಕರ್ನಾಟಕದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಂತಹ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ತಂದಿತು. ಜಟಿಲವಾಗಿದ್ದ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದ ರಚನೆಯನ್ನು ಅಲುಗಾಡಿಸಿದ್ದ ವಚನ ಚಳುವಳಿಯ ನಂತರ ಪುನಃ ಅದಕ್ಕೆ ಒಂದು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟಿತು. 'ಜನತೆಯಲ್ಲಿನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಚುರುಕುಗೊಳಿಸಿ ಜಾತಿ, ಮತಗಳ ಗೋಡೆಗಳನ್ನು ಕೆಡವಿದ ಹೊಸ ಜಾಗೃತಿಯ ಕಾಲ. ಜಗತ್ತಿನ ಎರಡು ಹಿರಿಯ ಧರ್ಮಗಳು ಹಿಂದೂ ಮತ್ತು ಇಸ್ಲಾಂಗಳು ಬೆರೆತವು'[೩೮] ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮದ ಗುರಿಯೂ ಸಹ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಆನಂದ ಪಡೆಯುವುದಾಗಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲುವವರು ಅಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲುವರೆಂಬ

[illegible]

ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯಿಂದಾಗಿ, ಇಲ್ಲಿ ಮಾನವೀಯತೆ, ದಯೆ, ನೈತಿಕತೆಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವ ದೊರಕಿತು. ಕವಿಯ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ದಯೆ, ನೀತಿ, ದಾನ, ಸತ್ಯಗಳ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ನೋಡೆ ಪರರಂಗನೆಯ ಪರರನು
ಕಾಡಿಯೊಡಲಂ ಪೊರೆಯ ಪುಸಿಗಳ
ನಾಡಲರಿಯಮಾವ ಜೀವಿಗಳಾಗೆ ತಮ್ಮಂತೆ ೨೫-೪೮

ಹೀಗೆ ನೈತಿಕತೆಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಕವಿಯ ಮನದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿಯ ಎಲ್ಲಾ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನ ಭಕ್ತಿ, ಪ್ರೇಮಗಳೇ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. 'ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮವು ಅತ್ಯುನ್ನತ ಸತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಇಡೀ ವಿಶ್ವವು ಪರಮೋನ್ನತ ಶಕ್ತಿಯ ಒಂದು ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ಅದು ಸತ್ಯ, ಮಿಥ್ಯೆಯಲ್ಲ. ಈ ಸತ್ಯವೇ ನಿತ್ಯವಾಟ ಸೌಂದರ್ಯ. ಅದೇ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆ ಮನುಷ್ಯ ಈ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ, ಸೇವೆ ಮತ್ತು ಪರಿಶ್ರಮಗಳ ಮೂಲಕ ಅರಸಬೇಕು'[೩೯] ಎಂಬ ಸತ್ಯವನ್ನು ವರರಮ್ಯರತ್ನಾಕರದ ಕಾಯಕ ಜೀವಿಗಳು, ತ್ಯಾಗಿಗಳೂ ನಿಷ್ಠಾವಂತ ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ೧೨ ನೇ ಶತಮಾನದ ನಂತರ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಕುಶಲಕರ್ಮಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ, ಅದರ ಸೋಗನ್ನು ಬಯಲಿಗೆಳೆಯುವ ನೈತಿಕತೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಬಿಜ್ಜಳನಿಂದ ಹತ್ತಿಕ್ಕಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಈ ಜನತೆ ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯ ತೋರ್ಪಡಿಕೆಯಾಗಿ ಕಾದುಕೊಂಡಿದ್ದಾಗ ಬಹಮನಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ನಾಡಿಬಡಿತದೊಂದಿಗೆ ಒಂದಾಗಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೪೭ ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ವಚನ ಚಳುವಳಿಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತಗೊಂಡ ಅನೇಕ ಜನಸಮುದಾಯಗಳು ಕಸುಬುದಾರರು, ಶೂದ್ರರು, ದಲಿತರು ಇವರ ಸಹಕಾರದೊಂದಿಗೆ ಬಹಮನಿ ಸುಲ್ತಾನರ ಆಳ್ವಿಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು.

ಬಿಜ್ಜಳನ ಕಾಲದಿಂದ ಹಿಂದೆ ತಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಇವರು ಬಹಮನಿಯರ ಜೊತೆಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಾಗ ಇಸ್ಲಾಂನ ಸೌಹಾರ್ದತೆ, ಭ್ರಾತೃತ್ವಗಳು ಇವರನ್ನಅಪ್ಪಿಕೊಂಡವು. ರಾಜಾಶ್ರಯ ತಪ್ಪಿ, ಮೂಲಭೂತವಾದಿ ವೈದಿಕರಿಂದ, ಸೈನ್ಯದಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದರು. ಇನ್ನು ಹೊಯ್ಸಳರ ರಾಜ್ಯವೂ ದೂರವಾಯ್ತು. ೧೩, ೧೪ ನೇ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗೆ ದೇವಗಿರಿಯ ಯಾದವರು, ವಾರಂಗಲ್ಲಿನ ಕಾಕತೀಯರು, ಪಲ್ಲವರು ಇವರ ಸಾಮಂತರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕುಶಲಕರ್ಮಿಗಳು ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿಯೇ ಮಹ್ಮದ್ ಬಿನ್ ತುಘಲಕ್ ಇಲ್ಲಿಗೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದ್ದು, ಹಸನ್ ಗಂಗು ಬಹಮನಿ ದೆಹಲಿ ಅರಸರನ್ನು ಬದಿಗಿಟ್ಟು ಈ ಜನಸಮುದಾಯವನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಜೊತೆಗೆ ಆತ್ಮೀಯ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಮೂಲ ಇಸ್ಲಾಂಗಳಲ್ಲಿ ಸೂಫಿ, ದರವೇಶಿಗಳ ಜೊತೆಗೂ ಸಹ ಆತ್ಮೀಯ ಸಂಬಂಧ ಬಂದಿತು. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಸಖ್ಯ, ಪ್ರೀತಿ, ಪ್ರೇಮಗಳಿಂದಲೇ ಸುಮಾರು ೩೦೦ ವರ್ಷದ ಆಡಳಿತವು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿತು. ಇಂತಹ ವಿಶಾಲವಾದ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಕಂಡ ಕವಿಗೆ ತನ್ನ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ, ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಕೇಳುವ ಜನತೆ ದೊರಕಿದ್ದರಿಂದ ಈ ಕಾವ್ಯವು ಸೃಷ್ಟಿಗೊಂಡಿತು. ಲಿಂಗಣ್ಣನ ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರದಂತಹ ಕೃತಿಯ ಹಿಂದೆ ಇಂತಹ ಪರಂಪರೆಯೇ ಅಡಗಿದೆ. ಕಾವ್ಯವು ಆ ಕಾಲದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ತನ್ನದೇ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಷಾಹಿ ಮನೆತನಕ್ಕೆ 'ಇಂದಿನ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಭಾಗವೆಲ್ಲವೂ ಬಿಜಾಪೂರ, ಗೋಲ್ಕೊಂಡದ ಸುಲ್ತಾನರ ವಶದಲ್ಲಿತ್ತು'[೪೦]. ಕವಿ, ಕಲಾವಿದ, ಚಿಂತಕರು ತನ್ನ ಕಾಲದ ದನಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕಾಲದ ಘಟನೆಗಳಿಗೆ ಜೀವ ತುಂಬುತ್ತಾರೆ. ಕಾಲ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಮಾಜದ ಆಗು ಹೋಗುಗಳಿಗೆ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಕವಿಲಿಂಗಣ್ಣನೂ ಸಹ ತನ್ನ ಕಾಲದ ಘಟನೆಗಳಿಗೆ ತನ್ನ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಒದಗಿದ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ ತನ್ನ ಕೈಲಾದ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿ ಜೀವನದ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕರೆ ನೀಡುತ್ತಾನೆ.

೩.೨.೪. ವೀರಶೈವ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಹಾಗೂ ವೀರಶೈವ ಕವಿಗಳ ಪ್ರಭಾವ

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೨ ನೇ ಶತಮಾನದ ಶರಣರ ಪ್ರಮುಖ ಉದ್ದೇಶ ವರ್ಗ, ವರ್ಣರಹಿತ ಸಮಾಜದ ನಿರ್ಮಾಣ, ಕಾಯಕ ದಾಸೋಹಗಳ ಅಳವಡಿಕೆ, ನೈತಿಕತೆಯ ಜೀವನದ ಪ್ರಮುಖ ಗುರಿಯಾಗಿತ್ತು. ದೇವನೊಬ್ಬ ನಾಮ ಹಲವು ಎಂಬ ಏಕೇಶ್ವರವಾದದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯೊಂದಿಗೆ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿತ್ತು. 'ಮರ್ತ್ಯ ಲೋಕವೆಂಬುದು ಕರ್ತಾರನ ಕಮ್ಮಟ, ಇಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲುವವರು ಅಲ್ಲಿಯೂ ಸಲ್ಲುವರು. 'ಆಚಾರವೇ ಸ್ವರ್ಗ, ಅನಾಚಾರವೇ ನರಕ' ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿ ಇವೆಲ್ಲ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಇವೆ ಎಂದು ಶರಣರು ತಿಳಿಸಿದರು. ದೇವನೊಬ್ಬ ನಾಮ ಹಲವು ಎಂಬ ಏಕೇಶ್ವರವಾದವನ್ನು ಸಾರಿದರು. ನಮ್ಮ ನಡೆನುಡಿ ಒಂದಾಗಬೇಕು ಎಂದು ತಿಳಿಸಿ ಆಚಾರದಲ್ಲಿ, ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ತಂದು ತೋರಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೨ ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಜನಸಮೂಹ ಹೊಸ ಸಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ತರಲು ವಚನ ಚಳುವಳಿಯ ಮೂಲಕ ಹೋರಾಟ ನಡೆಸಿದ್ದು ಕರ್ನಾಟಕ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಉಜ್ವಲ ಘಟನೆ'[೪೧] ಯಾಗಿ ಜನಸಮೂಹವೆಲ್ಲ ಅದಕ್ಕೆ ಒಲಿದು ಬಂದಿತು. ಶರಣನಾದವಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಉಪಾಧಿಗಳು ಕಳಚಿ ಬಿದ್ದುದರಿಂದಾಗಿ ಕುಲ ಹದಿನೆಂಟು ಜಾತಿ ಜನರು ಅದರ ಕಡೆಗೆ ಒಲಿದು ಬಂದರು.

'ಶಿವಶರಣರು ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನವಮನ್ವಂತರಕ್ಕೆ ನಾಂದಿ ಹಾಡಿದರು. ಇದರ ಫಲವಾಗಿ ನಾಡಿನ ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಹೀಗೆ ಸಮಾಜದ ಸರ್ವರಂಗದಲ್ಲೂ ಹೊಸತನ ಪಲ್ಲವಿಸಿತು'[೪೨] ಅದೊಂದು ಪವಾಡದಂತೆ ಕಾಣಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಮುಂದೆ ಬಂದ ಬಹುತೇಕ ಕವಿಗಳು, ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಿವಶರಣರ ವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸತೊಡಗಿದರು. ಬಸವಣ್ಣ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮದ ನೇತಾರ, ಆತನೊಬ್ಬ ಶರಣ, ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕ, ಜಗಜ್ಯೋತಿ ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ಮಹಾಪುರುಷನಾದನು. ಆತನ ಜೊತೆಗಿದ್ದ ಶರಣ ಬಳಗಕ್ಕೂ ಆತ ಆದರ್ಶ ಮತ್ತು ಪೂಜ್ಯನಾದನು. ಶರಣರು ಅದೇ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಒಂದು ಚಳುವಳಿಗೆ ಜನ್ಮ ನೀಡಿದರು. ಹರಿಹರ, ರಾಘವಾಂಕ ಮತ್ತು ಭೀಮಕವಿಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಇಂಥವರಿಗೆ ಮೀಸಲಾಯಿತು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫ ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬಂದ ನೂರೊಂದು ವಿರಕ್ತರಂತೂ ತಮ್ಮ ತನು, ಮನ, ಧನಗಳನ್ನು ಶರಣರಿಗೆ, ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮದ ಪುನರುಜ್ಜೀವನಕ್ಕೆ ಮುಡುಪಾಗಿಟ್ಟರು. ಲಕ್ಕಣದಂಡೇಶ, ಷಡಕ್ಷರ, ಗುಬ್ಬಿಯ ಮಲ್ಲಣ ಮುಂತಾದ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಇಂತವ್ರನ್ನು

ಹೇಳಿ ಜೀವನ ಸಾರ್ಥಕತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆನಿಸಿತು. ಜೊತೆಗೆ ಇದೊಂದು ಸಾಮಾಜಿಕರಲ್ಲಿ ನೈತಿಕ ಮೌಲ್ಯ, ಆತ್ಮಸ್ಥೈರ್ಯ ತುಂಬುವ ಸಿದ್ಧಾಂತವೆನಿಸಿತು. ಜನರ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಇದನ್ನು ಹೇಳಲೇಬೇಕೆಂಬ ತಹತಹ ಕವಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ವೀರಶೈವನಾದವನು ಲೌಕಿಕ ಪಾರಮಾರ್ಥಗಳೆರಡನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅತ ಅಷ್ಟಾವರಣದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಭದ್ರಕೋಟೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಗುರುವಿಂದ ಲಿಂಗ ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಭಕ್ತನು ಜಂಗಮನ ಕರುಣೆಗಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ಪೂಜೆ, ಭಸ್ಮ, ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ, ಪಂಚಾಕ್ಷರಿಗಳು ಬೇಕೇ ಬೇಕು. ಅದನ್ನು ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯ ೭, ೮, ೯ ನೇ ಸಂಧಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವೀರಶೈವವು ತಾತ್ವಿಕ ನೆಲೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದ್ದು ಅದು ವ್ಯಕ್ತಿನಿಷ್ಠವಾದುದಲ್ಲ. ಶರೀರ, ಆತ್ಮ, ಪ್ರಾಣಗಳ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆ ಸಾಧನೆಯ ಗುರಿ ಅದಕ್ಕಿದೆ. ಆದರೆ ಲಿಂಗಣ್ಣನು ಆ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ವಿವರಿಸದೇ, ಕೇವಲ ಅಷ್ಟಾವರಣಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವ ನೀಡಿದ್ದಾನೆ. ಗುರು, ಜಂಗಮದ ಬಗ್ಗೆ ಅತಿಯಾದ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ನೀಡಿದ್ದು, ಶರಣರು ಸಾರಿದ ಜಂಗಮತ್ವಕ್ಕಿಂತ, ಜಾತಿ ಜಂಗಮತ್ವವನ್ನು ಅದರ ಮಹತಿಯನ್ನು ಅವರ ಪಾದೋದಕದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚೇ ಎಂಬಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಅಷ್ಟಾವರಣಗಳೆಂದರೆ ಆವರಣಗಳಲ್ಲ. ಲೌಕಿಕದ ತಿಕ್ಕಾಟದಿಂದ ಸಾಧಕನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಕವಚಗಳಿದ್ದ ಹಾಗೆ. ಪರಶಿವನನ್ನು ಮರೆತ ಜೀವನು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಶರೀರವನ್ನು ಹಾಳು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆ ಜೀವಾತ್ಮನಿಗೆ ಅಷ್ಟಾವರಣಗಳು ಕಾಯದಲ್ಲಿ ಗುರುವಾಗಿ, ಜೀವದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗವಾಗಿ, ಪ್ರಾಣದಲ್ಲಿ ಜಂಗಮವಾಗಿ, ಗುರುವಿನ ರೂಪದಿಂದ ಭೋದನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಲಿಂಗರೂಪದಿಂದ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಜಂಗಮರೂಪದಿಂದ ಪಾದೋದಕ, ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ತನ್ನ ನೇತ್ರ ಸ್ವರೂಪವಾದ ರುದ್ರಾಕ್ಷಿಗಳನ್ನು, ಪಂಚಾಕ್ಷರಿ ಮಂತ್ರವನ್ನು, ಭಸ್ಮವನ್ನು ರಕ್ಷೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ದಿವ್ಯ ಜೀವನದ ಹಾದಿಯನ್ನು ತುಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಅಷ್ಟಾವರಣಗಳು ಆಂತರಿಕ ಅರಿವು ಬಹಿರ್ ರೂಪಗಳ ಸಂಕೇತವೆಂಬುದನ್ನು ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಂತರರಂಗದಲ್ಲಿಯ ಅಷ್ಟಾವರಣಗಳು ಬಹಿರಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು. ದೀಕ್ಷಾತ್ರಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿಜಗುರುವ ಸಂಬಂಧ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಪೂಜಾತ್ರಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿಜಲಿಂಗದ ಸಂಬಂಧಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೀಗೆ ಸಾಕಾರ ಲಿಂಗ ಏಕಲಿಂಗ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಅಷ್ಟಾವರಣಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು. ಅಷ್ಟಾವರಣಗಳು ಭಕ್ತನ ಅಂಗ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವುವು. ಈ ಅಷ್ಟಾವರಣಗಳನ್ನು ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಅಂಗವಿಸಿಕೊಂಡ ಭಕ್ತನು ಗುರುವಾಗಿ, ಜಂಗಮವಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇವು ಸಾಧನೆಯಿಂದ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುವ ಸಿದ್ಧಿಗಳು. ಲಿಂಗ, ಮಂತ್ರ, ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ, ವಿಭೂತಿ, ಪಾದೋದಕ, ಪ್ರಸಾದಗಳು ಪ್ರಕೃತಿ ಜನ್ಯವಾದವು. ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣನು ಇವುಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

'ಜಂಗಮನೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪಶುಪನೆಂದಂಗೆ ಗಣಪದವಿ' (೭-೮೪) ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೆಣೆದಿದ್ದಾನೆ. ಒಬ್ಬ ಶಿರಚ್ಛೇದನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಕಳ್ಳನೂ ದೂರದಿಂದ ಜಂಗಮ ಪಾದಕ್ಕೆ ನಮಿಸಿ ಶಿವಪದ ಪಡೆದ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ (೭ನೇ ಸಂಧಿ) ವೇಶ್ಯೆಯೊಬ್ಬಳು ಸಾವಿರ ಭೂ ಸುರರ ಕೊಂದಿದ್ದಳು. ಆಕೆ ಜಂಗಮನ

ಜೊತೆ ಬೆರೆತಾಗ ಆಕೆಯ ಪಾಪವೆಲ್ಲ ವಿನಾಸ್ತಿಯಾಯಿತಂತೆ! ಅವನೆಂತಹ ಜಂಗಮ, ಇವಳೆಂತಹ ವೇಶ್ಯೆ ಎನಿಸದಿರದು. ಶರಣರು ಹೇಳಿದ ಜಂಗಮನೋ ಇವನು ಎಂಬ ಅನುಮಾನ ಕಾಡಲೂಬಹುದು. ೧೨ ನೇ ಶತಮಾನದ ತಾತ್ವಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ವೀರಶೈವವು ೧೭ ನೇ ಶತಮಾನದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ವ್ಯಕ್ತಿ ನೆಲೆಗೆ ಮುಟ್ಟಿದಂತೆ ಕಾಣುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಇಂತಹ ಕತೆಗಳನ್ನು ಹೆಣೆದಿರಬೇಕು. ಮೇಲಾಗಿ ನಿಜವಾದ ವೀರಶೈವನು ಸ್ಥಾವರ ಲಿಂಗ ಪೂಜೆ ಧಿಕ್ಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸ್ವತಃ ಬಸವಣ್ಣನವರೇ 'ಸ್ಥಾವರಕ್ಕಳಿವುಂಟು ಜಂಗಮಕ್ಕಳಿವಿಲ್ಲ' ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಕಟ್ಟಿದ ಲಿಂಗವ ಬಿಟ್ಟು ಬೆಟ್ಟದ ಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುವವರನ್ನು ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣ ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಲಿಂಗಣ್ಣನ ಕಾಲಕ್ಕಾಗಲೇ ಶೈವ ಪುಣ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಾದ ಹಂಪಿ, ಕಾಳಹಸ್ತಿ, ಗೋಕರ್ಣ, ಶ್ರೀಶೈಲ, ಸೊಲ್ಲಾಪುರ, ವಾಣಿಭದ್ರೇಶ್ವರ ಮುಂತಾದ ಮತ್ತು ದ್ವಾದಶ ಜ್ಯೋತಿರ್ಲಿಂಗಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರ ದರ್ಶನ ಪಡೆದರೆ ಪುನೀತರಾಗುತ್ತಾರೆಂಬ ಭಾವನೆ ಬಲಗೊಂಡಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಕವಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಾ, ಅವುಗಳ ಮಹತಿಯನ್ನು ಕಥೆ ಕಟ್ಟಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. (೭ - ೧೨, ೧೪, ೧೫, ೫೧, ೫೫) ಇದೂ ಸಹ ವೀರಶೈವ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಮೀರಿ, ಸ್ಥಾಪಿತ ಶೈವ ಸಿದ್ಧಾಂತದೆಡೆಗೆ ಒಲಿದುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ವೀರಶೈವ ಕವಿಯಾಗಿ ಆತನು ಭಕ್ತಿ ಕಾವ್ಯವವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಶರಣ ಕುಲ ಚಿಂತಾಮಣಿಯಾದ ವಿಧೃತನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಹೇಳುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಕತೆಗಳೆಲ್ಲ ಪರಂಪರೆಯ ಕಥೆಗಳಾಗಿವೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭ ನೇ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗೆ ಶರಣರ ಚಿಂತನೆಗಳು ಗೌಣವಾಗಿ ಶರಣರ ಪೂಜೆಯೇ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಕಾಲವಾಗಿದೆ. 'ಎಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅರಿವು, ಪ್ರಜ್ಞೆಯಾಗುವುದೋ ಅಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು ಎಂದರೆ ಅದು ಸಮಾಜದ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಕುಂದು ಕೊರತೆಗಳನ್ನು ಟೀಕಿಸುವುದಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ ಅದನ್ನು ಸುಧಾರಿಸುವ ಬದಲಿಸುವ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಒತ್ತಡಕ್ಕೆ ಅದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ವಚನಕಾರರು ಶಿವಾನುಭವಿಗಳಾಗಿದ್ದಂತೆ ಲೋಕಾನುಭಾವಿಗಳು ಆಗಿದ್ದರು'[೪೩]. ತಮ್ಮ ಲೋಕಾನುಭವದಲ್ಲಿ ಜಾತ್ಯಾತೀತ ಕಲ್ಪನೆಯೊಂದಿಗೆ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಕಿತ್ತುಹಾಕಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ವಚನಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಆಳದಿಂದ ಪಡೆಮೂಡಿದ್ದವು. ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಮನುಷ್ಯರಂತೆ ಕಾಣದ ಚಾತುರ್ವರ್ಣವನ್ನು ಕಿತ್ತುಹಾಕದೇ ಅವರಿಗೆ ಉಳಿಗಾಲವಿಲ್ಲವೆನಿಸಿತು. ಇಡೀ ಸಮಾಜವನ್ನು ಪ್ರಜ್ಞೆಯದಾರಿಗೆ ಮುನ್ನಡೆಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭ ನೇ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗೆ ಸಮಾಜವು ಶರಣರ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ಮುಂದೆ ಹೋದಂತೆ, ತಂತಮ್ಮ ಮತಪ್ರಾಬಲ್ಯಕ್ಕೆ ಕೈ ಹಾಕಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೨ ನೇ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗೆ ಶರಣರ ಚಿಂತನೆಗಳ 'ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ದೇಶಾದ್ಯಂತ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯೂ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿದ್ದ ಹೇರಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ವೈದಿಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಬದಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಅದು ಒದಗಿಸಿತು'[೪೪]. ಮುಂದೆ ಇದೂ ಸಹ ಮಾಯವಾಗಿ ವೈದಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವೈಭವೀಕರಣವು ನಡೆದು ಬಂದಿರುವುದು ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ ಕೃತಿಯಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಸಂಧಿ ೭, ೮, ೯, ೧೪, ೧೫.

'ಭೂವಳಯದೊಳು ಲಿಂಗ ಮೂರ್ತಿಗಳಾವೆಡೆಯೊಳಿರಲಲ್ಲಿ ಗೈದಷ್ಟವಿಧಾರ್ಚನೆಯಿಂದ ತಣಿಸಿ ಪೂಜಿಸುತ' (೭-೩೮). 'ಲಿಂಗವಾರಂಗದಲಿರಿಸಿ ಲಿಂಗಾಂಗವೆರಡಿಲ್ಲೆಂದು....... ಶಿವನೊಳಗೈಕ್ಯ ಕಡೆಯಲಿ'

(೭-೩೦) ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಶ್ವೇತನೆಂಬ ಜಾರ, ಅತಿಕಾಯಿಯೂ, ಹಿರಿಯರನ್ನು ಜರಿಯುತ್ತ, ಪರಧನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾ, ನೀಚರೊಡನೆ ಸುಖದಿಂದಿದ್ದನು. ಒಂದು ಸಾರೆ ತಿಳಿಯದೇ ಒಂದು ಪುಷ್ಪವನ್ನು ಶಿವಾರ್ಪಣವೆಂದ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಅವನು ಶಿವಲೋಕ ಸೇರುತ್ತಾನೆ ಎಂಬ ಕತೆಯನ್ನು ಮುಗ್ಧ ಜನರ ಮುಂದೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣನು ಒಂದೆಡೆ ಕಟ್ಟಿದ ಲಿಂಗವ ಬಿಟ್ಟು ಬೆಟ್ಟದ ಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಲಿಂಗಣ್ಣನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪುನಃ ಸ್ಥಾವರ ಪೂಜೆ ವೈಭವದಿಂದ ನಡೆದಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀಶೈಲ, ಕಾಳಹಸ್ತಿ, ಗೋಕರ್ಣ, ಹಂಪೆ, ದ್ರಾಕ್ಷರಾಮ, ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ ಮುಂತಾದ ಪವಿತ್ರ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಮಹಾತ್ಮೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವುದು ಕವಿಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇವು ಬಹಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣನು ಬಹುದೇವೋಪಾಸನೆಯನ್ನು ಸಹ ಒಪ್ಪಿದ್ದಾನೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ ಆರಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಮೈಮರೆಯುತ್ತಾನೆ. 'ಗೌರಿದೇವಿಯ ಪೌರ್ಣಮಿಬರಲು ಅಪಾರಭಕ್ತಿಯ ಲರ್ಚಿಸಿದಳು' (೧೮ನೇ ಸಂಧಿ)

ಅನ್ಯ ದೈವಗಳ ಖಂಡನೆಯನ್ನು ಕವಿ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ.

ಮೈಲಾರನಿಂದಂಮರವ ಕೊಡೆಯಂ ಪಿಡಿಸಿಕೊಂಡಾ

ತುರದಿ ಕಿಡಿಗಣ್ಣಿಂದ ಲೋಹದ ವಿಷ್ಣುವಂದಹಿಸಿ

ಕಿರುಕುಳ ದೈವಂಗಳ ಪಿಡಿದೆರಗಿಸುತ ಕೀಳ್ದೊತ್ತುಗೆಲಸವ

ನಿರದೆ ಮಾಡಿಸಿ........... ೧೦-೩೨

ಒಬ್ಬನು ನೀಚನು ಈರ್ವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಕೊಂದು, ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಕೆಡಿಸಿ, ನೀಚಕೃತ್ಯವೆಸಗಿದ್ದ. ಒಂದು ಸಾರೆ ತಿಳಿಯದೆ ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ ಸರ ಧರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಕ್ಕೆ ಅವನು ಶಿವಲೋಕ ಸೇರಿದನು. (೮-೭೩, ೭೪) ಇಂತಹ ಅನೇಕ ಕತೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ೧೭ ನೇ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಗೆ ವೈಷ್ಣವ ವೀರಶೈವ ಮಧ್ಯೆ ಅನ್ಯೋನ್ಯತೆಯ ಕೊರತೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. (೭ ೧೦೦, ೧೧ ೭೧, ೮೦, ೧೬ ೨೨, ೩೦, ೪೫, ೫೬, ೧೯೬)

ಪ್ರೌಢದೇವರಾಯನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರಧಾನ ಸಚಿವನಾಗಿದ್ದ ಲಕ್ಕಣ್ಣದಂಡೇಶನ 'ಶಿವತತ್ವ ಚಿಂತಾಮಣಿ' (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೪೨೬-೧೪೪೬) ಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಶಿವನ ವಿಂಶತಿ ಲೀಲೆಗಳು, ಶಿವಶರಣರ ಕಥೆಗಳು, ಅರವತ್ತು ಮೂರು ಪುರಾತನ ಕಥೆಗಳು, ಗುರು, ಲಿಂಗ, ಜಂಗಮ ಮುಂತಾದ ಅಷ್ಟಾವರಣಗಳ ವಿವರ, ಶಿವಪೂಜಾವಿಧಾನ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಅದರಂತೆ ಗುಬ್ಬಿಯ ಮಲ್ಲಣಾರ್ಯನು (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೦೦-೧೫೬೦) ರಚಿಸಿದ್ದ 'ವೀರಶೈವಾಮೃತ ಪುರಾಣ' ದಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಭೀಮಕವಿಯ ಬಸವಪುರಾಣ, ಲಕ್ಕಣ್ಣ ದಂಡೇಶನ ಶಿವತತ್ವ ಚಿಂತಾಮಣಿಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಈತನೂ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ವೀರಶೈವ ಪುರಾಣಗಳಿಂದ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾನೆ. ೧೫ ನೇ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗೆ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮವು ಒಂದು ಪರಂಪರೆಯಾಗಿತ್ತು. ರೂಢಿ, ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಜಡತ್ವ ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದ ಅದು ಪುನಃ ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಅದರ ಶೃಂಖಲೆಗೆ ಸಿಲುಕಿಕೊಂಡಿತು. ಪುನಃ ವೇದ

[illegible]

ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳನ್ನು ಪುರಸ್ಕರಿಸಿತು. ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣನು ಸಹ ಇವರ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ಮುಂದುವರಿದು ಶಿವಶರಣರ ಕತೆಗೆ ಸ್ಥಳ ಮಹಾತ್ಮೆಗಳನ್ನು, ಅಷ್ಟಾವರಣಗಳ ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನು, ಬಿಲ್ವಪತ್ರೆ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು ವಿವರಿಸಿ, ಪುರಾತನರ, ಶಿವಶರಣರ ಕತೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಷಟ್ಪದಿಯ ಯುಗವೆಂದೇ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದು ಲಿಂಗಣ್ಣನೂ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಷಟ್ಪದಿಗೆ ಒಲಿದಿದ್ದಾನೆ. 'ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹದಿನೈದನೆ ಶತಮಾನದಿಂದ ಹದಿನೆಂಟನೆ ಶತಮಾನದವರೆಗಿನ ಕಾಲವನ್ನು ಷಟ್ಪದಿಯುಗವೆಂದು ಕರೆಯುವ ವಾಡಿಕೆಯಿದೆ. ಆಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಹುಸಂಖ್ಯೆಯ ಷಟ್ಪದಿ ಕಾವ್ಯಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿವೆ. ಒಟ್ಟು ೪೮೮ ಕವಿಗಳು ೫೮೨ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ'[೪೫] ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಲಿಂಗಣ್ಣನೂ ಸಹ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಷಟ್ಪದಿಗೆ ಒಲಿದಿದ್ದಾನೆ.

ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆ ಸೋಮನಾಥನ ತೆಲುಗು ಬಸವಪುರಾಣವು ಭೀಮಕವಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿ ಕನ್ನಡ ಬಸವಪುರಾಣವಾಯಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಶೈವ, ವೀರಶೈವ ಕವಿಗಳು ಮಹೋನ್ನತ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಬಾಳಿ ಬದುಕಿದ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ. ಇದು ಶರಣರ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯ ಕಥಾಕೋಶವೂ ಆಗಿದೆ. ಲಕ್ಕಣ ದಂಡೇಶ, ಗುಬ್ಬಿಯ ಮಲ್ಲಣಾರ್ಯರ ನಂತರ ಬಂದ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಪಂಡಿತನ ಚೆನ್ನಬಸವ ಪುರಾಣವೂ ಸಹ, ಶರಣ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕೈಪಿಡಿಯಂತಿದೆ. ವೀರಶೈವ ಮತತತ್ವ, ಅರವತ್ತು ಮೂವರ ಪುರಾತನರು, ನೂರೊಂದು ವಿರಕ್ತರುಗಳ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಇತಿಹಾಸವೂ ದಾಖಲಿತಗೊಂಡಿದೆ. 'ಪ್ರಾಚೀನ ವೀರಶೈವ ಕಥಾಸಂಗ್ರಹ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾತೃಸ್ವರೂಪವಾದುದೂ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವ ಪೂರಿತವಾದುದೂ ಕಿಕ್ಕೇರಿಯಾರಾಧ್ಯ ನಂಜುಂಡನ ಭೈರವೇಶ್ವರ ಕಾವ್ಯ. ಇದು ಶಿವಶರಣರ ಕಥಾರತ್ನಕೋಶ... ಈ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಶಾಂತಲಿಂಗ ದೇಸಿಕನು ಭೈರವೇಶ್ವರ ಕಾವ್ಯದ ಕಥಾಮಣಿ ಸೂತ್ರರತ್ನಕರವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ'[೪೬] ಹೀಗೆ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಗೆ ಇಂತಹ ಎಲ್ಲ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಬಾಳಿದ್ದು, ಅವುಗಳ ಸಾರವನ್ನು ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಕವಿಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ತಾನೂ ಒಂದು ಕೊಡುಗೆ ನೀಡುವ ಮಹೋದ್ದೇಶದಿಂದ ಈ ವರರಮ್ಯರತ್ನಾಕರ ಕೃತಿಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಕೇವಲ ಕಥೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳುವ ಕೃತಿಯಲ್ಲವಿದು. ಇದರಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ, ಶೈವದ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ಚಿತ್ರಣಗಳೂ ಇರುವುದರಿಂದಾಗಿ ಇದು ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮದ ಕೈಪಿಡಿ ಎಂದು ಸರಳವಾಗಿ ಹೇಳಿಬಿಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ಕವಿಗಳ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಬಾಳಿದ ಕವಿ ಹಲವಾರು ಸಂಗ್ರಹ, ಮೌಲಿಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ವೀರಶೈವ ಕಥಾಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಮುಖ ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿ ನೀಡಿದ್ದಾನೆ.

೩.೨.೫. ಅರವತ್ಮೂರು ಪುರಾತನರನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕಾರಣ

ಶಿವಶರಣರಿಗೆ ಕಥನ ಪರಂಪರೆಗಿಂತ ವಾಸ್ತವ ಪರಂಪರೆ ಪ್ರಿಯವಾಗಲು ಕಾರಣವೆಂದರೆ ವಾಸ್ತವವನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಿದ್ದು, ಜೊತೆಗೆ ಚಾತುರ್ವರ್ಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸದೇ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಬದುಕು ಸುಂದರವಾಗದು, ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಬದುಕು ಸುಂದರವಾಗದೆ ಸಮಾಜ ಬಲಗೊಳ್ಳದು. ಎಂದರಿತ ಶರಣರಿಗೆ ಪರಂಪರಾಗತ ಕಥೆಗಳು ವಾಸ್ತವಕ್ಕಿಂತ, ಅವಾಸ್ತವ, ವೈಭವೀಕರಣ ಮಾಡಿ ಅದಕ್ಕೆ ಕಥನ ಪರಂಪರೆಯು ಕಾವ್ಯಕ್ಕಿಂತ ವಚನ

ಮಾಧ್ಯಮವನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಜೀವನಾನುಭವಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿಟ್ಟರು. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಬಂದ ಹರಿಹರ, ರಾಘವಾಂಕರು ಶೈವ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿದ್ದೂ ವೀರಶೈವ ಶಿವಶರಣ, ಭಕ್ತರ ಬಗೆಗೆ ಕತೆಗಳನ್ನು ಹೆಣೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅವರಂತೆ ಭೀಮಕವಿ, ಗುಬ್ಬಿಯ ಮಲ್ಲಣಾರ್ಯ, ಷಡಕ್ಷರ, ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಪಂಡಿತರು ಸಹ ಅವೇ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೆಣೆಯುತ್ತಾರೆ. 'ಪುರಾತನರೆಂದರೆ ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಶಿವಭಕ್ತರು, ಅರವತ್ಮೂರು ಜನ ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿ ಹೋಗಿರುವವರು. ಜೈನ, ಬೌದ್ಧ ಸಮಯಗಳ ಮೂಲಕ ಈ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ನಶಿಸಿಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಈ ೬೩ ಪುರಾತನರು ಅವತರಿಸಿ, ಶಿವಧರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿದರು. ತಿರುನೀಲಕಂಠ ಇವರನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಸೌಂದರ ನಂಬಿಯವರೆಗೆ; ಕ್ರಿ.ಶ. ೫ ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ. ೯ ನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗಿನ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಈ ತ್ರಿಶಷ್ಠಿ ಪುರಾತನರ ಕಾಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದು'[೪೭]. ಹೀಗೆ ತಮಿಳುನಾಡು ಇಂಥವರ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ಶೈವ ಧರ್ಮದ ಪವಿತ್ರ ಕ್ಷೇತ್ರವೆಂದು ಪ್ರಚುರಗೊಂಡಿತ್ತು. ಹರಿಹರ ಪುರಾತನರ ರಗಳೆಗಳನ್ನು, ಸುರಂಗ ಕವಿಯು ತ್ರಿಷಷ್ಠಿ ಪುರಾತನರ ಚಾರಿತ್ರ್ಯವನ್ನು, ಕುಮಾರ ಚೆನ್ನಬಸವ ಪುರಾತನರ ಚರಿತೆಯನ್ನು, ನಿಜಗುಣ ಶಿವಯೋಗಿ ಅರವತ್ತು ಮೂವರ ತ್ರಿವಿಧಿಯನ್ನು, ನೀಲಕಂಠಾಚಾರ್ಯನ ಆರಾಧ್ಯ ಚರಿತೆ ಹೀಗೆ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ರಚನೆಗಳಿವೆ. ಕಾವ್ಯದ ನಾಯಕರನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡೋ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡೋ, ಇವರ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ಮಹಾಕವಿಗಳ ದಟ್ಟವಾದ ಪ್ರಭಾವವು ಕವಿಯ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೂರೆಗೊಂಡಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಆತನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುದೀರ್ಘವಾಗಿಯೋ ಅಥವಾ ಒಂದೊಂದು ಪದ್ಯದಲ್ಲೋ ಸ್ಮರಿಸಿ ಶೈವ ಪುರಾತರನ್ನು ಕಾವ್ಯದ ವಸ್ತುವನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಗುಗ್ಗಲದ ಓಹಿಲಯ್ಯ (೧೨ನೇ ಸಂಧಿ), ದೀಪದ ಕಲಿಯರ (೧೩ ನೇ ಸಂಧಿ), ಚೋಳಿ (೧೪ ನೇ ಸಂಧಿ), ಯಲ್ಲಿ ವಿವರವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಬಹುತೇಕರನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಥೆಗನುಸರಿಸಿ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಈಗಾಗಲೇ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಗುರುತಿಸಿದಂತೆ ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಪುರಾತನದಲ್ಲಿ ಬಹುತೇಕದ ಕೆಳವರ್ಗದವರು, ಕೂಲಿಕಾರರು, ಕಸುಬುದಾರು, ಅಂತ್ಯಜರು, ಸ್ತ್ರೀಯರು ಇದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ ಜನರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಮಾತೃ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ತಿಳಿಹೇಳಿ ತಮಿಳು ಭಾಷೆಯ ಜಾಗೃತಿಯನ್ನು ಸಹ ಮಾಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಕೀರ್ತಿಯು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಭಾರತದ ತುಂಬೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ. ಕವಿಲಿಂಗಣ್ಣನೂ ಸಹ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಧೂಪದ ಓಹಿಲಯ್ಯ, ದೀಪದ ಕಲಿಯರ, ಚೋಳಿ, ಅರಿವೇಳ್ತಂಡ, ಮೊನೆಯರ, ಕಲಿಕಂಬ, ಚಿರುಪುಲಿಯರ, ನಕ್ಕನೈನಾರ್, ಸೌಂದರ, ತಿಲಕವ್ವೆ, ಕೊಂಗುಲಿಯ ಕಲಿಯರ, ಚಿರುತೊಣೆಯರ, ಕಲಚ್ಛರೆಯ, ಇಳೆಯಾಂತ ಗುಡಿಮಾರ, ಸಾಮವೇದಿ, ಚೊಕ್ಕನೈನಾರ್, ಕವಿಪಲಕ್ಕೀರ, ಚಂಡೇಶಪಿಳ್ಳೈ ಇವರುಗಳ ಬಗೆಗೆ ಕತೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. 'ಲೇಸೆನುತಲರವತ್ತು ಮೂವರ ದಾಸರಡಿಯಾಳೆಂದು' (೧೦-೩೦) ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ನಿಷ್ಠಾವಂತ ಭಕ್ತಿಗೆ ದೀಪದ ಕಲಿಯರನನ್ನು, ಎಡರುತೊಡರುಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿಯೂ ಗುರಿ ಮುಟ್ಟಬೇಕೆಂಬ ಛಲದ ಓಹಿಲಯ್ಯನೂ, ತನ್ನೆಲ್ಲ ಸಂಪತ್ತು ನಾಶವಾದರೂ ಚಿಂತಿಸದೇ ಶಿವನ ಗುಡಿಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದ ದೀಪದ ಕಲಿಯರನನ್ನು, ಮುಗ್ಧಭಕ್ತೆ ಚೋಳಿ, ಭೀಮಿ, ತ್ಯಾಗಜೀವಿ, ಇಳೆಯಾಂಡ ಗುಡಿಮಾರ, ಶರಣರಾದ ಬಸವೇಶ್ವರ, ಶಂಕರದಾಸೀಮಯ್ಯ, ಜೇಡರ ದಾಸೀಮಯ್ಯ, ಢಕ್ಕೆಯ ಮಾರಯ್ಯ, ಏಕಾಂತದ ರಾಮಯ್ಯ, ಸತ್ಯಯ್ಯಣ್ಣ, ಇವರ ಬಗ್ಗೆ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

೩.೨.೬. ಕಥಾ ಪರಂಪರೆಯ ಪುನರುಜ್ಜೀವನ

ಕವಿಯು ಶರಣರ ಕತೆಗಳನ್ನು, ಪುರಾತನರ ಕತೆಗಳನ್ನು, ಶೈವ ಕತೆಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದ ತುಂಬಾ ತುಂಬಿದ್ದಾನೆ. ವೀರಶೈವ ಪರಂಪರೆಯ ಕವಿಯು ವಚನಕಾರರನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ ಅವರ ಕೃಪೆಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ರಾಜಾಶ್ರಯದಿಂದ ಹೊರ ಬಂದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದವರು ವಚನಕಾರರು. ವಚನಕಾರರಿಗಿಂತ ಪೂರ್ವ ಸಾಹಿತ್ಯವು ರಾಜಾಶ್ರಯ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತ್ತು. ಚಂಪೂಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಯದಾತರನ್ನು ಕಾವ್ಯನಾಯಕರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತದ ಕತೆಗಳನ್ನು ಹೆಣೆದರು. ಹಾಗಾಗಿ ಚಂಪೂಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕತೆಗಳು, ಪೌರಾಣಿಕ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ರೂಪುತಳೆದವು. ಆದರೆ ವಚನಕಾರರಿಗೆ ರಾಜಾಶ್ರಯವನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದ್ದರ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಅವರು ರಾಜರನ್ನು ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಹೊಗಳುವುದಿರಲಿ ಅವರನ್ನೇ ಅವರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೆ ತೆಗಳತೊಡಗಿದರು. 'ಅರಸು ವಿಚಾರ ಸಿರಿಯ ಶೃಂಗಾರ ಸ್ಥಿರವಲ್ಲ' ವೆಂದೂ 'ವ್ಯಾಧನೊಂದು ಮೊಲನ ತಂದರೆ ಸಲುವ ಹಾಗಕ್ಕೆ ಬೆಲೆಗೈವರಯ್ಯ, ನೆಲನಾಳ್ದನ ಹೆಣವೆಂದರೆ ಒಂದಡಕೆಗೂ ಕೊಂಬುವರಿಲ್ಲ ನೋಡಯ್ಯ' ಎಂದೂ ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಕಥನ ಪರಂಪರೆ ಅವರಿಗೆ ಬೇಕಾಗಲಿಲ್ಲ. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಸಹ ಕುಶಲ ಕಲೆಗಾರರಾಗಿರುವುದನ್ನು, ಅವರಲ್ಲಿ ಕಾಯಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಕೌಶಲ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಅವರ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ರಚಿಸುವಂತೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿರುವುದರಿಂದಾಗಿ ತಮ್ಮ ಅನಿಸಿಕೆಗಳನ್ನು ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಳಿಸಿದರು. 'ಚಂಪೂಗಳು ದೀರ್ಘಕತೆಗಳನ್ನು ಅಷ್ಟಾದಶ ವರ್ಣನೆಗಳಿಂದ ದೀರ್ಘತರವಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ, ವಚನಗಳು ರಚಕನ ಒಂದು ಕ್ಷಣದ ಅನಿಸಿಕೆಯನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿಯುವ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವೂ ಸ್ವಯಂಪೂರ್ಣವೂ ಆದ ಮುಕ್ತಕಗಳು'[೮೮] ಹೀಗಾಗಿ ಶರಣರು ಕಥನ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಹೊರಗುಳಿದರು. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಬಂದಂತಹ ವೀರಶೈವ ಕವಿಗಳು ಪುನಃ ಕಥನ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಿ ಶರಣರ, ಪುರಾತನರ, ಜೀವನಚರಿತ್ರೆ, ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಕಾವ್ಯದ ಜೀವಾಳವಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿದರು.

ಕಥನ ಪರಂಪರೆಯು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕಾಲ, ದೇಶ, ಭಾಷೆ ಮೀರಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದ ಪದ್ಧತಿಯಾಗಿದೆ. ಇದು ಪ್ರಪಂಚದ ತುಂಬಾ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಪ್ರಕಾರವೂ ಹೌದು. ವಿವಿಧ ಉದ್ದೇಶಗಳೊಂದಿಗೆ ರಚಿತಗೊಂಡಿರುವ ಈ ಪ್ರಕಾರವು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಂಬಂತಹ ಪ್ರಮುಖ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ವೀರಶೈವ ಪರಂಪರೆಯವನಾದ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ಕಥನ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ವಚನಕಾರರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯವೆನಿಸಿದ ಬಸವಣ್ಣನಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಜೀವನ, ಸಾಧನೆಗಳು ಒಂದು ರೀತಿಯ ಪವಾಡ ಸದೃಶ ಎನಿಸತೊಡಗಿದವು. ಹರಿಹರನಂತಹ ಮಹಾಕವಿಗೆ ಇದೊಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಆಕರವೆನಿಸಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಶರಣರ ಜೀವನ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ನೀಡುವುದಕ್ಕೆ ಹರಿಹರ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ. ಮೇಲಾಗಿ ಹರಿಹರನು ಮಹಾಕವಿಯಾಗಿರುವುದಾಗಿ ಆತನಿಗೆ ಕಥನ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವಂತಹ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೂ ಕಾಣಿಸಿತು. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ವೀರಶೈವ ಕಥನ ಪರಂಪರೆಗೆ ಹರಿಹರನೇ ಆದಿಪುರುಷ. ತನ್ನ ರಗಳೆ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಶಿವಗಣಗಳ ಕತೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಹರಿಹರನು

ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಅರವತ್ತೂ್ಮರು ಜನ ಪುರಾತನರ ಬಗೆಗೆ, ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಶಿವಶರಣರ ಬಗೆಗೆ ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟು ಕಥೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ವೀರಶೈವ ಕಥಾ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಶರಣರ ಕಥೆಯನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ರಚಿತಗೊಂಡ ಕೃತಿಗಳು ಒಂದೆಡೆಯಾದರೆ ಮೂಲಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಕತೆಗೆ ಪರಿಪೋಷಣೆಯಾಗಿಯೋ, ಬಿಡಿಬಿಡಿಯಾಗಿಯೋ, ಇಡಿಯಾಗಿಯೊ ರಚಿತಗೊಂಡಿದ್ದು ಮತ್ತೊಂದು ಪರಿಯಾಗಿದೆ. ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ ಕೃತಿಯನ್ನು ಮುಖ್ಯಕತೆಗೆ ಪರಿಪೋಷಣೆಯಾಗಿ ಬಿಡಿಬಿಡಿ ಶರಣರ, ಪುರಾತನರ ಕತೆಗಳು ರಚಿತಗೊಂಡಿವೆ. ಇಂತಹ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಒಳಗಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಹರಿಹರನ ನಂತರ ಬಂದ ರಾಘುವಾಂಕನು ಸಹ ವೀರಶೈವ ಕಥನ ಪರಂಪರೆಗೆ ದೊಡ್ಡ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾನೆ. ಪಾಲ್ಕುರಿಕಿ ಸೋಮನಾಥನ ತೆಲುಗು ಬಸವಪುರಾಣದ ಕನ್ನಡನುವಾದ, ಭೀಮಕವಿಯ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೬೯ ಬಸವ ಪುರಾಣವು ಶೈವ, ವೀರಶೈವ ಶರಣರ ಮಹೋನ್ನತ ಉದ್ದೇಶಗಳ ಕತೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ಉನ್ನತವಾದ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಬಸವ ಪುರಾಣವು ಶರಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ವಿಚಾರ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮುಖ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಬಸವಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಶರಣರ ಉದ್ದೇಶಗಳ ಶರಣ ಶರಣೆಯರ ಮಾಹಿತಿಗಳು ಇದರಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತಗೊಂಡಿವೆ. ಭೀಮಕವಿಯ ನಂತರ ಬಂದ ಲಕ್ಕಣ್ಣದಂಡೇಶ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೪೨೮) ನಿಂದ ರಚಿತಗೊಂಡ 'ಶಿವತತ್ವ ಚಿಂತಾಮಣಿಯು' ಶಿವಶರಣರ ಕಥಾಸಾಗರವಾಗಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ಶಿವಶರಣರ ಕತೆಗಳಿವೆ. ನೂತನಗಣಂಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವಶರಣರು, ರಾಜರು, ಕವಿಗಳು, ಯತಿಗಳೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ದರ್ಶನ, ನಿದರ್ಶನ, ಸಾಧನೆ ಎಂದು ೩ ಭಾಗ ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ಎಚ್.ದೇವೀರಪ್ಪ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಿದರ್ಶನ ಎಂಬ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಶಿವಶರಣ ಕಥಾರತ್ನ ಕೊಶವೇ ಆಗಿದೆ. 'ಬಸವಣ್ಣನವರ ವೃತ್ತಾಂತ ಪ್ರಮಥಾದಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳ ಮತ್ತು ಅರವತ್ತು ಮೂವರ ಪುರಾತನರ ಕಥನ, ಗುಡ್ಡಮ್ಮ ಮುಂತಾದ ಷೋಡಶರ ಮಹಿಮೆ, ಅಸಂಖ್ಯಾತರ ಕತೆಗಳಿಗೂ, ನೂತನರ ಚಾರಿತ್ರ್ಯಗಳಿಗೂ ಒಂದೊಂದು ಸಂಧಿ ಮೀಸಲು'[೪೯] ಪ್ರತಿಶರಣರ ಕಾಯಕಗಳು ತುಂಬಾ ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾಗಿವೆ.

ನೀಲಕಂಠಾಚಾರ್ಯ ಎಕ್ರಿ.ಶ. ೧೪೮೭ ನ ಆರಾಧ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಶಿವಶರಣ ಕತೆಗಳನ್ನು ವಾರ್ಧಕ ಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆನಂತರದ ಪ್ರಮುಖ ಕವಿ ಗುಬ್ಬಿಯ ಮಲ್ಲಣಾರ್ಯ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೩೦) ನ 'ವೀರಶೈವಾಮೃತ ಪುರಾಣ' ವು ವಾರ್ಧಕ ಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿತಗೊಂಡ ಮಹಾಪುರಾಣವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ೮ ಕಾಂಡಗಳು, ೧೩೬ ಸಂಧಿಗಳು, ೭೧೯೯ ಪದ್ಯಗಳಿರುವ ಬೃಹತ್ಕಾವ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ವೇದಾಗಮ ಪುರಾಣ ಸ್ಮೃತಿಗಳಿಂದ ಅನೇಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು, ಉಪದ್ಘಾತಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಶೈವ ವೀರಶೈವರ ತತ್ವದ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪುರಾತನ, ನೂತರನ ಶರಣರ ಕತೆಗಳು ಉಕ್ತವಾಗಿವೆ.

...... ವೀರಶೈವಾಮೃತದೊಳಖಿಳ ವೇದಾನುಕೂಲಾಗಮ ಸ್ಮೃತಿದಿವ್ಯ ಪೌರಾಣ
ಪಾರಮಾರ್ಥ ಪೂರ್ಣಮಪ್ಪ (೧.೧.೧೯) ಎಂದು ಆತ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಪರಶಿವ ಕ್ರೀಡಾ ವಿನೋದ ಕಥೆಯೆಂಬ ಸಾ
ಗರದೊಳಗೆ ತಾನೆನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನುಸಾರದಿಂ
ಪರಿಕಿಸಲ್ಕೆಲ ಕೆಲವನರ್ಘ್ಯ ರತ್ನಂಗಳು ಪೋಲ್ವ ಪ್ರಮಾಣುಗಳೆನೆ|
ವಿರಚಿಸಲ್ತೆಗೆದು ಕೇಳ್ವಗಳ ಭೂಷಣವೆನಿಸು
ತೆರೆ ವೀರಶೈವಾಮೃತಾಖ್ಯದಿಂ ಪೇಳ್ವೆನಂ
ದೆರಡು ಕರವಂ ಮುಗಿದು ಗುರುವಿನನ್ವಯ ಬಿತ್ತರಿಸಿದಂ ಹಲಗೇಶನು

೧೧-೨೦

ಕಥೆಯಲು ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಅನರ್ಘ್ಯರತ್ನಗಳಿವೆ, ಕೇಳುಗರಿಗೆ ಭೂಷಣವಾಗಿವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ ಕವಿ.

ವಿರುಪಾಕ್ಷ ಪಂಡಿತನ (ಸು. ೧೫೮೮) 'ಚೆನ್ನಬಸವಪುರಾಣ' ವು ೨೯೦೭ ಪದ್ಯಗಳ ೬೩ ಸಂಧಿಗಳಿರುವ ೫ ಕಾಂಡಗಳ ಕೃತಿ. ಇಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ಸಿದ್ಧಾಂತವಿದ್ದು ಇದರಲ್ಲಿ ಶಿವನ ಭಕ್ತರ ಕತೆಗಳ ತತ್ವ ಬೋಧೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿವೆ. ಶಿವನ ಪಂಚವಿಂಶತಿ ಲೀಲೆಗಳ ಏಳ್ನೂರೆಪ್ಪತ್ತು ಅಮರ ಗಣಂಗಳು ನೂರೊಂದು ವಿರಕ್ತರ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಇತಿಹಾಸ ಅಡಕವಾಗಿದೆ.

ಕಿಕ್ಕೇರಿ ನಂಜುಂಡಾರಾಧ್ಯನ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೫೦) 'ಭೈರವೇಶ್ವರ ಕಾವ್ಯ' ವು ವೀರಶೈವ ಕಥಾ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಮುಖ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಇದು ಕಥಾರತ್ನಕೋಶವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಈ ಎಲ್ಲ ಕವಿಗಳ ಪ್ರಭಾವವೂ, ಕಥಾ ರಚನೆಯ ಕೌಶಲ್ಯವನ್ನು ಕವಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ್ದರ ಫಲವಾಗಿ ತನ್ನ 'ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪುರಾತನರ, ಶಿವಶರಣ, ಶಿವಭಕ್ತರ ಕತೆಗಳನ್ನೂ, ಅಷ್ಟಾವರಣಗಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಲಕ್ಕಣ ದಂಡೇಶನ 'ಶಿವತತ್ವ ಚಿಂತಾಮಣಿ', ಗುಬ್ಬಿಯ ಮಲ್ಲಣಾರ್ಯನ 'ವೀರಶೈವಾಮೃತ ಪುರಾಣ' ದ ಪ್ರಭಾವವೇ ಕವಿಯ ವೀರಶೈವ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೆಣೆಯಲು ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ತನ್ನ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಶಿವಶರಣರ ಜೀವನ, ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಕತೆಗಳಿಗೆ ಅಳವಡಿಸಿ ಸುಂದರವಾದ ಕತೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.'ವೀರಶೈವ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಥಾ ಸಂಗ್ರಹ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿದೆ; ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾಗಿದೆ. ಕೇವಲ ಒಂದು ಕತೆಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಲು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡವು ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳಾದರೆ, ಬಿಡಿಯಾಗಿಯೋ ಇಡಿಯಾಗಿಯೋ ಈ ಕತೆಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವುವು ಹಲವು.'[೫೦]

'ಬಸವಣ್ಣನವರ ಪವಾಡಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಒಂದು ಸಂಧಿ ಮೀಸಲಿರಿಸಿದ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯು ಬಸವನೆಂಬತ್ತೆಂಟು ನೀಪಾರಿಯ ಸದೃಶ ಪವಾಡಗಳನೆಸಗಿ' (೧೯-೪೪) ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆ ಸೋಮನಾಥನ ತೆಲುಗು ಬಸವಪುರಾಣ, ಭೀಮಕವಿಯ ಕನ್ನಡಬಸವಪುರಾಣ, ಷಡಕ್ಷರ ಕವಿಯ 'ಬಸವ ಪುರಾಣ' ದ ಪ್ರಭಾವವು ಕವಿಯ ಮೇಲಾಗಿದ್ದು, ಹರಿಹರನ 'ಬಸವರಾಜ ದೇವರರಗಳೆ' ಯನ್ನು ಈ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬಸವಪುರಾಣ, ಬಸವರಾಜ ವಿಜಯದಂತೆ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತು ಕಥೆಗಳನ್ನು ಕವಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ವರ್ಣನಾ ಪ್ರಧಾನ್ಯತೆಯಿಂದ ದೂರವುಳಿದ ಲಿಂಗಣ್ಣಕವಿಯು ಘಟನಾ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವ ನೀಡಿದ್ದಾನೆ. ಬಸವಣ್ಣನವರ ಜೀವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನೂರಾರು ಶರಣರ ಬಗ್ಗೆ ಕವಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿ

೧. 'ಸಮಗ್ರ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೪. ಭಾಗ ೨.' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಡಾ.ಜಿ.ಎಸ್.ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಬೆಂಗಳೂರು. ೧೯೭೮. ಪು.೮೯೩.

೨. 'ಹೈದ್ರಾಬಾದು ಕರ್ನಾಟಕ ಹಾಡು ಪಾಡು.' ಅಮರೇಶ ನುಗಡೋಣಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೨೦೦೩. ಪು. ೧೭

೩. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೪.' ಪ್ರಧಾನ .ಸಂ. ಪ್ರೊ. ಬಿ. ಶೇಖ್ ಅಲಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭. ಪು. ೨೩೬.

೪. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೪.' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಪ್ರೊ. ಬಿ. ಶೇಖ್ ಅಲಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭. ಪು. ೨೩೭.

೫. 'ಸಮಗ್ರ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೫.' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಡಾ. ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಜ್ಞಾನ ಭಾರತಿ ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ೧೯೯೨. ಬೆಂಗಳೂರು. ಪು.೧.

೬. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೪.' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಪ್ರೊ. ಬಿ. ಶೇಖ್ ಅಲಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭. ಪು. ೨೩೭.

೭. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೪.' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಪ್ರೊ. ಬಿ. ಶೇಖ್ ಅಲಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭. ಪು. ೨೩೪.

೮. 'ಸಮಗ್ರ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೫.' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಡಾ. ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಜ್ಞಾನ ಭಾರತಿ ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಬೆಂಗಳೂರು. ೧೯೮೨.

೯. 'ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ.' ಮಳೆ ಸಂಚಿಕೆ. ಸಂ. ರಹಮತ್ ತರೀಕೆರಿ. ದಖನಿ ಕಲಾಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಯೋಗಿನಿಯರು. ಮೂಲ : ಎಂ.ಎಲ್. ನಿಗಂ. ಅನು : ಎಚ್.ಎಸ್. ಶ್ರೀಮತಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಹಂಪಿ. ೧೯೯೨.

೧೦. 'ಕೊಡೇಕಲ್ ಬಸವಣ್ಣ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ.' ಸಂಶೋಧಕರು. ಡಾ. ಬಸವಲಿಂಗ ಸೊಪ್ಪಿಮಠ. ಶ್ರೀ ಕೊಡೇಕಲ್ ಬಸವೇಶ್ವರ ಅಧ್ಯಯನ ಪೀಠ ಕೊಡೇಕಲ್. ೧೯೯೫. ಪು. ೧೭

೧೧. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೪.' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಪ್ರೊ. ಬಿ. ಶೇಖ್ ಅಲಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭. ಪು. ೨೮೦.

೧೨. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೪.' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಪ್ರೊ. ಬಿ. ಶೇಖ್ ಅಲಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭. ಪು. ೨೫೪.

೧೩. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೪.' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಪ್ರೊ. ಬಿ. ಶೇಖ್ ಅಲಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭.

೧೪. 'ಸಮಗ್ರ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೫.' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಡಾ. ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಜ್ಞಾನ ಭಾರತಿ ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಬೆಂಗಳೂರು. ೧೯೮೨. ಪು. ೧೨.

೧೫. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೪.' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಪ್ರೊ. ಬಿ. ಶೇಖ್ ಅಲಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭. ಪು. ೨೬೧.

೧೬. 'ದಾರಾಶೀಖೋ.' ಅಗ್ರಹಾರ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ. ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ ಹೆಗ್ಗೋಡು ಸಾಗರ. ೧೯೯೩. ಪು. ೧೧.

೧೭. 'ಸಮಗ್ರ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೫.' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಡಾ. ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಜ್ಞಾನ ಭಾರತಿ ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಬೆಂಗಳೂರು. ೧೯೮೨. ಪು. ೧೨, ೧೩.

೧೮. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೪.' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಪ್ರೊ. ಬಿ. ಶೇಖ್ ಅಲಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭. ಪು. ೨೬೦.

೧೯. 'ಶ್ರೀಪಾದರಾಜರು.' ಡಾ. ಟಿ.ಎನ್. ನಾಗರತ್ನ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೨೦೦೪. ಪು. ೩೩.

೨೦. 'ಸಮಗ್ರ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೪. ಭಾಗ ೨.' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಡಾ. ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಜ್ಞಾನ ಭಾರತಿ ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಬೆಂಗಳೂರು. ೧೯೭೮. ಪು. ೮೭೦.

೨೦. 'ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಗಾತಿ.' ಡಾ. ಕೀರ್ತಿನಾಥ ಕುರ್ತಕೋಟಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೫. ಪು. ೧೯೮.

೨೨. 'ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಗಾತಿ.' ಡಾ. ಕೀರ್ತಿನಾಥ ಕುರ್ತಕೋಟಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೫. ಪು. ೧೯೩.

೨೩. 'ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸರಾಯರು.' ಡಾ. ಕೆ. ಗೋಕುಲನಾಥ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೨೦೦೨ ಪು.೧೮.

೨೪. 'ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ. ಮಳೆ ಸಂಚಿಕೆ.' ದಖನಿ ಕಲಾಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಯೋಗಿನಿಯರು. ಮೂಲ : ಎಂ.ಎಲ್. ನಿಗಂ. ಅನು : ಎಚ್.ಎಸ್. ಶ್ರೀಮತಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೮. ಪು. ೯೫.

೨೫. 'ತಿರುಳ್ಗನ್ನಡ.' ಸ್ವಾಮಿರಾವ್ ಕುಲಕರ್ಣಿ. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಹರಿದಾಸರ ಕಾಣಿಕೆ.೧೯೯೩. ಪು. ೭೨.

೨೬. 'ಕೊಡೇಕಲ್ ಬಸವಣ್ಣ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ.' ಡಾ. ಬಸವಲಿಂಗ ಸೊಪ್ಪಿಮಠ. ಶ್ರೀ ಕೊಡೇಕಲ್ ಬಸವೇಶ್ವರ ಅಧ್ಯಯನ ಪೀಠ ಕೊಡೇಕಲ್. ೧೯೯೫. ಪು. ೬೪

೨೭. 'ಬಸವೇಶ್ವರ, ಜ್ಞಾನೇಶ್ವರ.' ಕೃಷ್ಣ ಮೆಣಸೆ. ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ. ಬೆಂಗಳೂರು. ೧೯೯೮. ಪುಟ ೮, ೯.

೨೮. 'ಸಮಗ್ರ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೪. ಭಾಗ ೨.' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಡಾ. ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಜ್ಞಾನ ಭಾರತಿ ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಬೆಂಗಳೂರು. ೧೯೭೮.

೨೯. 'ಸಮಗ್ರ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೪. ಭಾಗ ೨.' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಡಾ. ಜಿ.ಎಸ್.ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಜ್ಞಾನ ಭಾರತಿ ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಬೆಂಗಳೂರು. ೧೯೭೮. ಪು. ೮೭೬.

೩೦. 'ಸಮಗ್ರ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೪. ಭಾಗ ೨.' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಡಾ. ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಜ್ಞಾನ ಭಾರತಿ ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಬೆಂಗಳೂರು.೧೯೭೮. ಪು. ೮೮೪.

೩೧. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೩.' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಪ್ರೊ. ಬಿ. ಶೇಖ್ ಅಲಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭. ಪು. ೪೫.

೩೨. 'ಕೊಡೇಕಲ್ ಬಸವಣ್ಣ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ.' ಡಾ. ಬಸವಲಿಂಗ ಸೊಪ್ಪಿಮಠ. ಶ್ರೀ ಕೊಡೇಕಲ್ ಬಸವೇಶ್ವರ ಅಧ್ಯಯನ ಪೀಠ ಕೊಡೇಕಲ್. ೧೯೯೫.

೩೩. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೪.' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಪ್ರೊ. ಬಿ. ಶೇಖ್ ಅಲಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭. ಪು. ೯೦.

೩೪. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೪.' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಪ್ರೊ. ಬಿ. ಶೇಖ್ ಅಲಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭. ಪು. ೨೧೯.

೩೫. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೪.' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಪ್ರೊ. ಬಿ. ಶೇಖ್ ಅಲಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭. ಪು. ೨೩೪.

೩೬. 'ವೀರಶೈವಾಮೃತ ಪುರಾಣ ಭಾಗ ೧' ಸಂ. ಡಾ.ಆರ್.ಸಿ. ಹಿರೇಮಠ. ಎನ್.ಎಸ್.ಎಸ್. ಕಲ್ಯಾಣ ಕೇಂದ್ರ. ಬೆಂಗಳೂರು ೧೯೯೦. ಪು. ೨೪.

೩೭. 'ಸೂಫಿ ಪಥ ಮತ್ತು ಶರಣ ಪಥಗಳ ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನ' ಡಾ.ಅಬ್ದುಲ್ ಹಮೀರ್. ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿನಿ ಪ್ರಕಾಶನ. ಬೆಂಗಳೂರು ೧೯೯೮. ಪು. ೧೮.

೩೮. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೪.' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಪ್ರೊ. ಬಿ. ಶೇಖ್ ಅಲಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭. ಪು. ೨೫೯.

೩೯. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೪.' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಪ್ರೊ. ಬಿ. ಶೇಖ್ ಅಲಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭. ಪು. ೨೬೩.

೪೦. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೪.' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಪ್ರೊ. ಬಿ. ಶೇಖ್ ಅಲಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭. ಪು. ೪೫.

೪೧. 'ಧರ್ಮ ವಿಶ್ವಕೋಶ ೩' ಸಂ. ರಹಮತ್ ತರೀಕೆರಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಹಂಪಿ ೨೦೦೦. ಪು. ೨೬೫.

೪೨. 'ತಿಂಥಿಣಿ ಮೋನಪ್ಪಯ್ಯ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ' ಡಾ.ಎಂ.ಎಂ. ಪಡಶೆಟ್ಟಿ. ವೀರಶೈವ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ. ಜಗದ್ಗುರು ತೋಂಟದಾರ್ಯ ಸಂಸ್ಥಾನಮಠ. ಗದಗ ೧೯೯೨. ಪು. ೨೦.

೪೩. 'ಸಮಗ್ರ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೩' ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಮರ್ಶೆ ವಿಡಂಬನೆ. ಶೈಲಜಾ ಉಡಚಣ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಬೆಂಗಳೂರು. ೧೯೭೬. ಪು. ೧೯೯.

೪೪. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೩.' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಪ್ರೊ. ಬಿ. ಶೇಖ್ ಅಲಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭. ಪು. ೨೪೭.

೪೫. 'ಷಟ್ಪದಿ ಸಾಹಿತ್ಯ' ಕೆ.ಮರುಳುಸಿದ್ಧಪ್ಪ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಬೆಂಗಳೂರು. ೧೯೫೫. ಪು. ೩.

೪೬. 'ಲಕ್ಕಣ್ಣ ದಂಡೇಶನ ಶಿವತತ್ವ ಚಿಂತಾಮಣಿ' ಸಂ. ಎಚ್.ದೇವೀರಪ್ಪ ಎಂ.ಎ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕುಲಸಚಿವರು. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಧಾರವಾಡ. ೧೯೭೪.

೪೭. 'ವೀರಶೈವಾಮೃತ ಪುರಾಣ ಭಾಗ ೧' ಸಂ. ಡಾ.ಆರ್.ಸಿ. ಹಿರೇಮಠ. ಎನ್.ಎಸ್.ಎಸ್. ಕಲ್ಯಾಣ ಕೇಂದ್ರ. ಬೆಂಗಳೂರು ೧೯೯೦. ಪು. ೨೪.

೪೮. 'ಸಮಗ್ರ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೩.' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಡಾ. ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಜ್ಞಾನ ಭಾರತಿ ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಬೆಂಗಳೂರು. ೧೯೮೨. ಪು. ೨೧೦.

೪೯. 'ಲಕ್ಕಣ್ಣ ದಂಡೇಶನ ಶಿವತತ್ವ ಚಿಂತಾಮಣಿ' ಸಂ. ಎಚ್.ದೇವೀರಪ್ಪ ಎಂ.ಎ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕುಲಸಚಿವರು. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಧಾರವಾಡ. ೧೯೭೪. ಪು. ೨೮.

೫೦. 'ಗೌರವ' ಸಂ.ಶಿ. ಭೂಸನೂರು ಮಠ ಅಭಿನಂದನ ಗ್ರಂಥ. ಸಂ. ಡಾ.ಬಿ.ವಿ. ಶಿರೂರು. ವೀರಶೈವ ಅಧ್ಯನಯ ಸಂಸ್ಥೆ. ಜಗದ್ಗುರು ತೋಂಟದಾರ್ಯ ಸಂಸ್ಥಾನಮಠ. ಗದಗ. ೧೯೮೬. ಪು. ೩೯೪.

ಅಧ್ಯಾಯ ೪.

ಬಾರಮಾಸ

೪.೧. ಕಥಾವಸ್ತು

೪.೨. ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅನನ್ಯತೆ

೪.೨.೧. ಮಾಸಗಳ ಆಚರಣೆ

೪.೨.೨. ಜನಪದ ಆಚರಣೆ

೪.೨.೩. ಹಬ್ಬ ಆಚರಣೆಗಳು

೪.೧. ಕಥಾ ವಸ್ತು :

'ಬಾರಮಾಸ' ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಬಾರಮಾಸ' ಪ್ರಕಾರದ ಕೃತಿಗಳು ಸಿಗದೇ ಹೋದರೂ ಸಹ 'ನಿತ್ಯಾನಂದೇಶ್ವರಿ ಬಾರಮಾಸ ಪಾರಿಜಾತ' ಮತ್ತು ಕಲ್ಲೂರಿನ ಧೂಪದ ಮನೆತನದ ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನ ಬಾರಮಾಸ. ಇವೆರಡೇ ಈವರೆಗೆ ದೊರೆತ ಕೃತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಕನ್ನಡದ ಎಲ್ಲಾ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ವರ್ಣನೆಗಳಲ್ಲಿ ಋತುವರ್ಣನೆ ಇರಲೇಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವಿರುವುದರಿಂದಾಗಿ ಬಹುತೇಕ ಕಾವ್ಯಗಳು ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಋತುಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಮಾಸಗಳ ವರ್ಣನೆ ಬಂದಿದೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಸ್ತುತದ ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ಮಾತ್ರ ೧೨ ತಿಂಗಳುಗಳ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರತಿ ತಿಂಗಳು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಹಬ್ಬ, ಆಚರಣೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ಒದಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅದರ ಮೂಲಕ ಆಕಾಲದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಗಳ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದುಕಿನ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾನೆ.

ಬಾರಮಾಸ ೪೩ ಪದ್ಯಗಳ ಚಿಕ್ಕಕೃತಿ. ಕವಿಯು ಕಾವ್ಯಶಕ್ತಿಯು ಈ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದೆ. ಮೊದಲೆರೆಡು ಪೀಠಿಕಾ ಪದ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಫಲಶೃತಿಯನ್ನು ಹೇಳುವ ಪದ್ಯವೊಂದು ಹಾಗೂ ಕಲ್ಲೂರಿನ ವೆಂಕಟೇಶನನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಭಜಿಸಲು ಸೌಭಾಗ್ಯವೀವನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡ ಪದ್ಯಗಳೆರೆಡು ಇವೆ. ಪ್ರತಿ ಮಾಸಕ್ಕೂ ಒಂದು ಶ್ಲೋಕ, ಒಂದು ವೃತ್ತ, ಒಂದು ಪದ. ಹೀಗೆ ೧೨ ತಿಂಗಳುಗಳಿಗೆ ಇದೇ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದಾನೆ. ಒಂದೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ೬ ಋತು,ಗಳನ್ನು (ಪದ್ಯ ೩೯) ಒಂದೇ ವೃತ್ತದಲ್ಲಿ ದಶಾವತಾರಗಳನ್ನು (ಪದ್ಯ ೪೦) ಹೇಳಿ ತನ್ನ ಅದ್ಭುತ ಕಾವ್ಯಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿದ್ದಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಓದುಗರು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಕವಿಯ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು, ಕಾವ್ಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಚಕಿತರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದೊಂದು ಚಿಕ್ಕ ಕಾವ್ಯವಾದರೂ ಆತನ ಕಾವ್ಯಪ್ರತಿಭೆ ಕಾವ್ಯರಚನಾ ಶಕ್ತಿ ಓದುಗರನ್ನು ದಂಗು ಬಡಿಸುತ್ತದೆ. ಇದೊಂದು ಸುಂದರವಾದ ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾದ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೇ ಅಪರೂಪದ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ.

ಪೀಠಿಕಾ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಬಲಾರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬರುವೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಆಕೆ ಹೋಗಬೇಡ ದೂರದ ಪ್ರಯಾಣ ನೀನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬರಬೇಕಾದರೆ ಕಾಲಮಿತಿ ಯಾವುದು. ನೀನು ಹೋದರೆ ಕಾಮ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಡುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನನಗೆ ತೊಂದರೆ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ದಯಾಳು ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ನೀನು ಹೋಗಬೇಡ ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಇವಳ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳದ ಕೃಷ್ಣನು ಹೋಗಿ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಮುಂದೆ ೪ ನೇ ವೃತ್ತದಲ್ಲಿ ದ್ವಾರಕೆಗೆ ಹೋಗಿ ಬರುವೆನೆಂದು ಕೃಷ್ಣನೇ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯ ಈ ಒಂದು ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಓದುಗರನ್ನು ಗೊಂದಲಕ್ಕೀಡು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಬಾರಮಾಸ ಪ್ರತಿ ಮಾಸಕ್ಕೆ ಸಹ ಒಂದು ಶ್ಲೋಕ, ಒಂದು ವೃತ, ಒಂದು ಪದವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ನಂತರ 'ಎಂತು ಸೈರಿಸಲಾಪೆನು ಸಖಿ ಏಣಾಂಬಕಿ' ಎಂಬ ಅಳಲನ್ನು ತೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಪದ್ಯವೂ ಪ್ರತಿ ಮಾಸದ ನಂತರ ಬರುತ್ತದೆ.

ಮಾಸಗಳ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ಈಗ ಪ್ರಚಲಿತದಲ್ಲಿರುವ ಚೈತ್ರ ಮಾಸದಿಂದ ವರ್ಷವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸದೆ, ಮಾರ್ಗಶಿರ ಮಾಸವನ್ನು ವರ್ಷದ ಆದಿಮಾಸವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಮಾರ್ಗಶಿರ ಮಾಸದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ಬಹು ಸುಂದರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯ

ಚಿತ್ರಣವು ವಿರಹವನ್ನು ಮೈದಳೆದಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದೊಂದು ವಿರಹ ಕಾವ್ಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಮಾರ್ಗಶಿರ ಮಾಸದಿಂದ ಅಂತಹ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತುಂಬಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯ ಜೀವಜಂತುಗಳು ಸಹ ದನಿಯನ್ನು ಕಳಕೊಂಡಂತೆ ಮೌನವಾಗಿವೆಯಂತೆ. ಕಾರಣವೆಂದರೆ ತನ್ನ ಪ್ರಿಯತಮನನ್ನು ಅಗಲಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ಆಕೆ ಆತನ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಮೌನವಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಗಿಳಿ ಕೋಗಿಲೆಗಳ ಕಲರವ ನಿನಾದವು. ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ವೇದನೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದಾಗಿ ಅವುಗಳ ಬಾಯಿಗೆ ಬೀಗ ಬಿದ್ದಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ, ಕವಿ. ಹೇಮಂತ ಋತುವು ಪಕ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಬಾಯ್ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಿರಿ ಎಂದು ಹೇಳುವಂತೆ ಬಂದನಂತೆ!

'ವಿಜಾತೀ ಖತಿಪಿಕಮಿವರಿಂಗಂ ಬುದ್ಧಿವೇಳ್ವಂದಂತಾನು' ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ.

ಮಾರ್ಗಶಿರ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯತಮೆಯು ತನ್ನ ದುಃಖವನ್ನು ತೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಅವನು ನನ್ನನ್ನು ಅತಿ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸಂತೈಸುತ್ತಿದ್ದ, ಮೃಷ್ಟಾನ್ನ ಭೋಜನ ಮಾಡಿ, ತನ್ನಿಂದ ಗಂಧ ಲೇಪಿಸಿಕೊಂಡು, ಮೈತ್ರಿಯಿಂದ ತಾಂಬೂಲ ಮೆದ್ದು 'ಚನ್ನೆದ್ವಾರಕೆಗೆ ಹೋಗಿಬರುವೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹೋಗಿ ಬಿಟ್ಟನಲ್ಲ? ಇನ್ನು ಈ ಮಾರ್ಗಶಿರ ಮಾಸವು ಹಿಮಮಾಸ, ಈ ಛಳಿಯನ್ನು ಅವನಿಲ್ಲದೇ ಹೇಗೆ ಕಳೆಯಲಿ ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾಳೆ.

ಎಳ್ಳಮವಾಸ್ಯೆಯ ವೇಳೆಗೆ ಹಿಂಗಾರಿ ಬೆಳಸು ತುಂಬಿ ನಿಂತಿರುತ್ತದೆ. ಆಗ ಅದು ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳುವ ಕಾಲ. ಬಿಳಿಜೋಳ, ಗೋದಿ ಹೊಸತೆನೆಗಳಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸಿದರೆ ಅಗಸೆ ಕುಸುಬೆಗಳ ಹೂಗೊಂಚಲು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಕಡಲೆ ಸುಲಿಗಾಯಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಯುಗಾದಿ ವೇಳೆಗೆ ಆ ಬೆಳೆ ಮಾಗಿ ಭೂಮಿಯ ಸೊಬಗೇ ಮಾಯವಾಗುವುದು. ಅದನ್ನು ತಿಳಿದ ಒಕ್ಕಲಿಗ ತುಂಬಿದ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಊಟ ಮಾಡಲು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಚರಗ ಎಂಬ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಮುಂಗಾರಿನವರು ಸೀಗೆಹುಣ್ಣಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯ ಬೆಳೆ ಪೂಜಿಸಿ ಚರಗ ಚೆಲ್ಲಿದರೆ, ಹಿಂಗಾರಿನವರು ಎಳ್ಳಮವಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಚರಗ ಚೆಲ್ಲುತ್ತಾರೆ.

ಚರಗ ಚೆಲ್ಲಲು ಹೋಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದಿನ ದಿನ ರಾತ್ರಿಯಿಂದ ಬೆಳಗಿನವರೆಗೆ ಸವಿಸವಿ ತಿನಿಸು, ಎಳ್ಳು ಹೋಳಿಗೆ, ಸಜ್ಜೆರೊಟ್ಟಿ, ಬದನೆಕಾಯಿ, ಕಟಾಮ್ಲಿ, ಕೆನೆಮೊಸರು ಮುಂತಾದ ಆಹಾರ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಎತ್ತು, ಬಂಡಿ ಸಿಂಗರಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಪರಿವಾರದ ಜೊತೆಗೆ ತನ್ನ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನವರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೊಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬೆಳೆಯನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ತಾವು ತಂದ ಆಹಾರ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಎಡೆಯಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾ 'ಹುಲುಹುಲುಗ್ಯೋ ಚೆಳಂಬರಿಗ್ಯೋ' ಎಂದು ಹೊಲದ ಸುತ್ತ ಎಡೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ. (ಹುಲ್ಲು ಹುಲ್ಲಿಗೂ ಚೆಲ್ಲಲಿ ಅಮೃತ ಎಂಬ ಮಾತು ಹುಲುಹುಲುಗ್ಯೋ ಚೆಳಂಬರಿಗ್ಯೋ ಎಂದು ಗ್ರಾಮ್ಯರಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಗೊಂಡಿದೆ). ನಂತರ ಅವರೆಲ್ಲಾ ಆನಂದದಿಂದ ಊಟ ಮಾಡುವರು. ಈ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಚರಗ ಚೆಲ್ಲುವುದು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಮುಂದೆ ರೈತನು ರಾಶಿಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬುತ್ತಿ ಮಾಡಿ ರಾಶಿಗೆ ಎಡೆ ಮಾಡಿ ಚರಗವನ್ನು ಚೆಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಬಹುತೇಕ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಡೆಗೆ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಬಿಳಿಜೋಳ ಬೆಳೆಯುವವರೆಲ್ಲಾ ಈ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಯೇ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಕಲ್ಲೂರು ಸಹ ಬಿಳಿಜೋಳ ಬೆಳೆಯುವ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದು ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಆ ಭಾಗದ ಭೌಗೋಳಿಕ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು

ತುಂಬ ಸೊಗಸಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಕಾವ್ಯ ನಾಯಕಿಗೆ ಇಂತಹ ಅವಕಾಶದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳಲು ತನ್ನ ನಾಯಕನಿಲ್ಲವಲ್ಲ ಎಂದು ಕೊರಗುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ.

ಈ ಮಾರ್ಗಶಿರ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಎಳ್ಳಮವಾಸ್ಯಗೆ ಸತಿಪತಿಗಳೊಂದಾಗಿ ಅನೇಕ ಹಬ್ಬಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂಪಾಷಷ್ಠಿಯೂ ಒಂದು 'ಮಾರ್ಗಶಿರ ಶುದ್ಧ ಆರನೆಯ ತಿಥಿ ಸಂಪಾಷಷ್ಠಿ' (ಸ್ಕಂದ ಷಷ್ಠಿ ಎಂದೂ ಇದನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ). ಹೊಸ ಬೆಳೆ ಬಂದಾಗ ಆಚರಿಸುವ ಒಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯ. ಆದರೆ ಇದು ಮಾರ್ಗಶಿರ ಶುದ್ಧದ ಸಂಪಾಷಷ್ಠಿ. ಹೊಸ ದಂಪತಿಗಳು ಹರಿವಾಣದಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣು ಹರವಿ, ಜೋಳದ ಕಾಳು ಊರಿ ನೀರು ಹಾಕಿ ೩ ದಿನ ಬಿಸಿಲಿಗೆ ಇಡುವರು. ಅವು ಮೊಳಕೆಯೊಡೆವವು. ಈ ಮೊಳೆಕೆಯಿಂದ ಮುಂದಿನ ಬೆಳೆಯ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿಯುವರು'[೧] ದೀಪಗಳ ಸಂಭ್ರಮವೂ ಹೇಳತೀರದು. ಆಷಾಢ ಶುಕ್ಲ ಷಷ್ಠಿ ದಿನ ಶಿವನ ಪುತ್ರನಾದ ಷಣ್ಮುಖ ಈತ ದೇವತೆಗಳ ಸೇನಾಪತಿಯೂ ಹೌದು. ಈತನನ್ನು ಸುಬ್ರಮಣ್ಯ ಅಥವಾ ಸ್ಕಂದ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. 'ಸತ್ಪುತ್ರ ಸಂತಾನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ, ರೋಗಪೀಡಿತ ಮಕ್ಕಳ ಆರೋಗ್ಯ ಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ಆಚರಿಸುವ ಹಬ್ಬವಿದು. ದೀಪಗಳನ್ನು, ಹೊಸ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಆಟಕ್ಕಾಗಿ ಕೋಳಿ ಹುಂಜಗಳನ್ನು ದಾನ ಕೊಡುವುದು ಈ ಹಬ್ಬದ ವಾಡಿಕೆ'[೨] ಈ ಹಬ್ಬದ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನನಲ್ಲನಿಲ್ಲದ ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿ ಚಂದ್ರನಿಲ್ಲದ ಆಕಾಶದಂತೆ ಆಗಿದೆಯೆಂದು ಆಕೆ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ.

ಮಾರ್ಗಶಿರ ಕಳೆದು ಬರುವುದೇ ಪುಷ್ಯಮಾಸ. ಈ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಬನದ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯಂದು ಸಂಭ್ರಮ ಚಳಿಯಂತೂ ಹೇಳತೀರದು. ಚಳಿಗೆ ಬನ ಚಿಗುರುವುದೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಇದೆ. ಅಂತಹ ಚಳಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಚಳಿಗೆ ಹೆದರಿದ ದೇವಾನುದೇವತೆಗಳೇ ತಮ್ಮನ್ನು ತಂತಮ್ಮ ತರುಣಿಯರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡರಂತೆ, ಸೀತಕ್ಕೆ ಹೆದರಿದ ಹರಿಯು ತನ್ನದೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ಹರನು ತನ್ನ ಅರ್ಧಶರೀರದಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಹ್ಮನು ತನ್ನ ನಾಲಿಗೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅವರನ್ನು ಇರುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡರೆಂದ ಮೇಲೆ ಮಿಕ್ಕವರ ಪಾಡೇನು? ಅಂದರೆ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಹೆಂಡಂದಿರನ್ನು ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳು ತಮ್ಮ - ತಮ್ಮ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನ್ನು ಕವಿ ಸುಂದರವಾದ, ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿರುವುದು ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನ ಕಥನ ಶಕ್ತಿಗೆ ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ. ದೇವತೆಗಳಂತೆ ನೀವೂ ಈ ಚಳಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಹೊಂದಿರಿ ಎಂದು ಪುರುಷರಿಗೆ ಹೇಳುವಂತೆ ಪುಷ್ಯಮಾಸ ಬಂತಂತೆ. ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಈ ಚಳಿ ಇಷ್ಟೊಂದು ಘಾಸಿಗೊಳಿಸಿತು ಎಂದ ಮೇಲೆ ಮನುಷ್ಯರೂ ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ಸಮರ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ತಪ್ಪೇನು ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ ಕವಿ.

ಪ್ರಸ್ತುತದ ಕಾವ್ಯದ ನಾಯಕಿ ಜೊತೆಗಾರನಿಲ್ಲದೆ ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಜೊತೆಗೆ ಮೈಕೊರೆಯುವಂತಹ ಚಳಿ ಬೇರೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಇನಿಯ ಏಕೆ ಹೋದನೋ ಎಂದು ಆ ಚಳಿಗೆ ನಡುಗುವಂತೆ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಇಂತಹ ಚಳಿಗೆ ಔಷಧವೆಂದರೆ ತನ್ನಿನಿಯರೊಡನೆ ಒಂದಾಗುವುದೆಂದು ಸಮ್ಮೋಹಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಲಲನಾರತ್ನ ಕುಲಕ್ಕೆ ಚಳಿಯನ್ನೋಡಿಸುವ ಮಾರ್ಗವೆಂದರೆ ತಂತಮ್ಮ ಪುರುಷರ ಆಲಿಂಗನವೇ ನಿಶ್ಚಯವಾದದೆನ್ನಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ಕಾವ್ಯ ನಾಯಕಿಗೆ ತನ್ನಿನಿಯನಿಲ್ಲದೆ ಹೇಗೆ ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಬಳಲುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ತನ್ನ ಸಖಿ ಭೃಂಗಾಳಿಕಾಗೆ ತನ್ನ ಮನದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅರುಹಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ.

ಪುಷ್ಯಮಾಸದಲ್ಲಿ ಬನದ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ಸಂಭ್ರಮ. ಈ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಅವರಾತ್ರಿ ಅಮವಾಸ್ಯೆ ಇದ್ದು, ಸಂಕ್ರಾಂತಿಯ ಸಂಭ್ರಮವು ಮೈದೆರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಪತಿಯಿದ್ದ ಹೆಂಗಳೆಗೆ ಪಾರಿತೋಷವಿದ್ದ ಹಾಗೆ. ಅತಿಯಾದ ಚಳಿ ಇರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಕವಿ ರಸಿಕತೆಯಿಂದ ಹೇಳಿದ ಮಾತಿದು. ಹೊಸ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ನಾನಾ ವಸ್ತು, ಸಾಮಾಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟು ಸೌಭಾಗ್ಯವತಿಯರಿಗೆ ಬಾಗೀನ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬಾಗೀನ ಅಂದರೆ ವ್ರತ ಮುಕ್ತಾಯವಾದ ಮೇಲೆ ಮುತ್ತೈದೆಯರಿಗೆ ಅಥವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ನೀಡುವ ಕಾಣಿಕೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಉಡುಗೊರೆ, ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಗಂಧ ಕುಂಕುಮಗಳನ್ನರ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಚಳಿಗಾಲಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯವಾದ ಎಳ್ಳು, ಬೆಲ್ಲದ ಅರ್ಪಣೆಯೂ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿ ಮನೆಯಲ್ಲೂ ಸಂಕ್ರಮಣದ ಸ್ನಾನ ಸಂಭ್ರಮಾಚರಣೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಕಾವ್ಯನಾಯಕಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅಂತಹ ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳಲಾಗದೆ ಪರಿತಪಿಸುತ್ತಾಳೆ.

ಮಾಘಮಾಸವು ಪುಷ್ಯಮಾಸದ ನಂತರ ಬರುವ ತಿಂಗಳು, ಮೈಕೊರೆಯುವ ಚಳಿ. ಮಾರ್ಗಶಿರ ಮತ್ತು ಪುಷ್ಯಮಾಸ ಚಳಿಗೆ ಹೆಸರಾದ ತಿಂಗಳು. ಅತಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಚಳಿ ಇರುವುದು ಆವಾಗ್ಯೆ. ಬನಚಿಗುರುವ ಚಳಿ ಇರುತ್ತೆಂದು ಜನಪದರ ನಂಬಿಕೆ. ಅಂದರೆ ಅಂತಹ ಮೈಕೊರೆಯುವ ಚಳಿ. ಕಾರ್ತಿಕ ಮಾಸದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಚಳಿಯು ಪುಷ್ಯಮಾಸದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಛ್ರಾಯ ಸ್ಥಿತಿಗೇರುತ್ತದೆ. 'ಪಾಂಡವರು ವನವಾಸದೊಳಗೆ ಚಳಿಯನ್ನು ತಡೆದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಬರಲೆಂದು ಒಕ್ಕಲಿಗ ದನದ ಹಟ್ಟಿಗಳ ಬಾಗಿಲು ಮುಂದೆ ಸೊಪ್ಪೆಯ ಕಿಚ್ಚು ಮಾಡಿ ಅದರಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ಗಣಜಲಿ, ಹೆಬ್ಬೇವು ಮೊದಲಾದ ತಪ್ಪಲು ಚೆಲ್ಲಿ ಹೊಗೆ ಏಳಲು ಒಳಗಿರುವ ದನಗಳನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ಕಿಚ್ಚು ಹಾಯಿಸುವನು. ಪಾಂಡವರು ಮನೆಯನ್ನು ಸೇರುವ ಆ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಆ ಹೊಗೆಯ, ಝಳವು ದನಕರುಗಳಿಗೆ ತಾಕಿದರೆ ಚಳಿ ಹತ್ತುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ನಂಬುಗೆ ಇದೆ'[೩]. ಕಮಲ, ನೈದಿಲೆ ಮುಂತಾದ ಹೂಗಳು ಸೀತದಿಂದ ಕುಂದಿ ಹೋದಂತೆ ಕಳೆಗುಂದಿರುತ್ತವೆ. ಈಗಲು ಕಾಮನು ತನ್ನ ಕಡೆಗಣ್ಣ ನೋಟವನ್ನು ಪ್ರಮುದೆಯರೆಡೆಗೆ ಬೀರುತ್ತಾನೆ. ಆತನು ನೋಟವು ಬಿಟ್ಟ ಬಾಣದಂತೆ ಹೆಂಗಳೆಯರಿಗೆ ನಾಟುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಬಾಣದ ಆಘಾತ ಹೇಳಲಸದಳ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ ಕವಿ. ಈ ಚಳಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಒಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಕವಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕೋಗಿಲೆಯು ಕಾಗೆಯ ಗೂಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ತನ್ನ ತತ್ತಿಗಳನ್ನಿಡುತ್ತದೆ. ಕಾಗೆಗೆ ಅದು ತಿಳಿಯದೇ ಆ ತತ್ತಿಗಳು ತನ್ನದೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿ ಅವಕ್ಕೂ ತನ್ನ ತತ್ತಿಗಳ ಜೊತೆ ಕಾವು ಕೊಟ್ಟು ಮರಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಕೋಗಿಲೆಯ ಮರಿಗಳು ಹೊರ ಬಂದು ಪರಪುಟ್ಟವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಇದೇ ಆಕಾಲವೆಂದು ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ಗುರುತಿಸುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಆತನು ಹೊಂದಿದ ಸಂಬಂಧದ ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಮಾಘದ ಚಳಿ ಎಂತಾದ್ದು ಎಂಬುದನ್ನು ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ಬಹು ಸುಂದರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಕಮಲ ಕುಮುದ ಬಾಣಂ ಸೀತದಿಂ ಕುಂದಲೇನುಂ
ಪ್ರಮುದೆಯರ ಕಟಾಕ್ಷ ಬಾಣದಿಂ ಕೊಲ್ವ ಮಾರಂ

ಬಾರಮಾಸ. ಶ್ಲೋಕ ೯.

ಬೆಂಕಿಯಿಲ್ಲದೆ ಆಕೆಯ ದೇಹವನ್ನು ಹೇಗೆ ಸುಡಬಹುದು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಮಾಘಮಾಸವೇ. ಸಾಕ್ಷಿಯಂತೆ! ಆತ ಚಳಿಯು ಬೆಂಕಿಯೊಂದಿಗೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದ್ದಾನಂತೆ! ಕೇವಲ ಒಂದೇ ಹೂ ಬಾಣವನ್ನಲ್ಲದೆ. ಅವಳ ಬಾಣ

ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನಂತೆ. ತನ್ನ ಇನಿಯನಿಲ್ಲದೊಂದಾರೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾಮನ ಬಾಣವೂ ನಾಟಿದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಆಕೆಗೆ ಹಗಲು ಇರುಳು ಒಂದಾಗಿ ಹೋಗಿದೆ. ರಾತ್ರಿ ನಿದ್ರೆಯಿಲ್ಲ. ಹಗಲು ಸರಿಯಾಗಿ ಊಟವಿಲ್ಲ. ಈ ರೀತಿ ತನ್ನ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದಂತೆ ಮಾಡಿದವನೇ ಕೃಷ್ಣ. ಅವನಿಗೂ ಇಂತಹ ಗತಿಯನ್ನು ತರುವೆ 'ಸಖಿರತ್ನವೆ' ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ. ಆಯಾ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ದಶಾವತಾರದ ಕಲ್ಪನೆ ತುಂಬಿದ್ದಾನೆ. ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದಂತೆ ಇರುವುದು ಕೃಷ್ಣಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಮೀನು - ಮತ್ಸ್ಯಾವತಾರದ ಕಲ್ಪನೆ ಮೂಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಓಗೆ ಕವಿಯು ಒಂದೊಂದು ಅವತಾರಕ್ಕೆ ಒಂದೊಂದು ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೂಚ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಆತನ ಕಾವ್ಯಶಕ್ತಿಯ ಹರವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ವಿದ್ವತ್ ಮಂಡಲಿ ತಲೆದೂಗಿರಲೇಬೇಕು.

ಶಿಶಿರ ಋತುವಿನ ಮೊದಲ ಮಾಘಮಾಸದಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಕೆಲವು ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಕವಿ ದಾಖಲಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮಾವು, ನೇರಿಳೆ, ಬೇವಿನ ಗಿಡಗಳ ಎಲೆಗಳುದುರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಬೋರೆಗಿಡವು ಫಲಭರಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಶಿವರಾತ್ರಿಯ ಜಾಗರಣೆಯ ಸಂಭ್ರಮ. ಭಕ್ತರೆಲ್ಲರೂ ಜಪ-ತಪ -ಪೂಜೆ ಮುಂತಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುತ್ತಾರೆ. 'ಮಾಘಮಾಸದ ಶುಕ್ಲ ಪಕ್ಷದ ಸಪ್ತಮಿ ದಿನದಂದು ರಥಸಪ್ತಮಿ ಅಂದು ಸೂರ್ಯನ ರಥಕ್ಕೆ ಪೂಜೆ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ರಂಗವಲ್ಲಿಯಿಂದ ರಥವನ್ನು ಬರೆದು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಾಲನ್ನು ಉಕ್ಕೂ ಬರುವಂತೆ ಕಾಯಿಸಿ, ಪಾಯಸ ಮಾಡಿ ಸೂರ್ಯ ನಾರಾಯಣನಿಗೆ·ನೈವೇದ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಎಕ್ಕೆಯ ಎಲೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವ ವಿಧಿ ಇದೆ'[೪] ಸೂರ್ಯನ ಆಚರಣೆಯು ಇಡೀ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಹು ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ನಮ್ಮ ಹಿಂದಿನವರು ತಮ್ಮ ಆರೋಗ್ಯ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಧಿಯಿಂದ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ದೇಹದಾರ್ಢ್ಯ, ರೋಗ ನಿವಾರಣೆಗೆ ಸೂರ್ಯರಾಧನೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವಿದೆ. 'ಮಾಘಶುದ್ಧ ಸಪ್ತಮಿ ದಿನ ಬರುವ ರಥಸಪ್ತಮಿಯಂದು ನಡೆಸಬೇಕಾದ ವ್ರತ ಸೂರ್ಯರಾಧನೆ ಮೂಲಕ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತಿತರ ಸದಾಶಯಗಳ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ, ಆ ದಿನ ಸ್ನಾನಾದಿಗಳಿಂದ ಶುಚಿರ್ಭೂತರಾಗಿ, ಇಡೀ ದಿನ ಉಪವಾಸ ರಾತ್ರಿ ಜಾಗರಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಸ್ತೋತ್ರ, ಭಕ್ತಿಗೀತೆ, ಗಾಯನಗಳಿಂದ ರಥರೂಢನಾದ ಸೂರ್ಯದೇವನ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಶ್ರದ್ಧಾ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪುಷ್ಪಗಳು, ಕೇಸರಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಪೂಜಾ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಆರಾಧಿಸಿ, ಗುರುಗಳಿಗೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದಾನ ನೀಡುವುದು ಈ ವ್ರತದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬೇಕಾದ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯಗಳು'.[೫] ಬಹುಶಃ ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಪೊಂಗಲ್ ಆಚರಣೆಯ ಪ್ರಭಾವವು ಕವಿಯ ಮೇಲಾಗಿರಬಹುದು. ಈ ವೇಳೆಗೆ ಕುಂಬಳಕಾಯಿ ದಾನವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ನಿತ್ಯ ಸ್ನಾನ, ದಾನ, ಧ್ಯಾನ ಮುಂತಾದ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಕಾವ್ಯನಾಯಕಿಗೆ ತನ್ನಿನಿಯ ಕೃಷ್ಣನಿಲ್ಲದೇ ಹೋದದ್ದರಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿ-ರೆಕ್ಕೆ ಮುರಿದ ಹಕ್ಕಿಯಂತಾಗಿದೆ ಎಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ.

ಮಾಘ ಮಾಸ ಕಳೆದು ಫಾಲ್ಗುಣ ಮಾಸವು ಬಂದಿತು. ಚಳಿಯು ತನ್ನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ತೆರವು ಮಾಡಿ ಹಿಮಾಲಯ ಪರ್ವತದ ಕಡೆಗೆ ಹೋಯಿತು. ಆಗ ಚಳಿಯು ಕಾಟವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಬಿಸಿಲಿನ ಪ್ರಖರತೆಯೂ

ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಸಮತೋಲನದ ಕಾಲವೇ ಶಿಶಿರವಾಗಿದೆ. ಚಳಿಗೆ ನೀನು 'ಮುಂದಂಜಬೇಡಾ ಬಲುನಡೆತರುತಿರ್ಪಂ' ಎಂದು ಶಿಶಿರವು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದೆ. ಶಿಶಿರ ಋತುವಿನ ಅಂತ್ಯಮಾಸವಾದ ಫಾಲ್ಗುಣ ಬಂತೆಂದು ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಫಾಲ್ಗುಣ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಆಗಸದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಮೋಡ, ಮಳೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಸ್ವಚ್ಛ, ಶುಭ್ರವಾದ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ಚಂದಿರನ ಬೆಳ್ದಿಂಗಳ ಸಂಭ್ರಮ ಹೇಳತೀರದು. ಬೆಳದಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಬೆಳ್ದಿಂಗಳು ಭಾರತ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯದ್ದೆ ಎಂದು ಜಾನಪದರ ಅಭಿಮತವಾಗಿದೆ ಆದರೆ ಕಾವ್ಯ ನಾಯಕಿಗೆ ಅದು ವಿರಹದುರಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದೆ. ಬೆಳ್ದಿಂಗಳು ಶೈತ್ಯವೆಂದು ನುಡಿವರು. ಆದರೆ ಇದು ಬೇಗೆಯುಂಟು ಮಾಡಿದೆ. ಆಕೆಗೆ ತನ್ನ ಇನಿಯನಿಲ್ಲದೇ ಹೋದದ್ದು ಆಕೆಯ ಕಾಲೇಳದಂತಾಗಿದೆಯಂತೆ. ಕೃಷ್ಣನು ಬಂದಾಗ ಅವನಿಗೂ ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಅಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಕೂರ್ಮಾವತಾರದ ಸೂಚನೆಯಿದೆ.

ಫಾಲ್ಗುಣ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಹಿತ ಮಿತ ವಾತಾವರಣವಿದ್ದು, ಫಲ-ಪುಷ್ಪಗಳ ಉಲ್ಲಾಸವು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಹೋಳಿ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ಸಂಭ್ರಮ ಈಕಾಲದ್ದೆ. ಫಾಲ್ಗುಣ ಶುಕ್ಲ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಂಭ್ರಮೋತ್ಸಾಹಗಳಿಂದ ಈ ಹಬ್ಬವನ್ನಾಚರಿಸುವ ದೃಶ್ಯವಿದೆ. ಪಿಚಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಪರಸ್ಪರ ಎರಚಾಡುತ್ತಾರೆ. ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣ, ಕುಂಕುಮಗಳ ಬಳಕೆ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ ಕವಿ. ಜನರೆಲ್ಲಾ ಈ ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿರಬೇಕಾದರೆ ಕೃಷ್ಣಕಾಂತೆಗೆ ತನ್ನ ಇನಿಯನಿಲ್ಲದ ಅಳಲಿನಿಂದಾಗಿ. ಗೋವಿಂದನ ಪೂಜೆಗೆ ಪುಷ್ಪ, ಪತ್ರಿ ತರಲು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ.

ಫಾಲ್ಗುಣ ಜಾರಿ ಚೈತ್ರ ಬಂದಿತು. ಚೈತ್ರವೆಂದರೆ ಚಿಗುರು, ಹೊಸ ಹಸಿರು-ಆನಂದ. ಋತುಗಳ ರಾಜ ವಸಂತನ ಆಗಮನ. ಈ ಮಾಸ ಬರುತ್ತಲೇ ಈ ಹಿಂದೆ ಮಾರ್ಗಶಿರ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಹಕ್ಕಿ-ಪಕ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಹಾಕಿದ್ದ ಬಾಯಬೀಗ ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದಂತೆ. ಅಂದರೆ ಗಿಳಿ, ಕೋಗಿಲೆ, ಕಾಜಾಣವೇ ಮೊದಲಾದ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಬಹು ಆನಂದದಿಂದ ಹಾಡುತ್ತವೆ. ಹಾಡುವ ಹಕ್ಕಿಯ ದನಿ ಗಿಡಗಂಟಿ ಕೊರಳೊಳಗಿಂದ ಬಂದ ನಾದವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳುವಂತಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣಕಾಂತೆಗೆ ಇದು ಕಸಿವಿಸಿಯುಂಟು ಮಾಡಿದೆ. ಈ ಹಕ್ಕಿಗಳು ಹಾಡಕಲಿತದ್ದು ತನ್ನಿಂದಲೆ, ಮಾತು ಕಲಿತದ್ದು ತನ್ನಿಂದಲೇ, ಆದರೆ ಅವುಗಳ ಹಾಡು, ಮಾತುಗಳು ತನ್ನ ಒಂಟಿತನವನ್ನು ಅಣಕಿಸುತ್ತವೆನೋ ಅನ್ನುವಂತೆ ಈಕೆಗೆ ಕೇಳಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಹಕ್ಕಿಗಳ ಇಂಚರದಿಂದಾಗಿಯೂ ನಾಚಿಕೆಯೆನಿಸಿ ತನ್ನ ಮೋರೆಯನ್ನು ನೆಲಕ್ಕೆ ಹಾಕಿದ್ದಾಳೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಕೃಷ್ಣನೆ ಅವನಿಲ್ಲದ್ದೆ ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕಾರಣ. ತನ್ನ ಮುಖವೆತ್ತಿ ತಿರುಗದಂತೆ ಅವಮಾನಗೊಳಿಸಿದ ಕೃಷ್ಣ ಬಂದರೆ ತಾನೂ ಅವನ ಮುಖ ನೆಲ ನೋಡುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ ಮುಖ ನೆಲಕೆ ತಿರುಗಿ ನೋಡುವಂತೆ ಇದ್ದುದು ವರಾಹ. ಈ ಅವತಾರದ ಕಲ್ಪನೆ ಇಲ್ಲಿ ಇದೆ.

ಚೈತ್ರ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಬಿಸಿಲು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಬಲಿಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಪುರಾಣ, ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ನೀರದಾನ (ಜಲದಾನ) ಅನ್ನದಾನಗಳಿಗೆ ಮಹತ್ವ ನೀಡಿವೆ. ನೀರಿನ ಅರವಟಿಗೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂಬ ಶಾಸ್ತ್ರ ನಿಯಮವಿದೆ. ಕವಿಯ

ಅನ್ನ, ನೀರಿನ ಅರವಟಿಗೆ ಸ್ಥಾಪನೆ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ವಸಂತ ಋತುವಿನ ಆಗಮನದಿಂದಾಗಿ ಪ್ರೇಮಿಗಳಿಗೆ ಇದೊಂದು ಶುಭ ಘಳಿಗೆಯಾಗಿದೆ. ಪ್ರೇಮಿಗಳು ವನ ವಿಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಜಲಕ್ರೀಡೆಯನ್ನಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅದೇ ತಾನೆ ಚಿಗುರಿದ ಚಿಗುರುಗಳಿಂದ ಸಿಂಗರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅದೇ ತಾನೇ ಅರಳಿದ ಹೂಗಳನ್ನ ಮುಡಿದುಕೊಂಡು ಸಂಭ್ರಮಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸತಿ-ಪತಿಗಳೊಂದಾಗಿ ಆನಂದದಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಸಂತೋಷಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಸಿಹಿ-ತಂಪು ಪಾನೀಯ ದಾನದ ಜೊತೆಗೆ, ಕಬ್ಬಿನ ದಾನ ಇದ್ದ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಕೃಷ್ಣನಿದ್ದರೆ ತಾನೂ ಸಹ ಇಂತಹ ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳಬಹುದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆತನಿಲ್ಲ ಅದಕ್ಕೆ ತನಗೆ ವಿಪರೀತ ಕೊರಗುಂಟಾಗಿದೆ ಎಂದು ತನ್ನ ಸಖಿಗೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ.

ಚೈತ್ರ ಜಾರಿ ವೈಶಾಖ ಬಂದಿತು. ಕಾಮ ಗಿಳಿಯವಾಹನವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡವ. ಶಾಖವನ್ನೆ ಸಹಸ್ಥಾನನ್ನಾಗಿಸಿ ಕುದುರೆಯನ್ನೇರಿಕೊಂಡು, ತೀವ್ರವಾದ ಗಾಳಿಯ ಮತ್ತು ತಾಪದ ವೈಶಾಖನೊಡಗೂಡಿ ಬಂದನು. ಕಾಡಿಗೆ ಈ ಚೈತ್ರ ವೈಶಾಖ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಕಾಳ್ಗಿಚ್ಚಿನ ಭಯ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಕಾಡಿನ ಇಲಿಗಳು, ಬಿದಿರಕ್ಕಿಯನ್ನು ತಿನ್ನಲು ಎಲ್ಲೆಂದರಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡುತ್ತವೆ ಅವು ಕೊರೆದ ಬಿಲಗಳಿಂದ ಬಿದಿರು ಒಣಗಿ ಗಾಳಿಗೆ ಪರಸ್ಪರ ತಿಕ್ಕಿ, ತಿಕ್ಕಿ ಶಾಖದಿಂದ ಬೆಂಕಿ ಹುಟ್ಟಿ ಕಾಳ್ಗಿಚ್ಚು ಹಬ್ಬಿ ಕಾಡು ನಾಶವಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿರುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕಾಳ್ಗಿಚ್ಚಿನ ಉರಿ ಆಕೆಯ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದು ಅದರಿಂದ ಬೇಯುತ್ತಲೇ ಇದ್ದುದ್ದಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ.

ಕೃಷ್ಣಕಾಂತೆ ತನ್ನ ಸಖಿಯಳ ಮುಂದೆ 'ಎಲೆ ಕರ್ಬಿನಬಿಲ್ಲೆ' ಎಂದು ಆತ್ಮೀಯವಾಗಿ ಸಂಬೋಧಿಸುತ್ತಾ, ಕೃಷ್ಣನ ಸುಳಿವೇ ಇಲ್ಲ. ನನಗೆ ಯಾವುದರಲ್ಲೂ ಆಸಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ವಸಂತಋತುವಿನ ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವೇ ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿದೆ. ಹೂವಿನಲ್ಲಿ ಸುವಾಸನೆ ಮಾಯವಾದಂತೆ ಬೆಲ್ಲದಲ್ಲಿ ಸಿಹಿ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಅನಿಸಿದೆ. ಈ ಸುಂದರ ವಸಂತಮಾಸಹೂಚಿಗುರು, ತಳಿರುಗಳೆಲ್ಲ ಕಲ್ಲು ಮುಳ್ಳುಗಳಂತೆ ಭಾಸವಾಗಿದೆ. ನನ್ನ ಬಗೆಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಮಾತಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತಾಗಿದೆ. 'ಬಚ್ಚುಬಾಯಿ' ಎಂದು ಸರ್ವರೂ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದರೆ ತಾನೂ ಸರ್ವರ ಆಡಿಕೆಯ ವಸ್ತುವಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಸೌಭಾಗ್ಯದ ಗತಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂತಲ್ಲ ಎಂದು ಕೊರಗುತ್ತಾಳೆ. ಕೃಷ್ಣ ಬರಲಿ ಆತನನ್ನೂ ಹಲ್ದೆರೆದು ತೋರುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಅವನೂ ಸದಾ ಬಾಯ್ತೆರೆದಿರುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ. ಸದಾ ಬಾಯ್ದೆರೆದುಕೊಂಡಿರುವುದು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅವತಾರದಲ್ಲಿ ನರಸಿಂಹಾವತಾರ. ಅವರ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ ಕವಿ.

ವೈಶಾಖ ಮಾಸವು ಸಹ ಸಂಭ್ರಮದ ಕಾಲ. ಅಕ್ಷಯ ತೃತೀಯವು ಇದೇ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದು ಪಿತೃಪಕ್ಷಾಚರಣೆ, ಅಕ್ಷಯತೃತೀಯೆಯ ಪಾವಿತ್ರ್ಯತೆ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಕರಗ ಒಂದು ಉತ್ಸವದ ಹೆಸರು. ಕರಗ ಎಂದರೆ ಕಲಶ ಅಥವಾ ನೀರಿನ ಕುಂಭ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಇದೊಂದು ಆದಿಶಕ್ತಿ ಅಥವಾ ಜಗನ್ಮಾತೆಯ ಆರಾಧನೆಯ ಒಂದು ಪ್ರಕಾರ. ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಆದಿಶಕ್ತಿಯ ಒಂದು ಪ್ರತಿರೂಪ ಎಂದು ಪೂಜಿಸುವರು. ರನ್ನಮಹಾಕವಿ ತನ್ನ ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ 'ದೇವಾಸುರ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕರಗಂಬೊತ್ತಳೆಂಬಂತೆ'... (೨ - ೮ ವ) ಎಂದು ಆಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ಕರಗ ಎಂಬುದನ್ನು ಕುಂಭ ಹೊತ್ತ ಯಾವುದೋ

[illegible]

ಮಂಗಲ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವ ಆದಿಶಕ್ತಿಯ ಆಚರಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿರಬೇಕು ಅಥವಾ ಕರಗದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ೧೫ ನೇ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗೆ ಕರಗದ ಆಚರಣೆ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಆತ ಕಂಡಿರಲೇ ಬೇಕು. ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅದರ ಆಚರಣೆಯ ನೆನೆಪುಗಳಿರಬೇಕೆನಿಸುತ್ತದೆ. 'ಪ್ರಾಯಶಃ ಇವು ಕರಗ ನೃತ್ಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ನೀರಿನ ಕುಂಭವನ್ನು ತರುವ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಇದು ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು'[೬] ಅಂದರೆ ಶಕ್ತಿಪಂಥದ ಎಲ್ಲಮ್ಮನ ಭಕ್ತರು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೊಡ ಹೊರುವ ಆಚರಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಆ ಕರಗಕ್ಕೆ ಸಮನ್ವಯಿಸಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿರಬೇಕು. ರುಚಿ ರುಚಿಯಾದ ಬುತ್ತಿ, ಗುಡಯುಕ್ತ ಹೋಳಿಗೆಯ ಊಟವನ್ನು ಈ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಹಾರುವರಿಗೆ ಮನದಣಿಯುವಂತೆ ಉಣಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ ಇತ್ತೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ಜನರೆಲ್ಲಾ ಇದ್ದಾರೆ. ಆಕೆ ಮಾತ್ರ ಅವನ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸುಖವನ್ನು ಸವಿಯದೇ ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತಳಾಗಿದ್ದಳಂತೆ.

ವೈಶಾಖ ನಿರ್ಗಮಿಸಿತು. ಜೇಷ್ಠದ ಆಗಮನವಾಯಿತು. ಬಿಸಿಲಿನ ತಾಪವೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಇಡೀ ವಾತಾವರಣವೇ ಬಿಸಿಲಿನ ಧಗೆಯಿಂದ ಬಳಲುವ ಸ್ಥಿತಿ. ಗಿಡ-ಮರಗಳಲ್ಲಿ ಸಹ ಅಗ್ನಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆಯೇನೋ ಎಂಬ ಭಯ. ಆದಾಗ್ಯೂ ದಾರಿಹೋಕರಿಗೆ ಗಿಡ-ಮರಗಳೇ ಆಶ್ರಯ ತಾಣ. ಈಗ ಬೀಸುವ ಗಾಳಿಯೂ ಸಹ ಬಿಸಿ-ಬಿಸಿಯೇ ಕೆರೆ, ಹಳ್ಳ, ಕೊಳ್ಳಗಳಲ್ಲಿಯ ನೀರನ್ನು ಆಪೋಷನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಗಸ್ತ್ಯ ಮಹರ್ಷಿಯಂತೆ ಜೇಷ್ಠ ಮಾಸ ಬಂದಿತಂತೆ. ಜೇಷ್ಠ ಮಾಸ ಗ್ರೀಷ್ಮ ಋತುವಿನ ಆದಿಮಾಸವೂ ಹೌದು. ಈಕೆಯ ವಿರಹದುರಿಯಂತೆ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಬಿಸಿಲಿನ ಪ್ರಖರತೆಯೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಕೃಷ್ಣನ ಬರುವಿಗಾಗಿ ಕಾಯುತ್ತಿರುವ ಕಾಂತೆಯು, ಬೇರೆ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಬರುವ ಗಾಳಿ ಮತ್ತು ಪಕ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದೀರಿ? ಅಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಕೃಷ್ಣನಿದ್ದಾನೆಯೇ? ಅವನನ್ನು ನೀವು ನೋಡಿರುವಿರಾ? ಎಂಬೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಈ ರೀತಿ ಧೈನ್ಯದಿಂದ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ಥಿತಿಯಾಯ್ತಲ್ಲ ತನ್ನದು ಎಂದು ಕೊರಗುತ್ತಾ ಅವನೂ ಬರಲಿ, ಅವನಿಗೂ ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಂದೊಡ್ಡುವೆ ಎಂದು ಪ್ರಮಾಣ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಇದು ವಾಮನವತಾರದ ಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿದೆ.

ಜೇಷ್ಠ ಮಾಸದ ಬಿಸಿಲಿನ ಝಳವು ಇಡೀ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನೇ ಬಾಡಿಸುತ್ತದೆ. ಶ್ರಮವು ಹೆಚ್ಚು, ಹೆಚ್ಚಾಗುವ ಕಾಲವಿದು. ಅದೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ರಾಯಚೂರಿನ ಬಿಸಿಲನ್ನು ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿರಬೇಕೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಬಿಸಿಲಿನ ಝಳದಿಂದ ಪಾರಾಗಲು ಪರಿಮಳಯುಕ್ತವಾದ ತಂಪಿನ ಲೇಪನ, ತಂಪಾದ ಪಾನೀಯಗಳ ಪೇಯ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಬಿಸಿಲಿನ ತಾಪದಿಂದ ಪಾರಾಗಲು ಅಂದಿನ ಜನರು ಕಂಡುಕೊಂಡ ಮಾರ್ಗೋಪಾಯಗಳು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಬೇಸಿಗೆಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬೆವರಿನ ದುರ್ವಾಸನೆ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಪರಿಮಳಯುಕ್ತ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಲೇಪನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದು ಕವಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಈಗ ಬಂದುದು ಜೇಷ್ಠಮಾಸವು ಶ್ರಮನಾಶವು ಭೋಗಿಗಳಿಗೆ ಸಂತಸವು
ಶ್ರೀಗಂಧ ಲೇಪನ ಪರಿಮಳಯುಕ್ತ ಶೀತಳ ಜಲಪಾನವು. ಬಾರಮಾಸ ಪ. ೨೩

ಈ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಮಣ್ಣೆತ್ತಿನ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ರೈತರ ಹಬ್ಬವಾಗಿದೆ. ಗೌರಿಕಾಂತನಾದ ಪರಮೇಶ್ವರನ

ವಾಹನವಾದ ನಂದಿಯ ಮೂರ್ತಿ ಪೂಜೆಯ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ಈಗಲೂ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಆಚರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಮಣ್ಣಪೂಜೆ - ಭೂತಾಯಿಯ ಪೂಜೆಯಾಗಿದೆ. ಮಳೆಗಾಲ ಪ್ರಾರಂಭವಾದಾಗ ಬಿತ್ತಲು ತೊಡಗುವಾಗ ಇಂತಹ ಪೂಜೆಗೆ ತೊಡಗುತ್ತಾನೆ. ಸಕಲ ಜೀವರಾಶಿಗೆ ಅನ್ನ ಹಾಕುವ ಭೂತಾಯಿಗೂ, ರೈತನ ಶ್ರಮದ ಮಿತ್ರನಾಗಿರುವ ಬಸವಣ್ಣನಿಗೂ ತಮ್ಮ ಕೃತಜ್ಞತೆ ಅರ್ಪಿಸಲು ಆಯ್ದುಕೊಂಡ ಆಚರಣೆಯೇ ಮಣ್ಣೆತ್ತಿನ ಆಚರಣೆ ಆಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದು ಬಹಳ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿರಬೇಕು. ಅದನ್ನು ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಕಾವ್ಯನಾಯಕಿಯು ಈ ಸಂಭ್ರಮಗಳನ್ನು ಕಂಡು ದುಃಖಿತಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ತನ್ನೊಡನೆಯ ಕೃಷ್ಣ ಹೋದದ್ದು ಆಕೆಯ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಒಂದು ಸಂದೇಶವನ್ನಾದರೂ ಕಳಿಸಬಾರದಿತ್ತೆ. ಅವನು ಹೋಗಿ ಎಷ್ಟೋ ದಿವಸಗಳಾದವಲ್ಲಾ ಎಂದು ಕೊರಗುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ.

ಜೇಷ್ಠ ಸರಿದು ಆಷಾಢ ಬಂತು. ಜೇಷ್ಠ ಮಾಸವನ್ನು ಮೀರಿಸುವಂತಹ ಬಿಸಿಲು. ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಸೂರ್ಯನೇ ಭೂಮಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಬಾಸವಾಗುವುದು. ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ಸಹಸ್ರ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸುಡುತ್ತಿರುವನೋ ಎನ್ನುವಂತಿರುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಬಿಸಿಲಿನ ಧಗೆಗೆ ಪ್ರಾಣಿ, ಪಕ್ಷಿ, ಜೀವಜಂತುಗಳು ಎಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟುಹೋಗುವವೋ ಎಂದು ಅದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಅವುಗಳ ಪ್ರಾಣ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಬರುವ ಅಪದ್ಬಾಂಧವನಂತೆ ಗುಡುಗುಗಳ ಅರ್ಭಟದೊಂದಿಗೆ ಆಷಾಢ ಬಂತಂತೆ. ಅಂದರೆ ಆಷಾಢದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಮಳೆಗಳು ಆರಂಭವಾಗುವುದನ್ನು ಸುಂದರವಾಗಿ ಉಪಮೆ ಬಳಸಿ ಕಾವ್ಯ ಶಕ್ತಿಗೆ ಗರಿ ಮೂಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಕಾಲದ ಮಳೆಗಳು ಬಿಸಿಲಿನ ತಾಪಕ್ಕೆ ಉಪಶಮನವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತವೆ.

ಆಷಾಢದ ಮಳೆಗಳು ಆ ಗಾಳಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಕಾಯ್ದ ಭೂಮಿಗೆ ತಂಪನ್ನು ನೀಡುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಕಾವ್ಯನಾಯಕಿಯ ಸ್ಥಿತಿ ಮಾತ್ರ ಅದೇ ಬೇಗುದಿಯಲ್ಲಿ ಬೇಯುತ್ತಿದೆ. ಹಗಲು-ರಾತ್ರಿ, ದಿಕ್ಕು ದೆಸೆ ಒಂದೂ ತಿಳಿಯದಾಗಿದೆ ಎಂದು ಆಕೆಯೂ ಸಖಿಯ ಮುಂದೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಕೃಷ್ಣನ ಅಗಲಿಕೆಯ ವಿರಹದುರಿಗೆ ಆಕೆ ನೊಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಾಳೆ. ತನ್ನ ಗತಿ ಏನಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಆತ ಬರಬಾರದಿತ್ತೆ ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ. ಇಂತಹ ಕಷ್ಟದ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಂದ ಆತನೂ ಬರಲಿ ಅಂತಹ ಕಷ್ಟದ ಕಡಲಿಗೆ ಆತನನ್ನು ಕಳಿಸುತ್ತೇನೆ ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪರಶುರಾಮಾವತಾರದ ಕಲ್ಪನೆ ಇದೆ. 'ಪರಶುರಾಮನು ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಯ ಹೆಚ್ಚಿನಾಂಶವನ್ನು ಸಮುದ್ರದಿಂದ ಪಡೆದನು. ಈತ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲು ನಿಲ್ಲಲು ಸ್ಥಳವೇ ಸಿಗದೇ ಹೋದಾಗ ಅಂತಹ ಕಡಲನ್ನು ದೂರಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಿ ತನಗೆ ಸ್ಥಳ ಮಾಡಿಕೊಂಡನಂತೆ!'[೬] ಹೀಗಾಗಿ ಪರಶುರಾಮವತಾರಕ್ಕೂ ಕಡಲನ್ನು ಅವಿನಾಭಾವ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಕಡಲಿನ ಕಲ್ಪನೆ ಬಳಸಿ ಕೃಷ್ಣನ ಆ ಅವತಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಕವಿ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ.

ಆಷಾಢ ಮಾಸದ ಶುಕ್ಲ ಏಕಾದಶಿಯನ್ನು ಪ್ರಥಮ ಏಕಾದಶಿ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಏಕಾದಶಿ ಆಚರಣೆಯೂ ಉಪವಾಸ, ವ್ರತ ಕೈಗೊಂಡು ವಾಮನ ಮೂರ್ತಿ ಪೂಜೆಯ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. ಏಕಾದಶಿ ಮರುದಿನ ದ್ವಾದಶಿ ಅವರ ಉಪವಾಸ ವ್ರತಗಳು ಮುಗಿದು ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣಕಾಂತೆಗೆ ವಿರಹದ ದುಃಖ

ಮುಗಿಯುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಪ್ರತಿದಿನ, ಉಪವಾಸ ಹಾಗೂ ಪ್ರತಿರಾತ್ರಿ ಜಾಗರಣೆ ನಡೆದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಆಕೆ ಸದಾ ಕೃಷ್ಣ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಾ ಇರುವುದರಿಂದ ತನ್ನ ಭಕ್ತಿ ಅವರ ಭಕ್ತಿಗಿಂತಲೂ ಹಿರಿದಾದುದೆಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ.

ಆಷಾಢ ಸರಿದು ಶ್ರಾವಣ ಬಂತು. ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸವೆಂದರೇನೇ ಜಿಟಿಪಿಟಿ ಮಳೆ, ಕಿಚಿಪಿಚಿ ಕೆಸರು ಆಗಸದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಮೋಡಗಳೇ, ಸಳಕ್ಕನೇ ಮಿಂಚಿಂದ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಕಣ್ಬಂದಂತೆ ಜಿಟಿಪಿಟಿ ಮಳೆಗೆ ಖುಷಿಗೊಂಡ ನವಿಲುಗಳು ಗರಿಗೆದರಿ ಆನಂದದಿಂದ ಕುಣಿಯುವ ಕಾಲ. ಆ ನವಿಲಿನ ಕುಣಿತಕ್ಕೆ ಆಗಸ ಹನಿಹನಿಯ ಮುತ್ತುಗಳನ್ನು ಸುರಿಸತೊಡಗುತ್ತದೆಯಂತೆ! ಮೋಡ, ನೀರು ನೋಡಿ ರಾಜಹಂಸಗಳು ಹೆದರಿದವು. ಈ ಹೆದರಿದ ರಾಜಹಂಸಗಳನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಹೆದರಿಸಲು ಶ್ರಾವಣ ಬಂದನಂತೆ.

ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸವೇಂದರೇನೇ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಪ್ರತಿ ಜೀವಿ, ಸಸ್ಯಕ್ಕೂ ಹೊಸ ಬದಲಾವಣೆ ಕಾಲವಾಗಿದೆ. ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯ ಆದನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಅನುಭವದಿಂದ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಮೋಡ, ಮಳೆ ನವಿಲುಗಳಿಗೆ ಆನಂದ ತಂದರೆ ರಾಜಹಂಸಗಳಿಗೆ ಹೆದರಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದುದು, ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಅಪ್ರಿಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಒಪ್ಪಿತ ನಿಯಮವೇನೋ ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಈ ಸಂತೋಷ ನೆಮ್ಮದಿಗಳು ಹಲವರಿಗೆ ಆನಂದ, ನೆಮ್ಮದಿ ತಂದರೆ ಕೆಲವರಿಗೆ ದುಃಖ ತರುತ್ತವೆ. ಅದರಂತೆ ನಮ್ಮ ಕೃಷ್ಣಕಾಂತೆಗೆ ದುಃಖ ತಂದಿದೆ. ಅರಮನೆಯ ನಿವಾಸ, ರತ್ನ, ವಜ್ರ, ವೈಢೂರ್ಯ ಬಂಗಾರ ಖಚಿತವಾದ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳು, ಸುಖ, ನೆಮ್ಮದಿ ನೀಡದೇ ಹೋಗುತ್ತವೆ.

'ಇನಿದಾದ ಭಕ್ಷ್ಯಂಗಳು, ಭೋಜ್ಯ ಪಾಯಸಂಗಳು, ಮೃಷ್ಟಾನ್ನ ಭೋಜನಂ' ಗಳು ಆಕೆಗೆ ಸಂತಸ ತರುವಲ್ಲಿ ವಿಫಲವಾಗಿವೆ. ಕೃಷ್ಣನಿಲ್ಲದೇ ಆಕೆ ಅಡವಿ-ಅಡವಿ ತಿರುಗಿ ಸೊಪ್ಪು ಸೆದಿ ತಿನ್ನುವ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಲುಪಿದ್ದಾಳೆ. ಕೃಷ್ಣ ಬಂದಾಗ ಆತನಿಗೂ ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿ ತರುತ್ತೇನೆಂದು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ನುಡಿಯುತ್ತಾಳೆ. ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನ ಅವತಾರದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಆತನೂ ವನವಾಸದಲ್ಲಿ ಸೊಪ್ಪು, ಸೆದಿ ತಿಂದು ಬದುಕಿದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತಿದೆ. ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನ ಕಲ್ಪನೆ ಅದ್ಭುತವಾಗಿದೆ.

ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸವೆಂದರೆ ಹಬ್ಬಗಳ ತಿಂಗಳು. ಪೂಜೆ, ಪುನಸ್ಕಾರ ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮುಗಿದು ಹೋಗುವ ತಿಂಗಳೆಂದರೆ ಇದೇ. ಲಕ್ಷ್ಮೀಪೂಜೆ, ಶ್ರಾವಣ ಸೋಮವಾರ, ಶುಕ್ರವಾರ, ಶನಿವಾರಗಳ ಆಚರಣೆಗಳು ನಾಗರಪಂಚಮಿ ಹೀಗೆ ಸಾಲಾಗಿ ಆಚರಣೆಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ನಾಗಪಂಚಮಿಯನ್ನು ಗರುಡಪಂಚಮಿ ಎಂದು ವೈದಿಕ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕವಿ ಅದನ್ನು ಗರುಡಪಂಚಮಿಯೆಂದೇ ಕರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಪಂಚದ ಬಹುತೇಕ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಾಗಪೂಜೆ ಪದ್ಧತಿ ಇದೆ. ಅದರಂತೆ ಭಾರತದಲ್ಲೂ ಸಹ 'ರೈತನೊಬ್ಬ ನೇಗಿಲಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಹಾವು ಮರಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಸತ್ತು ಹೋದವು. ಇದರಿಂದ ರೊಚ್ಚಿಗೆದ್ದ ಹಾವು ಅವರ ಮನೆಯವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಚ್ಚಿ ಕೊಂದಿತು. ಅವನ ಮಗಳನ್ನು ಬೇರೆಯೂರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಗೂ ಹಾವು ಆಕೆಯನ್ನು ಸಾಯಿಸಲು ಹೋದಾಗ, ಆಕೆ ಅಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ನಾಗಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡ ಹಾವಿನ ಕೋಪ ಇಳಿದು ಹೋಯಿತು. ಅವಳ ಭಕ್ತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಅವಳ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಂತೆ ಅವರ ಮನೆಯವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬದುಕಿಸಿತು.

ಇದು ನಡೆದದ್ದು ನಾಗರಪಂಚಮಿಯ ದಿನ[೮] ಅಂದಿನಿಂದ ಅದೊಂದು ಐತಿಹ್ಯವಾಗಿ, ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿಯೇ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಶ್ರಾವಣ ಸೋಮವಾರವು ವೀರಶೈವರಿಗೆ ಪವಿತ್ರವಾದ ದಿನ. ಸೋಮವಾರ ಶಿವನಿಗೆ ರುದ್ರಾಭಿಷೇಕದ ಆಚರಣೆ. ಶಿವನಿಗೆ ಪೂಜೆ, ಸರ್ವ ಸೌಖ್ಯವನ್ನೀಯುವ, ಮನೋನಿಯಾಮಕ ಮಹಾರುದ್ರದೇವನಾದ ಶಂಕರನಿಗೆ ತ್ರಿಜನ್ಮ ಪಾಪ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಬಿಲ್ವಪತ್ರಿ ಅರ್ಪಿಸುವ ವಾಡಿಕೆ ಇದೆ. ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ಅದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ವೈದಿಕ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಸಹ ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸದ ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದ ಅಷ್ಟಮಿ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿ ಕೃಷ್ಣ ಜನಿಸಿದನೆಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ವೈದಿಕರಿಗೆ ಶ್ರಾವಣಮಾಸ ಪವಿತ್ರವಾದ ದಿನ. ಅಂದು ಗೋಕುಲದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಬಗೆಬಗೆಯ ತಿಂಡಿತಿನಿಸುಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವ ರೂಢಿ ಇದೆ. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಸಂಭ್ರಮಗಳಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಕಾವ್ಯನಾಯಕಿಗೆ ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನಿಲ್ಲದೆ ಪೂಜೆ, ಪುನಸ್ಕಾರ, ಸಂತೋಷ ಕಾಣುತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದು ಕೊರಗುತ್ತಾಳೆ.

ವರ್ಷ ಋತುವಿನ ಪ್ರಾರಂಭಮಾಸವಾದ ಶ್ರಾವಣವು ಮೋಡ, ಮಳೆ, ಹಸಿರಿನಿಂದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಚೈತನ್ಯವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ನಂತರ ಬರುವ ಭಾದ್ರಪದ ಮಾಸದಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತದೆ. ಆಗ ಮಾವಿನ ಮರಗಳ ಸಂಭ್ರಮವೋ ಸಂಭ್ರಮ. ಅದನ್ನೇ ಆನೆಯನ್ನಾಗಿಸಿ ಅದನ್ನೇರಿಕೊಂಡು, ಹಿತವಾದ ಚಳಿ ಬೆರೆತ ಗಾಳಿಯನ್ನೇ ಕುದುರೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮಳೆ ಹನಿಗಳನ್ನೇ ಬಾಣಗಳನ್ನಾಗಿಸಿ ಅವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ರಾಜನು ತನ್ನ ದಳದೊಂದಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ಭಾದ್ರಮಾಸ ಬಂದನಂತೆ!. ಆತನ ಸೈನ್ಯದ ಪದಾಘಾತಕ್ಕೆ ಕೇದಿಗೆಯ ಸುವಾಸನೆಯಂತಹ ಧೂಳೆದ್ದಿತಂತೆ!. ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಇಡೀ ವಾತಾವರಣದ ಆಹ್ಲಾದವನ್ನೇ ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ತಂಗಾಳಿಯ ಹೂವಿನ ಪರಿಮಳ, ಘಮಿಘಮಿಸುವ ಮಣ್ಣಿನ ವಾಸನೆಯ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.

ಭಾದ್ರಪದ ಬಂದರೂ ಕೃಷ್ಣ ಬರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಆಕೆಯ ದುಃಖ ಯಥಾ ಪ್ರಕಾರ ಮುಂದುವರೆದಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಆಕೆಯ ಮೇಲೆ ಕಾಮನ ಕೋಪವೂ ಮುಂದುವರೆದಿದೆ. ರಣರಂಗ ಭೂಮಿಯಲ್ಲೇ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ ಓಡಿಹೋಗುವ, ಮರ ಹತ್ತಿ ಜೀವಭಯದಿಂದ ನಡುಗುವ ಹೇಡಿಯನ್ನು ಸುಭಟರಾದವರು ಹಾಗೆಯೇ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಅಂದರೆ ಶರಣಾಗತರನ್ನು ಕಾಡದೇ ಬಿಡುವುದು ತಾನೇ ಧರ್ಮ. ತಾನು ಶರಣಾಗತಳಾಗಿದ್ದರೂ ಕಾಮ ತನ್ನನ್ನು ಕಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನಲ್ಲ. ಇವನೆಂತಹ ವೀರ?. ಆಕೆಯ ಅವನನ್ನು ತನಗಿಂತ ಹೇಡಿ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಅಂದರೆ ಕಾಮನ ಪರಿತಾಪಕ್ಕಾಗಿಯೇ ತಾನು ಮರವೇರುವಂತಾದುದು. ಕೃಷ್ಣನು ಬರಲಿ ಅವನನ್ನು ಮರವೇರುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಶಪಥ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ.

ಭಾದ್ರಪದ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಗಣೇಶ ಚೌತಿಯ ಆನಂದ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಗಣೇಶನ ಮೂರ್ತಿ ಮಾಡಿ ಅಲಂಕೃತ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಪೂಜಿಸುವರು. ಇದೊಂದು ಸಾಮೂಹಿಕವಾದ ಆಚರಣೆಯಾಗಿದೆ. ತಂತಮ್ಮ ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ತರ್ಪಣ ಕೊಡುವುದು ಸಹ ಇದೇ ಮಾಸದಲ್ಲಿಯೇ. (ತರ್ಪಣ ಎಂದರೆ ಸತ್ತವರಿಗಾಗಿ ಎಳ್ಳು ನೀರನ್ನು ಬಿಡುವ ಪದ್ಧತಿ). ಅನಂತ ಚತುರ್ದಶಿಯಂದು ಅನಂತನೋಂಪಿಯನ್ನಾಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮಹಾನವಮಿ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯಿಂದ ಮುಂದೆ ಆಶ್ವಿಜ ಮಾಸದವರೆಗೆ

ವಿಜಯದಶಮಿ ಹಬ್ಬಿಕೊಂಡಿದೆ. ಇದನ್ನು ನಾಡಹಬ್ಬವಾಗಿ ಆಚರಿಸುವುದರಿಂದ ಇದರ ತಯಾರಿಗಾಗಿ ಇದೇ ತಿಂಗಳು ಯೋಜನೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಡೀ ನಾಡೇ ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕಾದರೆ ಕೃಷ್ಣಕಾಂತೆಗೆ ಈ ಸಂಭ್ರಮಗಳೆಲ್ಲಾ ಬರಡಾಗಿ ತೋರುತ್ತವೆ. ಋಷಿಕೇಶನಾಣೆಗೂ ಇವಾವುದರಲ್ಲೂ ಆಸಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ.

ಭಾದ್ರಪದ ದಾಟಿ ಆಶ್ವಿಜ ಬಂದಿತು. ಧಾರಾಕಾರವಾಗಿ ಸುರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಮಳೆಯ ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟು ಬರತೊಡಗಿದೆ. ನದಿಗಳು ಮೀನುಗಳೆಂಬ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೋಡಿ, ಹಂಸಗಳು ಬಳಕುವಂತೆ ಬಳಕುತ್ತಾ ಹರಿದು, ತನ್ನ ಕಾಂತ ಸಮುದ್ರ ರಾಜನಲ್ಲಿಗೆ ಸೇರುವ ತವಕದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಅಂದರೆ ಈವರೆಗಿನ ನದಿಯ ರಭಸ, ಆರ್ಭಟ ಕಳೆದುಕೊಂಡುದುದ್ದನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮೀನುಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದ್ದನ್ನು ಮೀರಿ, ಮೀನುಗಳನ್ನೇ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಹಂಸ ನಡಿಗೆಯ ವನಪು, ವಯ್ಯಾರ, ಬಳಕು ನದಿಗೆ ಬರಲು ಅದರ ತೀವ್ರತೆ ಕಡಿಮೆಯಾದದ್ದು, ಅದನ್ನು ಕಾವ್ಯಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಮಳೆಯುದ ಮದದುಬ್ಬಂ ಬಿಟ್ಟುಓರಂತೆ ಮತ್ಸ್ಯಂ
ಗಳ ನಯನದಿ ನೋಡಿ ಹಂಸದಿಂ ಪೋಗಿ ಕೋಕಂ
ಗಳ ಕುಚೆಯೆದೆಗೊತ್ತುಂ ಕಾಂತಕೂಪಾರಗೆಂದುಂ
ಪೊಳೆಸತಿಯಿರೆ... ಶ್ಲೋಕ. ೩೩

ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ರಾಜನೆಂದು ಅವನನ್ನು ಪ್ರೇಮಿಸುವ ಪ್ರಿಯತಮೆಯಾಗಿ ನದಿಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನನಲ್ಲನೆಡೆಗೆ ಹೋಗುವ ನವವಧುವಿನ ಸಂಭ್ರಮವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯ ಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ನವರಾತ್ರಿ ವಿಜಯದಶಮಿಯ ಹಬ್ಬ ಬಹು ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಸಂಜೆಯಾದೊಡನೆ ಹೆಂಗಳೆಯರು ಶೃಂಗರಿಸಿಕೊಂಡು ಮನೆಯಿಂದ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಹಾಡು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಕೋಲಾಟಗಳನ್ನಾಡುತ್ತಾರೆ. ವಿಜಯದಶಮಿಯಂದು ಬನ್ನಿ ಮುಡಿದು, ಬನ್ನಿಯನ್ನು ಬಂಗಾರವೆಂದು ಪರಸ್ಪರ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುವ ಉತ್ಸಾಹದಲ್ಲಿ ಸರ್ವರೂ ಪಾಲ್ಗೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಆಶ್ವಿಜ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಕಾಮನಿಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಉತ್ಸಾಹ ಮೂಡಿತಂತೆ. ಇದರಿಂದ ಆದರೆ ಕಾವ್ಯನಾಯಕಿಗೆ ವಿರಹ ತಾಪ ಅತಿಯಾಗಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮತಿಭ್ರಮಣೆಯಾದಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಹೊರಳಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಆಕೆಯ ಉಡುಪು ಜಾರಿ ಹೋಗಿ ಬರಿ ಮೈಯಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ತನ್ನನ್ನು ಈ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಂದವನು ಕೃಷ್ಣ. ಅವನು ಬಂದ ಮೇಲೆ ಅವನನ್ನು ಇದೇ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ತರುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಹಠ ತೊಡುತ್ತಾಳೆ. ಇದು ಬರಿಮೈಯ, ನಿರಾಭರಣ ಅವತಾರ ಬೌದ್ಧವತಾರದ ಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿದೆ. ಕವಿಯು ಸುಂದರವಾಗಿ ಇದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಶರದೃತುವಿನ ಆರಂಭಮಾಸವಾದ ಆಶ್ವಿಜ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಆಕಾಶ ಶುಭ್ರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಥಳಥಳ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಆಶ್ವಿಜ ಮಾಸವು ಸಹ ಪೂಜೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದೆ. ನವರಾತ್ರಿಯ ಹತ್ತು ದಿನಗಳು ನಂತರ ದೀಪಾವಳಿ, ಶೀಗೆಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ಸಂಭ್ರಮಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ. ಬಗೆಬಗೆಯ ಹೂವುಗಳು ಅರಳಿರುವುದು

ಹಬ್ಬದ ಸಂಭ್ರಮಕ್ಕೆ ಕಳೆಕಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಅವು ರಂಗೋಲಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದಂತೆ ಚಿತ್ರಚಿತ್ತಾರಗಳಿಂದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ನರಕ ಚತುರ್ದಶಿಯ ಆಚರಣೆಯು ನರಕಾಸುರನಿಂದ ಜನರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದ ಸ್ಮರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಆಚರಿಸುವ ಹಬ್ಬ. ಆ ದಿನ ರಾತ್ರಿ ಬಾಣ ಬಿರುಸುಗಳನ್ನು ಸಿಡಿಸಿ ಸಂತಸ ಆಚರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಮಾಸ ಪೂರ್ತಿ ಸ್ನಾನ, ಧ್ಯಾನ, ಜಪ, ತಪಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣಕಾಂತೆಗೆ ಇವೆಲ್ಲದರಿಂದ ದೂರವಾಗಿ ಮನದಲ್ಲಿಯೇ ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ಆಚರಿಸಿಕೊಂಡು ಮೌನವಾಗಿದ್ದಾಳೆ.

ಆಶ್ವಿಜ ಮಾಸದ ಮುಸುಕು ಮೆಲ್ಲನೆ ಜಾರಿ ಶರದೃತುವಿನ ಪ್ರಾರಂಭದ ದಿನಗಳು ಬಂದವು. ಕಾರ್ತಿಕ ಮಾಸ ಶರದೃತುವಿನ ಆದಿಮಾಸ. ಪರ್ವತಗಳ ಎದೆಯ ಮೇಲಿಂದ ಶರದದ ಮುಸುಕು ಜಾರಿತು. ಭತ್ತದ ತೆನೆಗಳು ಈಗ ಕೆಂಬಣ್ಣಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿವೆ. ಅರಿಷಿಣದನುಲೇಪವಾದಂತೆ ಬಂಗಾರ ವರ್ಣಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿದೆ. ಭೂಮಿಯ ಹಸಿರುಡಿಗೆಯಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಆಗಸವನ್ನು ನಾಚಿಸುವಂತೆ ಭೂಮಿಯ ಚೆಲುವು ಕಣ್ಮನಗಳನ್ನು ತಣಿಸುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಕಾರ್ತಿಕ ಚೆಲುವನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಬಂದನಂತೆ.

ಕೃಷ್ಣಕಾಂತೆಗೆ ಒಂದು ಕನಸು ಬಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಆಕೆಯು ಶುಭ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾಳೆ. ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯಾಶ್ವರತ್ನಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡವು. ಮರುದಿನ ಕಾಗೆ ಕೂಗಿತು. (ಈಗಲೂ ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಕಾಗೆ ಕೂಗಿದರೆ ಯಾರಾದರು ಸಂಬಂಧಿಕರೋ, ಆಪ್ತರೋ ಬರುತ್ತಾರೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿದೆ). ಕೃಷ್ಣ ಬರುತ್ತಾನೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ಆಕೆಗೆ ಸಂತೋಷವೋ ಸಂತೋಷ. ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಕಾಡಿದ ಕಾಮನ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಕಾಲಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಮೆಟ್ಟಿದೆನೆಂದು ಆಕೆ ತನ್ನ ಸಖಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕಲ್ಕಿಯ ಅವತಾರದ ಕಲ್ಪನೆ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ.

ಕಾರ್ತಿಕ ಮಾಸದ ದೀಪಗಳ ಹಬ್ಬ. ಕಾರ್ತಿಕ ಶುದ್ಧ ಪಾಡ್ಯ ಬಾವಬಿದಿಗೆಯ ಆಚರಣೆ. ಅಂದು ಉತ್ಸವ ಮಾಡಿ ಕ್ಷೀರಾಬ್ಧಿ ಅರ್ಚನೆಯ ಬಳಿಕ ದೀಪಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿಡುವುದು ವಾಡಿಕೆ. ಇಡೀ ತಿಂಗಳು ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ರೀತಿಯ ದೀಪರಾಧನೆ ನಡೆಯತ್ತದೆ. ನೆಲ್ಲಿಯ ವನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಭೂರಿ ಭೋಜನ, ಕಥಾ ಶ್ರವಣ, ವಿಷ್ಣುವಿನ ಧ್ಯಾನ, ಸಂಕೀರ್ತನ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ದ್ವಾದಶಿ ನಕ್ಷತ್ರದಂದು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಮುದ ಪಡೆವೆನೆನ್ನುತ್ತಾಳೆ. ಗೌರಿ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯು ಈಕೆಯ ಸಂತಸಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಗರಿ ಮೂಡಿಸಿದೆ.

ಅವಳಿಷ್ಟದಂತೆ ಕೊನೆಗೆ ಕೃಷ್ಣ ಬಂದನು. ಅವನು ಕಂಡಿದ್ದೇ ತಡ ಆಕೆಗೆ ಅತಿಯಾದ ಆನಂದವುಂಟಾಯಿತು. ಆನಂದ ಹೆಚ್ಚಾದುದರಿಂದ ಮನದಿಂದ ಮಾತು ಹೊರಡದೇ ಗದ್ಗದಿತ ಕಂಠಸ್ಥಳಾದಳು. ಶಿಶಿರದ ಚಳಿಯಲ್ಲಿ ನಡುಗುವಂತೆ ನಡುಗಿದಳು. ವಸಂತ ಋತುವಿನಲ್ಲಿ ಚಿಗುರುಗೊಂಡು ಗಿಡಮರಗಳು ರೋಮಾಂಚಿತಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಇವಳ ಶರೀರ ರೋಮಾಂಚಿತವಾಯಿತು. ಈವರೆಗೆ ಆಕೆ ಅನುಭವಿಸಿದ ನೋವು ಸಂಕಟಗಳು ಸುಟ್ಟು ಹೋದಂತೆ ಗ್ರೀಷ್ಮದಲ್ಲಿ ಲೀನವಾದವು. ವರುಷ ಋತು ನೀರಾಗಿ ಕಾಡಿಗೆ ಹೊರಟು ಹೋಯ್ತು. ಶರದ್‌ಋತು ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ೬ ಋತುಗಳು ೧೨ ತಿಂಗಳುಗಳು ಪೂರ್ಣಗೊಂಡಾಗ ಹರಿ ಮರಳಿ ಬಂದನು. ಕವಿ ಈ ಒಂದೇ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಆರು ಋತುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಅರ್ಥಗರ್ಭಿತ ಕಾವ್ಯಶಕ್ತಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ವರಹಿಮ ಶಿಶರರ್ತುಗಂ ಕಂಪನಂ ಕಂಠಕಾಯ್ತುಂ
ಶರೀರಕೆ ಸುವಸಂತಂ ಚಿಂತೆಯುಂ ಗ್ರೀಷ್ಮಕಾಯ್ತು
ವರುಷ ಶರದ ತೋಯಂ ಕಾನನಂ ಚಂದ್ರಂಗಾಯ್ತು
ಹರಿಬರವೆನಗಿಂದುಂ ದ್ವಾದಶಮಾಸಪೂರ್ಣಂ||

ಪು.೮೧ ಶ್ಲೋಕ ೩೯.

ತನ್ನ ತೆರೆದ ಎವೆಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಪ್ರಿಯತಮೆಯನ್ನು ತಿನ್ನುವಂತೆ ಕೃಷ್ಣ ನೋಡಿದ. ರೆಪ್ಪೆ ಬಡಿಯದೇ ಆಕೆಯು ನೋಡಿಯೇ ನೋಡಿದಳು. ಅವಳನ್ನು ಅಪ್ಪಿ ಬೆನ್ನುಕೊಟ್ಟು ಬಾಯಿ ಬಿಚ್ಚಿ ದೈನ್ಯದಿಂದ ಬೇಡಿಕೊಂಡ. ಅಡವಿಗೆ ಹೋಗಿ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಕಾಯ್ದೆ. ಮೆಚ್ಚಿನವನಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಸೇರುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಈ ಪರಿಯ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಸೋತ ಆಕೆಗೆ ಅವನು ಬಂದದ್ದು, ಒಲಿದದ್ದು ತನ್ನ ಭಾಗ್ಯವೆನ್ನುತ್ತಾ ಸುಖದಲ್ಲಿ ಲೋಲಪಳಾದಳು.

ಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ಕಾಂತೆಯಲ್ಲಿ ಶೃಂಗಾರದಲ್ಲಿ ತೇಲತೊಡಗಿದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕವಿಯು ಸಂಭೋಗ ಶೃಂಗಾರದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆಕೆಯನ್ನು ಬರಸೆಳೆದು ಬಿಗಿದಪ್ಪಿಕೊಂಡ. ಗಲ್ಲವ ಹಿಡಿದು ಮುದ್ದಿಕ್ಕಿದ. ಲಲ್ಲೆಗೆರೆದು ಚುಂಬಿಸಿದ. ಅವಳ ಮೊಲೆಗಳನ್ನೊತ್ತಿ ಸರ್ವ ಸುಖವನ್ನು ಸೂರೆ ಮಾಡಿ ಆಕೆಗೆ ಉಣಬಡಿಸಿದ. ಆಕೆಗೂ ಅವನ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ಅವನಲ್ಲಿ ಒಂದಾದಳು. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಇಂತಹ ಕೃಪೆ ನೀಡಿದ ಈತ ಕೃಪಾಶರಧಿಯೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಉಬ್ಬಿ ಹೋದಳು.

ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರತಿಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗಶಿರ ಮಾಸದಿಂದ ಕಾರ್ತಿಕದವರೆಗೆ ೧೨ ತಿಂಗಳುಗಳನ್ನು ಬಹಳ ಸುಂದರವಾಗಿ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಕೊನೆಗೆ ಎರಡು ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯದ ಫಲಶೃತಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಈ ಕಾವ್ಯ ಹೇಳುವವರಿಗೆ, ಒಂದಕ್ಷರವನ್ನು ಬಿಡದೇ ಕೇಳುವವರಿಗೆ ಪಂಕೇರುಹನಾಭ ಶ್ರೀಮನ್‌ನಾರಾಯಣನು ಒಲಿದು ಬೇಡಿದಿಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪಾಪವು ನಾಶವಾಗಿ ಸಿದ್ಧಿಯೂ ಕೈಗೂಡುತ್ತದೆ. ಮಹಾದೈಶ್ವರ್ಯವೂ ತಪ್ಪದೇ ಒಲಿದು ಬರುತ್ತದೆ ಎಂದೆಲ್ಲಾ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಕೊನೆಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಧರಾವಧು ಧರಿಸಿದ ಸರದಲ್ಲಿ ಮಾಣಿಕ್ಯದಂತೆ ರಾಜಿಸುತ್ತಿರುವುದೇ ರಾಯಚೂರು. ಅಂತಹ ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಮೆರೆಯುವಂತಹ ಊರು ಕಲ್ಲೂರು. ಆ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಭಕ್ತರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಭಕ್ತರ ಬಂಧುವೂ ಆದ ದಯಾಸಿಂಧು ವೆಂಕಟೇಶನು ಸರ್ವರನ್ನು ಪೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ಸದಾ ಆತನ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿರುವವರೆಗೆ ಸ್ಥಿರವಾದ ಸೌಭಾಗ್ಯ ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ದೇವರಿಗೆ ದೇವನಾದ ಸಿರಿಯಧಿಪತಿಯು ಆತ ಎಂದು ಆತನನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯ ವೀರಶೈವ ಕವಿಯಾಗಿದ್ದು, ಮಾರಟೇಶ್ವರನ ಪೂಜಾರಿಯಾಗಿದ್ದು ವೈದಿಕರ ವೆಂಕಟೇಶ್ವರನನ್ನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದ ಕೊನೆಗೆ ಸ್ಮರಿಸುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಈತನೊಬ್ಬ ಸಮನ್ವಯ ಕವಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಕವಿಯೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಜ್ಞನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಕಾವ್ಯ ಓದುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ತಿಂಗಳು ಆಗುವ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕಾವ್ಯ ನಾಯಕಿಯಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಆಕೆಯ ಮನಃಸ್ಥಿತಿ ಎಂತಹ ಸ್ಥಿತಿ ಬಂದರೂ ಎಷ್ಟೇ ಸಂಭ್ರಮವಿದ್ದರೂ ಆಕೆಯ ವಿರಹದಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾವ್ಯ ಸುಂದರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಕಾವ್ಯವೂ ಕೇವಲ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾಗಿಲ್ಲ, ಬದಲಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನ ತುಡಿತ ಮನುಷ್ಯತ್ವದ ಎಳೆಗಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆ ಮತ್ತು ಆರ್ದ್ರತೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರೀತಿ ಪ್ರೇಮದ ಮಾಧುರ್ಯ, ಅದರ ಆನಂದ, ಅಗಲಿಕೆಯ ವಿರಹದ ನೋವು ಹೇಗೆ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿಸುತ್ತದೆ, ಕೊನೆಗೆ ಅದು ಯಾವ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಒಯ್ಯುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಮನಂಬುಗುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕವಿಯು ಪ್ರೇಮಮೂಲವಸ್ತುವನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡು ವಿಪ್ರಲಂಬ ಶೃಂಗಾರವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬಹುತೇಕ ಇಂತಹ ಕಾವ್ಯಗಳು ಪ್ರೇಮದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲವೆಡೆ ಬೇರೆಯಾಗಿರುವುದು ಒಳಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮದೆಡೆಗಿನ ತುಡಿತ ಇದೆಯೆಂದು ಹಿರಿಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಏನೇ ಇದ್ದರೂ ಕಾವ್ಯ ಮಧುರಾಭಕ್ತಿಯ ಸುಂದರ ಚಿತ್ರಣವಾಗಿದೆ.

ಬಾರಮಾಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ತಿಂಗಳು ಪ್ರಾಕೃತಿಕವಾಗಿ ಆಗುವ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಕವಿಯು ಸ್ವತಃ ಕೂಲಂಕುಷವಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದಾನೆ, ಪರಿಶೀಲಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆತನ ಸೂಕ್ಷ್ಮದೃಷ್ಟಿ ಹಾಗೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸಂವೇದನಾಶೀಲತೆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಜೀವ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಬಾರಾಮಾಸದ ಈ ತಿಂಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಕವಿಯ ವಿಷ್ಣುವಿನ ದಶಾವತಾರದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಆಯಾ ತಿಂಗಳುಗಳ ವರ್ಣನೆಯು ಪುನರಾವರ್ತನೆಗೊಳ್ಳದಂತೆ ಚಿತ್ರಿತಗೊಂಡಿದೆ. ಕವಿಯ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಭಕ್ತಿಗೂ ಒತ್ತು ನೀಡಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರೀತಿಗೆ ಭಕ್ತಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವುದು ಕವಿಯ ವಿಶೇಷ. ಆ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ತತ್ವಪದಕಾರರ ಪ್ರಭಾವ ಸಮಾಜದ ಮೇಲೆ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೂಫಿಗಳ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಕವಿ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಕಾವ್ಯದ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಏರಿಸಿ ಒಂದು ಸುಂದರ ಪ್ರೇಮಕಾವ್ಯ ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ರಾಯಚೂರು ಪ್ರದೇಶದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಿಸರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯ ಅಗಲಿಕೆ ಮತ್ತು ಪುನಃ ಸೇರುವುದು ಪ್ರೇಮದ ವಿರಹವನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ. ವಚನಕಾರರ ಶರಣ ಸತಿ ಲಿಂಗಪತಿ ಭಾವವಿದ್ದಂತೆ ವೈದಿಕರಲ್ಲೂ ಈ ಪದ್ಧತಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಅಂದರೆ ಅಗಲಿ ಹೋದಷ್ಟು, ವಿರಹ ಹೆಚ್ಚಾದಷ್ಟು ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಕಳೆ ಕಟ್ಟಿದಂತೆ, ಭಕ್ತಿಗೂ ಕಳೆ ಕಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಪುನಃ ಬಂದು ಸೇರುವಾಗ ಆ ಪ್ರೀತಿಯು ಭಕ್ತಿಯ ಫಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಕವಿಯು ಕೃಷ್ಣಭಕ್ತಿ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ಕಾಲಮಾನಗಳ ನೆಪದೊಂದಿಗೆ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವುದು ಆತನ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನ ಸತಿಯಾದ ರುಕ್ಮಿಣಿಯ ವಿರಹದ ಚಿತ್ರಣ ಇಲ್ಲ. ಆಕೆ ದೈವೀ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಕೃಷ್ಣ ಆಕೆಯನ್ನು ಅಗಲಿದ ವಿಷಯಗಳು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಕಾವ್ಯನಾಯಕಿ ಮಾನವ ನೆಲೆಯೊಳಗೆ ಇದ್ದಾಳೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಖ, ದುಃಖಗಳು ಸಹಜವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅಂದರೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಕಥಾ ನಾಯಕಿ ಮನುಷ್ಯ ನೆಲೆಯಿಂದ ದೈವಿಕತೆಯೆಡೆಗೆ ಏರುವ ಪಾತ್ರವಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು

ದೈವಿಕ ರೂಪವಾಗಿ ರುಕ್ಮಿಣಿಯ ಜೊತೆಗಿದ್ದರೆ, ಮಾನವನ ಪ್ರತಿರೂಪವಾಗಿ, ಮಾನವ ಸಹಜ ಸುಳ್ಳು, ಹಸಿವು, ಕಾಮ, ಪ್ರೇಮದ ಪ್ರತಿರೂಪವಾಗಿ ರಾಧೆ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲಿಯ ಕಾವ್ಯ ನಾಯಕಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಇದ್ದಾನೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇದೊಂದು ಮಾನವ ನೆಲೆಯಿಂದ ದೈವಿಕ ನೆಲೆಗೆ ಭಕ್ತರು ಏರಬಹುದು ಎಂಬುದರ ಚಿತ್ರಣವಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ವಿರಹ, ಸಂಭೋಗಗಳು ಶೃಂಗಾರದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಸತಿಪತಿ ಭಾವದಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯ ಎಂಬುದರ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ.

೪.೨. ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅನನ್ಯತೆ.

ಒಂದು ಜನಾಂಗದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಆಯಾ ಜನಾಂಗದ ನಂಬುಗೆ, ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಹಬ್ಬದ ಆಚರಣೆಯು ಅಂತಹ ನಂಬುಗೆ ಮತ್ತು ಆಚರಣೆಯ ಸಂಕೇತವೂ ಆಗಿದೆ. ಹಬ್ಬ ಎಂದರೇನೆ ಸಂತೋಷ, ಸಂಭ್ರಮ. ಉತ್ಸವ ಉತ್ಸಾಹದ ಹಬ್ಬ ಮಾನವ ಸಮಾಜದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿದೆ. ಏಕತಾನವಾದ ಬದುಕಿಗೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಅನನ್ಯತೆಯನ್ನು ಹಿರಿಯರು ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಕೊಂಡರು. ಹಬ್ಬಗಳ ಸಡಗರ ಸಂಭ್ರಮ, ಆನಂದ ವೈಭವಗಳು ಮತ್ತು ಸುಖಗಳನ್ನು ಕಾಣುವುದು ಸಮಾಜದ ಸರ್ವಜನಾಂಗವೂ ಕೂಡಿ ಆಚರಿಸಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ. ಅಂತಹ ಕೂಡಿ ಆಚರಿಸುವ ಹಬ್ಬಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿ ಗ್ರಾಮವೂ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ. ದಿನನಿತ್ಯದ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಬಂದೊದಗಿದ ಕೆಲವೊಂದು ಮನಸ್ತಾಪಗಳಿಗೆ ಅಂತ್ಯ ಹಾಡುವ ಕಾಲವು ಈ ಹಬ್ಬದ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಪ್ರತಿ ಹಬ್ಬದ ಹಿಂದೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ತತ್ವ ಅಡಗಿದ್ದು ಒಂದೆಡೆ ಸೇರಿ ವಿಚಾರ ವಿನಿಮಯ, ನಾವೆಲ್ಲ ಒಂದೆಂಬ ಭಾವದಿಂದ ಆಚರಿಸುವುದರಿಂದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಸುಖ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಮನೋರಂಜನೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡ ಮನಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ಹಬ್ಬ ಆಚರಣೆಗಳು ಒಂದೊಂದು ಮುಕ್ತ ಅವಕಾಶ ದೊರಕಿಸಿಕೊಟ್ಟಿವೆ. ವ್ಯಷ್ಟಿಗಿಂತ ಸಮಷ್ಟಿ ಹಿತಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವ ನೀಡುವ ಜನಪದರು ಹಬ್ಬದಾಚರಣೆಯಿಂದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಶಿಸ್ತನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಹಾಡು ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತ ನೈತಿಕತೆಯೊಂದಿಗೆ ಸಂಕುಚಿತತೆಯನ್ನು ದಾಟಿ ವಿಶಾಲವಾಗುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ಒಬ್ಬ ಕವಿಯಾಗಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯ, ಕಳಕಳಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಕೃತಿ ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಬಾರಮಾಸದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ೧೨ ತಿಂಗಳುಗಳ ಚಿತ್ರಣ ಇರದೇ ಅಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅನನ್ಯತೆಯನ್ನೂ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕವಿ ಕಲಾವಿದ ತನ್ನ ಕಾಲದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸರ, ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆ ಕಾಲದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳ ಕಡೆ ಆತನ ವಿಚಾರ ಹೊರಳಿಯೇ ಹೊರಳುತ್ತದೆ. ಅದರಂತೆ ಪ್ರಸ್ತುತದ ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ಇಂತಹ ಸಾಮಾಜಿಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ಬಾರಮಾಸದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಬಾರಮಾಸ ಚಿಕ್ಕ ಕೃತಿ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಂಶಗಳ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ಮೂಲತಃ ಜನಪದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡ ಕವಿ. ಹೀಗಾಗಿ ಜನಪದರ

ಧರ್ಮ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅರಿತಿದ್ದಾನೆ. ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬಾರಮಾಸ ಹೆಸರೇ ತಿಳಿಸುವಂತೆ ೧೨ ತಿಂಗಳುಗಳ ಚಿತ್ರಣವಾಗಿದೆ. ಆಯಾ ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಬದಲಾವಣೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮನುಷ್ಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡಂತಹ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಬಗೆಗೆ ಮಾಹಿತಿ ಒದಗಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಆಚರಣೆಯ ಹಿಂದೆ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ತಾತ್ವಿಕವಾದ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. 'ಹಬ್ಬಗಳು ಕೃಷಿಯ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಕಾಲಗಣನೆಯನ್ನು ಸಹ ಹಬ್ಬಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಹೇಳುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ವರುಷದ ಮೊದಲ ಬೇಸಾಯವನ್ನು ಯುಗಾದಿ ಪಾಡ್ಯದಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿದರೆ, ಬೇಸಾಯಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಎತ್ತುಗಳ ಪೂಜೆ ಬಸವನ ಹಬ್ಬದಂದು ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಬಿತ್ತನೆ ಬೀಜಗಳ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ಕಾರಹಬ್ಬದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಕೊಂಡರೆ, ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ಬೇಕಲ್ಲಿ ಹರಿದಾಡುವ ಹಾವುಗಳ ಪೂಜೆ ಮತ್ತು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಬೆಳೆಗಳ ಸಂಭ್ರಮವನ್ನು ನಾಗರಪಂಚಮಿಯಲಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಮಳೆ ತರುವ ಜೋಕುಮಾರನನ್ನು ಮತ್ತು ಆತನ ತಾಯಿ ಎಳೆಗೌರಿಯನ್ನು ಗೌರಿ ಹಬ್ಬದಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೊಡೆಹೊಡೆದ ಬೆಳೆಗಳ ವಿಜಯವನ್ನು ಮಹಾನವಮಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳು ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ದೀಪ ಹಚ್ಚಿಡುವ ಮೂಲಕ ಕಾರ್ತಿಕ ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮಾಘ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಎಲೆಗಳೆಲ್ಲಾ ಉದುರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅದು ಶೂನ್ಯ ಮಾಸವೆಂದು, ಭೂಮಿ ತಾಯಿಗೆ ಪುನಃ ಫಲವಂತಿಕೆ ಬರಲೆಂದು ಚರಗದ ಜಾತ್ರೆ ಮಾಡಿ, ಕುರಿ, ಕೋಣ, ಆಡು, ಕೋಳಿ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಬಲಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಸಂಕ್ರಾಂತಿಯಂದು ದನಕರುಗಳಿಗೆ ರೋಗ ಬರುವ ಕಾಲವಾದುದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸಿ ಬರೆ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ.'[೯] ಹಬ್ಬ, ಆಚರಣೆಗಳು ಮನುಷ್ಯನ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಮಹತ್ವ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಸಮಾಜವೆಂದರೆ ಕೂಡಿ ಬಾಳುವಂತಹದ್ದು. ಕೂಡಿ ಬಾಳುವಾಗ ಜೀವಿತದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿ ತೊಂದರೆಗಳು, ನೀರಸಗಳು ಕಾಡುತ್ತವೆ. ಏಕತಾನವಾದ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಬಂದು ಹೋಗುವ ಆಸರಿಕೆ ಬ್ಯಾಸರಕಿಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಹಬ್ಬಗಳ ಆಚರಣೆಗಳು ನಿತ್ಯವೂ ಹೊಸತನ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಮಾರ್ಗಗಳಾಗಿವೆ. ಹಬ್ಬಗಳ ಆಚರಣೆಗೆ ಪ್ರಕೃತಿಯೇ ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಮಳೆ, ಚಳಿ, ಬೇಸಿಗೆ ಕಾಲಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಹಾಡಿ, ಕುಣಿದು, ನಲಿಯಲು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಸಂದರ್ಭಗಳು ಹಬ್ಬದ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಘಟನೆಯೂ ಸಂಭ್ರಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಮನಗಂಡ ಸಾಮಾಜಿಕರು ಸಾಮೂಹಿಕ ಆಚರಣೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಬಾಳುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನಾಗಿ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಶಾಂತಿ, ಸಹಬಾಳ್ವೆಗೆ ಜೀವ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಸಮಾಜವು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡ ಕೆಲವು ಹಬ್ಬಗಳು ಜಾತಿ, ವೈಷಮ್ಯವನ್ನು ಮೀರಿ ಸರ್ವರೂ ಪಾಲ್ಗೊಂಡು ಆಚರಿಸುವಂತಹವುಗಳು ಆಗಿವೆ. ಕೆಲ ಹಬ್ಬಗಳಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಊರೇ ಒಂದಾಗಿ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವೊಂದು ಆಚರಣೆಗಳು ಸುತ್ತಮುತ್ತಲ ಜನರೂ ಸೇರಿ ಆಚರಿಸುವಂತವುಗಳಾಗಿವೆ. ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣ ದೇಯನು ತನ್ನ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಪರಿಸರವನ್ನು ಸದುಪಯೋಗ ಪಡಿಸಿಕೊಂಡನೋ ಎಂಬಂತೆ ಬಾರಾಮಾಸದಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

೧೭ ನೇ ಶತಮಾನದ ರಾಯಚೂರಿನ ಪರಿಸರದ ಸಮಾಜವನ್ನು ಕವಿ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಆಚರಣೆಗಳು, ಉಡುಗೆ, ತೊಡುಗೆ, ಆಹಾರ ವಿಹಾರ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಆಚರಣೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ವೈದಿಕ ಪರಂಪರೆಯವರು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ಒದಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಒಂದು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಹೋಗುವ ಚಳಿಗಾಲ, ಮಳೆಗಾಲ, ಬೇಸಿಗೆಕಾಲಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಆಚರಿಸುವ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕೆಲಸಗಳು ಭೂಮಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುವುದರಿಂದಾಗಿಯೂ ಮಳೆಯಿಂದಾಗಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಿಡುವಿನಿಂದ ಇರುವಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ಕಂಡುಕೊಂಡ ಆಚರಣೆಗಳ ಬಗೆಗೆ ಮಾಹಿತಿ ಒದಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇನ್ನು ಚಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ ಚಳಿಗೆ ನಲುಗುವಂತಹ ಸ್ಥಿತಿ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಸಹ ವೇಳೆಯು ಬಹಳ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದಾಗಿ; ಆಗ ಬೆಳೆಗಳ ಕೆಲ ಫಸಲು ಬರುವುದರಿಂದಾಗಿಯೂ ಅದರ ಸದುಪಯೋಗ ಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬೇಸಿಗೆ ಬಿಡುವಿನ ಕಾಲ, ಹೊಲ, ಮನೆಗಳ ಕೆಲಸ ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಬೆಳೆದ ಫಸಲಿನ ಫಲದಿಂದಾಗಿ ಹಣ ಕೈ ಸೇರಿರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿಯೂ ಆಚರಣೆಗಳ ಸುಖ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹಬ್ಬ ಜಾತ್ರೆಗಳಂತಹ ಸಂಭ್ರಮದ ಆಚರಣೆಗೆ ಇದು ಸಕಾಲವೂ ಆಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಜಾತ್ರೆ, ಹಬ್ಬಗಳು ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತವೆ. ಅದನ್ನು ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.

ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ಒಂದೊಂದು ಮಾಸಕ್ಕೆ ಬರುವ ಆಚರಣೆಗಳು, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಜನರ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಿಕೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚಿತ್ರಣ ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರತಿ ಮಾಸಕ್ಕೆ ಒಂದು ಶ್ಲೋಕ, ವೃತ್ತ ಮತ್ತು ಒಂದೊಂದು ಪದಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಆಯಾ ಮಾಸದ ಪದ್ಧತಿಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆಚರಣೆಗಳ ಬಗೆಗೆ ಮಾಹಿತಿಗಳಿದ್ದರೆ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಮಾಸವೂ ಹೇಗೆ ಬರುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ. ವೃತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯನಾಯಕಿಯು ತನ್ನ ಮನಸ್ಥಿತಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ.

ಉದಾಹರಣೆಗೆ

ಪುಸಿಯಲ್ಲಂಗನೆ ಕೇಳು ಭೂಮಿ ಗಗನಂ ತಾನೆತ್ತ ನಾನೆತ್ತಲುಂ
ದೆಸೆಯೆಂಟೆತ್ತಲು ರಾತ್ರಿ ವಾಸರಗಳುಂ ಎಂತಿರ್ಪವೆಂದೆಬುದಂ|
ಸಸಿನೆ ಸಿಕ್ಕಿದೆ ಕ್ಲೇಶವೆಂಬ ಕಡಲೋಳ್ ಪೋಗಿರ್ಪ ನಾಥಂಬರೆ
ಬಿಸಿದೊಟ್ಟಿಲು ಪುಗುವಂತೆ ಮಾಡದಿಹನೆ ಪೆಣ್ಗಳ್ ಶಿರೋರನ್ನವೇ||

ವೃತ್ತ ೨೫ ಪು. ೭೧

ಕನ್ನಡದ ಈ ಬಾರಮಾಸವು ತಾತ್ಕಾಲಿನ ಸಮಾಜ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವುದರ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇದೊಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ದಾಖಲೆಗಳ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ೧೬, ೧೭ ನೇ ಶತಮಾನದ ಸಮಾಜವು ಎಂತಹ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಬಾರಮಾಸದಿಂದ ಮಾಹಿತಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ೬ ಋತುಗಳು, ೧೨ ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ, ೧೨ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಗಳು, ೧೨ ಹುಣ್ಣಿಮೆಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಜೊತೆಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವೈದಿಕರು

ಆಚರಿಸುವ ಏಕಾದಶಿ, ಭೀಮನ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ, ಕೃಷ್ಣ ಜನ್ಮಾಷ್ಟಮಿ, (ಗೋಕುಲಾಷ್ಟಮಿ) ರಾಮನವಮಿ, ಸಂಪಾಷಷ್ಠಿ, ರಥಸಪ್ತಮಿ, ಅಕ್ಷಯ ತೃತೀಯ, ವಾಮನ ಏಕಾದಶಿ, ಅನಂತನೋಂಪಿ, ನರಕ ಚತುರ್ದಶಿ, ವರಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿ ವ್ರತ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಸಂಭ್ರಮವಾಗಿ ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಕವಿಯು ವೈದಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದನೆಂದೇ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯೆಂಬಂತೆ 'ಈ ಬಾರವಮಾಸ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಓದಿಸಿ ಕೇಳಿ ಮೆಚ್ಚಿದ ಮಂತ್ರಾಲಯದ ಯತಿವರರಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳು ಆತನಿಗೆ ಆಚಾರ್ಯ ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಕೊಟ್ಟರಂತೆ'.[೧೦] ಹೀಗೆ ಲಿಂಗಣ್ಣೊಯಡೆಯನು ಆಚಾರ್ಯತ್ವ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದಷ್ಟು ವೈದಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಒಲಿದುದರ ಪರಿಣಾಮವೇ ವೈದಿಕ ಸಮಾಜದ ಚಿತ್ರಣವಾಗಿದೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮಾಜವು ಅಂದು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಗೌರವ, ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳು ಸಹ ಕವಿಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದೆ. 'ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿ ಅವರ ವೃತ್ತಿ, ವೇದ, ಶಾಸ್ತ್ರ, ಪುರಾಣ ಅಧ್ಯಯನ, ಯಜ್ಞ ಯಾಗಾದಿಗಳ ಆಚರಣೆ, ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಪೂಜೆ ಮಾಡುವುದು, ಅಗ್ರಹಾರದಲ್ಲಿ ಬೋಧಿಸುವುದು'[೧೧] ಹೀಗೆ ಅವರು ಯಜನ ಯಾಜನ ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಉನ್ನತವಾದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕ ಮಾನ್ಯತೆಗಳಿಂದಾಗಿ ಕವಿ ಅವರ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಿಗೆ ಒಲಿದಿರಬೇಕೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಂದಿನ ಸಮಾಜವು ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿತವಾಗಿದುದ್ದರಿಂದಲೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮಾಜದ ಬಗೆಗೆ ಅಪಾರ ಗೌರವವೂ ಇತ್ತು. ಚಾತುರ್ವಣ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಉಚ್ಚ ಸ್ಥಾನವಿತ್ತು. ನಂತರ ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯರ ಸ್ಥಾನವಿತ್ತು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಶಿಕ್ಷಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಆಡಳಿತ, ವೈಶ್ಯರು ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ತಂತಮ್ಮ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇವರ ಸೇವೆಯೇ ಶೂದ್ರರ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಶಿಕ್ಷಣದಂತಹ ಕರ್ತವ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದಾಗಿ ಅವನು ಉಚ್ಚನೆಂದು, ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿನ ದೇವರು ಎಂದೂ ಆತನಿಗೆ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ಬಾರವಮಾಸದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಕ್ಷಿತಿಸುರ (ಪದ್ಯ ೨೬), ಪೊಡವಿಸುರರು (ಪದ್ಯ ೩೮), ಎಂದು ಅವರನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ. 'ಆ ಕಾಲದ ಸಾಮಾಜಿಕ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಹಿಂದು ಸಮಾಜದ ಅತ್ಯಂತ ಎತ್ತರದ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದರು'[೧೨] ಹೀಗಾಗಿ ಮೇಲ್ವರ್ಗ, ಮೇಲ್ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಅವನ ಅನುಕರಣೆಯನ್ನೇ ಸಮಾಜದ ಇತರ ಜಾತಿಯವರು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದಕ್ಕೆ ವೀರಶೈವ ಕವಿಯಾದ ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನಂತವರೇ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಪೌರಾಣಿಕ ಹಿನ್ನಲೆಯುಳ್ಳ ಆಚರಣೆಗಳು ಮುಂದೆ ಸಾಂಕೇತಿಕ ರೂಪ ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಹಬ್ಬಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದಿವೆ. ಮಾನವ ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿಯ ನಡುವೆ ಸಂಬಂಧಗಳ ಬಲವರ್ಧನೆಯಂತೆ ಹೆಣೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಅಂದಿನ ವೈದಿಕರು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಮಣ್ಣೆತ್ತಿನ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ, ಎಳ್ಳ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ, ಯುಗಾದಿ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ, ಕಾರ ಹುಣ್ಣಿಮೆ, ಕಡ್ಲಿಗಡುಬಿನ ಹುಣ್ಣಿಮೆ, ಗೌರಿ ಹುಣ್ಣಿಮೆ, ಹೋಳಿ ಹುಣ್ಣಿಮೆಗಳು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವೈಭವವು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿರುವ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ಒದಗಿಸಿಕೊಡುತ್ತವೆ. ಕವಿಗೆ ವೈದಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಪ್ರಿಯವಾದರೂ ಮೂಲತಃ ಜಾನಪದ ಸೊಗಡಿನ ಜಾನಪದ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನೂ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಈಗಬಂದುದು ಜೇಷ್ಠ ಮಾಸವು ಶ್ರಮನಾಶವು ಭೋಗಿಗಳಿಗೆ ಸಂತಸವು
ಶ್ರೀಗಂಧಲೇಪನ ಪರಿಮಳಯುಕ್ತ ಸೀತಳಜಳ ಪಾನವು ಬಹಳ
ಶ್ರೀಗೌರಿ ಕಾಂತನ ವಾಹನಪೂಜೆಯು ಘನಪೇಳಲೇನು ಸುಮ್ಮನೆ
ಹೋಗಿ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮ ತಡೆದನು ರಾಯಸವನು ಅಟ್ಟಬಾರದೇ ತಾನು|| - ಪು.೭೯

ಇಲ್ಲಿ ಬೇಸಗೆಯ ಬಿಸಿಲಿನ ಧಗೆ ತಡೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಸೀತಳಜಳ ಪಾನಕದ ಸೇವನೆ, ಬೆವರಿನ ದುರ್ವಾಸನೆ ತಡೆಯಲು ಶ್ರೀಗಂಧ ಲೇಪನವೇ ಮೊದಲಾದ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ಆ ಕಾಲದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ವರ್ಗದವರು ಸಹ ಇಂತಹ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಒಲಿದಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಪೊಡವಿಸುರರೆಂದು ಖ್ಯಾತಿಗೊಂಡ ಅವರು ನಿತ್ಯ ಮೃಷ್ಟಾನ್ನ ಭೋಜನ, ಕಥಾಪುರಾಣ ಶ್ರವಣವೇ ಮುಂತಾದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಒಡನೆ ಕ್ಷೀರಾಬ್ಧಿ ಯರ್ಚನೆಗಳು ದೀವಿಗೆಗಳು ಆಮಲಕವನದೊಳು
ಪೊಡವಿಸುರರು ನಿತ್ಯಭೋಜನ ಕಥಾಪುರಾಣ ದಾಮೋದರ ಧ್ಯಾನ. - ಪು. ೭೯

ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಂತೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಮನ್ನಣೆ ದೊರಕಿತ್ತು. ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ಉನ್ನತ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಹಂಪಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಅದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ಸ್ವತಃ ಕೇಳಿಯೂ ಇದ್ದಾನೆ. 'ಪ್ರಾಮಾಣಿಕರಾದ ಜನ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ನಡೆಸುವವರು ಸೂಕ್ಷ್ಮಮತಿಗಳು, ಬುದ್ಧಿವಂತರು ಲೆಕ್ಕಾಚಾರದಲ್ಲಿ ನಿಪುಣರು ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯ ಪಾಲನೆಯಿಂದಾಗಿ ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತವು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ನಡೆಯುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ'[೧೩] ಎಂದು ವಿಜಯನಗರಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ ನ್ಯೂನಿಜನು ವೈದಿಕರ ಬಗೆಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆಂದ ಮೇಲೆ ವೈದಿಕರ ಖ್ಯಾತಿ ಅದೆಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹಬ್ಬಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಕವಿ ಲಿಂಗೊಣ್ಣೆಡೆಯನು ಸಹ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವರ ಬಗೆಗೆ ಇಂತಹ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಎಳೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮಾಜದ ಚಿತ್ರಣ ಒದಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಸಮಾಜದ ಸಮಸ್ತ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಗುರಿ ಲೌಕಿಕ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಪಾತ್ರಗಳು ಒಂದೊಂದು ಸೋಗು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿವೆ. ಈ ಹಬ್ಬ ಹರಿದಿನಗಳು ಸಹ ಅಲೌಕಿಕ ಆನಂದಕ್ಕಾಗಿ ನಡೆಯುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡಿವೆ. ನಮ್ಮ ಸಮಾಜ ಕೃಷಿ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಸಮಾಜ. ಅದರ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ಹಬ್ಬ, ಸಂತೆ, ಜಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಒಂದೊಂದು ಗೊತ್ತಾದ ವೇಳೆ ಆಚರಿಸತೊಡಗಿತ್ತು. ಅದರಂತೆ ಪ್ರತಿ ಮಾಸದಲ್ಲೂ ಅಂತಹ ಆಚರಣೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮಾಜವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾಗಿಯೂ ಸಹ ಆತನ ಒಳತುಡಿತ ಜನಪದರ ಕಡೆಗಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಕಾರಹುಣ್ಣಿಮೆ, ಮಣ್ಣೆತ್ತಿನ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ, ಯುಗಾದಿ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ, ಬನದ ಹುಣ್ಣಿಮೆ, ಹೋಳಿ ಹುಣ್ಣಿಮೆಗಳಂತಹ ಜಾನಪದ ಆಚರಣೆಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

೪.೨.೧. ಮಾಸಗಳ ಆಚರಣೆ

ವರ್ಷದ ಆದಿಯಂದು ಚೈತ್ರ ಶುದ್ಧ ಪಾಡ್ಯದಿಂದ ಗುರುತಿಸುವುದು ವಾಡಿಕೆ. ಬಹುತೇಕರು ಇದನ್ನು ಒಪ್ಪಿದ್ದಾರೆ. ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ವೈದಿಕ ಆಚರಣೆಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನೇ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವುದರಿಂದಾಗಿ ಚೈತ್ರ ಮಾಸದಿಂದ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದೇ ಮಾರ್ಗಶಿರ ಮಾಸದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ಸಹ ಕವಿಯ ವೈದಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೇ ವೇದ, ಆಗಮ, ಶಾಸ್ತ್ರ ನಿಪುಣರಾದ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಆಚರಣೆಗಳು ಬಹುತೇಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆಚರಣೆಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದವೆಂದು ಇದರಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಕವಿ ಸ್ವತಃ ಆಚರಿಸಿರಬೇಕೆನಿಸಿರುವ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅವುಗಳ ಮಾಹಿತಿಯೊದಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕಲ್ಲೂರಿನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಪರಿಸರದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಮಾಹಿತಿ ಒದಗಿಸಿದಂತೆ ಅವರು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕರ್ಮ ಕ್ರಿಯೆಗಳ ಬಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾ ಧ್ಯಾನ, ಜಪ, ತಪಗಳಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸಾದಿ ವ್ರತಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು (ಪದ್ಯ ೨೦, ೨೬)

ಆಮಲಕವನದೊಳು ಪೊಡವಿಸುರರ ನಿತ್ಯ ಭೋಜನ
ಕಥಾ ಪುರಾಣ ದಾಮೋದರ ಧ್ಯಾನ
ಎಡವಿಡಿದುತ್ಥಾನ ದ್ವಾದಶ ವಿಷ್ಣುವಿನರ್ಚಿಸಿ.... - ಪದ್ಯ ೩೮

ಹೀಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಆಚಾರ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನಿಪುಣರಾಗಿದ್ದರು. ಅಂದಿನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅವರು ಆಚರಿಸಬೇಕಾದ ಪದ್ಧತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಲಾಗಿತ್ತು. '೧೬ ನಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಮಾಡಬೇಕಿತ್ತು. ಮುಖ್ಯವಾದುದೆಂದರೆ ಉಪನಯನ ೨೪ ನೈಮಿತ್ತಿಕ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಇರುತ್ತಿದ್ದವು. ಆಹಾರ ಪದ್ಧತಿಯು ಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದು ತರಕಾರಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟೋ ನಿಷೇಧಗಳಿದ್ದವು. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿ ಅವರ ವೃತ್ತಿ, ವೇದ, ಶಾಸ್ತ್ರ, ಪುರಾಣಗಳ ಅಧ್ಯಯನ, ಯಜ್ಞ ಯಾಗಾದಿಗಳ ಆಚರಣೆ, ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಪೂಜೆ ಮಾಡುವುದು, ಅಗ್ರಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಬೋಧಿಸುವುದು'[೧೪] ಇಂತಹ ಜನ ಸಮಾಜದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಬಾರಮಾಸದಲ್ಲಿ ಒದಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇಂತಹ ವೃತ್ತಿಗಳಿಂದಾಗಿ ಅವರು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ, ತಮ್ಮ ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಮನ್ನಣೆ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅನುಕೂಲ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಅನುಕೂಲ, ಅವರು ಗಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಸ್ಪಷ್ಟ ಮಾಹಿತಿ ದೊರೆಯದಿದ್ದರೂ, ಅವುಗಳ ಸುಳುಹುಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿತು ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಹಿತಿಯೂ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ವೈದಿಕರ ವಿಜೃಂಭಣೆಯನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮಾಜದ ವೈಭೋಗ ಸುಖಗಳನ್ನು ವಿಜಯನಗರದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಭೋಗಗಳು ಬಗ್ಗೆ ಕೇಳಿಯೂ ತಿಳಿದಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರೌಢದೇವರಾಯನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳು ದೊರಕಿದ್ದವು. ಇಲ್ಲಿ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಆ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಪ್ರೌಢದೇವರಾಯನು ಸಹ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದಾನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದ. 'ಪ್ರೌಢದೇವರಾಯನ ಒಂದು ಚಿನ್ನದ ಆಕಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಅಗ್ರಹಾರಗಳನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದಾನ ಮಾಡಿದ'[೧೫] ಅಂದರೆ ದೊರೆಗಳು ಅವರಿಗೆ ದಾನ, ದತ್ತಿ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಗಣ್ಯವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಕಾಲಾನುಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ದೊರೆತ ಅವಕಾಶಗಳು 'ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೪೪೫ ರಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢದೇವರಾಯನಿಗೆ ಒಂದು ರೋಗ ಬಂದಿತ್ತಂತೆ. ಅದರ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಪ್ರಯಾಗ ಕಾಶಿಗೆ ಹೋಗಿ ವಿಧಿಗಳನ್ನಾಚರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದುದ್ದಕ್ಕೆ ಸಂತುಷ್ಟನಾದ. ದೊರೆಯು ದೇವಲಾಪುರ ಎಂಬ ಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ದಾನವಾಗಿತ್ತನು ಎಂಬುದನ್ನು ಮದ್ರಾಸ್ ಎಫಿಗ್ರಾಫಿಯಾ ರಿಪೋರ್ಟ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ'[೧೬] ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ಅಂತಹ ಅವಕಾಶ ಪಡೆದುಕೊಂಡು ರಾಜರಿಂದಲೂ ಗೌರವಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರ ಸಮಾಜದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಆಸಕ್ತಿ ತಾಳಿದ್ದರ ಪ್ರಭಾವವಾಗಿ ಅವರ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮಾಜದ ಬಗೆಗೆ 'ಪ್ರಾಮಾಣಿಕರಾದ ಜನ, ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನೂ ನಡೆಸುವವರು, ಸೂಕ್ಷ್ಮಮತಿಗಳು, ಬುದ್ಧಿವಂತರು ಲೆಕ್ಕಾಚಾರದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಣಾತರಾದವರು. ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯ ಪಾಲನೆಯಿಂದಾಗಿ ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತವು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ನಡೆಯುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ'[೧೭] ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಇದರಿಂದಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮಾಜವೆಂದರೆ ಘನತೆ ಗೌರವಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿತ್ತು. ಕಲ್ಲೂರು ಗ್ರಾಮವೂ ಕೂಡಾ ಒಂದು ಅಗ್ರಹಾರವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಶಾಸನದಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. (ಮಾನ್ವಿ ತಾಲೂಕಿನ ಶಾಸನಗಳು ಸಂಪಾದಕರು. ಡಾ.ಚನ್ನಬಸವ ಹಿರೇಮಠ.) ಹೀಗಾಗಿ ಗೌರವ, ಪ್ರೀತಿ, ಉನ್ನತ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮಾಜವನ್ನು ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ಮುಖತಃ ನೋಡಿದ್ದಾನೆ. ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಇನಿಭಕ್ಷ್ಯ ಭೋಜ್ಯಂಗಳು, ಪಾಯಸಂಗಳು, ಮೃಷ್ಟಾನ್ನಗಳನ್ನು ಮನದಣಿವಂತೆ ಉಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಾರ್ತೀಕ ಮಾಸದಲ್ಲೂ ಸಹ ಬೇಡಿದಿಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಭಕ್ತರು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು (ಪದ್ಯ ೨೮ ಮತ್ತು ೩೮) ಹೇಳುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅವರಿಗೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಿಗುತ್ತಿದ್ದ ಗೌರವಗಳು ಅಧಿಕವಾಗಿದ್ದವು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ನಿತ್ಯ ಭೋಜನದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ಕವಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅವರು ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವುದರ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಅಂದಿನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮಾಜವು ಅಂತಹ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಬಹಳಷ್ಟು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಇತರ ಜಾತಿಗಳ ಬಗೆಗೆ ನಮಗೆ ಮಾಹಿತಿ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯ, ಶೂದ್ರ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಪದ್ಧತಿ ಇತ್ತು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಸಮಾಜದ ವಿವಿಧ ಅಧಿಕಾರ ಮೂಲಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾ, ಸಮಾಜದ ವಿವಿಧ ಸರಕು ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಪಾಲನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಅತಿ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿದ್ದು ಉಳಿದ ಇತರರು ಇವರ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿರಬೇಕಾದ ಶ್ರೇಣೀಕೃತ ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದ ಸಮಾಜವಾಗಿತ್ತು. ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ಅಂದು ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿದ್ದ ಸಮಾಜವನ್ನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಅವರನ್ನು ಕ್ಷಿತಿಸುರರು. ಭೂಸುರರು. ಪೊಡವಿಸುರರು ಎಂದೂ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಗೌರವಗಳಿಂದ ನೋಡಿದ್ದಾನೆ.

ಅತಿಗ್ರೀಷ್ಮದಾಷಾಢ ಜವದೊಳು ಮೈದೋರಲು ಪ್ರಥಮೈಕಾದಶಿಯೊಳು
ತಿಥಿ ಪುಣ್ಯಂ ವಾಮನಮೂರ್ತಿಯ ಪೂಜೆ ಪೂರ್ತಿಯು ಮುಖ್ಯವಾಸರವೆನುತ
ಕ್ಷಿತಸುರರುಪವಾಸ ಜಾಗ್ರವತಾವೆಸಗುವ ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ದಿವಸವ
ಮಿತಿಗೈವರುಂಟೆ ನಾಮಾಡುವ ನಿರಾಹಾರವ ಜಾಗ್ರಗೈವೆ ನಿನ್ನಿರವ

- ಪ. ೨೬ ಪು. ೭೧

ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ರಾಜಪೂಜಿತರಾಗಿಯೂ ಗೌರವ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಪೌರನೌಕರಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದಿದ್ದರು. ಅದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಕಾರಣ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಸ್ಥಾನವಿದ್ದಿತೆಂದಲ್ಲ, ಅವರ ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹತೆಯೇ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. 'ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಎಂತಹ ಆಪತ್ತಿನ ಸಮಯದಲ್ಲೂ ಕರ್ತವ್ಯಬದ್ಧನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಅಥವಾ ಶೂದ್ರನೊಬ್ಬನ ಆಧೀನವಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂದರೂ, ಅವನು ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ತನಗೆ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದಿರುವ ಹಾಗೂ ಅನೇಕ ಕಲೆ ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣಿತನಾಗಿರುವ, ಧರ್ಮದಿಂದ ನಡೆಯುವ ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ತನ್ನ ಕೋಟೆಯ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ನೇಮಿಸುವ ರಾಜನು ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿರಿಸಿಕೊಂಡು ನಿರಾಳವಾಗಿ ನಿದ್ರೆ ಮಾಡಬಹುದು... ಜನರು ಯಾವುದೇ ಕಷ್ಟಗಳಿಲ್ಲದೆ ಸುಖವಾಗಿರುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ'[೧೯] ಹೀಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮಾಜವು ರಾಜಮನ್ನಣೆ ಗಳಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು.

ಬಾರಮಾಸ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲೂ ಸಹ ಅಂತಹ ಸಮಾಜದ ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳು ಪ್ರಭಾವಿತವಾಗಿದ್ದುದರ ಫಲವೇ ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನಂತಹ ಕವಿಯ ಚಿತ್ರಣದಲ್ಲಿ ಆಯ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾಲು ಪಡೆದಿದೆ. ಇವರು ಮಾತ್ರವೇ ಆಚರಿಸಬಹುದಾದ ಆಚರಣೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಶಾಸನಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಓದುವುದು (ಅಧ್ಯಯನ, ಕಲಿಸುವುದು, ಅಧ್ಯಾಪನ, ಯೋಗ ಮಾಡುವುದು, ಯೋಗ ಮಾಡಿಸುವುದು, ದಾನ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ದಾನಗಳ ಸ್ವೀಕಾರ) ಮುಂತಾದ ಷಟ್ಕರ್ಮಗಳ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಿನ ಆಚರಣೆಗಳಿಂದಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸ್ಥಾನಮಾನವಿದ್ದಿತು. ರಾಜರಿಗಂತೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸೇವೆ ಅನಿವಾರ್ಯವೆನಿಸಿತ್ತು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಆಚರಣೆಗಳಾದ ಯಮ, ನಿಯಮ ಧ್ಯಾನ, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ, ಧಾರಣ, ಮೌನಾನುಷ್ಠಾನ, ಜಪತಪಾದಿ ಗುಣಸಂಪನ್ನರಾಗಿರಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯಿತ್ತು. ಬಾರಮಾಸ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ವ್ರತಾಚರಣೆಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಸಹ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಯೆಲ್ಲವ ಪಾರ್ವರಿಗಿತ್ತು ದಣಿಸಿ ಮೆರೆವರು.

ಕರಗ ಬಿಜ್ಜಣ ಕಂಸ ಪಾತ್ರೆಯು ಚೊಕ್ಕ ಬುತ್ತಿಯು ಗುಡಯುಕ್ತ ಹೋಳಿಗೆಯು
ವರಮಾಸಮೂರ್ತಿಯು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಯಲ್ಲವರ್ಪಿಸಿ ಪಾರ್ವರಿಗಿತ್ತು....

-ಪು. ೬೭

ವಾಮನ ಮೂರ್ತಿ ಪೂಜೆ ಪೂರ್ತಿಯು ಮುಖ್ಯವಾಸರವೆನುತ ಕ್ಷಿತಿಸುರರುಪವಾಸ, ಜಾಗೃತಿವೆಸಗುವ (ಪು. ೭೧), ಆಮಲಕವನದೊಳು ಪೊಡವಿಸುರರು ನಿತ್ಯಭೋಜನ, ಕಥಾಪುರಾಣ, ದಾಮೋದರಧ್ಯಾನ (ಪು. ೭೯) ಅವರುಗಳ ಬಗೆಗೆ ಸಮಾಜವು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ಗೌರವ, ಅವರ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಿನ ಆಚರಣೆಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಕಲ್ಲೂರಿನ ಆಸುಪಾಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಕುರುಡಿ, ಕಲ್ಮಲಾ, ಕಪ್ಪಗಲ್ಲು, ಬಲ್ಲಟಗಿ ಕೊಟ್ನೇಕಲ್, ತಡಕಲ್ ಇವು ಇಂತಹ ಆಚಾರನಿಷ್ಟರ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಅಗ್ರಹಾರ ಅಥವಾ ಭತ್ತಗ್ರಾಮಗಳಾಗಿದ್ದವೆಂದು ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಕಲ್ಲೂರಿನ ಮಾರಟೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಕಿ.ಶ. ೧೧೩೫ ಕ್ಕೆ ದಾನ ಬಿಡುವ ವೇಳೆ ವಿಶೇಷ ಮಹಾಜನ ಉಪಸ್ಥಿತರಿದ್ದ ಬಗ್ಗೆ ಉಲ್ಲೇಖ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. (ಮಾನ್ವಿ ತಾಲೂಕಿನ ಶಾಸನಗಳು ಸಂಪಾದಕರು. ಡಾ.ಚನ್ನಬಸವ ಹಿರೇಮಠ.) ಶಾಸನ ಅವರಿಗೆ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಕಾಣಿಕೆ, ದಾನ, ಭೂದಾನ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದವರು ಅರಸರು, ಸಾಮಂತರು, ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಭಕ್ತರು. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರೂ ಕೂಡಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸೇವೆ ಮಾಡುವುದು ಅವರಿಗೆ ಕಾಣಿಕೆ ಅರ್ಪಿಸುವುದು ಪುಣ್ಯದ ಕೆಲಸ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಜನತೆಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ಅವರಿಗೆ ಸಿಗುತ್ತಿದ್ದ ದಾನ, ಅನ್ನದಾನಗಳನ್ನು, ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ವೈಭವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ನಮ್ಮ ಸಮಾಜದ ಅನೇಕ ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ವ್ರತದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕೌಟುಂಬಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಪ್ರಭುತ್ವ ಪರವಾದ ಆಚರಣೆಗಳು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಬಹುತೇಕ ಹಬ್ಬಗಳಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಜನಪದರ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಆಚರಣೆಗೆ ಒತ್ತುಕೊಟ್ಟಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಭೂಮಿ ಪೂಜೆ, ವೃಕ್ಷ ಪೂಜೆ, ಪಶುಗಳ ಪೂಜೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕಾರಹುಣ್ಣಿಮೆ, ಬನ್ನಿಮುಡೇ ಹಬ್ಬ, ಹುತ್ತಿಗೆ ಹಾಲೆರೆಯುವ ಹಬ್ಬ ಮುಂತಾದವುಗಳು.

೪.೨.೨. ಜನಪದ ಆಚರಣೆಗಳು

ಬಾರಮಾಸ ಜನಪದ ಕಾವ್ಯವೂ ಹೌದು. ಜನತೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸುವ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿಡುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿನ ನಾಯಕ ನಾಯಕಿಯರು ನೆಪಮಾತ್ರದವರಾಗಿ ತೋರುತ್ತಾರೆ. ಇದೊಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಪೂರ್ಣವಾದ ಕೃತಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಬದುಕಿನ ವೈವಿಧ್ಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕೊಂಡಿಗಳಾಗಿ ಹಬ್ಬ, ಆಚರಣೆಗಳು ಹಿಂದೂ, ಮುಸ್ಲೀಂರು, ಮೇಲು, ಕೀಳೆಂಬ ಭಾವ ಮೀರಿ ಮನುಷ್ಯ ತುಡಿತ ಇರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸಮನ್ವಯ ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯ ತೆರೆದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೋಡಿದ್ದಾನೆ.

ಬಾರಮಾಸ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ಪ್ರಮುಖ ಆದಾಯ ಮೂಲವಾಗಿದ್ದ ಕೃಷಿ, ತೋಟಗಾರಿಕೆ, ವಾಣಿಜ್ಯ, ವ್ಯಾಪಾರಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಗದ್ದೆಗಳ ಬೇಸಾಯಕ್ಕೆ ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವಿತ್ತು. ಕವಿಯೂ ಸಹ ಕೃಷಿಕ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬದುಕಿದವ. ವಿಜಯನಗರ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ಅಧ್ಯಯನ ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದದ್ದೂ ಸಹ ಕೃಷಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ಮಾಹಿತಿ ಹೊಂದಲು, ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಭತ್ತ, ಕಬ್ಬು, ಹತ್ತಿ ಮುಂತಾದ ವರಮಾನ ತರುವ ಬೆಳೆಗಳು. ಕೆರೆ, ಕುಂಟೆ, ಬಾವಿಗಳು ಅಂತರ್ಜಲ ಮಟ್ಟ ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಕೃಷಿ ಸರಾಗವಾಗಿ ಸಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ವಿಜಯನಗರ

ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕೆರೆ, ಕಾಲುವೆ, ಬಾವಿಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ನೀಡಿತ್ತು. ರಾಯಚೂರು ಸಹ ವಿಜಯನಗರದ ಆಳ್ವಿಕೆಗೊಳಪಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ಅಂತಹ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹೊಂದಿತ್ತು. ಕೃಷಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಸರಿಯಾಗಿ ನಡೆಯಬೇಕಾದರೆ ನೀರಿನ ಸಂಪನ್ಮೂಲ ಅತ್ಯಂತ ಅವಶ್ಯಕ ಎಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದ ಅಂದಿನ ಜನತೆ ಕೆರೆ, ಕಾಲುವೆ, ಬಾವಿ ತೋಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮಾನ್ಯತೆಯೂ ಸಿಕ್ಕಿತ್ತು. ಇವುಗಳ ರಚನೆ ಮತ್ತು ರಕ್ಷಣೆ ಪುಣ್ಯದ ಕೆಲಸವೆಂದೇ ಭೋದಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರ ರಕ್ಷಣೆ ಇಡೀ ಊರಿನವರ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರ ಫಲವೇ ಕೃಷಿ ಚಟುವಟಿಕೆ ಸಾರಾಗವಾಗಿ ನಡೆಯಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಅಂತಹ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ಈ ಕಲ್ಲೂರ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಇತ್ತು. ಅದರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಕವಿ ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಬಾರಮಾಸದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಬೆಳೆಗಳಿಂದ ಅದು ಸಂಪದ್ಭರಿತವಾದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹೊಂದಿತ್ತೆಂದು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ವರಚೈತ್ರ ಬರೆ ಮೋಹಿಗಳ್ ಕೂಡಿ ವನಗಳ ನೋಡಿ ಜಲಕ್ರೀಡೆಯನಾಡಿ
ತರುಣ ಪಲ್ಲವ ಮಂಟಪ ಮಾಡಿ ಪುಷ್ಪಗಳ ಸೂಡಿ.....
ಅರವಂಟಿಗೆ ಅನ್ನ ಛತ್ರಂಗಳ ಇಟ್ಟು ಪೆಣ್ಗಳು ಸವಿಗೋಲ
ಧಾನಂಗಳು ವಿರಚಿಪರು.... ಪು. ೯೫, ಪದ್ಯ ೧೭

ಇಲ್ಲಿನ ಸಮಾಜವು ಸಂಪದ್ಭರಿತವಾಗಿತ್ತೆಂದು ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲದೆ ಸಮಾಜದ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಸರ್ವರೂ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದರ ಫಲವೇ ಅರವಟ್ಟಿಗೆ, ಅನ್ನಛತ್ರಗಳ ಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿದೆ. ಆ ಸಮಾಜದ ಹೆಂಗಳೆಯರು ಕಬ್ಬುಗಳನ್ನು ದಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಅಂದರೆ ಆ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಆ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಕಬ್ಬನ್ನು ದಾನ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂಬುದು. ಅಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬನ್ನು ಹೇರಳವಾಗಿ ತೋಟಗಾರಿಕೆಯ ಬೆಳೆಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ನೀರು, ಅನ್ನದಾನಗಳು ಸಹ ಉಳ್ಳವರು ಇಲ್ಲದವರಿಗೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಕವಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ತಂತಮ್ಮ ಕೆಲಸಗಳಿಗಾಗಿ ಹೋಗುವವ ಪ್ರಯಾಣಿಕರಿಗೆ ಅನುಕೂಲ ಒದಗಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಅನ್ನ ಛತ್ರ, ಅರವಟಿಗೆಗಳು ರಚನೆ ಮಹತ್ವದಾಗಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಛತ್ರಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ, ಅದರ ನಿರ್ವಹಣೆ ಸಹ ಉಳ್ಳವರ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿತ್ತು.

ನಡೆವ ಪಥಿಕಜಾಲರ್ಗಾಸರಂ ಕೊಟ್ಟು
ಮೇಣು ಜಡಭರಿತ ತಟಾಕಂ ಗಂಗೆಯರ್ಗಾಗಿ ಬಂದಂ ಪು. ೨೧

ಅನಾಥರು, ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದವರನ್ನು ಸಮಾಜವು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತೆಂಬುದು ಸಹ ಇದರಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಪ್ರವಾಸಿಗಳಿಗೆ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಲದೇ ಅನಾಥರೂ ಇದರ ಅನುಕೂಲ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಮಾಹಿತಿಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ರಾಜ್ಯವು ಇಂತಹದ್ದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಸ್ವತಃ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನೇ ಶಾಸನ ವಿಧಿಸಿದ್ದಾನೆ. 'ರಾಜ್ಯವು ಕೆರೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ, ಕಾಲುವೆಗಳನ್ನು ತೋಡಿಸಿ ನೀರಾವರಿ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಬೇಕು' ಎಂದು ಅಮುಕ್ತಮಾಲ್ಯದ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಾನೆ. ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನ ಕಾಲದ ಕೃಷಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಮಳಯುಕ್ತವಾದ ಹೂಗಳು, ರಸಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ ವಾಣಿಜ್ಯ ಬೆಳೆಯಾಗಿತ್ತೆಂಬುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಪರಿಮಳಗಳು, ಕುಂಕುಮದ ರಸಗಳು (ಬಾರಮಾಸ ಪು. ೬೩). ಆ ಕಾಲದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಇವನ್ನು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಭಾರತ ಕೃಷಿ ಪ್ರಧಾನವಾದ ದೇಶ. ಇಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಸರಿಯಾಗಿರಬೇಕಾದರೆ ಕೃಷಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಸರಿಯಾಗಿರಬೇಕಿತ್ತು. ಅದನ್ನರಿತ ಹಿರಿಯರು ವ್ಯವಸಾಯ ಯೋಗ್ಯ ಭೂಮಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅದರ ರಕ್ಷಣೆ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಕಲಿತಿದ್ದರು. 'ವ್ಯವಸಾಯ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಭೂಮಿ ಬಹಳ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದ್ದು, ಈ ಕೃಷಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರ ಮಳೆಯಾಧರಿತವನ್ನು 'ದೇವಮಾತೃಕೆ' ಎಂದೂ ನದಿ ಮತ್ತಿತರ ನೀರಾವರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು 'ನದಿಮಾತೃಕೆ' ಎಂದು ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು'[೨೦] ಕೃಷಿ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಕೃಷಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ರಾಯಚೂರು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬಹುತೇಕ ಮಳೆಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಾ ಮತ್ತು ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬಹುತೇಕ ಕಡೆಗೆ ಕೆರೆ, ಭಾವಿಗಳ ನಿರ್ಮಾಣದಿಂದ ನಡೆಯುವ ಕೃಷಿ ಚಟುವಟಿಕೆಯಿತ್ತು. ಕೆರೆಗಳ ನಿರ್ಮಾಣದ ಬಗೆಗೆ ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವೂ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ನೀರಾವರಿ ಅನುಕೂಲವಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ತರಹದ ವಾಣಿಜ್ಯ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆದು ಬೇರೆಬೇರೆ ಕಡೆ ಅವುಗಳನ್ನು ರಫ್ತು ಮಾಡುವ ಪದ್ಧತಿಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ಶಾಸನ, ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಪ್ರವಾಸಿಗರ ಮಾಹಿತಿಗಳಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ 'ತೋಟಗಳಲ್ಲಿ ತೆಂಗು, ವೀಳ್ಯದೆಲೆ, ಅಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾವು, ಹಲಸು, ಈಳೆ, ನಿಂಬೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು'[೨೧] ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನ ಬಾರಮಾಸದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಫಲಗಳ ಬೆಳೆಗಳ ಚಿತ್ರಣ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಬಾವಿ, ಕೆರೆಗಳ ಬಗೆಗೂ ಸಹ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಜನರು ಹೂ, ಸುಗಂಧಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವುಗಳ ಬಳಕೆಯಿದ್ದುದರಿಂದಾಗಿ ಅವುಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಯೂ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಉದ್ದಿಮೆಯಾಗಿತ್ತು. ಕೆನ್ನೈದಿಲೆ, ಕೆಂದಾವರೆ, ಸಂಪಿಗೆ, ಮಲ್ಲಿಗೆ, ಕೇದಗೆ, ಸೇವಂತಿಗೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಹೂಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಕವಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. 'ಸುವಿಲಾಸವು ಪುಷ್ಪ ಫಲಂಗಳುಲ್ಲಾಸವು' (ಪು. ೬೩). ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಆಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗಂಧ, ಕರ್ಪೂರ, ಕಸ್ತೂರಿ ಮೊದಲಾದ ಸುಗಂಧ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಬಳಕೆಯೂ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿತ್ತು. ಬೇಸಗೆಯಲ್ಲಿ ದೇಹವನ್ನು ತಂಪಾಗಿರಿಸಲು, ಬೆವರಿನ ದುರ್ವಾಸನೆಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗಿರಲು ಸುಗಂಧ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೂವಿನ ಹಾಸಿಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಿಸಿಲಿನ ತಾಪದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಕವಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ತರುಣ ಪಲ್ಲವ ಮಂಟಪ ಮಾಡಿ ಪುಷ್ಪಗಳ ಸೂಡಿ — ಪು. ೯೫

ಶ್ರೀಗಂಧ ಲೇಪನ ಪರಿಮಳಯುಕ್ತ ಸೀತಳಜಳಪಾನವು — ಪು. ೬೯

ರಾಯಚೂರ ಯಾವಾಗಲೂ ಬಿಸಿಲಿನ ಪ್ರಖರತೆಗೆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲೆ ಹೆಸರಾದದ್ದು. ಹೀಗಾಗಿ ಬೇಸಿಗೆ ಕಾಲದಲ್ಲಂತೂ ಹೇಳತೀರದ ಶೆಖೆ. ಶಾಖ, ತಾಪದಿಂದ ನಾಡೇ ಉರಿದುಹೋಗುವ ಸ್ಥಿತಿ. ಅದರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿನ ಜನತೆ ಅದರಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕಂಡುಕೊಂಡ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸೀರ್ತ ಜಲಪಾನ, ಸುಗಂಧದ್ರವ್ಯಗಳ ಪ್ರೋಷಣೆ ಮುಂತಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಅಲ್ಲಿನ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಎಳೆಬಿಸಿಲು, ಚಳಿಬಿಸಿಲು, ಪೂಬಿಸಿಲು, ಕೆಂಬಿಸಲು ಬಿರುಬಿಸಲುಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಬಿರುಬಿಸಿಲಿನ ಪ್ರಖರತೆ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ನೀರಾವರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಒಳಗೊಂಡ ಕೃಷಿಯು ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಸಬಲವಾದ ಸಮಾಜವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಅಂತೆಯೇ ತ್ವಾಟ ಪಟ್ಟಿಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿದ್ದವು. ಫಲಭರಿತ ಮಾವು ಬೋರೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಫಲ ಪುಷ್ಪಂಗಳುಲ್ಲಾಸದ ಬಗೆಗೂ ವನಗಳು, ತೋಟಪಟ್ಟಿಗಳ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕವಿ ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಶಾಸನ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾ ನಾಡು ಸಂಪದ್ಭರಿತವಾಗಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಕಲ್ಲೂರು ಸಹ ಅಂತಹ ಒಂದು ಸುಂದರವಾದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡಿತ್ತು.

ಜಲದಲೆಗೆದರ್ದುಂ ಮಿಂಚಿನಿಂ ನೋಡಿ ನೃತ್ಯಂಗಳನೆಸಗುವ ಮಯೂರ
ರಾಜಹಂಸಕುಪದ್ರಂಗಳ ನೊಡರಿಚೆ ಪು. ೭೩

ಬಲಿಯದ ತಳಿರಿಂ ತೋರಣಂಗಟ್ಟಿಸುತ್ತಂ ಪು. ೯೫
ನಳನಳಿಪರಸಾಲಮ್ಮಂಬ.... ಪು. ೭೫

... ಸೌವಾಸದಂತಿಲ್ಲವೋ
ಇನಿಭಕ್ಷ್ಯಂಗಳು ಭೋಜ್ಯಪಾಯಸಂಗಳು, ಮೃಷ್ಟಾನ್ನಂ ಪು. ೭೩

ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ತನ್ನ ಕಾಲದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ಆಹಾರ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅದರಲ್ಲೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಆಹಾರ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿರಬೇಕೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಒಂದು ನಾಡಿನ ಜನ ಭೋಜನ ಪ್ರಿಯರಾಗಿರುವುದಕ್ಕೆ ಅವನ ನಾಡಿನ ಸಂಪತ್ತೂ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಪದ್ಭರಿತವಾದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಆಹಾರವಿಹಾರಗಳ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿಯ ಉಳ್ಳವರ ಆಹಾರಪದ್ಧತಿಯೇ ಅಥವಾ ಬಹುತೇಕರ ಚಿತ್ರಣವೋ ಅಂತೂ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಹಾರ ಪದ್ಧತಿಯೂ ರುಚಿಕರವಾದ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ವಿಧವಿಧ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಪರಿಚಯವೂ ಇತ್ತು. ಬೇರೆಬೇರೆ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ವಿಧಾನದಲ್ಲೂ ನಿಷ್ಣಾತರಾಗಿದ್ದರು. 'ಓಗರ, ತೊಗೆ, ಮೇಲೋಗರ, ತುಪ್ಪ, ಪಳಿದ್ಯ, ಕಲಸುವೋಗರ, ಇಡ್ಡಲಿಗೆ, ದೋಸೆ, ಸಕ್ಕರೆಬಟ್ಟವಾಲು, ಪಾಯಸ, ಕರಜಿಗೆಯಕಾಯಿ, ಎಣ್ಣೆಗಾರಿಗೆ, ಸಕ್ಕರೆ ಬುರುಡೆ, ಪ್ರವೀಳಂಗಾಯಿ, ಹಾಲುಗಾರಿಗೆ, ಸವುಡುರೊಟ್ಟಿ ಮಂತಾದ'[೨೨] ಆಹಾರ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು. ಆತನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಬಗೆಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ೬೪ ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಹಾರ ಕಲೆಯೂ ಒಂದಾಗಿದ್ದು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅಂಗ ಪ್ರಚಲಿತದಲ್ಲಿದೆ. 'ದಿವ್ಯಾನ್ನ, ಗುಡಯುಕ್ತ ಹೋಳಿಗೆ, ಇನಿಭಕ್ಷ್ಯಗಳು, ಭೋಜ್ಯ ಪಾಯಸಗಳು, ಮೃಷ್ಟಾನ್ನಗಳು' ಮುಂತಾದವುಗಳ ಬಗೆಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಬಗೆಬಗೆಯ ಭೋಜ್ಯಗಳ ನಂತರದಲ್ಲಿ ತಾಂಬೂಲ ಮೆಲ್ಲುವ ಪದ್ಧತಿಯು ಭಾರತೀಯ ಆಹಾರ ಪದ್ಧತಿಯ ಒಂದು ಭಾಗವೇ ಆಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲೂ ಸಹ ಇಂತಹ ಪದ್ಧತಿಯಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯ (ನಂದಿಮಿತ್ರನ ಕತೆಯಿಂದ ನೆಲವತ್ತಿ ಅಡಕೆಯನ್ನು ತಾಂಬೂಲಕ್ಕೆ ಬೆರೆಸಿ ಕೊಟ್ಟರಂತೆ)

ಕಾಲದಿಂದಲೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. 'ವೀಳ್ಯ ಮೆಲ್ಲುವ ಪದ್ಧತಿಯು ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿದೆ. ದೇವಾಲಯಗಳಿಗೆ ಬಿಡುವ ದಾನಗಳಲ್ಲಿ ದೇವರಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಸೇವೆಗಳಲ್ಲಿ ವೀಳ್ಯ ಅಡಿಕೆಗಳೂ ಸೇರಿವೆ'[೨೩] ಹೀಗೆ ಅದೊಂದು ಭಾರತೀಯ ಆಹಾರಪದ್ಧತಿಯ ಭಾಗವಾಗಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಇವರ ಆಹಾರ ಪದ್ಧತಿಯು ಸಹ ಆರೋಗ್ಯ ಗುಣಧರ್ಮವನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದು ವೀಳ್ಯೆದೆಲೆಗೂ ಅದೇ ಗುಣಧರ್ಮವಿದೆ. 'ವೀಳ್ಯೆದೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಯುರ್ವೇದಿಕ ಗುಣವಿರುವುದರಿಂದಾಗಿ ಇದನ್ನು ಕಾಮವರ್ಧಕವನ್ನಾಗಿ ಬಳಸುವ ಪದ್ಧತಿಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿತ್ತು ಎಂದು ಅಲ್ಬೆರೂನಿ ಪ್ರವಾಸಿಕಥನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ'[೨೪] ಅದರಂತೆ ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಸಹ ಇಂತಹ ತಾಂಬೂಲ ಪದ್ಧತಿಯಿದ್ದು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅದು ಈಗಲೂ ಮುಂದುವರಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಹಬ್ಬ, ಹರಿದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಮೆಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಈ ಪದ್ಧತಿಯಿದ್ದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುತ್ತಾನೆ. 'ದಿವ್ಯಾನ್ನಮಂ ಭುಂಜಿಸಿ.... ತಾಂಬೂಲಮಂ ಚರ್ವಿಸಿ' (ಪು. ೫೭) ಅಂದರೆ ತನ್ನ ಕಾಲದ ತಾಂಬೂಲ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.

೪.೨.೩. ಹಬ್ಬ ಆಚರಣೆಗಳು

ಹಬ್ಬ ಆಚರಣೆಗಳು ಮೂಲತಃ ದೈವ ಸಂಬಂಧ ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಜನಪದರ ಬದುಕಿನ ಬಹುಭಾಗವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ. ಕೃಷಿಗೂ ಅವಿನಾಭಾವ ಸಂಬಂಧ ಇರುವುದರಿಂದಾಗಿ ಜನಪದರು ಒಂದರೊಳಗೊಂದನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ತನ್ನ ಬಿಡುವಿನ ವೇಳೆಯನ್ನು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಕಳೆಯದೇ ಕೃಷಿಕನು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕಂಡುಕೊಂಡ ಮಾರ್ಗಗಳೇ ಹಬ್ಬಗಳಾಗಿವೆ. ಅಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆ ಮಾತ್ರ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ ಹಬ್ಬ ಬಂದರೂ ಅವನ್ನು ಸಡಗರದಿಂದಲೇ ಆಚರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಬರುವ ಉಪವಾಸದಿ ವ್ರತಗಳು ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಮಾನಸಿಕ ಶಾಂತಿಗೂ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ. 'ಈ ಹಬ್ಬ ವ್ರತಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ದುಷ್ಟ ಶಕ್ತಿಗಳ ದಮನ ಹಾಗೂ ಶಿಷ್ಟ ಶಕ್ತಿಯ ವಿಜಯದ ತತ್ವವು ಅಡಗಿದ್ದು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಹಬ್ಬ ಉತ್ಸವಗಳಿಲ್ಲದರ ಸಂಬಂಧವಾಗಿರುವ ಕತೆಗಳು ಈ ತತ್ವವನ್ನೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತವೆ'[೨೫] ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ಅಂತಹ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾದ ಹಬ್ಬಗಳನ್ನು ಸವಿವರವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮಹತೀಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನ ತತ್ವವು ಸಹ ಇದರಲ್ಲಿ ಅಡಕಗೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಕವಿಯು ಬಾರಮಾಸದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. 'ಜಾತ್ರೆ, ಉತ್ಸವ ಇತರ ವಿಶೇಷ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ಜನರು ಒಂದೆಡೆ ಸೇರುವಂತಾಗುವುದರಿಂದ ವ್ಯಾಪಾರ, ವಿಚಾರ ವಿನಿಮಯ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಐಕ್ಯ ಭಾವನೆ, ಹೊಸ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸಂಗತಿಗಳ ಪರಿಚಯ ಇವುಗಳೆಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯ ರೂಪುಗೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ. ಹಾಗಾಗುವುದರಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನವು ಸುಖಮಯವೂ, ಭದ್ರವೂ ಆಗಲು ಬಹುವಿಧದಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರಿಯಾಗುತ್ತದೆ.'[೨೬] ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಸಾಮಾಜಿಕ ತತ್ವಕ್ಕೆ ಮಾನ್ಯತೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾನೆ.

ಮನುಷ್ಯ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಮನರಂಜನೆಗೆ ಒಲಿಯುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಜೀವನವೇ ಮಂಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕ್ರೀಡೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕಲೆ ಮುಂತಾದ ಮೌಲ್ಯಗಳಿಂದ ಮನರಂಜನೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಇವೆಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಲದ, ಜನಾಂಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಡಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯನ ಮನಸ್ಸು ಉಲ್ಲಸಿತವಾಗಲು ಬಹು ಅಗತ್ಯವಾದದ್ದು ಸಂಸ್ಕೃತಿ. ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಬದುಕಿನ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುತ್ತದೆ. ಅದರಂತೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಯೂ ತನಗಿರಿವಿಲ್ಲದಂತೆ ಆಯಾಕಾಲದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ತನ್ನೊಡಲಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನ ಚಿತ್ರಣವೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಂದಿನ ಕಾಲದ, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅನೇಕ ಆಯಾಮಗಳನ್ನು ನೋಡಲಾಗಿದೆ. ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಗಳು, ಅದರಿಂದ ಆತ ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಅನುಕೂಲಗಳು ಅವು ಒಂದು ಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ಜಾರಿಗೊಂಡಿದ್ದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಲಾಗಿದೆ.

'ನವನೀತ ಸಮಾಂವಾಣೇಂ ಕೃತಾನ ಚಿತ್ತಂ ತು ನಿರ್ದಯಂ
ಕ್ಷಾರಂ ನೀರಂ ಚ ಶೀತಲಂ ಭವತಿ'[೨೭]

ಮಾತು ಬೆಣ್ಣೆಯಂತೆ, ಮನಸ್ಸು ಕಲ್ಲಿನಂತೆ. ನೀರು ಉಪ್ಪಾದಷ್ಟು ತಣ್ಣಗಿರುತ್ತದೆ. ಪ್ರವಾಹಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಕಲ್ಲು ನುಣುಪಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಮೆತ್ತಗಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ನುಣ್ಣಗೂ ಇದ್ದು, ಮೆತ್ತಗೇ ಇದ್ದು ಕಲ್ಲೂ ಆಗಿರುವುದು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಗಟ್ಟಿತನ ಸೌಜನ್ಯತೆ ಇದರ ತಿರುಳು. ಅಂದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ಗಟ್ಟಿತನಯುಕ್ತ ಸೌಜನ್ಯವೆಂದೇ ಅರ್ಥ. ಹಾಗೆಯೇ ಬದುಕು ಗಟ್ಟಿತನಗೊಳ್ಳಲು ಜನಾಂಗವು ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಂತಹ ಚಿತ್ರಣಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಪರಂಪರೆ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಆಚರಣೆಗಳು, ವಿಧಿ-ವಿಧಾನ ಹಬ್ಬಗಳಿಂದಲೂ ನಾವು ಇದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಬದಲಾವಣೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಮನುಷ್ಯ ಸಹ ತನ್ನ ಆಹಾರ, ವಿಹಾರಗಳಲ್ಲೂ ಭಿನ್ನತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನ ಬಾರಮಾಸದ ಒನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದ. ತನ್ನ ಬಾರಮಾಸದಲ್ಲಿ ೧೨ ತಿಂಗಳುಗಳ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಡದೆ ಇಡೀ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮಹತಿಯ ಎಳೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದೊಂದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮಹತ್ವ ಸಾರುವ ಕೃತಿ. ರಾಯಚೂರಿನ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪರಿಸರದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಬಾರಮಾಸದಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಹಬ್ಬಗಳೆಂದರೆ ಈಗಲೂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಮುದ, ಆನಂದವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯ ಮಾನಸಿಕ ಶಾಂತಿಗೆ ಪೂರಕವಾದವುಗಳಾದುದರಿಂದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮಹತ್ವ ಪಡೆದಿವೆ. ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ಅನ್ಯ ಧರ್ಮ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸಿದುದಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ ಅದನ್ನು ತನ್ನದೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕವಿಯು ಜನಪದ ಆಚರಣೆ ವೈದಿಕ ಶೈವ ಹಬ್ಬಗಳನ್ನು ಒಂದೊಂದು ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. 'ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನ ಬಾರಮಾಸವು ಅನೇಕ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಅಸಾಧಾರಣ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತವ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳ ಕವಿ. ಬೇರೆಡೆ ಕಾಣದ ಅನೇಕ ಹೊಸ ಲೋಕಗಳನ್ನು ನಮ್ಮೆದುರು ತೆರೆದಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ'[೨೮]

ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗಿ ಚಲಾವಣೆಯ ನಂಬುಗೆ, ರೂಢಿ, ಆಚರಣೆಗಳಿಗೆ ಪುರಾಣ ಮತ್ತು ಐತಿಹ್ಯಗಳ ಕಥೆಗಳು ಪುಷ್ಟಿ ನೀಡುತ್ತವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಜನಪದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಇವುಗಳ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ಅದು ಸಂಪ್ರದಾಯ ಆಚರಣೆಗಳ ಭಂಡಾರವೂ ಆಗಿದೆ. ಬಾರಮಾಸದಂತಹ ಆಚರಣೆಯ ಮೂಲವು ಹೀಗೆಯೇ ಬಿಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ತನಗರಿಯದ ಅತೀತ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡ ಜನಪದರು ಮನುಷ್ಯನ ಕ್ಷೇಮ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ವ್ರತ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಅವು ಸಂಪ್ರದಾಯ, ರೂಢಿಗಳಾಗಿ ಜನಮಾನಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಆರಾಧನೆ, ಜಾತ್ರೆ, ಭಜನೆ, ನೃತ್ಯ, ಸ್ತುತಿ, ಕಾಣಿಕೆ, ಬಲಿ ಮುಂತಾಗಿ ಜನಪದರ ವಿವಿಧ ಬದುಕಿನ ಸಮಾರಾಧನೆಯಾಗಿ ಹಬ್ಬಗಳು ಜಾರಿಗೊಂಡಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಆಯಾ ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆಯಾ ಹಬ್ಬಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮಹತ್ವ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಹೋದಂತೆ ಜನಪದರು ಅನೇಕ ವಿಧದ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮಡಿಲಿನಿಂದ ಕಲಿತಿದ್ದಾರೆ. ಯುಗಾದಿ ಪಾಡ್ಯದಂದು ಹೊಸ ವರ್ಷದ ದಿನದಂದು ಊರ ಹಿರಿಯರು ಗುಡಿ ಅಥವಾ ಮಠಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆಡೆ ಸೇರುತ್ತಾರೆ. ಪಂಚಾಂಗದ ಪೂಜೆಯು ಆಗುತ್ತದೆ. ಆನಂತರ ಆ ವರ್ಷದ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಕೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅದರ ಹಾಗೆ ಕೇವಲ ಭವಿಷ್ಯ ಕೇಳುವುದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ 'ಯುಗಾದಿಗೆ ವಾರ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮದ ಹಿರಿಯರು ಊರಿನ ಸುತ್ತುವರಿದು ಅನೇಕರ ಜಮೀನುಗಳಿಂದ ಮಣ್ಣು ತರಿಸಿ ಒಂದುಗೂಡಿಸಿ ಹಲವಾರು ಹೊಸ ಮಡಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ತಮ್ಮ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಒಂದೊಂದರಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತುತ್ತಾರೆ. ನೀರು ಹಾಕಿ ಮಡಕೆಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಂದೆಡೆ ಇಡುತ್ತಾರೆ. ಯುಗಾದಿಯಂದು ಯಾವ ಮಡಕೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಸಿಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಂದಿರುತ್ತವೆಯೋ ಪ್ರತಿಶತ ಅಷ್ಟು ಬೆಳೆ ಬರುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ.'[೨೯]

ಚಾಂದ್ರಮಾನದ ಸಂವತ್ಸರ ಕಾಲದ ೨೪ ಶುಕ್ಲ, ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ೧೨ ಹುಣ್ಣಿಮೆ, ೧೨ ಅಮವಾಸ್ಯೆಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಚೈತ್ರದ ದವನದ ಹುಣ್ಣಿಮೆ, ವೈಶಾಖದ ಆಗಿ ಹುಣ್ಣಿಮೆ, ಜೇಷ್ಠದ ಕಾರ ಹುಣ್ಣಿಮೆ, ಮಣ್ಣೆತ್ತಿನ ಅಮವಾಸ್ಯೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಕೃಷಿ ಪ್ರಧಾನ ಹಬ್ಬಗಳ ಆಚರಣೆಗಳ ಅಬ್ಬರದ ಕಾಲ. 'ಆಷಾಡ, ಶ್ರಾವಣ, ಭಾದ್ರಪದ ಮಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸ್ತ್ರೀ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವೆನಿಸುವ ನಾಗರಪಂಚಮಿ, ಮಂಗಳಗೌರಿ, ಬೆನಕನಹಬ್ಬ, ಜೋಕುಮಾರನ ಹಬ್ಬ ಇತ್ಯಾದಿ ಕೌಟುಂಬಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ನೆಲೆಯ ಆಚರಣೆಗಳಾಗಿವೆ. ಆಶ್ವೀಜದ ಮಹಾನವಮಿ, ಹಟ್ಟಿ ಹಬ್ಬ, ಕಾರ್ತಿಕದ ದೀಪೋತ್ಸವ, ಮಾರ್ಗಶಿರದ ಮುಂಗಾರಿನ ಸುಗ್ಗಿ, ರಾಶಿಪೂಜೆ, ಹೊಸ್ತಿಲ ಹುಣ್ಣಿಮೆ, ಎಳ್ಳ ಅಮವಾಸ್ಯೆಯ ಚರಗ ಇವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಮಕರ ಸಂಕ್ರಮಣ, ಭಾರತ ಹುಣ್ಣಿಮೆ, ಸುಣ್ಣದ ತೇರು, ಮಹಾಶಿವರಾತ್ರಿ, ಯುಗಾದಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಜಾನಪದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಎಂತಹ ಶಿಷ್ಟ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿಯೂ ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದ ಸಾಗಿ ಬಂದ ಅನೇಕ ಜನಪದ ರೂಢಿ, ವಿಧಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಸ್ತರದಲ್ಲಿ ಬೆರೆತು ಉಳಿದು ಬಂದಿರುವುದು ಸಹಜ.'[೩೦] ಇದನ್ನು ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ತನ್ನ ಬಾರಮಾಸದಲ್ಲಿ ವಿವರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಚೈತ್ರಮಾಸವನ್ನೆ ವರ್ಷದ ಆದಿಯೆಂದು ನಾವು ಗುರುತಿಸುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ಮಾತ್ರ ಮಾರ್ಗಶಿರ ಮಾಸದಿಂದಲೇ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಶಾಂತರಸರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದು, ವೈದಿಕರ ಪ್ರಕಾರ ಮಾರ್ಗಶಿರವೇ ಆರಂಭದ ಮಾಸವಾಗಿದೆ. 'ಮಾಸಾನಾಂ ಮಾರ್ಗಶಿರ್ಷೇಹಂ' ಎಂದು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನೆ ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ವೈದಿಕ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗಶಿರ ಮಾಸಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಇದೆಯೆಂದು, ಆ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಕವಿ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ಸರಿಯಾಗಿದೆಯೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪ್ರಿಯರಾದ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ರಸಿಕ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಾಧಕವಾಗಬಹುದಾದ ಸಾಮಾಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ ಕವಿ. ಪ್ರಕೃತಿ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯ ಹಳ್ಳಕೊಳ್ಳ, ನದಿಗಳು, ಹೂ-ಹಣ್ಣು, ಗಿಡ-ಮರಗಳು, ಕೋಗಿಲೆ, ಗಿಳಿ, ಗೊರವಂಕಗಳು, ಭ್ರಮರ, ದುಂಬಿಗಳು, ತೋಟ ಗದ್ದೆಗಳು, ಕೆರೆ, ಭಾವಿಗಳು ಹೀಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಪೂರಕವಾದ ಅನೇಕ ವಿಷಯ ವಸ್ತುಗಳ ಜೊತೆ ನಿಕಟ ಸಂಪರ್ಕವಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಬದುಕನ್ನು ಸುಂದರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ತನ್ನವರ ಬದುಕನ್ನು ಸುಂದರವಾಗಿರುವಂತೆ ಸದಾ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸಕಲ ಸಂಪತ್ಸಮೃದ್ಧಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾದ ಅನೇಕ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅದರಂತೆ ಕವಿಯ ಅಂದಿನ ರಾಯಚೂರು ಪರಿಸರವು ಸಮೃದ್ಧಿಯಿಂದಲೂ, ಕೆರೆ, ಭಾವಿಗಳ ನೀರಾವರಿ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಸಂಪದ್ಭರಿತ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿತ್ತೆಂದೂ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಕನ್ನಡದ ಬಹುತೇಕ ಕವಿಗಳ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮನಸಾರೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಸಂಪದ್ಭರಿತವಾದ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಸೊಬಗಿಗೆ, ಮಲೆನಾಡಿನ ಪ್ರಕೃತಿ ಸಿರಿಗೆ, ಜುಳು, ಜುಳು ಹರಿಯುವ ನದಿ, ಕಾಲುವೆಗಳಿಗೆ, ನೆಯ್ದಿಲಕೊಳಗಳಿಗೆ, ಅರಳಿನಿಂತಂತಹ ಹೂಗಳಿಗೆ ಮನಸೋಲದವರಿಲ್ಲ. ತೋಟ, ಗದ್ದೆಗಳು, ಹೂವನ್ನು ಅರಸಿಕೊಂಡು ಬರುವ ಭ್ರಮರಗಳು, ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹಬ್ಬವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಒಂದೇ ಒಂದು ಹಣ್ಣಿನ ರಸಕುಡಿಯಲೂ ಗಿಳಿಗೆ ಆಗದಷ್ಟು ರಸಭರಿತ ಫಲಗಳು, ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದೂ ತೋಟವೂ ನಂದನವನವಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿಯ ಮಾಮರಗಳು ನೆರಳು ನೀಡುವ, ಫಲಭರಿತವೂ ಆಗಿದ್ದು, ಅವುಗಳಿಗೆ ಹಬ್ಬಿದ ಬಳ್ಳಿಗಳು, ಆ ಬಳ್ಳಿಗಳಲಿ ಅರಳಿ ಬೀರುವ ಮಲ್ಲಿಗೆ, ಸಂಪಿಗೆ, ಜಾಜಿ, ಮುಂತಾದ ಹೂಗಳ ಸುಗ್ಗಿಯೋ ಸುಗ್ಗಿ. ಈ ಪರಿಸರ ಕಂಡ ಕವಿಮನ ಕುಣಿದಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. 'ಹೊಲಗಳಲ್ಲಿ ಅಗೆವೊಯ್ಲು, ಕಳೆಗೀಳ್ಪ, ಬೆದೆಯ ಬಿರ್ತುವ, ನೀರ ಬಗೆಯರಿದು ಊಡುವ, ಸಸಿಯ ತೆಗೆವ, ನೆಡುವ ನಗೆಮೊಗದ ಪಾಮರಿಯರು ಅವರ ತೋರದುರುಬು ತೊಂಡೆ ಬಾಯ್ದೆರೆ, ಮುಗುಳ್ನಗೆ, ಮೇರೆಯರಿತು ಆಡುವ ಮೆಲ್ಮಾತು, ಚಾಣ್ಮೆ ಒಂದೊಂದರಿಂದಲೂ ರಸಿಕತೆ ಹೊರಹೊಮ್ಮುತ್ತದೆ.... ದಾರಿದಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿದ ಕುಳಿರ್ವೆರಸಿದರವಟ್ಟಿಗೆಗಳು, ಅಲ್ಲಿ ನೀರೆರೆವ ಕಾಮಿನಿಯರು, ರಸಿಕರಾದ ಪಥಿಕರು, ಅವರ ಬಳಲಿಕೆಯನ್ನು ಕಳೆವ ತಂಗಾಳಿ'[೩೧] ಹೀಗೆ ಆಕಾಲದಲ್ಲಿಯ ಪರಿಸರವನ್ನು ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ಇಂತಹ ಸಂಪದ್ಭರಿತ ನಾಡಿನಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ಅಂತೆಯೇ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ವಿವಿಧ ವರ್ಣನೆಗಳನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸಿ ಅವುಗಳ ಸ್ವಾರಸ್ಯವನ್ನು ಸವಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಅಷ್ಟಾದಶ ವರ್ಣನೆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿತ್ತು. 'ಪದ್ಯ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ

ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದು ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಚತುರ್ವಿಧ ಪುರುಷಾರ್ಥ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶವುಳ್ಳದ್ದು, ಪಟ್ಟಣ, ಸಮುದ್ರ, ಪರ್ವತ, ಋತು, ಚಂದ್ರೋದಯ, ಸೂರ್ಯೋದಯ, ಉದ್ಯಾನ ಜಲಕ್ರೀಡೆ, ಮಧುಪಾನ, ಸಂಭೋಗ, ವಿಪ್ರಲಂಭ ಶೃಂಗಾರ, ವಿವಾಹ, ಪುತ್ರೋತ್ಸಾಹ, ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆ, ದ್ಯೂತ, ಪ್ರಯಾಣ, ಯುದ್ಧ, ನಾಯಕನ ಜಯಪ್ರಾಪ್ತಿ ಈ ಹದಿನೆಂಟು ವಿಷಯಗಳ ವರ್ಣನೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ವಸ್ತು ವಿವರಣವು ಕೇವಲ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿರದೆಯೂ, ಅಶ್ವಾಸಾದಿ ವಿಭಾಗಗಳು ಕೇವಲ ವಿಸ್ತಾರವಾದವುಗಳಲ್ಲದೆಯೂ ಇರತಕ್ಕದ್ದು'[೨] ಈ ರೀತಿ ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಯ ಸಿದ್ಧಮೌಲ್ಯಗಳಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಕೆಲವರು ಇದನ್ನು ಮೀರಿದ್ದೂ ಉಂಟು. ಅದರಂತೆ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ಸಹ ಅಷ್ಟಾದಶ ವರ್ಣನೆಯ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಬಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಂದು ಅವಶ್ಯಕ ವರ್ಣನೆಗಳನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟು ಚಿಕ್ಕ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಋತು, ಪ್ರಕೃತಿ, ಉದ್ಯಾನ, ಜಲಕ್ರೀಡೆ, ವಿಪ್ರಲಂಭ, ಸಂಭೋಗ ಶೃಂಗಾರ, ಪ್ರಯಾಣ ಇವೇ ಮುಂತಾದ ವರ್ಣನೆಗಳನ್ನು ಸುಂದರವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಆಹಾರ-ವಿಹಾರ, ರಾಯಚೂರು ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಬಹುಪ್ರಮುಖವಾದ ಬಿಸಿಲು, ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರಖರತೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿಕೊಂಡು ಆತ ಪ್ರಾದೇಶಿಕತೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ. ಬಾರಮಾಸ ಕಾವ್ಯವೇ ಪ್ರಕೃತಿ ವರ್ಣನೆ, ೧೨ ತಿಂಗಳುಗಳ ಚಿತ್ರಣ. ಅದರಲ್ಲಿ ೬ ಋತುಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದು ತನ್ನ ಜಾಣ್ಮೆ-ಕಾವ್ಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ವರಹಿಮ ಶಿಶಿರರ್ತುಂ ಕಂಪನಂ ಕಂಡಕಾಯ್ತುಂ
ಶರೀರಕೆ ಸುವಸಂತಂ ಚಿಂತೆಯುಂ ಗ್ರೀಷ್ಮಕಾಯ್ತು
ವರುಷ ಶರದ ತೋಯಂ ಕಾನನ ಚಂದ್ರಂಗಾಯ್ತು
ಹರಿಬರವೆನಗಿಂದುಂ ದ್ವಾದದಶಮಾಸ ಪೂರ್ಣಂ

-ಬಾರಮಾಸ. ಶ್ಲೋಕ ೩೯.

ಕೃಷ್ಣ ಮರಳಿ ಬಂದನು. ವರ್ಷಪೂರ್ತಿ ಕಾದು ವಿರಹದಲಿ ಬೆಂದಿದ್ದ ಆಕೆಗೆ ಈಗ ಆದ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಪಾರವೇ ಇಲ್ಲ. ಅತಿಯಾದ ಸಂತೋಷ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಆಗುವಂತೆ ಬದಲಾವಣೆ ಆಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಆಗತೊಡಗಿತು. ಸಂತಸದ ಅಶ್ರು ಬರತೊಡಗಿದವು. ಆಕೆಯ ಕಂಠ ಬಿಗಿದು ಕಂಪನವುಂಟಾಯ್ತು. ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಮಂತ, ಶಿಶಿರ ಋತುವಿನಲ್ಲಿ ಘನತರವಾದ ಚಳಿ, ಆ ಚಳಿಗೆ ಇಡೀ ಬನವೇ ನಡುಗುತ್ತಿರುತ್ತಿದಂತೆ. ಅಂತಹ ನಡುಕವನ್ನು ಕಾವ್ಯನಾಯಕಿಯ ಕಂಠ, ಶರೀರ ನಡುಗಿತಂತೆ! ವಸಂತ ಋತುವಿನಲ್ಲಿ ಗಿಡ, ಮರ, ಬಳ್ಳಿಗಳು ಚಿಗಿತು. ನಳ, ನಳಿಸುವಂತೆ ಆಕೆ ಆನಂದಿತಳಾಗಿ ನಳನಳಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ರೋಮಾಂಚಿತಳಾವಾಗುವ ಹಾಗೂ ವಸಂತ ಋತು ಬಂತಂತೆ. ಒಂದು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯು ಅನುಭವಿಸಿದ ತಾಪವು, ವಿರಹದುರಿಗಳು ಉಷ್ಣ, ಉರಿಯ ಋತು ಗ್ರೀಷ್ಮದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡವಂತೆ. ವರ್ಷಋತುವಿನ ಕಾಟ ಮಾಯವಾಗಿ ಈಗ ಅದು ಅಡವಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿತು. ಶರದೃತುವಿನ ಕಾಲ ಶುಭ್ರವಾದ ಆಗಸ, ಹಿತಕರವಾದ ವಾತಾವರಣಗಳು ಆದರೆ ಅದೇ ಋತು ಆಕೆಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ವಿರಹದ ತಾಪ ನೀಡಿತ್ತು. ಈಗ ಅದು ಹೊಳೆವ ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟಿತು.

ಹೀಗೆ ಆಕೆಯ ವಿರಹದ ತಾಪವು ನೀಗಿ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಋತುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ಕಾವ್ಯಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಮೆರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಶರತ್ಕಾಲವು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮೇಲೆ ಬೀರುವ ಪರಿಣಾಮವು ಭಿನ್ನವಾದದು. ವರ್ಷಋತುವಿನಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಕೃತಿ ನೀರುಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಈಗ ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಕಣ್ತುಂಬುವ ಹಸಿರೇ ಹಸಿರು. ಮೋಡಗಳ ಆರ್ಭಟ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಅವು ಕೇವಲ ಹಾರಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಅವು ನೀರಿನ ಮೋಡಗಳಾಗಿರದೇ ಬಿಳಿಯ ಮೋಡಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ನೀರದವಿಟಂಗೆ ವಿದ್ಯು
ನ್ನಾರಿಯ ವಿರಹಂ ಪೊಣರ್ಚೆ ಬಡವಾಗಿಕರಂ
ದೂರಿಸಿ ಬೆಳರ್ತ ತೆರದಿಂ
ಶಾರದ ಜಳಧರದ ತುರುಗಲೊಗೆದವು ನಭದೊಳು

ಅಂದರೆ ಶರತ್ಕಾಲಕ್ಕೆ ಆಗಸದಲ್ಲಿ ತೇಲುವ ಬಿಳಿಯ ಮೋಡಗಳು ಹಾಗೆ ಬಿಳಿದಾಗಿ ಕಾಣಲು ಕಾರಣವೆಂದಂತೆ ನೀರದ ಎಂಬ ವಿಟನಿಗೆ ವಿದ್ಯುನ್ನಾರಿಯುವಿರಹ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ತನ್ನಲ್ಲಿರುವ ನೀರಿನ ಅಂತ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಬಡವಾದವಂತೆ'[೩೩] ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಸಂಪದ್ಭರಿತ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಕಂಡ ಕವಿಯ ಮನ ಉಲ್ಲಾಸದಲ್ಲಿ ತೇಲಾಡಿದೆ. ಭತ್ತದ ಗದ್ದೆಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಅರಗಿಳಿಗಳು ಹೂವಿನಂತಹ ಚುಂಚಿನಿಂದ ಕಚ್ಚಿ ಹಾರಿಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಅಂತಹ ಹಾರಾಟ ಇಂದ್ರಧನಸ್ಸು ಹಾರಿದಂತೆತೆನಿಸುತ್ತಂತೆ! ಶರತ್ಕಾಲದ ಬಿಸಿಲೇ ಮೈ ಜಿಂಕೆ, ತಂಪಾದ ನೀರ ಹನಿಗಳೇ ಪುಳಕ, ಹಾರುವ ರೆಕ್ಕೆಗಳೇ ಬೀಸಣಿಕೆ ಬಿಳಿಯಾದ ಮೋಡಗಳೇ ಬಿಳಿಚಿಕೊಂಡಂತಹ ತುಟಿ, ಕೆನ್ನೈದಿಲೆಯೇ ತೊಡುಗೆಯಾಗಿ ಶರದೃತುವೆಂಬ ಹೆಣ್ಣು ಬಳಲುತ್ತಿದ್ದಳಂತೆ ಅದನ್ನು ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು.

'ಎರಡೂ ಕಂಗಳಿಗಾದುದು ವಿರಹದಿಂದುಟ್ಟಂಬರಂ ಜಾರ್ದುದು' ಅಂದರೆ ಆಕೆ ವಿರಹದುರಿಯಲ್ಲಿ ಕೊರಗಿ ಕೊರಗಿ ಸೊರಗಿ ಹೋಗದಿದರಿಂದಾಗಿಯೇ ಆಕೆಯ ಉಡುಪು ಸಡಿಲಗೊಂಡು ಜಾರಿ ಹೋದದ್ದು 'ಶರತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಮಲಗಳು ಅರಳಿ, ನಳನಳಿಸುವ ಕಾಲ ಕೊರಳೆಂಬ ಸಿರಿಯರಮನೆಯಲ್ಲಿ, ಎಲೆಯೆಂಬ ಪಚ್ಚೆಯ ನೆಲೆಗಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ತೆಗೆದ ರಂಗೋಲಿಯಂತೆ ಕಾಣಿಸಿತಂತೆ'[೩೪] ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು 'ಇರದತಿಶಯ ಪುಷ್ಪಮಾಲೆಯು ರಂಗವಾಲಿಯು' ಎಂದಿದ್ದಾನೆ. ಅಂದರೆ ಕವಿಯ ವರ್ಣನೆಗಳ ಜೊತೆ ಜೊತೆಗೆ, ವಾಸ್ತವ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆವ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಕವಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗಮನಿಸಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಆತ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಆತನ ಪ್ರಕೃತಿ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಮಾಘಮಾಸಕ್ಕೆ ಗಿಡ-ಮರಗಳು ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಎಲೆಗಳನ್ನುದುರಿಸಿಕೊಂಡು ಬೋಳುಬೋಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಬಹುತೇಕ ಸಸ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಫಲಸಂಪತ್ತು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಬೋರೆ ಫಲಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತದಂತೆ! ಅದನ್ನು ಗಮನಿಸಿರುವುದು ಆತನ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾವಲೋಕನಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಗಣೇಶನ ಹಬ್ಬ, ವಿಜಯದಶಮಿ, ದೀಪಾವಳಿ ಮುಂತಾದ ಹಬ್ಬಗಳಿಗೆ ಪುರಾಣ, ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ,

[illegible]

ಆಧರಿಸಿ ಆಚರಣೆಗೊಂಡರೆ, ಸಂಕ್ರಾಂತಿ, ಯುಗಾದಿಗಳಿಗೆ ಕಾಲಮಾನವೇ ಆಚರಣೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಯುಗಾದಿ ಜನಪದ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಯುಗಾದಿ ಪಾಡ್ಯವು ಹೊಸ ವರ್ಷದ ಪ್ರಾರಂಭದ ದಿನ. 'ಬ್ರಹ್ಮನು ಈ ಜಗತ್ತನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ದಿನವು ಅಥವಾ ಈ ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಆರಂಭಿಸಿದ ದಿನವು ಚೈತ್ರ ಶುದ್ಧ ಪ್ರಥಮ ಸೂರ್ಯೋದಯವೆಂದೂ ಅಂದಿನಿಂದ ಕಾಲಗಣನೆಗೆ ಗ್ರಹ, ನಕ್ಷತ್ರ, ಋತು, ಮಾಸ, ವಾರ್ಷಾಧಿಪರನ್ನು ನಿಯೋಜಿಸಿದವೆಂದೂ ವ್ರತಖಂಡ ಪುರಾಣಾದಿಗಳು ಸಾರುತ್ತವೆ'.[**] ನಂತರ ಚೈತ್ರ, ವೈಶಾಖ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಹೊಸಚಿಗುರುಫಲಪುಷ್ಪಗಳ ಸಂಭ್ರಮ-ತಳಿರು, ಮೊಗ್ಗು, ಹೂಗೊಂಚಲುಗಳಿಂದ ಗಿಡ-ಮರಗಳು ಆನಂದದಿಂದ ನಲಿಯುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಿಗೆ ಭೃಂಗಾಳಿಕೆ, ಕೋಗಿಲೆ, ಗಿಳಿ ಮುಂತಾದ ಜೀವಿಗಳು ಆನಂದದಿಂದ ಉಂಡು ನಲಿಯುತ್ತಿರುತ್ತವೆ.

ಅಳಿದಳವಳಕೊಲ್ವಂ ಪದ್ಮಮಂ ಸೂರೆಗೊಟ್ಟುಂ
ಬಲಿಯದ ತಳಿರಿಂದಂ ತೋರಣಂಗಟ್ಟಿಸುತ್ತಂ

ಬಾರಮಾಸ. ಶ್ಲೋಕ ೧೫.

ಫಲಪುಷ್ಪಂಗುಲ್ಲಾಸದೊಂದಿಗೆ ಚೈತ್ರನು ಬಂದನೆನ್ನುತ್ತಾನೆ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯ.

ಜೇಷ್ಠ ಆಷಾಢ ಮಾಸದಲ್ಲಂತೂ ಪ್ರಕೃತಿ ಹಸಿರನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಒಣಗಿರುತ್ತದೆ. ಬರಡಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಅದು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ರಾಯಚೂರು ಬಿಸಿಲಿನ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಕವಿ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಅಡವಿಗೆ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಇಡುವನೋ ಎಂಬಂತೆ ಸೂರ್ಯ ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದಾನಂತೆ. ಆತನ ಕಿರಣಗಳ ಝಳಕ್ಕೆ ಇಡೀ ಭೂಮಂಡಲವೇ ಉರಿಯುವ ಕೊಂಡವಾಗುತ್ತದಂತೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಬೆಂದು ಹೋಗುತ್ತವೆ ಏನೋ ಎನ್ನುವ ಸ್ಥಿತಿ ಒದಗಿ ಬಂದಿದೆ.

ಗಿಳಿ ಝಳ ಹಯಮೇರ್ದುಂ ಮಂದತೀವ್ರ ಹರಿಯಂ
ಅಡವಿಯ ನಗಜಾತಕಗ್ನಿಯಂ ಪುಟ್ಟಿಸುತ್ತಂ

ಬಾರಮಾಸ. ಶ್ಲೋಕ ೧೮,೨೧.

ಕಡುದಶ ಶತಜ್ವಾಲಾ ಕೈಗಳಿಂ ಚಂಡರೋಚಿಂ
ಪೊಡವಿಯ ಸುಡುತಿರ್ಪಂ ಪ್ರಾಣಿಗಳ್ ಬೇವರೆಂದು

ಬಾರಮಾಸ. ಶ್ಲೋಕ ೨೪.

ರಾಯಚೂರು ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಬೇಸಿಗೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯೋದಯ ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯಾಸ್ತಗಳನ್ನು ನೆನೆಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದಂತ ಸ್ಥಿತಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಉದಯಿಸುವ ಸೂರ್ಯನು ಉರಿಯುತ್ತಲೇ ಹೊರಬಂದು ದಿನವಿಡೀ ಉರಿದು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿ ೧೨ ಗಂಟೆಯವರೆಗೂ ಆ ಬಿಸಿಲಿನ ಝಳ, ತಾಪ, ಕುದಿ ಹೇಳಲಸದಳ. ಕವಿಯು ಅದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. 'ಪೊಡವಿಯ ಸುಡುತಿರ್ಪ', 'ಪ್ರಾಣಿಗಳ್ ಬೇವರು' ಎಂಬ ಉಪಮೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಕಾವ್ಯದ ಕಸುವನ್ನೇ ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ಬಿಸಿಲಿನ ಧಗೆಯನ್ನು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಇತರ ಮಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಮನಮುಟ್ಟುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಾಗುವ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತಾನೆ. ಬಹುಶಃ ಕಲ್ಲೂರಿನ ಗುಡ್ಡದಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನವಿಲುಗಳ ನರ್ತನವಿರಬೇಕು. ಅದನ್ನು ತಾನು ಕಂಡಂತೆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿಡುತ್ತಾನೆ. ಶ್ರಾವಣದ ಮೋಡ, ಮಳೆಗಳಿಗೆ ಅವು ಆನಂದದಿಂದ ಕುಣಿಯುತ್ತವಂತೆ.

'ಮಿಂಚಿನಿಂ ನೋಡಿ ನೃತ್ಯಗಳನ್ನೆಸಗುವ ಮಯೂರ' ಎಂದು ಅವುಗಳ ಕುಣಿತಕ್ಕೆ ಆನಂದಿತನಾದ ಇಂದ್ರದೇವನು ಗೋಪಾಸುರತ್ನ (ಮಳೆ ಹುಳುಗಳು) ಗಳನ್ನು ಸುರಿಸಿದನಂತೆ. ನವಿಲುಗಳಿಗೆ ಅವು ಬಹುಪ್ರಿಯವಾದ ಆಹಾರಗಳಂತೆ. ಅವನ್ನು ಆನಂದದಿಂದ ತಿನ್ನತೊಡಗುತ್ತವಂತೆ. ಆದರೆ ರಾಜಹಂಸಗಳಿಗೆ ಶ್ರಾವಣ ಬಂತೆಂದರೆ ಉಪದ್ರವ ಶುರುವಾದಂತೆಯೆ. ಅವು ಗವ್ವನೆ ಹೆದರಿ ಮುದುರಿಕೊಂಡು ಬಿಡುತ್ತವಂತೆ. ಹೀಗೆ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ಒಂದೊಂದು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಿಷಯವನ್ನು ಬಿಡದೇ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಆತನ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾವಲೋಕನಕ್ಕೆ ಓದುಗರ ಅಚ್ಚರಿಗೊಳ್ಳಬೇಕು.

ನಳನಳಿಪ ರಸಾಲಮ್ಮೆಂಬ ಪೇರಾನೆಯೇರ್ದುಂ
ಚಳಿವೆರೆದ ಸಮೀರಾಶ್ವಂಗಳಿಂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು
ಮಳೆವನಿ ಶರದಿಂದ ಕೇತಕಿಧೂಳ್‌ಗಳಿಂದಂ
ಇಳೆವರದಳದೊಲುಂ... - ಬಾರಮಾಸ. ಶ್ಲೋಕ ೩೦.

ಹಿಂದಿನ ಮಾಸವಾದ ಶ್ರಾವಣ ಮಳೆಗಳಿಂದ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಹಿಗ್ಗಿನಿಂದ ನಳನಳಿಸುವ ಮಾವಿನಮರವನ್ನೇ ಆನೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಹಿತವಾದ ಚಳಿ ಬೆರೆತ ಗಾಳಿಯನ್ನೆ ಕುದುರೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಭಾದ್ರಪದ ಮಾಸ ಬಂದನಂತೆ. ಅವನ ಮತ್ತು ಅವನ ಸೈನಿಕರ, ಸಮೀರಾಶ್ವಗಳ ಖುರಪುಟಗಳ ತುಳಿತಕ್ಕೆ ಕೇದಗೆಯ ಪರಿಮಳದ ಗಾಳಿಯ ಧೂಳೆದ್ದಿತಂತೆ!. ಹೀಗೆ ಕವಿ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರತಿಭೆಯಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತವಾದ, ಸುಂದರವಾದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಂದ ಭಾದ್ರಮಾಸದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಾಗುವ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಉನ್ನತವಾದ ಅಲಂಕಾರದಿಂದ ಭಾದ್ರಪದ ಮಾಸಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಇಡೀ ಈ ಚಿಕ್ಕ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಭಾದ್ರಪದ ಮಾಸದ ಚಿತ್ರಣ ಬಹು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ.

ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸಹ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಬಲ್ಲ ಆತನಿಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು, ಜೀವಂತಿಕೆಯ ವಸ್ತುಗಳಾಗಿವೆ ಏನೋ ಅನ್ನಿಸುವಂತಿದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ಆಶ್ವೀಜ, ಕಾರ್ತಿಕಮಾಸದ ಶರದೃತುವಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಾಗುವ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಬಣ್ಣಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಶರತ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಿಳಿ ಮೋಡಗಳು, ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಹಾರಿ ಮರೆಯಾಗುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಬೆಳದಿಂಗಳು ಉಕ್ಕಿ ಹರಿಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಅರಳಿದ ಕಮಲಗಳು, ಸಿರಿಯ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಸಿರಾದ ಭೂಮಿಯು ರಂಗೋಲಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ.

ಶರದದ ಮುಸುಕು ಜಾರ್ದುಂ ಶೈಲ ವಕ್ಷೋಜದಿಂದಂ
ಅರಿಷಿಣದನುಲೇಪಂ ಪೆಣ್ಣೆನೆ ಶಾಲಿಯಿಂದಂ
ನೆರೆಪಸುರುಡೆಯಿಂದಂ ಮೇಘಮಂ ನಾಣ್ಚೆಸುತ್ತಂ
ಧರೆಸತಿಯಿರೆ ಚೆಲ್ವಿಂ ಬಂದ ಕಾರ್ತಿಕ ಮಾಸಂ

ಬಾರಮಾಸ. ಶ್ಲೋಕ ೩೬.

ಎಂತಹ ಸುಂದರ ವರ್ಣನೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕಾಣುವ ಕಾವ್ಯಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಪರ್ವತಗಳ ಎದೆಯ ಮೇಲಿನಿಂದ ಆಕೆಯ ಸೆರಗು ಜಾರಿದಂತೆ, ಶರದೃತು ಜಾರಿ ಹೋಯಿತಂತೆ. ಬೆಳೆದು ನಿಂತ ಮಾಗಿದ ಭತ್ತದ ತೆನೆಗಳು ಬಂಗಾರವರ್ಣಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿವೆ. ಭತ್ತದ ಗದ್ದೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಉಳಿದೆಡೆಯೆಲ್ಲಾ ಪಚ್ಚೆಯ ಹಾಸು ಹಾಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಹೀಗೆ ಹಳದಿ, ಹಸಿರುಡಿಗಳಿಂದ ಭೂಮಿ ತಾಯಿ ನಾಚಿದಂತೆ ಚೆಲುವಿನಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಆಕೆಯನ್ನು ಚೆಲುವಿನ ಧರೆಸತಿ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರು ರಸಿಕರಾಗಿದ್ದರು ತುಂಬಿ ನಿಂತ ನಂದನವನಗಳಲ್ಲಿ ಜಲಕ್ರೀಡೆ, ತರುಣಪಲ್ಲವ ಮಂಟಪ ಮಾಡಿ ಆಡುವ ಪದ್ಧತಿ, ಪುಷ್ಪಗಳ ಸುವಾಸನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಲ ಕಳೆಯುವ ನಲ್ಲನಲ್ಲೆಯರು, ಮೋಹಿಗಳು ಕೂಡಿ ಅಲ್ಲಿನ ಸುಂದರ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ಆನಂದದಿಂದ ಅನುಭೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಕವಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇವರು ಆ ಕಾಲದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ರಾಯಭಾರಿಗಳೇನೋ ಅನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಅನ್ನದಾನ, ನೀರದಾನಗಳಿಗೆ ಆ ನಾಡವರು ಹೆಸರಾದವರಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಪಥಿಕರಿಗೆ ಅನುಕೂಲಗಳಿದ್ದವು. ನೀರಿನ ಅರವಟ್ಟಿಗೆಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಅನ್ನಛತ್ರಗಳು ಸಾಕಷ್ಟಿದ್ದವು. ಕಬ್ಬಿನ ಕೋಲುಗಳ ದಾನವೂ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಮಾರ್ಗಶಿರ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಾಗುವ ಬದಲಾವಣೆಯಂತೆ, ಖಿತಿಪಿಕಗಳು ಸುಮ್ಮನಾಗುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳ ಕೂಗು ಮರೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಕವಿ ಆ ಸ್ತಬ್ಧ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ವಸಂತ ಮಾಸ ಬರುತ್ತಲೇ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಹಾಕಿದ್ದ ಬಾಯಿ ಬೀಗವನ್ನು ಛಿದ್ರಿಸುಕೊಳ್ಳುತ್ತವಂತೆ. ಖಿತಿ-ಪಿಕಗಳು ಬಾಯ ಬೀಗವು ಮುರಿದುಬೀಳುತ್ತದೆ. ಆಗ ಅವು ಹಾಡತೊಡಗುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕವಿ ವಸಂತ ಋತುವಿನಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಹಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಂದಿನ ಜನಜೀವನದ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ವರಚೈತ್ರಬರೆ ಮೋಹಿಗಳ್ ಕೂಡಿ ವನಗಳ ನೋಡಿ ಜಲಕ್ರೀಡೆಯನಾಡಿ
ತರುಣಪಲ್ಲವ ಮಂಟಪ ಮಾಡಿ ಪುಷ್ಪಗಳ ಸೂಡಿ ನೆರೆವರು ಸತಿಗೂಡಿ
ಅರವಟ್ಟಿಗೆ ಅನ್ನ ಛತ್ರಂಗಳು ಇಟ್ಟು ಪೆಣ್ಗಳು ಸವಿಗೋಲದಾನಂಗಳು
ವಿರಚಿಪರು.....   - ಬಾರಮಾಸ. ಶ್ಲೋಕ. ೧೭.

ರಾಯಚೂರು ಪರಿಸರದ ಆಕಾಲದ ಜನರ ಬದುಕಿನ ರೀತಿನೀತಿ ಈ ಮೇಲಿನಂತೆ ಇತ್ತು. ದಾನ-ಧರ್ಮ ಪರೋಪಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಕೇವಲ ಉಂಡುಟ್ಟು ಸುಖವಾಗಿರುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಕಾಲ-ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಆ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸಿರಿ-ಸಂಪತ್ತಿನ ಸದ್ಬಳಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಕಾಲದ ಹೆಂಗಳೆಯರು ಸವಿಗೋಲ (ಕಬ್ಬು)

ದಾನಗಳನ್ನು ಬಹಳ ಖುಷಿಯಿಂದ ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಬದುಕಿಗೆ ಬಹಳ ಅವಶ್ಯವಾದ ಶೃಂಗಾರ-ಸಾರ ಸರಸ್ವ ಫಲಗಳಾದ ಕ್ರೀಡೆ, ಸಂಗೀತ, ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾದ ರಸಿಕರಾಗಿದ್ದರು ಎಂದೆಲ್ಲಾ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಹಬ್ಬಗಳ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲೂ ಕವಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಕಾಮನ ಹಬ್ಬ. ಕಾಮನ ಸುಡುವ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಕವಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ನಡೆದಿದ್ದರ ಮಾಹಿತಿ ಒದಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕಾಮ, ಕಾಮದಹನವು ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾದ ಆಚರಣೆಯಾಗಿತ್ತು. ವಿಜಯದಶಮಿಯೂ ಸಹ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿ ಹೊಂದಿ ನಾಡಹಬ್ಬವಾಗಿ ಆಚರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ವಸಂತೋತ್ಸವವೆಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. 'ಈ ವಸಂತೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ರಾಜರಾಣಿಯರು ಪ್ರಜಾಸಮೂಹದೊಡನೆ ಬೆರೆತು ನಗು-ನಗುತ್ತಾ, ಬಣ್ಣ-ಬಣ್ಣದ ಕಾರಂಜಿಯಿಂದ ಓಕುಳಿಯಾಡುತ್ತಿದ್ದರು'[೩೬] ಇಂತಹ ಆಚರಣೆಯು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದ ಪದ್ಧತಿಯಾಗಿದೆ. 'ಕಾಮದಹನದ ಕತೆ ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣ, ಸ್ಕಂದಪುರಾಣ, ಶಿವಪುರಾಣ, ಮಹಾಭಾರತ, ಭಾರತ ತಿಂಗಪುರಾಣಗಳು ಅಲ್ಲದೆ ಕಾಲದಾಸನ ಕುಮಾರಸಂಭವ ಮಹಾಕಾವ್ಯದಲ್ಲೂ ಕನ್ನಡದ ಗಿರಿಜಾಕಲ್ಯಾಣ, ಚೆನ್ನಬಸವಪುರಾಣ, ಮೋಹನ ತರಂಗಿಣಿ ಕಬ್ಬಿಗರ ಕಾವ, ಯಶೋಧರ ಚರಿತೆ ಮುಂತಾದ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸ್ರಂಗಿಕವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಕಾಮನಹಬ್ಬ ದ್ರಾವಿಡರು ಆಚರಿಸುವ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ಹಬ್ಬ. ಇದರ ಆಚರಣೆ, ವಿಧಿವಿಧಾನಗಳಲ್ಲಿ, ಉಡಿಗೆ ತೊಡಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ, ಊಟ ಉಪಹಾರಗಳು, ನಂಬಿಕೆ ನಿಯತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ, ವಾದ್ಯ ವಿಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ, ದ್ರಾವಿಡ ಜನಾಂಗದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕುರುಹುಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವುದನ್ನು, ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು, ಇತಿಹಾಸಜ್ಞರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದಿವಾಸಿಗುಡ್ನಗಾಡು ಜನಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ, ಆಫ್ರಿಕಾದ ನಿಗ್ರೋ, ಝುಲೂ ಜನಾಂಗಗಳ ಹಬ್ಬಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಚ್ಛಂಧ ಹಾಗೂ ಸ್ವೈರಾಚರಣೆ ಇರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು'.[೩೭] ಕಾಮನ ಬಗೆಗೆ ಶಿಷ್ಟ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಮೀರಿ ಜನಪದ ಕವಿಗಳು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಕಾಮನ ಹಬ್ಬದಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಸುಂದರತೆ, ಕುರೂಪತೆ ಅನ್ಯೋನ್ಯವಾಗಿ ಬೆಸೆದುಕೊಂಡಿವೆ. ಪಾರ್ವತಿಯಂತಹ ಪಾರ್ವತಿಯ ಮನಸ್ಸು ಕದ್ದ ಧೀರನಾತ. ತನ್ನ ಮುಂದೆಯೇ ಕಾಮ ಕಡು ಚೆಲುವ ಎಂದಾಗ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಗತಿ ಹೇಗಾಗಿರಬೇಡ, ಕೆಂಗಣ್ಣಿನಿಂದ ಕಾಮನನ್ನು ನೋಡಿದ. ಅವನು ಉರಿದು ಬಿದ್ದ, ರತಿಯ ಗತಿ? ಅವಳ ಗೋಳಾಟ ನೋಡಿ ಪುನಃ ಅವನನ್ನು ಜನಸಮುದಾಯ, ಪ್ರಾಣಿ ಪಕ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆ ನಿಲ್ಲುವವನೆಂದು ವರವಿತ್ತ. ಮನುಷ್ಯ, ಪ್ರಾಣಿ, ಪಕ್ಷಿ, ಗಿಡ, ಮರ ಪುಷ್ಪ ಹೀಗೆ ಚೈತನ್ಯದ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ನಿಂತ. ಅವನ ಚಿತ್ರಣ ಹೋಳಿಯ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಕಾಮನ ಪ್ರಸಂಗವು ಹತ್ತಿಕ್ಕಲ್ಪಟ್ಟ ಭಾವನೆಗಳು ಸ್ವಚ್ಛಂದ ಹಾಗೂ ಮುಕ್ತತೆಗೆ, ಹತ್ತಿಕ್ಕಿದ ಮಾನಸಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಒಂದು ಅವಕಾಶ ದೊರಕಿಸಿಕೊಂಡ ನಾಗರಿಕ ಮಾನವನ ಅನಿವಾರ್ಯ ಆಚರಣೆ ಇದಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕಾಮನನ್ನು ಕಳಕೊಂಡ ಜನಪದರು ಹಲಗೆ ಬಾರಿಸುತ್ತಾ ಹೊಯ್ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಅಶ್ಲೀಲವಾಗಿ ಬೈಯುತ್ತಾ ನಡೆಯುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಅವನ ನಷ್ಟ ಭರ್ತಿಗೆ ಇವರ ಈ ಕೆಲಸ ನಡೆದಂತೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಅವನನ್ನು ಸುಟ್ಟ ಬೂದಿಯನ್ನು ಎರಚಾಡಿಕೊಂಡೋ,

ಬಿತ್ತುವ ಬೀಜಕ್ಕೆ ಲೇಪಿಸಿಯೋ, ಅವನ ಸುಟ್ಟ ಬೂದಿಯನ್ನು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಶೇಖರಿಸಿಟ್ಟುಕೊಂಡೋ ಅವನ ಪುನರಪಿ ಜನನವನ್ನು ಬಯಸಿದ್ದಾರೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಮನ ಬಗೆಗೆ ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಲು ಕಾರಣವೂ ಇದೇ ಆಗಿದೆಯೆನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಇಂದಿಗೂ ಜನಮಾನಸದಲ್ಲಿ ಕಾಮರೂಪಕ್ಕೆ, ಚಲುವಿಕೆಗೆ ಹೆಸರಾದವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯ ಸಹ ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.

ಕಾಮದಹನಂಗಳು ಪರಿಮಳಗಳು ಕುಂಕುಮದರಸಗಳು...
ಜೀರ್ಕೊಳವಿಯು ರಸಗಳ ಚೆಲ್ಲಿ ಆಡುತಿರ್ಪರಲ್ಲಲ್ಲಿ

· ಬಾರಮಾಸ. ಪು. ೯೩.

ಅಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಬಣ್ಣ ಎರಚಿಕೊಂಡ ಸಂತೋಷದಿಂದ, ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಪರಸ್ಪರ ಬಣ್ಣ ಎರಚಿಕೊಂಡು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು, ಅವರು ಪರಸ್ಪರ ಬಣ್ಣ ಎರಚಾಡಲು ಜೀರ್ಕೊಳವಿ (ಪಿಚಕಾರಿ) ಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. (ಜೀರ್ಕೊಳವಿ ಅಂದರೆ ಬಣ್ಣವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ದೂರದವರಿಗೆ ಇದ್ದಲ್ಲಿಂದಲೇ ಸಿಡಿಸಲು ಬಳಸುವ ಸಾಧನ)

ಮಹಾನವಮಿ ಹಬ್ಬವು ಒಂಬತ್ತು ದಿನಗಳ ಸಂಭ್ರಮದ ಆಚರಣೆಗಳ ಕಾಲ. ಸಮಾಜದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕತೆಯು ಕವಿಯ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದೆ. ಮೇಲಾಗಿ ಬಹುತೇಕ ಹಬ್ಬ, ಆಚರಣೆಗಳ ಹಿಂದೆ ಉನ್ನತವಾದ ಆಶಯವೂ ಇದೆ. ಡಾ.ಎಂ.ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿಯವರು ಹೇಳುವಂತೆ "ಹಬ್ಬಗಳು ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪ್ರಾಚೀನಕ್ಕೆ ಸಂಲಗ್ನಗೊಳಿಸುವ ಮೂಲಕ ಅವನು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನಿರಂತರತೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಅಂದಿನ ದಿನ ಉಳಿದ ದಿನಗಳಿಗಿಂತ ಅವನ ಧಾರ್ಮಿಕ ಭಾವನೆಗಳು ತೀವ್ರವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡು ಮನಸ್ಸು ಹೆಚ್ಚು ಉದಾರವಾಗುತ್ತದೆ.... ದಸರಾ ದಿನ ದೇವರು 'ಬನ್ನಿ ಮುಡಿದ' ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬನ್ನಿ ಹಂಚಿ "ನಾವೂ ನೀವೂ ಬಂಗಾರದ ಹಾಗೆ ಇರೋಣ", ಎಂದು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ರಾಂತಿ ದಿನ ಎಳ್ಳು ಬೆಲ್ಲ ಹಂಚಿ ' ನಾವೂ ನೀವು ಎಳ್ಳು ಬೆಲ್ಲದ ಹಾಗೆ ಸಿಹಿಯಾಗಿರೋಣ', ಎಳ್ಳು ಬೆಲ್ಲ ತಿಂದು ಒಳ್ಳೆಯವರಾಗಿರೋಣ ಎಂದು ಹಾರೈಸುವಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬಗಳ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ವಹಿಸುವ ಪಾತ್ರ ಸ್ಪಷ್ಟವೇ ಇದೆ".[೩೮]

ದೀಪಾವಳಿ ಹಬ್ಬದ ಬಗೆಗೂ ಕವಿ ಚಿತ್ರಣ ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ನರಕ ಚತುರ್ದಶಿ ಆಚರಣೆಯು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. 'ಭೂಮಿ ಪುತ್ರನಾದ ನರಕಾಸುರನು ಲೋಕಕಂಟಕನಾದಾಗ ಭೂ ಮಾತೆಯೇ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡು, ನರಕಾಸುರನನ್ನು ಸಂಹಾರ ಮಾಡಿದಳೆಂದು ಪುರಾಣ ಕತೆಯಿದೆ. ಆ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ಹಬ್ಬದ ಆಚರಣೆ ರಾತ್ರಿ ಹಬ್ಬದೂಟವಾದ ಮೇಲೆ ಬಾಣ ಬಿರುಸುಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ನಲಿಯುತ್ತಾರೆ'[೪೪] ಕವಿ ಇವನ್ನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಮಾಸದಿ '.... ಆಕಾಶದೀವಿಗೆಗಳುಲ್ಲಸದಿ' ಎಂದು ದೀಪಗಳ ಹಬ್ಬದ ಸಂಭ್ರಮಕ್ಕೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಮಾಹಿತಿ ಒದಗಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ.

ಪ್ರಕೃತಿ ಆರಾಧಕರಾದ ಜನಪದರು ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೂ ಸಹ ಒಂದು ಹೊಸ ಅರ್ಥ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡವರು. ಋತುಮಾನಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಆಚರಿಸಿದ ಆಚರಣೆಗಳು ಪ್ರಸ್ತುತ ದಿನದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮಹತ್ವದ ಅರಿವಾಗುತ್ತಲಿದೆ. ಅದರಂತೆ ಬಾರಮಾಸದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾದ ದೀಪಾವಳಿ ಹಬ್ಬವೂ ಒಂದು. ದೀಪವಾಳಿ ಅಶ್ವೀಜ ಕಾರ್ತಿಕ ಮಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಹಬ್ಬವಾಗಿದೆ. ಇದು ದೀಪದ ಹಬ್ಬವೆಂತಲೂ, ಹಟ್ಟಿ ಹಬ್ಬವೆಂತಲೂ, ನೀರು ತುಂಬುವ ಹಬ್ಬವೆಂತಲೂ, ಪಾಂಡವರನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಬ್ಬವೆಂತಲೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಕೆಲಸಾರೆ ಸತ್ಯವೂ ಆಗುತ್ತವೆ. ಹಟ್ಟಿ ಹಬ್ಬ ಎಂಬಲ್ಲಿ ದನಕರುಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಹಯನು ಸಾಕಷ್ಟು ನೀಡಲಿ ಎಂಬ ಆಶಯವಿದ್ದರೆ ಅಕ್ಕ ತಂಗಿಯರ ಆರತಿ ಸಹೋದರಿಗೆ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ನಡೆಯುವುದೂ ಇದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ. ತಂಗಿ ಅಥವಾ ಅಕ್ಕನಿಂದ ಬೆಳಗಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಆಯುಷ್ಯ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯೂ ಇದೆ. ಉಂಡದ್ದೆ ಉಗಾದಿ, ಮಿಂದದ್ದೆ ದೀವಳಿಗೆ, ಉಪಾಸಿದ್ದದ್ದೇ ಏಕಾದಶಿ ಎಂಬ ಮಾತು ಚಾಲ್ತಿಗೆ ಬರಬೇಕಾದರೆ ಇದರ ಮುಂದಿನ ಮಹತ್ವವೂ ಅರ್ಥವಾದೀತು. ಇದಂತೂ ರೈತನ ಮತ್ತು ರೈತನ ಬೆನ್ನೆಲುಬಾದ ದನಕರುಗಳಿಗೆ, ತನ್ನ ಬೆಳೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಆಚರಣೆಯಾಗಿದೆ. 'ದೀಪಾವಳಿ ಮಾರನೆ ದಿನ ಕೊಂತಿ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ತ್ರಿಕೋನಾಕಾರದ ಕಲ್ಲಿಗೆ ಹರಳೆಣ್ಣೆ ಸವರಿ ಅದಕ್ಕೆ ಅವರಿ ಹೂವಿನಿಂದ ಕಣ್ಣು, ಮೂಗು, ಬಾಯಿ, ಹೊಕ್ಕಳ ತಿದ್ದಿ, ಆವರಿಕೆ ಹೂ, ಹುಚ್ಚೆಳ್ಳು, ಹೂ ಇತರೆ ಹೂಗಳನ್ನು ಮುಡಿಸಿ ಎರಡು ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ದೀಪ ಹಚ್ಚಿಟ್ಟು ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ಪಡ್ಡೆಹುಡುಗುರು ಹೆಣ್ಣಿನಂತೆ ದೇವರು ತರುತ್ತಾರೆ. ಅಣಕುಮರುವೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಪಾಂಡವರ ತಾಯಿ ಕುಂತಿಯ ನೆನಪನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆ ಮೂಲಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಒದಗಬಹುದಾದ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಆಶಯ ಇದರಲ್ಲಡಗಿದೆ"[೪೦].

ಚಂದ್ರೋದಯನನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲೇಬೇಕೆಂಬುದು ಅಷ್ಟಾದಶ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಬೆಳ್ದಿಂಗಳು, ಚಂದ್ರೋದಯವು ಮತ್ತು ಬೆಳ್ದಿಂಗಳು ಉತ್ಸಾಹಕ್ಕೂ, ವಿರಹಕ್ಕೂ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದ್ದು ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ಅದನ್ನು ವಿಪ್ರಲಂಭದ ವಿರಹಕ್ಕೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಚಂದ್ರೋದಯರೊಂದಿಗೆ ನೈದಿಲೆ ಅರಳುವವೆಂಬ ಕವಿ ಸಮಯ, ಅದು ಇಡೀ ಆಗಸದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲದೆ ಭೂಮಿಗೂ ಹಾಲು ಚೆಲ್ಲಿದ ಬೆಳದಿಂಗಳನ್ನು ಚೆಲ್ಲುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಕವಿ ಸಮಯ. ಕಾಮದಾಹವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವವನು ಚಂದ್ರ ಎಂದು ನೇಮಿಚಂದ್ರ ತನ್ನ ಲೀಲಾವತಿ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಕಾವ್ಯನಾಯಕಿ ವಿರಹದಲ್ಲಿ ಬೇಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಆಕೆಗೆ ಬೆಳ್ದಿಂಗಳು ಉರಿ ಬಿಸಲಿನಂತಾಗಿದೆ. 'ಬೆಳ್ದಿಂಗಳು ಬಿಸಿಲಾಯ್ತೆ ಕೆಳದಿ' ಎಂದು ಶಿವಶರಣೆ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಕಾವ್ಯ ನಾಯಕಿಯು

ಈ ಬೆಳ್ದಿಂಗಳು ಶೈತ್ಯಮೆಂದು ನುಡಿವರ್ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಕಾಣದೆ
ಅಬ್ಬಾಗ್ನೆರ್ದಹನಾರ್ಕ ರೋಚಿಯಹುದಂ ತಂಗಾಳಿಯು ಭಾವಿಸಲ್
ಈ ಬೆಂದಂಗನ ದಾಳಿಯಪ್ಪುದೆನಗಂ ಕಾಲೇಳದಂತಾದುದು...

ಬಾರಮಾಸ. ಪು. ೬೩.

[illegible]

ಅಂದರೆ ಹಿಂದಿನ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಬೆಳ್ದಿಂಗಳನ್ನು ತಂಪಾದದ್ದೆಂದು ಚಂದ್ರಕಿರಣ ಹಿಮಕಿರಣವೆಂದು ಸರಿಯಾಗಿ ನೋಡದೆ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆಂದು ಕಾವ್ಯ ನಾಯಕಿ ಆಪಾದಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲದೆ ಅದು ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರಖರವಾದ ಉರಿಯೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಕಾಮನ ದಾಳಿಯುಂಟಾದ ಉರಿ-ಚಂದ್ರಕಿರಣವೆಂಬ ಉರಿಯ ಜೊತೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದೆ ಎಂದು ಆರೋಪಿಸುತ್ತಾಳೆ.

ವಿರಹದಿಂದ ಬಳಲುವ ನಾಯಕಿಯು ಈ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ. ವಿವಿಧ ಮಾಸಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಾಗುವ ಬದಲಾವಣೆಯೂ ಸಹ ಆಕೆಯ ವಿರಹಕ್ಕೆ ಒಂದೊಂದು ಅರ್ಥ ನೀಡಿದೆ. ಕವಿ ಅದನ್ನು ಸುಂದರವಾಗಿ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. 'ಬಾರಮಾಸ ವಿಪ್ರಲಂಭ ಶೃಂಗಾರಕ್ಕೆ ಮೀಸಲಾದ ಕಾವ್ಯ ಬಿಸಿಲು, ಚಳಿ, ಹೂ, ಚಿಗುರು, ವಸಂತ, ಶಿಶಿರ, ಮಾವು, ಆಲ, ಬೋರೆ ಮೋಡ, ನೆಲ ಮುಂತಾದ ಸೃಷ್ಟಿಯ ವಿವಿಧತೆಯೊಂದಿಗೆ ವಿರಹಿಣಿ ತನ್ನ ವಿಯೋಗ ದುಃಖವನ್ನು ಬೆರೆಸಿ ಹೇಳುವ ಕೌಶಲ್ಯಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಹಬ್ಬ, ಹುಣ್ಣಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ದುಃಖವನ್ನು ತೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಒಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಜಾಣ್ಮೆಗೆ ಮಾರು ಹೋಗದವರಿಲ್ಲ'[೪೧] ಕಲ್ಲೂರಿನ ಸುಂದರ ಪ್ರಕೃತಿ, ತಿಂಗಳುಗಳು ವಸಂತಾದಿ ಋತುಗಳ ವಿರಹದುರಿಗೆ ಬಾಡುತ್ತವೆ. ತಂಪಾದ ಶುಭ್ರ ಬೆಳದಿಂಗಳು ಸಹ ಈಕೆಗೆ ವಿರಹದುರಿಯಾಗಿ ಕಾಡುತ್ತದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಈಕೆ ವಿದ್ವಾಂಸರು ತಿಳಿಯದೇ ಅದನ್ನು ಶೈತ್ಯವೆಂದು ನುಡಿದಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ. ಚೈತ್ರ-ವೈಶಾಖ ತಿಂಗಳುಗಳ ವಸಂತಋತು 'ಅಳಿಗಳದಳ ಕೊಲ್ಲು ಪದ್ಮಮಂ ಸೂರೆಗೊಟ್ಟಿತಂತೆ' ಕನ್ನಡ ವಿಹಂಗ ಪಕ್ಷಿ ತನ್ನಿಂದ ಕೂಗ ಕಲಿತಿತು, ಕೋಗಿಲೆ ತನ್ನಿಂದ ಹಾಡಲು ಕಲಿತಿತು. ಮದಹಂಸಗಳು ತನ್ನಿಂದ ಓದಕಲಿತವಂತೆ. ಆದರೆ ವಿರಹದುರಿಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಕೂಗು ತನಗೆ ಅಣಕಿಸಿದಂತೆ ಕೇಳುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ವಿರಹದುರಿ ಆಕೆಯ ದೇಹದ ತಾಪವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಭುವಿಯೆಲ್ಲ ಕಾಯ್ದು ಹೋಯಿತು. ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿನ ಹಳ್ಳ, ಕೊಳ್ಳ, ಕೆರೆ, ಕುಂಟೆಗಳೆಲ್ಲ ಈ ವಿರಹದುರಿಯಿಂದ ಬತ್ತಿ ಹೋದವು. ಕಾಮನು ವಿರಹದುರಿಯೆಂಬ ಕುದುರೆಯೇರಿ ಬಂದನೆನ್ನುತ್ತಾಳೆ. ಕಬ್ಬು ಕಾಮನ ಬಿಲ್ಲಾಯ್ತು. ಕುಸುಮಗಳೇ ಬಾಣಗಳಾದವು. ಬೆಲ್ಲವು ರುಚಿ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಸಿಹಿರಸ ತೋರದಾಯಿತು. ಹೂ, ಚಿಗುರು, ಹಸಿರೆಲ್ಲವೂ ಕಲ್ಲುಮುಳ್ಳುಗಳಾದವು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ತನಗೆ ಹುಚ್ಚುಹಿಡಿದಂತಾಗಿ ಎಲ್ಲರ ಮುಂದೆ ಬಾಯ್-ಬಾಯಿ ಬಿಡುವಂತಾಯಿತು. ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿ ಸಂತಸವುಂಟು ಮಾಡುವ ವಸ್ತುಗಳಿಲ್ಲ, ಸುಖವೆಂಬುದಿಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಹಗಲೆಲ್ಲಾ ಊಟ, ನೀರು ಸೇರದಾಗಿ, ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಜಾಗರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದು, ವಿಪ್ರರು ಕೇವಲ ಏಕಾದಶಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಉಪವಾಸವಿದ್ದು, ವ್ರತಾಚರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ತಾನು ರಾತ್ರಿ ನಿದ್ರೆಯಿರದೆ, ಹಗಲು ಊಟ, ನೀರು ಸೇರದೇ ಸದಾ ಅವನ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಲ ಕಳೆಯುತ್ತೇನೆ ತನ್ನ ಭಕ್ತಿ ವಿಪ್ರರಿಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದುದೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಹೀಗೆ ಕವಿಯು ಪ್ರಕೃತಿಯೊಂದಿಗೆ, ಅದರಲ್ಲಾಗುವ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ತಕ್ಕಂತ ಕಾವ್ಯನಾಯಕಿಯಲ್ಲಾಗುವ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಮೂಲಕ ಅಂದಿನ ಜನಜೀವನದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.

ಬದುಕಿಗೆ ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು ಹೊಸತನವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬ, ಆಚರಣೆಗಳು ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಧರ್ಮ ಭಾರತೀಯರ ಬದುಕಿನ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿತ್ತು. ಧರ್ಮ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯತೆ ಪಡೆದು ಬದುಕಿಗೆ ದೈವೀ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಹಬ್ಬಗಳಾಗಿ ಮಾರ್ಪಾಟಾಗಿವೆ. ಅದನ್ನು ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು ಹೇಳುವಂತೆ 'ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮಿಯನು ಒಬ್ಬ ವಿಶೇಷ ರೀತಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಅವನು ಆಹಾರ ಸೇವಿಸುವುದು ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ, ಮಲಗುವುದು ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ, ಬೆಳಗ್ಗೆ ಏಳುವುದು ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ, ಸತ್ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ, ಕೆಲವು ವೇಳೆ ದುಷ್ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿಯೇ'[೪೨] ಹೀಗಾಗಿ ಹಬ್ಬಗಳಿಗೆ ಬಹುಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಲೇಪನ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ವ್ರತ ಆಚರಣೆಗಳೆಂಬ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಈ ಲೌಕಿಕ ಆಚರಣೆ ಮುಖಾಂತರ ಅಲೌಕಿಕ ಸ್ಥರದ ನೆಲೆ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತವೆ. 'ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಐದು ಸಾವಿರ ಆಚರಣೆಗಳುಂಟು ಎಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅಂದಾಜು ಮಾಡುವವರಿದ್ದಾರೆ.... ಅವು ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದ ಆಚರಣೆಗಳಾಗಿರಬಹುದು, ನಿಸರ್ಗದ ಆಚರಣೆಗಳಾಗಿರಬಹುದು, ಪ್ರತಿಭಟನೆಯ ಆಚರಣೆಗಳೂ ಆಗಿರಬಹುದು. ಬದುಕು ಸಂಕೀರ್ಣಗೊಂಡಂತೆ, ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡಂತೆ ಆಚರಣೆ ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡ ವಿವರಗಳಿವೆ.'[೪೩] ಹಬ್ಬ ಎಂದರೆ ಹೆಸರೇ ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಸಂತೋಷ, ಆನಂದ ಎಂಬ ಅನ್ವರ್ಥಕ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ನಿಸರ್ಗಾನುಸಾರಿಯಾಗಿ ಮಾಡುವ ಆಚರಣೆಗಳು ಬೇಸಿಗೆ, ಮಳೆ, ಚಳಿಗೆ ಹೀಗೆ ಅವುಗಳ ಹಿಂದೆ ಅವುಗಳ ಚೈತನ್ಯಕ್ಕೆ ಮನುಷ್ಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇರುತ್ತದೆ.

ಹಬ್ಬಗಳ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಋತುಮಾನಕ್ಕನುಸಾರಿಯಾಗಿ ಆಯಾ ಮಾಸಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿವೆ. ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ತನ್ನ ಬಾರಮಾಸ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆಯಾ ಮಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಆಚರಣೆಗಳು ಪುರುಷನಿಷ್ಠ, ಸ್ತ್ರೀನಿಷ್ಠ, ಬಾಲಕನಿಷ್ಠ ಎಂದು ವಿಭಾಗಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ	- ಎಳ್ಳ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ, ಯುಗಾದಿ, ದವನದ ಹುಣ್ಣಿಮೆ ಇತ್ಯಾದಿ.
ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ	- ಬೆನಕನ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ, ಜೋಕುಮಾರನ ಹುಣ್ಣಿಮೆ, ಮಹಾನವಮಿ, ದೀಪಾವಳಿ, ಶಿವರಾತ್ರಿ, ಗೌರಿಹುಣ್ಣಿಮೆ, ಕಾಮನ ಹುಣ್ಣಿಮೆ.
ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ	- ಮಣ್ಣೆತ್ತಿನ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ, ನಾಗರ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ.
ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ	- ಶ್ರೀರಾಮನವಮಿ, ಹನುಮಜಯಂತಿ, ನಾಡಹಬ್ಬ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬಕ್ಕೆ ಬಹುಪ್ರಮುಖವಾದ ಸ್ಥಾನ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಕೆಲವೊಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಾಗಿ, ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಆಚರಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅವುಗಳ ಅರ್ಥ ಕೆಲಸಾರೆ ತಿಳಿಯದೇ ಹೋದರೂ

[illegible]

ಸಹ ನಮ್ಮ ಬದುಕಿಗೆ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಮುದ ನೀಡುತ್ತವೆ. ಋತುಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ಮಳೆಗಾಲ, ಚಳಿಗಾಲ, ಬೇಸಿಗೆಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹಬ್ಬಗಳ ಆಚರಣೆಗಳು ಭಿನ್ನವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಬಹುತೇಕ ಹಬ್ಬಗಳು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮಹತ್ವದ ಜೊತೆಗೆ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿವೆ. ಬೇಸಿಗೆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಹಾರಕ್ಕಿಂತಲೂ ನೀರಿಗೆ, ತಂಪು ಪಾನೀಯಗಳ ಮಹತ್ವ ಹೆಚ್ಚಿರುತ್ತದೆ. ಆಗ ತಂಪು ಪಾನೀಯ, ನೀರುದಾನ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ನಂಬುಗೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಬಲವಾಗಿ ಬೇರೂರಿದೆ. 'ಬೇಸಗೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಬಲಿ ದಾನ ದೊಡ್ಡದೆಂದು ಬೆಳುವಲದವರ ಭಾವನೆ ಅಂಬಲಿಯಾಗಬೇಕಾದರೆ ಹುಳಿ ಮಜ್ಜಿಗೆ ಬೇಕು.... ಬೇಸಿಗೆಯ ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಬಾಯಾರಿ ಬಂದವನು ಅಂಬಲಿ ಸವಿದರೆ ಅದರ ಹಿತವನ್ನು ಹೇಳಬಲ್ಲ'[೪೪] ಕೆಲವೊಂದು ಹಬ್ಬಗಳು ಐತಿಹಾಸಿಕ, ಪೌರಾಣಿಕ ಕಲ್ಪನೆಯ ಭಾಗವಾಗಿಯೂ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿವೆ. 'ಪರ್ವ' ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದದ ತದ್ಭವವೇ ಹಬ್ಬವಾಗಿದ್ದು, ಅಂದಿನಿಂದ ಅವು ವಿಸ್ತೃತವಾಗುತ್ತಾ ಬಳಕೆಗೊಂಡಿವೆ. ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಎರಡು ಪೂಜಾ ಉತ್ಸವಗಳಾದ ಚೈತ್ರ ಪವಿತ್ರಗಳ ಜೊತೆಗೆ ದವನಾರೋಹಣ, ಮಂತ್ರ ಸ್ಪಷ್ಟ, ಕಾರ್ತಿಕ ದೀಪ ಪೂಜೆ ಮತ್ತು ವಸಂತೋತ್ಸವ ೫ ಹಬ್ಬಗಳೆಂದು ಡಾ.ಎಂ.ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿಯರು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಎಸ್.ಕೆ. ಕೊಪ್ಪ ಅವರು ಒಪ್ಪದೆ. 'ಒಂದು ವರ್ಷದ ಅವಧಿಯ ೧೨ ಹುಣ್ಣಿಮೆ, ಅಮವಾಸ್ಯೆ ಮತ್ತು ಸಂಕ್ರಮಣಗಳ ಜೊತೆ ಸೇರಿ ಅಷ್ಟಮಿ ಮತ್ತು ಚತುರ್ದಶಿ ತಿಥಿಗಳು ಸೇರಿ ಪಂಚಕರ್ಮಗಳೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ'[೪೫] ಅವೇನೇ ಇದ್ದರೂ ಆಕಾಲಕ್ಕೆ ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಹಬ್ಬಗಳ ಬಗೆಗೆ ಮಾಹಿತಿ ಒದಗಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಕೆಲವೊಂದು ಹಬ್ಬಗಳ ವಿಶೇಷತೆಯಿಂದ ಆಚರಿಸುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಪ್ರಮುಖವಾದವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಮಾರ್ಗಶಿರ ಮಾಸದ ಸಂಪಾಷಷ್ಠಿ (ಚಂಪಾಷಷ್ಠಿ) ದೀಪಗಳ ಹಬ್ಬವಾದ ಕಾರ್ತೀಕ ಮಾಸದ ಗೌರೀಹುಣ್ಣಿಮೆ, ಕಾರ್ತೀಕ ಬಹುಳ ದೀಪಾವಳಿ, ಪುಷ್ಯಮಾಸದ ಸಂಕ್ರಾಂತಿ ಹಬ್ಬ, ಮಾಘಮಾಸದ ರಥಸಪ್ತಮಿ ಫಾಲ್ಗುಣ ಶುದ್ಧ ಹೋಳಿಹುಣ್ಣಿಮೆ, ಕಾಮದಹನದ ಆಚರಣೆ, ವೈಶಾಖದ ಒಸಗೆ, ವೈಶಾಖ ಶುದ್ಧ ಅಕ್ಷಯ ತೃತೀಯ, ಜೇಷ್ಠ ಬಹುಳ ಮಣ್ಣೆತ್ತಿನ ಅಮವಾಸ್ಯೆ, ಕಾರಹುಣ್ಣಿಮೆ, ಶ್ರಾವಣದ ಪಂಚಮಿ, ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸದ ಶನಿವಾರ, ಸೋಮವಾರಗಳ ಆಚರಣೆಗಳು, ಗೋಕುಲಾಷ್ಟಮಿ, ಭಾದ್ರಿಪದ ಶುದ್ಧ ಚೌತಿ (ಬೆನಕನ ಚೌತಿ) ಅಶ್ವೀಜ ಶುದ್ಧ ನವರಾತ್ರಿ ಪೂಜೆ, ನರಕ ಚತುರ್ದಶಿ, ಕಾರ್ತೀಕ ಮಾಸದ ಕಥಾಶ್ರವಣ, ದ್ವಾದಶಿ ವಿಷ್ಣುವಿನ ವರ್ಣನೆಗಳು ಆಚರಣೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ರೈತರು ಅತಿ ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ಆಚರಿಸುವ ಎಳ್ಳಮವಾಸ್ಯೆ, ಮಾಘ ಬಹುಳ ಶಿವರಾತ್ರಿ ಅಮವಾಸ್ಯೆ, ಫಾಲ್ಗುಣ ಬಹುಳ ಉಗಾದಿ ಅಮವಾಸ್ಯೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳದೇ ಇರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಕವಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವೈದಿಕಾಚರಣೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿದ್ದಾನೆನಿಸುತ್ತದೆ. ವೈದಿಕರಲ್ಲೂ ಇವುಗಳ ಆಚರಣೆ ಇದ್ದು ಅವು ಅಷ್ಟೊಂದು ಪ್ರಧಾನವಾದವುಗಳಲ್ಲ ಎನಿಸುತ್ತಿದೆ. ರೈತರ ಹಬ್ಬವಾದ ಎಳ್ಳಮವಾಸ್ಯೆಯು, ಶೈವರ ಪ್ರಮುಖ ಹಬ್ಬವಾದ ಶಿವರಾತ್ರಿಯು, ಯುಗಾದಿಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸದೇ ಬಿಟ್ಟದ್ದು ಸೋಜಿಗವೆನಿಸಿದೆ.

ಬಾರಮಾಸ ಕಾವ್ಯವು ಚಳಿಗಾಲದ ಆರಂಭದೊಂದಿಗೆ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಕೃಷ್ಣ ತನ್ನ ಪ್ರೇಯಸಿಯನ್ನು ಅಗಲಿ ಹೋಗುವಾಗ ಚಳಿಯ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಮಾರ್ಗಶಿರ ಮಾಸದಿಂದ

ಕಾವ್ಯವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಪ್ರಚುರದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಚೈತ್ರಮಾಸವು ವರ್ಷದ ಆದಿಮಾಸವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಕವಿಮಾತ್ರ ವೈದಿಕ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ, ಮಾರ್ಗಶಿರಮಾಸವನ್ನು ವರ್ಷದ ಆದಿಯಾಗಿ ಬಳಸಿದ್ದಾನೆ. ವೈದಿಕರಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗಶಿರವನ್ನೇ ಪವಿತ್ರ ಮತ್ತು ಆದಿಮಾಸವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುವ ಪದ್ಧತಿಯಿದ್ದುದನ್ನು ಸಹ ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. 'ಮಾರ್ಗಶಿರ ಮಾಸದ ಶುಕ್ಲಷಷ್ಠಿಯನ್ನು ಚಂಪಾಷಷ್ಠಿ ಅಥವಾ ಸಂಪಾಷಷ್ಠಿಯೆಂದು ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ನವದಂಪತಿಗಳು ಮಣ್ಣಿನ ಪರ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣನ್ನು ತುಂಬಿ ಜೋಳವನ್ನು ಅದರೊಳಗೆ ಸಸಿ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಸಸಿಗಳು ಹೇಗ್ಹೇಗೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆಯೋ ಹಾಗಗೆ ಮುಂದಿನ ವರ್ಷದ ಮಳೆ, ಬೆಳೆ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ'[೪೬] ಮಾರ್ಗಶಿರ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಸತಿ ಪತಿಗಳು ಕೂಡಿಯೇ ಹಬ್ಬಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಗಂಡ ಹೆಂಡಿರು ಅಗಲಲಾರದೇ ಒಂದೆಡೆಗೆ ಈ ಚಳಿಯನ್ನು ಕೂಡಿಯೇ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ದೀಪಗಳ ಆಚರಣೆ ಸಹ ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ನಲ್ಲ ಅಥವಾ ಪತಿಯಗಲಿದಾಗ ಈ ತಿಂಗಳು ಮತ್ತಷ್ಟು ವಿರಹವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆಂದೂ ಕವಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಮಾರ್ಗಶಿರ ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ಮಾಘಮಾಸ. ಬಹುತೇಕವಾಗಿ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನಪದ ಸಮುದಾಯದ ಬಿಡುವಿನ ವೇಳೆಯೆಂದರೆ ಯುಗಾದಿಪೂರ್ವದ ದಿನಗಳೇ. ಆಗ ವ್ಯವಸಾಯದ ಕೆಲಸಗಳು ಪೂರ್ಣಗೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ಬಿಡುವಿನ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬದ ಸಡಗರವನ್ನು ಸವಿಯುತ್ತಾರೆ. ಶಿವರಾತ್ರಿಯು ಮಾಘಬಹುಳ ಪೌರ್ಣಮಿಯಂದು ಬರುತ್ತದೆ. ಮಾಘಬಹುಳ ತ್ರಯೋದಶಿಯಂದೇ ಒಪ್ಪತ್ತು ಊಟ ಮಾಡಿದ ಭಕ್ತರು, ಚತುರ್ದಶಿಯಂದು ಪೂರ್ಣ ನಿರಾಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅಮವಾಸ್ಯೆಯೆಂದು ಪಾರಣೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಮಾಘ ಮಾಸದಿ ಮಾವು ನೇರಿಲು ಪತ್ರಿಯುದುರಲು ಫಲವಾಗಿ ಬೋರೆಗಳು
ಆಗಮಯುತ ಜಪತಪದಲಿ ತರ್ಪಣಗಳಲಿ ರಥ ಸಪ್ತಮಿಯಲಿ
ವೇಗದಿ ಕೂಷ್ಮಾಂಡ ದಾನವು ನಿತ್ಯಸ್ನಾನವು ದೇವತಾರ್ಚನೆಘನವು
ಈಗ ಮಾಧವ ತಡೆದುದರಿಂದ ಪಕ್ಕವನೊಂದ ಪಕ್ಷಿಯಾಯಿತೆನ್ನಂದ|| ಪು. ೬೧

ಮಾಘಮಾಸದಲ್ಲಿ ಬಾಗೀನ ಅರ್ಪಿಸುವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಸಮಾಜ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾದ ಮಹತ್ವನ್ನು ಆಚರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಹೊಸ ಮೊರದಲ್ಲಿ ಎಳ್ಳು, ಸಜ್ಜೆ, ಕಡಲೆ, ಕಬ್ಬು, ಬೆಲ್ಲ ಮುಂತಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಮುತ್ತೈದೆಯರಿಗೆ ದಾನಕೊಡುವುದೇ ಬಾಗೀನ ಪದ್ಧತಿಯಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಚಳಿಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಎಳ್ಳು, ಸಜ್ಜೆ, ಬೆಲ್ಲ, ಕಡಲೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಿದೆ. ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಚಳಿಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ ಎಂಬ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಅರ್ಥವಿದೆ. ಇಂತಹ ಆಚರಣೆಯಿಂದ ಯಾವ ಯಾವ ಕಾಲಕ್ಕೆ, ಯಾವ ಯಾವ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಬಳಸಬೇಕೆಂಬ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯನ್ನು ಪಡೆದ ಸಮಾಜ ಅದಾಗಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಚಳಿಯ ಪ್ರಖರತೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಾಕೃತಿಕವಾಗಿಯೇ ಕಂಡುಕೊಂಡ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ನಮ್ಮ ಹಿಂದಿನ ಸಮಾಜದ ಹಿರಿಯರು ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಆಹಾರ ಪದ್ಧತಿಗಳಿಂದ ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಮಾಘ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಕೆಲವೊಂದು ಗೌಪ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಕವಿ ಮನಸ್ಸು ಅದನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗಮನಿಸಿದೆ. ಚಳಿಗೆ ಕುಮುದಗಳು ಬಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ವಿಪ್ರಲಂಭ ಶೃಂಗಾರಕ್ಕೆ ಕಳೆ ಕಟ್ಟುವಂತೆ ಕಾವ್ಯ ನಾಯಕಿಯು ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತಳಾಗುವಂತೆ ನಾಯಕ ಕೃಷ್ಣ ಹೊರಟು ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ. ಇದೇ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯಕರ ಘಟನೆಯೊಂದು ಘಟಿಸುತ್ತದೆ. ಪರಪುಟ್ಟವೆಂದೇ ಪರಿಚಿತವಾದ ಕೋಗಿಲೆಯು ಕಾಗೆಯ ಗೂಡಿನಲ್ಲಿ ಅದು ಅಲ್ಲಿಲ್ಲದ ವೇಳೆ ಗಮನಿಸಿ ತನ್ನ ತತ್ತಿಗಳನ್ನಿಡುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಕಾಗೆಯು ಅದನ್ನು ಗಮನಿಸದೇ ಅವೆಲ್ಲ ತನ್ನ ತತ್ತಿಯೆಂದೆ ಕಾವು ಕೊಟ್ಟು ಮರಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಮರಿಗಳೆಲ್ಲ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಮುಂದೆ ದೊಡ್ಡದಾದಂತೆ ಅದರ ರೂಪು, ದನಿ ಗೊತ್ತಾದ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಕಾಗೆ ಬೆನ್ನತ್ತಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ಕವಿಯ ಜಾಣ್ಮೆ ಅದ್ಭುತವಾದುದಾಗಿದ್ದು, ಮಾಘಮಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ಕೋಗಿಲೆಯು ಕಾಗೆಯ ಗೂಡಿನಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟೆಗಳನ್ನಿಡುತ್ತದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಅಂತಹ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ರೀತಿಯಿಂದ ಅದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಮಾಘಮಾಸಕ್ಕೆ ಮೀಸಲಾದ ಕೆಲವೊಂದು ಪದ್ಧತಿಗಳಿವೆ. ಆಯಾ ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಂಗಳೆಯರು ಹಾಗೂ ಸಮಾಜದ ಗಣ್ಯರು ಇತರರು ಬಹಳ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. 'ಅರಿಸಿಣ, ಸುಣ್ಣವನ್ನು ಬೆರೆಸಿ ಹೆಂಗಳೆಯರು ಪರಸ್ಪರ ಅಂಗಾಲಿಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ 'ಕಾಲ್ಪರಿ' ಎನ್ನುವರು. ಇದರಿಂದ ಗಂಡಿನ ಒಲುಮೆ ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿದೆ'[೪೭] ಹೀಗೆ ಒಂದೊಂದು ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ನೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದೆ. ಪ್ರತಿ ತಿಥಿಗಳು ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ವಿಶೇಷತೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿವೆ. ಪಾಡ್ಯದಲ್ಲಿ ಯುಗಾದಿ ಪಾಡ್ಯ, ಬಿದಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಭಾವ ಬಿದಿಗೆ, ತದಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷಯತದಿಗಿ, ಚೌತಿಯಲ್ಲಿ ಗಣೇಶ ಚೌತಿ, ಪಂಚಮಿಯಲ್ಲಿ ನಾಗಪಂಚಮಿ, ಷಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಸಿರಿಯಾಳ ಷಷ್ಠಿ, ಸಪ್ತಮಿಯಲ್ಲಿ ರಥಸಪ್ತಮಿ, ಅಷ್ಟಮಿಯಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಾಷ್ಟಮಿ, ನವಮಿಯಲ್ಲಿ ರಾಮನವಮಿ, ದಶಮಿಯಲ್ಲಿ ವಿಜಯದಶಮಿ, ಏಕಾದಶಿಯಲ್ಲಿ ವೈಶಾಖ ಏಕಾದಶಿ ಹೀಗೆ ಸಮಾಜವು ಇಂತಹ ಪದ್ಧತಿಗಳಿಂದ ಶ್ರೀಮಂತವಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಮಾಘಮಾಸದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸಪ್ತಮಿಯೇ ರಥಸಪ್ತಮಿಯೆಂದು ಖ್ಯಾತವಾಗಿದೆ. ಅಂದು ಸೂರ್ಯನ ಪೂಜೆಗೆ ಮೀಸಲಾದ ದಿನವಾಗಿದೆ. ಮನೆ ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ನೆಲವನ್ನು ಸಾರಿಸಿ ರಂಗವಲ್ಲಿಯನ್ನು ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಮಣೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಅದರ ಮೇಲೆ ರಕ್ತ ಚಂದನದಿಂದ ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾರೆ. 'ಸಪ್ತಾಶ್ವರೂಢನಾದ ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಗಂಧ, ಕೆಂಪು ಹೂಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದರ ಮಗ್ಗುಲಲ್ಲಿ ಹೊಲೆ ಹೂಡಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ಹಾಲು ತುಂಬಿದ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನಿಟ್ಟು (ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕುರುಳು ಬೆಂಕಿಯಿಂದ) ಹಾಲನ್ನು ಕಾಯಿಸಿ ಉಕ್ಕಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಂದು ಭುಜದಲ್ಲಿ ಎರಡೆರಡು, ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ಎಕ್ಕೆಯ ಎಲೆಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸುವರು. ಮೊದಲು ಒಂದು ಘಳಿಗೆ ಉದಯದ ಬಳಿಕ ಒಂದು ಘಳಿಗೆ ಈ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ಮಾಘ ಸ್ನಾನವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಅಮೃತಸ್ನಾನದ ಪುಣ್ಯ ಬರುತ್ತದೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿದೆ. ಅಂದು ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ತರ್ಪಣ ಕೊಡುವರು'[೪೮] ಹೀಗೆ ಮಾಘ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ರಥಸಪ್ತಮಿ ಆಚರಣೆಯು ಬಹು ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಮಾಘ ಶುದ್ಧ ಚತುರ್ದಶಿಯಂದು ಕುಂಬಳಕಾಯಿಯ ದಾನದ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಸಮಾಜವು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು.

ಬೂದಗುಂಬಳಕಾಯಿ ದಾನದಿಂದ ಮಕ್ಕಳಾಗದವರಿಗೆ ಮಕ್ಕಳಾಗುತ್ತವೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿದೆ. ಇದು ಹೇಗೋ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಆದರೆ ಕುಂಬಳಕಾಯಿಯು ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ಶಕ್ತಿವರ್ಧಕವಾಗಿದ್ದು, ಅನೇಕ ಪೌಷ್ಠಿಕಾಂಶಗಳ ಆಹಾರವಾಗಿದ್ದನ್ನು ಅರಿತ ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರು ಕೆಲಸಾರೆ ಇಂತಹ ಪದಾರ್ಥ ತಿನ್ನುವುದರಿಂದ ನಿಶ್ಯಕ್ತಿ ಹೊಗಲಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಮಕ್ಕಳಾದ ಬಗ್ಗೆಯೂ ನಂಬಿಕೆಯಿರಬೇಕು. ಹೀಗಾಗಿ ಅದರ ದಾನಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವ ನೀಡಿರಬೇಕು.

ಫಾಲ್ಗುಣ ಮಾಸವು ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನದೇ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಂದ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಯುಗಾದಿ ಫಾಲ್ಗುಣ ಮಾಸದ ಪ್ರಮುಖ ಹಬ್ಬ. ಚಾಂದ್ರಮಾನಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ರಚಿತಗೊಂಡ ಈ ಆಚರಣೆ ಭಾರತೀಯ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸದಿನ. 'ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲಮಾನ ಪದ್ಧತಿಗಳು ೧. ಚಾಂದ್ರ ೨. ಸೌರ ೩. ಸಾವನ ೪. ನಾಕ್ಷತ್ರ ೫. ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಗಳೆಂದು, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಚಾಂದ್ರವತ್ಸರ ಗಣನಾಪದ್ಧತಿ ಅನುಕೂಲವಾದ್ದರಿಂದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅದರಲ್ಲೂ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಲೋಕಪ್ರಿಯವಾಗಿತ್ತು.'[೪೯] ಯುಗಾದಿಯು ಅನೇಕ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ಯುಗಾದಿ ಪಾಡ್ಯದ ದಿನ ಶಾವಿಗೆ, ಬೇವು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದಿನ ಸಾಯಂಕಾಲ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ ಕೇಳುವ ಪರಿಪಾಠವೂ ಬೆಳೆದುಬಂದಿದೆ. ಯುಗಾದಿ ದಿನದಂದು ಬಟ್ಟೆ ಚೆಂಡಾಟ (ಲಗ್ಗೆ), ಚಿಣಿ ಕೋಲಾಟ, ಬುಗುರಿ ಆಟಗಳನ್ನು ಆಡುತ್ತಾರೆ. ಯುಗಾದಿ ಪಾಡ್ಯಕ್ಕೆ ಕೆಲವೆಡೆ ಓಕುಳಿಯನ್ನು ಆಡುತ್ತಾರೆ. ಜೂಜಾಟ, ಹೆಂಗಸರಾಟ, ಕುಂಟುಪಿಲ್ಲೆ ಆಟ ಆಡುತ್ತಾರೆ. ವೈಯಕ್ತಿಕ ಶಕ್ತಿ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳೂ ಜರುಗುತ್ತವೆ. ಕುಸ್ತಿ, ಮುಂಗೈಯಾಟ, ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಎತ್ತುವ ಸ್ಪರ್ಧೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ.

ಹೀಗೆ ಯುಗಾದಿ ಹೊಸ ವರ್ಷದ ಪ್ರಾರಂಭದ ಆಚರಣೆಯಾಗಿ ಬಹಳ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಗೊಂಡಿದೆ. ಹೋಳಿ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ಸಂಭ್ರಮವೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದೆ. ಇದನ್ನು ಕಾಮನ ಹಬ್ಬವೆಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಜನಪದರೆಲ್ಲ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಆಚರಿಸುವ ಹಬ್ಬವಾಗಿದೆ. ಹೋಳಿ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಯ್‌ಕೊಳ್ಳುವುದು ಒಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ಕೆಟ್ಟಕೆಟ್ಟ ಶಬ್ದಗಳ ಬಳಕೆ ರಾಜಾರೋಷವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಫಾಲ್ಗುಣ ಶುದ್ಧ ಪಾಡ್ಯದಿಂದ ಫಾಲ್ಗುಣ ಬಹುಳ ಯುಗಾದಿವರೆಗೆ ೧೫ ದಿನ ಈ ಆಚರಣೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಓಣಿ ಓಣಿಯಲ್ಲೇ ವಿವಿಧ ವೇಷ ಭೂಷಣಗಳಿಂದ ಊರ ಬಯಲಿನಲ್ಲೇ ಅದನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ ಜನರನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸುವರು. ಇದರಿಂದ ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲಾ ಜನತೆ ಸಂತೋಷದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವರು. ಭಾರತದ ಬಹುತೇಕ ಹಬ್ಬಗಳು ಹೆಂಗಸರ ಹಬ್ಬಗಳೇ. ಆದರೆ ಈ ಹಬ್ಬ ಮಾತ್ರ ಗಂಡಸರ ಹಬ್ಬವಾಗಿದೆ. 'ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಹಬ್ಬಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡ ಪರಂಪರೆಯೂ, ಪುರಾಣಕತೆಯೂ ಇದೆ. ಕಾಮನ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಋಗ್ವೇದಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಸ್ಕಂದ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ, ಶಿವಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಮದಹನ ಬರುತ್ತದೆ. ಜೈನರೂ, ಬೌದ್ಧರೂ ಹೋಳಿಯನ್ನಾಚರಿಸುವರು. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಕಾರನಾದ ಕಾಳಿದಾಸ ಮೊದಲಾದ ಕವಿಗಳಿಂದ ನಮಗೆ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿ ಬಂದಿದೆ'[೫೦] ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಮಾಜದವರೂ ಖುಷಿಯಿಂದ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ವಸಂತಾಗಮನದ ಕಾಲ ಬನಬನವೂ ಚಿಗಿತು ಹೂದುಂಬಿ ನಿಂತಿರುತ್ತದೆ. ಪಕ್ಷಿಗಳೂ ಈ ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಅದರಂತೆ ಮನುಷ್ಯನೂ ಸಹ ಈ ಬೇಸಗೆಯ ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿ

[illegible]

ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಮುದುಕರಿಗೂ ಹರೆಯ ಉಕ್ಕಿದಂತೆ ಈ ಸಂತೋಷದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಗಿಡಮರಗಳಲ್ಲಿ ಎಲೆಗಳೆಲ್ಲಾ ಉದುರಿ ಹೋಗಿರುತ್ತವೆ. ಹೊಸ ಚಿಗುರಿನಿಂದ ಗಿಡಮರಗಳು ಶೋಭಿಸುತ್ತವೆ. 'ತಳಿತ ಮಾಮರಗಳು, ಹೂತ ಬೇವು, ಹೊಂಗೆಗಳು, ಮಾಧವಿಲತೆಗಳು ಚೇತೋಹಾರಿಯಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹಬ್ಬವಾದರೆ ಮಾತ್ರ ಸಾಲದೆಂದು ವಸಂತ ದೂತಿಕೆ ಕುಕಿಲಿಡುವ ಕುಹೂ ರವವು, ಹೂಗೊಂಚಲುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಹಾರಾಡುವ ದುಂಬಿಗಳ ಗುಂಜಾರವವೂ ವಸತಂತದ ಸ್ವಾಗತ ಗೀತೆ ಹಾಡಿ ಕರ್ಣಗಳಿಗೂ ಹಬ್ಬವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಚೈತ್ರ ಮಾಸದ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಈ ಸುಂದರ ಸ್ವರೂಪವು ಜೀವರಾಶಿಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಚೈತನ್ಯದಾಯಕ. ವಸಂತ ಋತುವಿನ ಮುಖ್ಯ ಭಾಗವೇ ಚೈತ್ರ ಮಾಸವು. ಋತುನಾಂ ಕುಸುಮಾಕರಹ ಎಂದು ವಸಂತ ಋತು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.'[೫೧] ಪ್ರತಿ ನಾಡೂ ಸಹ ಹೋಳಿ ಹಬ್ಬದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿಡುವುದು ಜನಪದರ ಸಂಪ್ರದಾಯಿಕ ನಂಬಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಹೆಂಗಳೆಯರು ಸಹ ಹೋಳಿಯನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಇದು ಪುರುಷರ ಹಬ್ಬವೆಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಹೋಳಿಯಾಡದ ನಾಡು, ನಾಳೆನದೆ ಕಾಡಾತೋ
ಗೋಳಾತೋ ಜನಕ ಮೂಲಾತೊ| ಮಳೆ ಹೋಗಿ|
ಹಾಳಾತೊ ಪಿಡುಗೆದ್ದು ದಿನದಿನಕೊ||

-ಕನ್ನಡ ಜಾನಪದಗೀತೆ. ಪು. ೧೮೩

ಕವಿಯೂ ಹೋಳಿಯ ಸಂಭ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವ ಬಗ್ಗೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯು ವಸಂತರಾಜನ ಬರುವನ್ನೆ ಸ್ವಾಗತಿಸುವಂತೆ ಮನುಷ್ಯನೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂಭ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಫಾಲ್ಗುಣ ಶುದ್ಧ ಹೋಳಿ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ಮರುದಿನದಿಂಲೇ ಹೊಸ ವರುಷ ಪ್ರಾರಂಭ. ಹೀಗಾಗಿ ಹೋಳಿಯಾಡಿ ಅದನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಯುಗಾದಿಗೆ ಅಭ್ಯಂಜನ ಸ್ನಾನ, ನವವಸ್ತ್ರ ಧಾರಣ, ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ಹೂವು, ತಳಿರು ತೋರಣಗಳಿಂದ ಮನೆಯ ಶೃಂಗಾರ, ಬೇವು ಬೆಲ್ಲದ ಸೇವನೆ; ನಂತರ ಶಾವಿಗೆ ಮತ್ತು ಬೇವಿನ ಊಟ ಬಂದ ಜನಕ್ಕೆ ಹಂಚಿಕೊಡುವ ಪದ್ಧತಿ ಇದೆ. ಯುಗಾದಿಯು ಬೇವು ಬೆಲ್ಲಗಳನ್ನು ಸಮವಾಗಿ ಸವೆಯಬೇಕೆಂಬ ಆಶಯದ ಆಚರಣೆ. ಅಂದು ನಮ್ಮ ಜನಪದರು ಶಾವಿಗೆ ಬೇವನ್ನು ಸವೆಯುವರು. ಅಂದರೆ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಸಂತೋಷ ಮಾತ್ರವಿರದೆ, ದುಃಖವೂ ಅಷ್ಟೇ ಪಾಲು ಬರುತ್ತದೆ ಎಂಬ ತಿಳುವಳಿಕೆಯ ಎಚ್ಚರಕ್ಕಾಗಿ ಇದನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾ ಬಂದ ಆಚರಣೆ ಇದಾಗಿರಬಹುದು. ಯುಗಾದಿ 'ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಆ ದಿನದ ಸೂರ್ಯೋದಯದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸದನೆಂದೂ ಆದ್ದರಿಂದ ಅದು ಯುಗದ ಆದಿ 'ಯುಗಾದಿ' ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿತೆಂದು ಪೌರಾಣಿಕ ಕತೆ'[೫೨] ಎಂದು ಹರ್ಷಾನಂದರು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಫಾಲ್ಗುಣ ಮಾಸ ಕಳೆದು ಬರುವುದೇ ಚೈತ್ರ ಮಾಸ. ಚೈತ್ರದ ಸಂಭ್ರಮಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಗರಿ ವಸಂತ ಋತು 'ವಸಂತನು ಬರಲು ಸೃಷ್ಟಿಯು ಚಿಗಿತು ಕೊನರಾಗಿ ಮಿಡಿದು, ಮೊಗ್ಗು, ಹೂ, ಮಿಡಿಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತು ನಿಲ್ಲುವುದು ದುಂಬಿಗಳು ಝೇಂಕರಿಸಿ ಮೊಗ್ಗು ಹೂಗಳೊಡನೆ ಆಟಮಾಡುವುದು. ಕೋಗಿಲೆಯು ಚಿಗುರು

ಮೇದು ಕಂಠ ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗಿ ಪಂಚಮದಲ್ಲಿ ಹಾಡುವುದು. ಹಕ್ಕಿಗಳು ಹೊಸದುಪ್ಪಳ ಧರಿಸುವುವು. ಪಶುಗಳ ಹೊಸಮೈ, ಮಿಂಚು ತುಂಬ ಹತ್ತುವುದು ಸಕಲ ಸೃಷ್ಟಿಯೇ ಪ್ರಾಯದುಂಬಿ ಕುಲುಕುಲು ನಗುವುದು ಪ್ರಾಯತುಂಬಿ ನಗುವ ಈ ಕಾಡ ಸೊಬಗು ಬೀಡಿಗೆ ಬರದಿರುವುದೇ? ಸುಳಿಗಾಳಿಯು ಸುಳಿದು ಹೂಗಂಪಿನೊಡನೆ ತೀಡಿ ತಿದ್ದುವುದು'[೫೩] ಚೈತ್ರಮಾಸವು ವರ್ಷದ ಆರಂಭಕಾಲ. ಬೇಸಿಗೆ ಬಲಿಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಬಿಸಿಲಿನ ಝಳಕ್ಕೆ ಜನತೆ ಬಳಲುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರು ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಅನುಕೂಲಗಳಿಗಾಗಿ ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಕವಿಯು ಕಬ್ಬಿನ ದಾನದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಆ ಸಮಾಜವು ತೋಟ ಪಟ್ಟಿಗಳಿಂದ ಸಂಪದ್ಭರಿತವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ. ಚೈತ್ರಮಾಸದಿಂದಲೆ ತಣ್ಣನೆಯ ಪಾನೀಯಗಳ ರಸಪಾನ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಆಧಾರದಿಂದ ಆರೋಗ್ಯ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಚೈತ್ರಮಾಸ ವಸಂತ ಋತುವಿನ ಆದಿಯ ಮಾಸ, ಭುವಿ, ಬಾನು, ಪ್ರಕೃತಿ ಆನಂದ ಉಲ್ಲಾಸದಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ. ನಸುಹುಸಿನಗೆಯಲ್ಲಿ ಕುಣಿದಾಡುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ದಾರಿಹೋಕರಾದ ಪ್ರವಾಸಿಗರಿಗೆ ತೊಂದರೆಯಾಗಬಾರದೆಂದು ಸಮಾಜದ ಉಳ್ಳವರು ನೀರದಾನದ ಅರವಟ್ಟಿಗೆ ರಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಆ ಸಮಾಜದ ಮಾನವೀಯತೆಯ ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ. ಬೇಸಿಗೆಯ ಆ ತಾಪವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಜಲಕ್ರೀಡೆ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ಕವಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಬಾವಿ, ಕೆರೆ, ಹಳ್ಳ, ಕೊಳ್ಳಗಳಲ್ಲಿ ಚೈತ್ರ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವುದು ತುಂಬಾ ಆಹ್ಲಾದಕರವಾದುದೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಚಳಿಗಾಲದ ಚಳಿಯು ಯುಗಾದಿಯ ನಂತರ ಮಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಬಿಸಿಲಿನ ಪ್ರಖರತೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಗಾದೆ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬಿಸಿಲಿನ ಪ್ರಖರತೆ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. 'ಸಂಕ್ರಾಂತಿಗೆ ಶಂಖದ ಗಾತ್ರ ಕಮ್ಮಿಯಾಗಿ, ಶಿವರಾತ್ರಿಗೆ ಶಿವಶಿವಾ ಅಂತ ಹೋಗಿ ಉದಾಗಿಗೆ ಉಗೇ ಅಂತ ಹೋಗ್ತೈತಿ ಚಳಿ.' ಹೀಗೆ ಚಳಿಯು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದು ಬಿಸಿಲು ಬಲಿಯುವುದನ್ನು 'ಎಳ್ಳ ಅಮಾಸಿಗೆ ಎಳ್ಳ ಕಾಳಿನಷ್ಟು, ಅವರಾತ್ರಿಗೆ ಅಮರಿ ಕಾಳಿನಷ್ಟು, ಶಿವರಾತ್ರಿಗೆ ಶಿವಶಿವಾ ಅಂತ, ಹೋಳಿ ಹುಣ್ಣಿಮೆಗೆ ಹೊಯ್ಕಾಳಕಚ್ಚಿ, ಉಗಾದಿಗೆ ಉಗೀ ಉಗೀ ಅಂತತಿ.' ಎಂಬ ಗಾದೆಮಾತುಗಳು ಚಳಿ, ಬಿಸಿಲಿನ ಸ್ಪಷ್ಟ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತವೆ. ಅದರಂತೆ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಒಡೆಯನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ವರಚೈತ್ರಬರೆ ಮೋಹಿಗಳ್ ಕೂಡಿ ವನಗಳ ನೋಡಿ ಜಲಕ್ರೀಡೆಯ ನಾಡಿ
ತರುಣ ಪಲ್ಲವ ಮಂಟಪ ಮಾಡಿ ಪುಷ್ಪಗಳ ಸೂಡಿ ನೆರೆವರು ಸತಿಗೂಡಿ
ಅರವಂಟಿಗೆ ಅನ್ನಛತ್ರಗಳು ಇಟ್ಟು ಪೆಣ್ಗಳು ಸವಿಗೋಲ ದಾನಂಗಳು
ವಿರಚಿಪರು...... ಪು. ೬೫

'ಹೋಳಿ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ದಿವಸ ಕಾಮನ ಸುಂದರವಾದ ಪ್ರತಿಮೆ ಮಾಡಿಸಿ, ಶೃಂಗಾರ ಮಾಡಿ ಊಗ ಕಾಮನ ಕಟ್ಟೆಯ ಚಾವಣಿಯ ಹಂದರದಲ್ಲಿ ಬಲು ಡೌಲಿನಿಂದ ಕಾಮನನ್ನಿಡುವ ವಾಡಿಕೆಯಿದೆ. ಎಡಭಾಗಕ್ಕೆ ರತಿದೇವಿಯ ಗೊಂಬೆಯನ್ನು ಇಡುವರು. ಕಾಮನ ಮುಂದೆ ಮಂಗಲವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಬಾರಿಸುವ. ಮದುವೆ

ಪದ್ಧತಿಯಿದೆ.. ಕಾಮನ ಹಂದರದಲ್ಲಿ ಜನರೆಲ್ಲ ಕೂಡಿ ಹಾಡಿ, ಆಡುವುದುಂಟು. ಅಶ್ಲೀಲ, ಅಸಹ್ಯವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿ ಬೈದಾಡುವುದೂ ಇದೆ'[೫೫] ಅಂತಹ ಪದ್ಧತಿಯು ನಾಡಕಾಮನ ಆಚರಣೆ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಬಗ್ಗೆ, ಅಂದು ಓಕುಳಿಯಾಡುವ ಬಗ್ಗೆ ಕವಿ ತಿಳಿಸುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಕಾಮದಹನದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಬಂದುದು ಫಾಲ್ಗುಣ ಮಾಸವು ಸುವಿಲಾಸವು ಪುಷ್ಪಫಲಂಗಳುಲ್ಲಾಸವು
ಅಂದದಿ ಕಾಮದಹನಂಗಳು ಪರಿಮಳಗಳು ಕುಂಕುಮದ ರಸಗಳು...
ಜೀರ್ಕೊಳವಿಯಲಿ ರಸಗಳ ಚೆಲ್ಲಿ ಆಡುತಿರ್ಪರಲ್ಲಲ್ಲಿ ... - ಪು. ೬೩

ಕುಳ್ಳು (ಬೆರಣಿ), ಕಟ್ಟಿಗೆ ಇತರೆ ಉರುವಲುಗಳನ್ನು ಕಳ್ಳತನದಿಂದಲೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಲಗೆಗಳನ್ನು ಬಾರಿಸುತ್ತಾ ಊರಲೆಲ್ಲಾ ಕುಣಿಯುತ್ತಾ ತಿರುಗುತ್ತಾರೆ. ನಂತರ ಸಂಗ್ರಹಿತ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಕಾಮನನ್ನು ಸುಡುವರು. ಶಿವಪುರಾಣ, ಗಿರಿಜಾಕಲ್ಯಾಣ, ಕಾಳಿದಾಸನ ಕುಮಾರ ಸಂಭವ ಮುಂತಾದ ಕೃತಿಗಳಿಂದಲೂ ಕಾಮ ದಹನಕ್ಕೆ ಮಾಹಿತಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಪರಮಾತ್ಮ ಕಾಮನನ್ನು ಸುಡುತ್ತಾನೆ. ಪರಮಾತ್ಮ ಮೂರನೇ ಕಣ್ಣಿನ ಬೆಂಕಿ ಲೋಕಚೆಲುವನಾದ ಕಾಮನನ್ನು ನುಂಗುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು ಬದುಕಿಸಲು ರತಿಯು ಗೋಳಿಡುತ್ತಾಳೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಶಿವನು 'ಚೆಲುವರಲ್ಲಿ ಚೆಲುವನಾದ, ಅವನು ಎಲ್ಲರ ಮನದಲ್ಲಿರುತ್ತಾನೆ' ಎಂದು ವರ ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಅಂದಿನಿಂದ ಚೆಲುವನಾದ ಕಾಮನು ಸರ್ವ ಗಂಡುಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವಂತವಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯು ಜನಪದರಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದೆ. ಕವಿ ಅದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ತನ್ನ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಮಾಜದ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಹಿಡಿದಿಡುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಾಗುವ ಬದಲಾವಣೆ ಫಲ ಪುಷ್ಪಗಳ ಉಲ್ಲಾಸದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅದು ಸಂಪದ್ಭರಿತ ನಾಡೇ ಆಗಿದ್ದುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಹೋಳಿ ಹಬ್ಬದಲ್ಲಿ ಬಳಸುವ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಬಣ್ಣಗಳನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಎರಚಿಕೊಳ್ಳಲು ಬಳಸುವ ಪರಿಕರ 'ಜೀರ್ಕೊಳವಿ' ಯ ಬಗೆಗೂ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಪಿಚಕಾರಿಯಿಂದ (ಜೀರ್ಕೊಳವಿ) ಪರಸ್ಪರ ಬಣ್ಣ ಎರಚಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬ ಬಗೆಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಹೋಳಿ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ವೇಳೆಗೆ ಬೇಸಗೆ ಅಂತಹ ಪ್ರಖರತೆ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಚಳಿಯೂ ಸಹ ತನ್ನ ಹರಿತ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಕಾಮದಹನವು ಶಿವನು ಕಾಮವನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಹಾಕಿದ ದಿನವಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕೊಂದು ಜನಪದರಲ್ಲಿ ಐತಿಹ್ಯವೊಂದಿದೆ. ಪರಮಾತ್ಮ ಒಂದು ಸಾರೆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ನಾಚೆಲುವು ನೀಚೆಲುವು ಎಂಬ ವಾದ ವಿವಾದ ನಡೆಯಿತಂತೇ ಪರಶಿವನು ಪಾರ್ವತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದನಂತೆ. ಪಾರ್ವತಿಯಾದರೋ ತಟ್ಟನೆ ಕಾಮನೇ ಚೆಲುವ ಎಂದುಬಿಟ್ಟಳಂತೆ! ತನ್ನ ಪತಿ ಎದುರಿಗಿರುವಾಗ ಪರಪುರುಷನೇ ಚೆಲುವನೆಂದಾಗ ಹೇಗಾಗಿರಬೇಡ. ತನ್ನ ಹಣೆಗಣ್ಣನ್ನು ತೆರೆದು ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟ. ಹಣೆಗಣ್ಣಿನ ದಳ್ಳುರಿಗೆ ಕಾಮ ಈಡಾದಾನೆ? ಕಾಮ ಬೂದಿಯಾದ. ರತಿಯ ಆಲಾಪ ಮುಗಿಲು ಮುಟ್ಟಿತು. ಆಗ ಪರಶಿವ ಅವಳ ದುಃಖ ನೋಡಿ. ಕಾಮ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಪುರುಷನ ಮನದಲ್ಲಿದ್ದು, ಪ್ರತಿ ಹರೆಯದ ಹುಡುಗಿಯ ಮನವ ಕಾಡುವವನಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂಬ ಎಂಬ ವರ ಕೊಡುತ್ತಾನಂತೆ. ಅಂದಿನಿಂದ ಮುಂದೆ ಕಾಮನನ್ನು ಸುಡುವ

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಕೆಲವೆಡೆ ಕಾಮನನ್ನು ಸುಟ್ಟ ಬೂದಿಯನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಎರಚಾಡುವರು. ಬೂದಿತಂದು ಬಿತ್ತುವ ಬೀಜದಲ್ಲಿ ಕಲಸಿಡುವರು. ಅದು ಸಮೃದ್ಧಿ ತರುವರೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಈಗಲೂ ಜನತೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಇಂತಹ ಹಬ್ಬದಲ್ಲಿ ಸರ್ವರೂ ಪಾಲ್ಗೊಂಡ ಬಗ್ಗೆ ಕವಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಚೈತ್ರ ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ವೈಶಾಖ ಮಾಸ. ಇದೂ ವಸಂತ ಋತುವಿನ ಮತ್ತೊಂದು ಮಾಸವಾಗಿದೆ. ಚೈತ್ರಕ್ಕಿಂತ ಬಿಸಿಲು ಪ್ರಖರವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಬಿಸಿಲು ಝಳವೆಂಬ ಕುದುರೆ ಏರಿ ವೈಶಾಖ ಬಂದನಂತೆ. ಈ ವೇಳೆಗೂ ಸಹ ಸಮಾಜವು ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಹಬ್ಬಗಳ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುತ್ತದೆ. ಅರಳಿ, ಆಲ, ಬಸರೆ ಈ ಮೂರರಲ್ಲಿ ಒಂದರ ಜೊತೆ ಬೇವಿನ ಗಿಡ ಬೆಳೆಸುವುರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಬೇವಿನಗಿಡ ಹೆಣ್ಣೆಂದು ಆಲ, ಅರಳಿ, ಬಸರೆ ಗಿಡಗಳು ಗಂಡೆಂದು ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ನಂಬಿಕೆಯಿದೆ. ದೇವರ ಗುಡಿಯ ಮುಂದೆ ಬೆಳೆಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟೆ ಕಟ್ಟಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದನ್ನು ಅಶ್ವತ್ಥ ಕಟ್ಟೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಮದುವೆಗೆ ಮುಂಚೆ ಅಶ್ವತ್ಥ ಕಟ್ಟೆಯನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದು ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿದೆ. 'ಮದುವೆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹಾಲ್ಗಂಬ ತರುವುದು ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿದೆ. ಈ ದಂಪತಿ ವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ ದಂಪತಿಗಳೀರ್ವರು ಮುತ್ತೈದೆಯರ ಜೊತೆ ಸೇರಿ ಬ್ಯಾಂಡು, ಭಜಂತ್ರಿ ಜೊತೆ ಸೇರಿ ಪೂಜಿಸಿ ಅದರ ಟೊಂಗೆಯನ್ನು ತಂದು ಪೂಜಿಸುವರು. ಅದಕ್ಕೆ ಹಾಲ್ಗಂಬ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಮುಂದೆ ಅವರ ಬದುಕು ಹಾಲ್ದುಂಬಿ ಬೆಳೆಯಲಿ ಎಂಬ ಆಶಯವಿದೆ'[೫೫] ಅದರ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ರಾಯಚೂರು ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಆಲ, ಬೇವು, ಮಾವು, ಅರಳಿ ಮರಗಳು ಬ್ಯಾಸಿಗೆಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬಹು ತಂಪು. 'ಬ್ಯಾಸಿಗೆ ದಿವಸಕ್ಕ ಬೇವಿನ ಮರತಂಪ' ಎಂಬ ಖ್ಯಾತಿಯೇ ಇದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬೇವಿನ ಮರಗಳು ಸರ್ವೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರತಿ ಊರಿನಲ್ಲಿ ದೇವಾಲಯಗಳ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಈ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ತರ್ಪಣ ಬಿಡುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿದೆ. ಅಗ್ರಹಾರವೊಂದರ ಸಾಕ್ಷ್ಯಚಿತ್ರ ನೀಡುವಂತೆ ಕವಿ ಇದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. 'ವೈಶಾಖ ಅಕ್ಷಯ ತದಿಗೆ ದಿನ ಪಿತೃ ತರ್ಪಣ ನೀಡಿರುವುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದು, ಬೆಲ್ಲದ ಹೋಳಿಗೆಯ ಮಾಡಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಉಣಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ ಇತ್ತೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕಂಚಿನ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಮೊಸರನ್ನ ದಾನ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ವಿಶೇಷ ಪುಣ್ಯ ಬರುತ್ತದೆ ಎಂದು ವಾಡಿಕೆ ಇದೆ'[೫೬] ಹೀಗೆ ವೈಶಾಖದ ವೇಳೆ ಆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾದ ಒಂದು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ದಂಪತಿ ವೃಕ್ಷ ಪೂಜೆ, ದಾನ, ಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವ ನೀಡಿದ್ದರೆಂದು ಕವಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ವೈಶಾಖ ಜಾರಿ ಜೇಷ್ಠ ಮಾಸ ಬಂದಿತು. ಜೇಷ್ಠ ಮಾಸವೆಂದರೆ ಉರಿಉರಿ ಬೆಂಕಿ. ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕ ಅದರಲ್ಲೂ ಹೈದ್ರಾಬಾದ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದ ಬಿಸಿಲು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚಿನದು. ಬೇಸಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತೆಂದರೆ ಧಗಧಗನೆ ಉರಿಯುವ ಸೂರ್ಯನ ನರ್ತನ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಯುಗಾದಿ ದಾಟಿ ಚೈತ್ರ, ವೈಶಾಖ, ಜೇಷ್ಠ, ಆಷಾಢ ತಿಂಗಳುಗಳ ಧಗೆ ಬಿಸಿಲನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಒಂದು ಭಯಾನಕ ಚಿತ್ರ. ಇನ್ನು ಇದನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದವರ ಬಗ್ಗೆ ಬಾರಮಾಸ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ

[illegible]

ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಧಗೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅಂದಿನ ಜನತೆ ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಮಾರ್ಗೋಪಾಯಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಅಡವಿಯ ನಗಜಾತಕಗ್ನಿಯಂಎ ಪುಟ್ಟಿಸುತ್ತಂ ...

ಜಡಭರಿತ ತಟಾಕಂ ... ಪು. ೬೯

ಅತಿಗ್ರೀಷ್ಮದಾಷಾಢ ಜವದೊಳು ... ಪು. ೭೨

ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯ ಬದುಕಿದ ಪರಿಸರವು ರಾಯಚೂರು ಪರಿಸರವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಬಿಸಿಲು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಖರವಾಗಿದ್ದು ಉರಿ ಬೆಂಕಿಯಾಗಿ ಕಾಡುತ್ತದೆ.

ಕಡು ದಶ ಶತಜ್ವಾಲಾಕೈಗಳಿಂ ಚಂಡರೋಚಿಂ

ಪೊಡವಿಯ ಸುಡುತಿರ್ಪ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಬೇವರೆಂದು... ಪು. ೭೧

ಕಾಳ್ಗಿಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚುವ ಕಾಲವೂ ಇದು. ಕೆರೆ, ಹಳ್ಳ, ಕೊಳ್ಳಗಳೆಲ್ಲಾ ಬತ್ತಿ ಹೋಗಿವೆ. ಅಗಸ್ತ್ಯ ಮಹರ್ಷಿ ನದಿ ನೀರನ್ನು ಆಪೋಷನ ಕೊಂಡಂತಯೇ ಜೇಷ್ಠ ಮಾಸವು ಎಲ್ಲಾ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿದೇ ಬಂತಂತೆಲಿ. ಆ ಉರಿ ತಾಪಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿನ ಜನ ಸಮುದಾಯವು ಕಂಡುಕೊಂಡಂತಹ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗುವಂತಹ ರೀತಿಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಬಿಸಿಲಿನ ಶಾಖ ತಡೆಯಲು ಮೈಗೆ ಗಂಧಯುಕ್ತ ಪರಿಮಳ ಲೇಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಬೇಸಿಗೆಯ ಮೈಯ ದುರ್ವಾಸನೆ ಕಳೆಯಲು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ವ್ಯವಸ್ಥೆ. ಸೀತಳ ಜಳ ಪಾನಗಳ ಪೇಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಅಲ್ಲಿತ್ತಂತೆ. ಜೇಷ್ಠ ಶುದ್ಧ ಹುಣ್ಣಿಮೆ ಕಾರ ಹುಣ್ಣಿಮೆ. ಇದು ಎತ್ತಿನ ಪೂಜೆಗೆ ಮೀಸಲಾದ ಹಬ್ಬವಾಗಿದೆ. ಅಂದು ಒಕ್ಕಲಿಗ ಹೊನ್ನುಗ್ಗಿ ಮಾಡಿ ದನ ಕರುಗಳಿಗೆ ತಿನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕೃಷಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ತೊಳೆದು ಸಿಂಗರಿಸಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ದನಗಳ ಮೈ ತೊಳೆದು ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ಗುಲಾಲುಗಳಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಶೃಂಗಾರ ಮಾಡಿ ಕೊಂಬಣಸು, (ಕೊಂಬಣಸು = ಎತ್ತುಗಳ ಕೊಂಬುಗಳಿಗೆ ಹಾಕುವ ಲೋಹದ ಗಿಂಚಿ) ಗೊಂಡೇವು, ಗೆಜ್ಜೆ, ಮಗಡ (ಮಗಡ = ಎತ್ತುಗಳ ಮುಖಕ್ಕೆ ಹಾಕುವ ಹಗ್ಗ). ಮುಂತಾದ ಎತ್ತುಗಳ ಆಭರಣಗಳಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಅಂದಗೊಳಿಸಿ ಅಂದು ಸಂಜೆ ಕರಿ ಹರಿಯುತ್ತಾರೆ. ಊರ ಅಗಸಿ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಬೇವಿನ ತೊಪ್ಪಲು, ಕೊಬ್ಬರಿ ಸರವನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತಾರೆ. ಬಲಿಷ್ಠವಾದ ಎತ್ತು ಅದರ ಹಿಂಬಾಲಕರು ಆ ಕರಿಯನ್ನು ಹರಿಯುತ್ತಾರೆ. ಕರಿ ಹರಿದವರನ್ನು ಊರಲ್ಲಿ ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆ ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಗೊಂಡ ಬೇವಿನ ತಪ್ಪಲನ್ನು ಭಯ, ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ರೈತರು ಅದನ್ನು ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಒಯ್ದು ಗ್ವಾದಲಿ, ಬಣವಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಹಗೆವು, ಕಣಜಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಇವೆಲ್ಲ ಸಮೃದ್ಧಿಯಾಗುವುದು ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ರೈತನಿಗೆ. ರಾಶಿ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಲಿ ಎಂಬ ಆಶಯವಿದೆ. 'ಕರಿ ಹರಿಯುವಾಗ ಕೆಂದೆತ್ತು ಹರಿದರೆ ಕೆಂಜೋಳ ಬೆಳೆಯುವುದೆಂದು, ಬಿಳಿ ಎತ್ತು ಕರಿ ಹರಿದರೆ ಬಿಳಿ ಜೋಳ ಬೆಳೆಯುವುದೆಂದು ಎರೆಡೂ ಕೂಡಿಯೇ ಕರಿ ಹರಿದರೆ ಸಮಫಲವೆಂದು ತಿಳಿದು ಬೀಜ ಬಿತ್ತಲು ತಯಾರಿ ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ'[೫೭]

ಜೇಷ್ಠ ಬಹುಳ ಮಣ್ಣೆತ್ತಿನ ಅಮವಾಸ್ಯೆಯಂದು ಮಣ್ಣೆತ್ತಿನ ಪೂಜೆಗೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಇಷ್ಟೊತ್ತಿಗೂ ಮಳೆಗಾಲ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಬೇಕು. ಆಗ ಬರುವ ಈ ಹಬ್ಬದ ಸಡಗರ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಸಕಲ ಜೀವರಾಶಿಗೆ

ಅನ್ನ ಹಾಕುವ ಭೂಮಿ ತಾಯಿಗೂ ಶ್ರಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮಿತ್ರನಾದ ಬಸವಣ್ಣನ ಬಗೆಗೂ ರೈತರು ಅತಿಯಾದ ಅಭಿಮಾನ ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಎತ್ತುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಪೂಜೆ ಮಾಡುವರು. ಕೆರೆ ಅಥವಾ ಜಲಾಶಯದ ಮಣ್ಣನ್ನು ತಂದ ಕುಂಬಾರನು ಮಾಡಿದ ಮಣ್ಣೆತ್ತುಗಳ ಪೂಜೆ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದಲೇ ನಡೆಸುತ್ತಾನೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿ, ಹಾಡಿ, ನಲಿದಾಡುವ ಈ ಹಬ್ಬವೂ ರೈತನ ಬೆವರಿನ ಪ್ರತೀಕ ಬಸವಣ್ಣನ ಪೂಜೆಯಾಗಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಎತ್ತುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಪಾರ ಗೌರವ ಹೊಂದಿರುವ ಬಗೆಗೆ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೇ ಎತ್ತು ಪೂಜ್ಯ ಪ್ರಾಣಿ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ೧೨ ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಆಗಿ ಹೋದ ಬಸವೇಶ್ವರನ ಸ್ಮರಣೆಗಾಗಿ ಈ ಎತ್ತುಗಳಿಗೆ ಬಸವಣ್ಣ ಎಂದು ಕರೆದು ಅದಕ್ಕೆ ಗೌರವವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾರ ಹುಣ್ಣಿಮೆ, ಮಣ್ಣೆತ್ತಿನ ಅಮವಾಸ್ಯೆಗಳು ಎತ್ತುಗಳ ಹಬ್ಬದ ಆಚರಣೆಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು 'ಶ್ರೀ ಗೌರಿ ಕಾಂತನ ವಾಹನ ಪೂಜೆಯು' (ಬಾರಮಾಸ ಪುಟ ೬೯) ಎಂದು ಆ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಕಾರ ಹುಣ್ಣಿಮೆ, ಮಣ್ಣೆತ್ತಿನ ಅಮವಾಸ್ಯೆಗಳೆರೆಡರಲ್ಲೂ ಎತ್ತುಗಳ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಸಮಾಜವೇ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ.

ಕಾರಹುಣ್ಣಿಮೆಯು ಹಬ್ಬಗಳನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಾ ಬರುತ್ತದಂತೆ ಎಂಬ ಜಾನಪದ ಮಾತಿದೆ. ಕಾರಹುಣ್ಣಿಮೆಯು ಹಬ್ಬಗಳ ಆರಂಭದ ಹಬ್ಬವಾಗಿದೆ. ಕಾರಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ನಂತರ ಮದುವೆ ಮುಂತಾದ ಮಂಗಲ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಕಡಿಮೆ. ಆದರೆ ಹಬ್ಬಗಳ ಆಚರಣೆಯ ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿ ಮಾಡಿಸಿದಂತೆ ಅವಕಾಶಗಳು ಒದಗಿ ಬರುತ್ತವೆ. ಒಕ್ಕಲುತನ, ಕೃಷಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಸಾಮಾನುಗಳ ತಯಾರಿ, ಅವುಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆಯಂತಹ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಳ್ಳುವ ರೈತ ಸಮುದಾಯ ದುಡಿಯುವ ವರ್ಗಗಳ ಬಗೆಗೆ ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯ, ಬಹಳ ಸೊಗಸಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಆಷಾಢವು ಬಿಸಿಲಿನ ಪ್ರಖರತೆಯನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಲೋ ಎಂಬಂತೆ ಮೋಡಗಳು ಜಮಾಯಿಸತೊಡಗುತ್ತವೆ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ ಕವಿ. ಗ್ರೀಷ್ಮ ಋತುವಿನ ಕೊನೆಯ ತಿಂಗಳು ಇದು. ಆ ಉರಿ, ತಾಪಗಳಿಗೆ ಪರಿಹಾರವೆಂಬಂತೆ ಮೋಡಗಳು ಬರುತ್ತವೆ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ ಕವಿ. ಆಷಾಢ ಶುದ್ಧ ಏಕಾದಶಿಯನ್ನು ಪ್ರಥಮೈಕಾದಶಿ ಎಂದು ಆಚರಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ ವೈದಿಕ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಏಕಾದಶಿ ಆಚರಣೆಯು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಉಪವಾಸ ಮತ್ತು ಜಾಗರಣೆಗೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಪಡೆದಿದೆ. ಉಪವಾಸವಿದ್ದು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಆರಾಧನೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ ವೈದಿಕರಲ್ಲಿ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಪುರಾಣ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಅಂದಿನ ದಿನ ಅಡುಗೆ, ಭೋಜನವನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕಾರ್ತಿಕ ಶುದ್ಧ ಏಕಾದಶಿಯನ್ನು 'ಪ್ರಬೋಧಿನಿ' ಎಂದು, ಆಷಾಢ ಶುದ್ಧ ಏಕಾದಶಿಯನ್ನು 'ಶಯನಿ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇವೆರೆಡು ಮುಖ್ಯವಾದವು. 'ಶಯನಿ ದಿನದಂದು ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಮಲಗಿ ಪ್ರಬೋಧಿನಿಯೆಂದು ಎಚ್ಚರಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಶಯನಿ ಪ್ರಥಮ ಏಕಾದಶಿ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಮಾರ್ಗಶಿರದ ಶುದ್ಧ ಏಕಾದಶಿ ವೈಕುಂಠ ಏಕಾದಶಿ ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ.'[೫೮] ಇದಕ್ಕೆ ವಾಮನ ಏಕಾದಶಿ ಎಂದೂ ಕರೆಯುವರು. ತಿಂಗಳಿಗೊಂದು ಸಾರೆಯಾದರೂ ಕನಿಷ್ಠ ಉಪವಾಸ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಮ್ಮ ಸಮಾಜ ಒಪ್ಪಿದೆ. ವೈದಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿದ್ದು ಆರೋಗ್ಯ ರಕ್ಷಣೆಯ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

'ಕ್ಷಿತಿಸುರರುಪವಾಸ' ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಆರೋಗ್ಯ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. 'ವಾಮನ ಏಕಾದಶಿಯಂದು ಹಗಲು, ರಾತ್ರಿ ೨೪ ತಾಸು ಉಪವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ರಾತ್ರಿ ಜಾಗರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾರ'[೫೯] ಮಳೆಗಾಲ ಪ್ರಾರಂಭದ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈವರೆಗಿನ ಬಿಸಿಲಿನ ಧಗೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲೇ ಎಂಬಂತೆ ಆಷಾಢ ಬರುತ್ತದೆ. ಕಡ್ಡಿಗಡುಬಿನ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅಷ್ಟೊಂದು ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಕವಿ ಹೇಳಿಲ್ಲ.

ಆಷಾಢ ಕಳೆದು ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸವು ಬರುವುದು. ಶ್ರಾವಣದೊಂದಿಗೆ ಹಬ್ಬಗಳ ಸರಮಾಲೆಯೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಶ್ರಾವಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮಳೆ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡದೆ ಬರುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ರೈತರಿಗೆ ಬಿಡುಗಡೆಯ ವೇಳೆ. ಮಳೆ ಧೋ ಎಂದು ಸುರಿಯದೇ ಆಗೊಂದಿಷ್ಟು ಈಗೊಂದಿಷ್ಟು ಮಳೆ ಹನಿಗಳನ್ನುದುರಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಮಗು ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅತ್ತಂತೆ ಜಿಟಿಪಿಟಿ ಹನಿ ಕಿಚಿಪಿಚಿ ಕೆಸರು ಶ್ರಾವಣದ ಪೂರ್ತಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಹೊಸ ಕಳೆಯಿಂದ ಮದುಮಗಳಂತೆ ಬೀಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನವಿಲು ನರ್ತನೆ, ಆನಂದ, ಸಂತಸದಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಕವಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಶ್ರಾವಣದ ಮೋಡ ನೋಡಿ ನವಿಲುಗಳು ಕುಣಿಯುತ್ತವೆನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಆಗಲೇ ಇಂದ್ರಗೋಪಗಳು ಬೀಳುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಆಗ ಖುಷಿಗೊಂಡ ನವಿಲುಗಳು ಅವನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತವಂತೆ.

ಶ್ರಾವಣದಲ್ಲಿ ನಾಗರ ಪಂಚಮಿ ಹಬ್ಬ ಇಡೀ ನಾಡಿನಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಖ್ಯಾತಿಗೊಂಡಿದೆ. ನಾಗರ ಪಂಚಮಿಗೆ ಹುತ್ತಿನ ನಾಗಪ್ಪನಿಗೆ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿ ಹಾಲು ಹೊಯ್ಯುವ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಎಲ್ಲ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಈ ಹಬ್ಬದಲ್ಲಿ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಪಾಲ್ಗೊಂಡು ಹಾಲು ಹಾಕಿ, ಊಟ ಮಾಡಿ ಸಂಜೆ ವೇಳೆಗೆ ಜೋಕಾಲಿ ಹಾಡುವರು. 'ನಾಗರಪಂಚಮಿಯ ದಿನ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಮರಗಳಿಗೆ ಉಯ್ಯಾಲೆ ಕಟ್ಟಿ ಆಡುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಈಗ ಮನರಂಜನೆಯಾದರೂ, ಹಿಂದೆ ಅದು ಬೆಳೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಒಂದು ರಿಚುವಲ್ ಆಗಿದ್ದಿರಬಹುದು. ರಷೀಯನ್ ಲೆಟ್ಸ್‌ಜನ ಬೆಳೆಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಲು ಉಯ್ಯಾಲೆ ಆಡುತ್ತಾರೆ. ಸಯಾಮಿನಲ್ಲಿ ಪುರೋಹಿತರು ಉಯ್ಯಾಲೆಯಾಡುತ್ತಾ ಮೇಲೆ ಹೋದಷ್ಟು ಇನ್ನು ಎತ್ತರವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವ ನಂಬಿಕೆಯಿದೆ.'[೬೦] ಮೇಲೆ ಜೋಕಾಲಿಯನ್ನು ಜೀಕಿ ಜೀಕಿ ಆಡುವುದರಿಂದ ಹೆಂಗಳೆಯರ ಸಂತಸವನ್ನು ಇಮ್ಮಡಿಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಗೆಳತಿಯರೊಡನೆ ಕೂಡಿ ತನ್ನ ಗಂಡನ ಮನೆಯ ಭಾರವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ಹಾಡಿ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. 'ಪಂಚಮಿ ಬರಲೆವ್ವ ಮಂಚು ಕಟ್ಟಲಿ ಮನೆಗೆ' ಎಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತಾರೆ ಕೂಡಾ.

ವಾರೀಗಿ ಗೆಳತೇರ ಕೇರಿಯ ಕೆಳದೇರ
ಸೇರಿ ಒಂದೆಡೆ ಕೂಡೋಣ|ಜೋಕಾಲಿ|
ತೂರಿ ಜೀಕವ ಆಡೋಣ.|| ಜಾನಪದ ಗೀತೆಗಳು ಪು. ೧೫೨

ಎಂದು ಅತ್ಯಂತ ಸಂತೋಷ, ಆನಂದದಿಂದ ಈ ಹಬ್ಬವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಗ್ರಾಮೀಣ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಈ ಸಂಭ್ರಮಾಚರಣೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸವು ಸರ್ವರೂ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವ ಹಬ್ಬವಾಗಿದೆ. ಮಕ್ಕಳು, ಮುದುಕರು, ಹೆಂಗಳೆಯರೆಲ್ಲಾ ಕೂಡಿ ಆಚರಿಸುವ ಹಬ್ಬವಾಗಿದೆ. ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ಚೌತಿಯ ಮರುದಿನ ಗರುಡ ಪಂಚಮಿಯೆಂದೂ, ನಾಗವೈರಿ ಪಂಚಮಿಯಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಗರುಡ

ಪಂಚಮಿ ಆಚರಣೆಯು ವೈದಿಕ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಇದೆ. ಅದರಂತೆ ಸೋಮವಾರದಂದು ಶಂಕರನಿಗೆ ಪೂಜೆ, ಬಿಲ್ವಪತ್ರಿಗಳ ಅರ್ಪಣೆ ಬಗೆಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಜನಪದರದಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸುವ ಸಿರಿಯಾಳ ಚಂಗಳೆಯರ ಪೂಜೆಯೂ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. 'ಚಂಗಳೆ ಶಿವಭಕ್ತೆ, ಆಕೆಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ಶಿವನು ಬಂದು, ಮಗುವಿನ ಮಾಂಸದೂಟಬೇಕೆಂದು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಶಿವಭಕ್ತೆಯಾದ ಆಕೆ ತನ್ನ ಗಂಡನೂ ಸೇರಿ ಇದ್ದೊಬ್ಬ ಮಗನ ರುಂಡ ಕಡಿದು ಮಾಂಸದೂಟ ಮಾಡಿ ಉಣ ಬಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಶಿವನು ಅವರ ಭಕ್ತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಮಗುವನ್ನು ಬದುಕಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆತ ಹೋಗುವ ಮುಂದೆ ಅವರನ್ನು ಕೈಲಾಸಕ್ಕೆ ಬರ ಹೇಳಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಇವರು ಅವನ ಅಣತಿಯಂತೆ ಕೈಲಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಒಳ ಹೋಗಲು ಹೋದಾಗ ದ್ವಾರ ಪಾಲಕರು ತಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಕುಪಿತಗೊಂಡ ಆಕೆ ಶಿವನಿಗೆ ತಾನು ಮಾಡಿದ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು, ಆತ ಕೊಟ್ಟ ವರವನ್ನು ಆಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಇದು ಶಿವನಿಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಮಾಡಿ ಆಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಬುದ್ಧಿಗೇಡಿತನ ಎಂದು ಆಕೆಯ ತಪ್ಪಿಗೆ ಕುಪಿತಗೊಂಡ ಶಿವನು ತೋಲಬಾವಲಿಯಾಗುವಂತೆ ಶಾಪವೀಯುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ನೊಂದ ಆಕೆ ಪುನಃ ಶಿವನನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡಾಗ, ರತಿಗಿಂತಲೂ ಚೆಲುವೆಯಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಜನರು ಪೂಜಿಸಲಿ ಎಂದು ವರ ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಆ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವನಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಬಿಲ್ವದಳದಿಂದ ಪೂಜೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ'[೬೧] ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ಶಂಕರನ ಪೂಜೆಯ ಬಿಲ್ವದಳಗಳ ಅರ್ಪಣೆಯು ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಬಹುಳ ಅಷ್ಟಮಿಯ ಕೃಷ್ಣ ಜನ್ಮಾಷ್ಟಮಿಯೆಂದೇ ಖ್ಯಾತಿಗೊಂಡಿದೆ. ಅದನ್ನು ಗೋಕುಲಾಷ್ಟಮಿ ಎಂದೂ ಕರೆಯುವರು ಗೋಕುಲಾಷ್ಟಮಿ ಹಬ್ಬದಂದು ವೈದಿಕ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಅಂದು ಗೋಕುಲಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಅಂದು ಅವಕ್ಕೆ ಪೂಜಿಸುವ ಪದ್ಧತಿಯು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಕವಿಯು ವೀರಶೈವ ಪರಂಪರೆಗೆ ಸೇರಿದಾಗ್ಯೂ ಸಹ ಆತ ಸಮನ್ವಯಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾದ ಕಲ್ಲೂರಿನವನಾಗಿದ್ದರಿಂದ ತೆರೆದ ಮನದಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಭಾದ್ರಪದ ಮಾಸವು ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಭ್ರಮಗಳನ್ನು ತರುತ್ತದೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಮಳೆಯಿಂದಾಗಿ ಭೂಮಿ ಹಸಿರೊಡೆಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಈ ವರ್ಷ ಋತುವಿನ ಕಾಲವು ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದೆ. ಗಣಪತಿಯ ಸಂಭ್ರಮವು ಈ ಮಾಸ ಪೂರ್ತಿ ಆವರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಭಾದ್ರಪದ ಶುದ್ಧ ಚೌತಿ ಗಣೇಶ ಚೌತಿಯೆಂದೇ ಕರೆಯುವರು. ವಿಘ್ನ ನಿವಾರಕನಾದ ಗಣೇಶನ ಪೂಜೆ ಮಾಡುವರು. ಇದನ್ನು ಭರತ ಖಂಡದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. 'ಗಣಪತಿಯು ಆರ್ಯ ಹಾಗೂ ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಸಂಘರ್ಷವಾಗಿ ಕರಗಿ ಒಂದಾಗಿ ಇಳಿದ ಎರಕವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ದ್ರಾವಿಡರಿಗೆ ಶಿವನೇ ಮುಖ್ಯ ದೈವ. ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ಶಿವನ ಭೀಕರತೆ, ಲೀಲೆಗಳು, ರೀತಿಗಳು ದ್ರಾವಿಡರ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸದಿರವು. ಆರ್ಯರು ಸೂರ್ಯನ ನಾರಾಯಣನ ಪೂಜೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಸಂಘಟನೆ ತರಲು ಆರ್ಯ ಪಂಗಡದ ದಕ್ಷ ಪ್ರಜಾಪತಿಯ ಮಗಳಾದ ಸತಿಯೊಡನೆ ಶಿವನ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿದಂತೆ ಪುರಾಣಗಳಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅವರ ಸಂಬಂಧ ಕೆಟ್ಟು ಹೋಯಿತು. ಮತ್ತೆ ಎರಡೂ ಕಡೆಯ ಬುದ್ಧಿವಂತರು ಸೇರಿ

ಸಂಯೋಗ ದೇವತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಿದರು. ಶಿವ ಸತಿಯ ಮಾನಸಪುತ್ರ ಗಣಪತಿಯ ಆತ ಆರ್ಯರ ವೈದಿಕ ದೇವತೆಗಳ ಗುಣಗಳನ್ನು ದ್ರಾವಿಡರ ಶಿವಾಚಾರ್ಯರ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಈ ಮಾನಸ ಪುತ್ರನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ ಓಂಕಾರ ಸ್ವರೂಪಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಎಲ್ಲ ಮಂಗಳಕಾರ್ಯಗಳ ಆರಂಭ ಪೂಜೆ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಗೌರವವನ್ನು ಗಣಪತಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಅಂದಿನಿಂದ ಎರಡೂ ಜನಾಂಗಕ್ಕೂ ಗಣಪತಿ ದೇವರಾದ'[೬]

ಭಾದ್ರಪದ ಶುದ್ಧ ಚೌತಿಗೆ ಬರುವ ಈತನನ್ನು ೫ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಉಂಡಿಗಳಯನ್ನು ಉಣಿಸಿ ಸಂತೋಷ ಪಡಿಸುವರು. ಕೊನೆಗೆ ಅಷ್ಟಮಿ ದಿನ ಆತನನ್ನು ಹೊಳೆ, ಭಾವಿ ಅಥವಾ ಕೆರೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಸರ್ಜಿಸುವರು. ವಿಸರ್ಜಿಸಿದ ಮೇಲೆ ನಂತರ ಆತ ಶಿವನೆಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿನ ಸಂಭ್ರಮ, ಆಚರಣೆ, ಊಟಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ, ಆನಂದದಿಂದಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನುತ್ತಾನಂತೆ, ಅದರಿಂದ ಆಗ ಮಳೆಗಳು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ, ಜೋಕುಮಾರ ಹುಟ್ಟಿ ಆತನು ಬಡತನ ಅನುಭವಿಸಿ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯಂದು ಸಾಯುತ್ತಾನೆ. ಶಿವನ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ಭೂಲೋಕದವರ ಕಷ್ಟ ಹೇಳುತ್ತಾನೆಂದು ಶಿವನು ಅವರ ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಕರಗಿ ಮಳೆ ಕೊಡುತ್ತಾನೆಂದು ನಂಬಿಕೆಯಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಬೆನಕನ ಹಬ್ಬಕ್ಕೆ ಮಳೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಜನಪದರ ನಂಬಿಕೆ. ಭಾದ್ರಪದ ಶುದ್ಧ ಅಷ್ಟಮಿಯ ದಿನ ಜೋಕುಮಾರ ಹುಟ್ಟಿ ಬರುವನು. ಆತನು ಜನಪದರ ಬಂಧುವೆಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ. 'ಅವನನ್ನು ಬುಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು, ಕೆಲ ಜನ ಹೆಂಗಸರು ಮನೆಮನೆಗೆ ಸಾಗಿ ಆತನ ಮಹಿಮೆಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಜೋಕುಮಾರನ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯಂದೇ ಖ್ಯಾತವಾದ ಅನಂತನ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯೆಂದು ಜೋಕುಮಾರ ಅಂತ್ಯವಾದ ಬಳಿಕ ಎರಡು ಮೂರು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಮಳೆ ಬಂದು ಒಕ್ಕಲಿಗನಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗುವುದು.'[೬೩] ಕಾಮ ಮತ್ತು ಜೋಕುಮಾರರಿಬ್ಬರು ಕಾಮದ ಸಂಕೇತದ ದೇವತೆಗಳು. ಕಾಮನ ಬಗೆಗೆ ಬಂದಾಗಲೆಲ್ಲಾ ಪೌರಾಣಿಕ ಮಹತ್ವ ಪಡೆದರೆ ಜೋಕುಮಾರನ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಜಾನಪದರೆಡೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕು. ಸೊಂಡ್ಯಾ ಎಂದರೆ ಗಣಪತಿ, ಗಂಡ್ಯಾ ಎಂದರೆ ಜೋಕುಮಾರ, ಲೊಂಡ್ಯಾ ಎಂದರೆ ಅಲಾಯಿ ದೇವರು. ಇವು ಒಂದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಕೂಡುವುದು ಅಪಶಕುನವೆಂದು ಒಂದು ಜಾನಪದದ ನಂಬಿಕೆ.

ಅಡ್ಡಡ್ಡ ಮಳೆ ಬಂದು ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಕೆರಿ ತುಂಬಿ
ಗೊಡ್ಡುಗಳೆಲ್ಲಾ ಹೈನಾಗಿ| ಗೌಡರ|
ಸಡ್ಡೆಯ ಮೇಲೆ ಸಿರಿ ಬರಲಿ||

ಪುಂಡನ ಪುಂಡಾಟ್ಕ ಹಿಂಡ ಮಂದಿ ಕೂಡ್ಯಾರ
ಕಂಡ ಕಲ್ಲಿಗೆ ಬಡದಾರ| ರಾತ್ರ್ಯಾಗ|
ಅಗಸರ ಕಲ್ಲಾಗ ತುರಕ್ಯಾರ.||

ಹೀಗೆ ಜೋಕುಮಾರನ ಬಗ್ಗೆ ನಂಬಿಕೆಗಳಿವೆ. ಜೋಕುಮಾರ ಬಿತ್ತಿದ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕು ಚೆಂಡಾಡುತ್ತಾನೆ, ಸಂತಾನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ, ಪುಂಡ, ಕೇಳಿದ್ದನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸುವವ, ಬೆಣ್ಣೆ ಪ್ರಿಯ. ಹುಟ್ಟಿದ ಏಳು ದಿವಸ ಎಲ್ಲಾ ಪಟ್ಟಣ ತಿರುಗಿದ, ಅನೇಕ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮಾನಭಂಗ ಮಾಡಿದ. ಹೀಗೆ ಈತನ

ಬಗ್ಗೆ ಅನೇಕ ಕತೆಗಳಿವೆ. ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮಾನಭಂಗ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಅವನನ್ನು ಸ್ತ್ರೀಯರೇ ಒನಕೆಯಿಂದ ಹೊಡೆದು ಸಾಯಿಸಿ ಅಗಸರ ಕಲ್ಲಿನ ಸಂದಿಯಲ್ಲಿ ತುರುಕಿ ಸಾಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸತ್ತ ತಕ್ಷಣ ಮಳೆ ಬರುತ್ತದೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಜೋಕುಮಾರ ಮಳೆ ದೇವರೆಂದೇ ಖ್ಯಾತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಜೋಕಪ್ಪನ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಮಳೆ ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಈಗಲೂ ನಾವು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಗದ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು 'ಅನಂತನೋಂಪಿ' ಯ ಆಚರಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ವೈದಿಕ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಕಲ್ಲೂರಿನ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಅನಂತನೋಂಪಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ಒದಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕಲ್ಲೂರಿನ ಜನತೆ ಸಮನ್ವಯದಿಂದ ಅದನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ತಾಮ್ರದ ತಂಬಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಡಿ ನೀರನ್ನು ತಂದು ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಸುತ್ತಿ ಮೇಲೆ ದರ್ಭೆಯ ಶೇಷವನ್ನು ಇಟ್ಟು, ೧೬ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ವಿತರಿಸುವರು. ಅಂದರೆ 'ಆಸನ, ಸ್ವಾಗತ, ಪಾದ್ಯ, ಅರ್ಘ್ಯ, ಆಚಮನ, ಮಧುಪರ್ಕ, ಆಚಮನೀಯ, ಸ್ನಾನ, ವಸನ, ಆಭರಣ, ಗಂಧ, ಪುಷ್ಪ, ಧೂಪ, ದೀಪ, ನೈವೇದ್ಯ, ವಂದನೆ'[೬೪] ಹೀಗೆ ಷೋಡಷೋಪಚಾರ ಮಾಡಿದ ನಂತರ '೧೪ ಗಂಟುಗಳ ಕೆಂಪುದಾರವನ್ನು ಬಲಗೈಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಪೂಜೆ, ಪಕ್ವಾನ್ನ ನೈವೇದ್ಯ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ದಾನ, ಭೋಜನಗಳು ನಡೆಯಬೇಕು. ಗಂಡು ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ದಾರವನ್ನು ಬಲಗೈಗೆ, ಕೊರಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಭಾದ್ರಪದ ಶುದ್ಧ ನವಮಿಯಿಂದ ಮಹಾನವಮಿಯವರೆಗೆ ಈ ದಾರ ಇರುವುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಅನಂತನೋಂಪಿ ಎಂದು ಕರೆಯುವರು'[೬೫]

ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ವೈದಿಕ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಮುಳುಗಿದಂತೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಬಿಡದೇ ವಿವರ ನೀಡಿದ್ದಾನೆ. ಬಹುಶಃ ಈತ ಹೀಗೆ ಆ ಸಮಾಜದ ಆಚಾರದಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಆಚಾರ್ಯ ಎಂಬ ಬಿರುದು ಬಂದಿರಬಹುದು. 'ಪಿತೃ ಪಕ್ಷದೊಂದರ್ತಿ ಇರದನ್ನ ದಾನ ಸ್ನಾನಂಗಳು ಧ್ಯಾನಂಗಳು' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. 'ಭಾದ್ರಪದ ಮಾಸದ ಕೃಷ್ಣ ಪಕ್ಷದ ೧೫ ದಿನಗಳು ಪಿತೃ ಪಕ್ಷವೆಂದು ಅಥವಾ ಮಹಾಲಯ ಪಕ್ಷ, ಮಹಾಲಯ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಪೂರ್ವಜರ ಪೂಜೆ, ತರ್ಪಣಾದಿ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಶಸ್ತ್ಯವಾದ ದಿನಗಳೆನಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕತೆ ಇದೆ. ಮಹಾಭಾರತದ ಮಹಾವೀರ ಕರ್ಣನು ದೇಹ ತ್ಯಜಿಸಿ ಪರಲೋಕ ಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಬೆಳ್ಳಿ, ಬಂಗಾರ ಯಥೇಷ್ಟವಾಗಿ ಸಿಕ್ಕರೂ ತಿನ್ನಲು ಅನ್ನ ಎಲ್ಲೂ ಸಿಗಲಿಲ್ಲವಂತೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ಮಾನವ ದೇಹದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಬೆಳ್ಳಿ ಬಂಗಾರಗಳನ್ನು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ದಾನ ಮಾಡಿದ್ದರೂ ಅನ್ನ ದಾನ ಮಾತ್ರ ಮಾಡಿರಲಿಲ್ಲವಂತೆ! ಬಹಳ ಕಳವಳಗೊಂಡ ಅವನು ಮೃತ್ಯುದೇವ ಯಮನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಅವನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಮಹಾಲಯ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೇ ಭೂಲೋಕಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸಾಕಷ್ಟು ಅನ್ನದಾನ ಮಾಡಿ ಪರಲೋಕಕ್ಕೆ ಮರಳಿದನಂತೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಹಸಿದವರಿಗೆ ಅನ್ನದಾನ ನೀಡುವದು ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯವೆನಿಸಿದೆ. ಈ ೧೫ ದಿನಗಳು ಗತಿಸಿದ ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ತರ್ಪಣಾದಿಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಶಸ್ತ ಕಾಲವೆನಿಸಿದೆ.'[೬೬]

ಭಾದ್ರಪದ ಮಾಸದ ಕೃಷ್ಣ ಪಕ್ಷವೆಂದರೆ ಪಿತೃಪಕ್ಷವೆಂದು ಖ್ಯಾತವಾಗಿದ್ದು ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ತರ್ಪಣ ಕೊಡುವ ಕಾಲವಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಇದು ಇಡೀ ಕೃಷ್ಣ ಪಕ್ಷ ೧೫ ದಿನ ಮಹಾನವಮಿ ಅಮವಾಸ್ಯೆಯವರೆಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ಶ್ರಾದ್ಧ ಮಾಡುವುದು. ವರ್ಷ ಋತು ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ಶರದೃತುವಿನ ಆಗಮನವಾಗುತ್ತದೆ. ವರ್ಷದ ಧಾರೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದು ಹಳ್ಳ, ಕೊಳ್ಳ, ಕೆರೆ, ಕಾಲುವೆಗಳು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ಮೀನುಗಳು ಸಂತೋಷದಿಂದ ನಲಿಯುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ತುಂಬಿ ಹರಿಯುವ ನದಿಗಳು ಭೋರ್ಗರೆತ ಆನಂದವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಆ ಹೊಳೆಯೆಂಬ ಹೆಣ್ಣು ತನ್ನ ನಲ್ಲನೆಂಬ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಕಾತರದಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಓಡುತ್ತಾಳೋ ಎಂಬಂತೆ ರಭಸವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತಾಳೆಂದು ಉಪಮಾಲಂಕಾರದಿಂದ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಶರದೃತುವಿನ ಮೊದಲ ಮಾಸ ಅಶ್ವಿಜ ಈ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಾನವಮಿ, ಶೀಗಿಹುಣ್ಣಿಮೆ, ದೀಪಾವಳಿ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಹಬ್ಬಗಳಾಗಿವೆ. 'ಶೀಗೆ ಹುಣ್ಣಿಮೆ ದಿನ ಹಿಂಗಾರಿ ಬೆಳೆಗೆ 'ಚರಗ' ಚೆಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. ಭೂದೇವಿಯ ಶಾಂತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಕುಂಕುಮದ ಅನ್ನ ಇರುವ ಅಥವಾ ಅನ್ನ ಮಾಂಸ ಇರುವ ಚರಗ ಚೆಲ್ಲುವುದರ ಹಿಂದೆ ಮಾನವನ ಬಲಿಯನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಕೊಂಡ ಹಾಯುವುದು, ಸಿಡಿ, ಬಾಯಿಬೀಗ ಇವು ದೈವಗಳಿಗೆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಹಿಂಸೆಯ ಮೂಲಕ ತನ್ನನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ, ಅದರ ಕೋಪದ ಉಪಶಮನದ ಸಾಧನೆಗಳು. (ಸಿಡಿಯನ್ನು ಹೋಲುವ ಪದ್ಧತಿ ಉತ್ತರ ಅಮೇರಿಕದಲ್ಲಿದ್ದಿತು)'[೬೭] ಮಹಾನವಮಿಯ ಹಬ್ಬವಂತೂ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಆಚರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಿಜಯನಗರದ ಕಾಲಕ್ಕೆ 'ಸಮಕಾಲೀನ ಶಾಸನಾಧಾರ ವಿದೇಶಿ ಪ್ರವಾಸಿಗರ ಕಥನ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವರಾತ್ರಿ, ನವರಾತ್ರಿ (ವಿಜಯದಶಮಿ) ದೀಪಾವಳಿ, ವಸಂತೋತ್ಸವ ಮೊದಲಾದ ಹಬ್ಬಗಳನ್ನು ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗದ ಜನರು ಈ ಹಬ್ಬಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು'[೬೮]

ಬಹುತೇಕ ಭಾರತದ ತುಂಬೆಲ್ಲಾ ಆಚರಿಸುವ ಮಹಾನವಮಿಯ ವಿಜಯದಶಮಿ ಒಂದು. ಕನ್ನಡಿಗರು ಇದನ್ನು 'ಬನ್ನಿಮುಡೇ ಹಬ್ಬ' ಅಥವಾ 'ಬನ್ನಿಹಬ್ಬ' ವೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಪೂರ್ಣ ಮಳೆಯಾಗಿ ಭೂಮಿಯಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಬೆಳೆಗಳ ಸಂಭ್ರಮವಿರುತ್ತದೆ. ಒಕ್ಕಲುತನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲಾ ವಸ್ತುಗಳ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅರಸರುಗಳ ದಿಗ್ವಿಜಯ ಪ್ರಾರಂಭದ ಸಂಭ್ರಮದ ದಿನವೂ ಇದೇ ಆಗಿದೆ. ವೀರತನದ ಅಸ್ತ್ರಗಳೆಲ್ಲಾ ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳುವ ಕಾಲ ಅದಾಗಿದೆ. ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರದ ಪರಿಕರಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಪೂಜೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆಶ್ವಿಜ ಶುದ್ಧ ನವಮಿ ದಿನ ಬನ್ನಿದಿಬ್ಬಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬನ್ನಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಅದರ ಎಲೆಗಳನ್ನು ತಂದು ಊರಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಪರಸ್ಪರ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ವಿಜಯನಗರದಲ್ಲಿ ಬನ್ನಿಮಂಟಪ ಅಥವಾ ಮಹಾನವಮಿ ದಿಬ್ಬವೆಂದು ಕರೆವ ದಿಬ್ಬವೇ ಇದೆ. ಪಾಂಡವರ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಬನ್ನಿಯ ಪೂಜೆಯು ಅದೊಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಾಡಾಗಿದೆ. ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಈ ಬನ್ನಿ ಹಬ್ಬ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಭ್ರಮ ಸಡಗರದಿಂದಲೇ ಆಚರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದು ಗರತಿಯ ಹಾಡಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇದಕ್ಕೆ ಮಾಹಿತಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ಕಣ್ಣುಮೂಗಿಲೆ ನನ್ನ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳು ಚೆಲುವಿ

ಬಣ್ಣಾಕನನ್ನ ಸೊಸೆ ಚೆಲುವಿ| ದಸರೇಕ|

ಬನ್ನಿ ಮುಡಿವಾಗ ಮಗ ಚೆಲುವ||

- ಕನ್ನಡ ಜಾನಪದ ಗೀತೆಗಳು. ಪು. ೧೭೧

ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ವೈದಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಬಗ್ಗೆ ಒತ್ತುಕೊಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಕೆಲವೊಂದು ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಂತಾದ್ದರಲ್ಲಿ ಆಕಾಶಬುಟ್ಟಿ ಕಟ್ಟುವಂತಾದ್ದು, 'ಆಶ್ವಿಜ ಬಹುಳ ದ್ವಾದಶಿಯಿಂದ ಕಾರ್ತಿಕ ಶುದ್ಧ ಪೌರ್ಣಿಮೆಯವರೆಗೆ ಆಕಾಶಬುಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವರು. ಈ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಪಿತೃಗಳು ಆರೋಗ್ಯ, ಆಯುಷ್ಯ, ಸಂತತಿ, ಸೌಭಾಗ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಭೂಮಿಗೆ ಇಳಿಯುವರು. ಅವರು ಹೋಗುವಾಗ ಉಲ್ಕಾದರ್ಶನ ಮಾಡುವರು. ದೊಡ್ಡಮನೆಗಳ ಮೇಲೆ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಹಿಲಾಲುಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚುವರು. ಈ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಪಿತೃಗಳು ದೇವಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವರು'[೯] ಎಂದೊಂದು ನಂಬಿಕೆಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಈ ಆಚರಣೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದು ಈಗಲೂ ದೀಪಗಳನ್ನು ಉರಿಸಿದ ಪದ್ಧತಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಬೆಳಕಿನ ಬಗ್ಗೆ ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ಆಚರಣೆಗಳು ಬರುತ್ತಿದ್ದು, ಬೆಳಕು ಅರಿವಿನ ಸಂಕೇತವೆಂದೂ, ಕತ್ತಲೆ ಅಜ್ಞಾನದ ಸಂಕೇತವೆಂದೂ ನಮ್ಮ ಜನ ನಂಬಿದ್ದಾರೆ. ಮುಂದೆ ಕಾರ್ತಿಕ ಮಾಸವಂತೂ ದೀಪಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿಡುವ ಹಬ್ಬವೆಂದೇ ಖ್ಯಾತಿಗೊಂಡಿದೆ.

'ನರಕ ಚತುರ್ದಶಿ ಭೂಮಿಯ ಪುತ್ರನಾದ ನರಕಾಸುರನು ಲೋಕಕಂಟಕನಾದಾಗ ಭೂಮಿ ತಾಯಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡು ನರಕಾಸುರನ್ನು ಸಂಹಾರ ಮಾಡಿದಳೆಂದು ಪುರಾಣ ಕತೆಯಿದೆ. ಆ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ಹಬ್ಬ ಆಚರಣೆ. ರಾತ್ರಿ ಹಬ್ಬದೂಟವಾದ ಮೇಲೆ ಬಾಣ ಬಿರುಸು ಹಚ್ಚಿ ನಲಿಯುತ್ತಾರೆ'[೨೦] ಹೀಗೆ ನವರಾತ್ರಿಯ ಆಚರಣೆಗಳು, ಇಂತಹ ಆಚರಣೆಗಳು ಕವಿಯ ಮೇಲೆ ಗಾಢವಾದ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿದೆ. ನವರಾತ್ರಿಗಳ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾದಂತಹ ಆಶ್ವೀಜ ಶುಕ್ಲ ನವಮಿಯ ಮತ್ತು ವಿಜಯದಶಮಿಯು ಬಹಳ ಸಂಭ್ರಮಯುಕ್ತ ಆಚರಣೆಯಾಗಿದೆ. ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಈ ಹಬ್ಬ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುವುದು. ಬೃಹನ್ನಳೆ ವೇಷದ ಅರ್ಜುನನು ಶಮಿವೃಕ್ಷ ಪೂಜಿಸಿದ ಘಟನೆಯು ಮುಂದೆ ಒಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿ ಹಾಗೆಯೇ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. ವಿಜಯದಶಮಿಯ ದಿನ ದುರ್ಗಿಯನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವವರಿಗೆ ಬಹಳ ಸೂಕ್ತಕಾಲವಿದು. ಈ ದಿನದ ಆಚರಣೆ ಮಾಡಿದರೆ ಮಂಗಲವುಂಟು ಮಾಡುತ್ತಾಳೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿದೆ. ಅಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಕಂಡಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ 'ವರಭೋಗಿ ಸ್ನಾನದಾನಂಗಳು ಧ್ಯಾನಂಗಳು ಮನದೊಳು' (ಪ. ೩೫ ಪು. ೭೭) ಎಂದು ಅಲ್ಲಿನ ಆಚರಣೆಗಳ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಬೀರಿದ್ದಾನೆ.

ಆಶ್ವೀಜ ಮಾಸದ ನಂತರ ಬರುವುದು ಕಾರ್ತೀಕ, ಶರದೃತುವಿನ ಕೊನೆಯ ತಿಂಗಳು 'ಶರದದ ಮುಸುಕು ಜಾರ್ದುಂ' ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಮಳೆಗಾಲದ ನಂತರದ ಕಾಲವೆಂದು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು. ಮುಂಗಾರು ಮಳೆಗಳು ಮುಗಿದು ಹಿಂಗಾರಿ ಮಳೆಗಳು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತವೆ. ಮುಂಗಾರಿ ಬೆಳೆಗಳು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಇಡೀ ಭೂಮಿಯು ಸಂಪತ್ತು ಎದ್ದು ಬರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆ ಮುಂಗಾರಿ ಬೆಳೆಯ ಫಲವನ್ನು ಕಂಡ ಕವಿ

[illegible]

ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು 'ಅರಿಷಿಣದನುಲೇಪಂ ಪಣ್ದೇ ಶಾಲಿಯಿಂದ ನೆರೆ ಪಸುರುಡೆಯಿಂದಂ' ಹೀಗೆ ಆಕೆ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುವ ಸುಂದರ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ.

ಹುರಿಯಕ್ಕಿ ಹೋಳಿಗೆ ಹೂರಣಗಡುಬು

ಕಡಲಿಪಚ್ಚಿಡಿ ಕಟ್ಟಿನಾಂಬರ| ಉಂಡಿಗಡುಬು|

ಪುಂಡಿಯ ಪಲ್ಲೆ ಬುಟ್ಟಿಯೊಳಟ್ಟೆಲ್ಲ||

- ಕನ್ನಡ ಜಾನಪದ ಗೀತೆಗಳು ಪು. ೧೭೨

ಭತ್ತದ ತೆನೆಗಳು ಕಾಳ್ದುಂಬಿ ಅರಿಷಿಣ ಬಣ್ಣಕ್ಕೆ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಉಳಿದೆಡೆ ಕಣ್ದಣಿಯುವ ಹಸಿರೇ ಹಸಿರು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಎತ್ತೆತ್ತಲೂ ಕಣ್ಮನ ತಣಿಸುವ ಹಸಿರು. ಸಂಭ್ರಮ ಅದಕ್ಕೆ ಕಳಶವಿಟ್ಟಂತೆ ರಾತ್ರಿ ದೀಪಗಳ ಸಂಭ್ರಮವೂ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಭೂರೀ ಭೋಜನದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ಇತ್ತೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಇವೆಲ್ಲದುರ ಆನಂದ ವರ್ಣನೀಯವಾದುದಾಗಿದೆ. ಕಾರ್ತೀಕ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧ ಪಾಡ್ಯದ ಬಲಿಪಾಡ್ಯದಂದು ನೆಲ್ಲಿಕಾಯಿ ವನದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಪೂಜೆ, ಕಾರ್ತೀಕ ಮಾಸ ಪೂರ್ತಿ ನಿತ್ಯವೂ ಕಥಾ ಪುರಾಣಗೋಷ್ಠಿಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ.

ಗೌರಿಹುಣ್ಣಿಮೆಯನ್ನು ಸಂಭ್ರಮಿಸದ ಹಳ್ಳಿಯಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವಷ್ಟು ಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದ ಹುಣ್ಣಿಮೆ. ಆಗ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಆಟವಾಡುತ್ತಾರೆ. ಗೌರಿಗೆ ತರಹ ತರಹದ ಆರತಿ ಎತ್ತಿ ಬೆಳಗುವರು. ೫ ದಿನವಾದ ಮೇಲೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಬಹು ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ನಂದಾದೀವಿಗೆಯ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಕಳಿಸಿಕೊಡುವ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಪ್ರತಿಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲೂ ಉಂಟು. ಇಂತಹ ಕಾಲ ಸಂಪೂರ್ಣ ಆಕಾಶವೆಲ್ಲ ಶುಭ್ರವಾಗಿದ್ದು ಬೆಳ್ದಿಂಗಳು ಹಾಲು ಚೆಲ್ಲಿದಂತೆ ಬೆಳ್ಳಂ ಬೆಳ್ಳಗಿರುತ್ತದೆ. ಆಗ ಧರೆಸತಿಯೂ ಚೆಲುವಿನಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಗೌರಿ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ಸಂಭ್ರಮ ಗ್ರಾಮದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಹೊಸ ಅರ್ಥ ಬರೆದಂತಿದೆ. ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲಾ ಜನರು ಸೇರಿಕೊಂಡು ಆಚರಿಸುವ ಈ ಹಬ್ಬದ ಸವಿಯನ್ನು ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು 'ಕಾರ್ತಿಕದ ಕ್ಷೀರಾಬ್ಧಿ ಅರ್ಚನೆಗಳು, ಉತ್ಸವಗಳು ಪೊಡವಿಸುರರ ನಿತ್ಯ ಭೋಜನ' ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ದಿನದಿನದ ಏಕತಾನವನ್ನು ಮೀರಲು ರೈತ ಹೊಸ ಬದಲಾವಣೆಗೆಂದು ಮಾನಸಿಕ ಗಟ್ಟಿತನ ಗಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ಗೌರಿ ಹಬ್ಬದಲ್ಲಂತೂ ಬಾಲಕೀಯರಿಗೆ ಬಿಡುವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಐದು ದಿನವೂ ಪ್ರತಿ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ತಂತಮ್ಮ ಮನೆಯಿಂದ ತಂದ ಬುತ್ತಿಯನ್ನು ತೋಟಕ್ಕೋ, ಹಳ್ಳಕ್ಕೋ, ತೋಪಿಗೋ ಹೋಗಿ ಹಂಚಿಕೊಂಡು ಉಣ್ಣುತ್ತಾರೆ.

ಒಂದ ಸೇರೆಣ್ಣೆ ತಂದೀನಿ ಗೌರಿ

ಒಂದ ದೀವಿಗೆ ಹಚ್ಚೆನಿ ಗೌರಿ

ರಾಯರಾಡೋದು ಹಾದಿ ಬೀದ್ಯಾಗ

ಶೆಟ್ಟರಾಡೋದು ಪಟ್ಟಣ ಸಾಲ್ಯಾಗ

ನಾವಾಡೋದು ಗೌರಿ ಹುಣ್ಣಿಮ್ಯಾಗ

- ಜಾನಪದ ಗೀತೆಗಳು.

ಎಂಬಂತಹ ಹಾಡುಗಳಂತೂ ಗೌರಿಮುಂದೆ ದಿನಂಪ್ರತಿ ನಡೆದೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳು ಸಹ 'ಗುದ್ದಲಿ' ಯ (ಗುದ್ದಲಿ = ಗಂಡುಮಕ್ಕಳು ಗೌರಿಗೆ ಬೆಳಗುವ, ಕಣಕದ ಹಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ತಯಾರಿಸಿದ ಆರತಿ) ಮೇಲೆ ದೀಪ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಬೆಳಗುತ್ತಾ ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ರಾತ್ರಿ ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಆಟಗಳನ್ನು, ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾ ಕಾಲ ಕಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಬೆಳದಿಂಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಈ ಹಾಡು ಆಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದವರು ಇವನ್ನು ಮರೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಗ್ರಾಮೀಣ ಹೆಂಗಳೆಯರ ಜ್ಞಾನದ ಶಿಸ್ತಿಗೆ ಇವು ಹಿಡಿದ ಕನ್ನಡಿಯಾಗಿವೆ. ಇಂತಹ ಗೌರಿ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅನೌಪಚಾರಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ತುಣುಕುಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಕಾರ್ತೀಕ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ದೀಪಗಳ ಸಂಭ್ರಮದ ಹಬ್ಬ ದೀಪಾವಳಿ ಪಾಡ್ಯ, ಬಲಿಪಾಡ್ಯವೆಂದು ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. 'ಕಾರ್ತೀಕ ಶುದ್ಧ ಪಾಡ್ಯಕ್ಕೆ ಬಲಿಪಾಡ್ಯವೆಂದು ಹೆಸರು ಆ ದಿವಸ ವಿಷ್ಣು ವಾಮನವತಾರದಿಂದ ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯನ್ನು ಪಾತಾಳಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟಿದನೆಂದು ಪೌರಾಣಿಕ ಕತೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಕಾರ್ತೀಕ ಶುದ್ಧ ಬಿದಿಗೆಯ ದಿನ ಯಮನು ತನ್ನ ತಂಗಿ ಯಮನೆಯ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಊಟ ಮಾಡಿ ಸತ್ಕಾರಗೊಂಡ ದಿನ. ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಇದೇ ದಿನ ತಂಗಿಯ ಮನೆಗೆ ಬರುವುದಾಗಿ ವಚನ ಕೊಟ್ಟ. ಇದರ ಸ್ಮಾರಕವಾಗಿ ಕಾರ್ತೀಕ ಶುದ್ಧ ಬಿದಿಗೆಯ ದಿನ ಅಕ್ಕ ತಂಗಿಯ ಮನೆಗೆ ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮಂದಿರು ಹೋಗಿ ಊಟ ಮಾಡಿ ಸಂತೋಷ ಪಡುವರು'[೭೧] 'ಕಾರ್ತೀಕ ಮಾಸಕೆ ಶುದ್ಧ ಪಾಡ್ಯಕೆ ಭಾವ ಬಿದಿಗೆ ಉತ್ಸವಕೆ' ಭಾವ ಬಿದಿಗೆ ಉತ್ಸವದ ಬಗ್ಗೆ ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ಹೇಳಿರುವುದು ಭಾವ ದ್ವಿತೀಯ, ಯಮ ದ್ವಿತೀಯ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಪುರಾಣ ಕಥೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಆ ದಿನ ಸಹೋದರ ಸಹೋದರಿಯರ ಪುನರ್‌ಮಿಲನಕ್ಕೆ ಪ್ರಮುಖವಾದ ದಿನವೆನಿಸಿದೆ. ಸಹೋದರಿಯರು ಸಹೋದರರಿಗೆ ಭೂರಿಭೋಜನ, ಔತಣದಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ ಸಹೋದರಿಯರಿಗೆ ಉಡುಗೊರೆ ನೀಡುವರು. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕತೆಯಾದ ಬಲಿಯನ್ನು ವಾಮನಾವತಾರದಿಂದ ಆತನನ್ನು ಪಾತಾಳಕ್ಕೆ ತುಳಿದ ದಿನ. ಸಂಜೆಯ ವೇಳೆಗೆ ಬಲೀಂದ್ರನ ಮೂರ್ತಿ ಮಾಡಿ ಹೊಸ್ತಿಲಲ್ಲಿಟ್ಟು ಪೂಜಿಸಿದರು. ಆದಿನ ೩ ಗಳಿಗೆ ಭೂಲೋಕಕ್ಕೆ ಬಂದು ಇದ್ದು ಹೋಗುವನೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದಾಗಿ ಆ ಆಚರಣೆ ಈಗಲೂ ಇದ್ದು, ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ಅದನ್ನು ಬಹು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗಮನಿಸಿದ್ದಾನೆ. 'ಕಾರ್ತೀಕ ಶುದ್ಧ ಚೌತಿಯಿಂದ ನೆಲ್ಲಿಗಿಡಗಳ ಕೆಳಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಪೂಜೆ ಮಾಡುವರು. ಇದಕ್ಕೆ ಕ್ಷೀರಾಬ್ಧಿಯಾರ್ಚನೆಯೆನ್ನುವರು. ಕಾರ್ತೀಕ ಶುದ್ಧ ದ್ವಾದಶಿಯ ದಿನ ದೇವರು ಏಳುವರು. ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ಥಾನ ದ್ವಾದಶಿಯೆನ್ನುವರು. ಆಷಾಢಶುದ್ಧ ಏಕಾದಶಿಯ ದಿವಸ ವಿಶ್ರಾಂತಿಗಾಗಿ ಶೇಷಶಾಯಿಯಾದ ವಿಷ್ಣು ಇಂದು ಏಳುತ್ತಾನೆ. ಅದೇ ದಿನ ತುಳಸಿ ಲಗ್ನ ಮಾಡುವರು'[೭೨]

ಹಬ್ಬಗಳಿಗೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳಿವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಒಂದು ಕುಟುಂಬ, ಗ್ರಾಮ, ಸಮಾಜ ಆರೋಗ್ಯಕರವಾಗಿ ಬಾಳಲು ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿವೆ. ಹಬ್ಬದ ದಿನಗಳಂದು ಜೊತೆಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಪೂಜೆ, ಜೊತೆಗೂಡಿ ಊಟ, ಉತ್ಸಾಹದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ತಾವೆಲ್ಲಾ ಒಂದೆಂಬ ಭಾವನೆ ಬೆಸೆಯುತ್ತದೆ. ಈಗಲೂ ಸಹ ಅವು ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬರಲು ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಹಬ್ಬದಲ್ಲಿರುವ ನಂಬಿಕೆಗಳು. ಅದರಿಂದ ದೊರಕುವ ಸಂತೋಷ. ದಿನನಿತ್ಯದ ಬದುಕಿನಿಂದ, ಸಾಮಾಜಿಕ

ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯ ಭಾವ ದೊರೆಯುತ್ತಿದೆ. ಹಬ್ಬಗಳು ಕೆಲವೊಂದು ಕ್ರೀಡೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿವೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವದಾದ್ಯಂತ ಹೊಸ ವರ್ಷದ ಆರಂಭದ ಹಬ್ಬದಾಚರಣೆಗಳು, ಕಾಮದ ಸ್ವೇಚ್ಛಾಚಾರದ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದನ್ನು ವಿಧ್ವಾಂಸರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಜಾವಾದಲ್ಲಿ ಭತ್ತದ ಕಡ್ಡಿಯಲ್ಲಿ ತೆನೆಗೂಡುವ ಕಾಲ ಸಮೀಪಿಸಿದಾಗ ಗಂಡ ಹೆಂಡತಿಯರು ಗದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ರತಿಕ್ರೀಡೆಗೆ ತೊಡಗುತ್ತಾರೆ. ಮಧ್ಯ ಅಮೇರಿಕಾದ ಪೈಪ್ಲಾ ಜನ ಕೆಲವು ಜನ ಬೇಕೆಂದೆ ಹೆಂಡತಿಯರಿಂದ ದೂರವಿದ್ದು, ಹೊಲಗಳಲ್ಲಿ ಬೀಜ ಬಿತ್ತುವ ಮೊದಲು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ರತಿಕ್ರೀಡೆಗೆ ತೊಡಗುತ್ತಾರೆ.'[೭೩]

ಹೋಳಿ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಅಶ್ಲೀಲ ಪದಗಳನ್ನು ಹಾಡುವದು ಜೋಕುಮಾರನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಶ್ಲೀಲ ಪದ ಮತ್ತು ಆಚರಣೆಗಳು ಕಾಮದ ಬಗ್ಗೆ ಒತ್ತು ನೀಡಿವೆ. ಹೀಗೆ ಹಬ್ಬದ ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಬಗೆಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಿಯಮಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತತೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದಾಗಿ ಏಕತಾನವಾದ ಬದುಕಿಗೆ ಖುಷಿಯೂ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಹಬ್ಬದ ದಿನಗಳಂದೂ ಜಾತ್ರೆ, ಉತ್ಸವಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದು, ಪುರಾಣ ಪುಣ್ಯಕಥೆಗಳಿಂದ ಭಕ್ತಿಗೆ ಹೊಸ ಅರ್ಥ ಹುಡುಕಿಕೊಳ್ಳುವುದು ನಡೆದಿರುತ್ತದೆ. ಆಯಾ ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಯಲಾಟ, ಸಣ್ಣಾಟಗಳಂತಹ ಜಾನಪದ ನಾಟಕಗಳನ್ನು, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಪೌರಾಣಿಕ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಜನರು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಬ್ಬಗಳ ಜಾಡು ಹಿಡಿದು ಹೋದಂತೆ ಜನಾಂಗದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ ನಂಬುಗೆ, ಶ್ರದ್ಧೆ, ಆಚರಣೆಗಳಂತೂ ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ಬೇರುಗಳನ್ನು ಗಟ್ಟಿಗೊಳಿಸಿದೆ. ಚಾಂದ್ರಮಾನ ಕಾಲಗಣನಾ ಪದ್ಧತಿಯ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಚೈತ್ರ ಮಾಸದಿಂದ ಫಾಲ್ಗುಣ ಮಾಸದವರೆಗೆ ೧೨ ಮಾಸಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ೧೨ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ, ೧೨ ಹುಣ್ಣಿಮೆಗಳು. ಒಂದು ತಿಂಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಶುಕ್ಲ ಪಕ್ಷ ಮತ್ತೊಂದು ಕೃಷ್ಣ ಪಕ್ಷಗಳಿವೆ. ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ಜನಪದರ ಮತ್ತು ಶಿಷ್ಟರ ಆಚರಣೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿರದಿಂದ ಕಂಡಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ಸುಂದರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಜೀವಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು, ಹಬ್ಬದ ಆಚರಣೆಗಳಿಂದ ಮನಸ್ತಾಪ ಕಳೆದು ಉಲ್ಲಸಿತರಾಗಿ ಜೀವನೋತ್ಸಾಹ ಚಿಮ್ಮಿಸುವುದನ್ನು ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಂದಿನ ಹಾಡುಪಾಡುಗಳಂತೂ ಹೆಂಗಳೆಯರ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಆಕೆಯ ಜಾಣ್ಮೆ ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಹಬ್ಬಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕ, ಮಾನಸಿಕ ಶಿಸ್ತನ್ನು ರೂಪಿಸಿ ವ್ಯಕ್ತಿವ್ಯಷ್ಟಿಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಅಪಾರವಾದ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ನೀಡಿವೆ.

ಹೀಗೆ ಕವಿಯೂ ಆಕಾಲದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದರ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಸಮಕಾಲೀನ ಪರಿಸರವನ್ನು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಕವಿಯೂ ತನ್ನ ಕಾಲದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸರ, ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಇವುಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿರಲೇಬೇಕು. ಇವುಗಳನ್ನು ಮರೆಯುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವೇ ಸರಿ. ಅಂತೆಯೇ ಸಂಗೀತ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ನೃತ್ಯ, ಕಲೆಗಳು ಸಮಾಜದ ಅರಿವನ್ನು, ಸಂತಸವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿದ್ದು ಕವಿ ಹೃದಯ ಇರಕ್ಕೆ ಸಮಕಾಲೀನತೆ ಕುರುಡು, ಕಿವುಡಾಗದೇ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ಬಾರಮಾಸ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಿತ್ರಣಗಳಿಂದ ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನ ತನ್ನ ಕಾಲವನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಮೂಲತಃ ಜನಪದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಅತೀಥ ಶ್ರದ್ಧೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ.

ಲಿಂಗಣ್ಣೊಡೆಯನು ಸಹ ಇಂತಹ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾನವನ ಕ್ಷೇಮಾಪಾಲನ ಸಾಧನೆಗಳೆಂದೇ ಬಗೆದಿದ್ದಾನೆ. ತನ್ನ ಕಾಲದ ಆರಾಧನೆ, ಪೂಜೆ, ಸ್ತುತಿ, ಭಜನೆ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಚಿತ್ರಣದೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಜದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಿತ್ರಣ ಒದಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಗ್ರಾಮ ದೇವತೆ, ಕುಟುಂಬ ದೇವತೆಯೂ ಆದ ಮಾರಟೇಶ್ವರನನ್ನು, ಗಣೇಶ, ಶಾರದೆಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕಾವ್ಯದ ಕೊನೆಗೆ ವೆಂಕಟೇಶ್ವರ ನಾಮಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ವೀರಶೈವ ಮತ್ತು ವೈದಿಕರ ನಡುವಿನ ಸಮನ್ವಯತೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಜನಪದ ಹಬ್ಬ ಆಚರಣೆಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಆಶ್ರಯಕ್ಕೆ ವೀರಶೈವ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕವಿಯೊಬ್ಬ, ವೈದಿಕ ವಸ್ತು ವಿಷಯದ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿ ಕನ್ನಡ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೊಸತನವನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾನೆ.

ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿ

೧. 'ಬಾರಮಾಸ.' ಸಂ. ಶಾಂತರಸ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೩.

೨. 'ಹಿಂದೂ ಹಬ್ಬಗಳು ಮತ್ತು ಉತ್ಸವಗಳು.' ಸ್ವಾಮಿ ಹರ್ಷಾನಂದ. ರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮ ಮೈಸೂರು. ೨೦೦೦ ಪು. ೪೧.

೩. 'ಕನ್ನಡ ಜಾನಪದ ಗೀತೆಗಳು.' ಡಾ. ಬಿ.ಎಸ್. ಗದ್ದಿಗಿಮಠ. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಧಾರವಾಡ. ೧೯೮೭. ಪು. ೧೭೩.

೪. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಕನ್ನಡ ವಿಷಯ ವಿಶ್ವಕೋಶ.' ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ೧೯೭೯. ಪುಟ ೧೫೬೩.

೫. 'ಹಿಂದೂ ಹಬ್ಬಗಳು ಮತ್ತು ಉತ್ಸವಗಳು.' ಸ್ವಾಮಿ ಹರ್ಷಾನಂದ. ರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮ ಮೈಸೂರು. ೨೦೦೦. ಪು. ೪೨.

೬. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಕನ್ನಡ ವಿಷಯ ವಿಶ್ವಕೋಶ.' ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ೧೯೭೯. ಪುಟ ೨೬೧.

೭. 'ಕನ್ನಡ ಜಾನಪದ ಗೀತೆಗಳು.' ಡಾ. ಬಿ.ಎಸ್. ಗದ್ದಿಗಿಮಠ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ೧೯೮೬. ತೃತೀಯ ಮುದ್ರಣ.

೮. 'ಪುರಾಣ ಭಾರತ ಕೋಶ.' ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ಬೆಂಗಳೂರು. ೧೯೯೭. ಪುಟ ೩೩೯. ತೃತೀಯ ಮುದ್ರಣ

೯. 'ಕರ್ನಾಟಕ ದಲಿತ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪರಂಪರೆ ಭಾಗ ೨. ಜಾತ್ರೆಗಳು' ಎಸ್.ಎಸ್. ಹಿರೇಮಠ. ಸಮತಾ ಪ್ರಕಾಶನ. ಹೊಸಪೇಟೆ. ೧೯೯೩. ಪು. ೪೩.

೧೦. 'ಬಾರಮಾಸ' ಸಂ. ಶಾಂತರಸ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೩. ಪು. ೩೨

೧೧. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೩' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಪ್ರೊ.ಬಿ. ಷೇಕಅಲಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭ ಪು. ೨೪೩

೧೨. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೩' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಪ್ರೊ.ಬಿ. ಷೇಕಅಲಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭ ಪು. ೨೪೨.

೧೩. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೩' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಪ್ರೊ.ಬಿ. ಷೇಕಅಲಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭ ಪು. ೨೪೪.

೧೪. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೩' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಪ್ರೊ.ಬಿ. ಷೇಕಅಲಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭ ಪು. ೨೪೩

೧೫. 'ಪ್ರೌಢದೇವರಾಯನ ಕಾಲದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ'. ಡಾ. ಶಿವಾನಂದ ವಿರಕ್ತಮಠ. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಧಾರವಾಡ ೧೯೭೮ ಪು. ೫೩

೧೬. 'ಪ್ರೌಢದೇವರಾಯನ ಕಾಲದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ'. ಡಾ. ಶಿವಾನಂದ ವಿರಕ್ತಮಠ. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಧಾರವಾಡ ೧೯೭೮.

೧೭. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೩' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಪ್ರೊ.ಬಿ. ಷೇಕಅಲಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭ ಪು. ೨೪೫.

೧೮. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೩' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಪ್ರೊ.ಬಿ. ಷೇಕಅಲಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭ ಪು. ೯೯.

೧೯. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೩' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಪ್ರೊ.ಬಿ. ಷೇಕಅಲಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭ ಪು. ೨೪೯.

೨೦. 'ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ' ಡಾ. ಎಂ. ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಮೈಸೂರು. ಪು. ೩೬೪

೨೧. 'ಸೌತ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಇನ್‌ಸ್ಕ್ರಿಫ್ಶನ್ಸ್ ೨೯೭' ೧೧೭೭ ಜೂನ್ ೨೬. ಕುರುಗೋಡು (ಬಳ್ಳಾರಿಜಿಲ್ಲೆ)

೨೨. 'ಸಾಹಿತ್ಯಾವಲೋಕನ' ಪ್ರೊ. ಡಿ.ಕೆ. ಭೀಮಸೇನರಾವ್ ಎಂ.ಎ. ಉಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾಲೆ ಮೈಸೂರು. ೧೯೭೦. ಪು. ೧೪

೨೩. 'ಕುರುಗೋಡು ಸಿಂಧರು ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ' ಡಾ. ಚನ್ನಬಸವ ಹಿರೇಮಠಪ ಪು. ೧೯೪.

೨೪. 'ಪ್ರವಾಸಿ ಕಂಡ ಇಂಡಿಯಾ' ಎಚ್.ಎಲ್. ನಾಗೇಗೌಡ. ಸಂಪುಟ ೧. ಪು. ೩೯೧.

೨೫. ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮ ಪರಿಚಯ. ಎರ್ಡಕುಳ ಶಂಕರ ನಾರಾಯಣ ಭಟ್. ಪು. ೩೭೦.

೨೬. ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮ ಪರಿಚಯ. ಎರ್ಡಕುಳ ಶಂಕರ ನಾರಾಯಣ ಭಟ್. ಪು. ೩೬೭.

೨೭. ಗದ್ಯವಿಹಾರ- ೨. ೧೯೩೨. ದೇವುಡು ನರಸಿಂಹಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ ಮೈಸೂರು. ಪು. ೮೭.

೨೮. ಬಾರಮಾಸ. ೧೯೯೩. ಸಂ. ಶಾಂತರಸ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ಪು. ೩೯.

೨೯. ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ದರ್ಶನ ಭಾಗ ೧೦. ಹಬ್ಬಗಳ ಆಚರಣೆಯ ಸ್ವರೂಪ ವ್ಯಾಪ್ತಿ. ಡಾ.ದೇವೇಂದ್ರಕುಮಾರ ಹಕಾರಿ. ಪ್ರ.ಸಂ. ಡಾ.ಎಸ್.ಎಂ. ವೃಷಭೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿ. ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಪೀಠ. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಧಾರವಾಡ. ೧೯೮೭. ಪು. ೩೧.

೩೦. ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ದರ್ಶನ ಭಾಗ ೧೦. ಪ್ರ.ಸಂ. ಡಾ.ಎಸ್.ಎಂ. ವೃಷಭೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿ. ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಪೀಠ. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಧಾರವಾಡ. ೧೯೮೭. ಪು. ೪೬.

೩೧. ಸಾಹಿತ್ಯಾವಲೋಕನ. ೧೯೭೦. ಪ್ರೊ. ಡಿ.ಕೆ. ಭೀಮಸೇನರಾವ್. ಉಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯಮಾಲೆ ಮೈಸೂರು.

೩೨. ಕನ್ನಡ ಕೈಪಿಡಿ ಭಾಗ ೧. ಸಪ್ತಮ ಮುದ್ರಣ ೨೦೦೦. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಪು. ೧೮೮-೧೮೯.

೩೩. ನೇಮಿಚಂದ್ರ. ೧೯೬೯. ಡಾ. ಬಿ.ಎಸ್. ಕುಲ್ಕರ್ಣಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಧಾರವಾಡ. ಪು. ೧೨೮

೩೪. ನೇಮಿಚಂದ್ರ. ೧೯೬೯. ಡಾ. ಬಿ.ಎಸ್. ಕುಲ್ಕರ್ಣಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಧಾರವಾಡ .ಪು. ೧೨೮

೩೫. ಭಾರತದ ಹಬ್ಬ ಹರಿದಿನಗಳು. ಡಿ.ಟಿ. ರಂಗಸ್ವಾಮಿ. ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಪೀಠ. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಧಾರವಾಡ. ೧೯೮೭. ಪು. ೧೫.

೩೬. ಪ್ರೌಢದೇವರಾಯನ ಕಾಲದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ. ೧೯೭೮. ಡಾ. ಶಿವಾನಂದ ವಿರಕ್ತಮಠ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಧಾರವಾಡ ಪು. ೫೯೨.

೩೭. ಭಾರತದ ಹಬ್ಬ ಹರಿದಿನಗಳು. ಡಿ.ಟಿ. ರಂಗಸ್ವಾಮಿ. ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಪೀಠ. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಧಾರವಾಡ. ೧೯೮೭. ಪು. ೧೭೫.

೩೮. ಭಾರತದ ಹಬ್ಬ ಹರಿದಿನಗಳು. ಡಿ.ಟಿ. ರಂಗಸ್ವಾಮಿ. ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಪೀಠ. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಧಾರವಾಡ. ೧೯೮೭. ಪು. ೬೨.

೩೯. ಕರ್ನಾಟಕ ಕನ್ನಡ ವಿಷಯ ವಿಶ್ವಕೋಶ. ೧೯೭೯. ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕ. ಡಾ. ಹಾ.ಮಾ. ನಾಯಕ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ ಮೈಸೂರು. ಪು. ೧೫೯೨.

೪೦. ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ದರ್ಶನ ಭಾಗ ೧೦. ಪ್ರ.ಸಂ. ಡಾ.ಎಸ್.ಎಂ. ವೃಷಭೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿ. ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಪೀಠ. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಧಾರವಾಡ. ೧೯೮೭. ಪು. ೧೪೩.

೪೧. ಬಾರಮಾಸ. ೧೯೯೩. ಸಂ. ಶಾಂತರಸ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ಪು. ೧೫.

೪೨. 'ಹಿಂದೂ ಹಬ್ಬಗಳು ಮತ್ತು ಉತ್ಸವಗಳು' ಸ್ವಾಮಿ ಹರ್ಷಾನಂದ. ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ಆಶ್ರಮ ಮೈಸೂರು. ೨೦೦೦. ಪು .೧.

೪೩. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗಾತಿ.' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಪ್ರೊ. ಬರಗೂರು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ. ೨೦೦೨. ಪು. ೩೫೧.

೪೪. 'ಕನ್ನಡ ಜಾನಪದ ಗೀತೆಗಳು' ಡಾ. ಬಿ.ಎಸ್. ಗದ್ದಿಗಿಮಠ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಧಾರವಾಡ. ತೃ.ಮು. ೧೯೮೬ ಪು. ೧೮೫.

೪೫. 'ತರ್ದವಾಡಿ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ' ಡಾ. ಎಸ್.ಕೆ. ಕೊಪ್ಪ. ಪು. ೧೭೧.

೪೬. 'ಬಾರಮಾಸ' ಸಂ. ಶಾಂತರಸ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೩. ಪು. ೧೦೨.

೪೭. 'ಬಾರಮಾಸ' ಸಂ. ಶಾಂತರಸ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೩. ಪು. ೧೦೩.

೪೮. 'ಬಾರಮಾಸ' ಸಂ. ಶಾಂತರಸ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೩. ಪು. ೧೦೩.

೪೯. 'ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ದರ್ಶನ ಭಾಗ ೧೦.' ಯುಗಾದಿ ಭೋಜರಾಜ ಪಾಟೀಲ. ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಪೀಠ. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಧಾರವಾಡ. ೧೯೮೭. ಪು. ೩೩.

೫೦. 'ಕನ್ನಡ ಜಾನಪದ ಗೀತೆಗಳು'. ಡಾ. ಬಿ.ಎಸ್. ಗದ್ದಿಗಿಮಠ. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಧಾರವಾಡ. ಪು. ೧೭೮

೫೧. 'ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪರಂಪರೆ' ಬೆಟಗೇರಿ ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮ. ಸಮಾಜ ಪುಸ್ತಕಾಲಯ. ೧೯೬೯. ಪು. ೧೦೪.

೫೨. 'ಹಿಂದು ಹಬ್ಬಗಳು ಮತ್ತು ಉತ್ಸವಗಳು' ಸ್ವಾಮಿ ಹರುಷಾನಂದ. ರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮ ಮೈಸೂರು. ೨೦೦೦.

೫೩. 'ಕನ್ನಡ ಜಾನಪದ ಗೀತೆಗಳು' ಡಾ. ಬಿ.ಎಸ್. ಗದ್ದಿಗಿಮಠ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಧಾರವಾಡ. ೧೯೮೭. ಪು. ೧೪೭.

೫೪. 'ಕನ್ನಡ ಜಾನಪದ ಗೀತೆಗಳು' ಡಾ. ಬಿ.ಎಸ್. ಗದ್ದಿಗಿಮಠ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಧಾರವಾಡ. ೧೯೮೭. ಪು. ೧೭೯

೫೫. 'ಬಾರಾಮಾಸ'. ಸಂ. ಶಾಂತರಸ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೩. ಪು. ೧೦೭.

೫೬. 'ಬಾರಾಮಾಸ'. ಸಂ. ಶಾಂತರಸ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೩. ಪು. ೧೦೪

೫೭. 'ಕನ್ನಡ ಜಾನಪದ ಗೀತೆಗಳು'. ಡಾ. ಬಿ.ಎಸ್. ಗದ್ದಿಗಿಮಠ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಧಾರವಾಡ. ೧೯೮೭. ಪು. ೧೮೫

೫೮ 'ಹಿಂದು ಹಬ್ಬಗಳು ಮತ್ತು ಉತ್ಸವಗಳು' ಸ್ವಾಮಿ ಹರ್ಷಾನಂದ. ರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮ ಮೈಸೂರು. ೨೦೦೦. ಪು. ೪೫.

೫೯. 'ಬಾರಮಾಸ'. ಸಂ. ಶಾಂತರಸ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೩. ಪು. ೧೦೫.

೬೦. 'ಜಾನಪದ ದರ್ಶನ ಸಂ. ೧೦.' 'ಪ್ರಸ್ತುತ ಹಬ್ಬಗಳ ಹಿಂದೆ ಪ್ರಾಕ್ತನತೆ' ಡಾ.ಎಂ. ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಧಾರವಾಡ. ೧೯೮೭. ಪು. ೬೧.

೬೧. 'ಕನ್ನಡ ಜಾನಪದ ಗೀತೆಗಳು'. ಡಾ. ಬಿ.ಎಸ್. ಗದ್ದಿಗಿಮಠ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಧಾರವಾಡ. ೧೯೮೭. ಪು. ೧೫೮.

೬೨. 'ಕನ್ನಡ ಜಾನಪದ ಗೀತೆಗಳು'. ಡಾ. ಬಿ.ಎಸ್. ಗದ್ದಿಗಿಮಠ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಧಾರವಾಡ. ೧೯೮೭. ಪು. ೧೫೮೧೫೯.

೬೩. 'ಅವಲೋಕನ' ಸಂ.ಎಚ್.ಎಸ್.ಕೆ. ವಿಶ್ವಕನ್ನಡ ಸಮ್ಮೇಳನ. ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ ಬೆಂಗಳೂರು. ಪು. ೩೪೩.

೬೪. 'ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಕನ್ನಡ ನಿಘಂಟು'. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ ಬೆಂಗಳೂರು ೧೮. ೧೯೭೭. ಪು. ೫೧೯.

೬೫. 'ಬಾರಮಾಸ'. ಸಂ. ಶಾಂತರಸ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೩. ಪು. ೧೦೬

೬೬ 'ಹಿಂದೂ ಹಬ್ಬಗಳು ಮತ್ತು ಉತ್ಸವಗಳು' ಸ್ವಾಮಿ ಹರ್ಷಾನಂದ. ರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮ ಮೈಸೂರು. ೨೦೦೦. ಪು. ೫೫.

೬೭. 'ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಧ್ಯಯನ ಭಾಗ ೧೦' ಪ್ರಸ್ತುತ ಹಬ್ಬಗಳ ಹಿಂದೆ ಪ್ರಾಕ್ತನತೆ. ಡಾ.ಎಂ. ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಧಾರವಾಡ. ೧೯೮೭. ಪು. ೬೧.

೬೮. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೩' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಪ್ರೊ.ಬಿ. ಷೇಕಅಲಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭. ಪು. ೩೫೪.

೬೯. 'ಬಾರಮಾಸ'. ಸಂ. ಶಾಂತರಸ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೩. ಪು. ೧೦೬

೨೦. 'ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಷಯ ವಿಶ್ವಕೋಶ'. ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಮೈಸೂರು. ೧೯೭೯ ಪು. ೧೫೬೨.

೨೧. 'ಬಾರಮಾಸ'. ಸಂ. ಶಾಂತರಸ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೩. ಪು. ೧೦೭.

೨೨. 'ಬಾರಮಾಸ'. ಸಂ. ಶಾಂತರಸ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೩. ಪು. ೧೦೭.

೨೩. 'ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ದರ್ಶನ ಭಾಗ ೧೦' ಪ್ರಸ್ತುತ ಹಬ್ಬಗಳ ಹಿಂದೆ ಪ್ರಾಕ್ತನತೆ. ಡಾ.ಎಂ.ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ. ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಡಾ.ಎಸ್.ಎಂ. ವೃಷಭೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿ. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಧಾರವಾಡ. ೧೯೮೭. ಪು. ೬೨.

ಅಧ್ಯಾಯ ೫.

ವರರಮ್ಯರತ್ನಾಕರ

ಽ.೧. ಕಥಾವಸ್ತು

೫.೨. ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಂಶಗಳು

೫.೨.೧. ಸಾಮಾಜಿಕ ರಚನೆ

೫.೨.೨. ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸ್ಥಾನ

೫.೨.೩. ಮದುವೆ ಹಾಗೂ ಉಡುಗೆ ತೊಡಗು

೫.೨.೪. ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಂಶಗಳು

ದೇವಾಲಯಗಳು

೫.೩. ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಂಶಗಳು

೫.೩.೧. ಅಷ್ಟಾದಶ ವರ್ಣನೆಗಳು

೫.೩.೨. ಇತರ ವರ್ಣನೆಗಳು

೫.೩.೩. ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಂಶಗಳು

೫.೪. ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರದ ಶಿಲ್ಪರಚನೆ (ಭಾಷೆ, ಶೈಲಿ)

೫.೧ ಕಥಾ ವಸ್ತು

ವರರಮ್ಯರತ್ನಾಕರ ಕೃತಿಯು, ವೀರಶೈವ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಶೈವಪರವಾದ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಶಿವಭಕ್ತರ ಕತೆಗಳು, ಅಷ್ಟಾವರಣ, ಪಂಚಾಚಾರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕವಿ ಹೇಳುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಇದೊಂದು ರಮ್ಯವಾದ ಶಿವಭಕ್ತರ ಕಥಾಸಾಗರ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ 'ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ' ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ವೀರಶೈವ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಥಾ ಸಂಗ್ರಹಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಶಿವಶರಣರ, ಶಿವಭಕ್ತರ ಕತೆಗಳು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿಯೇ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿತಗೊಳ್ಳುವುದೊಂದು ಭಾಗವಾದರೆ, ಮತ್ತೊಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮೂಲಕಾವ್ಯದ ಮುಖ್ಯ ಕತೆಗೆ ಪರಿಪೋಷಣೆಯಾ ಶರಣರ, ಶಿವಭಕ್ತರ ಕತೆಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಇನ್ನೊಂದು ಪದ್ಧತಿಯಿದೆ. ಬಹುತೇಕ ವೀರಶೈವ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವಶರಣರ ಕತೆಗಳು ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹಾದು ಹೋಗಿರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ವೀರಶೈವ ಪುರಾಣ ನೋಡಿದರೆ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಪರಂಪರೆಯನ್ನೆ ಬಹುತೇಕ ವೀರಶೈವ ಕವಿಗಳು ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಸ್ತುತದ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯೂ ಸಹ ತನ್ನ ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಡಿ ಬಿಡಿಯಾಗಿ ಶಿವಶರಣರ, ಶಿವ ಭಕ್ತರ ಕತೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

'ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ' ಎಂಬುದು ಕೃತಿಯ ಹೆಸರಾಗಿದ್ದು, ಶಿವಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಖ್ಯಾತನಾಮರಾದ 'ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ರಮಣೀಯ ರತ್ನಗಳ ಗಣಿ' ಎಂದೇ ಆತ ಪರಿಗಣಿಸಿದ್ದಾನೆ, ವಿಧೃತನೆಂಬ ಶಿವಭಕ್ತನನ್ನು ಕಾವ್ಯದ ನಾಯಕನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಆತನ ಕತೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ, ಹೇಳುತ್ತಾ ಉಪಕತೆಗಳನ್ನಾಗಿ ಶಿವಭಕ್ತರ, ಶಿವಶರಣರ ಕತೆಗಳನ್ನು ಹೆಣೆಯುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.

ವರರಮ್ಯರತ್ನಾಕರವು ೨೫ ಸಂಧಿಗಳ ಮಹಾಕಾವ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ೧೮೧೭ ಭಾಮಿನಿ ಷಟ್ಪದಿಗಳು, ಶರಕುಸುಮ, ಭೋಗ, ವಾರ್ಧಕ, ಪರಿವರ್ಧಿನಿ ಷಟ್ಪದಿಗಳ ತಲಾ ಹತ್ತು ಪದ್ಯಗಳಿವೆ. ಏಳು ವೃತ್ತಗಳು ಇವೆ. ಒಟ್ಟು ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ೧೯೦೩ ಪದ್ಯಗಳಿವೆ. ಕವಿಯು ಕೊನೆಯ ಸಂಧಿ ಮುಕ್ತಾಯದ ವೇಳೆಗೆ ಅಂತು ಸಂಧಿ ೨೫ ಕ್ಕಂ, ಪದನುಂ ೧೯೦೩ ಕ್ಕಂ ಮಂಗಳ ಮಹಾ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ೨೧ ಪದ್ಯಗಳು 'ಗುರುಚರಾಂಘ್ರಿ ಯುಗಾಂಬುರುಹ...' ಎಂಬ ಪದ್ಯ ಸಂಧಿ ಮುಗಿದಾಗೊಮ್ಮೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದು ಅದು ೨೧ ಸಂಧಿಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲೂ ಆ ಪದ್ಯವೇ ಇವೆ. ಹಾಗಾಗಿ ನಾವು ಆ ೨೧ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿನ ಆ ಎಲ್ಲಾ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದರೆ (ಒಂದು ಮಾತ್ರ ಕೂಡಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು) ಒಟ್ಟು ೧೮೮೩ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕೃತಿ ಮುಗಿದಿದೆ. ಪ್ರತಿ ಸಂಧಿಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಸೂಚನೆ ಎಂಬ ಭಾಗವಿದ್ದು ಆ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ವಿಷಯವನ್ನು ಅರ್ಧಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ಓಡಿದಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.

ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ ಕಾವ್ಯವು ಭಾಮಿನಿ ಷಟ್ಪದಿ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಕಾವ್ಯವಾಗಿದ್ದು, ಶಿವಭಕ್ತರ ಕತೆಗಳ ಸಂಕಲನವಾಗಿದೆ. ಹಿಂದಿನ ವೀರಶೈವ ಕವಿಗಳ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯು ಅವರ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ. ಚೆನ್ನಬಸವ ಪುರಾಣ, ವೀರಶೈವಾಮೃತ ಪುರಾಣ, ಶಿವತತ್ವ ಚಿಂತಾಮಣಿಯಲ್ಲಿಯ ಅಷ್ಟಾವರಣ ಪಟ್ಟ್ಯಲ, ನೂರೊಂದು ಸ್ಥಲಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಶಿವಭಕ್ತರ ಕತೆಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ವಿಭಾಗಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

೧. ಕಥಾನಾಯಕನ ಚಿತ್ರಣ

೨. ಪುರಾತನರ ಕತೆಗಳು

೩. ಶಿವಶರಣರ ಕತೆಗಳು

೪. ಸಿದ್ಧಾಂತ ಪ್ರತಿಪಾದನಾ ಮತ್ತಿತರ ಕತೆಗಳು

ಬಸವೇಶ್ವರನ ಬಗೆಗೆ ಒಂದು ಸಂಧಿಯನ್ನೆ ಮೀಸಲಿಟ್ಟಿದ್ದು, ಅಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣನ ಪವಾಡಗಳನ್ನು ಹೆಣೆದಿದ್ದಾನೆ.

೧. ಕಥಾ ನಾಯಕನ ಚಿತ್ರಣ

ಇಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಥಿವರಾಯನು ಕನ್ನಡ ದೇಶದ ಸುಧಾಮ ಪುರಿಯ ಅರಸ ಈತನ ಹೆಂಡತಿಯು ಚಿತ್ರಾಂಗವತಿ ಇವರ ಮಗನೇ ಕಾವ್ಯನಾಯಕ ವಿದ್ಯುತರಾಯನು ಪಾರ್ಥಿವರಾಯನಿಗೆ ಮಕ್ಕಳಾಗದೇ ಹೋದಾಗ ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಪಯಣಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಋಷಿಯಾದ ಸಾತ್ವಿಕ ಮುನಿಯನ್ನು ಬೇಡುತ್ತಾನೆ. ಆತನು ದೂರ್ವಾಸ ಮಹರ್ಷಿಯನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡಿಸಿದ್ದು ದೇವಲೋಕದಿಂದ ಬಂದಂತಹ ಕುಸುಮದ ಅರ್ಧ ಭಾಗದ ಬಗೆಗೆ ಹೇಳಿದ್ದು, ಮುಂದೆ ಪುತ್ರೋತ್ಸವ, ಅವನ ಕಲಿಕೆಗಳು, ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದದ್ದು, ಸುಗಂಧಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಕುಮುದನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದ್ದು, ಯುದ್ಧದ ಜಯ, ನಂತರ ಸಾರಪ್ರಭೆ ಬಯಲಾದದ್ದು, ಪುನಃ ಸಾತ್ವಿಕ ಮುನಿಯ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಕೊಂಡಾಗ ಆತನು ದೂರ್ವಾಸ ಮಹರ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದದ್ದು ಹೀಗೆ ಆತನು ಸರ್ವವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಕೇರಳೇಶ್ವರದ ಅರಸನ ಮಗಳಾಗಿ ಜನಿಸಿದ ಅಮೃತಲೇಖೆ ಶಿವಭಕ್ತೆ. ಶಿವನ ಅಂಶದ ಅರ್ಧಸುಮದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಆಕೆಯ ಜನಿಸಿರುತ್ತಾಳೆ. ಆಕೆಯ ಜೊತೆಗೆ ವಿಧ್ಯುತನ ವಿವಾಹ ರಾಜನೀತಿಯ ವರ್ಣನೆ, ಹೆಂಡತಿಯ ಪರೀಕ್ಷೆ ಶಿವಲೋಕಕ್ಕೆ ಅವರನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ದದ್ದು ಹೀಗೆ ಕಥಾ ನಾಯಕನ ಸಂಪೂರ್ಣ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ.

೨. ಪುರಾತನರ ಕತಗಳು

ಈ ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪುರಾತನರ ಕತೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಕಥಾನಾಯಕನ ಚಿತ್ರಣದ ಜೊತೆಗೆ ಆಯಾ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅರವತ್ಮೂರು ಪುರಾತನರ ಕತೆಗಳನ್ನು ಹೆಣೆದಿದ್ದಾನೆ. ಚಂಡೇಶ ಪಿಳ್ಳೈ, ನಮಃಶಿವಾಯ ಮುರುಘ, ಚೊಕ್ಕನೈನಾರ್, ಓಹಿಲ, ದೀಪದಕಲಿಯರ ಇಳಿಯಾಂಡಗುಡಿಮಾರ, ಚಿರುತೊಣೆಯರ, ಕೊಂಗುಲಿಯ ಕಲಿಯರ, ನಕ್ಕನೈನಾರ್, ಚಿರುಪುಲಿಯ, ಕಲಿಕಂಬ, ಚೋಳಿ ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಒಂದೊಂದೇ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಒಂದೆರೆಡು ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿದ್ದೂ ಸಹ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದು, ಚೆಂಗ, ಕವಿಪಲಕ್ಕೀರ, ನಾಟ್ಯನಿಮಿತ್ತಡಿ, ಸಾಮವೇದಿ, ಅಮರನೀತಿ ಮಾನಕ್ಕಂಜರ, ಮೊನೆಯಾಂಡರ್, ನಂಬಿಪರವೆ, ಚಿರುಪುಲಿಯ, ಕೈವಲ್ಯ ಚೋಳ ಇವರುಗಳು ಪರಸಮಯವನ್ನು ಎದುರಿಸಿದ ಪರಧರ್ಮೀಯರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದ ವಸ್ತು ಸಹ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಶಂಕರ ದಾಸೀಮಯ್ಯನು ಮೈಲಾರ

ಲಿಂಗನಿಂದ ಕೊಡೆ ಹಿಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಲೋಹದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ತನ್ನ ಉರಿಗಣ್ಣಿನಿಂದ ಸುಟ್ಟು ಹಾಕುವುದು, ಕಿರುಕುಳದ ದೈವಗಳ ಹಿಡಿದು ತರಿಸಿದ್ದು, ಅವುಗಳಿಂದ ಕೀಳ್ತೊತ್ತು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಸಿ 'ಪರಸಮಯ ಕರಿಸಿಂಹನೆಂದೆನಿಸಿ' (೧೦-೩೩) ಎಂದು ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದ ವಿಷಯವೂ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ.

೩. ಶಿವಶರಣರ ಕತೆಗಳು

ಬಸವಣ್ಣನವರ ೮೮ ಪವಾಡಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ಕವಿಯು ೧೯ ಕತೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಶರಣರು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ಧೂಪದ ಮಂಚಣ್ಣ ಬಳ್ಳೇಶ ಮಲ್ಲಿಸೆಟ್ಟಿ, ಚೆನ್ನಬಸವ, ಸಿದ್ಧರಾಮ, ಸತ್ಯಣ್ಣ ಮಾರಿಗೊಂಡ, ಮಾರಿಗೊಂಡೆ, ಚೌಡಯ್ಯ, ಹಡಪದ ಅಪ್ಪಣ್ಣ, ಮೊರಟದ ಬಂಕಣ್ಣ ಘಟ್ಟಿವಾಳಯ್ಯ ಮುಂತಾದವರು. (ಆದರೆ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ಮರಿಸದೆ ಇರುವುದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿದೆ.)

೪. ಸಿದ್ಧಾಂತ ಪ್ರತಿಪಾದನಾ ಕತೆಗಳು

ಅಷ್ಟಾವರಣದಲ್ಲಿಯ ಗುರು, ಲಿಂಗ, ಜಂಗಮ, ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ, ಭಸ್ಮ ಪಾದೋದಕ, ಪ್ರಸಾದ, ಮಂತ್ರದ ಕತೆಗಳು ವಿವರವಾಗಿ ಬಂದಿವೆ. ಅಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲದೆ ಬಿಲ್ವಪತ್ರೆ, ಗೋಕರ್ಣ, ಹಂಪೆ, ಕಾಳಹಸ್ತೀ, ಶ್ರೀಶೈಲ ಮುಂತಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಮಹಾತ್ಮೆಯೂ ಇಲ್ಲಿವೆ.

ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಸ್ರಗ್ಧರಾ ವೃತ್ತದಲ್ಲಿ ಪರಶಿವನನ್ನು ಕಲ್ಲೂರಿನ ಮಾರಟೇಶ್ವರನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಸಮೀಕರಿಸಿ ಸ್ಮರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದನೇ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯು ಪರಮೇಶ್ವರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ, ಗುರು ಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಗುರುಗಳ ವಂಶಾವಳಿಯನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ನಂತರ ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು, ಶಿವನ ಒಡ್ಡೋಲಗದಲ್ಲಿಯ ನಂದಿ, ಭೃಂಗಿ, ವೀರಭದ್ರ, ಗಣಪ ಮುಂತಾದ ಗಣಾಧೀಶ್ವರರನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ ತನ್ನ ಗ್ರಾಮದ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಆರಾಧ್ಯ ದೈವವಾದ ಮಾರಟೇಶ್ವರನನ್ನು ಸಲಹುವಂತೆ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಪಾರ್ವತಿಯನ್ನು 'ಸಲಹುಸಿರಿರಾಣಿ' ಎಂದಿದ್ದಾನೆ. ಮಾರಟೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಎದುರಿನ ನಂದಿಯನ್ನು (ಕಾಳಿಕಾದೇವಿ ಗುಡಿ ಹಿಂದಿನ) ಗುಂಡಿನ ಗಣೇಶನನ್ನು ಜ್ಞಾನ ಭಾಷೆ ನೀಡಲು ಬೇಡಿದ್ದಾನೆ. ನಂತರ ಗಣಪ, ಶಾರದೆ, ಹರಿಮುಖಶೇಷ, ನವಗ್ರಹ ಮುಂತಾದವರ ಸ್ಮರಣೆಯಿದೆ.

ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಥಗಣಗಳ ಸ್ಮರಣೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಬಸವ, ಚೆನ್ನಬಸವ, ಸತ್ಯಣ್ಣ, ಪಡಿಯರ, ಅಲ್ಲಮ, ಮೋಳಿಗೆ ಮಾರಯ್ಯ, ಮಡಿವಾಳ, ಕಿನ್ನರಿ ಬೊಮ್ಮಯ್ಯ ಇವರುಗಳನ್ನು ನೆನೆದಿದ್ದಾನೆ. ಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಹಿಂದೆ ಅನೇಕ ಶಿವಕವಿಗಳು ಕೃತಿ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಪಾದಗಳನ್ನು ನೆನೆದು ಕೃತಿ ರಚಿಸಿದ್ದೇನೆಂಬ ಕಿಂಕರ ಭಾವವನ್ನು ಕವಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. ತೊದಲಿಸುವ ಕಂದನಂತೆ ನಾನು, ಓದುಗರಾದ ನೀವುಗಳು ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಎಂದೂ, ಖೂಳ ಕವಿಗಳು ರುಚೆಯಡಸಿದ ಮುದಿಯಳಂತೆ ಎಂದೂ ಕೆಟ್ಟ ಕವಿಗಳನ್ನು ಬೈದಿದ್ದಾನೆ. ತನಗೆ ಸಂಧಿ, ಸಮಾಸ ಮುಂತಾದ ವ್ಯಾಕರಣ, ಛಂದಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಅರಿತುದಿಲ್ಲವೆಂದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಬಲ್ಲ ಜನರು ಅದರಲ್ಲಿಯ ತಪ್ಪು ನೋಡದೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೋರಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಈ ಕೃತಿಯು ವಿಧೃತ ಚರಿತ, ಇದರ ಕರ್ತೃ ಮಹೇಶ, ಇದನು ಬೆಳೆಸುವವರೇ ಮಹೇಶ್ವರರು, ಈ ಕೃತಿಯ ಹೆಸರು ಪರರಮ್ಯರತ್ನಾಕರ ಎಂದಿದ್ದಾನೆ. ಕಲ್ಲೂರಿನ ವರ್ಣನೆ, ತನ್ನ ವಂಶದವರ ಬಗೆಗೆ

ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದು, ತನ್ನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಬಸವರಾಜ ಎಂಬುವವರು ೩ ವ್ಯಾಳೆ ಧೂಪ ಹಾಕದೆ ಬೇರೆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಮುಂದಾಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲವಂತೆ, ಒಂದು ಸಾರೆ ಚರಮೂರ್ತಿಗಳು ಬಂದು, ಹಾಸ್ಯದಿಂದ ಓಹಿಲನೆಂಬುವವನು ಮಹಾಶಿವಭಕ್ತ, ಆತ ದಿನಂಪ್ರತಿ ಶಿವನಿಗೆ ಧೂಪ ಅರ್ಪಿಸಲೇಬೇಕೆಂದು ಛಲತೊಟ್ಟಿದ್ದ. ಹೀಗೆ ಎಷ್ಟೋ ದಿನ ನಡೆಸಿದ, ಮುಂದೊಂದು ದಿನ ಶಿವನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವ ಧೂಪವು ದೊರೆಯದೇ ಹೋದಾಗ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ತನ್ನ ತನುವನ್ನೇ ಇತ್ತನು. ಶಿವಬಂದು ಅವನನ್ನು ಶಿವಪುರಕೊಯ್ದು, ಅವರಂತೆ ನೀನೆಂತಹ ಕಠಿಣವ್ರತ ಕೈಕೊಂಡಿರುವೆ ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಶರಣರು ಅಗ್ನಿಗೆ ಹೆದರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ನಗುತ್ತಾ ಹೇಳಿದರಂತೆ. ಇಷ್ಟು ಹೇಳಿದ್ದೇ ತಡ ತರಿಗೆಂಡ ತಂದು ಪಾದದ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಮಾರಟೇಶ್ವರರನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿ ಬಿಡಬೇಕೆ! ಇದನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡ ಚರಮೂರ್ತಿಗಳು ಅಂದಿನಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಧೂಪದ ಬಸವರಾಜ ಎಂದು ಕರೆದರಂತೆ, ಅಂದಿನಿಂದ ತಮ್ಮ ಮನೆತನಕ್ಕೆ 'ಧೂಪದವರು' ಎಂದು ಹೆಸರಾಯಿತಂತೆ!! ಅಂತಹ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವನು ತಾವೆಂದು ತನ್ನ ವಂಶಾವಳಿಯನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಈಗಲೂ ಕಲ್ಲೂರಿನಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ವಂಶಜರು ಧೂಪದವರೆಂದು ಖ್ಯಾತಿಗೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಅದಾದ ಮೇಲೆ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ವರ್ಣನೆ ಅದರ ಸಿರಿವಂತಿಕೆ, ಸರೋವರ ಕಾಡು, ಪಟ್ಟಣದ ಬಾಜಾರ, ಕ್ರಿಯಾಶೀಲರಾದ, ರಸಿಕರಾದ ಜನತೆಗಳ ಉಲ್ಲೇಖ ಒದಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಗಜ, ಹಯ, ಭುಜಬಲದ ಭಟರು, ರಾಜರ ಕೆಲಸಗಾರರು, ಆಟಪಾಠಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ ಜನತೆಯ ಬಗೆಗೆ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇಂತಹ ಪುರದ ಅರಮನೆಯಲಿ ಇನಕುಲಜ ಪಾರ್ಥಿವ ರಾಜನಿದ್ದಾನೆ. ಆತ ಧರ್ಮವರ್ತನೆಯಿಂದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪಾಲಿಸಿ ದಾನ, ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾದವನು. ಆತನ ಹೆಂಡತಿಯೊ ಪತಿಗೆ ತಕ್ಕವಳು, ಆಕೆ ಆತನೊಡನೆ ಸುಖವಾಗಿ ಬಾಳಿದಳು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಗಂಡ ಹೆಂಡಿರೊಂದಾಗಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸಕಲ ಭೋಗವನ್ನು ಲಿಂಗಕ್ಕಿತ್ತ ನಡೆಸಿದರು. ಗುರು ಚರರರ್ಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ, ಮನ, ವಚನ ಕಾಯದಿಂದ (ತ್ರಿಕರಣ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ) ಶಿವಧ್ಯಾನಾಸಕ್ತರಾಗಿ ಅನುಗಾಲವೂ ಬಾಳಿದರು.

ಎರಡನೆ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಥಿವರಾಯನು ಸುಖ, ಸಂತೋಷದಿಂದ, ಪರಹಿತ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಲಕಳೆಯುತ್ತಿರಬೇಕಾದರೆ ಆಕಾಶದಿಂದ ಒಂದು ಕುಸುಮವು ಓಲಗದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಬಿದ್ದಿತು. ಆಶರ್ಯ ಚಕಿತನಾದ ದೊರೆಯು ಹಿಮಗಿರಿಗೆ ಮುನಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಲು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.

ಸೈನ್ಯ, ಆಡಳಿತ ವರ್ಗ, ಅಲ್ಲಿಯ ಸೇವಕ, ಸೇವಕಿ, ಕಲೆಗಳ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಕವಿಯು ಮಾಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. ತಾಳದಂಡಿಗೆ, ಮದ್ದಳೆ, ವೀಣೆ ಮುಂತಾದ ಪರಿಕರಗಳೊಂದಿಗಿನ ಸಂಗೀತದ ನಿನಾದದ ಬಗ್ಗೆಯೂ, ಅವರ ರಾಗಕ್ಕೆ ಸಭೆ ಮೆಚ್ಚಿದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ವಿದ್ಯುತರಾಯನ ಖ್ಯಾತಿಗೆ ಗೌಳಿ, ಮಾಳವ, ಗುಜ್ಜರಿ, ಬಂಗಾಳಿ ದೇಶದವರೆಲ್ಲ ಪದತಲದಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಸುಖವಾಗಿದ್ದರು. ಹೀಗಿರಲು ಒಂದು ದಿನ ದೇವಲೋಕದಿಂದ ತುಂಬಿ ನೆರೆದ ಓಲಗಕ್ಕೆ ಹೂವೊಂದು ಬಂದು ಬಿದ್ದಿತು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿದ ದೊರೆಯು ತನ್ನ ಭೃತಕನಿಗೆ ಅದನ್ನು ತರಲು ಆದೇಶಿಸಿದ. ಆದರೆ ಅದು ನೋಡು, ನೋಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಪುನಃ ಆಗಸದೆಡೆಗೆ ಹಾರಿ ಹೋಯಿತು. ಆಗ ದೊರೆ ಚಿಂತಿತನಾಗಿ ಜ್ಞಾನದೇವಿಗೆ ಕೇಳಿದರೆ, ಅದು ದೈವಾನುಕೂಲದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ

ಬಂದಿತ್ತು. ನಿನ್ನತನವರಿತ ಅದು ಪುನಃ ಅಗಸಕೆ ಹಾರಿ ಹೋಯ್ತೆಂದಳು. ಆಗ ದೊರೆಯು ತನ್ನ ಮೂರ್ಖತೆಯನ್ನು ತಾನೇ ಹಳಿದುಕೊಂಡನು. ಚಿಂತಿತನಾದ ಪಾರ್ಥಿವ ರಾಜಶೇಖರನು ತನ್ನ ಗುರುವನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ, ನಿನಗೆ ಮಕ್ಕಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದನರಿತ ಗೌರಿಕಾಂತನೇ ಅದನ್ನು ಕಳಿಸಿದ್ದ, ಆದರೆ ನಿನ್ನ ಉಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಅದು ಪುನಃ ಬಂದಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಯಿತೆಂದನು. ಇದರಿಂದ ಘಾಸಿಗೊಂಡ ಅರಸ ಮಂತ್ರಿಜನ ಸಹಿತ ಅದನ್ನು ಅರಸುತ್ತ ಹೊರಟರು. ಅವರು ಹೊರಟ ಬಗೆ, ಕಾಡು ಮೇಡನ್ನು ಸುತ್ತಿದ ಬಗೆಯನ್ನು ಕವಿಯು ವಿವರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. [ಪದ್ಯ ೨-೩೪] ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿಯ ಪಶು, ಪಕ್ಷಿ ಜೀವಿಗಳ ಬಗೆಗೂ ಸಹ ಸುಂದರವಾದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾನೆ. [ಪದ್ಯ ೨-೫೦]

೩ ನೇ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ಪಾರ್ಥಿವನಿಗೆ ಸತ್ವಮುನಿಯು ದೂರ್ವಾಸ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಬಿತ್ತರಿಸುತ್ತಾ ವಿಶ್ವೇಶಲಿಂಗವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪಾರ್ಥಿವರಾಯನು ಮಂತ್ರಿಯ ಜೊತೆಗೂಡಿ ಬರುವಾಗ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೇಗಲ ಕಂಡುಬಂತು. ಅಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಯತಿಯನ್ನು ಕಂಡನು. ಆತನ ಪದತಲಕ್ಕೆ ಅರಸ ಎರಗಿದನು. ಆಗ ಆತನು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದ. 'ತಾವು ಯಾರು?' ಎಂದು ದೊರೆ ಕೇಳಿದ್ದಕ್ಕೆ ಆತನು 'ನಾನು ದೂರ್ವಾಸ ಸಂಯಮಿ ಸತ್ವಮುನಿ' ಎಂದನು. ಪರಸ್ಪರ ಪರಿಚಯವಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಕತೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ.

ಅನುಸೂಯೆಯ ನಿಜಭಕ್ತಿಗೆ ಒಲಿದ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳು ಆಕೆಗೆ ಮೂರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಿದರು. ಬ್ರಹ್ಮನ ಅಂಶದಿಂದ ಶಶಿಯು, ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅಂಶದಿಂದ ದತ್ತಾತ್ರೇಯ ಶಿವನ ಅಂಶದಿಂದ ದೂರ್ವಾಸ ಜನಿಸಿದರು. ಆದಿ ಪುರುಷ ಸದಾಶಿವಗೆ ಪುಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಉಳಿದಿಬ್ಬರಿಗಿಂತ ಈತನೆ ಅಧಿಕ ಇಂತವನ ಕತೆ ಕೇಳುವುದು ಪುಣ್ಯದ ಕೆಲಸವೆಂದು ದೊರೆ ಕೇಳಿದಾಗ, ಆತನ ಕತೆ ಹೇಳಲನುವಾದ. ಒಂದು ಸಾರೆ ಶಿವನು ತನಗಿತ್ತ ಪೂಮಾಲೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ದೂರ್ವಾಸರು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ, ಐರಾವತದ ಮೇಲೆ ಶಚಿಯೊಡನೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಇಂದ್ರನ ಮೇಲೆ ಆ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಎಸೆದನು. ಆತ ಆ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಐರಾವತರ ಕುಂಭಸ್ಥಳದ ಮೇಲಿಟ್ಟ. ಆ ಪರಿಮಳದಿಂದ ಮದವೇರಿದ ಐರಾವತ ಅದನ್ನು ಕಾಲಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ತುಳಿದುಬಿಟ್ಟಿತು. ಆಗ ಕೋಪಗೊಂಡ. ದೂರ್ವಾಸ ಮಹರ್ಷಿಯು ನನ್ನ ಹೂಮಾಲೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಮೂಲೋಕದ ಸಂಪತ್ತು ನಾಶವಾಗಲಿ ಎಂದು ಶಪಿಸಿದನು. ಅವನ ಸಂಪತ್ತೆಲ್ಲ ನಾಶವಾಗಿ ಹೋಯಿತು.

ದೂರ್ವಾಸ ಮಹರ್ಷಿಯು ಕೃಷ್ಣನಿಗೂ ಸಹ ಶಾಪವಿತ್ತವನು. ಅದಕ್ಕೆ ಪಾರ್ಥಿವರಾಯ ಎಲೈ ಮುನಿಪ ಆ ಕತೆಯನ್ನು ಹೇಳು ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಕತೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ. ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಹಲವಾರು ಪವಾಡಗಳನ್ನು ಮೆರೆದು ಕಿರಿವೆರಳಿನಿಂದ ಗಿರಿಯನ್ನೆತ್ತಿದ, ಗೋವುಗಳ ಕಾಯ್ದು, ಕುರುಪತಿ ಮುಂತಾದರಸರು ತನಗೆಣೆಯಿಲ್ಲವೆಂದು, ಸಿರಿ, ಅಷ್ಟೈಶ್ವರ್ಯ, ಸೌಂದರ್ಯ, ಮೋಹನದಿಂದಲೂ ೧೬ ಸಾವಿರ ಕಾಂತೆಯರೊಡನೆ ಸುಖವಾಗಿದ್ದನು. ಹೀಗಿರಲು ಗೋಪಿಯರು ತಮಗೆ ಮಕ್ಕಳಾಗಬೇಕೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡರು. ಆಗ ಆತನು ಮಂದರಾಚಲಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಸಾಧು ಉಪಮನ್ಯುವಿನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಉಪದೇಶ ಪಡೆದುಕೊಂಡನು. ಮುಂದೆ ರಜತಾದ್ರಿಗೆ ಬಂದು ಭಗವತಿಯೆನುತ ರಜತಗಿರಿಯಲ್ಲಿ ಮಾನಸ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಮಿಂದು ವಿಭೂತಿಯನ್ನು ಮೈಯೆಲ್ಲ ಧರಿಸಿಕೊಂಡು, ಗುರುವಿತ್ತ ರುದ್ರಾಕ್ಷಿಯನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಶಿವಮಂತ್ರವ ಜಪಿಸುತ್ತಿರಬೇಕಾದರೆ ಶಾಂಭವ ಪ್ರಸನ್ನನಾದನು. 'ಏನು ಬೇಡುತ್ತೀ, ಬೇಡು' ಎಂದನು. ತನ್ನ ೧೬ ಸಾವಿರ

ಹೆಂಡರಿಗೆ ಪುತ್ರರತ್ನವೀಯಬೇಕೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡಾಗ ತಥಾಸ್ತು ಎಂದನು. ಮಕ್ಕಳಾದವು. ಮುಂದೆ ಆ ಕುಮಾರರು ಅತಿವೇಗವಾಗಿ ಬೆಳೆದರು. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣನು ಅತಿಸುರತ, ಸಿರಿಯ ಅತಿವ್ಯಸನ, ದ್ಯೂತ, ಕ್ರೋಧ, ಸುರತ ಸಂಭೋಗ ಅಸ್ಥಿರವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದೇ ಹೋದ. ಗೋಪಿಯರೆಂಬ ಗೋಗಳ, ಸುತರ ಕಾಯ್ವ ಗೋಪನೇ ಆಗಿದ್ದ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಯಾದವರು ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳ ದಾಸರಾಗಿ, ಹುಡುಗಾಟದಿಂದ ಆ ಪುರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರು. ಹಲವಾರು ಘಟಾನುಘಟಿ ರಾಕ್ಷಸರ ಕೊಂದವರು ತಮ್ಮ ತಾತನೆಂದೂ ಅಹಂಕಾರದಲ್ಲಿ ಅವರು ತೇಲಾಡತೊಡಗಿದರು.

ಒಂದು ದಿನ ದ್ವಾರಕಿಗೆ ದೂರ್ವಾಸ ಮುನಿಗಳು ಬಂದರು. ಇಂತಹ ಅಹಂಕಾರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ್ದ ಯಾದವರು, ಋಷಿಮುನಿಗಳಿಗೆ ಗೌರವಿಸುವುದೊತ್ತಟ್ಟಿಗಿರಲಿ, ಅವರನ್ನೇ ಅವಮಾನಿಸಲು ಮುಂದಾದರು. ತಮ್ಮೊಳಗೊಬ್ಬನನ್ನು ಕರೆದು ಅವನಿಗೆ ಸೀರೆಯುಡಿಸಿ ಒನಕೆಯ ತುಂಡನ್ನು ಆಕೆಯ ಸೀರೆಯಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿಸಿ ಗರ್ಭಿಣಿಯಿರುವಳೆಂದೂ, ಈಕೆಯ ಹೆರಿಗೆ ಗಂಡೋ - ಹೆಣ್ಣೋ ಎಂದು, ಕಪಟ ವೇಷ, ಕಪಟ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು. ಇದನ್ನು ಅಂತರ್ಮುಖಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ಮುನಿಯು, ಶಿವಶಿವಾ ಎಂತಹ ಕೇಡಿಗರು ಇವರು ಎಂದು ಒಳಗೊಳಗೆ ಚಿಂತಿಸಿ ಕೋಪಿತನಾದ ಋಷಿಯು 'ಈಕೆಯ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಟ್ಟ ಮುಸುಲಿಗನೆಂಬ ಮೊಂಡನು ಹುಟ್ಟಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಸೂರ್‍ಯಾಡುವನು' ಎಂದನು. ಅದರಂತೆ ಅವನು ಒನಕೆಯನ್ನೇ ಹಡೆದನು. ಅದನ್ನು ಕೃಷ್ಣನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ತೆಯ್ದು ಸಮುದ್ರದ ನೀರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟರು. ಆ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಶರಕಾಂಡ (ನಮ್ಮ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಆಪು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಕವಿ ಸಹ 'ಆಪು' ಎಂದೇ ಬಳಸಿ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಜೀವ ನೀಡಿದ್ದಾನೆ) ವಾಗಿ ದಷ್ಟಪುಷ್ಟವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು.

ಮದ್ಯಪಾನಾದಿ ಮಾಡಿ ತಿಳಿದಂತೆ ಕುಣಿದಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅವರವರಲ್ಲಿಯೇ ಜಗಳ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಆಪನ್ನು ಕಿತ್ತಿ ಪರಸ್ಪರ ಬಡಿದಾಡಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಜೀವತೆತ್ತರು. ಭೂಮಿಗೆ ಭಾರವಾಗಿದ್ದ ಅವರು ಅಳಿದು ಹೋದರು. ಹಿಂದೆ ಆ ವನಕೆಯನ್ನು ಸಣ್ಣಗೆ ಪುಡಿ ಮಾಡಿ ಸರೋವರಕ್ಕೆ ಚೆಲ್ಲಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಒನಕೆಗಿದ್ದ ಬಳೆ ಮಾತ್ರ ಹಾಗೆ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಚಲ್ಲಲು, ಅದನು ಮೀನೊಂದು ನುಂಗಿತು. ಆ ಮೀನು ಮೀನುಗಾರನಿಗೆ ದೊರಕಿ ಅದನ್ನು ನೂರಿದಾಗ ಬೇಟೆಗಾರನೊಬ್ಬ ಅದನ್ನು ಖರೀದಿಸಿ ತಂದು ಕೊಯ್ಯಲು ಅದರ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಒನಕೆಯ ಬಳೆ ದೊರಕಿತು. ಅದನ್ನೇ ಆತ ಬಾಣದ ಮುಂದಿನ ಆಯುಧವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ, ಆ ಬೇಡನು ಬೇಟೆಗೆಂದು ಅಡವಿಗೆ ಬಂದಾಗಲೇ ಅದೇ ಬಾಣದಿಂದಲೇ ಹೊಡೆದಾಗ ಅದು ಕೃಷ್ಣನ ಪಾದಕ್ಕೆ ನಟ್ಟಿತು.

ದೊರೆಯೆ ಕೃಷ್ಣನ ಶರೀರವೆಲ್ಲ ವಜ್ರಶರೀರವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಪಾದ ಮಾತ್ರ ವಜ್ರಮಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದಕೆ ಕಾರಣವೆಂದರೆ, ಒಂದು ಸಾರೆ ದೂರ್ವಾಸ ಮಹರ್ಷಿಯು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲಿಕೆ ಬಂದನು. ಅದು ತಿಳಿದ ಕೃಷ್ಣನು ಆತನಿಗೆ ಆದರಾತಿಥ್ಯ ನೀಡಿ ಗೌರವಿಸಿದ. ಭೋಜನ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪಾಯಸವನ್ನು ಕೃಷ್ಣ, ರುಕ್ಮಿಣಿಯರ ಮೇಲೆ ಎರಚಿದ. ಆದರೆ ಈತನ ಶಕ್ತಿ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ತಿಳಿದ ಕೃಷ್ಣ ಸಿಟ್ಟಾಗದೆ ಆ ಎಂಜಲು ಪಾಯಸವನ್ನು ಮೈಗೆಲ್ಲಾ ಲೇಪಿಸಿಕೊಂಡನು. ಆದರೆ ಅಂಗಾಲಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅದನ್ನು ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ

ಅವನಿಗೆ ಬಂದ ಸಂದೇಹವೇ ಕಾರಣ. ಮುಂದೆ ಅವನಿಗೆ ಕೇಡು ಕಾದಿದ್ದಕ್ಕೆ ಪಾದವನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟನು. ದೂರ್ವಾಸರ ಪ್ರಸಾದ ಮೈಗೆಲ್ಲ ಬಳಿದುಕೊಂಡಾಗ ಅದು ವಜ್ರಮಯವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಪಾದಗಳಿಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳದೇ ಹೋಗಿದ್ದಕ್ಕೆ ಅವು ವಜ್ರಮಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಒಂದು ದಿನ ಒಬ್ಬ ಬೇಡನು ಬಿಟ್ಟ ಬಾಣ ಆ ಪಾದಕ್ಕೆ ತಾಕಿ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡನು. ನೋಡು ಕೈಗೆ ಬಂದ ಸಂಪತ್ತು ಬಾಯಿಗೆ ಬರದಂತಾಯಿತು ಅವನಂತಹ ಸುಜ್ಞಾನಿಗಳು ಇದ್ದಾರೆಯೆ? ಆದಾಗ್ಯೂ ಅವನಿಂದ ಅದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ಋಷಿಯು ದೊರೆಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಕೃಷ್ಣನ ಸಂಪತ್ತು ಎಷ್ಟು, ಅವನ ಸತಿಯರೆಷ್ಟು, ಮಕ್ಕಳೆಷ್ಟು? ಆತನ ಸಹಾಸ, ಭಾಗ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ಏನೂ ಕೈ ಹಿಡಿಯಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಶಿವ ಶಕ್ತಿಪಡೆದ ದೂರ್ವಾಸರ ಶಕ್ತಿಯೇ ಆಗಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಕತೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದ ಸತ್ವಮುನಿಯನ್ನು ಭಕ್ತಿಪ್ರೀತಿ ಭಾವದಿಂದ ಪಾರ್ಥಿವರಾಯ ವಂದಿಸಿದನು. ಕಣ್ದುಂಬಿ ಆತನ ಪಾದಕೊರಗಿದ ವಿಧೃತರಾಯನಿಗೆ ಋಷಿವರನು 'ನೀನಾವ ಅರಸ' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಲು ಪಾರ್ಥಿವರಾಯನು, 'ನಾನು ಕನ್ನಡದರಸು, ಪಾರ್ಥಿವರಾಯನೆಂಬುದು ನನ್ನ ಹೆಸರು' ಒಳ್ಳೆಯ ವೈಭವದಿಂದಲೇ ಓಲಗನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ, ಒಂದು ದಿನ ಆಗಸದಿಂದ ಹೂವೊಂದು ಬಂದು ಓಲಗದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ಆ ಹೂವನ್ನು ನಾನು ಸಂಶಯಿಸಿದೆ, ಮುಟ್ಟಲಿಲ್ಲ, ಆ ಕ್ಷಣವೇ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಅದು ಹಾರಿ ಹೋಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಮತ್ತೆ ನನ್ನ ಸಂಶಯವು ಬಲವಾಗಿ ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯಲು ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನದು 'ಅದೆಂತಹ ಪುಣ್ಯವೋ ಏನೋ, ಎಷ್ಟೋ ದಿನದ ಪುಣ್ಯವು ಫಲಿಸಿದಂತೆ ತಮ್ಮಂತಹ ಮುನಿಯ ಪಾದತಲದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮಂಡೆಯನ್ನಿಡುವ ಸುಯೋಗ ನನ್ನ ಮುಕುಟಕ್ಕೆ ಬಂದಿದೆ, ಎಂದು ಆ ಋಷಿಯನ್ನು ಮನದುಂಬಿ ಹೊಗಳಲು, ಮುನಿಯ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಕರೆದೊಯ್ದು ಒಂದು ಶಿವದೇವಾಲಯ ತೋರಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಯ ವಿಶೇಷ ಲಿಂಗವ ತೋರಿಸಿದನು. ಇದನ್ನು ತನ್ನ ಪುಣ್ಯವೆಂದೆ ಪಾರ್ಥಿವರಾಯ ಬಗೆದನು. ಅಲ್ಲಿ ಆ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ದೇವರೇ ನನ್ನ ಸಲಹು, ಸಲಹು ಎನುತಿದ್ದನು ಪಾರ್ಥಿವರಾಯ. ಅಲ್ಲಿಯ ಶಿವಲಿಂಗದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಋಷಿಯು ತಿಳಿಸಿಕೊಟ್ಟನು ಮತ್ತು ಆ ಸ್ಥಳ ಮಹಾತ್ಮೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿದನು. ಮುನಿವರನಾದ ಸತ್ವಮುನಿಯು ಪಾರ್ಥಿವರಾಯನಿಗೆ ಚಂದ್ರಪೀಡನ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ದೇವಲೋಕದ ಕುಸುಮವು ಬಂದುದನ್ನೂ ದೂರ್ವಾಸಮುನಿಯಿಂದಲೇ ಪಾರ್ಥಿವನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಕಡಲಮಗನಾದ ಚಂದ್ರನನ್ನು, ದೇವನದಿಯಾದ ಗಂಗೆಯನ್ನು ತಲೆಯೊಳಗೆ ಧರಿಸಿರುವ ಪರಶಿವನು, ಗೌರಿಯ ಜೊತೆಗಿರುವಾಗ ಹರಿ-ಬ್ರಹ್ಮರು ಎಡಬಲದಲಿ ನಮೋ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ದೇವಾನುದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲ ಹೊಗಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಸನ್ಮಂಗಳವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಲು ಬೇಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಶಿವಕತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ದುಷ್ಕರ್ಮಕೋಟಿಯು ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಸತ್ವಮುನಿಯು ಕತೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ.

ಕವಿಯು ಗುರುಗಳ ವಂಶಾವಳಿ ಹೇಳಿ, ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ ಪ್ರಮಥಗಣ, ನಂದಿ, ಭೃಂಗಿ, ವೀರಭದ್ರ, ಗಣೇಶ, ಷಣ್ಮುಖರನ್ನು ನೆನೆದು ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳತೊಡಗಿದ್ದಾನೆ. ಬಸವರಾಜ, ಚೆನ್ನಬಸವ, ಸತ್ಯಣ್ಣ, ಪಡಿಯರ, ಅಲ್ಲಮ, ಮೋಳಿಗೆ ಮಾರಯ್ಯ, ಮಡಿವಾಳ, ಕಿನ್ನರಿ ಬೊಮ್ಮಯ್ಯ ಮುಂತಾದ ಅಸಮ ಶರಣರ ಪಾದಕೇ

ಗತಿಯೆಂದಿದ್ದಾನೆ (೧-೧೩). ಹಿಂದಿನವರು ಹೇಳಿದ ಶಿವಪುರಾಣ ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅವರ ಪಾದವನ್ನು ನೆನೆದು ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಹೇಳುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ನೋಡದೇ ಪೂರ್ವಾಗ್ರಹ ತಾಳಿದವರ ಬಗ್ಗೆ ಖೂಳ ಕರ್ಮಿಗಳೆಂದು ಬೈದಿದ್ದಾನೆ. (೧-೧೬) ಕುಕವಿಗಳು ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಹೊಲಸ ಮಾಡುವ ಹಕ್ಕಿಗಳೆಂದು ಅವಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿದ್ದಾನೆ. (೧-೧೭) ಪರಶಿವನ ಕಥಾಮೃತ ಶರಧಿಯಲ್ಲಿ ಸುಂದರ ಮಯನ ವಿಧೃತನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಬಡನುಡಿಯಿಂದ ಹೇಳುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. (೧-೨೨) ಭಾಮಿನಿ ಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯ ಹೇಳಲು ಅದು ಕಿವಿಗೆ ಇಂಪು, ವರ್ಣಕಕ್ಕೆ ಶೋಭೆ, ನವರಸ, ಶಬ್ದಗಳ ಮಾಧುರ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ (೧-೩೦) ಎಂದು ಆ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ನಂತರ ತನ್ನ ವಂಶಾವಳಿ 'ಧೂಪದವರು' ಎಂದು ಹೆಸರು ಬರಲು ಕಾರಣಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ (೧-೨೬) ಸಮುದ್ರ, ಪುರ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡಿ ಮಂಗಳ ಸುಧಾಮಪುರಿಯ ಪಾರ್ಥಿವರಾಯ, ಅವನ ಹೆಂಡತಿ, ಅರಮನೆ, ನಾಡು, ಅವನ ಗುಣಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ (೧-೫೨)

ಪಾರ್ಥಿವರಾಯನ ಓಲಗ ನಡೆದಿದೆ. ಆತನ ಆಸ್ಥಾನದ ವರ್ಣನೆ, ಆಯುಧಸ್ತರು, ರಾವುತರು, ಪರರಾಯರ ಮಂತ್ರಿಗಳು, ನರ್ತನದ ಹರಿಣಾಕ್ಷಿಯರು, ಆಸಭಾಂಗಣದಲ್ಲಿದ್ದರು (೨-೯) ಹರಿಣಿ, ರಂಭೆ, ತಿಲೋತ್ತಮೆಯರು, ಸುರಬಿ, ಮಧುರೆ, ಸುಕೇಶಿಯರೆಂಬ ಅಪಾರ ಗಣಿಕೆಯರು ವಯ್ಯಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ ಇರುವಾಗ ರಾಜನಿಗೆ ಆನಂದವೋ ಆನಂದವಾಗಿದೆ. ಆಗ ಆಗಸದಿಂದ ಹೂವೊಂದು ಬಂದು ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ತರಲು ತಾನು ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಅದು ಪುನಃ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಹಾರಿಹೋಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ಬಗೆಗೆ ಕೇಳಲು ಹಿಮಾಲಯಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಯೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸಿದ್ದಾನೆ. ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿಪರಿಯ ತರುಲತೆ, ಪೊದರುಗಳು, ಗಿರಿ ಗುಹ್ವರಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಕಡವೆ, ಸಾರಂಗಗಳಿವೆ (೨-೫೦) ಸಾತ್ವಿಕ ಮುನಿಯ ದರ್ಶನವಾಗುತ್ತದೆ. ಆತನು ದೂರ್ವಾಸ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಉದ್ಭವ ಲಿಂಗದ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸಾತ್ವಿಕಮುನಿಯ ದೂರ್ವಾಸರ ಮಹಾತ್ಮೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ದೂರ್ವಾಸ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಪರಿಚಯವಾದ ಮೇಲೆ ದೇವಲೋಕದ ಸುಮವು ಹೇಗೆ ಬಂದಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ಚಂದ್ರಾಪೀಡನ ಕತೆಯನ್ನು ಸಹ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಕಳಾನ್ವಿತೆ, ನಿಲುಕಿಯರೆಂಬ ಸುಂದರ ಸ್ತ್ರೀಯರಿದ್ದರು. ಅವರು ಜಾರಸ್ತ್ರೀಯರು ಕಳಾನ್ವಿತೆ ಶಿವಪೂಜೆಗೆ ಹೋದಾಗ ನಾರದನ ಮಿತ್ರ ಪರ್ವತನು ಆಕೆಯ ನೃತ್ಯ, ಗಾಯನ, ಪೂಜೆ, ಸೌಂದರ್ಯ ಕಂಡು ಮರುಳಾಗಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಬೇಡುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನಕ್ಕನ ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡೆಯಲು ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ಬರುವುದರೊಳಗೆ ಕಾಮಬಾಧೆಯಿಂದ ಅವನು ಸತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಶಿವನನ್ನು ಬೇಡಲು ಅವನ ಹೆಣಕಾಯ್ದುಕೊಂಡಿರಿ ಮುಂದೆ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಸತ್ತ ಪರ್ವತನು ತಾರಾಪೀಡನಿಗೆ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ. ವನಕೇಳಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಕಿನ್ನರಪಕ್ಕಿಗಳ ಮೋಹಕತೆಗೆ ಮರುಳಾದ ಅವನ ಹೆಂಡತಿಯು ಅವುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯುವಂತೆ ಕೇಳಿದಳು. ಅವುಗಳ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿ ಹೋದಾಗ ಅವು ದೂರ ಹಾರಿಹೋದವು. ಅವನೂ ಅವುಗಳ ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ದೂರ ಹೋಗಿ ಬಿಟ್ಟನು. ಹಕ್ಕಿಗಳು ಮರೆಯಾಗಿ ಅವು ಪುನಃ ಅವನ ಹೆಂಡತಿಯ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಹಾರಿ ಬರುವುದಕ್ಕೂ ಅವು ಗಂಧರ್ವರಾಗಿ

[illegible]

ಮಾರ್ಪಟ್ಟರು. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಕೇಳಿದಾಗ ಗಾರ್ಗ್ಯ ಮುನಿಗಳ ಶಾಪದಿಂದ ಹೀಗಾಗಿದ್ದ ಅವು, ಚಂದ್ರಾಪೀಡನ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಪುನಃ ಗಂಧರ್ವರಾಗುವಿರಿ ಎಂದಿದ್ದನ್ನು ನೆನಪಿಸಿದವು. ಅವನು ಅತ್ತ ಹೋದಾಗ ತನ್ನ ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಸ್ಮರವಾಗಿ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನ ಶರೀರ ತ್ಯಜಿಸಿ ಪರ್ವತನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಸುಖವಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ಇತ್ತ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನ ಹೆಣವನ್ನು ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡಿರುವಾಗ, ತಾರಾಪೀಡನ ಸಂಭ್ರಮ ಕಂಡಿದ್ದ ಶಶ, ಹಯರೆಂಬ ಗೆಳೆಯರು ಭೂಲೋಕಕ್ಕೆ ರುವಾಗ ಶಶ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು, ಚಂದ್ರಾಪೀಡನ ಶರೀರ ಹೊಕ್ಕು ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಶಶನ ಹೆಂಡತಿಯು ಆ ಹೆಣವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡಿರುತ್ತಾಳೆ. ಹಯ ಗೆಳೆಯನನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಒಂದು ಗವಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಹೆಂಗಳೆಯ ರೋದನ ಕೇಳಿ ಹೋಗಿ ನೋಡಲಾಗಿ ತನ್ನ ಮಿತ್ರನ ಹೆಣದ ಮುಂದೆ ಅಳುವ ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ಇದ್ದಾಳೆ. ಆಕೆಯಿಂದ ವಿಷಯ ತಿಳಿದು ಪಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಹಾರಿಹೋಗಿ ನಕಲಿ ಚಂದ್ರಾಪೀಡ (ಶಶ) ನನ್ನು ಕರೆತಂದು ಪುನಃ ಸುಖವಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಚಂದ್ರಪೀಡನ ಹೆಣ ಹಾಗೆಯೇ ಇರಲು ಶಿವನನ್ನು ಬೇಡಿದ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳಿಗೆ ವರ ನೀಡಿದ ಶಿವನಿಂದ ಪುನಃ ಜೀವ ಬಂದು ಸುಖವಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. (೪-೩೦ ರಿಂದ ೨೯). ಆಗ ಶಿವನ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಅನಘ, ನಿರ್ಭಯ, ನಿರುಪಮ, ನಿರಾವರಣ, ಪರಂಜ್ಯೋತಿ ಸ್ವರೂಪ ಎಂಬು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ (೪-೫೪) ಶಿವನು ನಿಮಗೆ ಅನುಕೂಲ ಒದಗಿಸುತ್ತಾನೆ ಎಂಬ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆದ ಸಾತ್ವಿಕಮುನಿ ಪಾರ್ಥಿವರಾಯ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಮುಂದೆ ಋಷಿಯ ಕೃಪೆಯಂತೆ ಅರ್ಧಕುಸುಮವು ಸಿಕ್ಕಿ ವಿಧೃತರಾಯನೆಂಬ ಮಗನು ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ಆತನ ಬಾಲ್ಯ, ಕಲಿಕೆ, ಯೌವ್ವನದ ಬಗೆಗೆ ವಿವರವಾಗಿ ಕವಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಸುಧಾಮಪುರಿಯ ಪಕ್ಕದ ರಾಜ್ಯವೇ ಸುಗಂಧಿಪುರ. ಅದರ ಅರಸು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಧವೆ ಸುಗಂಧಿನಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು, ಸಮರ್ಥ ಆಡಳಿತ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಆಕೆಗೆ ಸಾರಪ್ರಭೆ, ಕುಮುದ ಎಂಬ ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು. ಸಾರಪ್ರಭೆ ಸುಂದರಿರೂಪಿನಲಿ ರತಿ. ಮಾತಿನಲಿ ಶಾರದೆಯಂತಿದ್ದಳು. ಈ ವಿಷಯ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಂದ ತಿಳಿದಿದ್ದನು. ಅವಳನ್ನು ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಸೊಸೆಯಾಗಿ ತರಲು ಕಳಿಸಿದ್ದ ದೊರೆ. ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾರ ಪ್ರಭೆ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಯುದ್ಧ ನಡೆಯಲೇ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ವೀರಪಟ್ಟಗಟ್ಟಿ, ಅವಳನ್ನು ಗೆದ್ದು ತರಲು ಮಗನನ್ನು ಕಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸೈನ್ಯದ ವರ್ಣನೆಗಳನ್ನಂತೂ ಕವಿ ಮನಮುಟ್ಟುವಂತೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. 'ಚೀಕುತಿಹ ಹೆಗ್ಗಾಳೆಯಾಜಿ ಭೇರಿಸ್ತವ ತೀವಲೆಣ್ಣೆಸೆ ಭೂರಿ ಪೆರ್ಬಲ ನಡೆಯಿತಿಳೆಯಿಂಬೆಯ್ದು ದೆಂಬೋಲ' ಪರಸ್ಪರ ಘನ ಘೋರಯುದ್ಧ ನಡೆಯಿತು. ಸೈನಿಕರಿಗೆ ತಮ್ಮವರು (೫-೫೦) ಯಾರು, ಪರರು ಯಾರೆಂದು ತಿಳಿಯದೇ ಹೋಗಿ ಕುಮುದನ ಸೈನ್ಯ ಅಪಾರ ಹಾನಿಗೀಡಾಯ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಗಾಯಗೊಂಡ, ಮುರಿದ, ಸತ್ತವರ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಓದಿದರೆ ಕವಿ ಸ್ವತಃ ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಂತೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಹರಿದ ತೋಳ್ಗಳು, ಮುರಿದ ಕೈಗಳು, ಉದುರಿದ ಹಲ್ಲುಗಳು, ಮುರಿದ ಖಡ್ಗಗಳು, ಕೊರೆದ ಕಾಲ್ಗಳು, ಹರಿವ ನೆತ್ತರು, ಕತ್ತರಿಸಿದ ಕರುಳು, ಹೊರಬಂದ ಮಿದುಳು. ಇಂತಹ ಹತ ಜೀವಿಗಳ ಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಶಾಕಿನಿ, ಢಾಕಿನಿಯರಿಗೆ ಹಬ್ಬವಾಗಿದೆ. ಗೂಗೆ, ನರಿ, ಹದ್ದು, ನಾಯಿಗಳು ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರಲ್ಲಲ್ಲಿ

ಬಂದು ಸೇರಿವೆ. ಗಿರಿಗೆ ಗಿರಿ, ಸಿಂಹಕ್ಕೆ ಸಿಂಹ, ಮದ್ದಾನೆಗೆ ಮದ್ದಾನೆ ಹೀಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಸಮಬಲ ಹೋರಾಟ (೫-೬೪) ನಡೆದು ಕೊನೆಗೆ ಕುಮುದನು ಸೋತು ಹೋದನು. ಈ ವಿಷಯ ತಿಳಿದ ಅವನ ತಾಯಿ ಸಾರಪ್ರಭೆಯನ್ನು ನೀಡಲು ಒಪ್ಪುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ಸುತಾರಾಂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೊರಟು, ರಣರಂಗ ಭೂಮಿಗೆ ಹೋಗಿ ಮಾಯವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಳು. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುಮುದನು ಪಾರ್ಥಿವರಾಯನ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದು ತಿಳಿಸಿಹೋದಾಗ, ರಾಜನು ಚಿಂತಾತುರನಾದನು. ಅವಳ ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಅಣ್ಣ ಕುಮುದ ಸಹ ಸಾರಪ್ರಭೆ ಬಯಲಾದುದನ್ನು ತಿಳಿದು ಚಿಂತಿಸುವಾಗ ಆಕಾಶವಾಣಿಯೊಂದು ನುಡಿದು ಆಕೆ ಗಂಧರ್ವ ಕನ್ಯೆ ಶಾಪದಿಂದ ಬಂದಿದ್ದಳು. ಈಗ ಹೋದ ಆಕೆ ಸುಖವಾಗಿದ್ದಾಳೆ ಎಂದಾಗ ಅವಳ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟರು.

ಪಾರ್ಥಿವನು ಚಿಂತಿಸುವಾಗಲೇ ಸಾತ್ವಿಕ ಮುನಿಯು ದಯಮಾಡಿಸಿದನು. ಈ ವಿಷಯ ತಿಳಿದ ಮುನಿಯು ಅವನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿ ಶಿವಪಾರ್ವತಿಯರ ಪುನರ್‌ಮಿಲನ ತ್ರಿಪುರ ಸಂಹಾರ, ಶಂಬರನ ಸಾವಿನ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಉಷಾ ಅನಿರುದ್ಧರ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಮನ್ಮಥನಿಗೆ ಸ್ವತಃ ವಿಷ್ಣುವೇ ನಿನ್ನೊಬ್ಬನ ಪ್ರಾಣದಿಂದ ಸರ್ವರ ಪ್ರಾಣ ಕಾಪಾಡಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. (೬-೩೧) ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಮನ್ಮಥನು ಶಿವನ ಮುಂದೆ ಬಂದು, ಅವನ ತಪ್ಪಿಸ್ಸಿಗೆ ಭಂಗ ಮಾಡಿದಾಗ ಶಿವನು ಮೂರನೇ ಕಣ್ಣನ್ನು ತೆರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಅವನು ನಾಶವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಶಿವ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡು ಪಾರ್ವತಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಸರ್ವ ವಿಷಯ ತಿಳಿದು ಮನ್ಮಥನಿಗೆ ಅನಂಗನಾಗಿರು ಎಂದು ವರಕೊಟ್ಟ. ಆಗ ಶಿವಪಾರ್ವತಿಯರಿಗೆ ಷಣ್ಮುಖನ ಜನನವಾಗುತ್ತದೆ. ಷಣ್ಮುಖ ಹುಟ್ಟಿದ್ದ ಆರೇ ದಿನದಲ್ಲಿ ಶಂಬರನ ಹತ್ಯೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ವಿಧೃತನ ಮನದ ಚಿಂತೆ ದೂರ ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ಇತರರ ಹಾಗೆ ಕಾಮಬಾಧೆಯನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದೆಂದೂ ಅಷ್ಟಾವರಣದೊಳಗೆ ಬದುಕಿದರೆ ಅದೇ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಂಪತ್ತೂ .ಎಂದೂ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. 'ಸಲುಗೆಯಿರಲಿ ಸುಭಕ್ತರಲ್ಲಿಯ ಚಲಿತ ಭಕ್ತಿಯನೆಸಗು, ಚಿತ್ತದಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಪುದಷ್ಟಾವರಣ ಧನವೆಂದು ವಿರಮಿಸಲು' (೭-೪) ಕೇಳಿ ಅದರ ಪ್ರಕಾರ ನಡೆದರೆ ಬದುಕೆ ಧನ್ಯವಾಗುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಗುರುವೆಂದರೆ ಯಾರು? ಆತನ ಮಹತ್ವವೇನು? ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದ ಸಾತ್ವಿಕ ಮುನಿಯು 'ಗುರುವಧಿಕ ಹರವಾಕ್ಯದಲಿ, ಗುರುಹರನು... ಗುರುವಿನಿರುವೆ ಶಿವಪುರ, ಗುರುವಚನ ಶ್ರುತಿ' (೭-೬) ಏಳನೆಯ ಸಂಧಿಯ ಸೂಚನೆಯಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಾವರಣದೊಳಗಿನ ಗುರು, ಲಿಂಗ, ಜಂಗಮದ ಮಹಾತ್ಮೆಯನು ಬಿತ್ತರಿಸಿದನು. ಎಲೆ ಮಗನೇ ನೀನು ಚಿಂತಿಸದಿರು ನಿನಗೆ ತಕ್ಕ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಗಿರಿಜಾರಮಣ ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಅಷ್ಟಾವರಣವನ್ನು ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಅದೇ ನಿಜವಾದ ಧನವು, ಗುರು, ಲಿಂಗ, ಜಂಗಮ, ಭಸ್ಮ, ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ, ಪಂಚಾಕ್ಷರಿ, ಪಾದೋದಕ ಪ್ರಸಾದಗಳೇ ಅಷ್ಟಾವರಣಗಳು. ಗುರು ಮಹಾತ್ಮನು, ಹರನಿಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದವನು ಗುರುವಚನ ಶ್ರುತಿ ಇದ್ದಹಾಗೆ. ಶಿವನು ಭಕ್ತನಿಗೆ ಮುಕ್ತಿ ಕೊಡುವೆ ಬಾ ಎಂದರೆ, ಮುಕ್ತಿ, ಗಿಕ್ತಿ ಬೇಕಿಲ್ಲ ಗುರುಬೇಕು ಎನ್ನುವನೇ ಭಕ್ತನು.

ಒಂದು ಸಾರೆ ಗುರುಭಕ್ತನು ನಸುಕಿನಲ್ಲಿ ಹೂಗಳನೆತ್ತುತ್ತಿರುವಾಗ, ಗುರುಪಾದುಕೆಗಳಿಗೆ ಕಾಲುತಾಕಲು ದೀಪಕ್ಕೆ ಕಾಲು ಹಿಡಿದು ಸುಟ್ಟುಕೊಂಡು ಶುದ್ಧಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಗುರುಗಳ ಮಾತು ಮೀರಲಾರೆ ಎಂಬ

ನಿಯಮವಿದೆ. ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ಗೂಗೆಯನ್ನು ಗುರುವೆಂದರೆ ಅದನ್ನೆ ಪೂಜಿಸಿದ. ಅದು ಗುರುವರನ ತದ್ರೂಪವಾಯಿತು. ಗುರು ಮತ್ತು ಭಕುತನನ್ನು ಶಿವಪುರಕೆ ಕರೆಯೊಯ್ದನು. ವೇಶ್ಯೆಯೊಬ್ಬಳನ್ನು ಕಂಡು ಒಬ್ಬ ಗುರು ಭ್ರಮಿಸುತ್ತ ಅವಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡನು. ಆ ಗುರು ಸೋಂಕಿದ ಸುಂದರಿಯನ್ನು ಗಿರಿಜೇಶನು ಶಿವಪುರಕ್ಕೆ ಒಯ್ದನು.

ಕರಡಿಕಲ್ಲನ್ನು ಆಳುವ ಭಿಲ್ಲಮದೇವನೆಂಬ ಅರಸನ ಗುರು ಶಿವಜಾತ ವೊಡೆಯರು ಒಂದು ಸಾರೆ ಆ ಊರಿಗೆ ಸುಂದರಿಯಾದ ಡೊಂಬರಾಟದ ಚೆನ್ನಿ ಎಂಬುವವಳು ಬಂದಳು. ಅವಳ ತಂದೆ ಚಾಮಿದೇವನ, ಲವನು ಮಗಳನ್ನು ಗುರುದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ದನು. ಆ ಗುರುವಿನ ಮುಂದೆ ಕಾಮಕೇಳಿಯನ್ನೆಸಗೆಂದು ತಂದೆ ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟಂತೆ, ಆಕೆ ಅವರು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ, ಗವಿಯ ಮುಂದಿನ ಎರಡು ಗುಡ್ಡಗಳ ಶಿಖರಗಳಿಗೆ ಮಿಣಿಯನ್ನು (ದನದ ಚರ್ಮದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಹಗ್ಗ) ಬಿಗಿದು ಡೊಂಬರಾಟವನ್ನು ಆಡಿ ಜನರನ್ನು ಮರುಳುಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಆಕೆಯ ಸೌಂದರ್ಯ, ಚಾಕುಚಕ್ಯತೆಯ ಜೊತೆಗೆ ದೇವಲೋಕದ ಗಂಧರ್ವರಂತಹ ಕಂಠಸಿರಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಳು. ಆಕೆ ಹಾಡುವುದನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ಕೋಕಿಲದ ನಾದವೋ, ದುಂಬಿಗಳ ಝೇಂಕಾರವೋ ಎನ್ನುವಂತಿತ್ತು. ಅವಳ ಡೊಂಬರಾಟದ ಕಸರತ್ತನ್ನು ಕಂಡ ಹೊನ್ನ ಮೈ ಬಣ್ಣದ ಬುಗುರಿ ಮೊಲೆಗಳ ಚೆನ್ನಿಯ ಕಂಡು ಮೀನುಗಾರರ ಬಲೆಗೆ ಸಿಕ್ಕ ಮೀನಿನಂತಾದ ಯತಿಯು ಹೊರ ಬಂದು ಬಿಟ್ಟ ಕಣ್ಣು ಬಿಟ್ಟು ನೋಡತೊಡಗಿದ. ಆಕಾಶದಿಂದ ಇಳಿದವಳೋ, ನಾಗವಧುವೋ, ದೇವಕನ್ನೆಯೋ, ರವಿ, ಶಶಿಯ ಭಾಗದ ಹೆಣ್ಣೋ, ವೈರಾಗ್ಯ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಂಭೋಗ ತಪವ ಮಾಡುವೆ ಎಂದೆದ್ದನು. ಅವಳ ಜೊತೆ ಕೂಡಿ ಊರೂರು ಸುತ್ತಿದ ಅರಸ. ಭಿಲ್ಲಮನು ದಿನವೂ ಇವರ ದರುಶನ ಪ್ರಸಾದವಿಲ್ಲದೆ ಮುಂದೆ ಹೋಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನ ನೋಡಿದ ಗುರು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಗುರ ಡೊಂಬರ ಚೆನ್ನಿಯ ಜೊತೆ ಹೋಗಿದ್ದಾನೆಂಬ ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿದು, ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಬಂದನು. ಒಂದೂರಲ್ಲಿ ಆತ ಆಕೆಯ ಜೊತೆ ಕೂಡಿ ಉಣ್ಣುವುದನ್ನು ಕಂಡನು. ಬಂದು ಗುರುವನ್ನು ಪ್ರಸಾದ ನೀಡಲು ಕೇಳಿದಾಗ, ಗುರುವು ಚೆನ್ನಮ್ಮ ತಾವು ಕೂಡಿ ಉಂಡದ್ದನ್ನೆ ನೀಡಿದಾಗ ಅದನ್ನೇ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸೇವಿಸಿದ. ಆಗ ಶಿವಮೆಚ್ಚಿ ಕೈಲಾಸಕ್ಕೆ ಬಾ ಎಂದರೆ ಇಲ್ಲ, ನನ್ನ ಗುರು ಬರದೇ ಬರಲಾರೆ ಎಂದನು.

ಆಗ ಶಿವನು ಗುರು ಸಹಿತ ಬಾರೆಂದು ಕರೆದುದಲ್ಲದೆ, ತಾಯನು ಎಳೆಗರು ಬಿಟ್ಟಿರದಂತೆ ನೀನು ನಿನ್ನ ಗುರುವನ್ನು ನಂಬಿದ್ದರಿಂದ ನಿನಗೆ, ನಿನ್ನ ಗುರುವಿಗೆ, ಗುರುಸತಿಗೂ ಸದ್ಗತಿಯಾಯಿತೆಂದು ಶಂಕರ ಶಿವಪುರಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದನು. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಕತ್ತಲೆ ಅಜ್ಞಾನ ತುಂಬಿದ್ದಾಗ ಗುರುವು ಬೆಳಕಿನಂತೆ ಬಂದು ನಮ್ಮನ್ನು ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಗುರುಪದ ಸೇವೆಯಿಂದ ಅನಂತ ಪದವಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದವರಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಹಲವಾರು ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುವನು. ಗುರುವಿನ ಮಹತ್ವ (೭-೬, ೨೮) ಗುರುಭಕ್ತಾರ್ಯನ ಕತೆ (೭-೧೦,೧೨) ದೃಢಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಗುರುವನ್ನು ನಂಬಿದ ಗೂಗೆಗುರುವಾದದ್ದು (೭-೧೪) ವೇಶ್ಯೆಯೊಬ್ಬಳು ಗುರು ವನ್ನು ಸೇರಿದ್ದರಿಂದ ಪಾಪ ವಿನಾಶ್ತಿ ಆದದ್ದು ಹೀಗೆ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಗುರು ಮಹತ್ವದ ಕತೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ನಂತರ

ಇಷ್ಟಲಿಂಗ, ಸ್ಥಾವರ ಲಿಂಗಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಶಿವಪದ ಪಡೆದವರ ಕತೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಲಿಂಗವನ್ನು ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿ, ಇಷ್ಟ, ಪ್ರಾಣ, ಭಾವ (ತ್ರಿಲಿಂಗ) ಗಳ ಬಗೆಗೆ ತಿಳಿದು ಇಷ್ಟಲಿಂಗವನ್ನು ದೇಹದಲ್ಲಿಯೂ, ಪ್ರಾಣಲಿಂಗವನ್ನೂ ಪ್ರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ, ಭಾವಲಿಂಗವನ್ನು ಆತ್ಮದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು, ಕ್ರಿಯಾ, ಮಂತ್ರ, ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ತ್ರಿಕರಣ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ, ಲಿಂಗಾಂಗ ಸಾಮರಸ್ಯವೇ ಸರ್ವೇಷ್ಟ ಸಿದ್ಧಿ, ಆಗಮಮತದಿಂದ ಲಿಂಗ ಪೂಜಿಸುವವನೇ ಶಿವೈಕ್ಯ (೭-೩೦) ಎಂಬ ವಿವರಣೆಗಳಿವೆ.

ಶಿವಭಕ್ತ ಮಾರ್ಖಂಡನೇಯನ ಲಿಂಗಭಕ್ತಿ (೭-೩೧ ರಿಂದ ೫೦) ಯಲ್ಲಿ ಬಾಲಕನೂ ಸಹ ಧೃಢಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಶಿವನನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಎಂಬ ತತ್ವವಿದ್ದರೆ, ಲಿಂಗವನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಯಮನನ್ನು ಗೆದ್ದ ಶ್ವೇತ ಎಂಬುವಪಾಪಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವೆ ಕೇಳು. ಕಾಮನ ಪ್ರತಿಬಿಂಬದಂತೆ ಅವನು, ಪರವಧುಗಳ ಭೋಗಿಸುತ್ತ ಗುರು ಹಿರಿಯರನ್ನು ಜರಿಯುತ್ತ, ನೀಚರೊಡನೆ ಸುಖವಾಗಿದ್ದ. ಅಂಥವನಿಗೂ ಶಾಂತಿ ದೊರಕಿತು. ಅದ್ಹೇಗೆ ಎಂದರೆ ಒಂದು ಹೂವನ್ನು ಶಿವಾರ್ಪಣ ಎಂದು ಅರ್ಪಿಸಿದ್ದ ಅದಕ್ಕೆ. ದೇವಲೋಕದ ರಂಭೆಯು ಇವನ ಹತ್ತಿರ ಬಂದಳು. ನೀನು ಮಾಡಿದ ಪಾಪಹರಿಯಲು ಶಿವನ ಪೂಜಿಸು ಎಂದಾಗ, ಅವಳು ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ, ಅವನ ವಯಸ್ಸು ಮುಗಿದು ಯಮ ಬಂದು ಎಳೆದೊಯ್ಯುವಾಗ ಶಿವನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಯಮನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಿ ಅವನಿಗೆ ಗಣಪದವಿಯನ್ನು ನೀಡಿದನು. ಲಿಂಗಪೂಜೆಯುಘನವಾದುದು ನೀಲ, ಶಶಿಕಾಂತ, ಮರುತನರು ಲಿಂಗಗಳ ಪೂಜಿಸಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪದಗಳನ್ನು ಪಡೆದರು. ಅವರಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ ಕಾಗೆಯ ಗುಂಪೊಂದು ನೀರ್ಮುಣಿಗಿ ತಮ್ಮ ರೆಕ್ಕೆಗಳಿಗೆ ಹತ್ತಿದ ನೀರ ಕಣಗಳಿಂದ ಲಿಂಗದ ನೆತ್ತಿಯಲಿ ಸಿಂಪಡಿಸಿದುದಕ್ಕೆ ಕಾಗೆಗಳಿಗೆ ಸದ್ಗತಿಯಾಯಿತು. (೭-೫೧ ರಿಂದ ೫೫) ಯಲ್ಲಿ ನಡತೆಗೆಟ್ಟವರೂ ಸಹ ಲಿಂಗಪೂಜೆಯಿಂದ ಶುದ್ಧವಾಗಬಹುದೆಂಬ ಕತೆಯಿದು.

ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ, ಒಂದೊಂದು ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದೋ ಎರಡೋ ಕತೆಗಳೂ ಇವೆ. ಕಾಗೆಗಳು ತಮ್ಮ ರೆಕ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ನೀರು ತಂದು ಲಿಂಗದ ಮೇಲೆ ಚಿಮುಕಿಸಿ ಶಿವಲೋಕ ಸೇರಿದ್ದು (೭-೫೭) ಶಶ, ಹಯರ ಲಿಂಗಭಕ್ತಿ, ಹಂಪೆಯ ಪಂಚ ಲಿಂಗಗಳು, ಬಲಿಗೂಳಿಗಾಸೆ ಬಿದ್ದ ನಾಯಿ ಲಿಂಗವನ್ನು ದಿಟ್ಟಿಸಿನೋಡಿದ್ದು (೭-೫೮,೫೯) ನಾಯಿ, ಕಾಗೆಗಳೂ ಸಹ ಲಿಂಗ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ ಶಿವಪದ ಪಡೆಯಬಹುದೆಂದ ಮೇಲೆ ಮನುಷ್ಯನ ಕಥೆ ಹೇಗೆಲ ಎಂದು ಹೇಳುವಂತಿದೆ. ಶ್ರೀಶೈಲದಲ್ಲಿ ಗಿಡುಗ ಬೆಂಬತ್ತಿದಾಗ ಸಾಯುವ ಆಸೆಗೆ ಅಂಜಿ ಶ್ರೀಶೈಲ ಶಿಖರ ಸುತ್ತಿದ್ದಕ್ಕೆ ಪಾರಿವಾಳವು ಮೋಕ್ಷ (೬೦-೬೧) ಪಡೆದ ಕತೆ ಇದೆ. ರಾಜನೇ ಕೇಳು ಶ್ರೀಶೈಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೆಣ್ಣು ಪಾರಿವಾಳವು ಆಹಾರವನ್ನು ಸವಿದು, ಮಿಕ್ಕದ್ದನ್ನು ಕೊಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೊರಟಿತ್ತು. ಗಿಡಗವು ಅದರ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿತು. ಬೆದರಿದ ಪಾರಿವಾಳವು ಶಿಖರವನ್ನು ಒಂದು ಸುತ್ತು ಹಾಕಿ ಬಂದು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಗಿಡುಗ ಅದನ್ನು ಕೊಂದಿತು. ಶಿಖರವನ್ನು ಸುತ್ತು ಹಾಕಿದ್ದರ ಫಲವಾಗಿ ಮುಂದೆ ಏಳು ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಅದು ರಾಜನಾಗಿ ಬಾಳಿತು. ಕಡೆಗೆ ಕೈಲಾಸವೂ ದೊರಕಿತು. ಪುರಾತನರ ಲಿಂಗಪೂಜೆ, ಚಂಡೇಶಪಿಳ್ಳೆಯ ಕಥೆ 'ಯೆಸಗಿ ಸತತ ಪಾಲೆರೆವ ದಿಟ್ಟಿಸಿ ಕನಲಿ ಪಿತನೊದೆಯೆ ಖಂಡಿಸಲು ಕಾಲನು ಮೆಚ್ಚಿದನು ಚಂಡೇಶ ಪಿಳ್ಳೆಯಗೆ' ಗೊಲ್ಲಳನೆಂಬ ಶಿವಭಕ್ತ ಒಕ್ಕೆಯನ್ನೆ ಲಿಂಗವೆಂದು ಪೂಜಿಸಿ ಶಿವಪದವಡದನು (೭-೬೨) ಮಲ್ಲಿಸೆಟ್ಟಿ,

ಎಂಬುವವನು ಲಿಂಗಪೂಜೆಯಲ್ಲದೇ ಊಟ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಸಾರೆ ಅವನಿಗೆ ಕಣ್ಣು ಬೇನೆ ಬಂದು ಕಾಣಿಸದಂತಾದವು. ಲಿಂಗವು ಕಾಣಿಸದಾಯಿತು. ೩ ದಿನವಾದರೂ ಊಟ ಮಾಡದಾದಾಗ ಆತನ ಸಂಬಂಧಿಗಳು ಬಳ್ಳವನ್ನೆ ಲಿಂಗವೆಂದು ನಂಬಿಸಿದರು

ಆದರಂತೆ ಆತನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಪೂಜಿಸಿ, ಊಟ ಮಾಡಿದ. ಅವನ ಇತರ ಸಂಬಂಧಿಕರು ಅದು ಲಿಂಗವೆ? ಬಳ್ಳವೆಂದು ಹಾಸ್ಯ ಮಾಡಿದರು. ಆಗ ಮಲ್ಲಿಸೆಟ್ಟಿಯು ಹೌದು ಅದು ಲಿಂಗವೇ ಎಂದನು. ಹೋಗಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ಅದು ಲಿಂಗವಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಅನೇಕರು ಲಿಂಗ ಪೂಜಿಸಿ ಶಿವಪದ ಪಡೆದು ವೀರಶೈವರಲ್ಲಿ ಒಂದಾದರು. ಸಿದ್ಧರಾಮಗೆ ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆ, ಹಿರಿಯಕುಂಬರಗುಂಡ, ಘಟ್ಟಿವಾಳಯ್ಯ, ಧೂಪದ ಮಾಚಲೆ ಲಿಂಗಪೂಜೆಯಿಂದ ಶಿವಪದವಡೆದರು. 'ಬಸವ ಮೊದಲಾದಖಿಳ ಪ್ರಮಥರ ವಿಸರಲಿಂಗಾಂಗಾನುಭವ ಸಮರಸರು' (೭-೬) ಎಂದಿದ್ದಾನೆ. ವೇಶ್ಯಾಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಸಹ ಲಿಂಗಪೂಜಿಸಿ ಮುಕ್ತಿ ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ. ಕಮಳೆ ಎಂಬುವವಳು, ಮಧುರೆಯಗಣಿಕಾಸ್ತ್ರೀಯರು, 'ಗಣಿಕಾಲಲನೆಯರು ಗುರುಲಿಂಗ ಜಂಗಮದಲ್ಲಿ ಸುಭಕ್ತಿಯನೆಸಗಿ ಶಿವಕಾರುಣ್ಯ ನಡೆದವರು ಅಳವೇ ಪೊಗಳಲ್ಕೊರೆವೆ' (೭-೭೫) ಕುಚವನ್ನೆ ಲಿಂಗವೆಂದುದನ್ನು ನಂಬಿದ ಲಿಂಬಿ, ಬಸವಭಕ್ತೆ ಸೂರ್ಯನನ್ನೆ ತನ್ನ ಕುರುಳಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದಳಂತೆ (೭-೭೮) ನಾಟ್ಯಮಾಡಿ ಶಿವನ ಕುಣಿಸಿದ ಚಂಗ, ಶಿವನೊಡನೆ ಅವನ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿ ಅರಿದು ಭೋಗಿಸಿದ ಮಹಾದೇವಿ, ಸಡಿಲವಾದ ತುರುಬಿನ ಲಿಂಗಾದೇವಿ, ಹೆಣ್ಣುಗಳ ಮುಡಿರತ್ನ ಬಾಚಲೆ ಇವರನ್ನು ಒಂದೇ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ನಿತ್ಯಲಿಂಗಕೆ ನೀರೆರೆವ ಚಿಕ್ಕಲೆ, ಗಂಧವರ್ಪಿಸಿ ಶಿವನೊಲುಮೆ ಪಡೆದ ಮಾಚಲೆ, ರತ್ನದಕ್ಷತೆಯ ವೀಚಲೆ ಎ೭ ಲಂಪಿ ಗುಗ್ಗಲದ ಶಿವದೇವಿ ಕರ್ಪುರಯುಕ್ತ ವೀಳ್ಯದ ಗಂಗಾದೇವಿಯರ ಬಗ್ಗೆ ಕವಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಇನ್ನು ಗುರು ಲಿಂಗವಾದ ಮೇಲೆ ಜಂಗಮ. ಜಂಗಮರ ಬಗ್ಗೆ ಕವಿ ಮನಮುಟ್ಟುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಜಂಗಮವ ನೆನೆಯ್ಯಲತುರ್ಪದ, ಜಂಗಮವೇ ಶಿವಲಿಂಗ, ಜಂಗಮವೇ ಸಾಕ್ಷಾತ ಪಶುಪತಿ (೭-೮೪) ಒಬ್ಬ ಕಳ್ಳನು ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡಿ ಶಿರಚ್ಛೇದನದ ಶಿಕ್ಷೆಗೊಳಗಾಗಿದ್ದಾಗ ದೂರದಿಂದ ಜಂಗಮನಿಗೆ ನಮಿಸಿದರೆ ಪಾಪನಾಸ್ತಿ ಆದ ಕತೆ (೭-೮೫) ಮಧುರೆಯಲ್ಲಿ ಸೌಂದರ್ಯವತಿ ರತ್ನಾವಳಿ ಎಂಬುವವಳು ಇದ್ದಳು. ಆಕೆಯ ಸೌಭಾಗ್ಯ, ಸದ್ಗುಣ, ಭಕ್ತಿಗಳಲಿ ಸಮಾನರು ಯಾರೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯ ಸಿರಿತನ ಕಂಡ ನಾಲ್ವರು ಕಳ್ಳರು ಅದನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಯೋಚಿಸಿದರು. ಆಕೆ ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಜಂಗಮಾರ್ಚನೆಯಿಲ್ಲದೆ ಇರಲಾರಳು. ಸರಿ ನಾವೂ ಆ ವೇಷ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳೋಣ ಎಂದು ಹಾಗೆ ವೇಷಧರಿಸಿ ಆಕೆಯಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರು.

ಜಂಗಮರನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆಯೇ ಅವರನ್ನು ಸಂತೃಪ್ತಿ ಪಡಿಸಿದ ಆಕೆಯ 'ಯಾವ ಕಡೆಯಿಂದ ಬಂದಿರಿ ದೇವಾ' ಎಂದಳು. 'ಭೂ ಶಿವನಗರಿ ಕಾಳಹಸ್ತಿಯಿಂದ' ಎಂದರವರು. 'ಹಾಗಾದರೆ ಅಲ್ಲಿಯ ವಿಶೇಷತೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ನನ್ನನನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ' ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡಳು. ಆಗವರು ಅದರ ಮಹಾತ್ಮೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದರು.

ಬ್ರಹ್ಮನು ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು, ಅವರು ದೇವತೆಗಳ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಆಗ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಕೇಳಿದರು. ಯತಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನನ್ನು ದೇವತೆಗಳು ಕೇಳಲಾಗಿ ಅವರ ವಂಶ ನಿರ್ವಂಶ ಮಾಡಲು ಭ್ರೂಣ ಹತ್ಯೆ ಮಾಡಲು ತಿಳಿಸಿದನು. ಅವನ ಮಾತಿನಂತೆ ಆಗವನು ಭ್ರೂಣ ಹತ್ಯೆ

[illegible]

ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟನು. ಭ್ರೂಣ ಹತ್ಯೆ ಮಹಾಪಾಪವೆಂದಾಗ ಆ ಪಾಪವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲು ದೇವೇಂದ್ರನು ಕಾಳಹಸ್ತಿಗೆ ಹೋಗಿ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿ, ಪಾಪ ಕಳೆದುಕೊಂಡನು.

ಕವಿಪಲಕ್ಕೀರನೆಂಬುವವನು ಸಕಲ ವಿದ್ಯಾಪಾರಂಗತನು ಅವನು ಹೀನ ಕುಲಜನ (ದಲಿತರನ್ನು ಶರಣರ ಕಾಲದಿಂದ ಹಿರಿಯ ಕುಲಜರೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಅದರಂತೆ ಕವಿ ಸಹ ಪಲಕ್ಕೀರನನ್ನು ಹಿರಿಯ ಕುಲಜ ಎಂದೇ ಸಂಬೋಧಿಸಿದ್ದಾನೆ) ಎಂದು ಮಧುರೆಯಲಿ ಇತರ ಕವಿಗಳು ಪಂಡಿತರು ತಮ್ಮ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕೂಡಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ತನ್ನ ನೋವಿಗೆ ಶಂಭುವನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು. ಆಗ ಕಾಳಹಸ್ತೀಶ್ವರನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಇಂತಹ ಐಕ್ಯದಯಪಾಲಿಸಿದನು. ಕಣ್ಣಪ್ಪನಿಗೆ ಕಣ್ಣು ನೀಡಿದ ಕಾಳಹಸ್ತೀಶ್ವರನನ್ನು ಹೊಗಳಲು ನನ್ನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ವಿವರಿಸಿದ ಜಂಗಮ ವೇಷಧಾರಿಗಳು ಅವರು ಹೇಳಿದಾಗ ರತ್ನಾವಳಿಯು 'ನನ್ನನ್ನು ಸಲಹು' ಎಂದು ಅವರ ಪಾದಗಳಿಗೆರಗಿದಳು. ಆಗ ವೇಷಧಾರಿ ಜಂಗಮರು ನೀವು ಗಳಿಸಿದ ಧನ, ಕನಕ ಸಮೇತ ನಾವು ಹೇಳಿದ ತಾಣಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕೆಂದರು. ಸರಿ ಎಂದು ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಒಂದು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿಯ ಕೊಳದ ಹತ್ತಿರ ನಿಂತು ಮುಖ ತೊಳೆದುಕೊಂಡರು. ಆಕೆಯು ಲಿಂಗಪೂಜೆಗೆ ಕುಳಿತಳು. ಆಗ ಅವರು ತಮ್ಮ ನಿಜವೇಷ ದರಿಸಿ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರ ಹಿಡಿದು ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಬೆದರಿಸಿ ಸಂಪತ್ತು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದರು. ಆಗ ಆಕೆಯು ನನ್ನ ಸಂಪತ್ತು ಹೋಯಿತು, ಇವರ ನಂಬಿ ಕೆಟ್ಟೆವು ಎಂದು ಕೊರಗಲಿಲ್ಲ. ಅಯ್ಯೋ ಶಿವಶಿವ ಒಡೆಯರುಗಳು ಏನಾದರಯ್ಯ ಎಂದು ಕೊರಗುತ್ತ ಅವರು ಎಲ್ಲಿ ಹೋದರೆಂದು ಹುಡುಕುತ್ತಿದ್ದಳಂತೆ. ಆಗ ಶಿವನು ಅಯ್ಯೋ ಮುಗ್ಧರಿರಾ ಎಂದು ಮನುಷ್ಯ ವೇಷದವನಾಗಿ ಬಂದು ಅವರನ್ನು ಸಾಯಿಸಿ, ಮುದುಕನಾಗಿ ಇವರ ಹತ್ತಿರ ಬಂದಾಗ ಅಯ್ಯೋ ಶಿವಶಿವಾ ಎಷ್ಟು ದಣಿದೆಯಪ್ಪ. ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೇ ಎಂದು ಆಕೆ ಆತನನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಿ, ಸ್ತುತಿಸಿದಳು. ಆಗ ಆತನು ತನ್ನ ನಿಜರೂಪನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಕಾಳಹಸ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಐಕ್ಯ ಪದವಿಯನ್ನು ನೀಡಿದನು. (೭-೮೭) ಸಾವಿರ ಭೂಸುರರ ಕೊಂದ ವೇಶಿಯೊಬ್ಬಳು ಜಂಗಮನ ಜೊತೆ ಬೆರೆತ ಪಾಪ ನಾಸ್ತಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡದ್ದು (೭-೧೦೦) 'ಬಸವೇಶ ಮುಖ ಪ್ರಮಥಾಳಿಗಳು ಮಹೇಶರಡಿಗಳ ಭಜಿಸುವರು ಜಂಗಮವೇ ಘನವೆಂದು' ೧೦,೦೦೦ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಪಾರ್ವತಿ ಉಣಿಸಿದ್ದು, ಒಬ್ಬ ಜಂಗಮನಿಗೆ ಉಣಿಸುವುದ (೭-೧೦೦) ಸಮ ಎಂದುಕೊಂಡ ಪಾರ್ವತಿ, ಹೀಗೆ ೧,೯೬,೦೦೦ ಜಂಗಮರ ಪೂಜಿಸಿ ಕೀರ್ತಿವಂತನಾದ ದ್ವಿತಿಯಶಂಭು ಬಿರುದು ಪಡೆದ ಬಸಣ್ಣ, ಹೀಗೆ ಜಂಗಮದ ಬಗ್ಗೆ ಕತೆಗಳಿವೆ.

ಭಸ್ಮ, ರುದ್ರಾಕ್ಷಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾ, ಭಸ್ಮದ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಶಿವನ ಪಂಚಮುಖದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ವಿಭೂತಿಗಳ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಅವುಗಳ ಧಾರಣೆಯ ಫಲ, ಸ್ಥಳಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸಿ ವಿಭೂತಿ ಮಹಾತ್ಮೆಯನ್ನು ಕೇಳುವವರ ಪಾಪನಾಶವಾಗುವವು. ಅದು ಹಣೆಬರಹವನ್ನು ಅಳುಕಿಸುವುದು. ಪರಶಿವನ ಐದು ಮುಖದಿಂದ ಉದಿಸಿದೆ. ನೂರು ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಯು ಮಾಡಿದ ಪಾಪವನ್ನು ಅಳಿಸಿ ಹಾಕುತ್ತದೆ. ಶಿವನ ಪ್ರಥಮ ಮುಖದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕಲೆ ನಿವೃತ್ತಿಯಾಯಿತು. ಅದರಿಂದ ನಸುಗೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ಪುಣ್ಯಕೋಟಿ ಹುಟ್ಟಿ; ಅದು ಹಾಕಿದ ಸೆಗಣಿಯಿಂದ ವಿಭೂತಿ ತಯಾರಾಯಿತು. ಇದನ್ನು ಧರಿಸಿದರೆ ಐಶ್ವರ್ಯ

ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಶಿವನ ದ್ವಿತಿಯ ಮುಖದಿಂದ ಜಲ ಹುಟ್ಟಿತು. ಸುಭದ್ರೆಯಂಬ ಆಕಳು (ಕಾಮಧೇನುವಿನ ಮಗಳು) ಹುಟ್ಟಿ ಅದರ ಸೆಗಣಿಯಿಂದ ಆದ ಭಸ್ಮ ಧಾರಣೆಯಿಂದ ಕಾಲಕಾಲದ ಪಾಪನಾಶವು. ಹೊಳಪು, ಕಾಂತಿ ದೊರೆಯುವುದು. ಮತ್ತೊಂದು ಮುಖದಿಂದ ಬೆಂಕಿ ಹುಟ್ಟಿತು. ಅದರಿಂದ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ಕಾಮಧೇನು ಜನಿಸಿತು. ಇದರ ಭಸ್ಮದಿಂದ ವರನ ಕಲ್ಮಷವು ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ ಶಿವನ ನಾಲ್ಕನೇ ಮುಖದಿಂದ ವಾಯು ಹುಟ್ಟಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಬಿಳಿಯ ಗೋವು ಜನಿಸಿ ಅದರ ಭಸ್ಮವು ಉಪ್ಪಾದುದಾಗಿದ್ದು ಧರಿಸಿದವರ ಆಪತ್ತನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಳೆಯುವುದು. ಪರಶಿವನ ಐದನೇ ಮುಖದಿಂದ ಆಕಾಶವುಟ್ಟಿತು. ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ಆಕಳು ಹುಟ್ಟಿತು. ಅದರ ಭಸ್ಮದಿಂದ ರಕ್ಷಣೆ ದೊರೆಯುವುದು.

ಹೀಗೆ ಭಸ್ಮಗಳು ಹುಟ್ಟಿದವು. ಭಸ್ಮದಲ್ಲಿ ದೃಢ ಚಿತ್ತರಿಗೆ ಶಿವಪಾದವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ. ಸರ್ವಾಂಗಕ್ಕೆ ಧರಿಸಿದರೆ ರೋಗನಾಶ, ಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಭಸ್ಮ ಧಾರಣೆಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುವೆ ಎಂದನು ಮುನಿಯು ಎಂಟು ಸ್ಥಾನ, ಹದಿನಾರು ಸ್ಥಾನ, ಮುವ್ವತ್ತೆರಡು ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿದರೆ ಕಂಟಕಗಳು ಪರಿಹಾರವು ಪಂಚಋಷಿಗಳು ಪಂಚಭೂತಿಯನ್ನು ಧರಿಸಿ ಪರಮೇಶ್ವರನಿಂದ ಮೂರು ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಋಗ್ವೇದ ಸಾಕ್ಷಿಯು. ಪಾಪ ಮಾಡಿದವನು ಒಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಧರಿಸಿದರೆ ಬೆಳಕು ಕಂಡನು. ಶಿವ ಶಿವ ಎಂದು ನೀಲಶರೀರದವನು ಒಂದು ಅಣುವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಒಂದೇ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅವನ ಶರೀರ ಬಿಳಿಯ ಬಣ್ಣದ್ದಾಯಿತು. ಪ್ರಥಮ ಆಸ್ಯದಲಿ ಜನಿಸಿದ ಕಪಿಲ ವರ್ಣದ ವಿಭೂತಿಯನ್ನು 'ತಳೆಯಲೈಶ್ವರ್ಯವೀವುದು ಶಿವನ ತೋರುವುದು' (೮-೪) ಎಂದು ೫ ಪ್ರಕಾರದ ವಿಭೂತಿ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವುಗಳ ಫಲಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ (೮-೪)

ಗೌತಮನ ಹೆಂಡತಿ ಕಾಮೋನ್ಮತ್ತಳಾದಾಗ ದೇವತೆಗಳು ಬಂದರೂ ತಿಳಿಯದೇ ಸುರತದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಭಸ್ಮ ಸವರಿ ಎಚ್ಚರಿಸಿದ ಕತೆ, ವಶಿಷ್ಠರ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಜಯನಿಗೆ ನೂರು ಹೆಂಡಿರು ಅವರಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯ ಹೆಂಡತಿಯ ಮಗ ಕರುಣನು ಶುಚಿಸ್ಮಿತೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಸುಖವಾಗಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಮಲತಮ್ಮರು ಬಿಡದೆ ಕಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದ ರೋಷಿದ ಅವನು ದೇಶಾಂತರ ಹೊರಟನು. ಅಹೋಬಲ ಕ್ಷೇತ್ರ ದರ್ಶಿಸಿಕೊಂಡು ನರಸಿಂಹ ವಸತಿಗೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿಯ ದೇವರ ಮುಂದಿನ ನಿಂಬೆ ಹಣ್ಣನ್ನು ಮೀಸಲು ಎಂದು ತಿಳಿಯದೇ ಅದರ ವಾಸನೆ ನೋಡಿದನು. ಋಷಿಯೊಬ್ಬ ಅದನ್ನು ಕಂಡು ನೂರುವರ್ಷ ನೊಣವಾಗಿ ಬಾಳೆಂದು ಶಾಪ ನೀಡಿದನು. ಕರುಣ, ಶುಚಿಸ್ಮಿತೆ ನಡನಡುಗಿ ಹೋದರು. ಶಾಪ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ನೊಣವಾದನು. ಮುಂದೆ ಆ ನೊಣವನ್ನು ಕಾಯುತ್ತಾ ಶುಚಿಸ್ಮಿತೆ ತಿರುಗತೊಡಗಿದಳು. ದಾಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಇದು ತಿಳಿದು ನೊಣಕ್ಕೆ ಎಣ್ಣೆ ಹಾಕಿದಾಗ ಅದು ಸತ್ತೆ ಹೋಯಿತು. ಆರುಂಧತಿಗೆ ಆ ನೊಣವನ್ನು ತಂದು ತೋರಿಸಿ ತನ್ನ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡಳು. ಆಗ ಆರುಂಧತಿ ಭಸ್ಮವನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಿದಾಗ ಅದು ಎಚ್ಚರಗೊಂಡಿತು. ಆದರೆ ಪುನಃ ದಾಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿ ಸಾಯಿಸಿ ಹಾಕಿದರು. ಪುನಃ ಆರುಂಧತಿ ಹತ್ತಿರ ಬಂದು ತನ್ನ ಸಂಕಟ ಹೇಳಿಕೊಂಡಾಗ, ದಧೀಚಿ ಋಷಿಯ ಹತ್ತಿರ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದಳು. ಆಕೆಯ ಧಧೀಚಿಯನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಿದಳು.

ಸಂತುಷ್ಟನಾದ ಋಷಿಯು ಶಿವನ ಪಂಚಾಕ್ಷರಿಯನ್ನು ನೆನೆದು ವಿಭೂತಿ ಹಚ್ಚಿದರು. ನೂರು ವರ್ಷ ಇರಬೇಕಾದ ನೊಣದ ಜನ್ಮ ನಾಸ್ತಿಯಾಯಿತು. ಪುನಃ ಕರುಣನು ಜನ್ಮ ತಾಳಿ, ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯೊಂದಿಗೆ ಋಷಿಗೆ ಆರುಂಧತಿಗೆ ನಮಿಸಿ ಭಸ್ಮದ ಮಹಾತ್ಮೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾ ಬದುಕಿದನು. ನಾಯಿಗಿಂತ ಕೀಳು ಪ್ರಾಣಿಯೂ ಭಸ್ಮದಿಂದ ಮುಕ್ತಿ ಪಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯ. ಸತ್ತವನನ್ನು ಬೂದಿ ತುಳಿದದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಶಿವಲೋಕ ಸೇರಿದ. ಹೀಗೆ ಭಸ್ಮದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ ಹುಟ್ಟಿಗೆ ತ್ರಿಪುರದಹನದ ಕತೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ವಿಷ್ಣುವು ವಶಿಷ್ಠನನ್ನು ಕೇಳಲು ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ಹಿಂದೆ ಸೂತಮುನಿಯು ಸನಕಾದಿಗಳಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನೆ ಹೇಳುವೆ ಕೇಳು ಎಂದು ಹೇಳತೊಡಗಿದನು. ತಾರಕಾಸುರ ಎಂಬ ರಾಕ್ಷಸನ ಉಪಟಳ ಹೆಚ್ಚಾದಾಗ ಷಣ್ಮುಖನು ಅವನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದನು. ಅವನ ಮಕ್ಕಳು ತಾರಕಾಕ್ಷ, ವಿದ್ಯುನ್ಮಾಲಿ, ಕಮಲಾಕ್ಷ ಎಂಬುವವರು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಕುರಿತು, ಅಘೋರವಾದ ಒಂದೇ ಕಾಲಿನ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಬ್ರಹ್ಮ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಏನು ಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿದನು. ನಾವು ಯಾರಿಂದಲೂ ಸಾಯದೇ ಅಮರರಾಗಬೇಕೆಂದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮನು 'ಸಾವು ಸಹಜವಾದುದು. ಅದು ಬರಲೇಬೇಕು, ಅದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಯಾರಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಬೇರೆ ಕೇಳಿ' ಎಂದಾಗ ಶಕ್ತಿಯುತವಾದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ ಒಂದೊಂದು ಪುರನಿರ್ಮಾಣವಾಗಬೇಕು. ಬಂಗಾರ, ಬೆಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಉಕ್ಕಿನಿಂದ ಅವು ಅಭೇದ್ಯವಾಗಿರಬೇಕು. 'ಸಾವಿರ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸಾರೆ ಒಂದೆಡೆ ಸೇರಿದಾಗ, ದೇವರ ದೇವ ಒಂದೇ ಬಾಣದಿಂದ ಹೊಡೆದಾಗ ನಾವು ಸಾಯಬೇಕು' ಎಂದರು. ಬ್ರಹ್ಮನು ತಥಾಸ್ತು ಎಂದನು.

ಅವರು ದಿನದಿಂದ ದಿನಕ್ಕೆ ಪೂಜೆ, ಪುನಸ್ಕಾರಗಳಿಂದ ತೇಜಸ್ವಿಗಳಾಗತೊಡಗಿದರು. ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಇವರೇ ಸ್ವೀಕರಿಸತೊಡಗಿದರು. ವೇದಗಳೆಂಬ ಹಯಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿದರು. ನಿತ್ಯಕರ್ಮದಿಂದ ಸುಖವಾಗಿ ಮೆರೆಯತೊಡಗಿದರು. ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲ ಸೇರಿ ಅವರ ನಾಶಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮನ ಹತ್ತಿರ ಹೋದಾಗ ನಾನೇ ಅವರಿಗೆ ವರಕೊಟ್ಟವ, ಅವರನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಶಿವನನ್ನು ಕೇಳಿರಿ ಎಂದನು. ಶಿವನು ಅವರು ನಿಷ್ಠಾವಂತರು ಅವರನ್ನು ಸಾಯಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದೂ, ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಕಾಣಲು ತಿಳಿಸಿದನು. ಅದರಂತೆ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಕಂಡು ತಮ್ಮ ಸಮಸ್ಯೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡಾಗ ವಿಷ್ಣುವೂ ಸಹ ಅದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ತಿಳಿಸಿ ಒಬ್ಬ ಮಾಯಾವಿಯನ್ನು ಕಳಿಸಿ ಅವರನ್ನು, ತ್ರಿಪುರದ ಜನರನ್ನು ಧರ್ಮ ಭ್ರಷ್ಟರನ್ನಾಗಿಸಿದ.

ಆಗ ಶಿವನು ಭೂಮಿಯನ್ನೆ ರಥವನ್ನಾಗಿ, ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರರನ್ನೆ ಗಾಲಿಗಳಾಗಿಸಿ, ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನೆ ಸಾರಥಿಯಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ತ್ರಿಪುರಗಳನ್ನು ಒಂದೆಡೆ ಬರುವವರಗೆ ಮೇಲ್ಮುಖವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಆತನ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನೀರುಗಳು ಸೋರಿದವು. ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಅವು ಬಿದ್ದಾಗ ಮರಗಳಾಗಿ ಅವುಗಳಿಂದ ರುದ್ರಾಕ್ಷಿಗಳು ಹುಟ್ಟಿದವು. ಮುಂದೆ ತಾರಾಕ್ಷ, ನೀಲಾಕ್ಷ, ಕಮಲಾಕ್ಷರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ದೇವತೆಗಳ ಕಷ್ಟ ನಿವಾರಿಸಿ ತ್ರಿಪುರ ಸಂಹಾರಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಪಡೆದನು. ಅದರ ಮಹತ್ವ, ಅವರ ಧಾರಣೆಯಿಂದಾಗುವ ಲಾಭಗಳನ್ನು ಕತೆಗಳ ಮೂಲಕ ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ. 'ರುದ್ರಗಣ ಮೇಕಾದಶಾಸ್ಯದ ರುದ್ರನೇತ್ರವ ಧರಿಸಿಕಡೆಯ ರುದ್ರಲೋಕವಪ್ಪೆರುವಂ' (೬-೩.೯) ಎಂದು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ರುದ್ರಾಕ್ಷಿಯ ಮುಖಗಳು, ಅವುಗಳನ್ನು ದೇಹದ ಯಾವ ಯಾವ ಭಾಗದಲ್ಲಿ

ಧರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ, ಅದರಿಂದಾಗುವ ಫಲದ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಗಳಿವೆ. ರುದ್ರಾಕ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿ ಮುವ್ವತ್ತೆಂಟು ಪ್ರಕಾರ ಇರುತ್ತವೆ. ಶಿವನ ಸೂರ್ಯ ನೇತ್ರದಿಂದ ಕಪಿಲ ಬಣ್ಣದ ಹನ್ನೆರಡು, ಚಂದ್ರನೇತ್ರದಿಂದ ಬಿಳಿಯ ಬಣ್ಣದ ಹದಿನಾರು, ೩ ನೇ ಕಣ್ಣಾದ ಅಗ್ನಿ ನೇತ್ರದಿಂದ ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣದ ಹತ್ತು ರುದ್ರಾಕ್ಷಿಗಳು. ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟು ಮುವತ್ತೆಂಟು ರುದ್ರಾಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಕಂಡು ದೇವತೆಗಳು ಸ್ತುತಿಸಿದರು. ರುದ್ರಾಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವ, ಅವುಗಳ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಸವಿವರವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಒಂದು ಮುಖದ ರುದ್ರಾಕ್ಷಿಯನ್ನು ಶಿಖಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ, ಎರಡು, ಮೂರು ಮತ್ತು ಹನ್ನೆರಡು ಮುಖದ ರುದ್ರಾಕ್ಷಿಯನ್ನು ತಲೆಯಮೇಲೆ, ಹನ್ನೊಂದು ಮುಖದ ರುದ್ರಾಕ್ಷಿಯನ್ನು ನೆತ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಧರಿಸಬೇಕು. ಆರು ಮತ್ತು ಎಂಟು ಮುಖದ ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ ಸರವನ್ನು ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ನಾಲ್ಕು ಮುಖದ ರುದ್ರಾಕ್ಷಿಯನ್ನು ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಧರಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಒಂದೊಂದ ಕಡೆಗೆ ಧರಿಸಿದರೆ ಒಂದೊಂದು ಫಲವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಸೌಭಾಗ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿ, ಪರಶಿವನ ಅವತಾರಿ, ದುರ್ದೋಷ ನಿವಾರಣೆ, ಪಾಪನಾಶ, ಉನ್ನತ ಪದ ಹೀಗೆ ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ ಧಾರಣೆಯ ಫಲಗಳು ಇವೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಭಾರತಿಯ ಧರಿಸಿದೊಡೆ ಬುದ್ಧಿವಿಶಾರದರು, ಭೈರವಂ ಭುಜದೊಳ್ತಳೆಯೇ ಬಿಲವಾರಿ ಖಡ್ಗಸ್ತಂಭ ಮೋಹನ ಮಾರಗಾಕರ್ಷಾದಿ ವಶ್ಯಂತದಲಿ ಸಾಯುಜ್ಯಂ' (೮-೪೦) ಎಂದು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ 'ನರರೊಳಾವವನಾದೊಡೆಯು ಸಾಸಿರಮಣಿಯನ್ನೆಕಾಬ್ದವಾನಲು ಸರಸಿಜಾಸನ ಪಾದ' (೮-೪೨) ನರವಿಪುರದ ಗಣಿಕೆಯರ ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ ಪ್ರೇಮ ನಾಯಿ, ಕೋತಿ, ಕೋಳಿಗಳಿಗೂ ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ ಕಟ್ಟಿದ್ದರಂತೆ ಅವು ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ರಾಜರಾಗಿ ಬಾಳಿದರು.

ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಸುಕೇಶಿ ಮತ್ತು ಘುನಕರ್ಣರೆಂಬ ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು. ಸರಿಯಾಗಿ ವೇದಾಗಮಗಳ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿಸಿದ, ಹಿರಿಯನಿಗೆ ವಿವಾಹವನ್ನೂ ಮಾಡಿದ. ಕಿರಿಯನಿಗೆ ವಿವಾಹ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬರಷ್ಟರಲ್ಲಿ ತಂದೆ ಸತ್ತುಹೋದ. ಆದರೆ ತಮ್ಮನು ತನಗೆ ಆಸ್ತಿಬೇಕೆಂದು ಹಠತೊಟ್ಟನು. ನೆರೆಹೊರೆಯವರು ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ನಿನಗೆ ಲಗ್ನ ಮಾಡಲು ತಿಳಿಸುವೆವು ಎಂದರು. ಹಿರಿಯರು ಆದರೆ ಇದ್ಯಾವುದನ್ನೂ ಕೇಳದ ಅವನು ರಾಜನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಪಿರ್ಯಾದು ಸಲ್ಲಿಸಿ ನ್ಯಾಯ ಕೇಳಿದ. ಅವರಿಂದ ಹಣ ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳಲು ತಿಳಿಸಿದಾಗ ಪರರೊಡವೆ ಬೇಡ ಎಂದ ರಾಜನು. ಅದರೂ ತನಗೆ ಪಾಲು ಬೇಕೆಂದೂ, ಅಣ್ಣನಲ್ಲಿರುವ ಹಣದಲ್ಲಿಯೂ ಪಾಲು ಕೇಳಿದ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ರಾಜನು ಕೊಡಿಸಿದನು.

ಒಂದು ಲಕ್ಷದರ್ಧ ಧನ ಪಡೆದ ಅವನು ಹೊರಟನು. ಒಂದು ಊರಿಗೆ ಬಂದು, ಅಲ್ಲಿ ದುಷ್ಟರ ಸಂಗದಲ್ಲಿ ಮಾಂಸಭಕ್ಷಣೆ, ಕುಡಿತಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗಿ ಕಾಲಕಳೆದನು. ಹೀನ ಹೆಂಗಸಿನ ಜೊತೆ ಸೇರಿ ಸರ್ವವನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಕೂಡಿದ ಗೆಳೆಯರೆಲ್ಲ ದೂರ ಸರಿದು ಹೋದರು. ಚಿಗಿಯದ ಮಾಮರವನ್ನು ಕೋಗಿಲೆ, ಬತ್ತಿದ ಕೊಳವನ್ನು ಹಂಸ, ನಿರ್ಗಂಧ ಕುಸುಮಗಳನ್ನು ಅಳಿಸಂಕುಳ ಬಿಡುವಂತೆ ಬೆಲೆವೆಣ್ಣುಗಳು ಇವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟರು. ಧನವಿರುವ ತನಕ ನೆಂಟರು ಎಂದಂತೆ ಇವನ ಸ್ಥಿತಿ ಆಗಿತ್ತು. ತನ್ನ ದಡ್ಡತನ ನೆನೆದು ಊರು ಬಿಟ್ಟನು. ಅಡವಿಗೆ ಬಂದ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬೇಡರ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿಯ ಒಡೆಯನಿಗೆ ವಂದಿಸಿ ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡನು. ನಾನೂ ಚೋರತನ ಮಾಡುವೆ. ನನಗೆ ಕೇವಲ ಐದು ಜನರು ಸಾಕು ಎಂದು ಕೇಳಿ ಪಡೆದು. ಕತ್ತಲ ವೇಳೆಗೆ ತಮ್ಮ ಪುರದ, ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಹೊಕ್ಕನು. ಅಣ್ಣ, ಅಣ್ಣನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕೊಂದು ಅಲ್ಲಿದ್ದ

ಅಪಾರ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ತಂದು ಒಡೆಯನ ಮುಂದೆ ಇಳಿಸಿದನು. ಅವನು ಅವನಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಹಣ ನೀಡಿದ. ಅದರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವಳ ಜೊತೆಗಿದ್ದನು. ಆ ಹಣವೂ ತೀರಿ ಹೋಗಲು, ಪುನಃ ಅವರ ಸಹಕಾರ ಪಡೆದು ಹತ್ತೆಂಟು ಸಹಾಯಕರ ಜೊತೆಗೆ ಒಂದು ದಾರಿಯ ಬದಿಯ ಹಳ್ಳದಲ್ಲಿ ಕಾಯುತ್ತ ಕುಳಿತರು. ಹೊತ್ತು ಮುಳುಗುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಿರಿವಂತರ ಒಂದು ದಿಬ್ಬಣದ ಬಂಡಿಗಳು ಬಂದವು. ಧನ, ಕನಕ, ವಸ್ತು, ಒಡವೆಗಳು ತುಂಬಿದ್ದವು. ಈ ಕಳ್ಳರು ತಕ್ಷಣವೇ ಅವರ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು, ಮಕ್ಕಳು, ಮುದುಕರವರೆಗೆ ಒಬ್ಬರನ್ನೂ ಬಿಡದೆ ಗೇಣು ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಬಿಡದೇ ಸುಲಿದುಕೊಂಡರು. ಒಬ್ಬ ಹಿರಿಯನ ಹತ್ತಿರ ಬಂದು ರುದ್ರಾಕ್ಷಿಯಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಕಳ್ಳರು ಒಯ್ಯಬಾರದೆಂದು ಅದನ್ನು ಕಿತ್ತಿ ಬಾಯೊಳಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡನು. ಅದನ್ನು ಕಂಡ ಇವನು ಬಂಗಾರದಾಸೆಗೆ ಆ ಮುದುಕನನ್ನು ಕೊಂದು ಅವನ ಬಾಯೊಳಗಿನ ರುದ್ರಾಕ್ಷಿಯನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡನು. ಒಂದು ಹಾಳು ಗುಡಿಗೆ ಬಂದು ಮದ್ಯಪಾನ ಮಾಡಿ ಮದೋನ್ಮತ್ತರಾಗಿದ್ದಾಗ ಉಳಿದವರನ್ನು ವಂಚಿಸಿ ಅವರಿಂದ ದೂರವಾಗಿ ಒಂದು ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ಸೇರಿಕೊಂಡನು.

ಒಬ್ಬ ಮುದುಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಅದೇ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಟಿದ್ದನು. ತಕ್ಷಣವೇ ಹಾರಿ ಬಂದ ಅವನು ಆಮುದಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಕೊಂದು, ಅವನ ಮಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ತಂದು ಭೋಗಿಸಿದ. ಅವಳನ್ನು ತನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ವಯಸ್ಸಾಯಿತು. ಅವನನ್ನು ಎಳೆದೊಯ್ಯಲು ಯಮನಧೂತರು ಬಂದರು. ನರಕದ ಹಾದಿಗೆ ಇವನನ್ನು ನಡೆಸತೊಡಗಿದರು. ಆಗ ಶಿವನಾಳುಗಳು ಇದನ್ನು ಕಂಡು ಯಮನಾಳುಗಳಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಶಿವಪುರಿಗೆ ಒಯ್ಯುವಾಗ ಆಳುಗಳು ಬಂದು ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದರು. ಇವನಂತಹ ಪಾಪಿಗಳೇ ಇಲ್ಲ. ಅಣ್ಣ, ಅತ್ತಿಗೆ, ಹಿರಿಯರನ್ನು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಕೊಂದುದಲ್ಲದೆ, ಅಭಕ್ಷ್ಯಭೋಜ, ಅಪಾನಪೇಯ ಮಾಡಿದ ನೀಚನು ಎಂದು ಶಂಕರನ ಮುಂದೆ ಹೇಳಿದಾಗ ಶಂಕರನು 'ಎಲೈ ಮಂದ ಭಾಗ್ಯನೆ ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ ಧರಿಸಿಕೊಂಡವನಿಗೆ ಪಾಪವುಂಟೆ'? ಎಂದನು ನಗುತ್ತ. ಆಗ ಯಮಧೂತರು, ತ್ರಾಹಿ ತ್ರಾಹಿ ರಕ್ಷಿಸೆಂದು ತಮ್ಮ ತಪ್ಪಿಗೆ ಅಡ್ಡಬಿದ್ದರು.

ಮೀನಳೊಳಾಬ್ಬ ಎಂಬುದು ನಗರ. ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದುದು ಕಾಂಚೀಪುರ. ಅಲ್ಲಿ ಶಿವನ ಮಹಿಮೆ ಹೇಳುವ ಪುರಾಣನಡೆದಿದ್ದು, ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಬ್ಬ ಸವಿಂಗನೆಂಬ ವಿಪ್ರನು ಮದೋನ್ಮತ್ತನಾಗಿ ಶಿವನನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದನು. ಪರಶಿವನನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದರೆ ನೂರು ಜನ್ಮದಲಿ ನಾಯಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂಬುದನರಿಯದ ಹಾರವನು ಸತ್ತುನಾಯಾಗಿ ಜನಿಸಿದನು. ಈ ನಾಯಿಯು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಹೇಸಿಗೆ ಮಾಂಸ ತಿನ್ನುತ್ತಾ, ಮಸಣದಲಿ ವಾಸಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಒಬ್ಬ ಪಂಡಿತನು ಪಿತೃಶ್ರಾದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನು. ಆ ನಾಯಿ ತನ್ನ ಮರಿಯೊಂದಿಗೆ ಆ ಬಲಿಗೊಳಗೆ ಬಾಯಿ ಹಾಕಿದಾಗ ಆ ಹಾರುವನಿಗೆ ಸಿಟ್ಟುಬಂದಿತು. ಒಂದು ಕಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದ ಅದರ ತಲೆಗೆ ಹೊಡೆದು ಬಿಟ್ಟನು. ಆಗ ಆನಾಯಿ ಸತ್ತೇ ಹೋಯಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಮರಿನಾಯಿ ಇತ್ತು. ಈಗ ಅದು ಪರದೇಶಿ ಆಗಿ ಬೀದಿ ಬೀದಿ ತಿರುಗುತ್ತ ಮನೆ ಮನೆ ಹೋಗುವುದನ್ನು ಕಲಿತಿತು. ಆಗ ಒಬ್ಬರ ಮನೆಗೆ ಹೋದಾಗ ಅದರ ಎರಡೂ ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಬಿಟ್ಟರು. ಸತ್ತಿಗೆ ಹೊಡೆದರೂ ಸಾಯಲಿಲ್ಲ.

ಅದರ ತಲೆ ಹೊಡೆದು ರಕ್ತ ಸೋರುತ್ತಿತ್ತು, ಕೀವಾಗಿ ಬಾಲುಳಗಳು ಬಿದ್ದವು. ಕೂಳಿಲ್ಲದೆ ಶಕ್ತಿಗುಂದಿ, ನಡೆಯಲಾರದ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂತು. ಆಗ ಅದು ಅಡವಿ ಸೇರಿತು. ಅಲ್ಲಿನ ಬೇಡನೊಬ್ಬ ಇದನ್ನು ಕಂಡು ಅಯ್ಯೋ ಎಂದು ಮರುಗಿ ತನಗೆ ಒಂದು ನಾಯಿಯಾದರೂ ಇರಲಿ ಎಂದು ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಒಯ್ದು ಗಾಯಕ್ಕೆ ಔಷಧ ಹಾಕಿ ವಾಸಿ ಮಾಡಿದನು. ಬೇಟೆಗೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗತೊಡಗಿದ. ಒಂದು ದಿನ ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ ಗಿಡದ ಕೆಳಗೆ ರುದ್ರಾಕ್ಷಿಗಳು ಸಿಕ್ಕಾಗ ಅವು ಏನೆಂದು ತಿಳಿಯದ ಅವನು ಅವುಗಳನ್ನು ಪೋಣಿಸಿ ಸರಮಾಡಿ ತನ್ನ ನಾಯಿ ಚಂದ ಕಾಣಲಿ ಎಂದು ಅದಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿದನು.

ಅದನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡರೆ ನೂರು ಜನ್ಮದ ಪಾಪ ಹರಿಯುವುದು. ಸಂಪತ್ತು ದೊರೆಯುವುದು ನಾಯಿಯು ಹೀಗೆಯೇ ದಿನಗಳೆಯುತ್ತಿರಲು ಒಂದು ದಿನ ಕಾಡು ಹಂದಿಯೊಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಯಿತು. ಅದನ್ನು ಕಂಡು ನಾಯಿ ಘೀಳಿಟ್ಟಿತು. ಆದರೆ ಹಂದಿಗೆ ಆಶಬ್ದವೇ ಕೇಳಲಿಲ್ಲ ಎಂಬಂತೆ ಅದರ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಸಾಯಿಸಿತು. ಯಮಧೂತರು ಬಂದು ಆ ಕಿರಾತನನ್ನು, ನಾಯಿಯನ್ನು ಒಯ್ದರು, ಶಿವಧೂತರು ಬಂದು ಅವರಿಂದ, ಅವರನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ, ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ ಮುಟ್ಟಿದವರಿಗೆ, ಧರಿಸಿಕೊಂಡವರಿಗೆಲ್ಲಿಯ ನರಕ ಎಂದು ಶಿವನಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದಾಗ ನಾಯಿಗೆ, ಬೇಡನಿಗೆ ಶಿವನು ಗಣಪದವನ್ನಿತ್ತನು.

ಪಂಚಾಕ್ಷರ ಪದಮಹತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ ಕವಿ. 'ಉತ್ತಮಾಧಮರಾಗೆ ಧರೆಯಲಿ, ಸುರೋತ್ತಮಾಂತ್ಯಜರಾಗಲೀದಯ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕನಿಷ್ಠ ಕರ್ತೃ, ಭೃತ್ಯರು, ವ್ಯಭಿಚಾರಿ ಗರತಿಯರೇ ಆಗಲಿ ಶಿವನ ನೆನೆದರೆ ಪಾಪನಾಶವು' (೪-೪) ಮಧುರೆಯ ಅರಸ ಕಾಶೀರಾಜನ ಮಗಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿದ್ದನು. ಒಂದು ಸಾರೆ ಮೋಹಿತನಾಗಿ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡನು. ಆಕೆ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಸುಶೀಲೆಯಾದವಳು ವ್ರತದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಸಂಗ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಬಿಡು ಎಂದರೆ ಅವನು ಪುನಃ ಅವಳನ್ನು ಬರಸೆಳೆದು 'ನೀನು ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಅಲ್ಲವೆ' ಎಂದು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡ. ಆದರೆ ಅವಳ ಶರೀರ ಕಾದ ಬೆಂಕಿಯಂತಾಗಿತ್ತು. ಆಗ ಅವನು ಆಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು; ಹೀಗಿರಲು ಕಾರಣ ಕೇಳಿದಾಗ 'ನಾನು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ದೂರ್ವಾಸ ಮಹರ್ಷಿಯು ಬೋಧಿಸಿದ ಪಂಚಾಕ್ಷರಿ ಮಂತ್ರದ ಬಲವದು. ಯಾರೇ ಮಂತ್ರ ವಿರಹಿತರು ನಿನ್ನ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಹಿಡಿದರೆ ಹೀಗೇ ಆಗುತ್ತದೆ ಎಂದಿದ್ದರು' ಎಂದಳು. 'ದಯವಿಟ್ಟು ನನಗೂ ಹೇಳು' ಎಂದನು ಪತಿ. ಅದಕ್ಕೆ ಅವಳು 'ಸತಿಗುರುವಾಗಬಾರದು'. ಹೋಗೋಣ ನಡಿಯೆಂದು ಗಾರ್ಗ್ಯ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಹತ್ತಿರ ಬಂದಾಗ ಆತ ಕಾಳಿಂದಿ ನದೀ ತೀರಕ್ಕೆ ಕರೆತಂದನು. ಆತನನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಿ ಬಲಗಿವಿಯನ್ನು ಪಂಚಾಕ್ಷರಿ ಮಂತ್ರ ದೀಕ್ಷೆ ಕೊಟ್ಟಾಗ; ಅವನು ಮಾಡಿದ ಪಾಪದ ಸಮೂಹದ ಉರಿಯಿಂದ ಪ್ರಾಣ ಕಳಕೊಂಡ, ಕಾಗೆಗಳ ಸಮೂಹವು ರಾಸಿರಾಸಿಯಾಗಿ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಬಿದ್ದವು. ಅದನ್ನು ಕಂಡ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಚಕಿತನಾದ. ದೊರೆಯು ಪಂಚಾಕ್ಷರಿ ಪದವ ನುಡಿಯುತ್ತಾ ಹೆಂಡತಿಯೊಂದಿಗೆ ಕಾಲ ಕಳೆದನು.

ಒಂದು ಸಾರೆ ಸಾನಂದ ಗಣನಾಥನು ಯಮಪುರಿಗೆ ಬಂದನು. ಯಮಧರ್ಮನೇ ಮೊದಲಾದವರು ಆದರಾಥ್ಯದಿಂದ ಉಪಚರಿಸಿದರು. ಆಗ ಮುನಿಯ ನಾನು ನಿನ್ನ ನರಕಾಳಿ ನೋಡಬೇಕೆಂದ. 'ಬೇಡ ಅದು ನಿಮ್ಮಂತವರು ಹೋಗುವ ಸ್ಥಳವಲ್ಲ' ಎಂದರೂ ಕೇಳದೇ ನೋಡಲು ಹೋದ. ಅಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ

[illegible]

ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕಂಡನು. ಎರಡು ಕಂಗಳಲಿ ಸೂಜಿ ಜಡಿಯುವ ಕಾದ ಸೀಸ ಸುರಿಯುವ, ಕಬ್ಬಿಣದ ಹಾರೆಗಳಿಂದ ಸೀಳುವ, ಕುಠಾರಗಳಿಂದ ತುಂಡು ತುಂಡಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸಿವ ದೃಶ್ಯ ಕಂಡು ಮನಕರಗಿತು. ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಪಾಪ ಮಾಡಿದವರು, ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸುವುದನ್ನು ಕಂಡನು. ಗುರುವನ್ನು ನರನೆಂದವರು, ಬಿನುಗುದೈವಗಳ ಪೂಜಿಸಿದವರು, ಗೋಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿದವರು, ಸ್ತ್ರೀ, ಭ್ರೂಣ ಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿದವರು, ಅನ್ನದಾನ, ದಾನ, ಅರವಟಿಗೆ, ಭಾವಿ, ಕೆರೆ, ನೆರಳವೃಕ್ಷಗಳ ನಾಶಗೊಳಿಸಿದವರು. ಸಂಬಂಧಿಗಳ ಪತ್ನಿಯರ ಸಂಗ, ಪರಪತ್ನಿಯರ ಸಂಗ, ಅತ್ತೆ, ಅತ್ತಿಗೆ, ಜನನಿ, ಅಕ್ಕ, ತಂಗಿ, ನಾದಿನಿಯರು, ನೆರೆದವರ, ಪಾತಿವ್ರತೆಯರ ಸಂಭೋಗಿಸಿದವರ ವಿವಿಧ ತಪ್ಪುಗಳ ಮಾಡಿದವರ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಸಾನಂದ ಗಣನಾಥ ನೋಡಿದನು.

ಮನಕರಗಿ ಆತ ಪಂಚಾಕ್ಷರಿಯ ನುಡಿಯನ್ನು ನುಡಿದಾಗ ಯಮ ಭಯಪಟ್ಟನು. ಆ ಮಂತ್ರಕೇಳಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದವರೆಲ್ಲ ಮುಕ್ತರಾದರು. ಶಿವನಾಮವನ್ನು ನುಡಿಯುತ್ತಾ ಹೊರಬಂದರು. ಆಗ ಮುನಿಯು ಪಾದಕ್ಕೆ ಎರಗಿದರು. ಸಾನಂದ ಗಣನಾಥನ ನರಕದರ್ಶನ, ಪಂಚಾಕ್ಷರಿ ಮಂತ್ರದ ಮಹಿಮೆ ಅಲ್ಲಿಯ ನರಕದ ಚಿತ್ರಣ ಕಂಡು ಮರುಗಿದನು. 'ಕಾಲಕಂಚುಕಿದೊಡಿಸಿ ಜರಿಗಳ ವ್ಯಾಲವರಿ ಚೇಳ್ಗುಳ ಪುಗಿಸಿ ಹಿಗ್ಗಾಲೆಸಗಿ ಪೆಣ್ಣುಗಳ ಕೊಲಿಸುವುದು' (೯-೧೩) ಅರಗು ಕಿವಿಯೊಳು ಕಾಸಿ ಹಾಕುವ, ಆನೆಯಿಂದ ತುಳಿಯಿಸುವ, ಶೂಲವೇರಿಸುವ, ಕೆಂಡಗುಳಿಯೊಳ್ಕಾದ ಲೋಹದ ಗುಂಡುಗಳ ಮೇಲೆ ನೂಕಿಸುವ, ಶುನಿಮಲವ ಬಾಯೊಳಗಿಡುವ, ನಾಲಿಗೆಯ ಪಾವಣಿಸಿ ವಿಷವುಬ್ಬಾಳಿಸುವ ಇಂತಹ ಅನೇಕ ಶಿಕ್ಷೆಗಳ ವಿವರಗಳು ಹಿಡಿಕಿರಿದಿವೆ 'ಜೀವರ ಅನಂತ ಬಾಧೆಯ ಕಂಡು ಮುನಿದಯವಾಂತು ಜವದಿಂದಭವನೈದಕ್ಕರವ ನುಚ್ಚರಿಸಿದನು' (೯-೩೩) ಅದರ ಮಹಿಮೆ ಅಪಾರವೆಂದು ಹೇಳುವ ಕವಿಯು ಲಪಂಚಾಕ್ಷರಿ ಶಬ್ದವು ಕೇಳುತ್ತಲೆ 'ಗರುಡ ಶಬ್ದಕ್ಕಹಿನಿಕರ ಮೈಗರೆದವೋಲ್ಕಿವ ಮಂತ್ರಮುಚ್ಚರಿಪರ ನಿರದೆ ಬಾಧಿಸುವದುರ್ಮಿಗ ನಿಕರವು ಅಡಗಿದವು' (೯-೩೪) ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ತನ್ನ ಜೀವಮಾನ ಪರಿಯಂತ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನೇ ಮಾಡಿದವನು. ಸಾಯುವಾಗ ಅಹರ, ಪ್ರಹರ ಎಂದು ಬಳಸಿದ್ದುಕ್ಕೆ ಶಿವಲೋಕ ಸೇರಿದ (೯-೩೯) ಚೋಳದೇಶದ ಅರಸನ ಮಂತ್ರಿಯು ಒಂದು ದಿನ ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ಭಾಗ್ಯವಧುವಿನ ಅಳುವನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ಯಾಕೆಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ಆನೆ, ಕುದುರೆ, ಹಾವುಗಳಿಂದ ರಾಜನಿಗೆ ಕೇಡು ಎಂದಾಗ ಜೋಕೆಯಿಂದ ಮಂತ್ರಿಯು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಒಂದು ದಿನ ವಿಧಿಯ ಕರಿ ಕುದುರೆಯನ್ನು ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಮಾರಿತು. ಆಗ ರಾಜ ಹತ್ತಲಿಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಮಂತ್ರಿ ಹತ್ತಬೇಡವೆಂದು ತಡೆದು ಜಾಣನೊಬ್ಬನನ್ನು ಹತ್ತಿಸಿದ ಅದು ಮಾಯೆಯಿಂದ ಹೋಯಿತು.

ವಿಷಭಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ರಾಜನಮುಂದೆ ತಂದಿಟ್ಟಾಗ ರಾಜ ಇನ್ನೇನು ತಿನ್ನಬೇಕೆನ್ನುವಾಗ ಅದನ್ನು ಕಂಡ ನಾಯಿಯೊಂದು ಅದನ್ನು ಸೆಳಕೊಂಡು ತಾನು ತಿಂದು ಸತ್ತಿತು. ಮತ್ತೊಂದು ದಿನ ರಾಜನು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯೊಂದಿಗೆ ಮಲಗಿದ್ದಾಗ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಹಾವು ಜಂತಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜನೆಡೆಗೆ ಬರುವುದನ್ನು ಮಂತ್ರಿ ಕಂಡನು. ಅದನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಹಾಕಿದನು. ಆದರೆ ಆ ಹಾವು ವಿಷ ಕಾರುತ್ತ ಬಿದ್ದು ಸತ್ತಿತು. ಅದರ ವಿಷವು ರಾಣಿಯ ಕುಚದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಮಂತ್ರಿಗೆ ಈ ವಿಷಯ ತಿಳಿದು ಅಯ್ಯೋ ಏನೋ ಅನಾಹುತ ಕಾದಿದೆ

ಎಂದು ತಾನೇ ಮಗುವಿನಂತೆ ಆಕೆಯು ಕುಚಕ್ಕೆ ಬಾಯಿ ಹಾಕುವುದಕ್ಕೆ ರಾಣಿಗೆ ಎಚ್ಚರವಾಗಿ ಕೈಹಿಡಿದಳು. ಅರಸ ಎದ್ದನು. ಅಬ್ಬಾ ಎಂಥಾ ಘಾತಕನಿವನು ಎಂದು ನಾಲ್ವರು ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಕರೆಸಿ ಇವನ ಶಿರಚ್ಛೇದನ ಮಾಡಿರೆಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದರು. ಆದರೆ ತಿಳಿದವರು ಇವನು ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಮಂತ್ರಿ, ನಿನಗೆ ಬಂದ ಕಂಟಕಗಳು ದೂರ ಸರಿಸಿದವನು. ಮರು ವಿಚಾರಿಸಿರಿ ಎಂದರು. ಒಂದು ಕತೆ ಹೇಳುತ್ತೇವೆ. ಕೇಳಿರೆಲೆ ರಾಯ ಎಂದರು.

ಒಂದು ಗಿಳಿಯು ಒಂದು ಹಣ್ಣನ್ನು ತಂದು ಋಷಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿತು. ಆ ಹಣ್ಣು ತಿಂದವರು ತಕ್ಷಣ ಹರೆಯದವರಾಗುವ ಶಕ್ತಿವಂತ ಹಣ್ಣದು. ಆದರೆ ಯತಿವರ ಅದನ್ನು ತಿನ್ನದೇ ಅರಸನಿಗೆ ನೀಡಿದನು. ಅರಸವಾದರೋ ಬಹಳಷ್ಟು ಜನರು ಆ ಹಣ್ಣನ್ನು ತಿನ್ನಲಿ ಎಂದು ಅದನ್ನು ನೆಡಿಸಿದ. ಮುಂದೆ ಅದು ಸಾಕಷ್ಟು ಹಣ್ಣನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿತು. ಒಂದು ಹಣ್ಣಿನ ಮೇಲೆ ಹಾವಿನ ವಿಷ ಬಿದ್ದು ಅದರಲ್ಲಿ ಅದು ಬೆರೆತು ಹೋಗಿತ್ತು. ತಿಳಿಯದೇ ರಾಜ ಅದೇ ಹಣ್ಣನ್ನು ಮೊದಲಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಜಂಗಮನಿಗೆ ನೀಡಿದ. ತಿಂದ ತಕ್ಷಣ ಆ ಜಂಗಮ ಸತ್ತು ಹೋದನು. ಆಗ ರಾಜನು ತತ್‌ಕ್ಷಣ ಆ ಮುನಿಯನ್ನು ಕರೆಸಿ ಅವನು ಮಾಡಿದ ತಪ್ಪಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗಿ ಸನ್ಯಾಸಿಯನ್ನು ಕೊಂದನು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬೇಸರವಾದ ಮುದುಕನೊಬ್ಬ; ಈ ಹಣ್ಣು ತಿಂದರೆ ಸಾಯುವರೆಂದು ತಿಳಿದು ತಕ್ಷಣ ಬಂದು ತಿಂದು ಬಿಟ್ಟನು. ಆ ಕ್ಷಣವೇ ಅವನು ನವ ಯುವಕನಂತಾದನು. ಅರಸನೇ ಮೊದಲಾಗಿ ಅನೇಕರು ತಿಂದು ಮತ್ತೆ ನವಯುವಕರಾದರು. ಆ ಮುನಿ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಾಣತೆತ್ತನು. ಒಂದು ಗಿಡುಗ ತನ್ನ ಯಜಮಾನನ್ನು ಅಪಾರವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದು ಹಾವು ಆತನು ಕುಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಇಟ್ಟಿದ್ದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿತು. ಬೇಡ ಆ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿಯಹೋದಾಗ ಚೆಲ್ಲಿತು. ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಆ ಗಿಡಗವನ್ನು ಸಾಯಿಸಿದ ನಂತರ ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಹಾವಿದೆ ತನ್ನ ತಪ್ಪಿಗೆ ಮರುಗಿದ. ಆದರೇನು ಮಿಂಚಿ ಹೋದ ಮಾತಿಗೆ ಚಿಂತಿಸಿ ಫಲವಿಲ್ಲ (೯-೪೮) ಮಗುವನ್ನು ಕಾಯಲು ಮುಂಗುಲಿಗೆ ಹಚ್ಚಿ ನೀರಿಗೆ ಹೋದಳು ನಾರಿ. ಮರಳಿ ಬರುವಾಗ ಮುಂಗಲಿ ಬಾಯೆಲ್ಲ ರಕ್ತಮಾಂಸ, ತನ್ನ ಮಗುವನ್ನು ಸಾಯಿಸಿದೆ ಎಂದು ತಲೆಯ ಮೇಲಿನ ಕೊಡವನ್ನು ಅದರ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿ ಸಾಯಿಸಿ ಒಳಬಂದು ನೋಡುತ್ತಾಳೆ. ಹಾವು ಸತ್ತಿತ್ತು, ಕೂಸು ನಗುತ್ತಿತ್ತು ತನ್ನ ಅಚಾತುರ್ಯಕ್ಕೆ ಚಿಂತಿಸಿದಳು ಫಲವೇನು? (೯-೪೯)

ಪಂಚಾಕ್ಷರಿ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಮೂರ್ಖರಾಜನ ಕೈಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡ ಮಂತ್ರಿಯ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ನೀಚ ಎಂದೂ ಬದಲಾಗದವನು 'ಪಲುಗಳಕ ಕ್ಷಯರೋಗಿ, ಕುಜನಗ್ಗಳ ಶುಷಂಡನು ಮಾನಹೀನನು ಸಲೆಕುರುಡ ಕುಂಟನು, ದಶನ ವಿಷಧಾರಿ, ತಲೆಹೋಕರು ತಮ್ಮ ಹೀನವನರಿಯರು' (೯-೫೧) ಚೋಳ ದೇಶದ ಶಿವಭಕ್ತನು ನಮಃ ಶಿವಾಯವನ್ನು ತಮ್ಮ ಜೀವನದ ಉಸಿರನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ನಮಶಿವಾಯ ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನೇ ಪಡೆದನು ಎಂದು ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಿದನು.

ಪಂಚಾಕ್ಷರಿ ಆದ ಮೇಲೆ ಪಾದೋದಕ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಪಾದತೀರ್ಥದ ಮಹಿಮೆಗೇಳೈ ಶಿವಪಾದ ಜಲವನದ ಮಾಧವೇಂದ್ರಾಮರರು ಯತಿಗಳು ತಳೆದುದ (೯-೫೬) ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಭಗೀರಥನು ಶಿವನ ಪಾದ ತೊಳೆದು ಬಂದ ಗಂಗೆಯಿಂದ ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರನ್ನು ಬದುಕಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಪಾದೋದಕದ ಮಹಿಮೆ ಹೇಳುವೆ ಕೇಳು ಎಂದು ಭಗೀರತನ ಕಥೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು. ಹಿಂದೆ ಸಗರನೆಂಬುವವನಿಗೆ ೬೦ ಸಾವಿರ ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಅಜಗರನೆಂಬುವವನು ದುಷ್ಟನಾಗಿ ಪ್ರಜಾಪೀಡಕವಾಗಿದ್ದನು. ಕಪಿಲ ಮುನಿಯನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಲು ಹೋದಾಗ ಅವನು ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ನೋಡಲು ಆ ಅರವತ್ತು ಸಾವಿರ ಮಕ್ಕಳು ಸುಟ್ಟು ಭಸ್ಮವಾದರು. ಮುಂದೆ ಭಗೀರಥನು ಶಿವನನ್ನು ಕುರಿತು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದನು. ಶಿವಮೆಚ್ಚಿ ಏನು ಬೇಡುವೆ ಬೇಡು ಎಂದಾಗ ತನ್ನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ತಲೆಮಾರಿನಿಂದ ಆದ ದೋಷಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ ಗಂಗೆಯ ಉದಕ ಕಳಿಸಿ ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಬೇಡಿದಾಗ ಶಿವನು ತಥಾಸ್ತು ಎಂದು ಗಂಗೆಯನ್ನು ಕಳಿಸಿದ. ಆಕೆಯು ಮೃಡನ ಮೈದೊಳೆಯುತ್ತ ಇಳಿದು ಬಂದಳು. ಶಿವಪಾದೋದಕವೆಂದ ಕುಡಿದು ಪಾವನವಾದರು. ಭಗೀರಥನು ಆಕೆಯನ್ನು ಕುಡಿದುಬಿಟ್ಟನು. ಕೊನೆಗೆ ಅವನನ್ನು ಬೇಡಲು ಅವನು ಬಿಟ್ಟನು. ಅದಕ್ಕೆ ಆಕೆ ಭಾಗೀರಥಿ ಎನಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಮುಂದೆ ಆ ನೀರು ಇವರ ಮೇಲೆ ಹರಿಯಲು ಅವರು ಪಾವನರಾದರು. (೯-೫೬ ರಿಂದ ೬೦) ಅಹಲ್ಯೆಯ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಮರುಳಾದ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಕುಷ್ಠರೋಗ ಬರುತ್ತದೆ. ಶಿವಪಾದೋದಕದಿಂದ ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. 'ಶಿವಪಾದತೀರ್ಥಕ್ಕೆ ಎಣೆಯ ಜಂಗಮ ಪಾದ ತೀರ್ಥವು' (೯-೬೨) ಮತ್ತೊಂದು ಸತ್ಕಥೆಯ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಕೇಳು ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು. ಒಂದು ಚಳಿಗಾಲದ ಮುಂಜಾನೆ ಜಂಗಮನೋರ್ವನು ದಾರಿ ಹಿಡಿದು ಬರುವಾಗ ಹುಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಮಂಜು ಕವಿದಿತ್ತು. ಆ ನೀರ ಹನಿಗಳ ಜಂಗಮನ ಪಾದಕ್ಕೆ ತಾಕಿದ್ದವು. ಒಂದು ಹಾವು ಆ ಮಂಜುಹನಿಯನ್ನೆ ಕುಡಿಯಿತು. ಆ ಹಾವು ಒಬ್ಬ ಕಳ್ಳನನ್ನು ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿ ಕಚ್ಚಲು ಅವನು ಮಡಿದ. ಅವನು ಶಿವಸಾಯುಜ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದನು. ಮನುರಾಜೇಂದ್ರ ಪಾಂಡ್ಯರು ಕುದುರೆಗಳ ಖರೀದಿಗಾಗಿ ಅಪಾರ ಧನವನ್ನು ಚೊಕ್ಕಾನಯನಾರರಿಗೆ ನೀಡಿದರು. ಆದರೆ ಅವನು ಆ ಹಣವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಜಂಗಮಾರ್ಚನೆಗಾಗಿ ವ್ಯಯಿಸಿದನು. ರಾತ್ರಿ ನರಿಗಳ ಹಿಡಿದು ತಂದು ಜಂಗಮ ಪಾದೋದಕವನ್ನು ಅನ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಿಂಪಡಿಸಲು ಅವು ಕುದುರೆಗಳಾದವು. ಅವನ್ನು ರಾಜನಿಗೆ ನೀಡಿದನು. (೯-೬೩) ಕತೆ ಮನುಚೋಳನ ಹತ್ತಿರದ ಚೊಕ್ಕನೈನಾರ ನರಿಗಳಿಗೆ ಜಂಗಮ ಪಾದೋದಕ ಸಿಂಪಡಿಸಿ ಕುದುರೆಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು (೯-೬೪) ಎಂಬ ಅನೇಕ ಕತೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಪಾದೋದಕವು ಪಾಪನಾಶಕ. ಅದರಲ್ಲಿ ಜಂಗಮ ಪಾದೋದಕವೆಂದರೆ ಶಿವ ಪಾದೋದಕಕ್ಕೆ ಸಮ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಪ್ರಸಾದ ಮಹಾತ್ಮೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ದೂರ್ವಾಸ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರಸಾದವು ಕೃಷ್ಣನ ಶರೀರ ವಜ್ರಶರೀರ ಮಾಡಿದ್ದು, ಕಾಲಿಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳದೇ ಹೋಗಿದ್ದಕ್ಕೆ ಪಾದಕ್ಕೆ ಬಾಣತಗುಲಿ ಪ್ರಾಣ ಹೋಗಿದ್ದು (೯-೬೯) ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಶಿವಪ್ರಸಾದ ಮಹತ್ವಮಂ ಕೇಳವನಿವರ ಶಿವಗಂದು ಭೋಜ್ಯವು ವಿವಿಧಗಂಧಂ ಕುಸುಮ, ದಿವ್ಯಾಂಬರ ಸಕಲಭೋಗಂ ಎ೯೬೬ವಿ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ.

ಕೋಟಿಯಾಗದ ಫಲವು, ಮೇಣ್ಬದಿ

ಕೋಟಿಯುಪವಾಸದ ಫಲವು ಶತ

ಕೋಟಿ ದಾನದಾ ಫಲವು ಶಿವಶೇಷಾನ್ನದೊಂದಗುಳ|| (೯-೬೮) ಎಂದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅಂದಿನ ಕಾಲದ ಪ್ರಸಾದ ಮಹಿಮೆಯು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಸಾರೆ 'ಒಬ್ಬ ಜಂಗಮ ನವಿದಂಡೆಯ

ಮೇಲೆ ಉಣ್ಣುವಾಗ ಒಂದಗಳು ಮೀನಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಆ ಮೀನನ್ನು ತಿಂದವನು ಶಿವಪದ ಪಡೆದನು' (೯-೭೪) ಒಂದು ಸಾರೆ ಒಬ್ಬ ಗಂಧರ್ವನು ಜಂಗಮ ಪ್ರಸಾದ ಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲದು ಎಂದೆನಲು ಅವನು ನಾಯಾಗಿ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿ ಬಾಳುತ್ತಿದ್ದ. ಒಂದು ಸಾರೆ ಒಬ್ಬ ಜಂಗಮನು ಸೇವಿಸಿದ ಪ್ರಸಾದದ ಶೇಷವು ದೊರೆಯಲು ತಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಸುಜ್ಞಾನತ್ವ ಬಂದಿತು. ಆಗ ಅದು ತಿರುಗಾಡದೆ ಒಂದೆಡೆ ಕುಳಿತು ಬಿಟ್ಟಿತು. ಒಡೆಯನು ಇದಕ್ಕೇನೋ ರೋಗ ಬಂದಿದೆ ಎಂದು ಬರೆ ಎಳೆದಾಗ, ಆಗ ಕಬ್ಬಿಣವು ಬಂಗಾರವಾಯ್ತು. ಅರಸನಿಗೆ ಈ ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿದು ಆ ನಾಯನ್ನು ಅರಮನೆಗೆ ಒಯ್ದು ಎಲ್ಲ ಲೋಹಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿಸಲು ಬಂಗಾರವಾಗತೊಡಗಿತು. ಮುಂದೊಂದು ದಿನ ಸತ್ತ ನಾಯಿಗೆ ಶಿವದರ್ಶನವಾಯ್ತು. ಶಂಕರ ಪ್ರಸಾದಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲು ಜಂಗಮರ ಪ್ರಸಾದವು ನಿತ್ಯ ಪಾದೋದಕ ಪ್ರಸಾದಿಗಳು ಅಚ್ಚಲಿಂಗೈಕ್ಯರು. ಇವರ ಭಸಿತವು ಸರ್ವ ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಸಮವು ಎಂದು ಕತೆ ಹೇಳಿದಾಗ ದೊರೆಯು ಸಹ ಜಂಗಮ ಪಾದೋದಕ ಪ್ರಸಾದಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವ ನೀಡಿದನು. ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಚಿಕ್ಕಪುಟ್ಟ ಕತೆಗಳ ವಿವರಣೆಯಿದೆ. ಅಷ್ಟಾವರಣಗಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯಪಡಿಸಿದಾಗ ವಿಧ್ಯತ ಸಹ ಶಿವಪೂಜಾ ಸಂಪನ್ನನಾಗಿ ಬಾಳುತ್ತಾನೆ.

ಇನ್ನು ರಾಜನೀತಿಯ ಬಗೆಗೆ ಸಹ ಸಾತ್ವಿಕ ಮುನಿಯು ವಿಧ್ಯತನಿಗೆ ತಿಳಿಯಪಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. ರಾಜರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಭಾಗವಾದ ಈ ಪ್ರಕರಣವು ರಾಜರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ, ಅಂದಿನ ಕಾಲದ ಜನ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಹಿಡಿದ ಕನ್ನಡಿಯಾಗಿದೆ. 'ಖೂಳರಲಿ ಕುಚಿತರಲಿ ಕುಡುಕ ಜನಾವಳಿಯಲಿ, ವಿಟಪಾದರಿಗಳಲಿ, ಸೂಳೆಯರಲಿ, ಹಿಸುಣರಲಿ, ಶಿವದ್ರೋಹಿ ಕೃಪಣರ ಮೇಳ ವಿಸರದಲಿ' (೧೦-೬) ರಾಜನಾದವನು ಇರಬಾರದು ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಚಾಡಿಕೋರರ ಮಾತೆಂದರೆ ಕರ್ಣರಸಾಯನವಿದ್ದಹಾಗೆ. ಪರರೊಡ್ಡ ಅಪಹರಿಸದೆ, ಪರವೆಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಆಸೆ ಮಾಡದೇ ಇರಬೇಕು. ಅಷ್ಟಾವರಣದಲ್ಲಿ ಗುರು, ಲಿಂಗ, ಜಂಗಮದ, ಪ್ರಸಾದದ ಮಹಿಮೆ ಹೇಳಿದನು. ವಾಙ್ಮನ ಶರೀರದ ಅರ್ಪಣೆಯಿಂದ ಸುಖವಾಗಿರಬಹುದು. ತ್ರಿಕಾಲ ಪೂಜೆ, ಜಂಗಮಾರ್ಚನೆ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರ ಚರಿತ್ರವ ಕೇಳಿ ಸುಖವಾಗಿರು ಎಂದನು.

ಧರ್ಮದಿಂದ ಧನವಗಳಿಸಿಕೋ, ಧನದಿಂದ ಧರ್ಮ ಮಾಡು. ಮೋಹ, ಕಾಮಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥವ ಮರೆತ ಅರಸು ಕೆಡುತ್ತಾನೆ. ಕೆಟ್ಟವರ, ಕುಜನರ, ಕುಡುಕರ, ಸೂಳೆಯರ, ಕಾಮಿಗಳ, ನೀಚರ, ಶಿವದ್ರೋಹಿಗಳ, ಜಿಪುಣರಲಿ ಕೂಡಿದರೆ ರಾಜನು ಹಾಳಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಹಿರಿಯರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮೀರಿ, ಕಳ್ಳರೊಳು ಗೆಳೆತನ ಮಾಡಿ ಜೂಜಾಟ, ಸರಸ, ಆಳಾಪಗಳ ಮೇಳದಲಿ ದಿನಗಳ ಕಳೆಯುವವನು, ಜನಗಳ ಕಷ್ಟ, ಸುಖಗಳ ಮರೆತು ಹಾಳಾಗುತ್ತಾನೆ. ಚಾಡಿಕೋರರ ಮಾತು ಕೇಳಿ ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ದುಃಖ ನೀಡಿದರೆ, ದುರ್ಜನರಿಗೆ ಅವಕಾಶ ನೀಡಿದ ಅರಸು ಕೆಡುತ್ತಾನೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಚಾಡಿಕೋರರ ಮಾತುಗಳು ಕರ್ಣ ರಸಾಯನವಿದ್ದ ಹಾಗೆ. ಅವರು ಬೇಗ ಮೋಸ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಕೃಷಿಕರಿಗೆ ಮೋಸ ಮಾಡುತ್ತಾ ಹೆಚ್ಚು ಧನವ ಗಳಿಸಿಕೊಂಡವನ ಸಂಪತ್ತು ಗಾಳಿಗಿಟ್ಟ ದೀಪದಂತೆ ಬೇಗ ಆರಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅತಿಥಿಗಳ ಮರೆತು, ಕಾಡಿನ ಒಡವರ ಮರೆತುಬಿಟ್ಟು ಗಳಿಸಿದ ಸಿರಿಯು ನಾಯಿಯು ಸಂಪತ್ತು ಇದ್ದ ಹಾಗೆ. ನಡೆವ ಧರ್ಮಗಳನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಮಾನ್ಯರಿಗೆ, ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಒಡನಾಟವಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅವರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಾ

[illegible]

ಇದ್ದ ಸಂಪತ್ತು ಸದಾ ಯೌವ್ವನದಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ. ಗಳಿಸಿದ ಹಣದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ, ಅಮಾತ್ಯರಿಗೆ, ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಪಂಚುವವನ ಸಿರಿ ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದು. ಪ್ರಜೆಗಳನು ಸನ್ಮಾನದಿಂದ, ವಿನಯದಿಂದ, ಸಮುಚಿತವಾದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಒಲಿಸಿ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಬಡವನಿಗೆ ಬಲ್ಲಿದರು ಕಿರುಕುಳ ನೀಡಿದರೆ ಧರ್ಮದಿಂದ ವಿಚಾರಿಸಿ ನ್ಯಾಯ ನೀಡಿದರೆ ಅವನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಾಮಡಾಮರಗಳು ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಅತಿವ್ಯಸನ, ಅತಿನಿದ್ರೆ, ಅತೀ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ, ಅತ್ಯಾಲಸ್ಯ, ಅತಿಕೋಪ, ಅತಿಲೋಭ, ಬೇಟೆ ವ್ಯಸನಗಳಿದ್ದವನ ಸಿರಿಯು ಹರಿದು ಹೋಗುವುದು. ಪರರ ನೋಯಿಸದೇ ತಾನು ನೋಯದವನೇ ಜಾಣನು. ಒಳ್ಳೆಯ ಮಂತ್ರಿಗೆ ವಸುಧಿ ಪಾರುಪತ್ಯವ ಕೊಡಬೇಕು. ಜಡರಹಿತನಾದವನಿಗೆ ಕಾರಣಿಕದೊಡೆತನ ಕೊಡಬೇಕು. ಹಾಗಾದರೆ ಅರಸನು ಸುಖವಾಗಿರಬಹುದು. ರಾಯಭಾರಿಗಳಿಂದ ಪರ ಅರಸರ ಶಕ್ತಿ, ಸಂಪತ್ತುಗಳನು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು. ಅದಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಮಂತ್ರಿಯಿದ್ದರೆ ಆ ರಾಜ ಸುಖವಾಗಿರುವನು. ಆನೆ, ಕುದುರೆ, ರಥ, ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಹೊಂದಬೇಕು. ಕೋಟೆಯನ್ನು ಭದ್ರಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಬೇಕು. ಭಾವಿ, ಕೆರೆ, ತೋಟ, ಕಾಲುವೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅರಸ ಸುಖವಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಸದಾ ನಗೆ ಮೊಗದಿಂದ, ಕಾರ್ಯವ ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ, ಧೀರತನ ಕುಂದದೇ ಇರುವ ಅರಸ ಭಾರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸಿದ್ದಾಯನ (ಕಂದಾಯ, ತೆರಿಗೆಯಿಂದ ಬರುವ ಹಣ) ದಿಂದ ನಿಧಿ ತುಂಬಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಶಿವನಲಿ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಿರಬೇಕು. ಸರ್ವರನು ಪೊರೆಯಬೇಕು. ಹೀಗಿದ್ದರೆ ಅವನನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಶಿವನೆಂದು ಭಾವಿಸುವರು.

ದೇವರಿಗೆ ಮಾನ್ಯರಿಗೆ ವಿಬುಧ ಜ

ನಾವಳಿಗೆ ಮುನ್ನಂಸಮರ್ಪಿಸಿ

ದಾ ವಸುಧಿ ದಾನಂಗಳಿಂಗೆರಡೆಣ ಅತಿಥಿಗಳ ಸೇವೆಗಲಸುತ|| (೧೦-೧೧) ಹೀಗೆ ದೇವರು, ಮಾನ್ಯರು, ಬುದ್ಧಿವಂತರು, ಪಂಡಿತರಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ಮನ್ನಣೆ ಅವಶ್ಯವೆನ್ನುತ್ತಾನೆ. ನಂಬಿಯಣ್ಣ, ಪರವೇ, ಶಂಕಿಲಿಯರಿಗೆ ಖರ್ಚಿಗೆ ಶಿವನು ಬಂಗಾರ ನೀಡಿದ. ಇಂತವರ ಸ್ಮರಣೆಯಿರಬೇಕು. ಅರವತ್ತು ಮೂವರ ಅಡಿಯಾಳೆಂದು ಮೆರೆಯಿಂರ್ದೇನಂ ಪಾಡುತ ನಡೆಯಬೇಕು ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಶಂಕರ ದಾಸೀಮಯ್ಯನ ಕತೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಶಂಕರ ದಾಸೀಮಯ್ಯನೆಂಬ ಶಿವಭಕ್ತನು ಕಾಶಿಗೆ ಹೋಗುವ ಮನಸ್ಸಾಗಿ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಶಿವದಾಸಿಯೊಡನೆ ಹೊರಟನು. ನವಿಲೆ (ರಾಯಚೂರಿ ಜಿಲ್ಲೆ ಲಿಂಗಸ್ಗೂರು ತಾಲೂಕಿನ ಒಂದು ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ) ಎಂಬ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಕಂಡು ಅಲ್ಲಿಯ ಜಡೆಯ ಶಂಕರನ ಪೂಜೆ ನಡೆದಿತ್ತು. ಪೂಜೆ ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡ ಕಾಶೀ ವಿಶ್ವನಾಥನ ಇಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅಲ್ಲಿಗೇಕೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಜಡೆಯ ಶಂಕರಲಿಂಗನನ್ನೆ ದಿನಂಪ್ರತಿ ಪೂಜಿಸತೊಡಗಿದನು. ಇವನ ಭಕ್ತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿದ ಶಂಕರನು ಇವನಿಗೆ ಹಣೆಗಣ್ಣನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಿದನು. ದೇಶ ಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಪೆಂಬೇರ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಮೈಲಾರನ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ತಂಗಿದ್ದನು. ಭಕ್ತರು ಬಂದು ಗಂಧ, ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ಮೈಲಾರನಿಗೆ ಏರಿಸದೇ ತಾನೇ ಅರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಭಕ್ತರಿಗೆ ಕೋಪ ಬಂತು, ಇದನರಿತ ಶಂಕರ ದಾಸೀಮಯ್ಯನು ಮೈಲಾರನನ್ನು ಕರೆದು ತನ್ನ ತಾಂಬೂಲ ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಉಗುಳಿದನು. ಅವನಿಂದ ಕೊಡೆ ಹಿಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ಭಕ್ತರು ತಮ್ಮ ತಪ್ಪನ್ನು

ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು. ಕಲ್ಯಾಣದ ಜಯಸಿಂಹನೆಂಬುವವನು ವೈಷ್ಣವ. ಶಂಕರ ದಾಸೀಮಯ್ಯನನ್ನು ಸೋಲಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ಅವನ ಪಂಡಿತರ ಆಸೆ ಅವನನ್ನು ಕರೆಸಿ ಕಳಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಶಂಕರ ದಾಸೀಮಯ್ಯನು ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯನೊಬ್ಬನನ್ನು ಕಳಿಸಿದ. ಆ ಶಿಷ್ಯನೇ ಪಂಡಿತರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದ. ಆದರೆ ಅವರು ಶಂಕರದಾಸಿಯೇ ಬರಬೇಕೆಂದು ಹಠ ಹಿಡಿಯಲು ಅವನೇ ಬಂದು, ಜೈನ ವೈಷ್ಣವರೆನ್ನೆಲ್ಲಾ ವಾದದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿದ. ಅವರು ಒಪ್ಪದಿದ್ದಾಗ ತನ್ನ ೩ ನೇ ಕಣ್ಣನ್ನು ತೆರೆದು ಅವರ ವಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಹಾಕಿದನು. ಹೀಗೆ ಪರಸಮಯಿಗಳಿಗೆ ಸಿಂಹ ಸದೃಶನಾದನು.

ಜೇಡರ ದಾಸೀಮಯ್ಯನೂ ಒಬ್ಬ ಶಿವಭಕ್ತ, ಹಿರಿಯ ಶರಣನು. ಆತನು ಎಂದೆಂದೂ ಸವೆಯದ ನಿಧಿ (ತವನಿಧಿ) ಯನ್ನು ಶಿವನಿಂದ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಶಂಕರದಾಸೀಮಯ್ಯನಂತಹ ಶಿವಭಕ್ತ ಅದೆಷ್ಟು ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡಬೇಕೆಂದು, ನಾನು ಅವನಿಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ ಎಂದನು. ಅವನ ಗರ್ವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕದ್ದನ್ನು ಮಾಡಲು, ಸರಿ ಹಾಗಾದರೆ ಕೊಡು ನೋಡೋಣ ಎಂದಾಗ, ಅವನ ಸಂಪತ್ತು ಮುಗಿದು ಹೋಗಿತ್ತು. ಆಗ ತನ್ನ ತಪ್ಪಿನ ಅರಿವಾದಾಗ ಶಂಕರ ದಾಸೀಮಯ್ಯನನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡನು. ಪುನಃ ತವನಿಧಿಯನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಿದನು. ಶಂಕರ ದಾಸೀಮಯ್ಯ ಹೀಗೆ ತನ್ನ ೩ ನೇ ಕಣ್ಣನ್ನು ತೆರೆಯುತ್ತಾ ವಾದದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸುತ್ತ ನಡೆದಾಗ ಢಕ್ಕೆಯ ಮಾರಯ್ಯನೆಂಬ ಶರಣನ ಭೇಟಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆತನು ತನ್ನ ತಲೆ ಮೇಲೆ ಮಾರಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತು ತಿರುಗುವ ಭಕ್ತನು. ಶಂಕರದಾಸೀಮಯ್ಯನಿಗೆ ಇದೇನು ಇವನು ಕೀಳುದೈವವ ಉಪಾಸಿಸುತ್ತಾನಲ್ಲ ಎಂದು ಆತನನ್ನು ಹಂಗಿಸಿದಾಗ ತಲೆಯ ಮೇಲಿನ ಮಾರಿಯನ್ನು ಕೆಳಗಿಳಿಸಿದ್ದೇ ತಡ ಶಂಕರದಾಸಿಯೂ ಎಂದಿನಂತೆ ತನ್ನ ಮೂರನೇ ಕಣ್ಣನ್ನು ತೆರೆದನು. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಏನೂ ಮಾಡಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ತಪ್ಪಿನ ಅರಿವಾಗಿ ಢಕ್ಕೆಯ ಮಾರಯ್ಯನಿಗೆ ಶಂಕರ ದಾಸಿಯ ಶರಣಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ೩ ನೇ ಕಣ್ಣನ್ನು ಮಾರಿ ನುಂಗಿ ಬಿಡುತ್ತಾಳೆ. ನಿನಗೆ ೩ ನೇ ಕಣ್ಣನ್ನು ನೀಡಿದ್ದು ಸೂಜಿಗೆ ದಾರ ಪೋಣಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಎಂದು ಮಾರಯ್ಯ ಆತನಿಗೆ ಸೂಜಿಗೆ ದಾರ ತಾನಾಗಿಯೇ ಏರುವ ವರವನ್ನು ನೀಡಿದನು. ಇಂತಹ ಭಕ್ತರ ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು ಧ್ಯಾಸದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ವಾಙ್ಮನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿರಲು ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಮುನಿರಾಯ. ನಿನ್ನ ಹರಕೆ ಮುಂದೆ ತೀರುತ್ತಿದೆ. ಆಗ ನಿನ್ನ ಬದುಕು ಸಾರ್ಥಕವಾಗುತ್ತಿದೆ ಎಂದರು ಹೇಳಿ ಮುನಿಯು ಹೊರಟು ಹೋದನು. 'ಅಲಗಿನ ತುದಿಯ ಸನ್ಮಾರ್ಗ' (೧೦-೩೮) ಎಂದು ಹಿರಿಯರ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಶಂಕರದಾಸೀಮಯ್ಯನ ಹಾಗೆ ನಮ್ಮ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ತೊಂದರೆ ಬಂದರೆ ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದೆಂದೂ ಪರಸಮಯಿಗಳನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುವುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ವಿಧೃತನಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯಗಳಿಂದಾಗಿ ಸ್ವಮತಾಭಿಮಾನ ಜಾಗ್ರತೆಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಆತನಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಸ್ವಾಗತ ದೊರಕುತ್ತದೆ. ಪನ್ನೀರ್ಚಳೆಯಿಂದೆ, ತಳಿರು ತೋರಣದಿಂದೆ, ಪೂವಲಿಯಿಂದೆ ಗುರುಜನ ಸುಕೇತಪದಿಂದೆ, ಕಳಸ, ಕನ್ನಡಿಗಳಿಂದ ಪುರವೆಣ್ಣಳಾರತಿಯ ಬೆಳಗಿದರು. ಅನೇಕ ವಿಷಯ ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ನಿತ್ಯಲಿಂಗಾರ್ಚಕನಾದನು. ವಿವಿಧ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪೂಜೆ, ಪುರಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಅವರ

ಪೂಜೆ, ಪೂಜೆಯ ತಯಾರಿ, ಪೂಜೆ ನಡೆದ ಪರಿಗಳನ್ನು ಒಂದನ್ನು ಬಿಡದೇ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. 'ಪರವಧೂಟಿಯರೆಂಬ ಚಂಪಕದರಲವನದೊಳಗಿರ್ದು ಮೃಡನಡಿ ಸರಸಿಜ ವಿಧೃತವನಿವರಬ ಪರವಧು ಶೋಭಿಸಿದರು' ಪೂಜೆಯ ವೇಳೆಗಿನ ಹೆಂಗಳೆಯರ ವರ್ಣನೆಗಳು ಮನಮುಟ್ಟುವಂತೆ ಚಿತ್ರಣಗೊಂಡಿವೆ. ಕೀಲಣೆಯ ಪೊನ್ನಡ್ಡಣಿಗೆ ಪದಸಾಲೆ ಬಂದಿಗೆ ಗಿಂಡಿವಟ್ಟಲು ಸಾಲು, ಗಂಧಾಕ್ಷತೆ ಭೂತಿಯ ಪಾತ್ರೆಯಾರ್ತಿಗಳ ಮೇಳ, ವಿಜ್ಜನಛತ್ರ, ಚಾಮರಜಾಲ ಇವುಗಳನ್ನು ಕಂಡ ವಿಧೃತ ಹಿಗ್ಗಿದನು (೧೧-೧೬) ಲಿಂಗದೇವನ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಹೂ, ಪತ್ರೆ, ಗಂಧ, ಅಕ್ಷತೆ ಆಯಾ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ನೆನೆದು ಅರ್ಪಿಸಿದನು. ಕಾಚಲೆಯೆಂಬ ಭಕ್ತೆಯು ಲಿಂಗಕ್ಕೆ ರತ್ನಾಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿದಿನ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಒಂದು ದಿನ ದೊರೆಯದೇ ಹೋದಾಗ ಪ್ರಾಣವರ್ಪಿಸಿದಳು. ಶಿವಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಅವಳಿಗೆ ಮೋಕ್ಷ ಪದವಿಯನ್ನು ನೀಡಿದನು (೧೧-೩೫) ಎಂದು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಪೂಚಲೆ, ಬೀಚಲೆ, ದುಗ್ಗಳೆ, ಕಾಚಲೆ, ಮಾಚಲೆಯರಂತೆ ಪೂಜೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದನು.

ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಹೆಂಗಸು ಗಂಡ ಸತ್ತೊಡನೆ ಹೊಲೆಯನ ಜೊತೆಗೆ ಕೂಡಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಳು. ಗೋಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಸಿದಳು, ಕೊಲೆ ಮಾಡಿಸಿದಳು, ವಯಸ್ಸಾಗಿ ರೋಗ ಬಂದು ಬಾಲಹುಳುಗಳು ಮೈಯೆಲ್ಲಾ ಬಿದ್ದು ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆಯಿಂದ ಬಳಲುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಶಿವಭಕ್ತರ ಸವಾರಿ ಗೋಕರ್ಣಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿತ್ತು. ಈಕೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯ ಕಂಡ ಹಿರಿಯರೊಬ್ಬರು ಆಕೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದು ಬಿಟ್ಟರು. ಮರುದಿನ ಶಿವರಾತ್ರಿ ಆಕೆಗೆ ಊಟ, ನೀರು ಸಿಗದೇ ಉಪವಾಸ ಇದ್ದಳು. ಹಸಿವು ತಾಳದೆ ಬಂದವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬೇಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಶಿವರಾತ್ರಿ ಉಪವಾಸವಾದ್ದರಿಂದ ಯಾರೂ ಏನನ್ನೂ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಒಬ್ಬ ಭಕ್ತನಿಗೆ ಬೇಡಿದಾಗ ಒಂದು ಬಿಲ್ವಪತ್ರೆ ನೀಡಿದ. ಅದನ್ನು ನೋಡಿದ ಆಕೆ ಅಯ್ಯೋ ಶಿವನೆ ಎಂದು ದೂರ ಎಸೆದಳು. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಶಿವಲಿಂಗವಿತ್ತು. ಸತ್ತಮೇಲೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಯಮನಾಳುಗಳ ಒಯ್ಯುವಾಗ, ಶಿವನಾಳುಗಳು ಅಡ್ಡ ಬಂದದು, ಆಗ ಆಕೆಯ ಪಾಪದ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ನೀಡಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಸಾವಿರ ಪಾಪ ಮಾಡಿರಲಿ ಶಿವಾ ಎಂದು ಬಿಲ್ವ ಅರ್ಪಿಸಿದ್ದೆ ಸಾಕಲ್ಲವೇ? ಎಂದಾಗ ಯಮನಾಳುಗಳಿಗೆ ಅರಿವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟರು. ಆಕೆಗೆ ಶಿವಪದ ದೊರಕಿತು (೧೧-೭೧ ರಿಂದ ೮೦) ಎಂಥ ಹೀನಕೃತ್ಯ ಮಾಡಿ, ಪಾಪಗಳ ಸಂಗಮವೆನಿಸಿಕೊಂಡವರು ಒಮ್ಮೆ ಶಿವಧ್ಯಾನ ಮಾಡಿದರೆ ಮಾಡಿದ ಪಾಪವೆಲ್ಲವೂ ಸುಟ್ಟು ಭಸ್ಮವಾಗುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಿದನು.

ವಾಯುನಾಡು ಅದರಲ್ಲಿ ಮರುತಪುರಿಯೊಂಬುದೊಂದು ಇದೆ. ಅದರ ರಾಜ ಕಂಜನೃಪ ಸುಖವಾಗಿದ್ದ. ಅವನಿಗೆ ಸುಂದರವಾದ ರೂಪವತಿ ಇದ್ದಳು. ಕಾಶ್ಮೀರದ ರಾಜನ ಮಗ ಅವಳ ರೂಪಿಗೆ ಮರುಳಾದ. ಆ ಧರ್ಮನುದಯನನ್ನು ನೋಡಿ ಆಕೆಯೂ ಮರುಳಾದಳು. ಪರಸ್ಪರ ಕೂಡಿ ಇರಬೇಕಾದರೆ ಜನರು ಅವನ ಜಾತಿ, ಇವಳ ಜಾತಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಎಂದು ಊರುಬಿಟ್ಟು ಹೊರಹಾಕಿದರು. ಅವರು ಅಡವಿ ಸೇರಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಭೇಟೆಯಾಡಿ ತಿಂದು ಸುಖವಾಗಿದ್ದರು. ತಳಿರಿನ ಉಡುಗೆ, ತಲೆಗಟ್ಟು, ಅರಿಸಿನ ತಿಲಕ, ಶಂಖ, ಕವಡೆಗಳ ಮಾಲೆ, ನಡುವಿಗೆ ಕಟ್ಟು ಅವನ ವೇಷಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಅವನು ಎಷ್ಟು ಹುಡುಕಿದರೂ ಬೇಟೆ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಹಸಿವು ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಹಾಗೆಯೇ ಹೊತ್ತು ಮುಳುಗಿ ಮಸಿಯೇ ಮಳೆಗರೆದಂತೆ ಕತ್ತಲಾಯಿತು. ಹುಲಿಯೊಂದು ಹೂಂಕರಿಸಿದಾಗ ಕೆಳಗಿರುವುದು ಸುರಕ್ಷಿತವಲ್ಲವೆಂದ ಅವನು ಒಂದು ಮರವನ್ನೇರಿದ. ಆ

ಮರವು ಬಿಲ್ವಪತ್ರೆಯ ಮರವಾಗಿತ್ತು. ಗಿಡದಲ್ಲಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂಡದೆ ಎಲೆಯನ್ನು ಹರಿದು ಹರಿದು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದನು. ನೀರಡಿಕೆ ನೀಗಲು ಬಗಲಿಗೆ ತತ್ರಾಣಿಯೊಂದನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದ (ತತ್ರಾಣಿ ಎಂದರೆ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಮಣ್ಣಿನ ಪಾತ್ರೆ) ಆದರಿಂದ ನೀರು ಜಿನುಗಿ ಕೆಳಗೆ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವನು ಹತ್ತಿದ ಗಿಡದ ಕೆಳಗೊಂದು ಶಿವಲಿಂಗವೊಂದು ಇದ್ದ ಅವನು ಹರಿದು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದ ಪತ್ರೆ, ತತ್ರಣಿಯ ನೀರು ಜಿನುಗಿ ಲಿಂಗರ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಹೆಂಡತಿಯ ಅಗಲಿಕೆ, ಹಸಿವಿನ ಬಾಧೆಗಾಗಿ ಆತನು ಬೆಳಗಿನವರೆಗೆ ಎಚ್ಚರವಾಗಿದ್ದನು. ಆ ರಾತ್ರಿಯೇ ಶಿವರಾತ್ರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಇತ್ತ ಅವನ ಹೆಂಡತಿಯೂ ಸಹ ತನ್ನ ಗಂಡ ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತಾದರೂ ಬರದಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ದಿಗಿಲುಗೊಂಡು ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದಳು. ಹೊತ್ತು ಬಹಳ ಆಗಿ ಕತ್ತಲಾದಾಗ ಆಕೆಯೂ ತನ್ನ ಸುರಕ್ಷತೆಗಾಗಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಹಾಳು ಗುಡಿಯೊಳಗೆ ಹೋದಳು. ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಶಿವಲಿಂಗವಿದ್ದು ಅದನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಾ ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಎಚ್ಚರವಿದ್ದು ಕಳೆದಳು. ಬೆಳಕು ಹರಿದು ಅವನು ಹಸಿವು ತಾಳದೆ ಕಂದ ಮೂಲಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿ ತಾನೊಂದಿಷ್ಟು ತಿಂದು, ಇನ್ನುಳಿದವುಗಳನ್ನು ಹೆಂಡತಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕಂಡನು. ಆಕೆ ಇವನು ಪರಸ್ಪರ ತಮ್ಮ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡರು. ಅಲ್ಲಿರುವ ಹಣ್ಣನ್ನು ತಿಂದರು. ಯಾವುದೋ ಒಂದು ರೋಗದಿಂದ ಅವನು ಸತ್ತುಹೋದನು ಗಂಡನು ಸತ್ತಮೇಲೆ ಹೆಂಡತಿ ಬದುಕಿರಬಾರದು, ಹಾಗೆ ಬದುಕಿರಲು ನಾನೇನೂ ಕೃಷ್ಣನ ಹೆಂಡತಿಯೇ ಎಂದು ಆಕೆಯು ಪ್ರಾಣ ನೀಡಿದಳು. ಯಮನ ಆಳುಗಳು ಬಂದು ಅವರ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಒಯ್ಯುವಾಗ ಶಿವನಾಳುಗಳು ಬಂದು ಅವರನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಕಾರಣಕೇಳಿದಾಗ ಅವನು ಶಿವಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಬಿಲ್ವಪತ್ರೆ ನೀಡಿಲ್ಲವೆ? ಆಕೆಯೂ ಇಡೀ ದಿನ ಶಿವರಾತ್ರಿ ಲಿಂಗವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ ನಿದ್ದೆಗೆಟ್ಟಿಲ್ಲವೆ? ಅವರು ಮಾಡಿದ ಪಾಪಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಾಶವಾಗಿ ಹೋದವು. ಬಿಲ್ವಪತ್ರೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದು ನೂರು ಕನ್ಯಾದಾನ ಫಲ, ಕೋಟಿ, ಸಹಸ್ರ ಆನೆ, ಕುದುರೆ ದಾನದ ಫಲವು ಸರ್ವದಾನಗಳ ಫಲವುಂಟು ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದಲೇ ನೀವು ಈಗ ಗಂಡ ಹೆಂಡಿರಾಗಿ ಭದ್ರರಾಜ, ಮಹಾದೇವಿಯರಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದೀರಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಅಂದರೆ ಬಿಲ್ವಪತ್ರೆಯ ಅರ್ಪಣೆಯು ೩ ಜನ್ಮದ ಪಾಪ ಪರಿಹರಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಇರುವುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಓಹಿಲಯ್ಯ ಎಂಬ ಶಿವಭಕ್ತನು ದಿನಂಪ್ರತಿ ತನ್ನ ತೂಕದ ಗುಗ್ಗಲ ಅರ್ಪಿಸುವ ಕತೆ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ. ಎಂತಹ ಸಂದರ್ಭ ಬಂದರೂ ಸಹ ಓಹಿಲಯ್ಯ ಎದುರಿಸಿ, ಊಟ ದೊರೆಯದೇ ಹೋದಾಗ ಪತ್ರೆ ತಿಂದು ಶಿವನಿಗೆ ಗುಗ್ಗಲ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕುಹಕಿಗಳು ಪತ್ರಿಗೂ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಬೂದಿಯನ್ನೆ ತಿಂದು ಬದುಕಿದ್ದು ಧೂಪ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಒಂದು ಸಾರೆ ಗುಗ್ಗಲ ತರಲು ಹೋದಾಗ ಕಾಲಿಗೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಮುಳ್ಳು ಮುರಿಯುತ್ತದೆ. ಕಿತ್ತಿದಿರೆ ರಕ್ತ ಸೋರಿ ಮೈಲಿಗೆಯಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹಾಗೆಯೇ ನಡೆಯುತ್ತಾ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಒಬ್ಬ ಬೇಡ ಬಂದು ಕಿತ್ತಿ ಹಾಕಿದ್ದಾನೆ. ಗುಡಿಗೆ ಬಂದರೆ ಪೂಜಾರಿಗಳು ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಕೀಲಿ ಜಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ಶಿವನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದುಕೊಂಡವು. ಕೆಂಡ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿ ಗಂಟೆ ತರಲು ಹೋದಾಗ ಇದೇ ಒಳ್ಳೆಯ

ಸಮಯವೆಂದು ಕೊಂಡ ಕುಹಕಿಗಳು ಆ ಗುಗ್ಗಲವನ್ನು ಮಾಯದಿಂದ ಬಚ್ಚಿಡುತ್ತಾರೆ. ಬಂದು ನೋಡಿದ, ಹುಡುಕಾಡಿದ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಹೊತ್ತು ಮೀರುತ್ತದೆ. ಬೆಂಕಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಗುಗ್ಗಲವಿಲ್ಲ, ಸರಿ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಶರೀರವೇ ಗುಗ್ಗಲವೆಂದು ಬೆಂಕಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದಾಗ ಘಮ್ಮನೇ ಸುವಾಸನೆ ದೇವಾಲಯವೆಲ್ಲ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಶಿವಬಂದು ಅವನನ್ನು 'ಸತ್ಯಮಥ ಪಟ್ಟವ ನೀವುತೋಹಿಲಯನ ತಾರಭೂದರಕೊಯ್ದು ಮಹಿಮಾಗಾರನ' (೧೨-೨೦)

ದೀಪದ ಕಲಿಯರನೆಂಬ ಶಿವಭಕ್ತನು, ಒಂದು ಸಾರೆ ಪ್ರಯಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಳು ಶಿವಾಲಯವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಅದು ಸಂಪೂರ್ಣ ಹಾಳಾಗಿದೆ. ಕಂಚಿಯ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಗೌರೀಕಾಂತನಾದ ಏಕಾಂಬ್ರನಾಥನು ಸಜ್ಜನರ ಆರಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದ. ಆ ಪುರದೊಳಗೆ ಗೌರೀಪತಿಯ ಪದಸೇವಕನಾಗಿ ದೀಪದ ಕಲಿಯರನೆಂಬ ಮುಗ್ಧ ವಾಸವಾಗಿದ್ದನು. ಶಿವನ ಮೇಲೆ ಅಪಾರ ಪ್ರೀತಿ, ಶಿವರೂಪ ಕಂಡಲೆಲ್ಲಾ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಒಂದು ಸಾರೆ ಬೇರೆ ಊರಿಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹಳೆ ದೇವಾಲಯ ಕಾಣಿಸಿತು. ಆ ಹಾಳು ದೇವಾಲಯ ಹೊಕ್ಕನು. ಅಲ್ಲಿ ಶಂಕರನ ಕಂಡು; 'ಶಿವಶಿವ ಎಂದು ನಿನ್ನನ್ನು ನಿನ್ನ ಹೆಂಡಿರು ಹೀಗೆ ಪರದೇಶಿಯನ್ನಾಗಿಸಿದರೋ, ಬಡತನ ಬಂತೋ; ಎಂದು ಮರುಗಿದ. ಸಾಗರ, ಗುಹ ಮೊದಲಾದ ನಿನ್ನ ಭಕ್ತರು ನಿನ್ನನ್ನು ಹೀಗೆ ಬಿಟ್ಟರೆ ಎಂದು ಹಲುಬಿದನು. ಸಂಪತ್ತಿದ್ದರೆ ಸತಿಸುತರು, ಆಪ್ತರಿಷ್ಟರು, ದಾಸಕಿಂಕರರು ಇರುತ್ತಾರೆ ಎನ್ನುವಂತಾಯಿತೆ ನಿನ್ನ ಬದುಕು ಎಂದನು. ಹಿಂದಕ್ಕೆ ನಿನಗೆ ಏನೆಲ್ಲ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ, ಹರಿಅಜಾದಿಗಳು, ಇಂದ್ರ್ಯಾದಿಮರರು ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ, ಹಂಪೆಯಲ್ಲಿ, ಶ್ರೀಶೈಲದಲ್ಲಿ, ಸೇತುವೆಯಲ್ಲಿ, ಅಷ್ಟಮಹಾವಿಧಾರ್ಚನೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲಿರಬಾರದೇ ಶಿವ ಎಂದನು.

ಎಂದೂ ಕಸವೊಡೆಯದ, ದೀಪ ಹಚ್ಚದ, ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಮಣ್ಣಿನ ಗಡಿಗೆಯಿಂದ, ಹಲ್ಲಿ, ಇಲಿಗಳ ಹಿಕ್ಕೆಗಳ ದುರ್ಗಂಧದ ಹಾಳುಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ನಿನಗೆ ಯೋಗ್ಯವೇ? ದೇವಾ ಜಲಂಧರನ ಕೊಂದೆ, ಕಾಮನಸುಟ್ಟೆ, ಬಿದಿಯ ತಲೆಕೊಯ್ದೆ, ಮಂದಭಾಗ್ಯರ ಮರ್ದಿಸಿದೆ. ನಿನಗೆ ಇಂದು ಕಾಡುವವನು ಯಾವನಿದ್ದಾನೆ ದೇವ. ವೈರಿಗಳು ಕಾಡುವರೆಂದು ಹೆದರಿದೆಯಾ? ನಡುಗಣ್ಣು ಆರಿತೆ, ಯಾಕೆ ಮಾತಾಡುವುದಿಲ್ಲ? ಎಷ್ಟು ಕೇಳಿದರೂ ಮರುಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ ಶಿವ. ಅನ್ನಪಾನಗಳಿಲ್ಲದೆ ಹೀಗಾದೆಯಾ? ಶತ್ರುಗಳ ಭಯದಿಂದ ಈ ಹಳೆಯ ದೇಗುಲನ ಹೊಕ್ಕೆಯಾ? ಮಾತನಾಡದೆ ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಕಾಡುವೆಯಾ? ನಿನಗೆ ದ್ರೋಹ ಮಾಡಿದವರ ಕೊಲ್ಲದೆ ಬಿಡಲಾರೆ ಎಂದು ಹೊರಗೆ ಬಂದು ನೋಡುತಾನೆ. ನಂದಿಯ ಮೇಲೆ ಹುಲ್ಲು, ಕಸಬಿದ್ದಿದೆ. ಅಯ್ಯೋ ವೃಷಭ, ನಿನಗೆ ಆಹಾರವಿಲ್ಲದೆ ಶಿವನನ್ನು ಹೊರಲಾರದ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದೆಯಾ? ವೈರಿಗಳಿಗೆ ಅಂಜಿ ಹುಲ್ಲಿನಿಂದ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡೆಯಾ? ಮರುಗ ಇನ್ನು ಅಂಜದಿರು ಎಂದು ಶಿವನ ಚರಣವನು ಗುಡಿಯನ್ನು ಕಸ ಹೊಡೆಯುತ್ತ ನಡೆದಂತೆ, ತಿಪ್ಪೆ ಬಿದ್ದಂತೆ ಕಸದ ರಾಶಿ ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಹಾಗೆಯೆ ಬಳಿದು ಚೆಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಗಣಪತಿಯ ಮೂರ್ತಿ ಕಾಣಿಸಿತು. ಅಯ್ಯೋ ಹೇರಂಬನೆ ಎಂದು ಮರುಗಿ, ಎದೆಯೊಡೆಯಬೇಡ, ಮೊದಲಿನಂತೆ ಕಡುಬಿನೂಟ ಮಾಡಿಸುವೆ ಎಂದು ಕಸಬಳಿದು ಹಾಕಿ ಸಾಕಷ್ಟು ನೀರನ್ನು ಹಾಕಿ ತೊಳೆದು, ಲಿಂಗದೇವನಿಗೆ ಕೊಡಗಟ್ಟಲೆ, ಬಸವನಿಗೆ, ಬೆನವನಿಗೆ ಹಾಕಿ, ಹೂಗಳ ತಂದು ಅರ್ಪಿಸಿದನು. ನೋಡಿ ಈಗ ನಿಜವಾದ ರೂಪಕ್ಕೆ ಬಂದಿರೆಂದು ಆನಂದಿಸಿದನು.

ಹಳೆಯ ದೇಗುಲವನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿಸುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದು ತನ್ನ ಹಿರಿಯರು ಗಳಿಸಿದ ಸಂಪತ್ತನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಂದು ಇಲ್ಲಿ ಸುರಿದನು. ಕಲ್ಲು ಕುಟಿಗರನ್ನು ಕರೆಸಿದ, ಗಚ್ಚಿನ ಕೆಲಸದವರನ್ನು. ಕರೆಸಿದ. ಬಡಿಗೆ ಕೆಲಸದವರನ್ನು, ಆಳುಗಳನ್ನು, ಕೆಲಸಗಾರರನ್ನು ಕರೆಸಿ ಹಳೆಯ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಹೊಸ ಹೊಸ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಇಡತೊಡಗಿದನು. ಹಳೆಯ ಶಿಲೆಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಹೊಸ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು, ಗಚ್ಚೊರಸಿ, ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಿಸುತ ಬಹು ವಿಧದಿ ಗೋಪುರಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುತ್ತ, ಸುಣ್ಣದಲಿ ಸಾರಣೆಗೊಳಿಸಿ ಸುಂದರಗೊಳಿಸಿದನು. ಕೆಲಕೆಲವರಿಗೆ ಕೆಲ ಕೆಲ ಭಾಗದ ಕೆಲಸ ನೇಮಿಸಿದ. ಪ್ರಾಕಾರ, ಕೊತ್ತಳ, ಕಿರುಗೋಡೆಗಳ, ಬಸವನ ಮಂಟಪವ ದೀವಿಗೆ ಕಂಬವ ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. ಆಗ ಹೊಸಗುಡಿಯಾಗಿ ಸಿಂಗರಗೊಂಡಿತು. ಪ್ರತಿಮೆಗಳು, ಭೃಂಗಿವೇಷದ ಚಿತ್ರಗಳು, ನವ್ಯಗೋಪುರ, ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರಗಳು ಚೆಂದ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಮುಗುಳ್ನಗೆಯಿಂದ ಉಬ್ಬಿದನು. ದೀಪದ ಕಲಿಯರನು ಪೌಳಿಯಲ್ಲಿ ಹಳೆಯ ಭಾವಿ, ಅಲ್ಲಿ ಶಾಂಭವಿಯ ವಿಗ್ರಹ ಕಂಡು ಮರುಗಿ ತಾಯಿ ಶಿವನಿಲ್ಲದೆ ಭಾವಿ ಬಿದ್ದೆಯಾ? ಎಂದನು. ಸಿಂಗರಗೊಳಿಸಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿದ. ತಲೆ ಕೆಳಗಾಗಿ ಕಾಲು ಮೇಲಾಗಿ ಬಾವಿಯ ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಹೂತ ವೀರಭದ್ರನ ಮೂರ್ತಿ ಕಂಡು ಅಯ್ಯಾ ವೀರಭದ್ರ, ದಕ್ಷನ ಶಿರವನ್ನು ಹೇಗೆ ಹರಿದೆ? ಅದಿತಿಯ ಹಲ್ಲನ್ನು ಹೇಗೆ ಕಳೆದೆ? ಕೆಡಪಿ, ಕೊರೆದು, ತರಿದವನು ನೀನೇಯೇನು? ಈಗ ಮೂಲೆಗೇಕೆ ಸೇರಿದೆಯೋ ಎಂದು ಗೋಳಾಡುತ್ತ, ಮೂರ್ತಿಭಾವಿ ಸಮೀಪ ಒಂದು ಸುಂದರ ಮನೆ ನಿರ್ಮಿಸಿದ. ಪುಷ್ಪ, ಪತ್ರೆ, ವಿಧವಿಧ ಗಿಡಗಳ ನೆಡಸಿದ. ಗಚ್ಚುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ವಿಧವಿಧ ದವಸ ಧಾನ್ಯ, ಎಣ್ಣೆ, ತುಪ್ಪ, ತರಿಸಿ ತುಂಬಿಸಿದ. ತಂದೆ, ತಾಯಿ, ಮಗನಿಗೆ ತಾನೆ ಮಂಗಳಾರತಿ ಬೆಳಗಿದ, ವೀರಭದ್ರ, ಗಿರಿಜೆಗೆ ದಿಂಡುರುಳನ್ನು ಹಾಕಿದ. ವೃಷಭನಿಗೆ, ಗಣಪನಿಗೆ ವಂದಿಸಿದ, ಕೋಟೆ, ಕೊತ್ತಳವ ನೋಡಿ ಖುಷಿಗೊಂಡನು.

ಕೋಟೆಯನ್ನು ಭದ್ರವಾಗಿಸಿದ, ಬೃಹತ್ತಾದ ಆಗಸೆ ನಿರ್ಮಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಬಾಗಿಲುಗಳು, ದ್ವಾರಪಾಲಕರು, ಕಾವಲುಗಾರರು, ವಿಧವಿಧವಾದ ಆಳುಗಳು ನೇಮಕಗೊಂಡರು. ಜತನದಲಿ ಕಾಯಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸಿದ. ಖಳರ ತಂದವರಿಗೆ ಹೊಂಗೊಡೆಗಳ ಕೊಡುವೆ. ನವರತ್ನಭರಣ ನೀಡುವೆ ಎಂದನು. ಅಸುರರು, ಸುರರು, ಹರಿಗಿರಿಗಳೊಂದಾಗಿ ಅಜಗಿಜಪೆರೆರು ಶಕ್ರಂಗಿಕ್ರರೊಡನೆ ಶತೃಗಳು ಬಂದರೆ ನೋಡುವೆ ಎಂದು ಕಾಯ್ದನು. ಹೀಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಿಸಿದ, ದಿನಂಪ್ರತಿ ಖರ್ಚಿನಿಂದ ಆತನ ಸಂಪತ್ತು ಸವೆಯತೊಡಗಿತು. ಪಂಚಲೋಹದ ಒಡವೆ ಮಾರಿದ, ಹೀಗೆ ಸಾಗಿದಾಗ ಆಳುಗಳಿಗೆ ಕೊಡಲೇನೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದಾಗ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಅವರು ಸರಿದು ಹೋದರು. ಎಲ್ಲರೂ ಹೋದರು ತಾನು ಏಕಾಕಿಯಾದ ಆದರೂ ದುಃಖಿಸದೆ ಶಿವ ಪರಾಕೆಂದನು. ಬಹಳಷ್ಟು ಜನರಿದ್ದರೆ ರಾಕ್ಷಸರು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಈಗ ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಬಂದರೆ ಅವರನ್ನು ಖಂಡ ತುಂಡ ಮಾಡುವೆ ಎಂದನು. ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಬೆಳಕು ಮಾಡಿ ದೀಪ ಹೊತ್ತಿಸುತ್ತ ರಾತ್ರಿ ಕಳೆಯತೊಡಗಿದನು.

ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಎಚ್ಚರವಿದ್ದು ಕೋಟೆಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಿಡದೆ ಪಹರೆ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದನು. ತೈಲದ ಕಣಜವೂ ಬರಿದಾಯ್ತು. ಆದರೆ ಆತನ ಮನ ಬರಿದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕೊರಡು, ಕಟ್ಟಿಗೆ ಉರಿಸುತ್ತಾ ಬೆಳಕು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕೆಲ ದಿನಗಳ ಕಳೆದ. ಕೊರಡೂ ಮುಗಿದವು, ಗಿಡಗಳ ಮುರಿದು ಉರಿಸತೊಡಗಿದ. ಮರಗಳೂ ಮುಗಿದು

ಹೋದರೆ, ಚಿತ್ತ ಬಿದಿರುಗಳಿಗೆ ಕೈ ಹಚ್ಚಿದ. ದಿನಗಳಾಂದತೆ ಅವೂ ಮುಗಿದೇ ಹೋದವು. ಸರವಿ ಹುಲ್ಲಿನ ಸದೆ, ಸೊಪ್ಪು, ಸವಡುಗಳಿಂದ ಕೆಲದಿನ ಬೆಳಕು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕಾಯ್ದನು. ಎಲ್ಲ ಉರುವಲು ಮುಗಿದೇ ಹೋಯ್ತು. ಕೊನೆಗೆ ಏನೂ ಸಿಗದಾದಾಗ ಆತನ ಮನಸ್ಸು ಮಾತ್ರ ಹುಡುಕುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು. ಕಳೆದ ದಿನಗಳಿಗಿಂತ ಬರುವ ದಿನಗಳೇ ಅಧಿಕವಾಗಿದ್ದವು. ಕೊನೆಗೆ ಏನೂ ಸಿಗದಾದಾಗ ತನ್ನ ತಲೆಗೂದಲನ್ನೆ ಉರಿಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು.

ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗೆ ಕತ್ತಲೆ ಕವಿಯುತ್ತಿದೆ. ಇಂತಹ ಕತ್ತಲೆ ಕಳ್ಳರಿಗೆ ಹೇಳಿ ಮಾಡಿಸಿದಂತೆ ಶಿವನೀನಂಜದಿರೆಂದು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಜಡೆಯನ್ನು ಹುರಿ ಮಾಡಿ ಹೊಸೆದು ಅದಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅದು ಧಿಗ್ಗನೆ ಬೆಳಕು ಬೀರುತ್ತದೆ.

ಶತವಡಿಯ ಬೆಳಗಾವರಸೆ ಪಾ
ರುತೆ ತೆನೆತೆನೆಗಳಲ್ಲಿ ನಲವೇ
ರುತೆ ಚಿರದಪೊಂಜುವಿನ ದೀಪಾರತಿಯನಾ ಗುಡಿಯ... ಪಹರೆದಿರುಗಿದನು

- ೧೩-೫೬

ಅದೇ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿ ಪಹರೆದಿರುಗುತ್ತಾನೆ. ಸುಡುತ್ತಾ, ಸುಡುತ್ತಾ ತಲೆಯ ಚರ್ಮಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿ ಆವರಿಸಿತು. ಆದರೂ ಚಿಂತೆ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೇನು ಬೆಂಕಿ ಹತ್ತಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಶಿವನಿಗೆ ಕರುಣೆ ಉಕ್ಕಿ ಬಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಗೊಂಡನು. ನಿಲ್ಲಿಸು ಮಗನೆ ನಿನ್ನ ಇಂತಹ ಬೆಳಕನ್ನು ಈವರೆಗೆ ನಾನು ಕಂಡಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ಇಂತಹ ಬೆಳಕಿನಿಂದ ಬೆಳಗಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಭಕ್ತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿದೆ ಏನು ಬೇಡುವೆ ಬೇಡು ಎಂದನು. ಪ್ರಮಂಥಗಣಗಳು ಸೇರಿದರು. ಕಿನ್ನರ, ಕಿಂಪುರ ಯಕ್ಷ, ಗಂಧರ್ವರು ಹಾಡಿದರು, ನಲಿದರು, ಆಡಿದರು ಪರಶಿವನ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳಕು ಹಗಲಿನಂತೆ ಪಸರಿಸಿತು. ಆಗ ಕಲಿಯರ ನೀನೆ ಸಿಕ್ಕಿರುವಾಗ ನನಗೇನು ಬೇಕು ಎಂದು ಶಿವನ ಪಾದಕೆ ಬಿದ್ದು ಮುಗ್ಧತೆಯಿಂದ, ಶಿವನೇ ಜಗಕ್ಕೆ ನೀನೊಬ್ಬನೆ ಪತಿಯು, ಸರ್ವರಿಗೂ ಮಂಗಲದಾಯಕರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ನೀನು ಹಗಲು ರಾತ್ರಿ ಇಲ್ಲಿರುವುದು ನನಗೆ ಸರಿಗಾಣದು, ಅದಕ್ಕೆ ರಾತ್ರಿಗೆ ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿಕೊ ಎಂದಾಗ 'ಹೌದು ಕಲಿಯರ ನೀನು ಹೇಳುವುದು ಸತ್ಯ' ಎಂದು ನಗುತ್ತ ಇದ್ದಾಗ, ಜಲಂಧರ ಮೊದಲಾದ ಮುಖ್ಯ ರಕ್ಕಸರ ಭಯವೇ ಬಹಳ ಅದಕ್ಕೆ ನಿನಗೆ ಕಾವಲಿರಲಿ ಎಂದು ಶಿವನಡಿವಿಡಿದನು. ಶಿವನೇ, ಎಂತಹ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ ನಿನ್ನ ಗುಡಿಗೆ ಪೂಜೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರಲಿ ಎಂಬ ವರವ ನೀಡೆಂದ ಕಲಿಯರನು. ಸರಿಯೆಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿ ಕಲಿಯರನನ್ನು ವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು ದೇವಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೊಯ್ದನು. ಭೂಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ದೀಪದ ಕಲಿಯರನ ಚರಿತ್ರವ ಕೇಳಿದವರಿಗೆ, ಹೇಳಿದವರಿಗೆ ಅಚಲ ಪದವಿಯನ್ನೀವ ಸರ್ವೇಶ. ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ವಿಧ್ಯತನು ದೀಪಾರತಿಯ ಮಾಡಿದನು.

ಚೋಳಿ ಎಂಬ ಮುಗ್ಧ ಭಕ್ತೆಗೆ ಭೀಮಿ ಎಂಬ ಸೇವಕಿಯಿದ್ದು ಅವರು ಶಿವಭಕ್ತರಾಗಿದ್ದರು. ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ವರ್ಣನೆ, ಪುಣ್ಯದ ಸೀಮೆ ಕಾಮನಾಡುಂಬೊಲ, ಭಕ್ತಿಯ ಬೀಡು, ಕ್ಷಮೆಯ ನಾಡು ವಾಮಸೇತ್ರಿಯ ತವರು (೧೪-೦೭) ಎಸಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಭೀಮೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವಿದೆ. ಚೋಳಿ ಆ ಭೀಮಯ್ಯನ

ಪರಮಭಕ್ತೆ, ಆತನಿಗೆ ಎಡೆಮಾಡದೇ ಉಣ್ಣುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ದಿನ ರಜಸ್ವಲೆಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಹುಗ್ಗಿ ಶಿವನಿಗರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಆಗ ಆಕೆ ಭೀಮಿಯನ್ನು ಕಳಿಸಿದಳು ಆಕೆ 'ಅಕ್ಕ ತಾನುಂಬನ್ನ ತದ್ರಸನಕ್ಕತಿನಿದಂದೋರದಾ ಗುಳಿದಕ್ಕರಿಂದಟ್ಟಿದಳು ನೀನುಣಲೆನ್ನುತೆನ್ನುವನೂ' (೧೪-೪೩) ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ. ಶಿವ ನೀನು ಉಪವಾಸ ಬಿದ್ದು ಸಾಯುವ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದದ್ದು ಮರೆತೆಯಾ ಈಗನೋಡು ಚೋಳಿಯಕ್ಕ ಕಳಿಸಿದ ಹುಗ್ಗಿಯನ್ನು ಉಣ್ಣುವಲ್ಲೆ ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ. ಕಾಂಚಿಯಲಿ ನೀನು ವ್ಯಾಧಿ ಬಂದು ಬಿದ್ದಿದ್ದು, ಸೆಡೆದು ನಾಲಿಗೆ ಸೇದಿದಾಗಿನ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ನೆನಪಿಸಿದಳು. (೧೪-೪೯) ಚಳಿಯನ್ನು ವಿಧವಿಧವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸಿ ನಡುಗಿದ್ದು, ಅವನ ಹತ್ತಿರ ಹಸಿವನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡದ್ದು ಅವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅನ್ನವಿರಲಾರದ್ದು ಮೊಳೆವಿತ್ತನ್ನು ನೀನು ತಿಂದದ್ದು ಮರೆತೆಯಾ (೧೪-೭೫) ಎಂದೇ ಆಕೆಯ ಮುಗ್ಧ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಮುಸಿ ಮುಸಿ ನಕ್ಕನು. ಶಿವನನ್ನು ಬೈದದ್ದು ಹೀಗೆ

ನೀಗೊರವನಾಗಿರ್ದ ದೆಸೆಯಿಂದದೀಗೊರವರಿಂದ ಬೈಸುವೆಯಾ?

ನೀನೆಗುಳುಂ ಸ್ಥಾಣುವೆಯನಿಸಿಯೀ ಸ್ಥಾಣುನರರಿಂದೆ ಬೈಗುಳುವೆಯಾ

ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಲೇ ಶಿವ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಚೋಳಿ, ಭೀಮಿಯನ್ನು ಕೈಲಾಸಕ್ಕೆ 'ಬಾರೆಲಗೆ ಮತ್ತುರಕೆನಲ್ಚೋಳಾಯಿ ನುಡಿದಳು' (೧೫-೬೮)

ಹಿಂದೆ ರೇಚಯ್ಯ ಎಂಬ ಭಕ್ತ ಕರ್ಪೂರಯುಕ್ತ ವೀಳ್ಯೆ ದಿನಂಪ್ರತಿ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಆದರೆ ಒಂದು ದಿನ ಸಿಗದೇ ಹೋದಾಗ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನೇ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಶಿವಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾದ (೧೬-೪). ಅವನ ನೆನಪಿನಿಂದ ವೀಳ್ಯೆ ಅರ್ಪಿಸಿದನು. ಶಿವನ ವರ್ಣನೆ ನಿರಘು, ನಿಷ್ಕಲ, ನಿರ್ಭರ, ನಿರಾಕಾರ, ನಿಶ್ಚಿಂತ, ನಿರ್ಗುಣ, ನಿರುಪಮ, ನಿರಾಪೇಕ್ಷೆ, ನಿರಘು, ನಿರವಯ, ನಿರಾಳ, ಮಹಾಘನ ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದನು. ಧೂಪ, ದೀಪ, ಅಭಿಷೇಕ, ವೀಕ್ಷಣೆ, ಪಂಚಭೂತ, ಪಂಚಮುಖ ಶಿವನರೂಪ ಅರ್ಧಾಂಗದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾ ಅರ್ಪಿಸಿ ಲಿಂಗಪೂಜೆಯನೆಸಗಿ ಒಲವನ್ನು ಪಡೆದನು. ಗುರುವಿನ ಸಾಂಗಪೂಜೆಯನೆಸಗಿ ಕೃಪೆ ಪಡೆದನು.

ಕೇರಳೇಶ್ವರದರಸು ಪಾರಿಜಾತ ಸುಮಗಂಧಿಯರು ಕಾಳಿಯ ಭಕ್ತರು. ಅವರಿಗೆ ಮಕ್ಕಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಸುರಭಿಯೆಂಬ ಸೇವಕಿಯು ಬಹುಬುದ್ಧಿವಂತರಾಗಿದ್ದುದರಿಂದಾಗಿ ಆಕೆಯು ಕಾಳಿಪೂಜೆಯನೆಸಗಿ ವರ ಪಡೆದು ಬಿಡಲು ಹೋಗುವಾಗ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ತೋಟ, ಗದ್ದೆ, ಕಾಡು, ಅರವಟಿಗೆ, ಜಲಕ್ರೀಡೆ, ಗಿಳಿ, ಹಸಿರು, ನೀರೆಯರು, ನಾರಿಯರು ಇವರೆಲ್ಲರ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ. ಕೋಟೆ, ಪೇಟೆ ವೇಶ್ಯಾಗೃಹಗಳು, ವಿಗ್ರಹಾಲಯದ ವರ್ಣನೆಗಳನ್ನು ಬಹು ಸುಂದರವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ಕಾಳಿ ಪೂಜೆಯ ಫಲದಿಂದ ಅರ್ಧಸುಮವು ಸಿಕ್ಕಫಲದಿಂದ ಸುಮಗಂಧಿ ಗರ್ಭವತಿ ಆಗುತ್ತಾಳೆ. ಅಮೃತಲೇಖೆಯು ಜನಿಸಿ ವಯಸ್ಕಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಆಕೆಯ ರೂಪು ಸರ್ವರನು ಆಕರ್ಷಿಸುವಂತಿತ್ತು.

ಇವಳ ಕಂಡೆವೆ ಹಳಚಮರೆದರು
ದಿವಿಜ ವಧು ತಿಂಥಿಣಿಯ ಯಿವಳೋ
ದವ ನಿರೀಕ್ಷಣೆಯಿಂದ ಲಾಲಿಸುತುರುಗ ವೆಂಣುಗಳೂ
ಪವನ ಭೋಜಿಗಳಾದರೆಂದಾ
ಯುವತಿ ಹರೆಯಾಂಗನೆಯರಾಡುವ
ರವಳ ಚಲ್ವವನೇನ ಪೇಳುವೆ ಕೇಳಬುಜಗಂಧಿ|| ೧೮-೫

ದಿವಿಜವಧು ತಿಂಥಿಣಿಯಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸಿದಳು. ಇವಳನ್ನು ಕಂಡವರು ಕಣ್‌ಬಡಿಯದೇ ನೋಡತೊಡಗಿದರಂತೆ. ಇಂತವಳು ಪಾರ್ವತಿಯ ನೋಂಪಿ ಪೂಜೆಗೆ ಹೊರಟಳು. ಆಕೆಗೆ ಪಾರ್ವತಿ ನೋಂಪಿಯ ಕತೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ ಆಕೆಯ ಚಿಣಿಕೋಲಾಟ, ಉತ್ಸಾಹ, ರೂಪಿನ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ರುಕ್ಮಿಣಿಯನ್ನು ಶಿಶುಪಾಲನಿಗೆ ಕೊಡಲು ರುಕು ಒಪ್ಪಿದಾಗ ಪಾರ್ವತಿಯ ನೋಂಪಿ ಮಾಡಿ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಳು. ಹಾರುವ ಕನ್ನೆಯನ್ನು ಮುದುಕನಿಗೆ ವಿವಾಹಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಾಗ ಅವನು ಸತ್ತು ಹೋದ. ಆಗ ಆಕೆಯು ಪಾರ್ವತಿಯ ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಿ ವರಪಡೆಯ ಗೋಕರ್ಣೇಶ್ವರ ಮಹತಿಯನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಪಾರ್ವತಿ ದೇವಿಯ ಪೂಜೆಗೆ ಅಮೃತಲೇಖೆ ತೊಡಗುವರು ಕೆಳದಿಯರೊಡನೆ.

ಅಂಬೆ ತ್ರೈಜಗದಂಬೆ ಮಾಯಾ
ರಂಭೆ ಮೋಕ್ಷದ ಬೊಂಬೆ ಸದ್ಗುಣ
ದಿಂಬೆ ಭಕ್ತಕುಟುಂಬೆ ಶಿವನಾಲಂಬೆ ಸೌರಂಬೇ
ಜೃಂಬೆ ಗಣನಿಕುರುಂಬೆ ಭವಗಿರಿ
ಶಂಬೆ ನಿರ್ಗುಣಬೊಂಬೆ ಸುನಿರಾ
ರಂಬೆ ಕಾಂತಿ ಕದಂಬೆ ಶಾಂಭವಿಯೆಂದು ಕೀರ್ತಿಪಳು|| (೧೮-೩೭)

ಎಂದು ಭಜಿಸಿದಳು. ಹೊಲತಿಯೊಬ್ಬಳು ಗೋಕರ್ಣದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಸತ್ತು ಮೋಕ್ಷವಡೆದ ಕತೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ವರನಿಗಾಗಿ ಹುಡುಕಾಟ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆ, ಒಂದು ದಿನ ಪಾರಿಜಾತ ನೃಪಾಲನಿಗೆ, ಸುಮಗಂಧಿಗೆ, ಅಮೃತಲೇಖೆಗೆ ಒಂದೊಂದು ಕನಸುಬಿದ್ದಿತು. ಕನಸಿನಲಿ ಬಂದುದು ವಿವಾಹದ ವಿಷಯವಾಗಿದ್ದು ಪಾರಿಜಾತನು ಕಂಡರೂಪ ನೋಡಿಸಿ ಚಿತ್ರಪಟತರಿಸಲು ತಿಳಿಸಲಾಯ್ತು. ಪಾರಿಜಾತ ನೃಪಾಲನು ಸುಖವಿರುವಾಗ ಬಂದ ಜಂಗಮ ಮೂರ್ತಿಯು ಬಸವನಂತೆ ಬಾಳಿರಿ ಎಂದು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದನು. ಆಗ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಪಾದಧೂಳಿಯ ಸೇವಕರ ಸೇವಕರ ಅಡಿಯಾಳು ನಾನು ಅಂತವರ ಚರಿತೆ ನನಗೆ ಹೇಳೆಂದಾಗ ಬಸವನ ಪವಾಡಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ಬಸವ ಪುರಾಣ, ಬಸವರಾಜ ವಿಜಯ, ವೀರಶೈವಾಮೃತ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ೧೯ ಕತೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಕವಿಯು ಸತ್ತೆಮ್ಮೆಗೆ ಜೀವ ನೀಡಿದ್ದು, ಬಾಲಕನು ಕಾಲು ಜಾರಿ ನೀರಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಸತ್ತ ಬಾಲಕನಿಂದ, ಸತ್ಯ ನುಡಿಸಿದ್ದು, ಜಂಗಮರ ಪ್ರಾಣ ಹೋಗಲು ಬಸವಣ್ಣನ ಪ್ರಾಣ ಹೋದದ್ದು, ಜಂಗಮ ಪ್ರಾಣಿ ಬಸವಣ್ಣ. ಬಲದೇವನ ಮಗಳಾದ ಗಂಗಾಂಬಿಕೆಯನ್ನು ವಿವಾಹವಾದದ್ದು, ಬಿಜ್ಜಳನ ತಂಗಿ ನೀಲಾಂಬಿಕೆಯ ವಿವಾಹ,

ಕಕ್ಕಯ್ಯನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣನ ಜನನ, ಮರದಲ್ಲಿ ಜಂಗಮರೂಪ ಬರೆಸಿದ್ದನ್ನು ನಿಜ ಮಾಡಿದ್ದು ೭೦೦ ಜನ ಸೇವಕಿಯರ ಜಂಗಮ ವೇಷ ಧರಿಸಿದ್ದನ್ನು ಖರೇ ಮಾಡಿದ್ದು, ಲಿಂಬೆಹಣ್ಣನ್ನು ಲಿಂಗ ಮಾಡಿದ್ದು, ಬೂದಗುಂಬಳ ಬೀಜವನ್ನು ಲಿಂಗ ಮಾಡಿದ್ದು, ಅರಸಿಯ ಆಭರಣ ಕಳ್ಳಬೇಡಲು ನೀಡಿದ್ದು, ಕಣಗಿಲೆಯನ್ನು ಸಂಪಿಗೆ ಮಾಡಿದ್ದು, ಹುಲಿಯ ಹಾಲನ್ನು ಕರೆದು ಜಂಗಮರಿಗೆ ನೀಡಿದ್ದು, ಜಂಗಮ ಪಾದೋದಕದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಅದ್ದಿ ಬಂಗಾರ ಮಾಡಿದ್ದು, ಶಿವನಾಗಮಯ್ಯನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಉಂಡಿದ್ದು, ಲಿಪಿ ಓದಿದ್ದು, ೬೬ ಸಾವಿರ ಜಂಗಮ ಪೂಜೆ, ಮಣ್ಣೆತ್ತಿಗೆ ಜೀವ ನೀಡಿದ್ದು, ಸತ್ತ ಹೋರಿಗೆ ಅಸು ನೀಡಿದ್ದು, ಲೆಕ್ಕ ಕೇಳಲು ೧೧ ದಿನ ಸೂರ್ಯನ ನಿಲಿಸಿದ್ದು, ಮಲ್ಲಿಸೆಟ್ಟಿಯ ಬಳ್ಳದಲಿಂಗ ಮಾಡಿದ್ದು, ಕೇತಕಿ ಹೂವನ್ನು ಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಏರಿಸಿದ್ದು, ತೊನ್ನು ಹತ್ತಿದವನಿಂದ ಲಿಂಗಪೂಜೆಗೆ ನೀರು ತರಿಸಿದ್ದು, ಬಿಜ್ಜಳ ಹಾಸ್ಯ ಮಾಡಿ ಹಂಗಿಸಲು ಆ ರೋಗ ಅವನಿಗೆ ತಗುಲಿದ್ದು ಹೀಗೆ ಬಸವನ ಪವಾಡ ಕತೆಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಬಸವ ಭಕ್ತಿಯಂಕುರಿಸಿತು. ಇಂತಹ ಭಕ್ತೆ ಎಂದು ವಿಧೃತನಿಗೆ ತಿಳಿಸಲಾಯ್ತು. ಅವಳೇ ತಕ್ಕ ಕನ್ಯೆಯೆಂದೂ ಕನಸಿನಲಿ ಬಂದವಳು ಅವಳೇ ಎಂದು ಚಿತ್ರಪಟ ನೋಡಿ ನಿರ್ಧರಿಸಲಾಯ್ತು. ವಿರಹದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಕವಿ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವುದು ಒಂದು ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ವೀರಶೈವರು ಇತರರಂತೆ ಕಾಮುಕರಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಅಮೃತಲೇಖೆ ವಿಧೃತರ ವಿರಹ ಶಿವಪೂಜೆಯಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಯ್ತು. 'ಇವರಂಗ ಲಿಂಗ ಸಲಿಲವರ್ಧನ ವೀರಶೈವರು ಕಾಲಗತಿ ಸುಖದುಃಖ ಲಿಂಗಾಣತಿಯ ನೆಯ್ದಿಪರು' (೨೦-೪) ಸುಖದುಃಖಗಳು ಕಾಲಗತಿ, ಲಿಂಗಾಣತಿಯದೆಂದು ತಿಳಿದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಉಷಾ ಅನಿರುದ್ಧರ ಮತ್ತು ವಿಕ್ರಮ ಪತ್ರಿಣಿಯರ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅನಿರುದ್ಧನು ರೂಪು ಆಕೆಗೆ ಮರುಳಾಗಿದ್ದು ಹೀಗೆ

ಇಟ್ಟೆಸದ ಕಂಣವನ ಹೀಲಿಯ
ದಿಟ್ಟೆಯಪ್ಪದ ತೋಳು ಬಾಗಲಿ
ಗಿಟ್ಟ ತೋಳ್ಮತ್ತವನ ಕೈಗಳ ವಡಿದಬಲ್ಮೊಲೆಯು
ವಡಬಟ್ಟುದೆನ್ನಯ ಚಿತ್ರವಾತನ|| ೨೦-೧೩

ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ದಾಸಿಯ ಮೂಲಕ ಅವನನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸುಖವಾಗಿದ್ದಳು. ಬಾಣಾಸುರನಿಗೆ ಈ ವಿಷಯ ನಾರದನಿಂದ ತಿಳಿದು ಅನಿರುದ್ಧನನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟನು. ಆಗ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಈ ವಿಷಯ ತಿಳಿದು ಬಾಣಾಸುರನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಉಷಾ ಅನಿರುದ್ಧರನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಕರೆದೊಯ್ದನು. ಬಾಣಾಸುರ ಕೃಷ್ಣರ ನಡುವೆ ನಡೆದ ಕದನವನ್ನು ಕವಿಯು ಪರಸ್ಪರ ತೆಗಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.

ಕತ್ತೆಗಾಲ್ಪಿಡಿದಯ್ಯ ನಿರಲೊಳ
ಗತ್ತೆ ಜನಿಸುತ ಬೆಳೆಯೆ ಗೋಕುಲ
ಕತ್ತೆಯಿಡಿಯುವನಾಗಿ ತಿಳಿಯದೆ ಕಂಸನೆಂಬುವನು
ಕತ್ತೆಯಾಗಲ್ಕೊಂದೆ ನೀಬಳಿ
ಕತ್ತೆಯಣುಗನ ಬಂಡಿಸನಡಸ
ಲ್ಕತ್ತೆಯದು ಬಾಳೆಂದು ಬಾಣನು ಬಾಣದಲೆಚ್ಚ|| ೨೦-೨೩

ಹೀಗೆ ಜರಿಯುತ್ತಾ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿ ಬಾಣಾಸುರನನ್ನು ಸೋಲಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಇತ್ತ ವಿಧ್ಯುತರಾಯನ ಕನಸಿನಲಿಯೂ ಶಿವಬಂದು ಹರಸುತ್ತಾನೆ. ನಿನಗೆ ತಕ್ಕ ಕನ್ಯಾರತ್ನ ದೊರೆಯುವುದೆಂಬ ವಿಷಯ ತಿಳಿದು ಸಂತಸಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಪರಸ್ಪರರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಗಳೂ ಕೂಡಿದವು. ಕನಸಿನಲಿ ಕಂಡವನೂ ಅವನೇ ಆಗಿದ್ದುದು ಸಹ ವಿಶೇಷವಾಗಿತ್ತು. ವಿವಾಹವು ಅತ್ಯಂತ ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ನಡೆಯಿತು. ಸಕಲ ಸಂಭ್ರಮ, ಪರಿವಾರದೊಂದಿಗೆ ನಡೆಯಿತು.

'ನಡೆದಳಾಕೆಯ ಸುತ್ತ ರಾಜರ ಮಡದಿಯರ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯೆಸೆದವು. ವುಡುಪತಿಯ ಬಳಸುತ್ತಲೈತಹ ತಾರೆಗಳಂತೆ' (೨೧-೧೧) 'ದಳಿರ ಹೊರಕೆಗಳಿಂದ ಝಲ್ಲರಿಗಳ ಸುಮುತ್ತಿನ ರವಚಿಂನದ ಮೇಲುಕಟ್ಟಿಂದಾ'(೨೧-೦೪) ಇಂತಹ ವಿಜೃಂಭಣೆಯ ಮದುಮಗಳ ಶೃಂಗಾರವು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುವಂತಿದೆ.

ಉಡಿಸಿ ದೇವಾಂಗವನು ಕುರುಳೋ
ಳ್ಮುಡಿಸಿ ಪೂಗಳ ಬೈತಲೆಗೆ ಮು
ತ್ತಡಸಿದರು ಸೀಮಂತ ಕೊರಳೋಳ್ತ್ರಿಸರ ಮೌಕ್ತಿಕದೇ
ಕಡಗ ಕಂಕಣ ಗೆಜ್ಜೆ ನೇವುರ
ನಡೆಯ ಪೆಂಡೆಯ ಬೆರಳಿನುಂಗುರ
ನಡುವಿಗೊಪ್ಪುವ ಕಾಂಚಿಧಾಮವ ನಿಟ್ಟರಾಸುತೆಗೆ|| ೨೧-೨೦

ಹೀಗೆ ಸಿಂಗರಗೊಂಡ ಕನ್ಯಾರನ್ನದ ಜೊತೆಗೆ ವಿವಾಹ ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ನಡೆಯಿತು. 'ಮಂಗಳ ಧ್ವನಿಯು ಮೊರೆದವು, ಶೋಭನ ಪದಗಳ ನಿನಾದವೆಲ್ಲೆಡೆ ಕೇಳಿಬಂತು. ಗುರುಚರರಿಂಗೆರಗಿ ಕುವರಿಯ ಧಾರೆಯನೆರೆದ' (೨೧-೩೩) ಮನೆತುಂಬಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕಾರ್ಯವೂ ನಡೆಯಿತು. ಅಂದಿನ ಆಹಾರ ಪಾನೀಯಗಳ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ. ಪಾಯಸಾನ್ನಗಳು, ಕರಿದೆಂಬೊಪ್ಪುರಣಿ, ಸುಶಾಕ, ಮುಶಲಾಟು, ಷಡ್ರಸನೀಕಲವರ್ಣಾಂಬ್ರಗಳ, ದಧಿ, ತಕ್ರಂಗಳ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಸರ್ವ ಸಂಭ್ರಮಗಳಿಂದ ವಿಧ್ಯುತನ ಮದುವೆ ಜರುಗಿತು. ಆನಂದ, ಸಡಗರ, ಉಲ್ಲಾಸಮಯ ವಾತಾವರಣವು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿತ್ತು.

ವಿಧ್ಯುತನಷ್ಟೆ ಅಮೃತಲೇಖೆಯ ಭಕ್ತಿವಂತೆಯಾಗಿದ್ದಳು. ಪೂಜೆಗಳನ್ನು ಸಾಂಗವಾಗಿ ಹೇಗೆ ನೆರವೇರಿಸಿದರೆಂಬ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ. ಆಚಾರಲಿಂಗ ಸಾಕಾರಲಿಂಗ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಎಸಗಿದರು. 'ಚರಲಿಂಗದಿ ಸಮರ್ಪಿಸಿ ಸೋಂಕುತಿರ್ದರು ಜಂಗಮಾರ್ಚಕರು' (೨೨-೮) ಲಿಂಗಪೂಜಾನಿಷ್ಠರಾಗಿ ಸುಖ, ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕಾಲ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಅವರು ವನಕೇಳಿಗೆ ಹೋದರು. ಆಗ ವಸಂತಮಾಸವಾಗಿದ್ದು ವನವೆಲ್ಲ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ತೋಟದ ಎಲೆವಳ್ಳಿ, ಶ್ರೀಗಂಧ, ತಾಳವೃಕ್ಷ, ನೆಲ್ಲಿ, ಹಲಸು, ವಿವಿಧ ಹೂಗಳ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ. ಜಲಕೇಳಿ ಆಟದ ವರ್ಣನೆಯೂ ಮಾಡಿ ಬಂದಿದೆ. ರಾಕ್ಷಸನೊಬ್ಬನ ದುರ್ಗಂಧವನ್ನು ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಿದ ಸಿದ್ಧರಾಮನ ಘಟನೆಯನ್ನು ಕವಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಸಿದ್ಧರಾಮನ ದರ್ಶನವಾಗುತ್ತಲೇ ಬದಲಾಗಿ ಹೋದನು. 'ಸಿದ್ಧರಾಮನ ಪದಕಾಣಲು ಪೊರ್ದಿದೆದರಳಿಗೆಂದು ನಿರವಿಸಲರ್ದಿರದ ದುರ್ಗಂಧ ದೇಹಮನಾಂತ ನಡೆತಂದ' (೨೨-೩೬) ಎಂದು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಭಾರತೀಯ ಪಕ್ಷಿ ರೂಪು ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಜಲಕೇಳಿ ಆಡಿದ್ದು, ರಾವಣನು

ಗಾಯನದಿಂದ ವರಪಡೆದದ್ದು, ನಂಬಿ ಪರವೆಯರಂತೆ ವಿಧೃತನು ಹೆಂಗಳೆಯರ ಜೊತೆ ನೀರಾಟವಾಡಿದನು. 'ಇವನ ನೀರಾಟಂಗಳಲಿ ಪರಿಭವವಡೆದರಿಂತಲ್ಲ ವಿಧೃತ ಕುವರನಾಡಿದ ನಂಬಿಪರವೆಯರಾಡಿದಂದದಲಿ' (೨೨-೬೦) ಸುಖವಾಗಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ, ಹೆಂಡತಿಯೊಂದಿಗೆ ಶಿವ ಪೂಜಾನಿಷ್ಠನಾಗಿ ಕಾಲಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದನು.

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಸಂತೋಷದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಮಂತ್ರಿ ಮೋಹನಭುಜನು ಮಾತ್ರ ನಿರ್ಲಿಪ್ತನಂತೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದನು. ವಿಧೃತರಾಯನ ಆಸ್ಥಾನವು ಸಂಗೀತ, ಕಲೆ, ನಾಟ್ಯ, ಶಿಲ್ಪ ಮುಂತಾದ ಲಲಿತ ಕಲೆಗಳ ತವರಾಗಿತ್ತು. ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಕೋವಿದರಾದವರಿಂದ ಗಾಯನವು ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. 'ಮಂದರ ಮದ್ಯ ತಾರಕದಸವಿಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದನಾ ಸಭಾಸ್ಥಾನದರಗಾನ' ಎಂಬಿತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ರಾವಣನ ಸಂಗೀತ ಪ್ರೀತಿ, ನರಗಳ ತಂತಿಮಾಡಿ, ಉರದಲೊತ್ತಿ ಬಾರಿಸಿ, ರಾಗತೆಗೆದುದನ್ನು, ಗೌತಮನ ಶಿವಭಕ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡಲು ಬಲಿ, ಮುಚುಕುಂದ, ಪ್ರಹ್ಲಾದರಿಗೆ ನಾರದನು ತಿಳಿಸಿದ್ದು, ಬಲಿ ಮತ್ತವನ ಸೈನಿಕರು ಬಂದಾಗ ಶಂಕರಾಂನಂದನೆಂಬ ಗೌತಮನ ಭಕ್ತನಿಗೂ ಸಹ ಗೌತಮನು ಪಾದತೊಳೆದದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ಕೋಪಾವಿಷ್ಟರಾಗಿದ್ದುದು, ಅವನ ನಿಜವಾದ ಶಕ್ತಿ ತೋರಿಸಲು ಸರ್ವರೂ ಭೋಜನಕ್ಕೆ ಕುಳಿತಾಗ ಸರ್ವರಿಗೂ ಷಡ್ರಸಾನನ ಬಡಿಸಿದರೆ ಶಂಕರಾನಂದನಿಗೆ 'ಇವಗೆ ಕಲ್ಮುಳ್ಳೆರಣೆ ತೃಣಲೋಷ್ಟವ ಬಡಿಸಿ ಲಿಂಗಕ್ಕುಣಿಸಿಯಮರ್ದುವ ಸವಿದುಂಡು ಡರ್‍ರನೆ ತೇಗಿದನು' (೨೩-೧೩) ಇವನ ಸಮಸ್ಥಿತಿ ಕಂಡ ಭಕ್ತರು ಮಹಾವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂದು ಅವನಿಗೆರಗಿದರು. ಹೀಗೆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಮಸ್ಥಿತಿಗೇರಿದ ಸ್ಥಿತಿ ಅರಿತುಕೊಂಡನು. ಆತನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ 'ಇನಿರಸದ ಚಿಲಿಪಾಲಿ ಕಾಲುವೆಯೆನಿಸಿ ಪಾಡಿದನಂತೆ' ಹನುಮಂತನ ಗಾಯನವು ಶಿವನ ಮನವನ್ನಾಕರ್ಷಿಸಿತು. ಪುನಃ ಕೇಳಲು ಆತನು ಲಿಂಗಾರ್ಚನೆಗೆ ವೇಳೆಯಾಗಿದೆ ಎಂದಾಗ ನಾನೇ ಎದುರಿಗಿರಬೇಕಾದರೆ ಬೇರೆ ಲಿಂಗ ಪೂಜೆ ಬೇಕೆ ಎಂದನಂತೆ ಶಿವನು. ಅದಕ್ಕೆ ಹನುಮಂತನು 'ನಿಮಗಿಂದಧಿಕ ಗುರು' ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಲಿಂಗಪೂಜೆಗೆ ಹೋದಾಗ ಆತನ ಲಿಂಗವಮಾಯವಾಗಿದ್ದು, ವೀರಭದ್ರ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಲಿಂಗ ಕೊಟ್ಟದ್ದು, ಮೈಯೆಲ್ಲಾ ರೋಮವು ಲಿಂಗಮಯವಾಗಿದ್ದುದು, ಹನುಮಂತನ ಲಿಂಗ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಆನಂದ ಸಡಗರದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಮಂತ್ರಿ ಮೋಹನ ಭುಜ ಮಾತ್ರ ಸುಮ್ಮನೇ ಮೌನವಾಗಿದ್ದನು. ಅವನ ಮನಸ್ಥಿತಿ ಅರಿತ ವಿಧೃತನು ಕಾರಣ ಕೇಳಿದರೆ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ವಿವಾಹವಾದರೆ ಎಲ್ಲಾ ಸರಿಹೋಗುವುದೆಂದಾಗ ಹೆಣ್ಣಿನ ಬಗೆಗೆ ಆತನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ವಿರುದ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಕಮಲೆ ಚಂದನಗಂಧಿಯರೆಂಬ ಇಬ್ಬರು ಒಬ್ಬ ರಾಜನಿಗೆ ಹೆಂಡಂದಿರಿದ್ದು, ಕಮಲೆಯ ಕುಟಿಲವು, ಮೋಸದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಎಲ್ಲಾ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಹಾಗಿರಲಾರರು. 'ಶಿವಸಂಸ್ಕಾರಿಗಳು ಮಿವರಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲರಿಗುಂಟೆ'? (೨೩-೬೯) ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಒಬ್ಬ ರಾಜನ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಬರಲು ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಜಂಗಮರನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಅರಸ ಹೇಳಿ ಅತ್ತ ಹೋಗುವುದೇ ತಡ ಇತ್ತ ಜಂಗಮರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ಮನೆ ಬಿಡಿಸಿದ್ದಳು. ಅವರು ಊರ ಸಾಹುಕಾರನ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದುದು ಮರಳಿ ಬಂದ ಅರಸ ಧನ, ಕನಕ, ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಆ ಸಾಹುಕಾರನಿಗೆ ನೀಡಿಬಿಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ ಹೆಂಗಸರು ಕುಬುದ್ಧಿಯವರು ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ವಿಧೃತನು ಅನೇಕ ರೀತಿಯಿಂದ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಿ, ಮದುವೆ ಆಗಲೇಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಆತನು ಹೇಳಿದ ಕತೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮಂತ್ರಿಯು

ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಆಗುವುದಕ್ಕೆ ಪಕ್ಕದ ರಾಜ್ಯವಾದ ಸುಗಂಧಿಯ ಅರಸ ಕುಮುದನು ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಯ ಮಗಳ ಬಗ್ಗ ಒಂದು ಪತ್ರ ಕಳಿಸುತ್ತಾನೆ 'ಜನಪ ಕುಮುದಾಖ್ಯನತಿ ವಿಜ್ಞಾಪನವು ನಿಮ್ಮಾಜ್ಞೆಯಲಿ ಕ್ಷೇಮವು' (೨೪-೯) ಎಂದೂ ನನಗೊಬ್ಬ ಸಾಕು ತಂಗಿಯಿದ್ದು ನಿಮ್ಮ ಮಂತ್ರಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸಿದಾಗ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟ ದೊರೆ ಆಕೆಯ ಚಿತ್ರಪಟ ತರಿಸಲು ತಿಳಿಸಿ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ ಬರೆದನು. ವಿವಾಹವು ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ನೆರವೇರಿಸಿದ ದೊರೆಯು ಸಕಲರು ಸಂತಸಪಟ್ಟರು. ಕುಮುದನು ತನ್ನ ತಂಗಿಗೆ ಬುದ್ಧಿವಾದ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. 'ಪತಿಯನುಳಿದಾಚಾರ್ಯನಿಲ್ಲವು, ಪತಿಯುಳಿದ ಪಿತಮಾತೆ ಭಾಂಧವ ತತಿಗಳಿಲ್ಲ......... ಪತಿಯೆ ಧನ ಸಿರಿಸಂಪದವು ಮೇಣ್ಪತಿಯೆ ಮೋಕ್ಷ ಪಥ' (೨೪-೨೪) ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದನು. ಬುದ್ಧಿವಾದ ಹೇಳಿ ಬೀಳ್ಕೊಂಡು ಮರಳಿದನು. ಮಂತ್ರಿಯ ಅವನ ಹೆಂಡತಿಯು ಸಹ ಶಿವಯೋಗ ನಿದ್ರೆಯಲಿ ಸುಖವಾಗಿದ್ದರು.

ಕೊನೆಯ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯು ವಿನೂತನ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು ಏಳುಷಟ್ಪದಿಗಳ ಬಳಕೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ರಾಘುವಾಂಕ ಕವಿಯ ಹೇಳಿದ್ದ ಮೀಸಲು ಕಾವ್ಯ ಉದ್ದಂಡ ಷಟ್ಪದಿಯನ್ನು ಕವಿಯು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಸತ್ವಮುನಿಯ ಅಮೃತಲೇಖೆಗೆ ಆಶೀರ್ವದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಅವಳನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ 'ನಡೆವುದುತಾ ಶಿವನೆಡೆಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣ, ನುಡಿಗಳೇ ಶಿವನ್ಯೆದಕ್ಕರವು' ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ. ಸರಿಬಾಳೆಂದು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ ಹರಸಿ ಹೋದನು. 'ಭೂವನ ಕೈವಿಡಿದು ವೊಂದಸ್ಥಾಯಂಪೇಳ್ವೆ ತರುಣಿಯರ ಚಿತ್ರವರಿವಡೆ ಸಕೀಲಮನೊಂದ ಪೆರರಿಗರುಪದೆ ಕೇಳ್ವದು' (೨೫-೧೫) ಎಂದು ಒಂದು ಸಕೀಲವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

'...ಮಾಡದ ಕಜ್ಜಮಯಾಡಿಸುವುದು ಸುಂಮನೆ
ಮುನಿವುದು ಕಾಲಿಂದೊದೆವುದು ನೀರ್ತೀವಿದ ಚೆಂಬಿಂದೋದಕಮಂ ಸೂಸುವುದು..
ಕನಲುತ ನೂಂಕುವುದುಪವಾಸಿರ್ಪುದು ಬೈದೊಡೆ
ಕನಲಿಕೆ ಯಾಣ್ಮದೆಯಿನಿತಕೆ ಮೈಗೊಟ್ಟಿರ್ದಡೆ
ವನಿತೆಯು ಮರ್ಧಾಂಗನೆಯೆನಿಸುವಳಿದು ನೀತಿಯ ಕೇಳ್' ೨೫-೧೬

ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಮುಂದೊಂದು ದಿನ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ ವಿಧೃತನು. ಹೊಳೆಗೆ ಹೋಗಿ ನೀರು ತರಲು ತಿಳಿಸಿದಾಗ ದಾಸಿಯರ ಸರಿಸಿ ತಾನೇ ಹೋಗಿ ನೀರ ತಂದಳು. ಸುಮ್ಮನೇ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಬೈಯ್ಯುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಕಾಲನ್ನು ಹಿಡಿದು ಬೇಡಿಕೊಂಡು ಅವನ ಕಾಲಿನ ಧೂಳನ್ನು ಒರೆಸಿದಳು. ಒದ್ದನು. ಕೋಪಿಸಿಕೊಳ್ಳದೇ ನಗುನಗುತ್ತಾ ಹತ್ತಿರ ಬಂದು ನಿಂತಳು. ಚೊಂಬಿನಲ್ಲಿ ನೀರ ತರಲು ತಿಳಿಸಿದನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಳು. ಆ ನೀರನ್ನು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಸುರವಿದನು. ಕೂದಲು, ಕುಪ್ಪಸ, ಸೀರೆ ತೊಯ್ದು ಹೋದರೂ, ಆ ಚಂಬನ್ನು ಮರಳಿಸಿಕೊಂಡು ಪುನಃ ತಂದು ನೀಡಿದಳು. ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ಕೋಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಕನಲಿದರೆ ನಗೆಮಿನುಗಿ ನಿಂತಳು. ಬೈದೊಡೆ ಸಿಟ್ಟಾಗಲೇ ಇಲ್ಲ. ಒಂದು ಸಾರೆ ಕಲಿಕಂಭನೆಂಬ ಭಕ್ತನು ಜಂಗಮ ಪ್ರೇಮಿಯಾಗಿದ್ದರಿಂದ; ಬಂದ ಜಂಗಮರ ಪಾದ ತೊಳೆಯಲು ಹೆಂಡತಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದ. ಆದರೆ ಆಕೆಯು ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸೇವೆಗಿದ್ದಪ ಎಂದು ಜರಿದಳು. ಆಗ ಅವನು ಆಕೆಯ ಸಿರಹರಿದನು. ಅದರಂತೆ ನಿಮಗೆ ಕೋಪ ಬಂದರೆ ನನ್ನ ಶಿರವ ಹರಿಯಿರಿ ಎಂದು ಖಡ್ಗವನ್ನು ತಂದಿತ್ತಳು. ಮಾನಕ್ಕಂಜರನೆಂಬ ಭಕ್ತನಿಗೆ ಪರೀಕ್ಷೆ

ಬಂದಾಗ ತನ್ನ ಮಗಳ ಮುಡಿಯ ಕತ್ತರಿಸಿದ. ಹಾಗೆ ನನ್ನ ಮುಡಿಗತ್ತರಿಸಿ ಎಂದಳು. ಬೆಂಕಿಗೆ ಬೀಳೆಂದರೆ ಬೀಳುವೆ, ಶೂಲವೇರೆಂದರೆ ಗುಂಡ ಬ್ರಹ್ಮರಂತೆ ಶೂಲವೇರುವೆ ಎಂದು ಬಾಗಿ ನಿಂತಾಗ ವಿಧೃತನಿಗಾದ ಆನಂದ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟಲ್ಲ. ಆನಂದ ತುಂದಿಲನಾಗಿ 'ಇವಳಿಂದೆನಗಪವರ್ಗಾಂಗ ನೆರಕುವಳೆಂದಪ್ಪಿದನು' ಸರ್ವದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಆದರ್ಶಪ್ರಾಯಳಾದ ರಾಣಿಯೊಂದಿಗೆ ಸುಖವಾಗಿದ್ದರು.

ಮಂತ್ರಿಯೂ ಸಹ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವ ಆಸೆಯಿಂದ ಇದ್ದನು. ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಗೆ ತಿಳಿಸದೇ ರಾಜನಂತೆ ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ಮುಂದಾದನು.

ನೀರತಹುದೆಂದಾಗ್ರಹಿಸುತ ಪತಿನುಡಿಯಲು
ಕ್ರೂರಮನದಿಸುಂಮಿರೆ........ ಬಾರಿಲ್ಲಿಯ ನಿಲ್ಲೆಂದೆನೆ ನಿಂದಳು
ಪಿಂದಕೆ ಮೋರೆಯ ಮಾಡುತಲೆತ್ತಿದ ತುಂಬಿದ ಹೂಜೆಯ
ನೀರನವಳ ಸಿಂದೋಳ್ಳೂಸಲು ಕಾಯ್ದಳು ಸುಣ್ಣದ ಕಲ್ಗಳ ಮೇಲೆರೆದಂತೆ||

೨೫-೩೦

ನೀರು ಖಾಲಿ ಮಾಡಿ ಪುನಃ ಆಕೆಗೆ ನೀಡಿದಾಗ ಕೆಂಡಮಂಡಲವಾಗಿದ್ದ ಆಕೆಯು 'ಬರಿಯ ನೀರಿಂದೆನ್ನ ಶಿರಕೆರೆದೆ ತಾ ಕುಂಕುಮ ರಸದಭಿಷಂಗೈವೆ ನಿನಗೆ' (೨೫-೩೧) ಎಂದು ತುಂಬಿದ ಚೆಂಬಿಂದ ಅವನಹಣೆಗೆ ಹೊಡೆದಳು. ಹಣೆ ಹೊಡೆದು ನೆತ್ತರು ಸೋರತೊಡಗಿತು. ಆಕೆ ಶಯ್ಯಾಗೃಹಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬಳೇ ಹೋಗಿ ಮಲಗಿಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟಳು. ರಕ್ತಸೋರಿ ಮೂರ್ಛೆ ಹೋದ. ಎಚ್ಚರವಾಗಿ ನೋಡಲಾಗಿ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತಿಸಿದನು. ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತನಾದಂತೆನಿಸಿತು 'ಬನಿತೆಯ ಕೊಲ್ವದು ದ್ರೋಹಂ, ತನ್ನನೇ ಮುನಿವುದುಚಿತವೆಂದು..... ಶಿರವರಿದುಕೊಳ್ಳಲ್ಲುಜ್ಜುಗಿಸಿದ ಮಂತ್ರಿ' (೨೫-೩೫) ತನ್ನ ಸಿರವನ್ನು ಹರಿದುಕೊಂಡನು. ಆಗ ಅವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಹಾಕಾರವೆದ್ದಿತು. ಅರಸನಿಗೆ ಈ ಗದ್ದಲ ಕೇಳಿ ಬಂದು ನೋಡಿದ, ಅಯ್ಯಾ ಎಲ್ಲದರಲ್ಲೂ ಆತ್ಮೀಯನಾಗಿದ್ದೆ, ಈ ಒಂದು ಸುಖವನ್ನು ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನೀನೊಬ್ಬನೇ ಅನುಭವಿಸಲು ಹೊರಟೆಯಾ? ಎಂದವನೇ ತನ್ನ ತಲೆಯನ್ನೂ ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಂಡ, ಗಂಡ ಸತ್ತ ಮೇಲೆ ತನ್ನದೇನಿದೆ ಎಂದು ರಾಣಿಯೂ ಸಿರವರಿದುಕೊಂಡಳು. ಆಗ ಶಿವ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ

ಬಾರೆಲವೋ ಕುವರ ವಿಧೃತನಿಂನ ಸತಿಮಂತ್ರಿ
ನಾರಿ ಕೋಮಲೆ ಸಹಿತಲೈತಂದ ಪುಷ್ಪಪಿಕವ ನೀಯೆ
ನಡೆಯೆಂದನೆಲೆರ್ದರಾಗ ಹರಿಯಜರಿಂದ್ರ ಸುರರೆಲ್ಲ ಜಯತು ಜಯಯೆನೆ||

೨೫-೬೪

ಹೀಗೆ ವಿಧೃತ ಚರಿತ್ರೆಯು ವಿಧೃತನು ಮೋಕ್ಷ ಪಡೆಯುವುದರೊಂದಿಗೆ ಮುಕ್ತಾಯಗೊಂಡಿದೆ. ಕವಿಯು ಕಾವ್ಯದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ ತಿಥಿ, ವಾರ, ನಕ್ಷತ್ರ, ಸಂವತ್ಸರಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಕಾಲವನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲ.

ಥೆರೆಗಳ ಮಾಲೆಗಳಂದದಿ ಶರಣರ ಕಥೆಗಳು
ಬೆರೆದಿರೆ ತುಂತುರ್ವನಿ ಮೌಕ್ತಿಕಗಳ ನಾಂತೊಪ್ಪಿರೆ
ಯುತ್ಪ್ರೇಕ್ಷದ ಸಿಂಗರಸಾಮ್ಯವು|| ೨೫-೭೨

ಎಂದು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯ ಕಥಾಸಾಗರ ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಕೃತಿಯು ನವರಸ ಅಮೃತವಾಕ್ಯಗಳ ಸಂಗಮ, ಸುರರಮಣಿ, ದೇವತೆಗಳು ಈ ಅವಿರಳ ಶಾಸ್ತ್ರ ಹೇಳಿದರೆ ನಾನಾರ್ಥ ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಶಿವ ಬೇಡಿದೆ ಪದವ ನೀಡುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದ ಫಲವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

೫.೨. ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಂಶಗಳು

೧೭ ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಬಹುಭಾಗ ಮೊಘಲರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೊಳಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಅವರ ವ್ಯವಸಾಯ, ವ್ಯಾಪಾರ, ಉದ್ದಿಮೆಗಳು ಸುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಪರದೇಶದವರೆಗೂ ಭಾರತದ ಖ್ಯಾತಿ ಹಬ್ಬಿತ್ತು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಉತ್ತರ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಮೊಘಲರ ಆಳ್ವಿಕೆ ಇರದಿದ್ದರೂ ಬಹಮನಿಗಳು ಅದೇ ಮಾದರಿಯ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ, ಸಹನೆಗೆ ನೆಲೆಯೂರಿದ್ದವು. ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಣ್ಣಕವಿಯು ೧೭ ನೇ ಶತಮಾನದ ಸಮಾಜವನ್ನು ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಆಹಾರ, ವಿಹಾರ, ಉಡುಗೆ, ತೊಡುಗೆ, ಆಚರಣೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ಭಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಂದ ಕವಿಯು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದ ತುಂಬಾ ಭಕ್ತಿಯನ್ನೆ ವೈಭವೀಕರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಂದ ಹಿಡಿದು ಅಸಮಾನ್ಯರವರೆಗೆ ಸೇವಕನಿಂದ ಹಿಡಿದು ರಾಜನವರೆಗೆ ಸರ್ವರೂ ಭಕ್ತಿಂದ ಮಾತ್ರ ಬದುಕಬಲ್ಲರು, ಭಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದ ಮನುಷ್ಯ ಉಳಿಯಲಾರ ಎಂಬ ಸಂದೇಶ ಬೀರಿದ್ದಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲಾ ಜನರ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ ಕವಿ. ಮುಗ್ಧರು, ಸಾಧು ಸ್ವಭಾವದವರು, ಮೂರ್ಖರು, ದ್ರೋಹಿಗಳು, ಕಳ್ಳರು, ಸುಳ್ಳರು, ಸಜ್ಜನರು, ಕೊಲೆಗಡುಕರು, ಜಾರರು, ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ವೃತ್ತಿಯ ಜನರು ಹೀಗೆ ಒಂದು ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲಾ ಜನರ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಸಿದ್ದು, ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಐಕ್ಯ ಹೊಂದುವುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಸರ್ವಧರ್ಮ ಸಹಿಷ್ಣುತೆ ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ಪರಂಪರಾಗತವಾಗಿ ಬಂದದ್ದು, ಕವಿಯ ಭಾವನೆ ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹ ಕೆಲಸಾರೆ ವೀರಶೈವದ ಮಹತ್ವ ಹೇಳುವಾಗ ವೈದಿಕರನ್ನು ತೆಗಳಿರುವುದು, ವೈದಿಕರಿಗೆ ವೀರಶೈವರಿಗೂ ಆತ್ಮೀಯತೆ ಇರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿಜಯನಗರ ಪತನವಾದ ಮೇಲೆ ಇಸ್ಲಾಂನ ಆಡಳಿತಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬದಲಾಯಿತೆ ವಿನಾ ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದಲಾವಣೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಅದೇ ಸಮಾಜವೇ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ಮುಸಲ್ಮಾನ ದೊರೆಗಳಿಗೂ ಈ ಬದಲಾವಣೆ ಬೇಕಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಮೂಲಾಗ್ರವಾದ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಅವರು ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. 'ಹಿಂದೆ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದ ಪರಕೀಯರು ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲೆ ಭಾರತೀಯ ಮತಾವಲಂಬಿಯಾದರು. ಮುಸಲ್ಮಾನರು ತಮ್ಮ ಮತವನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವರಿಗೆ ಭಾರತವನ್ನು ಮುಸ್ಲಿಂ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ'[೧] ಹೀಗಾಗಿ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಸಮಸ್ಯೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಅವರು ಇವರೂ ಪರಸ್ಪರ ಹಂಚಿಕೊಂಡರು. ಸೂಫಿಗಳ ಪ್ರಭಾವವು ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಬದಲಾವಣೆ ತಂದಿತು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸರ್ವತೋಮುಖ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಇದ್ದಾಗ ಮಾತ್ರ ಶಾಂತಿ, ನೆಲೆಸಲು ಸಾಧ್ಯ. ಪ್ರಜೆಗಳ ಕಲ್ಯಾಣಗಳ ಕಾಳಜಿಗಳು ಸೌಲಭ್ಯಗಳು ಹೆಚ್ಚಿದಾಗ ಕಲೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಬೆಳೆಯಲು ಸಾಧ್ಯ. ಅಂತಹ ಘಟನೆಯನ್ನು ನಾವು ವರರಮ್ಯರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕೃಷಿಯ ಮಾಳರು ಮುಖ್ಯ ಪರಜನ
ವಿಸರಕಿತ್ತ ಸುಭಾಷೆಗೆರಡನೆ
ಣಿಸುತ ಧನವಂ ನೆಚ್ಚಪುಳಿಸುವೆನೆಂದು ಧರ್ಮವನು|
ಹಸರಿಪದೆ ಪರರೊಡನೆ ಪರವೇ
ಣ್ಗೊಸೆದು ಕಾಮಿಸುವನಿಪನ ಸಿರಿ
ನುಸುಳಿಪೋಪುರು ಪೊಡರುಗಾಶಿಯಲಿಟ್ಟ ಪರಿಯುತ|| ೧೦-೧೦

ಧರ್ಮದಿಂದ ನಿರ್ಣೈಸಿ ಬುದ್ಧಿಯನು
ಕುಡುತ ಖಲರನು ವುಡಸುತನಾ ಡೊಡೆತನವನೆಸಗುವ ಮಹೀಶನ
ಪೊಡವಿಯಂ ಪುಗಲಂಜುವವು ಕ್ಷಾಮಂಗಳಲೆರಾಯ ೧೦-೧೫

ದೂರಗೈಯದೆ ನಗೆಯನವರಂತಸ್ತಮಂ ತಿಳಿದು
ಧೀರತನಮಂ ಮುಖದಲಿ ಕಂದದೆಲ್ಲವಿ
ಚಾರಮಾರ್ಗದಿ ನಡೆಸುವರಸು ಭೂ
ಭಾರನಾಗದೆ ಸುಖದಲಿರ್ಪನು ಖ್ಯಾತಿಯುತನಾಗಿ ೧೦-೨೨

೫.೨.೧. ಸಾಮಾಜಿಕ ರಚನೆ

ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಜನಜೀವನದ ಪ್ರತಿ ಹಂತಕ್ಕೆ ನಿರ್ಧರಿತವಾಗಿತ್ತು. ಜಾತಿಯು ಸಾಮಾಜಿಕ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿತ್ತು. ವರ್ಣಾಶ್ರಮದ ಆಧಾರದಿಂದ ರಚಿತಗೊಂಡ ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರು, ಬಹುಮನಿಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಮುಂದುವರಿದಿತ್ತು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು 'ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಬಲವಾದ ಪ್ರತಿಪಾದಕರಾದರು. ಏಕೆಂದರೆ ತಮಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ, ಇತರರು ಅನುಸರಿಸಬಾರದೆಂದು ಬಯಸುವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಅವರು ನಿರತರಾಗಿರಲು ಅದರಿಂದ ಸಹಾಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂಥದೊಂದು ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಪಟ್ಟುಹಿಡಿದು ರಕ್ಷಿಸುವವರಾದ್ದರಿಂದ, ವೇದ ಕಾಲದಿಂದ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಇನ್ನಿತರ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ರೂಢಿಗಳನ್ನೂ ಜಾರಿಗೆ ತರಲು ಅವರು ಸಹ ಉತ್ಸುಕರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರ ಫಲವಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನವು ಆಚರಣೆಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಪ್ರದಾಯಕತೆಗಳ ಸುದೀರ್ಘ ನಾಟಕವಾಯಿತು. ಇಂತಹ ನೀತಿಯಿಂದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಸಮಾನತೆ, ಆರ್ಥಿಕ ಕೊಳೆತ, ಬೌದ್ಧಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡವು.'[೭] ಇಂತಹದ್ದುನ್ನು ಮೀರಿ ೧೨ ನೇ ಶತಮಾನದ ಶರಣರು ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಒಡೆದು ಹಾಕಲು ಪರ್ಯಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ರಚಿಸಿದರೂ, ಮುಂದೆ ಬಂದ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾದಿಗಳು ಪುನಃ ಇಂತಹದ್ದರ ರಚಕರಾಗಿದ್ದರು. ಕವಿಯ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಇದು ಮುಂದುವರಿದು ಪುನಃ ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಪಾರಮ್ಯವೇ ನಡೆದಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯದ ಬಗೆಗೆ ಅಗೌರವಗಳು ಆಗ ಸಹಜವಾಗಿ

ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು. ಬಹಮನಿಗಳ ವೇಳೆಗೆ ಸಮಾಜಿಕ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಬದಲಾವಣೆಹಳಾಗತೊಡಗಿದವು. ಈ ಜಡ್ಡುಗಟ್ಟಿದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು, ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದ ಸಮಾನತೆಯಿಂದ ಅಲುಗಾಡತೊಡಗಿತು. 'ಸಮಾಜ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಜಾತಿಯು ತನ್ನ ಸಾಂಗತ್ಯವನ್ನು ಕಳಕೊಂಡಿದ್ದಿತು. ಕೆಲವು ಜಾಡುಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಾನಮಾನದಲ್ಲಿ ಮೇಲಕ್ಕೇರಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಪಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇಸ್ಲಾಂ ನೆಲೆಗೊಳ್ಳತೊಡಗಿದುದು'[೩] ಕವಿಯೂ ಸಹ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಾವರಣಗಳ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಯಾವ ಜಾತಿಯವನೇ ಆಗಲಿ, ಮೇಲು ಕೀಳು ಮೀರಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕನಿಷ್ಠ ಮೀರಿ ಆಚರಿಸಿ ಮುಕ್ತಿ ಪಡೆಯಬಹುದೆನ್ನುತ್ತಾನೆ (೯-೪)

ವೀರಶೈವ ಜಾತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಕವಿ ಅಪಾರವಾದ ಅಭಿಮಾನವಿದ್ದುದರಿಂದಲೇ ಆತನು ಅವರ ಗುಣಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಹೊಗಳುತ್ತಾನೆ.

ಲಾಲಿಸೆಲೆಯವರಂಗಲಿಂಗಸು ಲೀಲವರ್ಧನ ವೀರಶೈವರು
ಕಾಲಗತಸಖ ದುಃಖ ಲಿಂಗಾಣತಿಯ ನೆಯ್ದಿಪರು
ಮೇಲಭವ ಸತಿಯೆಂಬರಲ್ಲಿದೆ ಲೋಲಲೋಚನೆ ಯಿತರ ಭೂಮೀ
ಪಾಲಪೆಣ್ಗಂಡತೆ ಕಾಮವಿಕಾರರಿವರಲ್ಲ ೨೦-೪

ಲಿಂಗಾಯತರು ೧೨ ನೇ ಶತಮಾನದ ನಂತರ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯತೆ ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಪಂಗಡವಾಗಿತ್ತು. ಕವಿಯ ಕಾಲಕ್ಕೂ ವೀರಶೈವರು ವೈದಿಕರ ತತ್ವಾಚರಣೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿತ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. 'ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ದೇಶಾದ್ಯಂತ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯೂ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿದ್ದ ಮತ್ತು ಹೇರಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ವೈದಿಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಬದಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಅದು ಒದಗಿಸಿತು'[೪] ಲಿಂಗಣ್ಣಕವಿಯ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಬಗೆಗೆ ಮಾಹಿತಿ ಒದಗಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಸಾವಿರ ಭೂಸುರರ ಕೊಂದ ವೇಶ್ಯೆಯು ಒಬ್ಬ ಜಂಗಮನ ಜೊತೆ ಬೆರೆತರೆ ಆಕೆಯ ಪಾಪ ವಿನಾಶ್ರಿ (೬-೧೦೦) ಸಾವಿರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಉಣಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತು ಒಬ್ಬ ಜಂಗಮರಿಗೆ ಉಣಿಸುವುದು ಯೋಗ್ಯ. ಹೀಗೆಂದು ಪಾರ್ವತಿ ಅಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಒಂದು ಸಾವಿರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಆಕೆ ಉಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಒಂದು ಗಂಟೆಯಲ್ಲಿ ನಾಲಗೆಯಿಲ್ಲದೇ ಥಣ್ ಎಂದು ಬಡಿದುಕೊಂಡದ್ದು ಕಂಡು ಬಹಳ ಖುಷಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಒಂದು ಸಾರೆ ಒಬ್ಬ ಜಂಗಮನಿಗೆ ಉಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅದೇ ಗಂಟೆಗೆ ನಾಲಿಗೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಗಂಟೆಯಲ್ಲಿ ನಾಲಗೆಯಿಲ್ಲದೇ ತುತ್ತಿಗೊಮ್ಮೆ ಥಣ್ ಥಣ್ ಥಣ್ ... ಎಂದು ಬಡಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತಂತೆ. ಅಂದರೆ ಒಂದು ಸಾವಿರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಉಣಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಒಬ್ಬ ಜಂಗಮನಿಗೆ ಉಣಿಸುವುದು ಎಷ್ಟೋ ಮೇಲು ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ಪಾರ್ವತಿಯು ಅಂದಿನಿಂದ ಜಂಗಮಪ್ರೇಮಿಯಾದಳಂತೆ.

ಶಂಕರದಾಸೀಮಯ್ಯನ ಕೀರ್ತಿಯು ಎಲ್ಲೆಡೆ ಹಬ್ಬಿತು. ಲೋಕಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ ಅವನು ಹೋಗುತ್ತಿರಬೇಕಾದರೆ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಜಯಸಿಂಹನೆಂಬ ವೈಷ್ಣವ ದೊರೆಯಿದ್ದನು. ಅವನ ಆಸ್ಥಾನದ ಪಂಡಿತರಿಗೆ ಶಂಕರದಾಸೀಮಯನನ್ನು ಸೋಲಿಸುವ ಆಸೆಯಾಯಿತು. ತಮ್ಮ ಆಸೆಯನ್ನು ದೊರೆಗೆ ಹೇಳಿದಾಗ,

ಆ ಊರಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಶಂಕರದಾಸೀಮಯ್ಯನನ್ನು ಕರೆಕಳಿಸಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಆತನು ಬರದೇ, ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯನನ್ನು ಕಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಶಿಷ್ಯನು ಪಂಡಿತ ಮಂಡಲಿಯನ್ನು ವಾದದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದವರೆಲ್ಲ ಅದನ್ನು ಒಪ್ಪದೇ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಈ ವಿಷಯ ಶಂಕರದಾಸೀಮನಯ್ಯನಿಗೆ ತಿಳಿದು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಕೋಪಾವಿಷ್ಟನಾಗಿ ತನ್ನ ಮೂರನೆಯ ಕಣ್ಣನ್ನು ತೆರೆದು ವಿಷ್ಣುವಿನ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಹಾಕಿದನು. 'ವಿಷ್ಣುವಂ ದಹಿಸಿ' ಹೀಗೆ ಶಂಕರದಾಸೀಮಯ್ಯನು ಪರಸಮಯಿಗಳಿಗೆ ಸಿಂಹಸದೃಶ್ಯವಾಗಿದ್ದನು ಎಂಬ ಕತೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಬಗೆಗೆ ವೀರಶೈವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ವೀರಶೈವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ತಿಕ್ಕಾಟಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವೆಂದು ಇದರಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿತ್ತು.

ಸಮಾಜದ ದಲಿತರು, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಅತ್ಯಂತ ಕೆಳಮಟ್ಟದ್ದಾಗಿತ್ತು. 'ಎಲುಪಿಶಿತ ದೋಸುಗವು ಪೊಲೆಯರ ನಿಳೆಯಗಳ ಸುತ್ತಾಡಿ ಯೆಂಜಲುಗಳ ನಿಮಿತ್ತವ' (೮-೮೦)

'ಭೂಸುರಾಂಗನೆ ಪತಿಯಳಿರು..... ಪೊಲೆಯಗೆ ಮೋಸದೆಯು ತತ್ಸುರತವೀವಳು ಪೆಂಡತಿಯ ತೆರದಿ' (೧೧-೭೧)

'ಹತಜ್ಜಾರೆ ಮರಜನಿಸಿದಳು ಮಾದಿಗರಾ ಪೊಡೆಯೊಳಗೆ' (೧೧-೭೩) ಹೀಗೆ ಹೊಲೆಮಾದಿಗರನ್ನು ಅಂದಿನ ಸಮಾಜ ಕೀಳಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರನ್ನು ಹರಿಹರನು ಹಿರಿಯ ಕುಲಜ ಎಂದು ಕರೆದಂತೆ ಈತನೂ ಹಿರಿಯ ಕುಲಜ ಎಂದೇ ಸಂಬೋಧಿಸಿದ್ದಾನೆ.

೫.೨.೨. ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸ್ಥಾನ

ಅಂದಿನ ಸಮಾಜದ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸದಿದ್ದರೂ ಸಹ ಅವರ ಕಾವ್ಯದ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಪತಿಯನ್ನೆ ಪರದೈವ ಎಂದು ನಂಬಿದ್ದರು. (ಸಂಧಿ ೨೫) ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ನಂಬಲು ಆಯಾ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಕಲಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ೧೭ ನೇ ಶತಮಾನದ ಕಾಲಕ್ಕಿಂತ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಹಾಗೇ ಇದ್ದದ್ದು ಮುಂದುವರಿದಿದೆ. 'ಪತಿಯೇ ದೈವ ಮತ್ತು ಉದ್ಧಾರಕ ಅವನನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸಲು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಅವನಿಲ್ಲದೇ ಬದುಕುವ ಅಗತ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ'[೫] ಆಕೆಯೆಂದಿಗೂ ಸ್ವತಂತ್ರಳಲ್ಲ. 'ವರರಮ್ಮರತ್ನಾಕರ' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ (ಸಂಧಿ ೫) ಪಾರ್ಥಿವರಾಯನ ಮಗನು ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಮಗನಿಗೆ ತಕ್ಕ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುವ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಬರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಹೆಂಡತಿಯ ಮುಂದೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ. 'ಸ್ವತಂತ್ರಿಯೇ ನಾನು ನಿಮ್ಮೊಲವೆಮ್ಮೊಲವು ದೇವಾ' (೫-೩೪) ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ತನ್ನ ಗಂಡನ ಒಲವೇ ತನ್ನ ಒಲವು ಎಂದು ನಂಬುತ್ತಿದ್ದಳು. 'ಇಂದಿಗೂ ಕೂಡಾ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆ ಅನ್ಯಾಯಕೊಳ್ಳಗಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಮನುವಿನ ನೀತಿ, ಸಂಹಿತೆಗಳೇ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲು ಕೊಡಬಾರದು'[೬] ಎಂಬುದೇ ಮುಂದುವರಿದಂತಿದೆ. ಸ್ತ್ರೀಯೂ ಗುರುವು ಆಗಬಾರದೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ ೧೭ ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿತ್ತು. ವರರಮ್ಮ ರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಒಂದು ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಸಾರೆ ಒಬ್ಬ ಹೆಂಗಸು ದೂರ್ವಾಸ ಮುನಿವರನಿಂದ ಮಂತ್ರ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಅದನ್ನು ಗಂಡನು ಕಲಿಸಿಕೊಡಲು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಆಕೆಯು

'ಗಂಡನಿಗೆ ಸತಿ ಗುರುವಾಗಬಾರದು' (೯-೦೮) ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ ಮತ್ತು ಆಕೆಯು ಒಬ್ಬ ಗುರುವಿನ ಹತ್ತಿರ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಆ ಮಂತ್ರದ ಮಹತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿಸುತ್ತಾಳೆ.

ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಗಂಡನೇ ಸರ್ವಸ್ವ ಪತಿಯೇ ಪರದೈವ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಬೇರೂರಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆಕೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಾನಮಾನ, ಅಂತಸ್ತು, ಅಧಿಕಾರಗಳ ಬೇಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ಧರಣಿಯೊಡೆತನವೇಕೆಲ ಸರ್ವಾಭರಣವೇಕೆ?
ಮನೆಯೊಳಸಮ ಸೌಭಾಗ್ಯಗಳು ತಾವಿರ್ದೇಕೆ?
ಬಂಧುಗಳಾನೆರವಿದ್ದೇಕೆಲ ಓರ್ವ ವರಿಸಿದ
ಪುರುಷನೇ ಸಾಕು. ಅವನೆರ್ದೆಯೊಳು ಪೊರಳಿಸುತ
ಭೋಗಿಸುವ ಸತಿಗೀಡುಂಟೆ? ೧೮-೧೮೭

ಎಂದು ಕವಿಯು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಂದರೆ ಆಕೆಗೆ ಅಧಿಕಾರವಾಗಲಿ, ಆಭರಣಗಳಾಗಲೀ, ಸೌಭಾಗ್ಯಗಳಾಗಲಿ, ಅಪಾರ ಬಂಧು ಬಳಗ ಇದ್ದೂ ಫಲವಿಲ್ಲ. ಓರ್ವ ಪತಿಯಿದ್ದರೆ ಸಾಕು, ಇವೆಲ್ಲ ಇದ್ದಂತೆ ಎಂಬ ಭಾವನೆಯು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬೇರೂರಿತ್ತು. ಗಂಡನಿಲ್ಲದೇ ಇವೆಲ್ಲ ಇದ್ದೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಗಂಡನು ಆಕೆಗಿದ್ದರೆ ಸರ್ವಸಿದ್ಧಿಗಳು

ಪುರುಷನಿರೆ ಸರ್ವೇಷ್ಟ ಸಿದ್ಧಿಯು
ಪುರುಷನಿರೆ ಬಾಂಧವರು ಕೆಳೆಯರು,
ಪುರುಷನಿರೆ ಮಕ್ಕಳು, ಸೊಸೆಯರು ಅಳಿಯರು ಪವುತ್ರಕರು|
ಪುರುಷನಿರೆ ಇಹಪರ ಸುಖಂಗಳು,
ಪುರುಷನಿಲ್ಲದ ಬಾಳು ಅರಣ್ಯ ಪಿಶಾಚಿಗಳ ಬಾಳು|| ೯-೭೮

ಎಂದು ಕುಮುದನು ತನ್ನ ತಂಗಿಗೆ ಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಗಂಡನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಆಕೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಪದ್ಧತಿಗಳು, ಗಂಡನಿಲ್ಲದ ಆಕೆಯ ಬಾಳು ಅರಣ್ಯ ಪಿಶಾಚಿಗಳ ಬಾಳು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅಂದರೆ ಪುರುಷನಿಲ್ಲದ ಸ್ತ್ರೀಯ ಬದುಕನ್ನು ಅಂದಿನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನೆನಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ಅಸಾಧ್ಯ. ಆಕೆ ಕೇವಲ ಸೌಂದರ್ಯದ ಬೊಂಬೆಯಾಗಿಯೋ, ಗೃಹಿಣಿಯಾಗಿಯೋ, ಸೇವಕಳಾಗಿಯೋ ಬದುಕಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಸ್ತ್ರೀಯ ಅಂಗಾಂಗಳ ವರ್ಣನೆಗಳು, ವಿವಿಧ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಂದಿವೆ. ವ್ಯಭಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯೇ ಸರ್ವ ತಪ್ಪುಗಳಿಗೆ ಮೂಲ ಕಾರಣವೆಂಬ ತೀರ್ಮಾನ, ಆ ತಪ್ಪಿಗೆ ತಕ್ಕ ಶಿಕ್ಷೆಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಕವಿ ನೀಡಿದ್ದಾನೆ. ಆಕೆಯ ಸೌಂದರ್ಯದ ಚಿತ್ರಣದಲ್ಲಂತೂ ಸಿಕ್ಕ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕವಿ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ.

ಪೂರಿತಾಂಮೃತ ವೃತ್ತಪೀವರ
ತೋರ ಮಣ್ಕೊಲೆ ಭಾರಮಂಪೂರ
ಲಾರದವನಿಯಲಿಳುಪಿ ತಾ ಕೆಡೆಸಾರಿ ನೋಳ್ಪಿಂತೆ|
ನೀರೆಯೋರ್ವಳು ಗಂಧಗೊಂಡಸು
ವಾರಿಯೋವಿದ ಹೊಂಗೂಡವನಾ
ಧಾರದಲ್ಲಿಳುಪಿದಳು ಸೋರ್ಮುಡಿ ಭಾರದಸುಗೊತ್ತೆ|| ೧೧-೧೧

ಆಗಸಾಂಗನೆಯೋ ಇವಳು ದಿ
ಗ್ಭಾಗದಂಗನೆಯರೊಳಗೋರ್ವಳೋ
ನಾಗವಧು ಸುರವಧುವೋ ರವಿಶಶಿಯಾಂಗನಾಮಣಿಯೊ||
ಯೇಗುವೆನು ವೈರಾಗ್ಯತಪವನು
ನೀಗಿಕಳವಳದಲ್ಲಿಸದ ಸಂ
ಭೋಗ ತಪಮಂಗೈವೆನೆಂದಾಗೆದ್ದನಾ ಮುನಿಪ|| ೭೨೩

ಮೊದಲ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಮೊಲೆಗಳ ವರ್ಣನೆ, ಆಕೆಯು ಹೊತ್ತ ಕೊಡಕ್ಕಿಂತ ಮೊಲೆಗಳ ಭಾರ ತಾಳದ ಸ್ಥಿತಿ ವರ್ಣಿಸಿದರೆ, ಎರಡನೇ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಸುಂದರಿಯ ರೂಪು ಕಂಡ ಯೋಗಿಯೊಬ್ಬನು ಆಕೆಗೆ ಮರುಳಾಗಿ, ತಪಸ್ಸನ್ನು ಬಿಟ್ಟು 'ಸಂಭೋಗ ತಪಗೈವೆ' ಎಂದು ಎದ್ದು ಹೋದನಂತೆ ಅಂದರೆ ಆಕೆಯ ರೂಪು, ಲಾವಣ್ಯಗಳು ಸರ್ವಸಂಗಪರಿತ್ಯಾಗಿಯನ್ನೂ ಮೋಹಗೊಳಿಸಿದವೆಂದ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮಂತವರ ಪಾಡೇನು ಎಂದು ಕವಿ ಕೇಳುತ್ತಾನೆ.

ತರುಣಿರನ್ನೆಯ ಹಣೆ ಹೆಣಲುಸಿಂ
ಗರದ ನಾಭಿಸುವಾಸೆ ಬೌಮಿ
ಕರಕಲದ ಜವಳಿಸ್ತನಂಗಳು ಶೋಭೆವೆತ್ತಿಹವು|| ೧೭-೫೫

ಕುಚಗಳೇ ಸ್ವರ್ಣದಾಮೃತವೆರಡು
ದೋರ್ಲತೆಯು ಪೂಮಾಲೆ ನಡುವೇರ್ವಾ ಕುಂಭವೇ ೧೨-೫೮

ಹೀಗೆ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಅಂಗಾಂಗಳ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಸೂಳೆಯರ ವರ್ಣನೆಯನ್ನಂತೂ ಮನಮುಟ್ಟುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ವೇಶ್ಯೆಯರೂ, ಮೇಲ್ವರ್ಗದ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ತುಂಬಾ ಬೆಲೆ ಬಾಳುವ ಆಭರಣ ಉಡುಗೆ ತೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ವೇಶ್ಯಾ ಸ್ತ್ರೀಯರು ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಶೃಂಗಾರ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಪುರುಷರ ಮನಸೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುವ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ವೈಭವಯುತವಾದ ಸೂಳೆಗೇರಿಗಳ ಚಿತ್ರಣ ಅನೇಕ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಡಮೂಡಿದೆ.

ಬಹುಶಃ ಆ ವೇಳೆಗೆ ಸೂಳೆಗೇರಿಗಳಿಗೆ ಬಹಳ ಮಹತ್ವ ಇದ್ದುದರಿಂದಾಗಿ ಕವಿ ಅದನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ಯರಲೆ ಶುಕಪಿಕ ಹಂಸೆ ನವಿಲ್ಗಳು
ತರುಣಿಯರ ಕುಡಿನೋಟ ನುಡಿಯಿಂ
ಚರಸುಗತಿ ನರ್ತನಕೆ ಸೋಲಕ್ಕಲ್ಕವನು ಪಿಡಿತಂದು   ೨೪-೪೧

ಚೆಲುವನಂಗವಿಸಿ ಬಿಗಿದುಟ್ಟ ಬಹುಜಾರಂಗನೆಯರೊಳು
ಸುರತಗೈವರು ಜಾರ ಸಂದೋಹ   ೧೫-೧೨

ಪೊಕ್ಕುಳಗೊಳದಿ ಬೀಳುವೆವೆಂದು ಬೀಳ್ಗುಚವು
ಜರಿವುತಿರೆ ಬೇಡೆಂದು ನಿಲಿಪೋಲ್ಜರೆಯ ಜಾರೆಯರೊಲ್ದು
ರವಕೆಯನುರೆಬಿಗಿದು ಸಿಂಗರದಿ ಸುಳಿವರು|| ೧೫-೧೫

ಇಂತಹ ವರ್ಣನೆಗಳನ್ನು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಸ್ತ್ರೀ ದೇವತೆಗಳ ವರ್ಣನೆ ಚಿತ್ರಣಗಳೂ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಂದಿವೆ. ಕಾಳಿಪೂಜೆ, ಆ ಪೂಜೆಯಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಫಲಾವಳಿಗಳ ಚಿತ್ರಣವು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ (ಸಂಧಿ ೧೭ ಮತ್ತು ೧೮) ಬಹುಶಃ ೧೭ ನೇ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗೆ ಸಮಾಜವು ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬಂದ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಸಹ ದೇವತೆಯ ಪೂಜೆಯ ಫಲಗಳನ್ನಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲದೆ ದೇವತೆಯನ್ನು ಸಂತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಲು ಮಾಡಬಹುದಾದ ಬಲಿಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಕವಿಯು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಸಮಾಜವು ಪೋಷಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿತ್ತು. ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳು ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹಾಸು ಹೊಕ್ಕಾಗಿದ್ದವು.

'ಜನರು ಎಷ್ಟು ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ್ದರೆಂದರೆ ದುರ್ಗೆಯ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಪವಾಡ ಸದೃಶ ಶಕ್ತಿಗಳು ತಮಗೆ ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತವೆ ಎಂದು ನಂಬಿದ್ದರು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಬಗೆಬಗೆಯ ದೇಹ ದಂಡನೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು'[೬] ಇಂತಹ ಚಿತ್ರಣಗಳು ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಬಂದಿವೆ. ಕಾಳಿದೇವಿಯ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ನಡೆಯುವ ಪೂಜಾಪದ್ಧತಿಯೂ ಸಹ ಅದೇ ಮಾರ್ಗದ್ದಾಗಿದೆ. ಧ್ಯಾನಿಸಿದರೆ, ಬೇಡಿದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗುವ ಅನೇಕ ಘಟನೆಗಳು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿವೆ. ಉದಾ : ೧೭ ನೇ ಸಂಧಿ, ೯೫, ೯೭, ೨೫, ४೨, ४೩.

೫.೨.೩. ಮದುವೆ ಹಾಗೂ ಉಡುಗೆ ತೊಡುಗೆ.

ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಉನ್ನತ ವರ್ಣದ ವಿವಾಹದ ಚಿತ್ರಣಗಳಿವೆ. ಆಕಾಲದ ರಾಜರ ಮನೆಯ ವಿವಾಹವನ್ನು ನೋಡಿದ್ದಾನೇನೋ ಎಂಬಷ್ಟು ಮನಮುಟ್ಟುವಂತೆ ಕವಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಒಂದು ವಿದ್ಯುತ ರಾಜ ಮತ್ತು ಅಮೃತಲೇಖೆಯ ವಿವಾಹವಾದರೆ, ಮತ್ತೊಂದು ಅವನ ಮಂತ್ರಿ ಮೋಹನಭುಜ ಮತ್ತು

ಕೋಮಲೆಯರ ವಿವಾಹ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ. ಮದುವೆ ಹಿಂದೂಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾರ್ಯವಾಗಿದೆ. ಮದುವೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹದಿನೇಳನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವರಲ್ಲಿದ್ದ ವಿವಿಧ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಂದು ಈಗಲೂ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಸುರುಗಿ ಸುತ್ತುವುದು, ಕನ್ಯಾದಾನ ಮುಂತಾದವು. ಮದುವೆಯು ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣು ಒಂದು ಗೂಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಗತ್ಯ ಒದಗಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ವ್ಯಭಿಚಾರವು ಒಂದು ಪಾಪವೆಂದು ನಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ; ಮದುವೆಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಧಿ ವಿಧಾನದಿಂದ ಆರೋಗ್ಯಕರವಾದ ಜೀವಕ್ಕೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಬಹುಪತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಬಹುಪತ್ನಿತ್ವಕ್ಕೆ ಸಮಾಜ ಮನ್ನಣೆ ನೀಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದ ಕೂಡಲೇ ಮದುವೆ ಮಾಡುವ ಪದ್ಧತಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಕನ್ಯಾದಾನವನ್ನು ಒಂದು ಪವಿತ್ರ ಕರ್ತವ್ಯ ಎಂದು ನಂಬಲಾಗಿದ್ದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ವರದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನೂ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದೂ ಸಹ ಹಿಂದಿನಿಂದ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದ ಪದ್ಧತಿಗಳಲ್ಲೊಂದಾಗಿದೆ. ಕುಮುದನು ತನ್ನ ತಂಗಿಯಾದ ಕೋಮಲೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಹೇರಳವಾದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ನೀಡಿದ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ವಿವಾಹ ಮಂಟಪಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಸಿಂಗರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬ ಮಾಹಿತಿಗಳೂ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

ಭಿತ್ತಿಲೋವೆಗಳಲ್ಲಿ ನಾನಾ
ಚಿತ್ರ ಪಾಲಿಕೆಗಳಿಂದ ವಿಚಿತ್ರ ಮಂಟಪ ಶೋಭಿಸಿತು| ೨೧-೦೫

ಹೀಗೆ ಆ ಕಾಲದ ಮದುವೆ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಮದುವೆ ಮಂಟಪಗಳನ್ನು, ವಿಧವಿಧವಾದ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾ ವಾದ್ಯಮೇಳಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಪೊರಗೆ ಪಂಚಮವಾದ್ಯ ಮೊರೆಯಲು
ತರುಣಿಯರು ವಿದ್ಯುತಗೆ ಪರಿಮಳ
ದುರುಸು ತೈಲವ ಪೂಸಿ ನೀರೇರೆದರಾಕ್ಷಣ|

ಅಂದಿನ ವಿವಾಹ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಹಾಕುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ತೈಲ ಹಚ್ಚುವ, ವಿವಿಧ ಪರಿಮಳಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚುವ ಪದ್ಧತಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಈಗಲೂ ನೀರು ಹಾಕುವ ಪದ್ಧತಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದೆ.

ಅಂದಿನ ಆ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ವಿಧವಧವಾದ ಜನರು ಸೇರಿದ್ದರು. ಅನೇಕ ರಾಜರು, ಮಂತ್ರಿಗಳು, ಇತರೆಯವರು ಸೇರಿದ್ದರು. 'ನೆರೆದರಾಗ ಸಮಸ್ತ ಭೂಪರು ಶುರಚರಕರ್ಮಿ ಮುಖ್ಯ ವಿದ್ವಾಂಸರು' (೨೧-೩೩) ವಿದ್ವಾಂಸರು ಸಹ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರೆಲ್ಲ ಅಕ್ಕಿ ಕಾಳನ್ನು ಹಾಕಿದ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಮೃತರೇಖೆಯ ಸುತ್ತ ರಾಯರ ಮಡದಿಯರ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಗಳಿದ್ದವಂತೆ ಈರ್ವರಿಗೂ ನೀರೆರೆದು ಬಾಸಿಂಗ ತೊಡಿಸಿದರು ಆಕೆಗೆ ದೇವಾಂಗ ಉಡಿಸಿ ಓಲೆಯನಿಟ್ಟರು. ಬೈತಲೆಗೆ ಮುತ್ತುಗಳಿಂದ ಸಿಂಗರಿಸಿದರು. ಸರ, ಗೆಜ್ಜೆ, ನೂಪುರ ಕಟ್ಟಿದರು. ಹೀಗೆ ವಧುವನ್ನು ವಿವಿಧ ರೀತಿಯಿಂದ ಸಿಂಗರಿಸುವ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನೇ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. 'ಕಳಸ ಕನ್ನಡಿಯಾಂತು ಶೋಭನಗಳನು ಪಾಡುತ ಪೆಣ್ಗಳರಸಿಯ ಬಳಸಿನಿಂದರು' (೨೧-೨೩) ಕಳಸ, ಕನ್ನಡಿಗಳಿಂದ ಬೆಳಗು ಹೆಂಗಳೆಯರು ಹಾಗೂ ಶೋಭಾನ ಪದಗಳನ್ನು ಹಾಡುವವರೂ ಅಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ಐಗಿತ್ತಿಯರು ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದು ಈಗಲೂ ಈ ಪದ್ಧತಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದೆ.

ಅನಂತರ ವರನು ತಾಳಿ ಕಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. 'ಗುರುಚರರ್ವೇದಾಂತ ಸಿದ್ಧಾಂತರು ಸಮಸ್ತ ಪುರಾಣ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಮಹಾಶಿರ್ವಚನದಿ ಸೇಸೆದಳೆವುತ್ತಿರಲು' (೨೧-೨೯) ಹೀಗೆ ವೇದಾಂತ ಸಿದ್ಧಾಂತರು ಸಮಸ್ತರು ಅಕ್ಕಿ ಕಾಳನ್ನು ಹಾಕಿದರು. ಆಗ ಮಂಗಳ ವಾದ್ಯಗಳ ನಿನಾದ, ಮಂತ್ರ ಘೋಷಣೆಗಳು ಆಗಸ ಮುಟ್ಟಿದ್ದವು. ರಾಜ, ರಾಣಿಯರು ಸೇರಿ ವರನ ಕಾಲನ್ನು ತೊಳೆದು ಕನ್ಯಾದಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದರಂತೆ ಸೇರಿದವರೆಲ್ಲ ಹೌದೌದು ಎಂಬಂತೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಟ್ಟರಂತೆ. ನಂತರ ಸೇರಿದವರೆಲ್ಲ ಅಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಹಾಕಿದ ಮೇಲೆ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಾ ಉಂಡು ಹೋದರು ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಉಡುಗೆ ತೊಡುಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಂಗಸರೇ ಮುಂದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ ಕವಿ.

ಆಹಾರ ವಿಹಾರಗಳು, ಕನ್ನಡಿಗರ ಆಹಾರ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅದರಲ್ಲೂ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬಿಳಿಜೋಳ, ನವಣೆ, ಸಜ್ಜೆ, ಪ್ರಧಾನವಾದ ಆಹಾರ ಪದ್ಧತಿಯಾಗಿತ್ತೆಂದು ಅಂದಿನ ಕಾಲದ ಇತಿಹಾಸ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಕವಿ ವೀರಶೈವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಸೇರಿದವನಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಮಾಂಸಹಾರ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಸಸ್ಯಾಹಾರದ ಪದ್ಧತಿಗಳ ವಿವರಗಳಿವೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಮತ್ತು ವೀರಶೈವರು, ಜೈನರು ಮಾಂಸ ಆಹಾರವನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಕವಿಯು ವೀರಶೈವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ, ಆಹಾರ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮಾಂಸಾಹಾರ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು 'ಅಭಕ್ಷ್ಯಭೋಜ್ಯ' ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸುವುದಾದರೆ, ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕನ್ಯೆಯು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿಯೇ ಗಂಡನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ರಂಡೆಯಾದಳು. ನಂತರ ಆಕೆಯು ಹೊಲೆಯನ ಜೊತೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಮಾಂಸಾಹಾರ ಸೇವಿಸತೊಡಗಿದಳು. ಒಂದು ಸಾರೆ ಆಕೆಯು ಆಕಳು ಕರುವನ್ನೆ ಆಡೆಂದು ತಿಂದುಬಿಟ್ಟಳಂತೆ. ಮದ್ಯವನ್ನೂ ಸಹ ಆಕೆ ಸೇವಿಸುತ್ತಿದ್ದಳಂತೆ ಕವಿ ಅದನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ತುಚ್ಛವೆಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ, ಆಕೆಗೆ ಪಾಪ ತಗಲುತ್ತದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ.

ಕುಡಿವಳುಂ ರುಗ್ಗಲವವನಕೂಡಡಗತಿಂಬಳು...
ತುಡುಗಿನಾಕಳುಕರುವ ಕೊಂದದರಡಗ ತಿಂದಳು... ೧೧-೭೨

ಮುಂದುವರಿದು ಆಕೆಯು ಮಾಂಸಾಹಾರ ಸೇವಿಸಿದ್ದು ತಪ್ಪೆನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಆಕೆಗೆ ರೌರವ ನರಕ ತಪ್ಪದು ಎಂದಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಸ್ಯಾಹಾರಗಳ ಬಗೆಗೆ ವಿವರವಾದ ಮಾಹಿತಿಗಳಿವೆ.

ವೆಣಿಗಳೆಸಗಿದರನೇಕ ಪರಿಯಸ್ಫೋಟಕಂಗಳ
ಪಾಯಸಾನ್ನಗಳಲೋಕ ಕರಿದೆಂಬೊಪ್ಪುರಾಣಿಯ
ಸುಶಾಕ ಮುಸಲಾಟುಗಳ ಷಡ್ರಸ ನೀಕಲವರ್ಣಾಂಬ್ರಗಳ
ದಧಿ ತಕ್ರಂಗಳ... ೨೧-೪೮

ಎಂದು ವಿಧವಿಧ ಭಕ್ಷ್ಯ ಭೋಜ್ಯಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಷಡ್ರಸಪೂರಿತವಾದ ಆಮ್ರುಗಳ ಬಗ್ಗೆ (ಆಮ್ರ=ಸಾಂಬಾರ) ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಕವಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದು ಅದರಲ್ಲಿ ಅಡಿಯಿಂದ ಮುಡಿಯವರೆಗಿನ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಆಭರಣಗಳ ಚಿತ್ರಣಗಳ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ. ವಿವಿಧ ವೇಷ, ಆಭರಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಯಾ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸ್ಥಾನಮಾನಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಆಭರಣಗಳಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಸಿರಿವಂತರು, ಚಿನ್ನ, ವಜ್ರ, ನೀಲ ಮತ್ತು ಹವಳಗಳಂತಹ ಬೆಲೆ ಬಾಳುವ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ದರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಥಾನಾಯಕಿಯಾದ ಅಮೃತಲೇಖೆಯು ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆಭರಣಗಳ ವಿವರಣೆಗಳಿವೆ.

ಸಿಮಂತ ಕೊರಳೊಳ್ಸಿಸರ ಮೌಕ್ತಿಕದ
ಕಡಗ ಕಂಕಣ ಗೆಜ್ಜೆ ನೇವುರ
ನಡೆಯ ಪೆಂಡೆಯ ಬೆರಳಿನುಂಗುರ
ನಡುವಿಗೊಪ್ಪುವ ಕಾಂಚಿಧಾಮವ ನಿಟ್ಟರಾಸುತೆಗೆ ೨೧-೨೦

ಮುಕ್ತಿ ಪೆಣ್ಣೆಂಬುದಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯೆನುತ್ತ
ಮೂಗಿನ ಮುಕುತಿಯ ಪೆರ್ಮುಕ್ತಮಣಿ ರಂಜಿಸಲು
ಸಿಂಗರವೆತ್ತಳಾ ಕುವರಿ ೨೧-೨೧

ಕೊರಳೊಳಗಿನ ಸರ, ದೇಹದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಧರಿಸುವ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಆಭರಣಗಳ ವಿವರಣೆಗಳಿವೆ. ಹೆಂಗಸರು ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಉಡುಗೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಸುಗಂಧ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಸಹ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೂವು ಪ್ರಮುಖವಾದ ಬಳಕೆಗೊಳ್ಳುವ ವಸ್ತುವಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಮೂಗಿಗೆ ಮುಕುತಿ ಧಾರಣೆಯು ಒಂದು ಮೌಲ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ಕವಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅದನ್ನು ಧರಿಸಿದವಳು ಮುಕುತಿ ವೆಣ್ಣು ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ ಕವಿ.

ಉಡಿಸಿ ದೇವಾಂಗವನು ಕುರುಳೋಳ್ಮುಡಿಸಿ
ಪೂಗಳ ಬೈತಲಿಗೆ ಮುತ್ತಡಿಸಿದರು ೨೧-೨೧

ರಾಜಮನೆತನದವರು ಬಹು ಬೆಲೆ ಬಾಳುವ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ನರ್ತಿಸುವ ನಿಲಿಕಿಯು ಚಲ್ಲಣಧರಿಸಿದ ಉದಾಹರಣೆಯಿದೆ.

ಮಂದನಡೆನಳಿತೋಳು ಸುಂಡಿಲು
ದ್ವಂದ್ವ ಕುಚಕಂಭಗಳು ಜವ್ವನ
ದಿಂದ ಭದ್ರಾಕಾರ ಬೈತಲೆ ರಾಗಸಿಂಧೂರಂ|
ಗಂಧ ಪೋಷಕ ಶಿಶುಗಳಾಳಕು
ದಿಂದ ಕನಕದನಿಗಳ ಪಾದದಿ
ಬಂದರಾನೆಯ ತಂಡದೋಲ್ಜಗ ಮಂದಗಮನೆಯರು|| ೨೧-೨೩

ಸ್ತ್ರೀಯರು ಆಭರಣ ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ನಡೆಯುವಾಗ ಗಜಗಮನೆಯರಂತೆ ಥಳುಕುತ್ತಾ, ಬಳುಕುತ್ತಾ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಅವರನ್ನು ಗಜಗಮನೆಯರು ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಜೊತೆಗೆ ಅವರು ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಆಭರಣಗಳು, ದೇಹದ ಅಂಗಾಂಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ ಸೌಂದರ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ರಸರಹಿತ ನವರತ್ನಗಳು ತೆತ್ತಿಸಿರಲಂದುಗೆ ಪಾಯವಟ್ಟದಿ
ಮಿಸುಪ ಕಾಂಚೀಧಾಮ ಕಂಕಣ ಸೂಡುಗಹಳಲ್ಲಿ
ಪೊಸಪದಕ ಚಿಂತಾಕ ಮೂಕುತಿ ಯೆಸೆವ ಪಣೆಕಟ್ಟಿನಲಿ ರಸವಾಂತೆಸೆದವಾರಸಿಕರ...

೧೭-೬೧

ಮೂಗುತಿ, ಮುತ್ತು, ಚಂಪಕ ಮುಂತಾದ ಆಭರಣಗಳ ವಿವರಣೆಗಳು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಬಂದಿವೆ. ರಾಜರು ವಾಯು, ಜಲ ವಿಹಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ವನಕೇಳಿ, ಬೇಟೆ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನೂ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅನೇಕ ಹೆಂಗಳೆಯರ ಜೊತೆ ರಾಜಕುಮಾರನು ಆಡಿದ ಆಟಗಳ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ. ಮನೋರಂಜನೆ ಕ್ರೀಡೆಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಭಾಗಗಳು, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಬದುಕನ್ನು ಹಸನಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಸುಂದರವಾದದ್ದನ್ನು ಮೆಚ್ಚುವುದು. ಅದನ್ನು ಪುರಸ್ಕರಿಸುವುದು ಸುಸಂಸ್ಕೃತರ ಲಕ್ಷಣ. ಅದರಂತೆ ಸಂಗೀತ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕಲೆ, ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳು ಒಂದು ಜನತೆಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಬಲ್ಲುದು. ಭಾರತೀಯರು ಯಾವಾಗಲೂ ಪೂರ್ಣಜೀವನಕ್ಕೆ ಒತ್ತು ನೀಡಿದ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿ ಕ್ರೀಡೆ, ಮನೋರಂಜನೆಗಳನ್ನು ಜೀವನದ ಭಾಗವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಸಂಗೀತ, ಕಲೆ, ಆಚಾರ, ಅನುಷ್ಠಾನಗಳು, ಸಂಪ್ರದಾಯ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಅವರ ತತ್ವಜ್ಞಾನ, ಮತಧರ್ಮ, ನೀತಿಧರ್ಮ ಇವುಗಳೊಡನೆ ಹಾಸು ಹೊಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಣೆದುಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಒಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ'[೮] ಹೀಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿರುವ ಹಬ್ಬ, ಜಾತ್ರೆ, ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲೂ ಕಲೆಯು ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿದೆ. ಏಕತಾನವಾದ ಬದುಕಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಉಲ್ಲಸಿತ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಶಾಂತಿ ದೊರಕಿಸುತ್ತದೆ. ಕಲಿಕೆ, ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿವೆ. ಕವಿಯು ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬದುಕಿನ ಕಲಿಕೆಗಳನ್ನು, ಬಾಲ್ಯದ ಕಲಿಕೆಗಳನ್ನು ಸಹ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಲಿಯಬಹುದಾದ, ಅಂದು ಕಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಲಿಕೆಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಮಾತಕಲಿತನು, ವೋದುಕಲಿತನು, ಮಂತ್ರ ತಂತ್ರಗಳ
ವ್ರಾತವೆಲ್ಲವನರಿತು, ಗಾರುಡಿ ವಿದ್ಯೆಯನಾತುರದಲಭ್ಯಾಸಗೈದನು   ೫-೨೯

ರಾಜಮಾರ್ಗದ ರೀತಿಯರಿದು, ಮದಗಜೋತ್ತಮವಾಜಿಗಳನೇರಾಡಿ
ಧುವ್ವಾಳಿಸುವದ ಕಲಿತ, ಜೂಜು ಚದುರಂಗನೆತ್ತವ   ೫-೩೦

೫.೨.೪. ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಂಶಗಳು

ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ ಕೃತಿಯು ವೀರಶೈವ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಪ್ರತಿಪಾದನಾ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಶೈವ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಕತೆಗಳು ಬಂದರೂ ಸಹ ಆತನಿಗೆ ಶಿವನ ಲೀಲೆಗಳನ್ನು, ಅಷ್ಟಾವರಣದ ಕತೆಗಳನ್ನೂ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಕಥನ ಕಲೆಯನ್ನು ಪಳಗಿಸಿಕೊಂಡ ಕವಿಯು ಗುರು, ಲಿಂಗ, ಜಂಗಮದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಗುಗ್ಗಳದ ಓಹಿಲಯ್ಯ, ದೀಪದ ಕಲಿಯರ, ಚೋಳಿ, ಬಸವೇಶ್ವರರ ಬಗೆಗೆ ವಿವರವಾದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು

ಒದಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪುರಾತನರ ಬಗೆಗೆ, ಶಿವಶರಣರ ಬಗೆಗೆ ಅವರ ಭಕ್ತಿ, ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾದ ಜೀವನ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಭಕ್ತಿಯ ಮುಂದುವರಿದ ಭಾಗವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಚೋಳಿಯ ಮುಗ್ಧತನ, ಓಹಿಲಯ್ಯನ ನಿಷ್ಠಾವಂತಿಕೆ, ಜಡೆಯ ಶಂಕರದೇವನ ಸ್ವಧರ್ಮ ಅಭಿಮಾನ, ಮಾರ್ಖಂಡೇಯನ ಬಾಲ್ಯದ ಸಾಧನೆಗಳ ಮಹಾಪೂರ ಭಿಲ್ಲಮರಾಯನ ಗುರುಭಕ್ತಿ, ಸಾನಂದ ಗಣನಾಥನ, ಪಂಚಾಕ್ಷರಿ ಪದಮಹಿಮೆ, ಬಸವಣ್ಣನ ಜಂಗಮ ಪ್ರೇಮ, ಹನುಮಂತನ ಲಿಂಗಭಕ್ತಿ, ರಾವಣನ ಶಿವನನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸುವ ಗಾಯನ ಶಕ್ತಿ, ಹೀಗೆ ಇಲ್ಲಿನ ಪಾತ್ರಗಳು ವಿಧವಿಧವಾದರೂ ಸಹ ಅವೆಲ್ಲ ಐಕ್ಯವಾಗುವುದು ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಯಾದವರ ಅಹಂಭಾವ, ಅತಿ ವೈಭವಗಳು ನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ ಎಂಬ ಚಿತ್ರಣವಂತೂ ಬದುಕಿಗೆ, ಎಂತಹ ಸ್ಥಿತಿ ಬಂದರೂ ಸಹ ಭಕ್ತಿ ಬೇಕೆಂದು ಸಾರುತ್ತದೆ.

೧೬ ಸಾವಿರ ಹೆಂಡಂದಿರೊಂದಿಗೆ ಕೃಷ್ಣನು ಸುಖವಾಗಿದ್ದರೂ ಪರಶಿವನ ಕೃಪೆಯಿರದೇ ಏನೂ ನಡೆಯದು ಎಂಬ ದ ಅಹಮಿಕೆಯಿಂದ ಶಾಪಕ್ಕೊಳಗಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಹೀಗೆ ಕಾವ್ಯದ ತುಂಬಾ ರೋಚಕವಾದ ಕತೆಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳ ಒಟ್ಟು ಆಶಯ ಶಿವಭಕ್ತಿ ಎಂತಹ ದೊಡ್ಡವನಿರಲಿ, ಸಿರಿವಂತನಿರಲಿ, ಕನಿಷ್ಠ, ಶ್ರೇಷ್ಠರೇ ಆಗಲಿ ಅವರೆಲ್ಲ ಶಿವಭಕ್ತಿಗೆ ಮಾರುಹೋಗಲೇಬೇಕು. ಪಾಪಿಗಳು, ನೀಚರು, ಕಳ್ಳರು, ಕೊಲೆಗಡುಕರು, ವೇಶ್ಯೆಯರು, ಜಾರರು ಇವರು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅರಿತೋ, ಅರಿಯದೆಯೋ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಾರೆ ಶಿವ ಎಂದುದಕ್ಕೆ; ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗದೇ ಶಿವಲೋಕ ಸೇರುವ ಚಿತ್ರಣಗಳನ್ನು ಬಹುಸುಂದರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಕತೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಓದುಗರು, ಕೇಳುಗರು ಈ ಕಾವ್ಯದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಶಕ್ತಿಗೆ ಮರುಳಾಗುತ್ತಾರೆ. ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯು ಸಹ ಮೂಲತಃ ಶಿವಭಕ್ತನೆ. ಆತನು ಶಿವನ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಮೈ ಉಬ್ಬುತ್ತದೆ. ಭಕ್ತಿ, ಭಕ್ತಿಯ ವಿವರಣೆ ಬಂದಾಗ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮರೆತುಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿಬರುವ ಪಾತ್ರಗಳು ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತವೆ.

ಕವಿಯು ಈ ಪ್ರಕಾರದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕೃತಿ ರಚನೆಗೂ ಒಂದು ಪರಂಪರೆಯೇ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫, ೧೬ ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಶಿವಶರಣರ ವಚನ ಸಂಕಲನ ಕೆಲಸವು ಭರದಿಂದ ಸಾಗಿತು. ವಚನಗಳನ್ನು ಷಟ್ಸ್ಥಲ, ಏಕೋತ್ತರ ಸ್ಥಲ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ ಕಾರ್ಯ ಭರದಿಂದ ನಡೆಯಿತು. ಭೀಮಕವಿ, ಗುಬ್ಬಿಯ ಮಲ್ಲಣಾರ್ಯ, ಷಡಕ್ಷರ ಕವಿಗಳ ಪ್ರಭಾವವು ವೀರಶೈವ ಕವಿಗಳ ಮೇಲಾಯಿತು. ೧೩ ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಆಗಿಹೋದ ಶೈವ ಕವಿಯಾದ ಹರಿಹರನು ಅರವತ್ತೂಮೂರ ಪುರಾತನರ ಮತ್ತು ಪರಂಪರೆಯ ಕತೆಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಪ್ರಭಾವವೂ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ೧೭ ನೇ ಶತಮಾನದ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿ ಸಹ ತಾನೂ ಅಂತಹ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕೃತಿ ರಚಿಸಿ ಜನತೆಗೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಒತ್ತಡದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಪರಂಪರೆಯಂತೆ ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

೧. ಅಷ್ಟಾವರಣ ಮಹಾತ್ಮೆ

೨. ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಮಹಾತ್ಮೆ

೩. ಶಿವಶೇಷ ಮತ್ತು ಬಿಲ್ವಪತ್ರಿಯ ಮಹಾತ್ಮೆ

೪. ಬಸವಣ್ಣ ಮತ್ತಿತರ ಶಿವಶರಣರ ಪವಾಡದ ಮಹಾತ್ಮೆ

೫. ಅರವತ್ಮೂರು ಪುರಾತನರ ಮಹಾತ್ಮೆ

ಹೀಗೆ ಈ ಕಾವ್ಯವು ಧಾರ್ಮಿಕ ಮಹತ್ತಿನ ಕೃತಿಯೆಂಬುದನ್ನು ವಿಭಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದದ್ದು ವೀರಶೈವ, ಶೈವ ಭಕ್ತಿಯ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯದ ಚಿತ್ರಣವಾಗಿದೆ. ಇತರ ಎಲ್ಲ ಆಚರಣೆಗಳಿಗಿಂತ ತನ್ನ ಆಚರಣೆಗಳು ಮಿಗಿಲು ಎಂದು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ತನ್ನ ಕಾಲದ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದಾನೆ. ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾನೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಶಿವನ ಶೇಷವು ಅತ್ಯಂತ ಪವಿತ್ರವಾದದ್ದು, ಶಿವಪ್ರಸಾದದ ಒಂದಗುಳು ಸಿಕ್ಕರೂ ಸಹ ಜೀವನ ಪುನೀತವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಕೋಟಿಯಾಗದ ಫಲ, ಕೋಟಿ ಉಪವಾಸದ ಫಲ, ಶತಕೋಟಿ ದಾನದ ಫಲವು' (೯-೬೮) ಕೋಟಿಯಾಗ, ಕೋಟಿ ಉಪವಾಸ, ಶತಕೋಟಿ ದಾನಕ್ಕಿಂತ ಶಿವಶೇಷದ ಒಂದಗುಳು ಪವಿತ್ರವಾದದ್ದೆಂದು ಕವಿ ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕಾಲದ ವೈದಿಕರಿಗಿಂತ ತನ್ನ ಧರ್ಮ ಎಷ್ಟು ಮೇಲು ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಯಾಗ, ಉಪವಾಸ, ದಾನಗಳನ್ನು ವೈದಿಕರು ಅತ್ಯಂತ ಪವಿತ್ರವೆಂದು ಸಾರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಕವಿ ಕೇವಲ ಒಂದಗುಳು ಶಿವಶೇಷ ಸೇವಿಸುವುದರಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಪವಿತ್ರವಾದದ್ದು ಎಂದು ಸಾರುತ್ತಾನೆ. ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಭಕ್ತನು ಕೇತಕಿ ಶಿವನಿಗೆ ಸಲ್ಲದು ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ನಾಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ಒಂದು ದಿನ ಒಬ್ಬ ಜಂಗಮನ ಶೇಷಾನ್ನದಿ ಒಂದಗುಳು ಆ ನಾಯಿಗೆ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ತಿಂದ ತಕ್ಷಣ ನಾಯಿಗೆ ಸುಜ್ಞಾನತ್ವವು ಬಂದು ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಅದು ಚಲಿಸದೇ ಒಂದು ಕಡೆ ನಿಂತು ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಆಗ ನಾಯಿಯ ಒಡೆಯನು ಇದಕ್ಕೆ ಹೀಗೇಕಾಯಿತೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿ, ಕಬ್ಬಿಣದ ಭಡಿಯನ್ನು ಕಾಯಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಬರೆ ಇಡುತ್ತಾನೆ. ನಾಯಿಗೆ ಸೋಕಿದ ತಕ್ಷಣ ಆ ಭಡಿಯು ಬಂಗಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸುದ್ದಿ ಊರಲೆಲ್ಲಾ ಹಬ್ಬಿ ರಾಜನ ಕಿವಿಗೂ ಮುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಆಗ ರಾಜನೂ ಸಹ ಅದನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನರಮನೆಯ ಲೋಹದ ಪಾತ್ರೆಗಳೆಲ್ಲ ಬಂಗಾರದ ಪಾತ್ರೆಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಆ ನಾಯಿಯು ಜಂಗಮ ಶೇಷಾನ್ನದಿಂದ ಶಕ್ತಿ ಗಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಅದು ಸತ್ತು ಹೋದಾಗ ಶಿವಪಾದ ದರ್ಶನ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. (೯-೭೨ ರಿಂದ ೭೪) ಇಂತಹ ಅನೇಕ ಕತೆಗಳು ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಕಲನಗೊಂಡಿವೆ. ಇದರ ಪ್ರಮುಖ ಆಶಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮಹತಿಯನ್ನು ಸಾರುವುದಾಗಿದೆ.

(ಅ) ದೇವಾಲಯಗಳು

ಬಹುತೇಕ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ದೇವಾಲಯಗಳ ಪಾತ್ರ ಹಿರಿದಾದುದು. ದೇವಾಲಯಗಳು ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಯಿಂದಾಗಿ ಲೌಕಿಕ ವಿಚಾರದ ಜೊತೆಗೆ ಅ ಲೌಕಿಕತೆಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುವ

ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿದ್ದವು. ವರರಮ್ಮರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿಯೂ ಅಂತಹ ಚಿತ್ರಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ೧೭ ನೇ ಶತಮಾನದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಹ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆ, ಚರ್ಚೆ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಚೋಳಿ ಎಂಬ ಮುಗ್ಧ ಭಕ್ತೆ ಮತ್ತು ಆಕೆಯ ಸಹಾಯಕಿ ಭೀಮಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಕತೆ ಹೇಳುವಾಗ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ದ್ರಾಕ್ಷಾರಾಮದ ಭೀಮೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಒದಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಚೋಳಿಯ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಆಕೆಯ ಸೇವಕಿ ಭೀಮಿಯು ಭೀಮೇಶನಿಗೆ ಉಣಿಸಲು ಹೋದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ರಾಜ, ಪ್ರಧಾನಿ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಅನೇಕ ಆಡಳಿತ ಮಂಡಳಿ, ಜನತೆ ಸೇರಿರುತ್ತಾರೆ ಅಂದರೆ ಅವು ಆಡಳಿತದಂತಹ ಚರ್ಚೆಗಳ ಕೇಂದ್ರಗಳೂ ಆಗಿದ್ದವೆಂದು ಇದರಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

> ರಂಗಮಂಟಪದೊಳವನೀಶ್ವರ ವಂಗಡಾಮಾತ್ಯಾದಿ ಕರುಣಿಕ
> ರಂಗ ಚೆಲ್ವಿನ ರಾಯವಕ್ಕಳು ಸೆಟ್ಟಿ ಮಹಜನರು
> ಅಂಗಜಾಪಹ ಮೂರ್ತಿ ಭೀಮೇಶ ೧೪-೩೨

ಹೀಗೆ ಆ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ತೆರನಾದ ಮಹತ್ವದ ಜನತೆ ಸೇರಿದ್ದರು.

ಕತೆ ಮುಂದುವರಿದಂತೆ ಚೋಳಿಯ ಬಗೆಗೆ ನ್ಯಾಯ ನಿರ್ಣಯ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆಗ ಅದೇ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿಯೇ ರಾಜ ಮಂತ್ರಿ ಆದಿಯಾಗಿ ಇಡೀ ಗ್ರಾಮದ, ಪರ ಗ್ರಾಮದ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಅಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ನ್ಯಾಯ ನಿರ್ಣಯದಂತಹ ಪ್ರಸಂಗಗಳಿಗೆ ದೇವಾಲಯವು ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಾನವಾಗಿತ್ತು.

ಸಿರಿಯಗರುವರು, ಹಾಸ್ಯಚತುರರು, ವಿರಹಿಗಳು, ಮಣಿಸುರಗಿಗೈಯ್ಯವರು, ಪಕ್ಕದ ಗ್ರಾಮದವರು ಅಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದರಂತೆ. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿದ್ದರೆಂದ ಮೇಲೆ ಅದೊಂದು ದೊಡ್ಡದಾದ ದೇವಾಲಯವೇ ಇದ್ದಿರಬೇಕು. ಅಂದರೆ ದೇವಾಲಯಗಳು ಬೃಹತ್ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇತ್ತೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಬಗೆಗೂ ಸಹ ಮಾಹಿತಿಗಳು ವರರಮ್ಮ ರತ್ನಾಕರ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ದೀಪದ ಕಲಿಯರನೆಂಬ ಭಕ್ತನು ಬಹಳ ಶ್ರೀಮಂತನಾಗಿದ್ದನು. ಆತನೊಬ್ಬ ಶಿವಭಕ್ತ ಒಂದು ಸಾರೆ ಕಾಂಚಿ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಪಯಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪಾಳು ಬಿದ್ದ ಶಿವದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಕಂಡವನೇ ಮರಮರನೇ ಮರುಗಿ ಆ ದೇವಾಲಯದ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕೈ ಹಾಕುತ್ತಾನೆ. ಅದನ್ನು ರಚಿಸುವ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಹಂಚುತ್ತಾನೆ. ಆ ದೇವಾಲಯ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ವಿಧವಿಧವಾದ ಜನರು ಸೇರಿ ಅದನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ.

> ಕೆಲಬರಿಗೆ ಪ್ರಾಕಾರ ಶಾಲಂ
> ಗಳನಗಳ ನಾಳೇರಿಗಳಕೊ
> ತ್ತಳವನಟ್ಟಳೆಗಳನು ಕಿರುಗೋಟೆ ಗಳನಗುಸೆಯನು|
> ನಿಲಿಸೆನುತ ನಿರುಪಿಸುತಾಮಿಕ್ಕ
> ಳಿಗೆ ಬಸವನ ವೈದಿಕೆಯನಿದಿ
> ರೊಳು ಸುದೀವಿಗೆ ಗಂಧವತ್ತಿರೆನುತ್ತ ನಿರವಿಸಿದ|| ೧೩-೨೯

ಆಗಕಂಡನು ಪೊಸಗುಡಿಯ ಚೆಂನಾಗೆಸೆವ
ಪ್ರಚುಮೆಗಳ ಮುರಡಿಯಾಗಿ ೧೩-೩೦

ದೇವಾಲಯ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ದೇವಾಲಯಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಹೊಸಗುಡಿ, ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಾಣುವ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಹಿರಿಹಿರಿ ಹಿಗ್ಗುತ್ತಾನೆ.

೫.೩. ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಂಶಗಳು

೫.೩.೧. ಅಷ್ಟಾದಶ ವರ್ಣನೆಗಳು

ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯು ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಾದಶ ವರ್ಣನೆಗಳು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದೇ ಸಮುದ್ರ ವರ್ಣನೆಯಿಂದ ನಂತರ ನಗರ ವರ್ಣನೆ, ಪರ್ವತ ವರ್ಣನೆ ಅಷ್ಟೊತ್ತಿಗೆ ೪ ನೇ ಸಂಧಿಯಿಂದ ಕಥೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಕತೆಯ ನಡುನಡುವೆ ವರ್ಣನೆಗಳನ್ನು ಹೇರಳವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ವರ್ಣನೆಗಳು ಕಾವ್ಯದ ಸೊಬಗನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದೆ. ವರ್ಣನೆಗಳು ಲಿಂಗಣ್ಣನ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ. ಈತನ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿಯ ವಸ್ತು, ವರ್ಣನೆ, ಪಾತ್ರ, ರಸ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳ ಔಚಿತ್ಯಗಳು ಈತನು ಮಹಾಕವಿ ಎಂದು ಸಾರುವಂತಿವೆ. ಪ್ರತಿಕವಿಗೂ ತನ್ನದೇ ಆದ ಶೈಲಿ ರೂಢಿಗತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈತನ ವರ್ಣನೆಗಳು, ಕಲ್ಪನಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ಮೆರಗನ್ನು ನೀಡಿವೆ. ತನ್ನ ಕೃತಿಗೆ ಕವಿಯೇ 'ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ ಮಹಾಕಾವ್ಯ' ಎಂದು ಕರೆದಿರುವುದರಿಂದ, ಇದರಲ್ಲಿ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಇವೆಯೇ ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡಬೇಕಿದೆ. 'ಪದ್ಯಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದು ಮಹಾಕಾವ್ಯ, ಅದರಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಾಸ ಸಂಧಿ ಮುಂತಾದ ವಿಭಾಗಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಆಶೀರ್ವಾದ, ನಮಸ್ಕಾರ ಅಥವಾ ವಸ್ತು ನಿರ್ದೇಶನವಿರುತ್ತದೆ. ಚತುರನೂ ಉದಾತ್ತನೂ ಆದ ನಾಯಕನುಳ್ಳದ್ದು, ಪಟ್ಟಣ, ಸಮುದ್ರ, ಪರ್ವತ, ಋತು, ಚಂದ್ರೋದಯ, ಸೂರ್ಯೋದಯ, ಉದ್ಯಾನ, ಜಲಕ್ರೀಡೆ, ಮಧುಪಾನ, ಸಂಭೋಗ, ವಿಪ್ರಲಂಬ ಶೃಂಗಾರ, ವಿವಾಹ, ಪುತ್ರೋತ್ಪತ್ತಿ, ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆ, ದ್ಯೂತ, ಪ್ರಯಾಣ, ಯುದ್ಧ, ನಾಯಕನ ಜಯಪ್ರಾಪ್ತಿ ಈ ಹದಿನೆಂಟು ವಿಷಯಗಳ ವರ್ಣನೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು. ಆಶ್ವಾಸಾಂತದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ವೃತ್ತವುಳ್ಳದ್ದು, ಅಲಂಕಾರಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದದ್ದು' (೪-೧೩) ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾಗಿ ಈ ವರ್ಣನೆಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆಂದು ಅನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅಷ್ಟಾದಶ ವರ್ಣನೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆರೆಡನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಉಳಿದವೆಲ್ಲಾ ಇಲ್ಲಿವೆ. ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ದ್ಯೂತ, ಮಧುಪಾನ, ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಇಲ್ಲ. ಕೆಲವನ್ನು ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದರೆ, ಕೆಲವನ್ನು ಔಪಚಾರಿಕವಾಗಿ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಯುದ್ಧ ವರ್ಣನೆಗಳು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಬಂದಿವೆ. ಆದರೆ ಯುದ್ಧ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಪುನರಾವರ್ತನೆ ಆಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಕವಿಯ ಜಾಣ್ಮೆಯಾಗಿದೆ. ಬಹಮನಿ, ವಿಜಾಪುರ ಸುಲ್ತಾನರ ಕಾಲದ ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ಕವಿ ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡಿರಬೇಕು. ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ವರರಮ್ಯರತ್ನಾಕರವು ಶರಣ ವಿಧ್ಯತನ ಚರಿತ್ರೆ ಎಂದಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಕಾವ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾನ್ಯತೆಯನ್ನು ನೀಡಿ ಅಷ್ಟಾದಶ

ವರ್ಣನೆಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ತಂದಿದ್ದಾನೆ. ವಿಧೃತರಾಜನಪುರ, ಯುದ್ಧ, ವಿರಹ, ವಿವಾಹ, ವಿಪ್ರಲಂಭ ಶೃಂಗಾರ ವಿವಾಹಗಳನ್ನು ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸದುಪಯೋಗ ಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಚಿತ್ರಣಗಳು ಕವಿಯ ಕಾವ್ಯಶಕ್ತಿಗೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿವೆ.

ಪಟ್ಟಣದ ವರ್ಣನೆ

ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸುಧಾಮಪುರಿ ಎಂಬ ಪಟ್ಟಣದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಸುಧಾಪುರಿಯ ಮೂಡಣ ದಿಕ್ಕಿನೊಳಿರುವ ಗಂಡಿಯ ನಾಡಿನ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಕೇರಳದ ಮಾಹುರಿಯ ಅರಸ ಪಾರಿಜಾತ ನೃಪಾಲನ ಪಟ್ಟಣದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಅಮೃತ ಲೇಖೆಯ ಮಾಹುರಿ ಪಟ್ಟಣದ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಜಾರಗಳು, ಕೋಟೆ, ಉದ್ಯಾನ, ಗಿಡಮರಬಳ್ಳಿ, ಕೇರಿಗಳ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಎರಡೂ ಕಡೆಗೆ ಸೂಳೆಯರ ವರ್ಣನೆ ಬಂದರೂ ಏಕತಾನತೆ ಕಾಡಿಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನವಾದ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡಿ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ರಸಿಕತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕೆಲಸಾರೆ ವರ್ಣನೆಗಳು ಅತಿಯಾಯಿತೆನಿಸಿದರೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿರುವ ವೈವಿಧ್ಯತೆಗಳು, ಕವಿಯ ಅನುಭವಗಳು ಓದುಗರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಯಾಗುತ್ತವೆ.

ಗ್ರಾಮವೆನಿತೋ ಅಗ್ರಹಾರದ
ಭೂಮಿಯೆನಿತೊ ದೇವಮಾನ್ಯದ
ನೇಮವೆನಿತೋ ಶೈವಶೀಲದ ದಾನವೆನಿತೆನಿತೊ|
ಆ ಮಹಾಕರ್ನಾಟಕ ದೇಶದ
ಸೀಮೆಯೊಳಾ ಜನಪದಕೆ ಸು
ತ್ರಾಮ ಪುರಿಯಲೊಪ್ಪಿದುದು ಮಂಗಳ ಸುಧಾಪುರಿಯು||
ವನವಿಲಯವಾದಂದ ಭವನಿದ
ನೆನಹು ಮಾತ್ರಕೆ ನಿಲಿಸಿದನೋ ಮೆಂ
ದೆನಿಸಿ ರಾಜಿಸಿತಗಳುಬೊಂಮಂ ಖಳರಾಟಕ್ಕೆ|
ಅನಿಮಿಷರ ಸರ್ವಸ್ವಗಳಬ
ಳ್ಳಿನೊಳಿರಿಸಿಯಂಚಗೊರೆದಪರಿ
ಯೆನಲು ರಾರಾಜಿಸಿತು ಪಳುಕಿನ ಶಾಲವಾಪುರ|| ೧೩೮-೧೭೦೬

ಮಂಗಳ ಸುಧಾಪುರಿಯು ಅಪಾರವಾದ ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಅಗ್ರಹಾರಗಳು ಒಪ್ಪಿದ್ದವು. ಭೂದಾನಗಳೂ, ಶೈವಶೀಲದಾನಗಳೂ ಒಪ್ಪಿರುವ ಕರ್ನಾಟಕ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಂಗಳ ಸುಧಾಪುರಿಯು ದೇವೇಂದ್ರನ ಪುರದಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸಿತು.

ಸಕಲಭೋಗಿಗಳ ಆಗರವಾದ ಅರಮನೆ, ರಾಜಶೇಖರನ ವಿಗ್ರಹವು ವಿಲಾಸಗಳ ಮಂಗಳಮಯುವಾಗಿಯೂ, ಗುರು ಕವಿಗಳಿಂದ ರಂಜಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆನೆಗಳ ಸಾಲು ಸಾಲು, ಎಣಿಕೆಗೆ ಸಿಗದಷ್ಟು

ಕುದುರೆಗಳು, ಭಟರು, ಪರಿಪರಿಯ ರಾಜಕಾರ್ಯದ ಪ್ರಜೆಗಳು, ಆ ಪುರದ ರಾಜಧಾನಿಯು ಆಟ, ಪಾಠಗಳ ಗದ್ದಲದಿಂದ ಕೂಡಿತ್ತು (೧೭-೩೭)

ತನ್ನೊಳಿಹ ವರರತುನ ಮುತ್ತುಗಳನಿಲ್ಲಿಯ
ಸುರಿದು ನದಿವರಪೋದನೆನೆಸಿಂ
ಗರದಿನೆಸೆದಿವು ರತ್ನದಂಗಡಿ ಮುತ್ತಿನಂಗಡಿಯ ೧೭-೪೧

ರಾವಣನ ಸಂಪತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಪಡೆದ ಪಾಲನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ವಿಭೀಷಣನು ಬಿಟ್ಟುಹೋದನೋ ಎಂಬಷ್ಟು ಸಂಪತ್ತು ತುಂಬಿ ಹೋಗಿತ್ತಂತೆ. (೧-೪೩)

ಸೋಮಸೂರಿಯ ವೀಧಿಯೊಳು ಮಣಿ ಹೇಮರೂಪ್ಯದ ಸೌಧಸಾಲ್ಗಳು
ಸೋಮಸೂರ್ಯರ ಕ್ರಾಂತಿಯೊಬ್ಬಳಿಯಂತೆ ಸೊಗಸಾಂತ
ರಾಮಣೀಯಕ ಜನರ ಕಣ್ಕುಮು ದಾವುನೋತ್ಸವಲರಿಸುತ ರತಿ
ಕಾಮರಾಗರವೆನಿಸಿ ಮರೆದುದು ಪೇಟೆಯಪುರಿಯ ೧೭-೩೩

ಜನರು

ಮಲ್ಲರಬಿಳಾಯುದ್ಧ ವಿತಕ್ಷಣ ರಲ್ಲಿ ನೋಡಲು ಧ್ಯೂತಕಶಲ
ರೆಲ್ಲಿಯುಂಬುಧರಾಗಮಿಕ ಭರತ ತಜ್ಞರತಿರಳೆಯಾ
ಬಿಲ್ಲರೆಲ್ಲಿಯು ಭೋಗಿ ಚಾಗಿಗ
ಳೊಳ್ಳಿದರು ದಯನಂನಿಯಳ್ಳಿರು
ಮುಳ್ಳರಲ್ಲದೆ ಜಡಿರು ಕಾಣಿಸಿರೆಲ್ಲ ಪರಕಿಸಹ ೧-೪೭

ಆ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಬಲಿಷ್ಠರು, ಶೂರರು, ದೂರದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳ ಯೋಧರಿದ್ದಾರೆ. ಪಗಡೆ ಜೂಜಾಟದ ನಿಪುಣರೂ, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಪಂಡಿತರು, ಆಗಮ ಶಾಸ್ತ್ರ ನಿಪುಣರು, ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ತಿಳಿದವರೂ ಕಲಾ ಪಾರಂಗತರೂ, ವಿಲಾಸಿಗಳೂ, ತ್ಯಾಗಿಗಳೂ, ಕೊಡುಗೈ ದಾನಿಗಳೂ, ಒಳ್ಳೆಯ ಸ್ವಭಾವದವರೂ ಸತ್ಕಾಭಿವೃದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರೂ ನಾಡಿನ ತುಂಬಾ ತುಂಬಿದ್ದಾರೆ. ಎಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿದರೂ ಜಡರು, ಆಲಸುಗಳೇ ಕಾಣಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ದೇಶವು ಯಾವಾಗಲೂ ಶುಭಕರವಾಗಿಯೇ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು.

ಬೆಳೆಯ ದಿಳೆ ಕುಮುದಬ್ಜವಿಲ್ಲದ
ಕೊಳನು ಫಲಿಸದ ಕುಜ ನೆಳಲು ಬಗೆ
ಗೊಳಿಸದಾ ಪಥ ಕುಶಲರಲ್ಲದಜಡ ಕಳೇವರರ
ನೆಲದೊಳಿಲ್ಲಂ ಬೇಟ ಖರ್ವಿಂ
ಪೊಳಲುಗಳು ಪರಿಶೋಭಿಸುತ
ಗಳ ವಿಭವದಿಂದೆಸೆವುತಿಹವಾ ದೇಶದಗಲಲಿ ೧-೩೭

ಆದೇಶದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯದ ಭೂಮಿಯಿಲ್ಲ, ನೈದಿಲೆಗಳಿಲ್ಲದ ಕೊಳವಿಲ್ಲ, ಫಲವತ್ತಾದ ನೆಲ, ದಾರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ನೆರಳು ತುಂಬಿದ ಮರಗಳು, ಕೌಶಲ್ಯ ತೋರದ ಜಡವಾದ ದೇಹವುಳ್ಳವರೇ ಆ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಗ್ರಾಮಗಳ, ನಗರಗಳು, ಕುಬೇರನ ನವನಿಧಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿವೆ. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ನೋಡಿರುವ ಉತ್ಸಾಹಗಳು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿವೆ.

ತೋಟಗಳು

ಕೊಳದ ಸೀತವನಂಬುಜದ ಪರಿ
ಮಳದನೊತ್ತೆಯನಿತ್ತು ಅಳಿವಾ
ದೊಳು ನುಡಿಸಿ ನಿರಿಯಲುಗಿ ಪಾಂಥಸ್ತ್ರೀಯರ ಬೋಗಿಸುವ
ಸುಳಿವನಿಲ ನೋಡೆಂದು ನಾಣ್ಚುತ
ತಲೆಯ ಬಾಗಿಸಿ ನಡುಗುತಿರ್ದಳೊ
ಕಳಮ ಶ್ರೀಯೆನೆ ಫಲಿತ ಶಾಲಿವನಂಗಳೊಪ್ಪಿದವು|| ೧೭-೧೯

ಕೊಳದಲ್ಲಿ ತಂಪಾದ ನೀರಿನ ಪರಿಮಳವನ್ನು ನೀಡಿ ಮೆಲ್ಲನೆ ಹಾಡಿ ನುಡಿಸಿ, ನಿರಿಗೆಯನ್ನು ಅಲುಗಿಸಿ ಪ್ರಯಾಣಿಕ ಹೆಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುವಂತೆ ಅನಿಲನು ಅವನನ್ನು ನೋಡೆಂದು ನಾಚಿ ತಲೆಬಾಗಿ ನಡುಗುವ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಹಾಗೆ ಕಳವೆಯೆಂಬ ಹೆಣ್ಣುಗಳ ಗದ್ದೆಗಳು ಒಪ್ಪಿದವು.

ನಾರೇಯಣನರ್ಧಾಂಗಿ ಬಹುದಳ
ದಾರವಿಂದಾಲಯದಿ ಸೈತಿರೆ
ವಾರಿನಿಧಿ ಬಳಸಿದನೋ ಮಗಳಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದೆನಲು
ಪೂರಸಿರಿಯಾಂತೆಸೆವ ಕೋಟೆಯ|| ೭-೩೨

ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ತನ್ನ ಗಂಡನೊಡನೆ ಸಮುದ್ರದ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇರಲು ತನ್ನ ಮಗಳು ಯಾವುದೇ ತೊಂದರೆಗೊಳಗಾದಂತೆ ಸುತ್ತಲೂ ಸಮುದ್ರದ ನೀರನ್ನು ಆವರಿಸಿದಂತೆ ಮಾಹೂರ ಸಿರಿಯ ಕೋಟೆಯು ಹಬ್ಬಿತ್ತು.

ಸಮುದ್ರ

ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ನಾಲ್ಕು ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಿ ಮುಗಿಸುವಂತೆ ಸಮುದ್ರ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ.

ಮೃಡಗಂದು ರಥವಾ
ದ ಧರೆವೆಣ್ಣುಟ್ಟಂಬರವು ತಾನೆಂಬ ಮಾಳ್ಕೆಯಲಿ|
ನದಿಯನಂತವ ತನ್ನೊಳೊಳ ಕೊಂ
ಡದು ತರಂಗ ಫೇನ ಸುಳಿ ಬು
ದ್ಬುದ ಕಣಾವಳಿಯಿಂದೆ ಸಿಂಗರವೆತ್ತುದಾವಾರ್ಧಿ|| ೧-೩೧

ತ್ರಿಪುರ ಸಂಹಾರದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯನ್ನೇ ರಥವನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡನು ಶಿವನು. ಆಗ ಸಮುದ್ರವು ಧರೆವೆಣ್ಣೆ ಉಟ್ಟುಕೊಂಡ ಸೀರೆಯಂತೆಯೂ, ನದಿಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾದ ಎಳೆಗಳಂತೆಯೂ ಒಳಗೊಂಡ ಅಬ್ಧಿಯು ತರಂಗಗಳಿಂದ, ನೊರೆಗಳಿಂದ, ನೀರಮೇಲಿನ ಗುಳ್ಳೆಗಳಿಂದ, ಸಣ್ಣಸಣ್ಣ ಮರುಳಿನ ಕಣಗಳಿಂದ ಸಿಂಗಾರಗೊಂಡಿತ್ತು ಸಾಗರವು

ಮಕರನಕ್ರಂ ಕುಳಿರಡುಳಿ ಮಂ
ಡುಕ ಕಮಠಜಲ ಗಜತಿಮಿಂಗಿಲ
ಮುಖಜಲಕ್ರಿಮಿ ಜಂತುಗಳ ಗರ್ಭೀಕರಿಸಿಕೊಂಡು|
ಶಿಖಿಯ ನೊಡಲೋಳಿಟ್ಟು ಪರ್ವತ
ನಿಕರ ಕೆಡೆಯಿತ್ತಂಬುಜಾಕ್ಷ ವಿ
ಧು ಕಮಲೆಗೆ ತಾಮಾವ ಪೆತ್ತವನೆನಲೆ ಸೆಯಿತಬ್ಧಿ|| ೧-೩೨

ಮೊಸಳೆ, ಮತ್ತೊಂದು ರೀತಿಯ ಮೀನು, ತಂಪಾದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಆಮೆ, ಕಪ್ಪೆಗಳು, ಕೂರ್ಮಗಳು ಆನೆಯಂತಹ ತಿಮಿಂಗಿಲು, ಜಲಕ್ರೀಮಿಗಳು, ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ತನ್ನೊಡಲೊಳಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡದ್ದ ಸಾಗರ. ಅದರ ಒಡಲಲ್ಲಿ ದಾವಾನಲವೂ ಇದೆ. ಇಂತಹ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಮೇರು ಪರ್ವತದಿಂದ ಕೆಡೆದಾಗ ಅವರೊಳಗಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಚಂದ್ರ, ಕಮಲೆಯರಿಗೆ ಜನಕನಾಗಿ ಸಮುದ್ರ ಮರೆಯಿತು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾ ಅದರ ಒಡಲಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಜಲಚರ ಜಂತುಗಳು ಇವೆ. ಅವೆಲ್ಲ ಸೈನಿಕರ ಹಾಗೆ ಇದ್ದರೂ ಸಹ ಮೃಗಗಳ ಬೇಟಿಯಾಗದೇ ಅವುಗಳು ಸಮುದ್ರದ ಮೇಲೆ ತೆಪ್ಪಗಳಂತೆ ಸಮುದ್ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಆತ್ಮೀಯತೆಯಿಂದ ಕಂಡು ಬಂದವು.

ಪರ್ವತ

ಜಲಪ್ರಳಯದಂದಮರನಿಕರವ
ತಳೆದು ನೇಸರ್ಪಠದಿನೊಪ್ಪಿದ
ಬಲುಪಡಗೊವೆದಾಸ್ಕ ಕೃತವ ಸುಸೌಧವೋ ಮೇರು
ಯಿಳೆಧರವೊಯನಲೆಸೆವ ದೇವಾ
ಚಲಕೆ ವಾಮನಭದ್ರ ಗಜದಿಶೆ
ಯೇಳುವಿರಾಜಿಸಿ ತೋರ್ಕೆ ಭಾರತವರ್ಷಧೃಗಿಹರ್ಷ ೧-೩೪

ಜಲಪ್ರಳಯವಾದಂದು ದೇವಾನುದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಒಂದೆಡೆ ಸೇರಿ ಆಕಾಶದ ಛಾವಣಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದಾಗ ಅವರಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ನೀಡಿದ ಸುಸೌಧವು ಮೇರುಪರ್ವತ ಇಂತಹ ದೇವಾಚಲಕೆ ಮೇರುಭಾಗದಲ್ಲಿ ಭರತವರ್ಷವಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ.

ಹಿಮಾಚಲವು ಬಂಗಾರದ್ದಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಸಲಾಗಿದೆಯೇ ಎಂಬಂತೆ ಸುಂದರವಾಗಿಯೂ ಅದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಹಬ್ಬದಂತೆಯೂ ಕಾಣಿಸಿತು ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ ಕವಿ. ಹಿಮದತ್ಪರ್ವತದ ವರ್ಣನೆಯ ಹಿಮನ, ಹಿಮವಂತನ, ಹಿಮಾಂಗನ, ಹಿಮನ ಮೋಹದ ಮಗಳ, ಗಂಡನ ಪದದ ಭಜನೆ ಮಾಡಿದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ ಕವಿ. ಓಗೆ ಓಮವತ್ಪರ್ವತವು ಶಿವನ ವರ್ಣನೆ, ಶಿವನ ಗಣಗಳಿಂದ ಶಿವಮಯವಾಗಿದೆ (೨-೫೩) ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದನ್ನು ರಜತಾದ್ರಿ ಎಂದೂ ಕರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಋತು

ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯು ಋತುಗಳ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಸಹ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ವಸಂತ ಗ್ರೀಷ್ಮ, ವರ್ಷ, ಋತುಗಳ ವರ್ಣನೆಗಳು ಮಾತ್ರ ಬಂದಿವೆ.

ವರಚಪಳ ನೊಲ್ಮಿಂಚುಗಾರಿಕೆ
ಮುರಹರಾಗ್ರಜನಂತೆ ನೀಲಾಂ
ಬರದಿ ವಿವಹಾಗಾರದೊಲ್ಮೊಳಗಿಂದೆ ರುಷಿಯಂತೆ|
ಕರಕಮಂಡಲದಿಂದ ಸಗ್ಗಿಗ
ಹುರದ ಸಭೆಯನಲಿಂದ್ರ ಗೋಪಂ
ವೆರೆದು ತೋರಿದೊರ್ಮೆ ಗ್ರೀಷ್ಮದ ಶೂಲ ಕಾರ್ಗಾಲ|| ೧೪-೫೯

ಜೇಷ್ಟ ಆಷಾಢ ಮಾಸದಿ ಬರುವ ಮಳೆಗಾಲದ ಪ್ರಾರಂಭದ ಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ಬೇಸಿಗೆಯ ಬಿಸಿಲಿನ ಪ್ರಖರತೆಗೆ ಬರುವ ಗುಡುಗು, ಮಿಂಚಿನ ಬಗ್ಗೆ ಕವಿ ಹೇಳುತ್ತಾ, ಅಸ್ಥಿರವಾದ ಮಿಂಚು ಬಲರಾಮನ ಹಾಗೆ, ಆಕಾಶವು ತರತರದ ಮೋಡಗಳಿಂದ ವಿವಹಾಗಾರದಂತೆ ರಂಜಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಆಗ ಮಿಂಚು ಹುಳುಗಳ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಗ್ರೀಷ್ಮಕ್ಕೆ ಹೊಸತನ್ನು ತಂದು ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತವೆ.

ವರ್ಷ ಋತು

ಪೂತು ಸೊಗಯಿಪ ಜಾದಿಕುಟಜ
ಜಾತಿಗಳ ಕೇತಕಿಯ ಧೂಳ್ಗಳ
ನೋತು ಕೆದರುವವಾತದಿಂ ಕಾತೆಳೆ ರಸಾಲಗಳ|
ವ್ರಾತ ಮೆಸೆಯಲನವನಂಗಳ
ನೂತನೋದದಿ ಭೂಮಿಯಗಲಕೆ
ಪಾಥಿಕರಿಗಸದಳಮೆನಿಸಿ ರಂಜಿಸಿತುವರುಷಾರ್ತುಂ|| ೧೪-೬೦

ವರ್ಷ ಋತು ಇಡೀ ಭೂಮಂಡಲವನ್ನೆ ಬದಲಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಋತುವಾಗಿದೆ. ಆಗ ಭೂಮಿಗೆ ಭೂಮಿಯೇ ಹೂತು ಸೊಗಯಿಸಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ವಿಧವಿಧಹೂಗಳ ಅರಳುವಿಕೆ ಸುವಾಸನೆ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿರುತ್ತದೆ. ಕೇತಕಿ ಮಕರಂದವು ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಹಬ್ಬಿರುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಗೆ ರಸದಾಳಿ ಹೂವುಗಳು ಹಣ್ಣಿನ ಸುಗ್ಗಿ ಬೇರೆ, ವನಗಳು ಮಧುಮಗಳಂತೆ ಶೃಂಗಾರಗೊಂಡು ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಮಳೆಯ ನೀರಿನ ತೊಟ್ಟಿಯಂತೆ, ಗಿಡಗಳಿಗೆ ಮಾಡಿದ ನೀರಿನ ಪಾತಿಯಂತೆ ಭೂಮಿಯು ಕಾಣುತ್ತದೆಂಬ ಸುಂದರ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಕವಿ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ.

ವಸಂತ ಋತು

ವಸಂತ ಋತುವಿನ ಬಗೆಗೆ ವರ್ಣಿಸದ ಕವಿಗಳೇ ಇಲ್ಲ ಎಂಬಷ್ಟು ಇದು ಜನಪ್ರಿಯಗೊಂಡ ಋತು. ಸುಮಾರು ೧೦ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇವರ ವರ್ಣನೆ ಸುಂದರವಾಗಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಿದೆ.

ಬರಿದೆ ಬಾಯಿಗೆ ಬಯಸಿ ಹಾರುವ
ನೆರವಿ ಚೀರುತ ಕೂಗಿ ಮರನೇ
ರ್ವರು ಸುದಕ್ಷಿಣ ದಾಸೆವಿಡಿದೈತಂದ ಜೀವನಮಂ|
ಭರಮಡಗಿ ನಡೆಗೆಟ್ಟು ಸುಳಿವುದ
ನರಿದಿವರ ಸಂತೈಪೆನೆಂದ
ಕ್ಕಾರದೊಳೈತಂದನು ವಸಂತನೃಪಾಲ ಸುಖಕಾಹಾ|| ೨೨-೧೦

ಚಂದ್ರೋದಯ

ಹರಿಯೆನಿಸಿ ಹಂಸವೆನಿಸಿನಿಳಾ
ಚರನಮೃತಕರನೆನಿಸಿದೋಷಾ
ಕರನೆನಿಸಿ ತಾರೇಂದ್ರನೆನಿಸಿ ರಮೇಶನಡೆವಿಹಗಾ|
ಸುರರಿಪು ಭೇಷಜ ಸುದೋಷಿಯು
ತರು ಚರೇಶರೆನಿಸದೆ ಕಮಲ
ಕ್ಕರಿಯೆನಿಸಿ ಕಮಲಾಪ್ತನೆನಲ್ಕೆತಂದನಾ ಚಂದ್ರ|| ೧೫-೨೦

ಚಂದ್ರನ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಆಕಾರಕ್ಕೆ ಒಂದೊಂದು ಅರ್ಥ ನೀಡಿದ್ದಾನೆ. ಹರಿ, ಹಂಸ, ಅಮೃತಕರ, ದೋಷಕರ, ತಾರೇಂದ್ರ ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಚಂದ್ರನು ತರು, ಚರೇಶನೆನಿಸದೆ. ಕಮಲಾಪ್ತ ಎನಿಸಿಕೊಂಡನಂತೆ ಇನ್ನೂ ನಾಲ್ಕೈದು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದಾನೆ.

ಸೂರ್ಯೋದಯ

ಬರತು ಚಂದ್ರಿಕೆ ಚಂದ್ರಕಾಂತನ
ಲೊರತೆಗೆಡುತಿರೆ ಮುಗಿಯೇ ಕೈರವ
ಮರುಗುತಿರೆ ಜೊನ್ನಂಬರಗಗಳು ತರುಣ ವಿಸಿಲಾಂಶೂ|
ಮಿರುಗುತಿರೆ ತಾವರೆ ಯಲರೆಯತಿ
ಹರುಷವಡೆಯಲ್ಕೆಣೆವಿಹಗನೇ
ಸರುಮೊಗದೊಂದೋರಿದನು ಪೂರ್ವಾವನಿಧರಾಂತದಲಿ|| ೬-೩

ತರುಣನಾದ ವಿಶಿಲಾಂಶವು ಮಿರುಗುತ್ತಿದ್ದನು. ತಾವರೆಗಳು ಹರ್ಷದಿಂದ ಕುಣಿಯತೊಡಗಿದವು. ಚಂದ್ರಕಾಂತವು ಬೆಳದಿಂಗಳಿಗೆ ಬೆಳಕಾದಂತೆ ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗಿ ಪ್ರಕೃತಿಯೆಲ್ಲೂ ವೈಭವಕ್ಕೊಳಗಾದಂತೆ ಪೂರ್ವಾವನಿಧರಾಂತದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ ಮೂಡಿಬಂದನಂತೆ (೬-೩)

ಉದ್ಯಾನ

ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿ ಉದ್ಯಾನ ವರ್ಣನೆ ಸುಂದರವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ಎವಿಧ್ಯತರಾಯಿಖ ಕಾವ್ಯನಾಯಕ, ನಾಯಕಿಯರು ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ವೇಳೆ ಕಳೆದುದರಿಂದ ಬಹುಸುಂದರವಾಗಿ ಅದನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ ಕವಿ.

ಫಲಿಸದೊಡವೆಯನೆಲ್ಲಿಯೆಂದರೆ
ಫಲಿಸುವುದೆ ಬಂದೆಂಮನೆಲ್ಲಿಯ
ನಲು ಫಲವನೀವಿವೆನುತೆಸೆದವು ನೆಲ್ಲಿ ವೃಕ್ಷಗಳು|
ಹಲಸು ಫಲವೆಂದೆಂಬ ನಾಮವು
ಹಲಕು ಜಾತಿಗೆಬಹುದೆ ಬೇರ್ಗೊನೆ
ಯಲಿ ಫಲವ ಮೂಡಂಬೊಲೆಸೆದವು ಹಲಸು ಜಾತಿಗಳು|| ೨೨-೧೮

ಒಡವೆಗಳು ಬೆಳೆಯುವವೇ ಎಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಹೌದು ನಾವೂ ಫಲನೀಡುತ್ತೇವೆ ಎಂಬಂತೆ ನೆಲ್ಲಿ ಒಡವೆಗಳು ವೃಕ್ಷಗಳು ಒಡವೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಹಲವಾರು ಫಲಗಳ ಸಂಗಮವಾಗಿರುವ ಹಲಸು ಹಣ್ಣಿನ ವೈಚಿತ್ರ್ಯವು ಹಲವಾರು ಫಲಗಳಿಗೆ ಬರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಬೊಡ್ಡೆಗೆ ಹಲಸು ನೋಡೆಂದು ಸುಂದರವಾಗಿ ಹಣ್ಣುಗಳು ಎಸೆದವು.

ಮಿಗಿಲು ತನ್ನೋಲ್ಪೆಳೆಯಲು ಕುಜಾ
ತಿಗಳನೆತ್ತಿಗಿಡುವರೆ ಪೆರ್ನಾ
ಯಿಗಳ ಪೊತ್ತುಪ್ಪರಿಸಿ ನಿಂದಿಹನೆಂಬ ತೆಂಗುಗಳ|
ಬಗೆಯರಿದು ತಲೆವಾಗಿಹರ್ಗೆಡ
ರುಗಳು ಮೆಲ್ಲಿಯವೆಂದು ಹೊಂಬಾ
ಳೆಗಳು ಫಲಭರವಾಂತು ತಲೆವಾಗಿರ್ಪವೆಲೆರಾಯ|| ೨೨-೧೫

ತೆಂಗುಗಳು ತನ್ನೆತ್ತರಕ್ಕೆ ಯಾರೂ ಬೆಳೆಯಬಾರದೆಂದು ಅತಿ ಎತ್ತರದವರೆಗೆ ಬೆಳೆದು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದವಂತೆ, ರೀತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದು ತಲೆವಾಗುವವರಂತೆ, ಬಾಗಿದವರಿಗೆ ತೊಂದರೆಯಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನರಿತಂತೆ ಬಾಳೆಗಳು ಬಾಗಿದ್ದವಂತೆ ಅವುಗಳ ಫಲಗಳು ಭಾರವಾಗಿದ್ದುದಿರ ಫಲವೂ ಅದಾಗಿತ್ತು. ತೋಟ, ಗದ್ದೆ, ತೆಂಗು, ಬಾಳೆ, ಹಲಸು, ನೆಲ್ಲಿ, ಭತ್ತ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸುಂದರವಾದ ವರ್ಣನೆಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಇವೆ.

ಜಲಕ್ರೀಡೆ

ಗಿಳಿನವಿಲು ಕೋಕಿಲ ಮರಾಳಂ
ಗಳು ಬವರತೀವಿರ್ದು ಮಂದಾ
ನಿಲ ಸುಳಿವತಂಗೊಳದಿ ಪೂವಾಟಿಕೆ ಪುಳಿಯತಳದಿ|
ಲಲನೆಯರ್ವೆರದಂಗ ಜಾಂಗವ
ನಿಳಿಕೈವ ಸುಭೋಗಿಗಳ್ಮುದ
ದೊಳು ಜಲಕ್ರೀಡೆಗಳ ನಾಡುವರಿಂಪು ಸೊಂಪಿನಲಿ|| ೧೭-೨೫

ಗಿಳಿ, ನವಿಲು, ಕೋಗಿಲೆ, ಹಂಸಗಳು, ಸುಳಿವ ತಂಗಾಳಿಯ ತಂಗೊಳದಲ್ಲಿ ವಿಧವಿಧ ಲೀಲೆಗಳಿಂದ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಜಲಕ್ರೀಡೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದವು. ಅದರಂತೆ ಹೆಂಗಳೆಯರೂ ಸಹ ಇಂಪು ಸೊಂಪಿನಿಂದ ಜಲಕ್ರೀಡೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರು.

ಕುಮುದಶೇಖರ ವಿಧೃತನು ನೀರಾಟದಲಿ ಶ್ರಮಿಸಿದನು. ಹಿಂದೆ ಭಾರತಿಯೆಂಬಳು ಸಹ ನೀರಾಟದಲಿ ತೊಡಗಿದಾಗ ಗಂಧರ್ವನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಹುಚ್ಚಿಯಂತಾಗಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ವಿಮಲನಾದ ವಿಧೃತರಾಯನು ಸಂತೋಷ ಭರಿತವಾದ ಆನಂದದಿಂದ ನೀರಾಟವಾಡಿದನು.

ಮುಸುಗುತಂ ಕೈಮ್ಮೆಗೆ ಕಡುಝೋಂ
ಪಿಸುವ ಪೆಣ್ಗಳ ಚಪಲಲತೆಗಳು
ಮುಸುಕುತಿರೆ ಮುಗಿಲಂತೆ ಜಲವಳೆಗರೆದನಂಡೆಯ|
ಕಿಸಲ ಯಾಧರ ಬೆಳ್ನೊಡೆಯಕೆಂ
ಪೆಸೆಯಕಂಗಳು ಕೊಂಕಳಿದುನಿಡಿ
ದೆಸೆವ ಕುಂತಲದಿಂದೆಸೆದರಂಗನೆಯರಂ ಬಾಡಿ|| ೨೨-೨೮

ಆ ಹೆಂಗಳೆಯರು ನೀರಾಟದಲಿ ವಿಧೃತನಿಗೆ ಮುಗಿಲಂತೆ ಮುಸುಕಿದರು. ಅವರಿಗೆ ಹಂಡೆ ಹಂಡೆ ನೀರಾಕುವಂತೆ ನೀರನು ಎರೆದನು. ಕೆಂಪಗೆ ಚಿಗುರಂತಿದ್ದ ತುಟಿಗಳು ನೀರಾಟದಲಿ ಬಿಳುಪೇರಿದವು. ಕಂಗಳು ಕೆಂಪಡಿರಿದವು, ಕೊಂಕಿನಿಂದ ಬಳಕುತ್ತಿದ್ದ ಜಡೆಗಳು, ಕೂದಲುಗಳ ಕೊಂಕಳಿದುಕೊಂಡವು ಹೀಗೆ ಅಂಗನೆಯರು ನೀರಾಟದಿಂದ ಬಳಲಿದವರು ಸುಂದರವಾದ ಚಿತ್ರಣವಿದು.

ಮಧುಪಾನವನ್ನು ಕವಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮಧುಪಾನ ಮಾಡಿ ಹಾಳಾದವರ ಬಗ್ಗೆ, ಅದು ಎಂತಹ ಘೋರ ಪಾಪಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಮದ್ಯಪಾನವ ಮಾಡಿಮೈಮರೆದಿದ್ದನು (೮-೨೦) ಮಧ್ಯಪಾನ ಮಾಡಿ, ಅಭಕ್ಷ್ಯ ಭೋಜಿಸಿದವರ ಪಾಪಿಗಳೆಂದೂ ಅವರು ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಸಪ್ತವ್ಯನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಮಧುಪಾನವನ್ನು ವೀರಶೈವ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಪುರಸ್ಕರಿಸಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ವೇಶ್ಯಾವಾಟಿಕೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕುಡಿದವರ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದೆರಡು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಮಧು ಎಂದರೆ ಜೇನುತುಪ್ಪವೂ ಹೌದು. ಅದರ ಪಾನದ ವರ್ಣನೆಯು ಇಲ್ಲಲ್ಲ.

ಶೃಂಗಾರ

ಸಂಭೋಗ, ವಿಪ್ರಲಂಭ, ಸಂಭೋಗ ಎಂದು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದ ಸಂಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ವಿಪ್ರಲಂಭವನ್ನು ಲಿಂಗಣ್ಣನನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಸೂಳೆಗೇರಿಯಲ್ಲಿ ಸೂಳೆಯರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಅನುಭವ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಸಂಭೋಗ ಶೃಂಗಾರದ ಬಗೆಗೂ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಅಲಿಕ ಮಬ್ಬುಮೆನುತ್ತ ಕತ್ತುರಿ
ತಿಲಕ ವಿಡುವರ್ಕಂಪುದೋರ
ಲ್ಕಳಿದು ಮುಂಗೇಶದಲಿ ಮುಚ್ಚುವರಾವ ಪುರುಷನೊಳು|
ಸಲೆಸುರತಮಂ ಗೈದೆಯೆನುತಂ
ಮುಳಿಯದಿರಮೆಚ್ಚಿದ ಸಿತಗನೆಂ
ದಾಲಕಮಂ ತಿದ್ದುವರು ಸುಯಿವರು ಮುಗ್ಧಜಾರೆಯರು|| ೧೫-೧೩

ಸುರತಸುಖವನು ಪುರುಷರೊಳು ಅನುಭವಿಸುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ತನ್ನ ಗೆಳತಿಗೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಅವನು ನಾನು ನೀಡಿದ ಸುಖಕ್ಕೆ, ಚೇಷ್ಟೆಗೆ ಸಿಟ್ಟಾಗದೆ ಮೆಚ್ಚಿದನು ಎಂದು ತನ್ನ ಮುಂಗುರಳನ್ನು ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ, ಉಸಿರು ಬಿಡುತ್ತಾ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕತ್ತಲೆ ಬಂತು, ಕಸ್ತೂರಿ ತಿಲಕವಿಡುವ, ಆಸುವಾಸನೆ ಬರಲು ಮುಂದಿನ ಕೂದಲಿಂದ ಮುಚ್ಚಿ ಆ ಸುರತ ಸುಖದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ.

ಪರಸ್ಪರ ಪಾದರಿಯರು ಜಗಳವಾಡುವ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ ಒಬ್ಬ ಒಳ್ಳೆಯ ಜಾರನು ಹಿಂದಿನ ನೆನಪಿನೊಂದಿಗೆ ಬಂದಾಗ ನಿನಗೆ ನನಗೆ ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ಕಾಣುವಂತೆ ಅಂಗಚೇಷ್ಟೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಪರಸ್ಪರ ಕಾದಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಇನಿಯರನ್ನು ಬಿಡದೇ ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವರು.

ವಿರಹಗತ್ತುಲೆಯೋಸರಿಸೆಪಂ
ಕರುಹ ಮುಖವಿಕಸಿಸಲು ಬರ್ಪನ
ಕರವಿಡಿದು ಬಾಮಿತ್ರನೀನೆಂದೊರ್ವಳಪ್ಪಳು|
ತೆರೆಯ ಬಾಯನು ಕಣ್ಣಕೋರಂ
ಮರಳೆ ಹೃಂನೀಲೋತ್ಪಲಂ ಬಂ
ದೆರೆಯನಂ ವಿಟಚಂದ್ರ ಬಾರೆಂದೆಳದೊಳೋರ್ವಬಲೆ|| ೨೪-೫೨

ವಿರಹದಿಂದ ಬಳಲುವವನು ಈಕೆಯ ಮುಖ ಕಂಡೊಡನೆಯೆ ಅವನ ಮುಖ ಅರಳಿತು ಬರುವನ ಕೈ ಹಿಡಿದು ಬಾಯಿತ್ತನೇ ಎಂದು ಅವನನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡಳು ಮತ್ತೊಬ್ಬಳು ನೀಲೋತ್ತಲಳಂತೆ ಇರುವವಳು ವಿಟನೊಬ್ಬ ಬಂದರೆ ಬಾ ಚಂದಿರ ಎಂದು ಕರೆದೊಯ್ಯುವಳು ಅಬಲೆ, ಚಕೋರ, ಪಂಕರುಹ, ವಿಟಚಂದ್ರ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳ ಬಳಕೆ ಕವಿಯ ಲೌಕಿಕಾನುಭವವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಸುರತ ಸುಖದಲ್ಲಿ ಮೂರ್ಛಿತಳಾದ ತರುಣಿಯನ್ನು ಒಬ್ಬ ವಿಟನು ಸಂಭೋಗದಿಂದ ಮೂರ್ಛೆಗೆ ಬಂದವಳ ಕಣ್ಣಿಗೆ ತಣ್ಣೀರನ್ನು ಸಿಂಪಡಿಸಿ, ಹಳೆಗುರುಳ್ಗಳ ತಿದ್ದಿ, ಆ ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ಮುಡಿರಟ್ಟಿ ಎರಡು ಮೊಲೆಗಳ ನಡುವೆ ಹಿಮವುಡಿ ಹಾಕಿ ಬೆವರನನು ಆರಿಸಿ, ರಸದಂಬುಲದ ಗುಟಕನ್ನು ನೀಡಿ ಸುರತು ಶ್ರಮವನ್ನು ಕಳೆದನಂತೆ. ಸುರತ ಸಂಭೋಗದಲ್ಲಿ ಮೂರ್ಛಿತಳಾದವಳಿಗೆ ತಣ್ಣಲ ಹಿಮಹುಡಿ, ರಸದಂಬುವದ ಗುಟುಕು ನೀಡುವ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಕವಿಯ ಅಂದಿನ ಆತನು ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ.

ನೃಪತಿಯು ಆಕೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲೆಡೆ ನೋಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದ. ಹೋದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಆಕೆ ಕಾಣುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಾಮಮಾತ್ರ ಒಳಗೊಳಗೆ ಸುಡತ್ವಲೇ ಇತ್ತು. ಬೇಸರ, ದಣಿವು ಬಂದು ಮೂರ್ಖನಂತಾಗಿದ್ದ. ಹೀಗಾಗಿ ಆ ಕಮಲವನದಲ್ಲಿ ಅತ್ತಿತ್ತ ಓಡುತ್ತಿದ್ದ ಭ್ರಮರಾಳಿಗನ್ನು ಕಂಡು ಪತ್ರಿಣಿಯ ಮುಂಗುರುಳೆಂದು ಕಾಮಿಸುತ ಹಿಡಿಯಲು ಓಡಾಡಿ ದಣಿದುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಇಟ್ಟಿಸದ ಕಂಣವನ ಹೀಲಿಯ
ದಿಟ್ಟಿಯಪ್ಪದತೋಳು ಬಾಗಲಿ
ಗಿಟ್ಟತೋಳ್ಮತ್ತವನ ಕೈಗಳ ವಡದಬಲ್ಮೊಲೆಯು|
ನಿಟ್ಟುಗವಿರಿಯ ಪೂಮೊಲೆಯು ವಡ
ಬಟ್ಟುದೆನ್ನಯ ಚಿತ್ತವಾತನ
ಹೆಟ್ಟುಗೆಯು ತಾನವ್ವೆಲೆಸಗದೆಡುಳಿವೆನೇ ತಾನು|| ೨೦-೧೩

ಈಟಿಯಂತೆ ಇರಿಯುವ ಕಣ್ಣಗಳು, ನವಿಲಗರಿಯ ಕಣ್ಣಗಳಂ ತಿದ್ದವು ದೃಷ್ಟಿತಾಗುವಂತಹ ತೋಳ್ಗಳು, ಅವನ ಕೈಗಳೋ ನನ್ನ ಬಲ್ಮೊಲೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಒಡೆದು ಹಾಕಿದಂತವು, ನಿಡಿದಾವ, ಚೂಪಾದ ಹೂಮೊಲೆಗಳು ಆತನ ಓಡಿತವನ್ನೇ ಬಯಸುತ್ತಿವೆ ಎನ್ನ ಚಿತ್ತವು ಆತನ ಮೇಲೆ ನೆಟ್ಟಿದೆ. ಈಗ ನಾನು ಅವನ ಸಖಿ ಪ್ರಿಯತಮೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ನಾನು ಹಾಗೆ ಆಗದೇ ಹೋದರೆ ಉಳಿಯಲಾರೆ ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಕಾಣದೇ ಹೋದ ವಿರಹ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ

ಕವಿಯ ಉಷಾಅನಿರುದ್ಧ, ಪತ್ರಿಣಿ ವಿಕ್ರಮ, ಅಮೃತಲೇಖೆ ವಿಧೃತರ ವಿಪ್ರಲಂಭ ಶೃಂಗಾರವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿ ಸಹೃದಯರ ಮನಗೆದ್ದಿದ್ದಾನೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ನಾಯಕ ನಾಯಕಿಯರು ವಿರಹದಿಂದ ಬಳಲುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ವಿರಹದ ನಾನಾ ಮುಖಗಳನ್ನು ಕವಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ವಿವಾಹ

ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯು ವಿವಾಹದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಎರಡು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ್ದಾನೆ. ಒಂದು ಅಮೃತಲೇಖೆ ವಿಧೃತರ ವಿವಾಹವಾದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ಮೋಹನಭುಜ ಕೋಮಲೆಯರ ವಿವಾಹದ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವಿವಾಹವು ಅತ್ಯಂತ ವೈಭವದಿಂದ ಮೆರೆದುದನ್ನು, ಈ ಮದುವೆಗೆ ರಾಜಮಹಾರಾಜರು, ಸಾಮಂತರು, ಕವಿಗಳು, ಗಮಕಿಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಬಂದ ಬಗೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಹೊಳಲ ಸಿಂಗರಿಸಿದನು ಪನ್ನೀ
ರ್ಘಳೆಯ ಪೂವಲಿ ಮಕರದೋರಣ

ತಳಿರು ದೋರಣದಿಂದೆ ಆ ಪುರದ ಸಿಂಗಾರವು ಪನ್ನೀರನ್ನು ಹೊಡೆದು ಹೂಗಳನ್ನು ಹಾಸಲಾಯಿತು, ಅಲಂಕಾರಗೊಂಡ ಮಂಟಪ ಲೋಹದ ತಟ್ಟೆಗಳ ತೋರಣದಿಂದ ಸಿಂಗಾರಗೊಂಡಿತು.

ದಳಿರ ಹೊದಿಕೆಗಳಿಂದ ಝಲ್ಲರಿ
ಗಳ ಸುಮುತ್ತಿನರಂನಚಿಂನದ ಮೇಲುಕಟ್ಟಿಂದಾ
ಹಲಸು ಮೊದಲ ನಿಂಬೆ ಮಾಂಪೇ|
ರಿಳೆಯ ಪಣ್ಮಾಲೆಗಳಿನಿಂ ಪೊಂ
ಗಳೆಯ ವೇದಿಕೆಯಿಂದೆ ಕಾವಣವೆಸೆದುದಂದ್ವಹದಾ|| ೨೧-೪

ಆವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಬಂದವರು ಬಗ್ಗೆಯೂ ಕವಿ ಹೇಳುವುದು ಹೀಗೆ.
ನೆರೆದರಾಗ ಸಮಸ್ತಭೂಪರು ಸುರರಚರರ್ಕವಿಮುಖ್ಯ ವಿದ್ವಾಂ
ಸರು ಗಜಾಶ್ವರೂಢ ಭಟರಿಳೆಯೀದುದೆಂಬಂತೆ (೨೧-೯) ಹೀಗೆ ಸೇರಿದರಂತೆ
ಹಡಪಬೊಕ್ಕಸ ಗಿಂಡಿ ಚಾಮರ
ವಿಡಿದ ವಿನಿಯೋಗದ ಸತೀಜನ
ಕುಡುತೆಗಣ್ಮಿನ್ನುಚು ಪಡಗುತೋಳ್ತೆರೆ ಗಿರಿಶ್ರೇಣಿ ೨೧-೧೩

ವಿನಿಯೋಗದ ಸತಿಜನರು ಹಡಪ ಬೊಕ್ಕಸ ಗಿಂಡಿ, ಚಾಮರಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಶೃಂಗಾರಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದರು ಬೆಡಗಿನಿಂದ ಅವರು ಕಂಗೊಳಿಸಿದರು.

ಕುಮುದ ಮತ್ತು ಮೋಹನ ಭುಜರ ವಿವಾಹದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಮುಗಿಸಿರುವ ಕವಿಯು ಅವನ ಮದುವೆಗೆ ಯಾರ್‍ಯಾರು ಬಂದಿದ್ದರೆಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಭೂರಿಗಜ ಫಣಿತುರಗರಥಕಾಲಾಳು ಗಜಭಜಿಸಿ
ನಾರಿಯರು ವಿನಿಯೋಗದರು ಪರಿ
ಚಾರಕರು ಕೈವಾರಿಗರು ಕವಿ
ಸೂರಿಗಳು ಸಹಬಂದ ಕುಮುದನು ವಿಧೃತನ ಪುರಕೆ ೨೪-೧೭

ಪುತ್ರೋತ್ಸವ

ಕಥಾನಾಯಕನಾದ ವಿಧೃತನ ಜನನ, ಆತನ ಬಾಲಲೀಲೆ, ಕಲಿಕೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕವಿಯು ವಿವರವಾದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನೇ ಒದಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಪುತ್ರೋತ್ಸವವು ಆ ಉತ್ಸಾಹದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ ಜನತೆ, ನಗರದ ಬಗ್ಗೆ ಕವಿ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವುದು ಅಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಂತಿದೆ.

ಕಂಡನಾಗಳೆಯುದಯಿಸಿದ ನವ
ಚಂದಿರನ ಮಾಟದ ಸಿಸುವ ಕಂ
ಡಂದಗಾರ್ತಿಯರೊಲ್ದು ತತ್ಕಾಲಕ್ರಿಯದಲಣವು| ೫-೨೧

ಇದುವೆ ಪುಣ್ಯದ ಕಣಿಯಿದುಪರ
ವಧುವ ಮುಂಗೈಗಿಣಿಯಿದು ಮೋ
ಹದ ಸುಚಿಂತಾಮಣಿಯೆನುತ ನೋಡುವರು ಮುದವೆತ್ತ|| ೫-೨೨

ಸರಳವಾದ ಭಾಷೆಯಲಿ ರಚಿಸಿದ ಇದರಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಕಠಿಣ ಶಬ್ದಗಳೇ ಇಲ್ಲ.
ಈ ಕುವರನನ್ನು ಬಸಿರಿರುವಾಗ ತಾಯಿಯ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಸಹ ಸುಂದರವಾಗಿಯೇ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಆಂತವಗ್ರದಿ ಕುಚಗಳಸಿತವ
ನಾಂತಿತಾನನಸುವಳುಪ ಕೇ
ಳ್ಕಾಂತೆ ಕರ್ಬುರ ವರ್ಣವಾದುದು ಬಾಸೆಯಾ ಸತಿಯ ೫-೧೮

ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇನ್ನು ಬಾಲಕನ ಲೀಲೆಗಳನ್ನಂತೂ ಕವಿ ಹೃದ್ಯಂಗಮವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ತನ್ನ ನೋಟದಿ ತನ್ನ ನಗೆಯಿಂ
ಚಿನ್ನಮಣಿದೀಪಾಂಕುರಂಗಳ
ತನ್ನ ಕರದಿಂ ಪೊಯ್ಯುತಬ್ಬಬ್ಬಾ ಎನುತ್ತಿರಲು|
ಇನ್ನುಯಿರಗೊಡನರಿವೆಳಗ ನಿದ
ನನ್ನಿಯೆಂದಾ ಬಾಲಕರ ಶಿರ
ರನ್ನವನು ಕಂಡಾಂತರಾನಂದವನು ಪೆತ್ತವರು|| ೫-೨೫

ಚರಣಕೊಪ್ಪುವ ಕಿಂಕಿಣಿಯ ನೂ
ಪುರರವಂ ಸೊಗಯಿಸಿದುದಂಬುಜ
ಸುರುಪರಾಗವನುಂಬ ಮಧುಪಾಳಿ ಸ್ವರದೊಲು|
ತರುಣರೆರೆಯಂ ಕರೆಯೆಪೊರ್ದುವ
ನಿರಿವಿಡಿದು ನಿಲ್ಲುವನು ಕೈಪರೆ
ಗುರೆ ಕುಣಿವುತೀವನು ಸುಮುದ್ದನು ಬೇಡಲಾ ಸುತನು|| ೫-೨೮

ಆತನ ಕಾಲಿಗೆ ಕಿಂಕಿಣಿಯ ಗೆಜ್ಜೆಗಳ ನಾದ ಸೊಗಸಾಯಿತು.. ಅವನ ದನಿ ಇಂಪಾದ ದನಿಯ ಹಾಗೆ. ಕರೆದಾಗ ತಕ್ಷಣವೇ ಓಡಿ ಬರುವ ಅವನು ನಿರಿಗೆ ಹಿಡಿದು ನಿಲ್ಲುವನು. ಮುತ್ತನ್ನು ಕುಣಿ ಕುಣಿದು ಕೊಡುವನು. ಬಾಲ್ಯದ ಆಟಗಳು ಆನಂದದಾಯಕವಾದ ಆಟಗಳಿಂದ ಮನ ತಣಿಸುವನೋ. ಆ ಕುವರನ ಕಲಿಕೆಗಳ ವಿವರ ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತಿದೆ.

ರಾಜಮಾರ್ಗದ ರೀತಿಯರಿದುವಿ
ರಾಜಿಸುವರಥಮುದ ಗಜೋತ್ತಮ
ವಾಜಿಗಳ ನೇರಾಡಿ ಧುವ್ವಾಳಿಸುವುದಂ ಕಲಿತ|
ಜೂಜು ಚೆದುರಂಗಗಳ ನೆತ್ತವ
ನೋಜೆಯಿಂದಾಡುವರ ತಪ್ಪುಗ
ಳಾ ಜನಪಸುತಪಿಡಿದುತಿರ್ದುವನಧಿಕ ಬುದ್ಧಿಯಲಿ|| ೫-೩೦

ಅನವರತ ಕವಿಗಮಕಿ ಶಾಸ್ತ್ರ ನಿ
ಪುಣರ ಶಾಸ್ತ್ರಾಭ್ಯಾಸದ ವಿಚ
ಕ್ಷಣರ ಪರತರ ಗಜಹಯಾರೋಹಣ ಕುಶಲರ ಸಮ|
ಧನಪತಿಗಳ ಸುದಾನಿಗಳ ಸಂ
ದಣಿಯೊಳೊಪ್ಪುವ ತನ್ನವೋರಗೆ
ತನಯರೊಳು ವಿಧೃತನುಡಗಳೊಳುಯಿಂದು ಲೆಸೆವಂತೆ|| ೫-೩೧

ಅಂದಿನ ರಾಜ, ಮಹಾರಾಜರ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಹಲವಾರು ತೆರನಾದ ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ಕಲಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ರಾಜಮಾರ್ಗ ರೀತಿ, ರಥ, ಗಜಗಳ, ಪಳಗಿಸುವಿಕೆ, ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಹತೋಟಿಗೊಳಪಡಿಸುವುದನ್ನು ಜೂಜು, ಚದುರಂಗ, ನೆತ್ತದಾಟಗಳನ್ನು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿಯಬಲ್ಲಂತಹ ಜಾಣ್ಮೆ ಕಲಿತನು. ಕಾವ್ಯ, ಗಮಕ, ಶಾಸ್ತ್ರ ನಿಪುಣರಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿತನು. ತನ್ನ ವೊರಗೆಯರೆಂಬ ಚಿಕ್ಕೆಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸಿದನು.

ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆ

ವರರಮ್ಯರತ್ನಾಕರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಯನ್ನು ರಾಜನು ತನ್ನ ಗುರುವಾರ ಸತ್ವಮುನಿಯಿಂದ ನಡೆಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ರಾಜ, ಜನಪದ, ರಾಜ್ಯ ಅದರ ಪಾಲನೆ ಸಧೃಡತೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರವಾದ ವರ್ಣನೆಯೇ ಇದ್ದು ಬಹಳ ಪ್ರಮುಖವಾದ ರಾಜನೀತಿಯ ಚಿತ್ರಣಗಳು ಅಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿವೆ.

ಖೂಳರಲಿ ಕುಚಿತರಲಿ ಕುಡಕಜ
ನಾಳಿಯು ವಿಟಪಾದರಿಗಳಲಿ
ಸೂಳೆಯರಲ್ಲಿ ಹಿಸುಣರಲಿ ಶಿವದ್ರೋಹಿ ಕೃಪಣರಲಿ|
ಮೇಳವಿಸಿ ಮೈತ್ರೆಯವೆರಸಿದ ನೃ
ಪಾಲತನ್ನಯ ರಾಜ್ಯವೆಲ್ಲವ
ಹಾಳುಮಾಡದೆ ಹದುಳಿಮಿರ ಭೂಪಾಲ ಕೇಳೆಂದ|| ೧೦-೬

ಕೆಟ್ಟ ಜನರ ಕುಡುಕರ, ವಿಟರ, ಪಾದರಿಗಳ, ಸೂಳೆಯರ, ಕ್ಷುಲ್ಲಕ ಮನಸ್ಸಿನವರ ಶಿವದ್ರೋಹಿಗಳ, ಜಿಪುಣರ ಜೊತೆಗೆ ಸೇರಬಾರದು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಇವರ ಸಂಪರ್ಕ ಇಲ್ಲದೇ ಹೋದರೆ ಅವನ ಸಿರಿ ಸಂಪತ್ತು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ದೇವರಿಗೆ ಮಾನ್ಯರಿಗೆ ವಿಬುಧಜ
ನಾವಳಿಗೆ ಮುನ್ನಂಸಮರ್ಪಿಸಿ
ದಾವಸುಧಿ ದಾನಂಗಳಿಂಗೆರಡೆಣಿಸಿ ಯತಿಥಿಗಳ|
ಸೇವೆಗಲಸುತ ಕಡುದರಿದ್ರಜ
ನಾವಳಿಯನಿಟ್ಟಿಸದೆ ಗಳಿಸುವ
ಗಾವಿಲರ ಸಿನಸಿರಿಯ ಕೊರಡಿನ ಛಾಯೆ ಕೇಳೆಂದ|| ೧೦-೧೧

ರಾಜನಾದವನು, ಕವಿ, ಚಿಂತಕರು, ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಗುರುತಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಗೌರವ ಕೊಡಬೇಕು. ದೇವರಿಗೆ, ಮಾನ್ಯರಿಗೂ ದಾನ ನೀಡಬೇಕು. ಅತಿಥಿಗಳನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಬಾರದು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿ ಗಳಿಸಿದ ಸಂಪತ್ತು ನಾಯಿಮೊಲೆಯೊಳಗಿನ ಹಾಲಿನಂತೆ ಸಿನಸಿರಿಯು ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ.

ಬಡವರಿಗೆ ಬಲ್ಲಿದರುಪದ್ರವ
ಬಡಿಸೆ ಪೊರೆಯೋ ಎನಲುದಾಸಿಸಿ
ದೊಡನೆ ಲಾಲಿಸಿ ಧರ್ಮದಿಂ ನಿರ್ಣೈಸಿ ಬುದ್ಧಿಯನು
ಕುಡುತ ಖಲರನು ಮಟನಸುತ ನಾ
ಡೊಡೆತನವನೆಸಗುವ ಮಹೀಶನ
ಪೊಡವಿಯಂ ಪುಗಲಂಜುವುವು ಕ್ಷಾಮಂಗಳೆಲೆರಾಯ ೫-೧೫

ಬಡವರಿಗೆ ಉಪದ್ರವ ಕೊಡುವ ಸಿರಿವಂತರನ್ನು ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿಡಬೇಕು. ಕಳ್ಳರನ್ನು, ಕೆಟ್ಟವರನ್ನು ಮರ್ಧಿಸಬೇಕು. ಸರಿಯಾದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಿರಿವಂತರನ್ನು ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿಡಬೇಕು. ಉಳ್ಳರನ್ನು ನಡೆವವನ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಕ್ಷಾಮ ಡಾಮರಗಳು ಹೋಗಲು ಹೆದರುತ್ತವೆ.

ದ್ಯೂತ

ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿ ಇದು ಬರುವ ಪ್ರಮೇಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಕವಿ ಇದನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.

ಪ್ರಯಾಣ

ಪಾರ್ಥಿವರಾಯನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ದೇವಗುಸುಮವೊಂದು ಬಂದು ಬಿದ್ದಿತು. ರಾಜನು ನೋಡುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಅದು ವಾಯುವಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ಆಗ ತನ್ನಗುರು ಸಾತ್ವಿಕ ಮುನಿಗೆ ಈ ವಿಷಯ ತಿಳಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಆತನು ಮುನಿಗಳನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಲು ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸುವ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಕವಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಹೋಗುವಾಗ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯವಕಂಡನು. ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿಯ ಪರಿಪರಿಯ ತರುಲತೆಗಳನ್ನು, ಪೊದೆಗಳನ್ನು, ಗಿರಿ ಗವ್ಹರ, ವಿಧವಿಧವಾದ ತೋಟ, ಹಳ್ಳಗಳನ್ನು, ಹಂಸ, ಕರಿ, ವಿಧವಿಧವಾದ ಪ್ರಾಣಿ, ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಕಂಡರು. ವಿಧವಿಧವಾದ ಕಾಡುಪ್ರಾಣಿ, ಗಿಡಮರ, ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.

ಎಲ್ಲ ತರುಗಳು ಮಲೆಯಾಜಂಗಳು
ಯಲ್ಲಮಡುಗಳು ಸಿದ್ಧರಸವಡು
ವೆಲ್ಲ ಕಾಲುಗಳು ಮರ್ದುಗಾಹಿವವೆಲ್ಲ ಮಂದಾರಂ|
ಎಲ್ಲ ನಿದ್ರೆಯು ಶಿವಸಮಾಧಿಯ
ಎಲ್ಲ ನುಡಿಯ್ಯೆದಕ್ಕರಂಗಳು
ಯೆಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳನಘು ಸಂಸ್ಕಾರದ ಸುಜೀವಿಗಳು|| ೨-೫೦

ಅಲ್ಲಿರುವ ಹುಲ್ಲುಗಳೆಲ್ಲವು ಶ್ರೀಗಂಧ, ಎಲ್ಲ ಮಡುಗಳು ಸಿದ್ಧರಸ ಮಡುವು ಕಾಲುವೆಗಳೆಲ್ಲ ಅಮೃತದ ಆಗರಗಳು, ಎಲ್ಲಿ ನಿದ್ರೆಯು ಶಿವಸಮಾಧಿ, ಅಲ್ಲಿಯ ನುಡಿಗಳೆಲ್ಲವು ಪಂಚಾಕ್ಷರಿಗಳು ಅಲ್ಲಿರುವ ಜೀವಿಗಳೆಲ್ಲವು ಸಂಸ್ಕಾರ ಜೀವಿಗಳು ಆಗಿದ್ದಾರೆನ್ನುತ್ತಾನೆ ಕವಿಯು.

ಹರಿಣವರಿಗುಣಿಸೀವ ಪುಲಿಗಳು
ಕರಿಕಳಭವನು ತನ್ನ ಮೈಯ್ಯೊ
ಳೊರಳಿಸುವ ಮಿಗರಾಜಗಳು ಶುಕಪುಂಗದೊಡನುಂಡು|
ಚರಿಪ ಕಾಳ್ವೆಕ್ಕಹಿಯಪೊತ್ತಂ
ಬರಕೆ ಪಾರ್ದಿಳುಪುವ ಖಿಗೋಪರ
ನೆರವಿಯಸೆಯತ್ತೆಲ್ಲೆಡೆಯಲಾ ಕುಧರದವನಿಯಲಿ|| ೨-೫೨

ಹುಲಿಗಳು ಜಿಂಕೆಗಳಿಗೆ ಉಣಿಸನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಆನೆಗಳು ತಮ್ಮ ಮೈಮೇಲೆ ಸಿಂಹಗಳು ಆಡಲು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದವು. ಅವೂ ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಬಿದ್ದುರುಳಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಗಿಳಿಗಳ ಒಡನೆ ಉಣ್ಣುತ್ತಾ, ಜೊತೆಗೆ ಚಲಿಸುವ ಕಾಡುಬೆಕ್ಕುಗಳು, ಹಾವುಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಹಾರುವ ಪಕ್ಷಿಗಳಿದ್ದವಂತೆ ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದ ತಪ್ಪಲಿಲ್ಲ.

ಯುದ್ಧ ಮತ್ತು ನಾಯಕನ ಜಯಪ್ರಾಪ್ತಿ

ವರರಮ್ಯರತ್ನಾಕರ ಕಾವ್ಯದ ನಾಯಕನು ಇನ್ನೂ ಯುವಕನಾಗಿರುವಾಗಲೇ, ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ. ಪಕ್ಕದ ರಾಜ್ಯವಾದ ಸುಗಂಧಿಯ ಮಗಳನ್ನು ವಿಧೃತನಿಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಕೇಳಿದರೆ ಅವರು ನಿರಾಕರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಆ ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿ ಕುಮುದನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಜಯ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ವಿಧೃತರಾಯ. ಆ ಬಳಿಕ ಮಂತ್ರಿಯ ಮಗನ ಜೊತೆಗೂಡಿ ರಣದಭೇರಿ ಬಾರಿಸಿ ಚತುರಂಗ ಬಲಸಹಿತ, ಯೋಧರು, ಅತಿರಥರು, ಪದಾತಿಗಳು, ಆಯುಧಂಗಳ ಹಿಡಿದು ನಿಂತುಕೊಂಡರು (೫-೪೮) ಯುದ್ಧ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು.

ಕರಿಕರಿಗೆ ಕಾಲಾಳುಕಾಲಾ
ಳ್ಗಿರಸ್ಯಂದನ ಸ್ಯಂದನಕೆಮೇ
ಲ್ತುರಗ ತುರಗಕೆ ಕಗ್ಗಮಗಲಿಸಿತು ಕ್ಷಣಾರ್ಧದೊಳು|
ವುರು ಬಿದರುತರುಬಿದರು ಪಣಚಿದ
ರರಿದಳಂ ಸ್ವದಳೆಯಂಬುದರಿಯದೆ
ವೆರಂಕೆಯಿಂ ಮುಂಜಾಣೆಗಾಳನ ಗೈದರಿರ್ವಲರು|| ೫-೬೨

ಆನೆಗೆ ಆನೆ, ಕಾಲಾಳಿಗೆ ಕಾಲಾಳು, ರಥವು ರಥಕ್ಕೆ, ಕುದುರೆ ಕುದುರೆಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಯುದ್ಧ ನಡೆಯಿತು. ಅವರಿಗೆ ಆ ಭಯಂಕರ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಸ್ವದಳ ಪರದಳ ಎಂಬುದನರಿಯದೇ ಹೋಯಿತು. ಯುದ್ಧರಂಗಭೂಮಿಯ ಭೀಭತ್ಸವರ್ಣನೆಯನ್ನಂತೂ ಕವಿ ಮನಮುಟ್ಟುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಪರಿದತೋಳ್ಗಳ ಮುರಿದ ಬಾಳ್ಗಳ
ದುರಿದ ಪಲ್ಗಳ ಕೊರೆದ ಕಾಲ್ಗಳ
ಪರಿವನೆತ್ತರು ಕರುಳ ಕತ್ತರ ಮಿದುಳ ಬಿತ್ತರವು|
ಮೊರೆವ ಶಾಕಿನಿ ಮರುಳು ಢಾಕಿನಿ
ಯರಪಬಲಿಬಕಯೆಡೆಯ ಕೌಶಿಕ
ಬರಿ ಶೃಗಾಲವ ಬಸಿಕಪಾಲ ತೀವೆಕಾ ರಣದಗಲ|| ೫-೬೪

ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಆಗಬಹುದಾದ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರವತ್ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಕವಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದುದು ಅತ್ಯಂತ ಭೀಭತ್ಸವಾಗಿದೆ. ಕೈ ಕಾಲ್ಗಳ ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಂಡಂತಹ ಹಲ್ಲು, ಕಿವಿ, ಮೂಗು ಕತ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಂತಹ ಚಿತ್ರಗಳು, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಕ್ತವು ಕಾಲುವೆಯಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತಿದೆ. ಕರುಳು, ಕತ್ತರಿಸಿ, ಹೊರ ಚೆಲ್ಲಿವೆ. ಮಿದುಳು ತಲೆಯಿಂದ ಹೊರಬಂದಿದೆ. ಕಾಗೆ, ಗೂಗೆ, ಶಾಕಿನಿ, ಢಾಕಿನಿಯರಿಗೆ, ನರಿಗಳಿಗೆ ಒಳ್ಳೊಳ್ಳೆಯ ಆಹಾರ ಬಲಿಯ ರಣದಗಲದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ವರ್ಣನೆಗಳನ್ನು ಕವಿ ಚಿತ್ರಿಸಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ದೇವಾನುದೇವತೆಗಳು ಸಹ ಈ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಭೂತಗಳು ಸ್ನಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. (೫-೬೫) ಕೈಕಾಲ ಪರಿದು ಜೀವಿತರಾಗಿ ಬಿದ್ದುವರೆನಿತೋ ಆಯುಧವ ಮುರಿದುಕೊಂಡವರೆನಿತೋ, ಹಲ್ಲು ಕಿವಿ ಬೆರಳು, ಕಣ್ಣು, ಮೂಗು ಅಳಿದುಕೊಂಡವರೆನಿತೋ ಆ ಕುಮುದ ವಿಧ್ಯತನ ಹೋರಾಟದಲಿ (೫-೬೬) ಹೀಗೆ ಪರಸ್ಪರರಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ನಡೆಯಿತು. ಗಿರಿಗೆ ಗಿರಿ, ಹರಿಗೆ ಹರಿ, ಮುದುಕರಿಗೆ ಕರನಮೊಡರ್ಚಿದಂತೆ ಸಮಬಲವಾಗಿ ಯುದ್ಧ ನಡೆಯಿತು.

... ಆಗ ಸುರದ ಖಡ್ಗದಲಿ
ಅರಸವಿಧೃತ ಪೊಯ್ಕಲಾತನ
ಕರದ ಖಡ್ಗಂ ಮುರಿಯೆ ಬಿಸುಡತ
ವಿರರ್ತಂದದೆಲೋಡಿದನು ಬೆಂಗೊಟ್ಟುನಿಮಿಷದಲಿ ೫-೭೩

ಹೀಗೆ ವಿಧೃತನಿಗೆ ಜಯವು ದೊರೆಯಿತು.

ಸುರರು ಯೀರಣ ವಿಜಯ ವಿಧೃತ
ನರಪತಿಯ ಮೇಲ್ಕುಸುವೃಷ್ಟಿಯ
ಸುರಿದರಂಬರದಿಲತಿಶಯ ಸಾಹಸನಹುದೆಂದು ೫-೭೪

ದೇವಾನುದೇವತೆಗಳು ವಿಧೃತನ ಮೇಲೆ ಹೂಮಳೆಗೆರೆದರು ಅತಿಶಯ ಸಾಹಸಿಯೆಂದು ಹೊಗಳಿದರು.

... ರಣವಜೈಸದೆ
ಕುಮುದನಾಗುತ ತತ್ಪುರವ ಪುಗಲಾಯಮಂ ಕಂಡು
ಕುಮುದ ಪ್ರಬಲಿತ ಶಬ್ದವೆನಗ
ಕುಮವಲಾ ನಿಜಕುಮುದದೋಲೀ
ಗಮದಶದೆನುತಂ ಹರುಷದಲಿ ನೂಂಕಿದನು ತದ್ರಥವ ೫-೭೫

ಕುಮುದನು ನೈದಿಲೆಯಂತೆ ಬಾಡಿ ಮುಖ ತಿರುಗಿ ಸೋತು ಹೋದನು. ವಿಧೃತನಿಗೆ ಜಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಿ ಹರುಷದಿಂದ ಹೋದನು.

೫.೩.೨. ಇತರ ವರ್ಣನೆಗಳು

ಸೂಳೆಗೇರಿಯ ವರ್ಣನೆ, ಪ್ರಕೃತಿಯ ವರ್ಣನೆ, ಮಳೆಗಾಲದ ವರ್ಣನೆ, ನರಕದ ವರ್ಣನೆಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿವೆ. ರಾಜನೀತಿ ಹೇಳುವಲ್ಲಿ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿಂತನೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ ಸಹ ಕವಿಯ ವಿಶೇಷ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಇವನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

ವೇಶ್ಯೆಯರು

ಪಾದರವಮುಣ್ಮುದೊಲು ಬಲುಗ
ಪ್ಪಾದರಜನಿಯೊಳಾಗದವರುಂ
ಪಾದರವರಂತಹ ದೊಲ್ಲಡೆತೆಂದು ಜಾರನೊಳು|
ಪಾದರವ ನೆಸಗೂದು ಕಡುಮು
ಪಾದರವನಂ ಜರಿದು ಮೇಣಂ
ಪಾದದಾರನು ಬೆರೆವುದೆಂಬರು ಪಾದರ ವಧುಗಳು|| ೧೫-೧೬

ಒಂದು ಸಾರೆ ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಮುದುಕನು ಸೂಳೆಯ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ. ಮುಪ್ಪಾನು ಮುದುಕನಾದ ಅವನನ್ನು ಬೈದು ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಕೂಡಿಕೋ ಎಂದು ಕಳಿಸಿದರಂತೆ. ರಂನ್ನೆಯರ ಜಡೆಗೆ ಕಟ್ಟಿದ ಗೊಂಡೆಗಳು ಬೆನ್ನಿಗೆ ಬಡಿದಾಗ ಮದ್ದಳೆಯ ನಾದ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಬಳೆಗಳ ಕಿಂಕಿಣಿ ತಾಳ ನುಡಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ನಡುವಿನ ಡಾಬ ಅವುಗಳ ಗೆಜ್ಜೆಗಳು ಗಂಟೆಗಳ ಶಬ್ದ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದು, ಅವರ ಕುಚಗಳು ಥಕಥೈ ಥಕಥೈ ಎಂದು ಬಳುಕುತ್ತಿದ್ದು ಕುಣಿಕುಣಿದು ಹೊಡೆ ಚೆಂಡಾಟ ಆಡುವಾಗ ನೋಡುಗರ ಎದೆ ಬಿರಿವಂತೆ ಅವರು ಆಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು. (೨೪-೪೪)

ಪ್ರಕೃತಿ

ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿ ಕಾಡು, ನಾಡು, ತೋಟ, ಗದ್ದೆಗಳ ವರ್ಣನೆಯ ಬಹಳ ಸೊಗಸಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ಅದರಲ್ಲಿ ಕೊಳ, ಗುಡ್ಡ ಬೆಟ್ಟಗಳ ವರ್ಣನೆ ಸುಂದರವಾಗಿ

ಅಂಚೆಯಾಡುವ ಕೊಳ ಕೊಳಗಳಹ
ಳಂಚಿ ಸುಳಿವಾನಿಲನಿಲನಿಂ
ಸಂಚರಿಪ ಚಂಚರಿಕವಳಿಗಿಂಪಾದ ಕುಸುಮಗಳ|
ಗೊಂಚಲೊಪ್ಪುವ ಲತೆಯು ಲತೆವೆರ
ದಿಂಚಿಗುರ್ದಿಂ ಮಾವು ಮಾಂದಳಿ
ರಿಂ ಚೆಲುವಿನೆಸೆದುದು ಸುರಭಿಬಹಪುರದ ಮಾರ್ಗದಲಿ|| ೧೭-೧೮

ಕೊಳ, ಹಂಸ, ತಂಗಾಳಿ, ಇಂಪಾದ ದನಿಗೈಯುವ ದುಂಬಿ, ಸುವಾಸಿತ ಕುಸುಮ, ಗೊಂಚಲು ಗೊಂಚಲಿನ ಬಳ್ಳಿಗಳು, ಬಳ್ಳಿಗೆಹಬ್ಬಿದ ಹೂವು, ಮಾವಿಗೆ ಹಸುರಿನ ಹೂ ಬಳ್ಳಿ ಹೀಗೆ ಪಟ್ಟಣದ ಮಾರ್ಗವಿತ್ತು.

ಬಾಲೆಯೊಬ್ಬಳು ಪುಷ್ಕರಣೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡ ರಸದಾಳಿ, ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ಕೆನ್ನೈದಿಲೆಗಳ ಸಮೂಹ ಹಿಡಿದು ಬರುವಾಗ ಮೈಗೆ ಗಂಧದಂತೆ ಮೆತ್ತಿಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ದುಂಬಿಗಳು ತಕ್ಷಣವೇ ಎರಗಿದವು. ಆಗ ಆಕೆಯು ಪುಷ್ಪಬಿಲ್ಲನ್ನು ಬಿಸುಡಿದಳು ನಿರಳೇಹಿಯಾಗಿಯೂ ಕಾಡತೊಡಗಿದರು ಮದನ.

ಮಳೆಗಾಲ

ಕುಡದಲೋಭಿಯ ಗರ್ಜಿಸುವ ವೇ ಲ್ಸಿಡಿಲರವಿದಿಂ ಪುಷ್ಕರಂ ನೃಪ
ಪಿಡಿಯೆ ಸುರಕಾರ್ಮುಖವ ನಂಬುಗೊಡೆಂದು ನಿರವಿಸಲು
ಕಡಲೊಡೆಯ ನಾಗಯಿವೊತ್ತಾ ಳ್ನಡೆದುದೆನೆ ಮೇಘಾಳಿ ಬಂದವು
ಬಿಡದೆ ತಾತಂದಿಂದೆ ಗಿರಿಯೋಲೇಳಲೇನಿದನು ೧೪-೯೨

ಬರಸಾಕಿಲಂಬದಿಲ ಕೆಲವುಭೋ
ರ್ಗರೆವ ಬಿರುವೊನಲಿಂ ಕೆಲವು ಕೃಶ
ಕುರಿಸುತುರಲುಗು ತರುತತಿ ಗಳಳಿದೊರಗುತಿರಲಾಗಂ
ಬಿರುಸರಿಯು ಪರಿಯಿತ್ತಕಿರುತುಂ
ತುರಿನ ಸರಿಗರೆಯಿತ್ತು ಮಾರುತ
ನುರುಬೆಯಲಿ ಜಿಣಿರೆನಲು ಘನಹಿಮ ಮೂರ್ಲುತೂರ್ವಿಯು
೧೪-೯೫

ನರಕ

ಇದನ್ನಂತೂ ಅತ್ಯಂತ ಭೀಕರ, ಭೀಭತ್ಸ ವರ್ಣನೆಗಳಿಂದ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ಯಾವುದೇ ಪಾಪವನ್ನು ಮಾಡದೇ ಮನುಷ್ಯ ಬದುಕಬೇಕೆಂಬ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಅರಿವು ಮೂಡುವಂತಿದೆ. ಹಿಂದೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಿಯಂತ್ರಣ (Social Control) ದ ಪರಿ ಇದಾಗಿದೆ.

ಆನೆಯಿಂ ತುಳಿಯಿಸುತ ಶಿಖರಥ
ಕೋಣನಿಂ ಪಾಯಿಸುತ ಕ್ರಕಚದಿ
ಮೇಣಿವರ ಕೊರೆಯಿಸುತ ಕೊಲಿಸುವುದೇನು ಪ್ರೇತೇಶ|
ಕಾಣದೋಲ್ಪಿರಿಯರ ನೆಡಹುವ
ಮಾರ್ಣದನ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಯರಪಾಯ್ಪರು
ಕ್ಷೋಣಿ ಜನರನು ಕರಕರಿಸಿ ಬಾಧಿಸಿದರೀ ನೃಪಾಲ|| ೯-೨೪

ದಾನಧರ್ಮವನುಳಿದು ಸ್ತ್ರೀಮುಖ
ಭ್ರೂಣ ಹತ್ಯೆಂಗೈದುದಂಬಹು
ಮುನಿಗಳ ನಿಂದಿಸದುದಂ ಬೂದಾನ ವಳುಪಿದುದ|
ಮೇಣುಗುಡಿ ಯರವಟಿಗೆ ಭೋಜನ
ದಾನದೆಡೆ ಜಲಭಿರತಕೆರೆ ಬಾ
ವೀ ನೆಳಲ ವೃಕ್ಷಗಳ ನಳಿದುದ ನೆನೆದು ಚಿಂತಿಪರು|| ೯-೩೦

೫.೩.೩. ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಂಶಗಳು

ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಭಾರತೀಯರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವಾಗಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದೆ. ದೇವರು, ಆತ್ಮ, ಮೋಕ್ಷ, ಕರ್ಮ ಪುನರ್ಜನ್ಮ ಮೊದಲಾದವು ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ನೆಲೆ ನಿಂತಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಅಂಶಗಳೂ ಹೌದು. ಸಂಸ್ಕಾರವು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಪೂರಕವಾದದ್ದು ಎಂದೇ ನಂಬಲಾಗಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂದ ಬದುಕು ಹಸನಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಸತ್ಯವನ್ನು ಅರಸುವುದು, ಶಿವವನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವುದು (ಶಿವ = ಮಂಗಳ) ಸುಂದರವಾದುದನ್ನು ಮೆಚ್ಚುವುದು ಇದರ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ 'ಸತ್ಯಂ ಶಿವಂ ಸುಂದರಂ' ಎಂದು ಸಾರಲಾಗಿದೆ. ಸಂಗೀತ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕಲೆಗಳಿಂದ ಜನರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಹಜವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುವುದು. ಹೀಗಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಇವುಗಳ ಪಾತ್ರ ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದುದಾಗಿದೆ. 'ದಾರ್ಶನಿಕರ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಮತ್ತು ಸಂತರವಾಣಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ರೂಪವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸಿದೆ. ಜೈನ, ಬೌದ್ಧ, ಶೈವ, ವೈಷ್ಣವ ಮತ ಪಂಥಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿ ನಿಂತವು. ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಗೀತ, ಕಲೆಗಳು ಮತ ಪಂಥಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿಯೆ ಬೆಳೆದವು'[೧೧] ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಯಮುನಾಚಾರ್ಯರ ಈ ಮಾತನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಇಲ್ಲಿನ ಕೃತಿಯಾದ ವರರಮ್ಯರತ್ನಾಕರವೂ ಈ ಮಾತಿಗೆ ಹೊರತಾಗಿಲ್ಲ.

ಕವಿಯು ವೀರಶೈವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಶೈವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಇಂತಹ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಬಾಳಿ ಬದುಕಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಂತವುಗಳನ್ನೆ ತುಂಬಿದ್ದಾನೆ ಕೂಡಾ. ಒಂದು ಜನಾಂಗದ ಸಮಗ್ರ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ವರರಮ್ಯರತ್ನಾಕರ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಚಿತ್ರಣಗಳಿವೆ.

ಕಲೆ, ಸಂಗೀತ, ಕ್ರೀಡೆ, ಮನೋರಂಜನೆಯಂತಹವುಗಳು ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಬೇಕೆ ಬೇಕು. ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಾದಶ ವರ್ಣನೆಗಳು, ಸಂಗೀತ, ಶಿಲ್ಪ, ಕಲೆ, ನೃತ್ಯಗಳ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ. ಆ ಕಾಲದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪರಿಸರವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಅವರ ಬದುಕು, ನಡೆ ನುಡಿ, ಆಚಾರ ವಿಚಾರ, ಕಲಿಕೆ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳು, ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಇವುಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ನಿತ್ಯ ಪರಿವರ್ತನಾ ಶೀಲವಾಗಿದ್ದು ಅದು ಸ್ವೀಕರಣ, ನಿರಾಕರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ರೂಪಿತಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ರೂಪಾಂತರ ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ತನ್ನತನ ಬೆಳಸಿಕೊಂಡು ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಧರ್ಮದ ಭಾಗವಾಗಿಯೇ ಚಿತ್ರಣಗೊಂಡಿದೆ. ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಿತ್ರಣವೂ ಇದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘರ್ಷವೂ ಚಿತ್ರಣಗೊಂಡಿದೆ. ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಧರ್ಮಗಳು ಸಹ ರಾಜಕೀಯ ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿಯನ್ನೆ ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದರೂ ಹಾಗೆ ಕಾಣದೇ ಭಿನ್ನವಾದಂತೆ ತೋರುತ್ತವೆ. ಚೋಳಿಯ ಕತೆಯಾಗಬಹುದು, ವಿಧೃತರಾಜನ ರಾಜಕೀಯ ಚಿತ್ರಣವೂ ಆಗಬಹುದು. ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅನನ್ಯತೆಯನ್ನು ನೋಡುವಾಗ ಧರ್ಮದ ಒಳಗಿನ ತಿಕ್ಕಾಟ, ಸಂಘರ್ಷಗಳಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿ ಹೊಸತನ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ. ಅಂತಹ ರೂಪಣೆಗಳ ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿವೆ. ೧೨ ನೇ ಶತಮಾನದ ನಂತರ ವೀರಶೈವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಹಲವಾರು ರೂಪಾಂತರ ಹೊಂದಿದಂತೆ ಸ್ಥಾವರಗಳ ಪೂಜೆ, ಬಹುದೇವತಾರಾಧನೆ, ವ್ಯಕ್ತಿ ಪೂಜೆಯ ಹಂತಕ್ಕೂ ತಲುಪಿತ್ತು. ಕವಿ ಅದನ್ನು ಸುಂದರವಾಗಿ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.

ಇಸ್ಲಾಂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಉಚ್ಛ್ರಾಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕವಿ ಬದುಕಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಧರ್ಮಿಯರು ಪರಧರ್ಮಿಯರ ಮೇಲೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ಒತ್ತಡ ಹಾಕಿದ್ದರೆ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ತನ್ನ ಮತಾಭಿಮನದ ಕೃತಿ ಹೊರತರಲಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೇನೋ. ಇಸ್ಲಾಂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಖಡ್ಗ ಹಿಡಿದು ಜನರನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ತನ್ನ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಇತರರನ್ನು ಒಳಪಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ ಅವರಲ್ಲಿಯ ಸರಳತೆ, ಭಾತೃತ್ವ, ಸಮತೆ ಸಹೋದರತೆಗಳು ಜನರನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತ ಸೆಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಚಾತುವರ್ಣ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿ ನಲುಗುತ್ತಿದ್ದ ಶೂದ್ರ, ದಲಿತರು ಸಹಜವಾಗಿ ಅದರೆಡೆಗೆ ಮಾರು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಈಗಾಗಲೇ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ೧೨ ನೇ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗೆ ಇಂತಹ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಶಕ್ತಿಗಳ ವಿರುದ್ಧ ದುಡಿಯುವ ವರ್ಗ ಶರಣರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಎದುರಿಸಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮನ್ನು ಲಿಂಗಾಯತರು ಎಂದು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಭಿನ್ನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನೆಲೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಕವಿಗೆ ಅಂತಹ ದೀರ್ಘವಾದ ಪರಂಪರೆಯಿರುವಂತೆ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫ ನೇ ಶತಮಾನದ ಪ್ರೌಢದೇವರಾಯನ ಕಾಲದ ನೂರೊಂದು ವಿರಕ್ತರ ಪ್ರಭಾವವೂ ಇದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ತನ್ನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೂ ಸಹ ಪರಧರ್ಮ ಸಹಿಷ್ಣುತೆ, ಏಕ ದೇವೋಪಾಸನೆ, ನಿರಾಕಾರ ದೇವರ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದೆ. ಕವಿ ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಘರ್ಷಣೆಯಂತೂ ೧೫ ನೇ ಶತಮಾನದ ಪುನರುಜ್ಜೀವನವೂ ಸಹ ವೀರಶೈವ ಜನಾಂಗ. ವೀರಶೈವ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯ ವ್ಯಸನದಲ್ಲಿಯೇ ಮುಂದುವರಿದಂತೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಪುನಃ ಶೂದ್ರರು, ದಲಿತರು, ಅದರಿಂದ ದೂರವಾಗಬೇಕಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬಂದೊದಗಿತು. ಅಂತಹ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟನ್ನು ಎದುರಿಸಿದ್ದರಿಂದಾಗಿಯೂ

ತನ್ನ ಮತಧರ್ಮದ ಮಹತಿಯನ್ನು ಒತ್ತಿ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆನಿಸುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕುಲದವನಾಗೆ ಅಷ್ಟಾವರಣವನ್ನು ಆಚರಿಸಿದರೆ ಅವನ ಜೀವನ ಪಾವನವಾಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ ಕವಿ. ಆದರೆ ಹೊಲೆ ಮಾದಿಗರು ಕೀಳು ಎಂಬುದನ್ನೇ ಪುನಃ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಕವಿಯು ತನ್ನ ಕಾಲದ ದ್ವಂದ್ವಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿದಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಕರ್ತವ್ಯಕ್ಕೆ ಕೈ ಹಾಕಿದ ಕವಿಗೆ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಬಗೆಗೆ ಹೇಳುವ ಕಾಳಜಿಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿವೆ. ೧೭ ನೇ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗೆ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಪರವಾಗಿ ವಾಲಿದ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮವು ಪುನಃ ಅದು ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ರೂಪು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಜೊತೆಗೆ ಅದು ವೈದಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜೊತೆಗೂ ಮೇಲಾಟ ನಡೆಸಿ ತಾನೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂಬ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯ ವ್ಯಸನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿರಬೇಕು ಎನಿಸದಿರದು. ಸಾವಿರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಕೊಂದ ವೇಶ್ಯೆಯೊಬ್ಬಳು ಒಬ್ಬ ಜಂಗಮನನ್ನು ಸೇರಿದ್ದರಿಂದ ಅವಳ ಪಾಪ ನಾಶವಾಯಿತು (೭-೧೦೦)

ಸಾವಿರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಉಣಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಒಬ್ಬ ಜಂಗಮನಿಗೆ ಉಣಿಸುವುದು ಮೇಲು ಎಂದು ಪಾರ್ವತಿಗೆ ಅನಿಸಲು ಒಂದು ಘಟನೆಯ ಚಿತ್ರಣ (೭-೧೦೨) ಇಂತಹವುಗಳು ವೈದಿಕ ಧರ್ಮದ ಸಾಂಸ್ಥಿಕತೆಯಿಂದ ಪರಬಂಧು ತನ್ನದು ಭಿನ್ನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂದು ಚಿತ್ರಿಸಿದಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಒಬ್ಬ ಹಾರುವ ಮಾಡಬಾರದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ, ಅಭಕ್ಷ್ಯ ಭೋಜ್ಯ, ಅಪಾನ ಪೇಯ ಮಾಡಿ, ಅಣ್ಣ ಅತ್ತಿಗೆಯರನ್ನು ಸಾಯಿಸಿದವನು, ಅರಿಯದೇ ಒಂದು ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ ಧರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಶಿವಲೋಕವನ್ನು ಸೇರುತ್ತಾನೆ (೮-೯೫) ಕಾಂಚಿಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೊಬ್ಬ ಶಿವಪುರಾಣ ನಡೆದಾಗ ಜರಿದದ್ದಕ್ಕೆ ಏಳೇಳು ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ನಾಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ (೮-೯೩)

ಹೀಗೆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ವೈದಿಕರ ಬಗೆಗೆ ತಿರಸ್ಕಾರಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಣಗೊಂಡಿವೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮಾಜಕ್ಕಿಂತ ತನ್ನ ಮತ ಧರ್ಮವೂ ಕೀಳಲ್ಲ, ಜಂಗಮರು ಅವರಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಕವಿಗಿದೆ. ತಾವೂ ಶ್ರೇಷ್ಠರೆಂಬ ವ್ಯಸನವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಜೊತೆಗೆ ಹೋಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಂತಕ್ಕೆ ಬಂದದ್ದರ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ. ಅಂದರೆ ೧೨ ನೇ ಶತಮಾನದ ಶರಣರ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ 'ಲಿಂಗ ಧರಿಸಿಕೊಂಡವರೆಲ್ಲ ಲಿಂಗಾಯತರು' ಎಂಬ ಭಾವನೆ ನಾಶವಾಗಿ ಜಾತಿ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯ ಹಂತಕ್ಕೆ ತಲುಪಿದ್ದರ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಕವಿಯು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಹುಟ್ಟುವಾಗ ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮಗಳು ಉನ್ನತವಾದ ವಿಚಾರಗಳೊಂದಿಗೆ ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ, ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ಅದರಲ್ಲಿ ಕ್ಷುದ್ರ ಶಕ್ತಿಗಳು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ ಎಂಬಂತೆ ವೀರಶೈವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೂ ಸಂಕುಚಿತ ಹಂತಕ್ಕೆ ತಲುಪಿರಬೇಕು. ಯಾಕೆಂದರೆ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದ ತುಂಬಾ ಇಂತಹ ಅನೇಕ ಕತೆಗಳನ್ನು ತುಂಬಿದ್ದಾನೆ ಕೂಡಾ. ಹೀಗೆ ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅನನ್ಯತೆಯು ವಿಘಟನೆ, ಸ್ವೀಕರಣ, ನಿರಾಕರಣದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೊಳಗೆ ಚಿತ್ರಣಗೊಂಡಿದೆ.

೫.೪. ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರದ ಶಿಲ್ಪರಚನೆ [ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಶೈಲಿ]

ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರವು ಭಾಮಿನಿ ಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿತಗೊಂಡು ಕೃತಿ. ಭಾಮಿನಿ ಷಟ್ಪದಿಯು ನಡುಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದೆ. ವಾರ್ಧಕ ಷಟ್ಪದಿಯೂ ಸಹ ಭಾಮಿನಿಯಷ್ಟೆ ಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಭಾಮಿನಿಯ ಗೇಯತೆ ಸರಳತೆಗಳು ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದ ಆಕರ್ಷಣೆಯಾಗಿದೆ. ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರವೂ ಅಂತಹ ಗೇಯತೆ ಸರಳತೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಕಾವ್ಯವಾಗಿದೆ. ಭಾಷಾ ರಚನೆಯು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿರುತ್ತದೆ. ಭಾಷೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಅಧ್ಯಯನದ ಪ್ರಮುಖ ಗುರಿಯಾಗುಳ್ಳ ವ್ಯಾಕರಣವು ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಭಾಷೆಯ ರಚನೆ, ನೆಲೆ, ಬೆಲೆಗಳನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾಗಿ ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಕಾವ್ಯ ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರದ ಶಿಲ್ಪರಚನೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿಯ ನನ್ನ ಅಧ್ಯಯನವು ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಶೈಲಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿವೇಚನೆ ಮಾತ್ರವಾಗಿದೆ.

೧೨ ನೇ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗೆ ಸ್ವಂತಿಕೆಯನ್ನು ನೀಡಿದವರು ವಚನಕಾರರು. ಅದಕ್ಕೆ ತನ್ನದೆ ವಸ್ತು, ಶೈಲಿ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಇವೆಯೆಂದು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟವರು ವಚನಕಾರರೆ. ವಚನಕಾರರವರೆಗಿನ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಅರಮನೆ, ಗುರುಮನೆಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿರುವುದಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲದೆ ಸಂಸ್ಕೃತ, ಪ್ರಾಕೃತದಂತಹ ಕಠಿಣ ಭಾಷೆಯ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿತ್ತು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕಾಗಲೇ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತ, ಪುರಾಣ, ಶಾಸ್ತ್ರ ಮುಂತಾದ ವಸ್ತು ವಿಷಯಗಳ ಆಯ್ಕೆಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಅದು ಕೇವಲ ಪಂಡಿತ ಮಂಡಲಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿ ಅಂತವರ ಮೆಚ್ಚಿಕೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಂದ ದೂರವಾಗಿತ್ತು. ೧೨ ನೇ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗೆ ಬಂದ ವಚನಕಾರರು, ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಜನಪರವಾಗುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡಾಗಲೇ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಿತ್ತು ಹಾಕಿ ಜನಮಾನಸದ ಭಾಷೆಯಾದ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ನೀಡಿದರು. ಆ ಫಲವಾಗಿಯೇ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಮಟ್ಟುಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳ ಹುಡುಕಾಟ ನಡೆದು ರಗಳೆ, ಷಟ್ಪದಿ, ತ್ರಿಪದಿ, ಏಳೆ, ಸಾಂಗತ್ಯ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಬಳಕೆಗೊಂಡವು.

ಚಂಪೂ ಪ್ರಕಾರವು ಹತ್ತನೇ ಶತಮಾನದ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಕಾವ್ಯ ಮಾಧ್ಯಮವಾಯಿತು. 'ಚಂಪೂ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಒಡೆಯಲಾರದ ಒಗಟಿನಂತಿದೆ. ಚಂಪೂವಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ವೃತ್ತಗಳು ಕನ್ನಡದ ಜಾಯಮಾನಕ್ಕೆ ಹೊರತಾದವುಗಳಾದರೂ, ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಚಂಪುವಿಗೆ ಪಟ್ಟ'[೯೯] ಹೀಗೆ ಚಂಪೂ ಹಳೆಗನ್ನಡದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತ್ತು. ಆದರೆ ಜನಮಾನಸದಲ್ಲಿ ಬೇರೂರಿದ್ದ ಕನ್ನಡ ವಿಷಯ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ತ್ರಿಪದಿ ಅತ್ಯಂತ ಹಳೆಯದು. ಅದು ಕ್ರಿ.ಶ. ೭ ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಕನ್ನಡಿಗರ ನಾಲಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಅರಮನೆ ಗುರುಮನೆಯಲ್ಲಿ ಚಂಪೂ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಪಡೆದರೂ ಕೂಡಾ ಜನಮಾನಸದಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದು ಈ ದೇಶೀ ಪರಂಪರೆಯೆ ಮುಂದೆ ೧೫, ೧೬, ೧೭ ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲೂ ಸಹ ಜನಪದ ಮಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ದೊರಕಿದ್ದರಿಂದ ಈ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಷಟ್ಪದಿ ಅತೀ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಒಡೆಯನು ಕಾಲದ ಕರೆಗೆ ದನಿಗೂಡಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಷಟ್ಪದಿ ಪ್ರಕಾರವು ಸುಮಾರು ೧೨ ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಾರಂಭದವರೆಗೂ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಬೆಳೆದುಬಂದಿದೆ. ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಗೊಂಡಿದ್ದ ಚತ್ತಾಣ, ಬೆದಂಡೆ, ಒನಕೆವಾಡುಗಳನ್ನು ಮೀರಿಯೂ ತ್ರಿಪದಿಯು ಜನಪ್ರಿಯವಾಯಿತು. ಅದರಂತೆ ನಡುಗನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಷಟ್ಪದಿಯು ಅಂತಹ ಜನಮನ್ನಣೆಗಳಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ರಾಘವಾಂಕ, ಭೀಮಕವಿ, ವಿಜಯನಗರದ ಪ್ರೌಢದೇವರಾಯನ ಕಾಲದ ನೂರೊಂದು ವಿರಕ್ತರು, ತೋಂಟದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಶಿವಯೋಗಿಯ ಏಳುನೂರೆಪ್ಪತ್ತು ಅಮರಗಣಂಗಳು ಲಕ್ಕಣ್ಣ ದಂಡೇಶ, ಗುಬ್ಬಿಯ ಮಲ್ಲಣಾರ್ಯ, ಷಡಕ್ಷರಿ ಪಂಡಿತ, ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಪಂಡಿತ ಮುಂತಾದವರ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಕವಿಯು ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ, ಚಾಮರಸರ ಭಾಮಿನಿ ಷಟ್ಪದಿಯ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಕಾರಕ್ಕೆ ಒಲಿದಿದ್ದಾನೆನ್ನಿಸುವಂತೆ ಆತನ ಕಾವ್ಯದ ಓಘವಿದೆ. ಅವರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿಯೂ ಭಾಮಿನಿ ಷಟ್ಪದಿ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. 'ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಷಟ್ಪದಿಗಳು ಎರಡು. ಒಂದು ವಾರ್ಧಕ ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಮಿನಿ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಇವೆರಡೂ ಷಟ್ಪದಿಗಳ ಪರಂಪರೆ ದೀರ್ಘವಾದುದೂ ಅಹುದು, ಘನವಾದುದೂ ಹೌದು.'[೨] ಇಂತಹ ಪ್ರಮುಖ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಕಾರವಾದ ಭಾಮಿನಿಗೆ ಕವಿಯ ಮನ ಸೋತಿದೆ. ಅದರ ಲಯದ ಸೊಗಡು, ಭಾವಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸರಳತೆಯನ್ನು ಕವಿ ಕರಗತ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಆತ ತನ್ನ ಕಾಲದ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರಕಾರವಾದ ಭಾಮಿನಿ ಷಟ್ಪದಿಗೆ ಒಲಿದು ಕೃತಿ ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ.

೧೫ ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ೧೭ ನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗಿನ ಕಾಲವು ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ವಿಧದಿಂದ ಹೊಸತನ್ನು ಕಂಡಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದುದು ಹಳಗನ್ನಡದಿಂದ ಹೊಸಗನ್ನಡಕ್ಕೆ ಬರುವ ಘಟ್ಟವಾಗಿದೆ. ಆಗ ಹಲವಾರು ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ರೂಪ ತಾಳಿದೆ. ಹಲವಾರು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಸಹಜವಾಗಿ ಘಟಿಸಿವೆ. ವಚನ, ರಗಳೆ, ಷಟ್ಪದಿ, ತ್ರಿಪದಿ ಹಾಗೂ ಸಾಂಗತ್ಯದಂತಹ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಕಾರ ಬೆಳೆಗು ಬಂದಿದೆ. ೧೭ ನೇ ಶತಮಾನದ ಕೊನೇ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ರಚಿತಗೊಂಡ ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರವು ಸಹ ಹಲವಾರು ಭಾಷಾ ವೈಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಪ್ರಮುಖವಾದವುಗಳನ್ನು ಈ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡಬಹುದು. ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಂದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಉದಾಹರಣೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

೧. ಹಳಗನ್ನಡದ 'ಟ' ಕಾರವು ಬಳಕೆಯಾಗಿಲ್ಲ. ಎರಡೂ ಪದಗಳ ಮಧ್ಯೆ 'ಳ' ಕಾರವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ.

ಕೆಲವೆಡೆ ಸಮದ್ವಿತ್ವ ಕ್ರಿಯೆ ನಡೆದಿದೆ.

ಕಟ್ಟು > ಕರ್ಚು > ಕಚ್ಚು (ತೊಳೆ) ಇತ್ಯಾದಿ

೨. ಬೆರಲ್, ಕೊರಲ್, ಪರಲ್ ಮುಂತಾದ ಲಾಂತಯುಕ್ತ ಪದಗಳು ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಳಾಂತಗಳಾಗಿವೆ.

ಬೆರಲ್ > ಬೆರಳ್, ಕೊರಲ್ > ಕೊರಳ್, ಅರಲ್ > ಅರಳ್, ಅರಳು ಇತ್ಯಾದಿ.

೩. ಪದಮಧ್ಯದ ಬಿಂದು ಲೋಪವಾಗಿದೆ.

ದಾಂಟು > ದಾಟು, ತೋಂಟ > ತೋಟ ಇತ್ಯಾದಿ.

೪. ಯ್, ರ್, ಲ್, ವ್, ಳ್, ವ್ಯಂಜನಾಂತ ಪದಗಳು ಸ್ವರಾಂತಗಳಾಗಿವೆ.

ಪಾಯ್ > ಹಾಯು, ಬೇರ್ > ಬೇರು, ಪಾಲ್ > ಹಾಲು, ಬೆನ್ > ಬೆನ್ನು, ಕುರುಳ್ > ಕುರುಳು, ಪೆಸರ್ > ಪೆಸರು, ಹೆಸರು ಇತ್ಯಾದಿ.

೫. ಪದಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವರಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಸರಳೀಕರಿಸುವಂತ ವಿಧಾನವು ನಡೆದಿದೆ.

ಉಕ್ತಿ > ಉಕುತಿ, ಭಕ್ತಿ > ಭಕುತಿ, ಮುಕ್ತಿ > ಮುಕುತಿ.

೬. ಹಳಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಧಾತುಗಳ ಪದಾದಿಯ ಈ ಸ್ವರಗಳು ಭೂತಕಾಲ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಎ.ಒ ಕಾರಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ಕಿಡು > ಕೆಟ್ಟ, ಇಸು > ಎಚ್ಚ, ಪುಗು > ಪೊಕ್ಕಾನು ಇತ್ಯಾದಿ.

೭. ಕಾವ್ಯದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮರಾಠಿ ಪದಗಳ ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ. ಉರ್ದುವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಚಾವಡಿ, ಖೇಂಟ, ಹರಕತ್, ಇಚ್ಛಾಸಿರ, ಸೋಳಾ ಸಹಸ್ರ, ಖೋಡಿ, ಫಡಫಡ, ಉಘೆಚಾಂಗು, ಚತುಸಹಸ್ರಚೋದ್ವಿಲಕ್ಷ (೧,೯೬,೦೦೦)

೮. ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಕವಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ರಾಯಚೂರ ಪರಿಸರದ ಶಬ್ದಗಳೂ ಬಳಕೆಗೊಂಡಿವೆ. ಬಗಲಾಗ = ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ, ಹತ್ತಿ ಹತ್ತಿ = ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ, ಆಪು = ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವ ಸಸ್ಯ. ಮೂಳ, ಮಸಿ, ದೀಪಾರತಿ, ಪಾಡ, ಪದವಿ, ನಾಲ್ವಡಿ, ಛಿದ್ರನೆ.

ಕೃತಿಕಾರನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ವೈಲಕ್ಷಣವೇ ಶೈಲಿ. ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಬೆಳಗುವಲ್ಲಿ, ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವಲ್ಲಿ ಶೈಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣನು ಷಟ್ಪದಿಯ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಅದರ ನಿಧಾನಗತಿ. ಅದರಲ್ಲಿಯ ಅರ್ಥವೃತ್ತಿಯ ಅನುಕೂಲ ಗೇಯತೆ ಹಾಗೂ ನಾದಮಾಧುರ್ಯವೂ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿದೆ. ಕವಿಯು ಅದನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಕರ್ಣಸಂಪ್ರೀತಿಯು ಪ್ರಚುರತರ
ವರ್ಣಶೋಭಿತ ನವರಸೋದರ
ಪೂರ್ಣಮಂಜುಳ ಶಬ್ದಮನಕೆಂಪಾಗಿ ತೋರುತಿರೆ|| ೧-೩೦

ಕವಿಯ ಈ ಹೇಳಿಕೆಯಿಂದ, ಷಟ್ಪದಿಯ ನಡೆ ಬೆಡಗಿನ ನಡೆ, ಇದರಲ್ಲಿ ನಾದ ಮಾಧುರ್ಯವು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ಕರ್ಣರಸಾಯನವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇದರಲ್ಲಿ ನವರಸಗಳು ಅರ್ಥವತ್ತಾಗಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಮಂಜುಳವಾದ ಶಬ್ದಗಳು ಮನಕೆಂಪಾಗಿ ತೋರುತ್ತವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇದನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆಂದು ಆತ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ೩ + ೪ ಮಾತ್ರೆಯ ಭಾಮಿನಿ ಲಯವು ಕವಿಯ ಕಾವ್ಯ ಶಕ್ತಿಗೆ ಒಂದು ರೂಪವನ್ನು ನೀಡಿದೆ.

ಲಲನೆ ಪುರಕರವೆತ್ತಿ ತಂನಯ
ಚೆಲುವಿಕೆಯನೋಲಿದಿಟ್ಟಸಲಿ ಯೆಂ
ದೆಲರ ಮಾರ್ಗಸ್ಥರನು ಕರೆವಾ ಪರಿಯೊ ಕೊತ್ತಳದ|
ಕುಳದವರ ಕೇತುಗಳೊ ಬೆಳ್ದಿಂ
ಗಳ ಬಿಸಿಲಮಯ್ಯೂಖವೋ ಪುರ
ದೊಳು ಸೊಗಯಿಪರ ವೆಳ್ಳಿಪೊಂ ಮಾಡಗಳ ನಿಡುವೆಳಗೋ||

೧-೪೦

ಇಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮಾತ್ರೆಗಳ ಗಣಗಳು, ನಾಲ್ಕು ಮಾತ್ರೆಗಳೂ ಒಂದರ ಮುಂದೊಂದು ಬಂದಿವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇದರ ನಡಿಗೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬೆಡಗುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನ, ಶಬ್ದಾಡಂಬರಗಳು ಇಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಾಡಿನ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಕವಿಯು ಸರಳವಾದ ಸೊಬಗನ್ನು ಸುಂದರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುವ ಪರಿ ಹೀಗಿದೆ.

ಎಲ್ಲ ಮಿಗಗಳು ಹೊಂಮಿಗವು ಖಗ
ವೆಲ್ಲಮಮರ ವಿಹಂಗೆ ಪೇರರೆ
ಯಲ್ಲವುಂ ವೆಸುಘುಟ್ಟಿಗಳು ಹರಡಿರ್ದ ಕಿರುಶಿಲೆಯು|
ಎಲ್ಲವುಂ ನವರತ್ನಗಳು ತೃಣ
ವೆಲ್ಲ ರಾಜಾನ್ನಗಳು ತುರುವಿಂ
ಡೆಲ್ಲ ಸುರಭಿಯು ವಲ್ಲರಿಯ ಕುಲವೆಲ್ಲ ಸುರಲತೆಯು|| ೨ - ೪೯

ಈ ವರ್ಣನೆಯು ಮನಮುಟ್ಟುವಂತಿದೆ. ಹೇಳಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಸರಳವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಕಾವ್ಯದ ಮತ್ತೊಂದು ಮುಖ ಶಬ್ದಚಿತ್ರ ಮತ್ತು ಅಲಂಕಾರ ಚಂದ್ರನ ಬಗೆಗೆ ಕವಿಯು ಹೇಳುವ ರೀತಿ ಹೀಗಿದೆ.

ಕಡಲ ಮಗನನು ದಿವಿಜದುನಿಯನು
ಜಡೆಯೊಳಗೆ ಮಡುಗುತ ಪೊಡವಿಧರ
ಪಡೆದ ಕುವರಿಗೆ ತೊಡೆ ತಳೆದಲೆಡೆಗೊಡುತ ಹರಿಯಜರು|
ಯಡಬಲದಿ ನಿದಿರೊಳು ಪೊಗಳೆ ಪ್ರಮಥರ
ಗಡಣ ಬಳಸಿರೆ ನಡುವೆ ಸೊಗಯಿಪ ಮೃಡನೆ ಕುಡುವರವ|| ೪ - ೧

ಇನ್ನು ಮಾಮರ, ಮುಂತಾದ ಪ್ರಕೃತಿಯ ವಸ್ತುಗಳೇ ತಿರಸ್ಕರಿಸುವ ಪರಿಯನ್ನು, ಬೆಲೆವೆಣ್ಣುಗಳು ಹಣವಿಲ್ಲದವನನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ ಪರಿಯ ಸುಂದರ ಚಿತ್ರಣ ಹೀಗಿದೆ.

ತಳಿರುಕೊನರದ ಮಾಮರನ ಕೋ
ಕಿಳನು ರಾಜಮರಾಳ ಬತ್ತಿದ
ಕೊಳನ ನಿರ್ಗಂಧೋದ್ಗಮವನಳಿಕುಳಜರಿದವೊಲು|
ಬೆಲೆವಧುಗಳಾ ವಿಟ ದರಿದ್ರನ
ತೊಲಗೆನುತ ಜಗಳ್ದುದಟ್ಟಿದರು ಬಲು
ಸಲುಗೆಯುಳ್ಳರು ಮಾತನಾಡರು ವಿಧಿಯೆ ಹಾ ಎಂದು|| ೮ - ೫೯

ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯ ಪಾಂಡಿತ್ಯವು ಶಬ್ದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಒಂದೇ ಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ೧೨ ಸಂವತ್ಸರಗಳನ್ನು ತುಂಬುವ ಆತನ ಕಾವ್ಯಶಕ್ತಿ ಎದ್ದು ತೋರುತ್ತಿದೆ.

ನಿನಗೆ ಶ್ರೀಮುಖ ಶುಭಕೃತಾ ನಂ
ದನಗೆ ಭಾವನುಯೀವ ದಾತನು
ನಿನಗೆ ಪ್ರಭವೇಶ್ವರನು ಮನ್ಮಥ ವಿಜಯ ವಿಕ್ರಮನು|
ಯೆನಗೆ ಬಹುಧಾನ್ಯ ಪ್ರವರ್ಧನ
ನಿನಗೆನಗೆ ಪನ್ನೆರಡು ವತ್ಸರ
ಕನವಧಿಯ ಧನವಿತ್ತನೆಂದಳು ದೂತೆಯೋರ್ವಳಿಗೆ|| ೨೪ - ೪೭

ಹೀಗೆ ದೂತೆಗೆ ಹೇಳುವ ನಾಯಕಿಯು ೧೨ ಸಂವತ್ಸರಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಬಲ್ಲಳು.

ಭಯಾನಕ, ಭೀಭತ್ಸ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಸಹ ಮನ ಮುಟ್ಟುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸುವ ಕಾವ್ಯ ಶಕ್ತಿಯು ಕವಿಗಿದೆ. ಒಂದು ನಾಯಿಯು ಮನೆಯೊಳಗೆ ಹೊಕ್ಕಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದ ತಲೆಗೆ ಹೊಡೆದರು. ಆಗ ಅದರ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕವಿಯು ಚಿತ್ರವತ್ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಬಲ್ಲ.

ನೆತ್ತಿಯೊಡೆಬಡಿದದನ ಬಿಟ್ಟರು
ಸತ್ತುದಿಲ್ಲ ಮೂಳುಶುನಿ ಮರು
ಗುತ್ತೊರಲುತಂ ರಕ್ತದಲೆಯಿಂ ಚರಿಸುತಿರೆ ಕೀವು|
ನೆತ್ತರಿರ್ಛಿಯಲ್ಮಕ್ಷು ಕಂಗಳು
ಮುತ್ತುತಿರೆ ಬಾಲ್ಬುಳಗಳುದರ್ದವು
ಕುತ್ತಮನಿತನಿತಕ್ಕೆ ಪೆಚ್ಚಿತು ನಿಂದೆಗೈದುದರಿಂ|| ೮ - ೮೧

ಒಟ್ಟಾರೆ ನಾಯಿಯ ತಲೆ ಹೊಡೆದು ರಕ್ತ ಕೀವು ಸೋರುವ, ಅದರಿಂದ ಬಾಲುಳಗಳು ಬುಳುಬುಳುನೆ ಬೀಳುವ ಚಿತ್ರವನ್ನು, ಅದರ ಭೀಭತ್ಸ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕವಿಯು ಭಾಮಿನೀ ಷಟ್ಪದಿಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿ ಇದರಿಂದ ನಮಗಾಗದಿರದು. ನರಕದ ಚಿತ್ರಣವನ್ನೂ ಸಹ ಕವಿಯು ಹೀಗೆ ಚಿತ್ರಿಸಬಲ್ಲ.

ಕರದೊಳುಕ್ಕಿನ ತಪ್ತಗುಂಡುಗ
ಳಿಸಿರಿ ಕಾಸಿದ ಲೋಹಗಂಬಕೆ
ವರಬಿಗಿದು ಕಟ್ಟಿಸಿದೆಯೇತಕೆ ಕಾರ್ಮಡುವಿನಣ್ಣ ೯ - ೧೫

ಮರುಳ ಶುನಿಯನಿವರ್ಗೆ ಬಿಗಿವುತ
ತುರುಚೆವಡಿಯೊಳ್ಕೆಡಹಿ ಕುರ್ಚಿಪ
ಪರಿ.... ೯ - ೧೬

ಕಾಲ ಕಂಚುಕಿದೊಡಿಸಿ ಜರಿಗಳ
ವ್ಯಾಲವರಿ ಚೇಳ್ಗಳ ಪುಗಿಸಿ ಓ
ಗ್ಗಾಲೆಸಗಿ ಪೆಣ್ಣುಗಳ ಕೊಲಿಸುವುದೇತಕುಸುರೆಂದ ೯ - ೧೭

ಹೀಗೆ ನರಕದಲ್ಲಿ ವಿಧ ವಿಧ ತಪ್ಪುಗಳಿಗೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ಶಿಕ್ಷೆಯ ವಿವರಗಳನ್ನು ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ ಕವಿ. ಹರಿ ಎಂಬ ಒಂದೇ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಇರುವ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಬಹು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕವಿ ಚಿತ್ರಿಸಬಲ್ಲನು. ಚಂದ್ರನಿಗಿರುವ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಸುಂದರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಬಲ್ಲನು.

ಹರಿಯೆನಿಸಿ ಹಂಸನೆನಿಸಿ ನಿಶಾ
ಚರನಮೃತಕರನೆನಿಸಿ ದೋಷಾ
ಕರನೆನಿಸಿ ತಾರೇಂದ್ರನೆನಿಸಿ ರಮೇಶನಡೆ ವಿಹಗಾ|
ಸುರರರಿಪು ಭೇಷಜ ಸುದೋಷಿಯು
ತರುಚರೇಶರೆನಿಸದೆ ಕಮಲ
ಕ್ಕರಿಯೆನಿಸಿ ಕಮಲಾಪ್ತನೆನಲ್ಯೆತಂದನಾ ಚಂದ್ರ|| ೧೫ - ೨೧

ಇನ್ನು ಶಿವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವಲ್ಲಿಯಂತೂ ಕವಿಯು ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿರಸದಲ್ಲಿ ಕರಗಿ ಹೋಗಿ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಆತನ ಶಬ್ದ ಶಕ್ತಿ ಓತ ಪ್ರೋತವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ.

ನಿರಘು ನಿಷ್ಕಲ ನಿತ್ಯನಿರ್ಭಯ
ನಿರಕರಣ ನಿಶ್ಚಿಂತ ನಿರ್ಗುಣ
ನಿರುಪಮ ನಿರಾಪೇಕ್ಷ ನಿರುಪಾದಿಕ ವಿನಿರ್ದೋಷ|
ನಿರುತ ನಿರ್ಮಲ ನಿರವಯ ನಿರಾ
ವರಣ ನಿರ್ಭೇದಕ ನಿರಾಳುರು
ತರ ಮಹಾಘನ ಲಿಂಗದೇವ ಪರಾಕುಜಯದೇವ|| ೧೬ - ೭

ಪಾರ್ವತಿಯ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲೂ ಅಷ್ಟೆ.

ಅಂಬೆ ತ್ರೈಜಗದಿಂದೆ ಮಾಯಾ
ರಂಭೆ ಮೋಕ್ಷದ ಬೊಂಬೆ ಸದ್ಗುಣ
ದಿಂಬೆ ಭಕ್ತಕುಟುಂಬೆ ಶಿವನಾಲಂಬೆ ಸೌರಂಭೆ|
ಜೃಂಭೆ ಗಣನಿಕುರುಂಬೆ ಭವಗಿರಿ
ಶಂಬೆ ನಿರ್ಗುಣದೊಂಬೆ ಸುನಿರಾ
ಲಂಬೆ ಕಾಂತಿಕದಂಬೆ ಶಾಂಭವಿಯೆಂದು ಕೀರ್ತಿಸಲು|| ೧೮ - ೩೭

ಪಾತ್ರ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಕವಿ ಸುಂದರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇಲ್ಲಿರುವ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಚಿತ್ರಣಗಳು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುವಂತೆ, ಕಣ್ಮುಂದೆ ಬಂದಂತೆ ಇವೆ. ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಕವಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದು ಕೆಲವೊಂದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಣೆ ಸಹಿತ ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ಕವಿಯ ಶಕ್ತಿಯು ಪಾತ್ರ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ತೋರುತ್ತದೆ. ವೀರಶೈವ ಮುನಿಯೊಬ್ಬನ ಚಿತ್ರಣವು ಹೀಗಿದೆ.

ಶರದ ಕೆಂಜೆಡೆಗೆಂಪು ಕಾಶಾಂ
ಬರದ ನಿರ್ಮಲಗೆಂಪು ಮೈಯ್ಯೊ
ಳ್ಮಿರುಪ ಭೂತಿಯ ಬೆಳ್ಪು ನಗೆಗೆಣ್ಣೆಳು ವಿಸಿಲಿಂದೂ|
ಕಿರಣ ಮೊಡವೆರದಂತೆ ಪಸರಿಸು
ತೆರಗಿಸಿತು ನೃಪನಕ್ಷಿ ದುಂಬಿಯ
ವರಜತಿಯ ಪದಕಮಲಕೆಂಬೊಲೆರಗಿದನು ಭೂಪ|| ೩ - ೪

ಇಲ್ಲಿಯ ಯತಿಯ ರೂಪು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುವಂತಿದೆ. ಆತನ ವೇಷಭೂಷಣವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಇಲ್ಲಿಯೇಆಯತಿ ಇದ್ದಾನೆಂಬಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ.

ಭಿಲ್ಲಮರಾಯನ ಗುರುಗಳಾದ ಶಿವಜಾತ ಒಡೆಯರು ಮಹಾತಪಸ್ವಿಗಳು. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಿ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಲೀನವಾದ ಸಂತರು. ಕರಡಕಲ್ಲಿನ ಬೆಟ್ಟದ ಗವಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಕುಳಿತಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಭಂಗ ಮಾಡಲು ಡೊಂಬರ ಚೆನ್ನಿಯೆಂಬುವವಳು ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಆಕೆಯು ಸೌಂದರ್ಯದಲಿ ರತಿಯಿದ್ದಂತೆ. ಹಾಡು, ಗಾಯನದಲಿ ಗಂಧರ್ವಳಂತೆ. ಅದನ್ನು ಲಿಂಗಣ್ಣನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದು ಅದ್ಭುತ ಪಾತ್ರ ಚಿತ್ರಣಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಆಕೆಯು ಮಾಡುವ ಗಾಯನವು ತಪಸ್ವಿಯ ಮನ ಕಲಕಬಲ್ಲದು.

ಕೋಕಿಲದ ಗಾವರವೋ ಚಂಚರಿ
ಕಾಕಳಸ್ವನವೋ ಸಮೀರಜ
ನೇಕ ಬಪ್ಪನು ಸುರಗಣಿಕೆಯರ ಪಾಡೊಯೆಂದೆನುತ|
ತಾಕಣಂದೆರದಿಟ್ಟಿಸಿದ ಮೂ
ಲೋಕದೆರೆಯನ ರೂಪಿನಾರ್ಯ ಪಿ
ನಾಕಕರನೀ ಬಲ್ಲೆ ನಿಂನಯ ಮಹಿಮೆಯೆಂದೆನುತ|| ೭ - ೧೯

ಆಕೆಯ ರಾಗ ಹೀಗಿದ್ದರೆ, ಆಕೆಯ ರೂಪು ಹೀಗಿತ್ತು.

ಆಗ ಸಾಂಗನೆಯೋಯಿವಳು ದಿ
ಗ್ಭಾಗದಂಗನೆಯರೊಳಗೋರ್ವಳೋ
ನಾಗವಧು ಸುರವಧುವೋ ರವಿಶಶಿಯಾಂಗನಾ ಮಣಿಯೋ।
ಯೇಗುವೆನು ವೈರಾಗ್ಯ ತಪವಿದು
ನೀಗಿ ಕಳದವಳಲ್ಲಿ ಸದಸಂ
ಭೋಗ ತಪಮಂಗೈವೆನೆಂದಾಗೆದ್ದನಾ ಮುನಿಪ॥ ೭ - ೨೩

ಹೀಗೆ ಆಕೆಯ ರೂಪು ಲಾವಣ್ಯ ಕಂಡು, ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಆತ ಸೋತು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಆಕೆಯ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿದನಂತೆ! ಹಾಗಾಗಬೇಕಾದರೆ ಆಕೆಯ ರೂಪು ಹೇಗಿರಬೇಡ? ಕವಿ ಅದನ್ನು ಅಷ್ಟು ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ಹಿಡಿದಿರಬೇಕಾದರೆ ಆತನ ಕಾವ್ಯ ಶಕ್ತಿ ಹೇಗಿರಬೇಡ? ಹೀಗೆ ಆಕೆಯ ಗಾಯನ, ರೂಪ, ಲಾವಣ್ಯಗಳನ್ನು ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ವ್ಯಕ್ತಿ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವನ, ಬೇಟೆಗಾರನ ಚಿತ್ರಣಗಳನ್ನೂ ಮನ ಮುಟ್ಟುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಬಲ್ಲ. ಪಾತ್ರ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾ, ಭಕ್ತಿಯ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ತೇಲಿಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಶಿವನ ಚಿತ್ರವು ಮನಮುಟ್ಟುವಂತಿದೆ.

ಬಿಸಿಲು ಬೆಳ್ದಿಂಗಳನುರಿಯನುಗು
ಳ್ವಸಮ ನೋಟದ ಚಿತ್ರವರ್ನದ
ವಸನದುಡಿಗೆಯ ಕರದ ಮೊಗಮುಕುರುವ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವ।
ಹಸುಳ ಚಂದಿರ ಕಾಂತಿಯನಪಸ
ರಿಸುವ ಚಂದಿಯ ಚಿಮ್ಮುರಿಯವೆ
ಳ್ವಿಸುವ ಬೆತ್ತಮದಾಸಿ ಜಂಗಮವೆನುತೆ ಕೀರ್ತಿಸಿದ॥ ೧೬ - ೧೯

ಬೇಟೆಗಾರನ ಚಿತ್ರಣವೂ ಮನಮುಟ್ಟುವಂತಿದೆ.

ತಳಿರುಡಿಯ ಪಿಕ್ಕರಿಸುಮಗೆದ
ರ್ದತಿಯುಮರಿಸಿನ ತಿಲಕ ಶಂಖದ
ವಳಗವಡೆಗಳ ಮಾಲೆ ಗುಂಜೆಯದಂಡೆ ಹಿಲ್ಪಿಡಿಯು।
ಬಲಿದನಾರ್ಗಾಸೆಯು ನಡುವಿಲೊ
ಪ್ಪುವಸುಬಾಕುಂಚೂರಿ ಬಡಿಕೋ
ಲ್ಸಿಲುಕುವಲೆಗಳು ಬಿಸುಟಗ್ಗಂ ಕಣೆ ತಡಿಕೆಗಳ॥ ೧೧ - ೫೬

ವ್ಯಕ್ತಿ ಚಿತ್ರವನ್ನಲ್ಲದೆ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ರಸಿಕತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ನವರಸಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಶೃಂಗಾರಕ್ಕೆ ಅತೀ ಮಹತ್ವವನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾನೆ. ಶೃಂಗಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಕವಿ ಮುಂದಿದ್ದಾನೇನೋ ಎಂಬಷ್ಟು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ವೇಶ್ಯಾವರ್ಣನೆಯಂತೂ ಹೇರಳವಾಗಿ ಚಿತ್ರಣಗೊಂಡಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

ಚರಣಕಣಕಾಲ್ತೊಡೆ ಜಘನ ನಡು
ಕರವೆರಳು ಭುಜಮೂಲ ನಾಭಿವ
ಸುರಸುವಾಸನೆಯರಜ ಕೊರಳ್ತುಟಿದಂತ ನಾಶಿಕವು|
ಮಿರುಪ ಕದಪಾಂಬಂ ಕಿವಿಭ್ರೂ
ನಿಂಗುರುಳ್ವಣೆ ಮುಡಿಯು ಸಿಂಗರ
ಗರೆವುತಿರ್ದವು ಕುವರಿಯವ್ವನೆ ಯಾಗಲತಿವೇಗ|| ೧೭ - ೫೨

ಆಕೆಯ ಸರ್ವಾಂಗವೂ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹೇಗೆ ಬದಲಾಗುತ್ತವೆ ಎಂಬುದರ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಕವಿ ಸುಂದರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಹೋಗು, ಹೋಗು ಅಲೆ ಅಲೆ ಮುಂತಾದ ದ್ವಿರುಕ್ತಿಗಳು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾದ ಕಾವ್ಯಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಿವೆ. ಕೆಲವೊಂದು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಬರಲಿಯಸುರರ್ಗಿಸುರರೀಗಲೆ
ಹರಿಗಿರಿಗಳೊಂದಾಗಿ ಯಜಗಿಜ
ವೆರೆದು ಶಕ್ರಂಗಿಕ್ರರೊಡಗೊಂಡ್ಯೆದ ಶತೃಗಳ|| ೧೩ - ೪೩

ಅಸುರ - ಗಿಸುರ, ಹರಿ - ಗಿರಿ, ಅಜ - ಗಿಜ, ಶಕ್ರಂ - ಗಿಕ್ರ ಮುಂತಾದ ದ್ವಿರುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿ ತುಂಬಿದ್ದಾನೆ.

ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಭಾಷಾ ಪ್ರಬೇಧದಲ್ಲಿ ರಾಯಚೂರು ಪ್ರದೇಶದ ದೇಶಿ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಜೊತೆಗೆ ತನ್ನ ದೇಶೀ ಭಾಷೆಯ ಅಭಿಮಾನ ಸಹಜವಾದ ಬಳಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಗಾದೆಮಾತುಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಜನಪದದ ಕಸುವನ್ನು ತುಂಬಿದ್ದಾನೆ.

ಸುಜ್ಞಾನ ಓಡಿಸಿದು ಕೈಗಮರ್ದು ಕಡವರ
ವೋಡಿದಂದದಿ ಪರುಷವೇನಾಡಿ ಶಾಲೆಯಾದಂತೆ ೩ - ೩೬

ನಿದ್ರೆಗೈದವರ ನೆಬ್ಬಿಸುವುದು ಕವಿ
ಬುದ್ಧಿ ಶಿವನಂ ಭಜಿಸುವೆಡೆಯಲಿ ೬ - ೨೯

ಅನಿಲಗನಲೆಗೆ ನಂಟು ತಿಣಮುಮಾಳ್ವನಿತು ಕಾಲಂನಂಟು ೮ - ೬೦

ವಿತ್ತವಿರೆ ಸತಿಸುತರು ಸಲೆಸಂಪತ್ತುಮಿರೆ ಸರ್ವೇಷ್ಟ ಮಿತ್ರರು ೧೩ - ೧೩

ಜಾತಿಗೋತ್ರವವಾದುದಕ್ಕೆ ವಿಜಾತಿ ಸೈರಿಸ ೧೪ - ೬೩

ಕುಲಕೆ ಕುಲವೇ ಸೈರಿಸದು ೧೫ - ೧೮

ಕಳ್ಳಗೇಳ್ನಾಲಿಗೆಯು ೧೫ - ೩೪

ಬೇಲಿಗೋತಿಗಳೇ ಮಹಾಸಾಕ್ಷಿಗಳು ೧೫ - ೪೨

ಮೂಗರಿದು ಕೈಪಿಡಿಯ ನೀವರೆ ೨೫ - ೬೨

ಮುಂತಾದ ಗಾದೆ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಯಾ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಬಳಸಿ ಕಾವ್ಯದ ಸೊಬಗನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಹಾಸ್ಯವನ್ನು ಸುಂದರವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದು, ಗಣಪತಿಯು ಇಲಿಯ ಮೇಲೆ ಪಯಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಒಂದು ಮಂಗಳವಾದ್ಯದ ಶಬ್ದ ಕೇಳಿ ಇಲಿಯು ಬಿದ್ದು ಎದ್ದು ಓಡಿ ಹೋಯಿತು. ಆಗ ಗಣಪತಿ ಅದನ್ನು ಹಿಡಿದು ತಂದು, ಅದನ್ನು ಕುದುರೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಕುಣಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಿರಬೇಕಾದರೆ, ಹಾವನ್ನು ಕಂಡು ಬೆದರಿ ಓಡಿತಂತೆ! ಆಗ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಾ ಕಡುಬು, ಉಂಡಿಯನ್ನು ತಿಂದಿದ್ದ ಗಣಪ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದು ಎಲ್ಲಿ ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತೋ ಎಂದು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡನಂತೆ!

ಬದ್ದವಣೆಯುಲಿಗೊಡಲಲಿ ತಾ
ಬಿದ್ದು ಮತ್ತೆದ್ದೋಡಿ ಪಿಡಿತಂ
ದೇರ್ದು ಮೂಷಕಗುದುರೆಯಂ ಕುಣಿಸುತ್ತಾ ಬರುತಿರಲು|
ಮಧ್ಯದರಿ ಗುಹವಾಜಿಗಂಡು ಬೆ
ದರ್ದು ಸಡಿಲಲು ಪೊಡೆಯೊಳಗೆ ತುಂ
ಬಿರ್ದವುಂಡಲಿಗೆಗಳು ಸುರಿವವೆನುತ್ತ ಕೈಯ್ಯಾಂತ|| ೪ - ೪೭

ಹೀಗೆ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯ ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿ ಬಂಧುರವಾದ ಶೈಲಿ, ಅರ್ಥಗಾಂಭೀರ್ಯ, ನವರಸ, ಅಷ್ಟಾದಶ ವರ್ಣನೆ, ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರ, ಅರ್ಥಾಲಂಕಾರಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಜಶೇಖರ ವಿಳಾಸದ ಗಾಂಭೀರ್ಯ, ಪ್ರೌಢಿಮೆಯಿದೆಯೆಂದು ವ್ಯಾಕರಣತೀರ್ಥ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು, ಸ.ಸ. ಮಾಳವಾಡರವರು, ಪಂ| ಕೃಷ್ಣಾಚಾರ್ಯ ಕಲ್ಲೂರು ಮತ್ತು ಅನೇಕ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇಂತಹ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಮೆಚ್ಚುಗೆ ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಕಾವ್ಯವು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ.

ಕವಿಯು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ, ವ್ಯಾಕರಣ, ಛಂದಸ್ಸು ಮುಂತಾದವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತನಗೇನೂ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಬಲ್ಲಜನರು ತಿದ್ದಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೆಂದು ವಿನಯದಿಂದ ಬೇಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಸಂಧಿ, ನಾಮ, ಸಮಾಸ, ತದ್ಧಿತ, ಅಖ್ಯಾತ, ಧಾತು, ಅಪಭ್ರಂಶ, ಅವ್ಯಯ ಮುಂತಾದ ವ್ಯಾಕರಣ, ಛಂದಸ್ಸು,

ಅಲಂಕಾರ, ದೇಶಿ, ವಿಭಕ್ತಿ ಅಡಿಪ್ರಾಸ, ಕುಳ ಮೊದಲು ನನಗೆ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ ಎಂದು ವಿನಮ್ರವಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಸಂಧಿ ನಾಮ ಸಮಾಸ ತದ್ದಿತ
ಮುಂದೆ ಯಾಖ್ಯಾತ ಸುಧಾತುವ
ಪೊಂದಿಯಾಪಭ್ರಂಶು ಮವ್ಯಯ ಮುಳ್ಳ ವ್ಯಾಕರಣ|
ಛಂದಗಳಲಂಕಾರ ನೇಮವ
ವೃಂದವನು ದೇಶಿಯ ವಿಭಕ್ತಿಗೆ
ಳಂದವಡಿ ಪ್ರಾಸ ಕುಳ ಮೊದಲರಿತುದಿಲ್ಲಾನು|| ೧ - ೧೮

ಹೀಗೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಕವಿಯು ತೊದಲಿಸುವ ಕಂದನ ನುಡಿಗಳನ್ನು, ಮಾತೆಯಂದದಿ ತಿದ್ದಬೇಕೆಂದೂ ಈ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ನೋಡದೆ, ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಮಾತನಾಡುವವರು ಮಹಾರುಚೆಯಡಿಸಿದ ಮುದಿಯಳಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಕುಂದನ್ನು ಕಾಣುವವರು ಒಳ್ಳೆಯದರ ಬಗ್ಗೆ ಕಾಳಜಿ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಇರದ ಜನರು, ಅವರು ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ವಾತಾವರಣ ಕೆಡಿಸುವ ಹಿಕ್ಕಿ ಹಾಕುವ ಹಕ್ಕಿಗಳಂತೆ ಎಂದೂ ಛೇಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕವಿ ಜೊತೆಗೆ ಅಂತವರನ್ನೂ ನೆನೆದು ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಎಂಬುದು ಕವಿಯು ಪಾಂಡಿತ್ಯ, ಪ್ರೌಢಿಮೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಸೌಜನ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರದ ಕೊನೆಯ ೨೫ ನೇ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕೌಶಲ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆತನ ಕಾವ್ಯ ಶಕ್ತಿಗೆ ಪ್ರಮುಖ ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿ ಈ ಸಂಧಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ಏಳು ಬಗೆಯ ಷಟ್ಪದಿಯಿಂದ ಈ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿದ್ದು, ಇಲ್ಲಿ ರಾಘವಾಂಕ ಮಹಾಕವಿಯ ಮೀಸಲು ಕವಿತೆಯಾದ ಉದ್ದಂಡ ಷಟ್ಪದಿಯ ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ. ಕವಿಯು ಇಲ್ಲಿ ಶಿವನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗುವ, ಕೊನೆಗೆ ಕಥಾ ನಾಯಕನನ್ನು, ಆತನ ಪರಿವಾರದವರನ್ನು ಕೈಲಾಸಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುವ ಸುಂದರ ಚಿತ್ರವಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ಕಾವ್ಯಶಕ್ತಿಯು ಯಾವುದೇ ಷಟ್ಪದಿಯ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಬೀಳಲಾರ ಎಂಬಷ್ಟು ಸುಂದರವಾಗಿ ಬಳಕೆಗೊಂಡಿವೆ. ಹೀಗೆ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯನ್ನು ತನ್ನದೇ ಶೈಲಿಯಿಂದ ದುಡಿಸಿಕೊಂಡು ಕನ್ನಡ ಷಟ್ಪದಿ ಛಂದಸ್ಸಿಗೆ ಪ್ರಮುಖ ಕಾಣಿಕೆ ನೀಡಿದ್ದಾನೆ.

ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿಯ ಶಿವಭಕ್ತರ ಮತ್ತು ಇತರ ಕತೆಗಳು

* ಓ ಹಿಲನ ಧೂಪದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿದ್ದು	೧ ನೇ ಸಂಧಿ
* ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ವಿಭೀಷಣ ನೆನಪು	,,
* ಉಪಮನ್ಯುವಿನ ಅಪ್ಪಣೆ ಮೇರೆಗೆ ಶಿವಧ್ಯಾನ ಮಾಡಿದ್ದು ರಜತಾದ್ರಿಯಲ್ಲಿ	,,
* ಅನುಸೂಯೆಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶಿವನ ಅಂಶದಿಂದ ದೂರ್ವಾಸ ಮಹರ್ಷಿ ಜನನ	,,
* ಐರಾವತದ ಮೇಲೆ ಇಂದ್ರ, ಶಚಿ, ದೂರ್ವಾಸರ ಪುಷ್ಪಮಾಲೆ	೩ ನೇ ಸಂಧಿ
* ತನ್ನ ಕಿರಿಬೆರಳಿನಿಂದ ಪರ್ವತವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದ ಕೃಷ್ಣ	,,
* ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ದೂರ್ವಾಸರ ಶಾಪ	,,
* ೧೬ ಸಾವಿರ ಹೆಂಡತಿಯರಿಗೆ ಶಿವನಿಂದ ಮಕ್ಕಳು ಬೇಡಿದ್ದು	,,
* ದ್ವಾರಕೆಗೆ ಬಂದ ದೂರ್ವಾಸರ ಪರೀಕ್ಷೆ, ಶಾಪ, ಯಾದವಿಕಲಹ	,,
* ತಾರಾಪೀಡ, ನಾರದ, ಪರ್ವತ ಕಳಾನ್ವಿತೆಯನ್ನು ಬಯಸಿದ್ದು	೪ ನೇ ಸಂಧಿ
* ಚಂದ್ರಪೀಡನೆಂಬ ರಾಜರ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಶಶ ಹೊಕ್ಕದ್ದು, ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಿದ್ದು	,,
* ಸುಗಂಧಿಯ ಮಗಳನ್ನು ವಿಧೃತನಿಗೆ ಕೇಳಲು ಕಳಿಸಿದ್ದು	೫ ನೇ ಸಂಧಿ
* ವಿಧೃತ, ಕುಮುದ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿದ್ದು	,,
* ಸುಂದರಿ ರಣರಂಗ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಯವಾದದ್ದು	,,
* ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ರಾಕ್ಷಸರು ಜರಿದದ್ದು (೬- ೮೮ ರಿಂದ ೧೦೬ ರವರೆಗೆ)	೬ ನೇ ಸಂಧಿ
* ಷಣ್ಮುಖನಿಂದ ತಾರಕನ ಸಾವು	,,
* ಉಷಾ ಅನಿರುದ್ಧರ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿದ್ದು	,,
*ಗುರುಭಕ್ತ ಗುರುವಿನ ಪಾದ ಎಡವಿ ಕಾಲನ್ನು ದೀಪಕ್ಕೆ ಹಿಡಿದದ್ದು	೭ ನೇ ಸಂಧಿ
* ಗೂಗೆಯನ್ನು ಗುರುವೆಂದು ನಂಬಿದ್ದು	,,
* ಗುರುಭಕ್ತ ಬಿಲ್ಲಮ, ಜಾತಒಡೆಯರು	,,
* ಶ್ವೇತ ಎಂಬ ಪಾಪಿ ಪುಷ್ಪವನ್ನು ಶಿವಾರ್ಪಿಸಿದ್ದು	,,
* ನಾಯಿ ಬಲಿಗೂಳಿಗಾಗಿ ಶಿವಲಿಂಗವನ್ನು ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡಿದ್ದು	,,
* ಶ್ರೀಶೈಲ ಶಿಖರವನ್ನು ಸುತ್ತಿದ ಪಾರಿವಾಳ	,,
* ಚಂಡೇಶ ಪಿಳ್ಳೈ, ಗೊಲ್ಲಳ, ಬಳ್ಳದ ಲಿಂಗದ ಮಲ್ಲಿಶೆಟ್ಟಿ	,,
* ಕಲ್ಯಾಣದ ಮಾರಿಗೊಂಡ ಮಾರಿಗೊಂಡೆ ದಂಪತಿಗಳ ಲಿಂಗಮರೆತದ್ದು	,,
* ವೀರಶೈವ ಕಥಾಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಕಮಳೆ ಕಥೆ	,,
* ನಿಂಬೆಕ್ಕಳ ಕುಚಗಳನ್ನೇ ಲಿಂಗವೆಂದು ಪೂಜಿಸಿದ್ದು	,,
* ಬಸವಭಕ್ತೆ ಮಹಾದೇವಿ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದು	,,

* ಮಧುರೈ ರತ್ನಾವಳಿ ಕಾಳಹಸ್ತಿ ಮಹಾತ್ಮೆ ದೇವೇಂದ್ರ ತಪ್ಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದ್ದು		೭ ನೇ ಸಂಧಿ
* ಕವಿ ಪಲಕ್ಕೀರ ಹಿರಿಯ ಕುಲಜ		,,
* ವೇಶ್ಯೆಯೊಬ್ಬಳು ಸಾವಿರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಕ್ಕೊಂದು ಈಶಲೋಕ ಸೇರಿದ್ದು		,,
* ೧ ಲಕ್ಷ ೯೬ ಸಾವಿರ ಜಂಗಮರಿಗೆ ಬಸವಣ್ಣ ಉಣಿಸಿದ್ದು, ೧೦ ಸಾವಿರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಪಾರ್ವತಿ ಉಣಿಸಿದ್ದು		,,
* ಗೌತಮನ ಹೆಂಡತಿ ಕಾಮಪೀಡಿತಳಾದದ್ದು, ಭಸ್ಮ ಹಚ್ಚಿದ್ದು		೮ ನೇ ಸಂಧಿ
* ಕರ್ಣನು ನೊಣವಾದದ್ದು		,,
* ಬೂದಿ ತುಳಿದ ನಾಯಿ ಹೆಣ ತುಳಿದದ್ದು		,,
* ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ ತಾರಾಕಾಸುರನ ಪಟ್ಟಣಗಳು		,,
* ನಂದಿಪುರದ ಗಣಿಕೆಯರ ರುದ್ರಾಕ್ಷಿಪ್ರೇಮ		,,
* ಕೊಲೆಗೆಡುಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದು		,,
* ಕಾಂಚಿಪುರದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶಿವನ ನಿಂದಿಸಿ ನಾಯಿಯಾದದ್ದು		,,
* ಮಧುರೆಯರಸ ಕಾಶೀರಾಜನ ಮಗಳ ಮದುವೆ		೯ ನೇ ಸಂಧಿ
* ಸಾನಂದ ಗಣನಾಥನ ನರಕದರ್ಶನ		,,
* ಅಹರ, ಪ್ರಹರ ಎಂದ ಶಿವಭಕ್ತನ ಕಥೆ		,,
* ವಿಷದ ಹಣ್ಣನ್ನು ತಿಂದು ಸತ್ತ ಕಥೆ		,,
* ಜಾರನ ಕೊಂದ ಜಗವನ್ನು		,,
* ವಿಷದ ನೀರನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿದ ಗಿಡುಗ		,,
* ಭಗೀರಥ ದೇವಗಂಗೆಯನ್ನು ತಂದದ್ದು		,,
* ಗೌತಮನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಬಯಸಿ ಸೂರ್ಯ ಕುಷ್ಟರೋಗಿಯಾದದ್ದು		,,
* ಜಂಗಮ ಪಾದೋದಕದಿಂದ ಶಿವಪಾದ ಸೇರಿದ ಕಳ್ಳ		,,
* ಚೊಕ್ಕನೈನಾರ್ ನರಿಗಳನ್ನು ಕುದುರೆ ಮಾಡಿದ್ದು		,,
* ಮಂಚಣ್ಣನ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಬಂಗಾರ		,,
* ಹಾವಿಗೆ ವಿಶ್ವಹೊರುವ ಶಕ್ತಿ ಬಂದದ್ದು		,,
* ದೂರ್ವಾಸರ ಪ್ರಸಾದ ಕೃಷ್ಣನ ಶರೀರ ವಜ್ರಮಯ (ಮೂರನೆಯ ಸಂಧಿ)		,,
* ದೂರ್ವಾಸರನ್ನು ಇಂದ್ರ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಕೆಟ್ಟದ್ದು (ಮೂರನೆಯ ಸಂಧಿ)		,,
* ಜಂಗಮ ಪ್ರಸಾದದ ತಿಂದ ಮೀನು ದೇವಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋದದ್ದು		,,
* ಜಂಗಮ ಪ್ರಸಾದ ಜರಿದ ಗಂಧರ್ವ ನಾಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು		,,
* ನಂಬಿಯಣ್ಣ		೧೦ ನೇ ಸಂಧಿ
* ೬೩ ಶಿವಭಕ್ತರ ಸ್ಮರಣೆ		,,
* ಶಂಕರದಾಸಿಮಯ್ಯ	ಶರಣ	,,
* ಜೇಡರದಾಸಿಮಯ್ಯ	ಶರಣ	,,
* ಢಕ್ಕೆಯ ಮಾರಯ್ಯ	ಶರಣ	,,

* ಕಾಚಲೆ ರತ್ನದ ಅಕ್ಷತೆ — ೧೧ ನೇ ಸಂಧಿ
* ಬೇಡನೊಬ್ಬನ ಶಿವರಾತ್ರಿ ಕಥೆ — ,,
* ಪರಪುರುಷನನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡ ಹಾರಾವತಿ — ,,

* ತನ್ನ ತೂಕದ ಗುಗ್ಗಲ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಓಹಿಲಯ್ಯ (ಒಂದನೇ ಸಂಧಿ) — ೧೨ ನೇ ಸಂಧಿ

* ದೀಪದ ಕಲಿಯರ — ೧೩ ನೇ ಸಂಧಿ

* ಚೋಳಿ ಶಿವನಿಗೆ ಹುಗ್ಗಿ ಉಣಿಸಿದ್ದು — ೧೪ ನೇ ಸಂಧಿ
* ಸಾಮವೇದಿ, ಕಣ್ಣಪ್ಪ, ಸಿರಿಯಾಳ ಚೆಂಗಳೆಯರ ನೆನಪು — ,,
* ಇಳೆಯಾಂಡ ಗುಡಿಮಾರ — ,,

* ಸೌಂದರ, ಮಹಾಕಾಯ, ಕನ್ನದ ಬೊಮ್ಮಿ,
  ಜಾರಬೊಮ್ಮ ಒಂದೇ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ನೆನಕೆ — ೧೫ ನೇ ಸಂಧಿ
* ಕಾಳಹಸ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಜಿಂಕೆಯಾದದ್ದು — ,,
* ಕನ್ನದ ಬೊಮ್ಮಿ — ,,
* ಹಾದರ ಬೊಮ್ಮ — ,,

* ಗುರುಲಿಂಗ ಜಂಗಮಪೂಜೆ ವಿಧೃತ — ೧೬ ನೇ ಸಂಧಿ

* ಕೇರಳೇಶ್ವರ, ಸುರಭಿ, ಅರ್ಧಹೂ, ಕಾಳಿಕಾದೇವಿ — ೧೭ ನೇ ಸಂಧಿ

* ಪಾರ್ವತಿನೋಂಪಿ ರುಕ್ಮಿಣಿಗೆ ಕೃಷ್ಣ ಒಲಿದದ್ದು — ೧೮ ನೇ ಸಂಧಿ
* ೧೬ ಸೋಮವಾರ ವ್ರತ ಸೀಮಂತಿನಿ, ಸಾಮವೇದಿ — ,,
* ಶಾರದೆ ವೇದರಥನೆಂಬ ವಿಪ್ರ — ,,
* ಮಿತ್ರ ಸಹರಾಜನ ಮನೆಗೆ ಅಡಿಗೆಯವನಾದ ರಾಕ್ಷಸ ವಶಿಷ್ಟರಿಂದ ಶಾಪ — ,,
* ರಾವಣನಿಗೆ ಆತ್ಮಲಿಂಗ ನೀಡಿದ್ದು — ,,
* ಉಷಾ ಅನಿರುದ್ಧರು. ೫ ನೆಯ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಣೆ — ,,

* ಕಲಚ್ಚೆರೆಯ	೨೧ ನೇ ಸಂಧಿ
* ಮೋಣಕ್ಕೆ ಗಂಧಮಾಡಿ ತೇದದ್ದು	,,
* ಚಿರುತೊಣೆಯರ ಹೂವರ್ಪಿಸಿದ್ದು	,,
* ಕೊಂಗುಲಿಯ ಕಲಿಯರ	,,
* ನೀರು ಹಾಕಿ ದೀಪ ಉರಿಸಿದ್ದು	,,
* ಸುರಗಿಯ ಚೌಡಯ್ಯ	,,
* ಪೂಚಲೆ	,,
* ಮಾಚಲೆ ನಿಂಬೆಹಣ್ಣಿನಷ್ಟು ಗಂಧ ಅರ್ಪಿಸಿದ್ದು	,,
* ಕಾಚಲೆ ರತ್ನಾಕ್ಷತೆ	,,
* ಬೀಚಲೆ ಮಲ್ಲಿಗೆ	,,
* ತಿಲಕವ್ವೆ ತುಪ್ಪದ ದೀಪ	,,
* ದುಗ್ಗಳಿಯ ಹುಗ್ಗಿ	,,
* ವರಸಿಯ ಕರ್ಪೂರಯುಕ್ತ ತಾಂಬೂಲ	,,
* ದುರ್ಗಂಧಯುಕ್ತ ರಾಕ್ಷಸ, ಸಿದ್ಧರಾಮನದರ್ಶನ	೨೨ ನೇ ಸಂಧಿ
* ಭಾರತೀ ಪಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಜಲಕೆಳೆ ಆಡಿದ್ದು ಮಣಿರತನ ಮೊಮ್ಮಗಳು ಭಾರತಿ	,,
* ರಾವಣ ಗಾಯನದಿಂದ ವರಪಡೆದದ್ದು	,,
* ಗೌತಮನ ಲಿಂಗಾರ್ಚನೆ	,,
* ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಕೋಟಿ ಲಿಂಗ	,,
* ಶಂಕರನಾಂದನ ಸನ್ನಿವೇಶ	,,
* ಹನುಮಂತನ ಲಿಂಗಮಾಯವಾದದ್ದು	,,
* ಅಸುರ ಬಾಗುರ, ಸೌಂದರ, ಜಯವತಿ, ಲಲಿತೆ, ಮಧುರ, ವಿಕ್ರಮ	೨೩ ನೇ ಸಂಧಿ
*ಕಮಲೆ ಚಂದನ ಗಂಧಿ	,,
* ನಕ್ಕನಯನಾರ್	,,
* ಚಿರುಪುಲಿಯರ	,,
* ಕೈವಲ್ಯ ಚೋಳ	,,
* ಕಲಿಕಂಬ ಹೆಂಡತಿಯ ಶಿರಕಡಿದ	೨೪ ನೇ ಸಂಧಿ
* ಗುಂಡ ಬ್ರಹ್ಮರು ಶೂಲ ಏರಿದ್ದು	,,
* ಮೊನೆಯರ, ಏಕಾಂತದ ರಾಮಿ ಶರಣ	,,
* ಅರಿವೇಳ್ತಂಡ	,,
* ಗೋವಿಂದಭಟ್ಟಾರಕ	,,
* ಮೊರಟದ ಬಂಕಯ್ಯ ಶರಣ	,,
* ತಾರಕ	,,
* ೬೩ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮತ್ತು ಹನ್ನೆರಡನೇಯ ಸಂಧಿ	,,
* ಋಷಿ ಶರೀರದ ಅರ್ಧಭಾಗ ಮಾಡಿದ್ದು	,,

ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿ

೧. 'ಸಮಗ್ರ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೫.' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ.ಡಾ.ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಜ್ಞಾನಭಾರತಿ ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಬೆಂಗಳೂರು. ೧೯೮೨. ಪು.೧೨.

೨. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ. ಸಂ. ೪.' ಪ್ರಧಾನ .ಸಂ. ಪ್ರೊ.ಬಿ. ಷೇಕಅಲಿ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭. ಪು. ೨೧೩ ೨೧೪.

೩. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ. ಸಂ. ೩.' ಪ್ರಧಾನ .ಸಂ. ಪ್ರೊ.ಬಿ. ಷೇಕಅಲಿ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭. ಪು .೨೪೨.

೪. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ. ಸಂ. ೩.' ಪ್ರಧಾನ .ಸಂ. ಪ್ರೊ.ಬಿ. ಷೇಕಅಲಿ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭. ಪು.೨೪೭.

೫. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ. ಸಂ. ೩.' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಪ್ರೊ.ಬಿ. ಷೇಕಅಲಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭. ಪು. ೨೫೯.

೬. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ. ಸಂ. ೪.' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಪ್ರೊ.ಬಿ. ಷೇಕಅಲಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭. ಪು. ೨೩೯.

೭. 'ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ. ಸಂ. ೩.' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಪ್ರೊ.ಬಿ. ಷೇಕಅಲಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭. ಪು. ೨೫೯.

೮. 'ದ್ರಾವಿಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಪುಟ ೧. ಸಂ.೨.' ಜೂನ್ ೨೦೦೨. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂ.ಯಮುನಾಚಾರ್ಯ ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭. ಪು. ೪೭.

೯. 'ಕನ್ನಡ ಕೈಪಿಡಿ ಭಾಗ ೧.' ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಡಾ.ಕೆ.ವಿ. ಪುಟ್ಟಪ್ಪ. ನಿರ್ದೇಶಕರು ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಮೈಸೂರು. ಸಪ್ತಮ ಮುದ್ರಣ. ೨೦೦೦. ಪು. ೧೮೮.

೧೦. 'ದ್ರಾವಿಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಪುಟ ೧. ಸಂ.೨.' ಜೂನ್ ೨೦೦೨. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂ.ಯಮುನಾಚಾರ್ಯ ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭. ಪು. ೪೮.

೧೧. 'ಕನ್ನಡ ಛಂದೋ ವಿಕಾಸ'. ಡಾ.ಡಿ.ಎಸ್.ಕರ್ಕಿ. ಎಂ.ಎ. ಪಿಎಚ್‌ಡಿ. ಭಾರತ ಬುಕ್ ಡಿಪೋ ಮತ್ತು ಪ್ರಕಾಶನ, ಸುಭಾಸ್‌ರೋಡ್ ಧಾರವಾಡ. ನಾಲ್ಕನೇ ಆವೃತ್ತಿ ೧೯೭೩. ಪು.೧೦೦.

೧೨. 'ಕನ್ನಡ ಛಂದೋ ವಿಕಾಸ'. ಡಾ.ಡಿ.ಎಸ್.ಕರ್ಕಿ. ಎಂ.ಎ. ಪಿಎಚ್‌ಡಿ. ಭಾರತ ಬುಕ್ ಡಿಪೋ ಮತ್ತು ಪ್ರಕಾಶನ, ಸುಭಾಸ್‌ರೋಡ್ ಧಾರವಾಡ. ನಾಲ್ಕನೇ ಆವೃತ್ತಿ ೧೯೭೩. ಪು. ೧೯೫.

ಅಧ್ಯಾಯ ೬.

ಸಮಾರೋಪ

ಅನುಬಂಧಗಳು

೧. ಶಾಸನ ಪಾಠ	- ಅನುಬಂಧ ೧
೨. ಹಸ್ತಪ್ರತಿ	- ಅನುಬಂಧ ೨
೩. ಛಾಯಾಚಿತ್ರ	- ಅನುಬಂಧ ೩
೪. ಗ್ರಂಥಋಣ	- ಅನುಬಂಧ ೪

ಸಮಾರೋಪ

ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನ ಜೀವನ, ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿ ಮತ್ತು ಅವರ ವಂಶಜರನ್ನು ಕುರಿತು ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾದ, ಸಾಹಿತ್ಯಿಕವಾದ ಉಪಲಬ್ಧವಿದ್ದ ಆಕರ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿವೇಚಿಸಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಆ ವಂಶದ ವಿಶಿಷ್ಟಗಳನ್ನೂ ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ೧೯೯೭ ರಲ್ಲಿ ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದ ಪಂ| ಬಸವರಾಜ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಮತ್ತು ಅವರ ಅಣ್ಣಂದಿರು ಪುರಾಣಿಕರಾಗಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಜೊತೆಗೆ ಆ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಂಡಿತರೂ ಆಗಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತಿದ್ದು, ಪಂ| ಬಸವರಾಜ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹುಡುಕಿ, ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೂ ಇದೆ.

ಕಲ್ಲೂರು ಗ್ರಾಮ ಅಗ್ರಹಾರವಾಗಿ ವಿದ್ಯಾದಾನ ಮಾಡಿದ. ಭಕ್ತಿ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಶಾಂತಿ ಕಾಪಾಡಿದ ಸ್ಥಳವಾಗಿದೆ. ೧೦ ನೇ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗೆ ಮತ್ತು ಅದರಾಚೆಗೆ ಕಲ್ಲೂರಿನ ಮಾರಟೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಭವ್ಯತೆಯ ಬಗೆಗೆ ಶಾಸನಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಶರಣ ಸಾಹಿತ್ಯ, ದಾಸಸಾಹಿತ್ಯ, ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಆಡುಂಬೊಲವಾದ ಕಲ್ಲೂರು ಗ್ರಾಮವು ಸಂಪದ್ಭರಿತವಾದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕೇಂದ್ರವೂ ಆಗಿದೆ. ಇದೇ ಕಲ್ಲೂರಿನಲ್ಲಿ ಧೂಪದ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬ ನೇ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯ ಇದೇ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಗಳು ಆಗಿಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಕವಿ ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕೃತಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯೆಂಬಂತೆ ಈ ಕೃತಿಗಳು ಬಂದಿವೆ. ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೆಸರು ಮಾಡಿರುವ 'ವ್ಯಾಸವಿಠ್ಠಲ' ಎಂಬ ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚಿಸಿದ ಕಲ್ಲೂರಿನ 'ಸುಬ್ಬಣ್ಣ' ನವರು ಪ್ರಕಾಂಡ ಪಂಡಿತರು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೯೦ ರಲ್ಲಿ ಆಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯ ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರವು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯೬೮ ರಲ್ಲಿ ಮುಗಿದಿದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಕಲ್ಲೂರು ದಾಸ ಮತ್ತು ವೀರಶೈವ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕೇಂದ್ರವೂ ಆಗಿತ್ತೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಸಮನ್ವಯಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾದ ಕಲ್ಲೂರಿನಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ಬಾರಮಾಸ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿ ಸೌಹಾರ್ದತೆಗೆ ಕಾಣಿಕೆ ನೀಡಿದ್ದಾನೆ.

ಭಕ್ತಿ ಕಾವ್ಯಗಳಾದ ಬಾರಮಾಸ, ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರದಂತಹ ಕೃತಿಗಳು, ಭಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಹಾಡಿ, ಹೊಗಳಿವೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ರಾಜ ಮನೆತನಗಳೆಲ್ಲ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಪೋಷಿಸಿ, ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿವೆ. ೧೦ ನೇ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗೆ ಜೈನ ಧರ್ಮವು ಪ್ರವರ್ಧಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ೧೨ ನೇ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗೆ ಅದು ಗೌಣವಾಗಿ ವೀರಶೈವವು ಪ್ರವರ್ಧಮಾನಕ್ಕೆ ಬಂದಿತ್ತು. ೧೪ ನೇ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗೆ ವೀರಶೈವವು ಗೌಣವಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ವೈದಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯವು ೧೬ ನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ತನ್ನ ಕೊಡುಗೆ ನೀಡಿತು. ಅದರಂತೆ ಪ್ರೌಢದೇವರಾಯನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ವೀರಶೈವ ಪುನರುಜ್ಜೀವನ ನಡೆದಾಗ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯಂತವರು ತನ್ನ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ೧೨ ನೇ ಶತಮಾನದ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮವು ವೈಶಾಲ್ಯತೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಸಹೋದರತೆ ಹಾಗೂ ಜಾತಿಯತೆಯನ್ನು ಮೀರಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರೂ ಆಕಡೆಗೆ ಒಲಿದರು. ಶಾಸ್ತ್ರ ಮುಂತಾದ ಕೃತಿಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಂದ ದೂರಾಗಿದ್ದರೆ, ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಕಠಿಣವಾದ ಆಚರಣೆಗಳು, ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದಾಗಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ವೈದಿಕ ಧರ್ಮದಿಂದ ಹಿಂದೆ ಸರಿದಿದ್ದರು.

ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮ ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ಅದು ಕ್ರಮೇಣ ಜನಪ್ರೀಯತೆ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತ್ತು, ಅಲ್ಲಿಯ ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಕವಿಯು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಉತ್ಸಾಹದಲ್ಲಿದ್ದ ಫಲವೇ ವರರಮ್ಯರತ್ನಾಕರ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ.

ಭಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆಯು ಪ್ರಭುತ್ವ ತಿರಸ್ಕಾರದ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಸರಳತೆಯು ಬದುಕನ್ನು ಸುಂದರಗೊಳಿಸಬಲ್ಲದು ಎಂಬುದನ್ನರಿತ ಜನತೆಯು ಎಂತಹ ಕಠಿಣ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬಂದರೂ ಸಹ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮರೆತು, ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕಾಮ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಮೊರೆಯಿಡುವ, ಅವನೇ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ, ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸುವ ಎಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ಬಂದು ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. ರಾಜಕೀಯ ಕಲಹಗಳು, ವೈಭೋಗ, ಯುದ್ಧ, ಕೊಲೆ, ಸುಲಿಗೆಗಳು ಮಾನಸಿಕ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಕದಡಿದ್ದವು. ಭಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆಯು ಅಂತಹ ಕದಡಿದ ಮನಸುಗಳಿಗೆ ಶಾಂತಿ ನೀಡಿದೆ. ಅದರ ಪ್ರತಿರೂಪವಾಗಿ ಬಾರಮಾಸ, ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ ಕೃತಿಗಳು ಮೂಡಿಬಂದಿವೆ.

ಒಕ್ಕಲುತನವನ್ನೆ ಪ್ರಧಾನ ವೃತ್ತಿಯನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಜನಪದರ ಸುಗ್ಗಿ, ಮಳೆ, ಚಳಿ, ಬೇಸಿಗೆ ಕಾಲಗಳು ಬಹುಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿವೆ. ಶ್ರಮಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜನತೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮರೆತು ಇಂತಹ ಸಂತಸದಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆಗ ಅವರು ಕಂಡುಕೊಂಡ ಹಬ್ಬ, ಜಾತ್ರೆ, ಸಂತೆ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕವಿಯೂ ಸಹ ಬಾರಮಾಸ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ವಿವರವಾದಂತಹ ವರ್ಣನೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಆಹಾರ ಪದ್ಧತಿಯು ಆರೋಗ್ಯ ಪರವಾಗಿದ್ದಂತೆ, ಆಚರಣೆಗಳೂ ಸಹ ಮಾನಸಿಕ, ದೈಹಿಕ ಶಾಂತಿಗೆ ಪೂರಕವೂ ಆಗಿವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಅವು ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಜನರ ಮನಗೆದ್ದಿವೆ. ಅವುಗಳ ವಿವರಣೆಗಳನ್ನು ಕವಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದ್ದಾನೆ. ರೈತರ ಸಂಭ್ರಮಗಳು, ಸರಳ ಜೀವನ, ಆನಂದಮಯ ಬದುಕು ಈ ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಬಾರಮಾಸದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಇತಿಹಾಸ ಅನೇಕ ಒಳಹುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಬಹುತೇಕವಾಗಿ ಲಿಖಿತ ಆಧಾರಗಳು, ಶಾಸನಗಳು, ಆಳುವ ವರ್ಗದ ಚರಿತ್ರೆಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಕಾವ್ಯಗಳು ಸಹ ಆ ಸಾಲಿಗೆ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸಹ ಅಲ್ಲಿರುವ ಬದುಕಿನ ಎಳೆಗಳನ್ನು ಅರಸಿದಂತೆ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಚಿತ್ರಣ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಚಿತ್ರಣಗಳು ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಾಕ್ಷ್ಯಾಧಾರಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ರಾಜಾಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ರಚಿತಗೊಂಡ ಕೃತಿಗಳು ರಾಜನ ಬಗೆಗೆ ಮೀಸಲಾಗಿರುವಂತೆ, ಭಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆಗೆ ಒಳಗಾದ ಕೃತಿಗಳು ರಾಜನಿಗಿಂತ ಭಕ್ತಿಗೆ ಮಹತ್ವ ನೀಡಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ 'ಬಾರಮಾಸ', 'ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ' ಭಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆಯ ಕೃತಿಗಳು, ಈರ್ವರೂ ಕವಿಗಳು ರಾಜಾಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದವರಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಇವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದ್ದು ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಆಯಾ ಕೃತಿಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಒದಗಿಸಲಾಗಿದೆ.

ವಿಧೃತರಾಜನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟರೂ ಸಹ ರಾಜನಾದವನೂ ಸಹ ಭಕ್ತಿಗೆ ವಾಲಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ನಾಯಕನಿಗೆ ಪರರಾಜ್ಯದ ಶತ್ರುಗಳ ಕಾಟವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಬಂದೊದಗುವ ತೊಂದರೆಗಳ ಪರಿಹಾರಕ್ಕೂ ಸಹ ಭಕ್ತಿಯೇ ಮೂಲ ಕಾರಣ ಎಂಬುದರ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ೧೭ ನೇ ಶತಮಾನವು ಇಡೀ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಬಳಲಿದ ಜನಕ್ಕೆ ಭಕ್ತಿಯೇ ಆಧಾರ

ಎಂಬುದಾಗಿದೆ. ಎಂತವರೂ ಸಹ ಭಕ್ತಿಯನ್ನೇ ಪರಿಹಾರ ಮಾರ್ಗವನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಸಾರಿದ್ದಾನೆ. ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ಉನ್ನತವಾದ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಿ, ಪಂಡಿತನಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮನ್ನಣೆ ಗಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ. ಹೀಗಾಗಿ ತನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಿಂದ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ ಪರಿಹರಿಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದ. ಇಡೀ ಊರಿನ ಜನರೇ ಆತನಿಗೆ ಅಂತಹ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ಬಗೆಗೆ ಉಲ್ಲೇಖಗಳೂ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಮಂತ್ರಾಲಯದ ಯತಿವರರಾದ ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಂದ ಮನ್ನಣೆಯೂ ದೊರಕಿತ್ತು.

ಅಂದರೆ ಆತ ಕೇವಲ ಒಂದು ಕೋಮಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಪೂಜ್ಯನಾಗಿರದೇ ಸರ್ವ ಸಮಾಜದ ಮನ್ನಣೆಗೂ ಪಾತ್ರನಾಗಿದ್ದ. ವೈದಿಕರಿಗೂ ತಿಳಿಯದ ಎಷ್ಟೋ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಬಾರಮಾಸದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆಂದು ಸ್ವತಃ ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳೇ ಶ್ಲಾಘಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಲಿಂಗಣ್ಣವೊಡೆಯನು ವಿಶಿಷ್ಟ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಕಾರದ ಕರ್ತೃವೂ ಆಗಿ ಸಮನ್ವಯ ಕವಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಈತನ ಮೊಮ್ಮಗನಾದ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯು ತನ್ನ ತಾತನಿಂದ ಮೌಲಿಕವಾದ ಪುಸ್ತಕ ಭಂಡಾರ, ಜ್ಞಾನನಿಧಿಯನ್ನು ಬಳುವಳಿಯಾಗಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಈತನೂ ಶಿವಯೋಗಿಯಾಗಿ, ಶಿವಕವಿಯಾಗಿ, ಸಮಾಜದ ಚಿಂತಕನಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದಿದ್ದಾನೆ. ಈತನು ಭಕ್ತಿ ಶರಧಿಯಲ್ಲಿ ಓಲಾಡಿದ್ದರ ಫಲವಾಗಿಯೇ ಶರಣ ಕುಲ ಚಿಂತಾಮಣಿ ವಿಧೃತ ಚರಿತೆಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದು, ಅದು ಶಿವಭಕ್ತರ ಕತೆಗಳ ಸಂಕಲನವಾಗಿದೆ. ಅನೇಕ ಪಾತ್ರಗಳು ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತೇಲಿಹೋಗಿವೆ. ಚರಿತ್ರೆಗಿಂತ ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮರೆತು ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ.

ಕಲ್ಲೂರಿನಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಕವಿಯ ವಂಶಜರಿದ್ದಾರೆ. ಮಾರಟೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಪೂಜಾ ಕೈಂಕರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ತಲೆಮಾರಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಕವಿ, ಕಲಾವಿದರು ಆಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ೧೯೯೭ ಕ್ಕೆ ಆಗಿ ಹೋದ ಪಂ| ಬಸವಪ್ಪ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಹಾಡುಗಳ ಸಂಕಲನ ಒಂದೆಡೆಗೆ ಆಗಬೇಕಿದೆ. ನನಗೆ ಸರಿಯಾದಷ್ಟು ಮಾಹಿತಿ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಪಂ| ಬಸವರಾಜ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ತಮ್ಮ ಅಣ್ಣನವರಾದ ಪಂ| ಸೂಗೂರ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳನ್ನೆ ಗುರುವನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಸು. ೩೦೦ ಕ್ಕಿಂತ ಮಿಕ್ಕಿದ ಒಂದು ಗ್ರಂಥ ಭಂಡಾರವಿತ್ತಂತೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ಮರಾಠಿ, ತೆಲುಗು, ತಮಿಳು ಸಂಸ್ಕೃತ, ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಗಳೂ ಇದ್ದವೆಂದೂ ಅವರ ಮಕ್ಕಳಾದ ಶ್ರೀ ಲಿಂಗಯ್ಯ ಸ್ವಾಮಿಯವರು (ವ ಸು.೫೮) ತಿಳಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಈ ಮನೆತನವು ಒಂದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪುನರುಜ್ಜೀವನದ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದೆ.

ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಈ ಮನೆತನದ ಬಗ್ಗೆ ನಡೆಯಲೇಬೇಕಾದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡಬಹುದಾಗಿದೆ.

* ಬಾರಮಾಸ ಕೃತಿಯು ಹಾಡುಗಬ್ಬವಾಗಿದ್ದು ಅದರ ಹಾಡುಗಾರರನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಅದರ ಧ್ವನಿ ಮುದ್ರಣವಾಗಬೇಕು.
* ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ ಕೃತಿಯ ಸಂಪಾದನೆ.
* ಷಟ್ಪದಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರವಾದ ಈ ಕೃತಿಯ ಗೇಯತೆಯನ್ನು ಧ್ವನಿ ಮುದ್ರಿಸಿಡುವುದು.
* ಪಂಡಿತ ಸೂಗೂರಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಪಂಡಿತ ಬಸವರಾಜ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಮನೆಯ ಗ್ರಂಥ ಭಂಡಾರದ ರಕ್ಷಣೆ

[illegible]

* ಈ ಈರ್ವರೂ ಕವಿಗಳ ಸಮಗ್ರ ಕೃತಿಗಳ ಸಂಪಾದನೆ

* ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆಚೆಗೂ ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾಗಿದ್ದ ಮಾರಟೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ರಕ್ಷಣೆ. ಇದನ್ನು ಒಂದು ಪ್ರಾಚೀನ ರಕ್ಷಿತ ಕೇಂದ್ರವನ್ನಾಗಿಸಿ, ಪ್ರವಾಸಿ ತಾಣವನ್ನಾಗಿಸುವುದು

* ಮಾರಟೇಶ್ವರ ದೇವರ ಪೂಜಾರಿಗಳಾದ ಈ ಮನೆತನದವರಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಅನುಕೂಲಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿ, ಅವರ ಮನೆಯನ್ನೆ ಒಂದು ಗ್ರಂಥಾಲಯವನ್ನಾಗಿಸುವುದು

* ಕವಿಯ ಪೂರ್ವದ ಮನೆಯನ್ನು ಒಂದು ಪ್ರವಾಸಿ ಕೇಂದ್ರವನ್ನಾಗಿಸುವುದು.

ಹೀಗೆ ಈ ಮನೆತನದ ಬಗ್ಗೆ ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯಗಳು ನಮ್ಮ ಮುಂದಿವೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಪ್ರಮುಖ ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿ ಕವಿಯ ಮನೆತನವಿದೆ. ಇವರ ಕಾವ್ಯಗಳು ಹೈದ್ರಾಬಾದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಭಾವಗಳ ಮಧ್ಯೆಯೂ ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿವೆ. ಇಂದಿಗೂ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿಲ್ಲ. ಇದ್ದರೂ ಅವು ಕ್ವಚಿತ್‌ಮಾತ್ರ. ಸಿಕ್ಕ ಕೆಲ ಅಂಶಿಕ ಚರ್ಚೆಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ಕ್ಷೇತ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರಿಯ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಈ ಪಿಎಚ್‌ಡಿ ನಿಬಂಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮತ್ತು ಆತನ ವಂಶಜರ ವಿವರಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಕೃತಿಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯ ಪುನರ್ ಮೌಲೀಕರಣದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿ ಕೊಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಬಯಸಿದ್ದೇನೆ. ಈ ನನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನ ಪ್ರಾರಂಭವೆ ವಿನಾ ಕೊನೆಯಲ್ಲ. ಇನ್ನೂ ಸಂಶೋಧನೆ ನಡೆದು ಚರಿತ್ರೆಯ ಕುರುಹುಗಳು, ಸಮನ್ವಯತೆಯ ಅಂಶಗಳ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ದೊರೆಯಲಿ ಎಂದು ಆಶಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಅನುಬಂಧ ೧

ಶಾಸನ ಪಾಠ

೧. ಕಲ್ಲೂರು ಗ್ರಾಮದ ಮಾರಟೇಶ್ವರ ಗುಡಿಯ ಆವರಣದಲ್ಲಿಯ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ *

ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಕಾಲದ ಉಲ್ಲೇಖವು ಚಾಲುಕ್ಯ ವಿಕ್ರಮ ವರ್ಷ ೪. ಶ್ರೀಮುಖ. ಪುಷ್ಯ ಶು. ೮. ಶುಕ್ರವಾರ ಉತ್ತರಾಯಣ ಸಂಕ್ರಮಣವೆಂದಿದೆ. ಇದು ಕ್ರಿ.ಶ. ೨೫.೧೨.೧೦೮೦ ಕ್ಕೆ ಸಮನಾಗುತ್ತದೆ.

ಚಾಳುಕ್ಯ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ಮಾಂಡಳಿಕನಾದ ಬೂಚಿದೇವರ ಪ್ರಧಾನ ತಂತಪಾಳನಾದ. ಕಣನು ಮತ್ತು ಹೆಗಡೆ ಚವುಡ ಸೇರಿ ಬೂಚಿದೇವನ ಆದೇಶದಂತೆ ಸರ್ವನಮಸ್ಯದ ಅಗ್ರಹಾರವಾದ ಕಲ್ಲೂರಿನ ಸ್ವಯಂಭೂ ಮಾರಟೇಶ್ವರ ದೇವರ ಹಡಪಕ್ಕೆ ಎಲೆ ನೀಡುವಂತೆ ನಿಗದಿಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಸಾಸಿರ್ವರು ಸೇರಿ ದೇವರ ಹಡಪಕ್ಕೆ ಹೇರಿಗೆ ೫೦ ಎಲೆ ಹೊಗೆಗೆ ಎಲೆಯನ್ನು ದಾನ ಬಿಟ್ಟಂತೆ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

೧. ಸ್ವಸ್ತಿ ಶ್ರೀಮಚ್ಚಾಳುಕ್ಯ ವಿಕ್ರಮ ವರ್ಷದ
೨. ೪ ನೆಯ ಶ್ರೀಮುಖ ಸಂವತ್ಸ
೩. ರದ ಪುಷ್ಯ ಶುದ್ಧ ೮ ಶುಕ್ರವಾರದಂದು
೪. ತ್ತರಾಯಣ ಸಂಕ್ರಮಣ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ©
೫. ಸ್ವಸ್ತಿ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಸಸ್ತಿ ಸಹಿತಂ ಶ್ರೀ
೬. ಮಹಾಮಣ್ಡಳೇಶ್ವರ ಬೂಚಿದೇ[ವ]
೭. ರಸ ತತ್ಪಾದ ಪದ್ಮೋಪಜೀವಿಗಳಪ್ಪ [ಶ್ರೀ ಮ]
೮. ನ್ಮಹಾ ಪ್ರಧಾನಂ ತಂತ್ರಪಾಳ
೯. ಕಣನುಂ ಹೆಗ್ಗಡೆ ಚವುಡಣನುಂ [ಶ್ರೀ ಬೂ]
೧೦. ಚಿದೇವರಸರ ಹೇೞಿಕೆಯಿಂ ಶ್ರೀ ಮತ್ಸರ್ವ್ವನ
೧೧. ಮಸ್ಯದನಗ್ರಹಾರಂ ಕಲ್ಲೂರ
೧೨. ಶ್ರೀ ಸ್ವಯಂಭು ಮಾರಟೇಶ್ವರದೇವರ ಹ
೧೩. ಡಪಕ್ಕೆ ಆ ಸ್ಥಳದಂಗಳಲ್ಲಿ [ಪ]
೧೪. ಣವಿಂಗೆ ಹದಿನೆಯ್ದೆಲೆ ಕೇಳಾಯ
೧೫. ವಾಗಿ ನಡೆವುದು ಆಯಾಯವಂ
೧೬. ಧಾರಾಪೂರ್ವ್ವಕಂ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು ©
೧೭. ಹಂನವಣ ಸಾಸಿರ್ಬ್ಬರು ನೆರೆದು ಕೊ
೧೮. ಟ್ಟ ದೇವರ ಹಡಪ ಗವೞಿಗೆ ಹೇೞಿಂಗಯ್ದು
೧೯. ತ್ತೆಲೆ [ಹೊ] ೞಿಗಿಪ್ಪತ್ತಯ್ದು ಮಹಾನಾಡ
೨೦. ಯ್ನೂರ್ಬ್ಬ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ನೆರೆದು ಸಮ
೨೧. ಸ್ತ ಬ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿಯುಂ

೨. ಕಲ್ಲೂರು ಗ್ರಾಮದ ಮಾರಟೇಶ್ವರ ಗುಡಿಯ ಒಳಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ *

ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಕಾಲವನ್ನು ಚಾಳುಕ್ಯ ವಿಕ್ರಮ ವರ್ಷ ೨೧. ಧಾತು ಸಂವತ್ಸರ, ಚೈತ್ರ. ಶು. ೧ ಆದಿತ್ಯವಾರವೆಂದಿದ್ದು, ಇದು ಕ್ರಿ.ಶ. ೨೭-೨-೧೦೯೬ ರ ಬುಧವಾರಕ್ಕೆ ಸರಿಹೊಂದುತ್ತದೆ.

ಚಾಳುಕ್ಯ ಆರನೆಯ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನು ನರ್ಮದಾದೇವಿಯ ದಂಡಿನ ನೆಲೆವೀಡಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅವನಿಗೆ ಪೂಜ್ಯನಾಗಿ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯದೇವ ಭಟ್ಟೋಪಾಧ್ಯಾಯ ಸರ್ವಕ್ರತು ಸೋಮಯಾಜಿ ಎಂಬುವವನಿದ್ದನು. ಇವನನ್ನು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ವಿದ್ವಚೂಡಾಮಣಿ ದ್ವಿಜಕುಳಕಮಳ ದಿವಾಕರ, ತುರಂಗ ವಿದ್ಯಾನಳ, ರಣರಂಗದಾವಾನಳ, ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲ ದೇವರ ಪರಮಾರಾಧ್ಯ ಮುಂತಾಗಿ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ನರ್ಮದಾನದಿ ಬಳಿ ಈತ ಮಾಡಿದ **ಪಂಚಲಾಂಗೂಲ ಕ್ರತುವಿಗಾಗಿ (ಯಾಗಕ್ಕಾಗಿ) ಕಲ್ಲೂರನ್ನು ಧಾರಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ದಾನ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.**

ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ಮಾಂಡಳೀಕನಾಗಿ ಹೈಹಯ ಕುಲದ ಚಂದರಸನಿದ್ದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಇವನ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಬಹುವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. ಇವನು ಈ ಕಲ್ಲೂರನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಸರ್ವನಮಸ್ಯವಾಗಿ ಕೊಡುವಾಗ ಆ ಊರಿನ ಸ್ವಯಂಭೂ ಮಾಙಟೇಶ್ವರ ದೇವರ ಚೈತ್ರ-ಪವಿತ್ರ, ದೇವರಂಗಭೋಗ, ನೈವೇದ್ಯ, ಪಾತ-ಪಾವುಳ, ಪೂಜಾರಿಗೆ ಎಂದು ಮಾಣೇಕೇಶ್ವರದ ಕೋಲಲ್ಲಿ ಅಳೆದು ನೂರುಮತ್ತರು ಭೂಮಿ, ಎರಡು ಮತ್ತರು ತೋಟ, ನಂದಾದೀಪಕ್ಕಾಗಿ ಎರಡು ಗಾಣ, ಒಂದು ಅಂಗಡಿ, ಐದು ನಿವೇಶನಗಳನ್ನು ದಾನ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ಭಟ್ಟೋಪಾಧ್ಯಾಯನ ಮಯ್ದುನ ಪಾಮರಸನು ಖಂಡ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಐದು ಮತ್ತರು. ೫೦೦ ಕಮ್ಮ ಭೂಮಿಯನ್ನು ದಾನ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ.

೧. @ ಸ್ವಸ್ತಿ ಸಮಸ್ತ ಭುವನಾಶ್ರಯ ಶ್ರೀ ಪ್ರಿಥ್ವೀವಲ್ಲಭ ಮಹಾ ರಾ

೨. ಜಾಧಿರಾಜ ಪರಮೇಶ್ವರ ಪರಮಭಟ್ಟಾರಕಂ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯ ಕು

೩. ಳತಿಲಕಂ ಚಾಳುಕ್ಯಾಭರಣಂ ಶ್ರೀಮತಿತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲದೇವರ ವಿಜಯರಾ

೪. ಜ್ಯಮುತ್ತರೋತ್ತರಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರವರ್ಧ್ದಮಾನಮಾ ಚನ್ದ್ರಾರ್ಕ್ಕತಾರಂಬರಂ ಸಲುತ್ತಮಿ·

೫. ರೆ ನಮ್ರ್ಮದಾದೇವಿಯ ದಣ್ಣನ ನೆಲೆವೀಡಿನೊಳು ಸುಖ ಸಂಕಥಾ ವಿ

೬. ನೋದದಿಂ ರಾಜ್ಯಂ ಗೆಯ್ಯುತ್ತಮಿರೆ ಸ್ವಸ್ತಿ ಯಮ ನಿಯಮ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ

೭. ಧ್ಯಾನ ಧಾರಣ ಮೋನಾನುಷ್ಠಾನ ಜಪ ಹೋಮ ಸಮಾಧಿ ಶೀಲಗುಣ ಸಂ

೮. ಯುಕ್ತ ಗುರುದೇವ ಭಕ್ತಂ ಕ್ರಿತವಿದ್ಯಾ ವಿಚಾರಂ ಮಂಗಳಾಚಾರಂ ತ್ಯಾಗಚಿನ್ತಾ

೯. ಮಣಿ ವಿದ್ವಚ್ಚೂಡಾಮಣಿ ರಿಪುನಿಕರ ಕೃತಾನ್ತ ಯಶೋಧವಳಿತ ದಿಗನ್ತ ದ

೧೦. ಣ್ಣನಾಯಕ [೦] ಮೌಳಿ ಮಾಣಿಕ್ಯಂ ನೀತಿ ಚಾಣಾಕ್ಯ ದ್ವಿಜ ಕುಳಕಮಳಿನೀ ದಿವಾ

೧೧. ಕರ ಸೌಜನ್ಯ ರತ್ನಾಕರ ಕಾವ್ಯ ಚಾಮೀಕರ ನಿಕಶೋಫಳತ್ಸೂರ್ಜಿತ ನಿಜಭು

೧೨. ಜ ಲಾಲಿತ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಚಾಪಳ ಹರಚರಣ ಸರಸೀರುಹನಭಿನವ ಕ

೧೩. ಲ್ಪ ಭೂರುಹ ತುರಂಗ ವಿದ್ಯಾನಳಂ ರಣರಂಗ ದಾವಾನಳ ರೂಪ ಧರೀಕ್ರಿತ ಮ

೧೪. ಕರ ಕೇತನಂ ವಿಜಯ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ನಿಕೇತನಂ ನಾಮಾದಿ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಸಹಿತಂ ಶ್ರೀ ಮ

೧೫. ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲದೇವರ ಪರಮಾರಾಧ್ಯರಪ್ಪ ಶ್ರೀಮದಯ್ಯಂಗಳು ಶ್ರೀ

೧೬. ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯದೇವ ಭಟ್ಟೋಪಾಧ್ಯಾಯ ಸರ್ವ್ವಕ್ರತು ಸೋಮಯಾಜಿಯರು ||

೧೭. ಶ್ರೀಮಚ್ಚಳುಕ್ಯ ವಿಕ್ರಮ ವರ್ಷದ ೨೧ನೆಯ ಧಾತು ಸಂವತ್ಸರದ ಚೈ

೧೮. ತ್ರ ಶುದ್ಧ ೧ ಆದಿತ್ಯವಾರದಂದು ಶ್ರೀಮತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲದೇವರ ಕ

೧೯. ಯ್ಯಲು ಶ್ರೀ ನರ್ಮ್ಮದಾದೇವಿಯರ್ದ್ದೋದಕದಲು ಪಂಚಲಾಂಗೂಲ ಕ್ರತು ದಕ್ಷಿಣ

೨೦. ಕಲ್ಲೂರಂ ಧಾರಾಪೂರ್ವಕಂ ಪಡದು ಆ ಚಕ್ರವರ್ತ್ತಿಯ ಸನ್ನಿದಾನದಲು || ಸ್ವಸ್ತ್ಯನೇ

೨೧. ಕ ಭಂಗುರತರ ತರಂಗ ಸಂಘಾತ ವೀಚೀನಿಚಯ ಲವಣಾಬ್ದಿವಳಯ ವಳಇತ ||

೨೨. ವೇಳಾವನಂ ಗಂಗ ಪಾರಿಯಾತ್ರ ತನ್ಮಧ್ಯ ದೇಶಾಧಿಪತಿ ಸಹಸ್ರ ಬಾಹುಪ್ರತಾಪ

೨೩. ಭೂಪದಿಳೀಪನಹಿಹಯ ವಂಶೋದ್ಭವನತ್ಯುಗ್ರ ನರಶಿರ ದರ್ಪ್ಪಣಧ್ವಜ ವಿರಾ

೨೪. ಜಮಾನ ದಾನಕಾನೀನ ಮಾಲೆಪಡೆ ಘೋಶಣ ನ್ರಿಪರತ್ನ ಭೂಷಣ ಸತ್ಯ ವಿಖ್ಯಾತ ನೀ

೨೫. ತಿಮಾನ್ಧಾತ ಬುಧಜನಸ್ತುತ್ಯನಯ್ಯಣಾದಿತ್ಯ ನಾಮಾದಿ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಸಹಿ

೨೬. ತಂ ಶ್ರಿಮನ್ಮಹಾಮಣ್ಡಳೇಶ್ವರಂ ಚಂದರಸರುಂ ಆ ವೂರಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಸರ್ವ್ವನಮಶ್ಯ

೨೭. ವಾಗಿ ಕುಡುತ್ತುಂ ವಾ ಕಾಲದಲು ಆ ವೂರ ಶ್ರೀ ಸ್ವಯಂಭು ಮಾರಟೇಶ್ವರ ದೇವ

೨೮. ಗ್ಗೆ ಚೈತ್ರ ಪವಿತ್ರಕ್ಕಂ ದೇವರಂಗ ಭೋಗಕ್ಕಂ ನಿವೇದ್ಯಕ್ಕಂ ಪಾತ್ರ ಪಾವುಳಕ್ಕುಂ ಪೂಜಾರಿಗಂ ಇನ್ತಿ

೨೯. ನಿಸಕ್ಕಂ ಬಿಟ್ಟ ವೃತ್ತಿಯಯ್ದರ್ಕಂ ಗೊಬ್ಬೂರ ದಾರಿಯಿಂ ಮೂಡಲು ಮಾಣಿಕೇಶ್ವರದ ಕೋಲ

೩೦. ಲು ಮತ್ತರು ನೂಱು ಹಿರಿಯ ಕೆಱೆಯ ಬಡಗಣ ಕೋಡಿಯ ಕೆಳಗೆ ತೋಂ

೩೧. ಟ ಮತ್ತರೆರಡು ದೇವರಿಂ ತೆಂಕಣಕೇರಿ ಒನ್ದು ಗವರೇಶ್ವರದೀಶಾನ್ಯದಲು ಬಣಂಬೆಯ ನಿವೇಶ

೩೨. ಣವಯ್ದು ನನ್ದಾದೀವಿಗೆಗೆ ಗಾಣವೆರಡು ಅಂಗಡಿಯೊನ್ದು || ಶ್ರೀಮದಯ್ಯಂಗಳ ಮ

೩೩. ಯ್ದುನ ವಾಮರಸಂ ತನ್ನ ವ್ರಿತ್ತಿಯೊಳಗೆ ಖಂಡ್ಯಕೆ ಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತರಯ್ದು

೩೪. ಕಂಬವಱುನೂಱು || @ ಸಾಮಾನ್ಯೋಯಂ ಧರ್ಮ್ಮಸೇತುರ್ನ್ನ್ರಿಪಾಣಾಂ ಕಾಲೇ ಕಾ

೩೫. ಲೇ ಪಾಲನೀಯೋ ಭವದ್ಭಿಃ ಸರ್ವ್ವಾನೇತಾಂ ಭಾವಿನಃ ಪಾರ್ತ್ಥಿವೇಂದ್ರಾ ಭೂಯೋಭೂಯೋ
ಯಾಚತೇ ರಾಮಭದ್ರಃ ||

೩೬. ಸ್ವದತ್ತಂ ಪರದತ್ತಂ ವಾ ಯೋ ಹರೇತಿ ವಸು

೩೭. ನ್ಧರಾಂ ಷಷ್ಟಿರ್ವ್ವರ್ಷ ಸಹಸ್ರಾಣಿ ವಿಷ್ಟಾಯಾಂ ಜಾಯತೇ ಕ್ರಿಮಿ @

೩. ಕಲ್ಲೂರು ಗ್ರಾಮದ ಮಾರಟೇಶ್ವರ ಗುಡಿಯ ಒಳಗಿನ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ *

ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಕಾಲವನ್ನು ಚಾಳುಕ್ಯ ವಿಕ್ರಮ ವರ್ಷ ೧. ಪ್ರಮೋಧೂತ, ಫಾಲ್ಗುಣ, ಅಮಾವಾಸೆ, ಸೋಮವಾರ, ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣವೆಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದು, ಇದು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯.೩.೧೧೫೧ ಕ್ಕೆ ಸರಿಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆ ದಿನ ಗ್ರಹಣವಿರಲಿಲ್ಲ.

ಅಯ್ಯಣವಾಡಿಯ ಹೆಗ್ಗಡೆ ಮತ್ತು ದಂಡನಾಯಕನಾದ ಸುರಿಗೆ ವೆಣ್ಣಮರಸ ಮತ್ತು ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರನಾದ ಬೂಚಿದೇವರಸರು ಸೇರಿ ಬಿಟ್ಟ ಧರ್ಮ, ಏನೆಂದರೆ ಬೂಚಿದೇವನ ಹೆಗ್ಗಡೆ ಮಲ್ಲಿದೇವರಸ ಮತ್ತು ಕೊಪ್ಪರಸರು ತಮಗೆ ಸಲ್ಲುವ ಹೆಜ್ಜುಂಕ, ಬಿಲ್ಕೊಡೆ, ಪನ್ನಾಯ, ವಡ್ಡರಾವುಳ ಮುಂತಾದ ತೆರಿಗೆಗಳಿಂದ ಬರುವ ಹಣದಲ್ಲಿ ಹೊಂಗೆಗೆ ಹಾಗವನ್ನು ಕಲ್ಲೂರಿನ ಮಾರಟೇಶ್ವರದೇವರ ಅಂಗಭೋಗಕ್ಕೆ ನಂದಾದೀವಿಗೆಗೆ ಬಿಟ್ಟರು. ಈ ಧರ್ಮವನ್ನು ಮಹಾಜನಗಳು ಊರಿನ ಒಡೆಯರು, ಸಕಲ ಭಕ್ತರು ಪಾಲಿಸಬೇಕೆಂದು ವಿಧಿಸಿದೆ. ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಆರನೆಯ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನನ್ನು ರಕ್ಕಸಗಂಗೀದೇವನೆಂದು ಕರೆದಿದೆ.

೧. ಶ್ರೀ ನಮಸ್ತುಂಗ ಶಿರಶ್ಚುಂಬಿ ಚಂದ್ರಚಾಮರ ಚಾರವೇ
೨. ತ್ರೈಲೋಕ್ಯ ನಗರಾರಂಭ ಮೂಲಸ್ತಂಭಾಯ ಶಂಭವೇ ||
೩. ಸ್ವಸ್ತಿ ಚಾಳುಕ್ಯ ವಿಕ್ರಮ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ರಕ್ಕಸಗಂಗಿ ದೇ
೪. ವ ವರಿಷದ ೧ನೆಯ ಪ್ರಮೋದೋಥ ಸಂವತ್ಸರ ಪಾಲು
೫. ಣದಮವಾಸೆ ಸೋಮವಾರ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣ ನಿಮಿ
೬. ತ್ತವಾಗಿ ಶ್ರೀಮಯ್ಯಣವಾಡಿ ನಾಡ ಹೆಗ್ಗಡೆ ದಂಡನಾಯ
೭. ಕಂ ಪಸಾಯಿತಂ ಸುರಗೆ ವೆಣ್ಣಮರಸರು ಸ್ವಸ್ತಿ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾ
೮. ಮಂಡಳೇಶ್ವರಂ ಬೂಚಿದೇವರಸರುಂ ಬಿಟ್ಟ ಧರ್ಮ್ಮವಾಗಿ ಅವರ
೯. ಹೆಗ್ಗಡೆ ಮಲ್ಲಿದೇವರಸನುಂ ಕೊಪ್ಪರಸನುಂ ತಮಗೆ ನಡ
೧೦. ವ ಹೆಜ್ಜುಂಕ ಬಿಲ್ಕೊಡೆ ಪನ್ನಾಯ ಪಡ್ಡರಾವುಳಂ ವಿಂತಿನಿಸ
೧೧. ಜಿಲುಂ ಹುಟ್ಟುವರ್ತ್ಥದಲ್ಲಿ ಹೊಂಗೆ ಹಾಗವಂ ಶ್ರೀಮತ್ಸರ್ಬ್ಬ
೧೨. ನಮಸ್ಯದಗ್ರಹಾರಂ ಕಲ್ಲೂರ ಶ್ರೀ ಮಾರಟೇಶ್ವರದೇವರಂ
೧೩. ಗ ಭೋಗಕ್ಕಂ ನಂದಾದೀವಿಗೆಗಂ ಬಿಟ್ಟರು ಯೀ ಧರ್ಮ್ಮವಂ ಪ್ರತಿ
೧೪. ಪಾಳಿಸುವರಶೇಷ ಮಹಾಜನಂಗಳಂ ಅಲ್ಲಿಯೂರೊಡೆ
೧೫. ಯರುಂ ಸಕಳ ಭಕ್ತರುಂ ಪ್ರತಿಪಾಳಿಸುವರು ಮಂಗಳ ಮಹಾ
೧೬. ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ

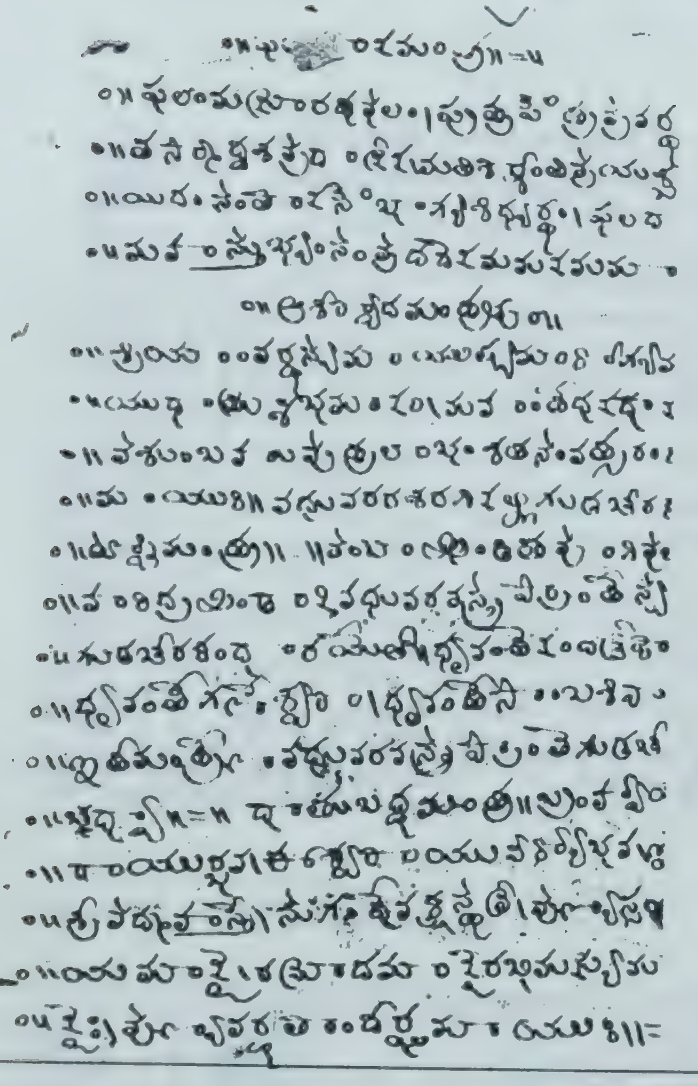
* ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಶಾಸನ ಸಂಪುಟ - ೭. ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ. ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರು. ಡಾ.ದೇವರಕೊಂಡಾರೆಡ್ಡಿ.

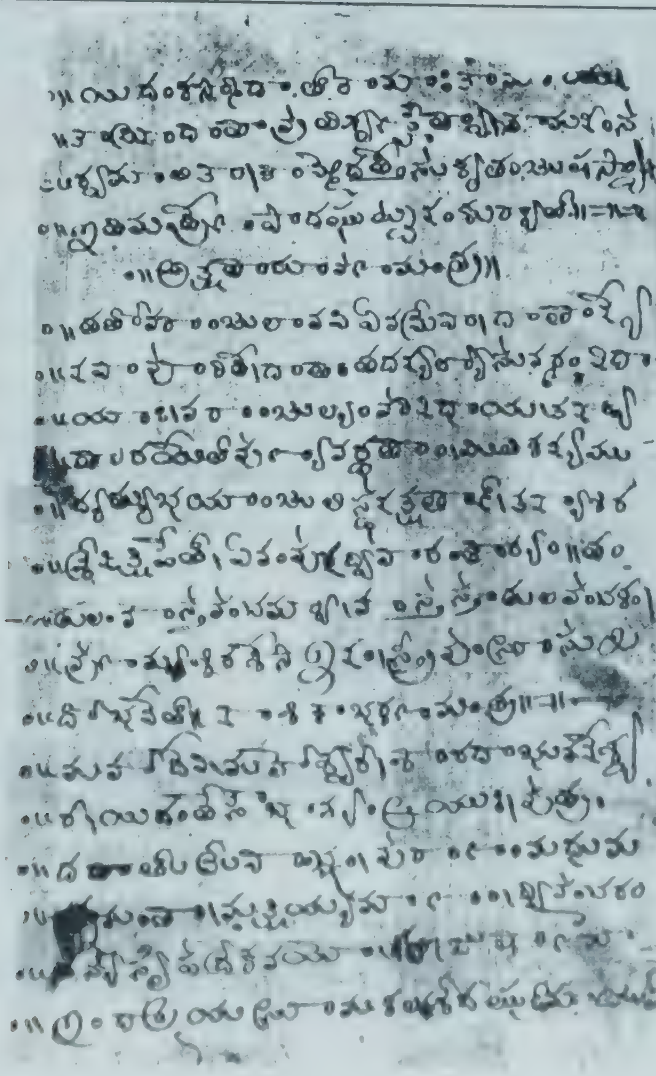
[illegible]

ಹಸ್ತಪ್ರತಿ

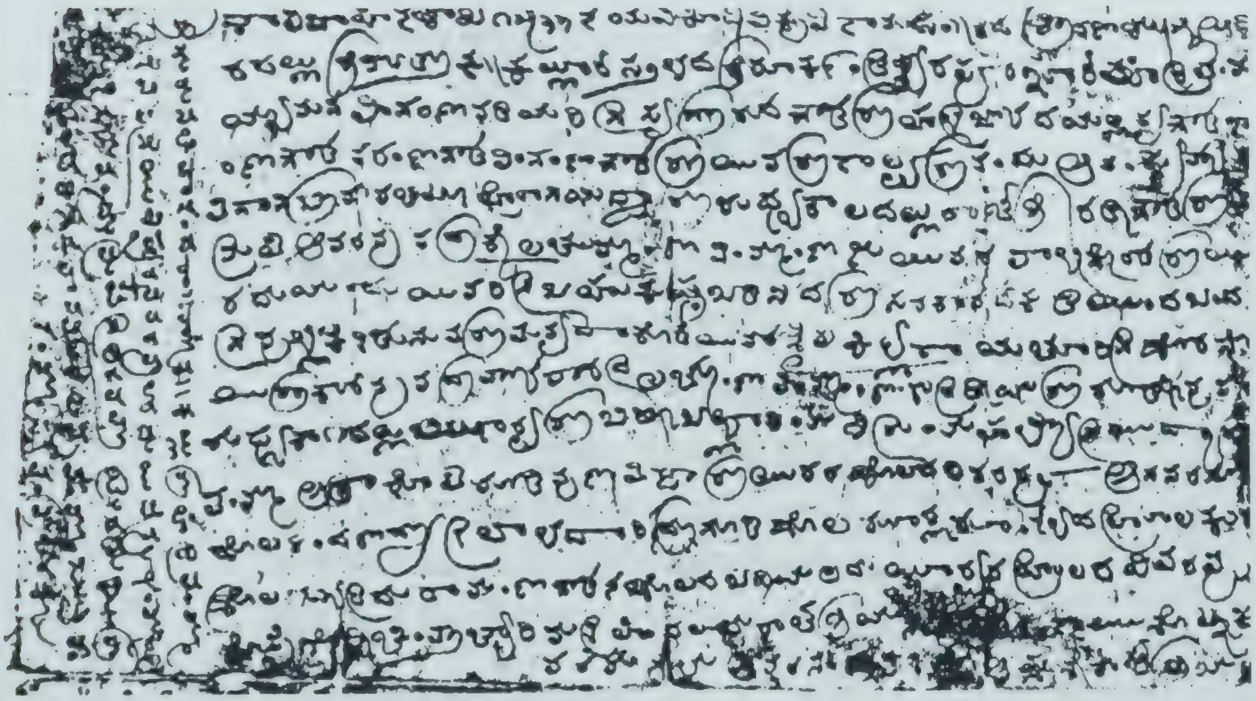
ಅನುಬಂಧ ೨

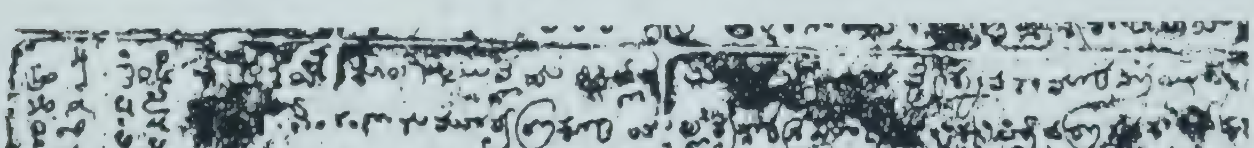
ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಯ ಹಸ್ತಾಕ್ಷರಗಳು

ಲಿಂಗಣ್ಣ ವೊಡೆಯನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕ ಪತ್ರಗಳು

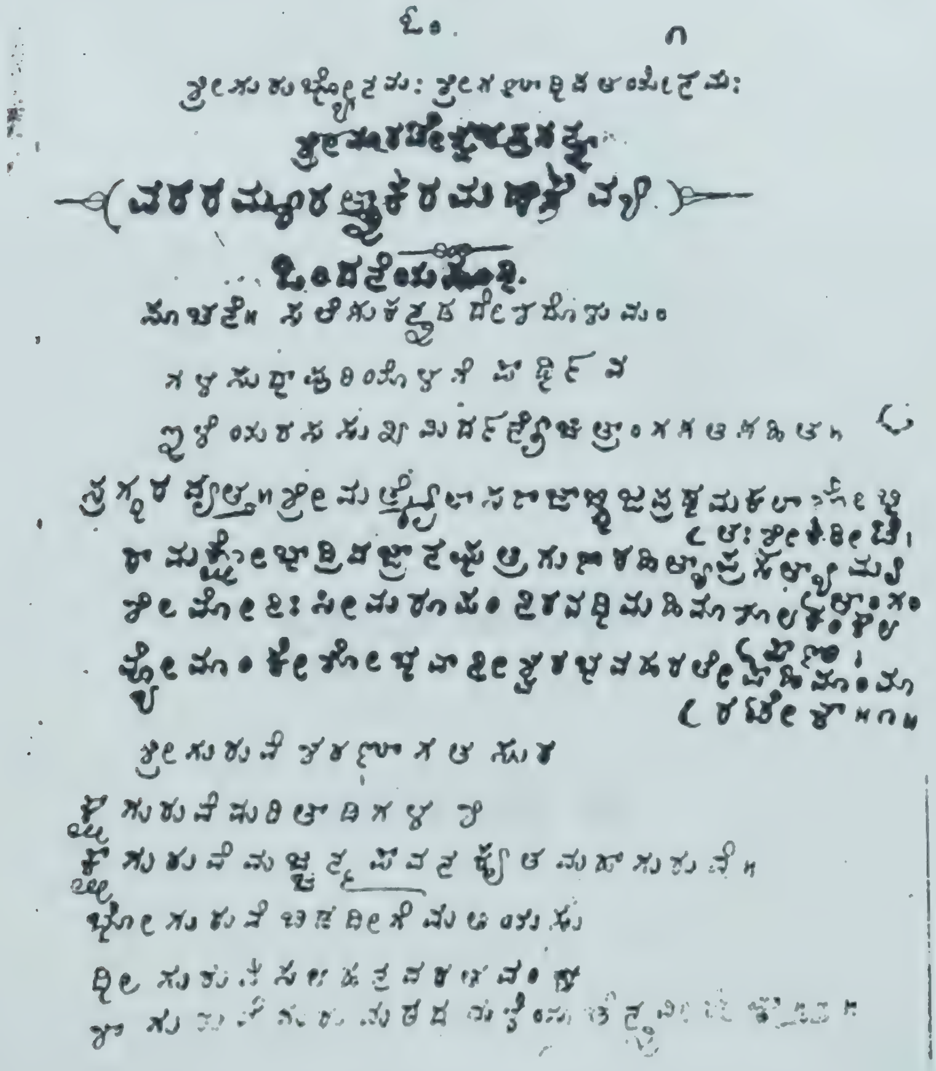

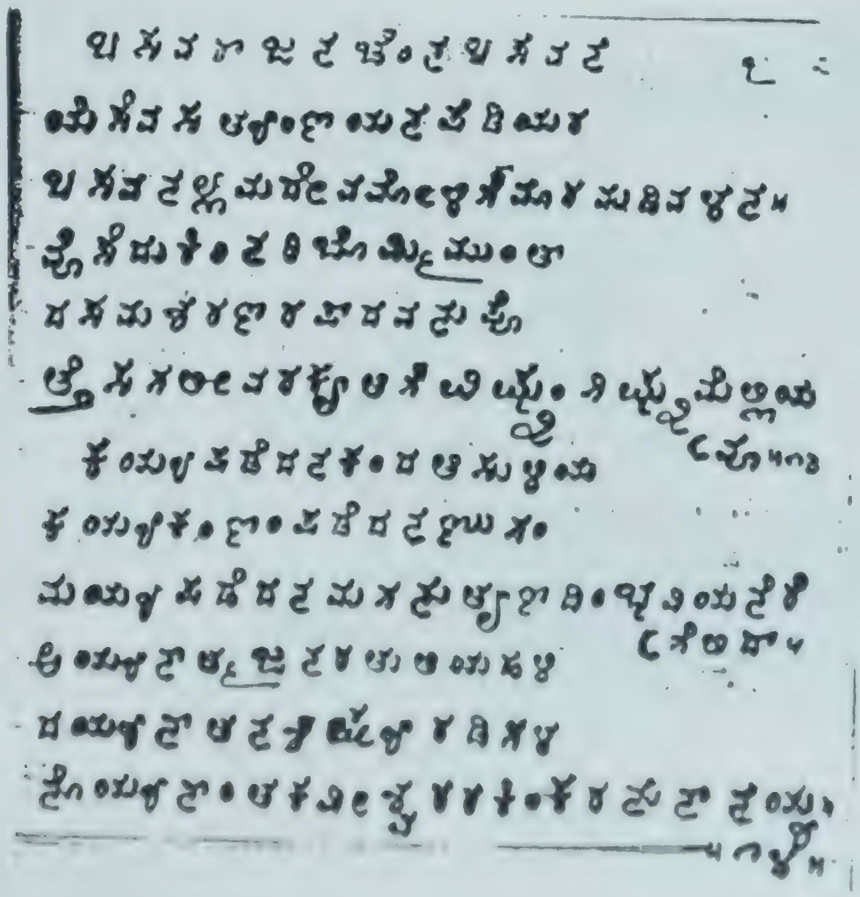

ಮಂಗಾಪುರ ಮಠದ ಮ್ಯಾಗೇರಿ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಬರೆದ ವರರಮ್ಯರತ್ನಾಕರದ

ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು

ಛಾಯಾಚಿತ್ರಗಳು

ಅನುಬಂಧ ೩

[illegible]

[illegible]

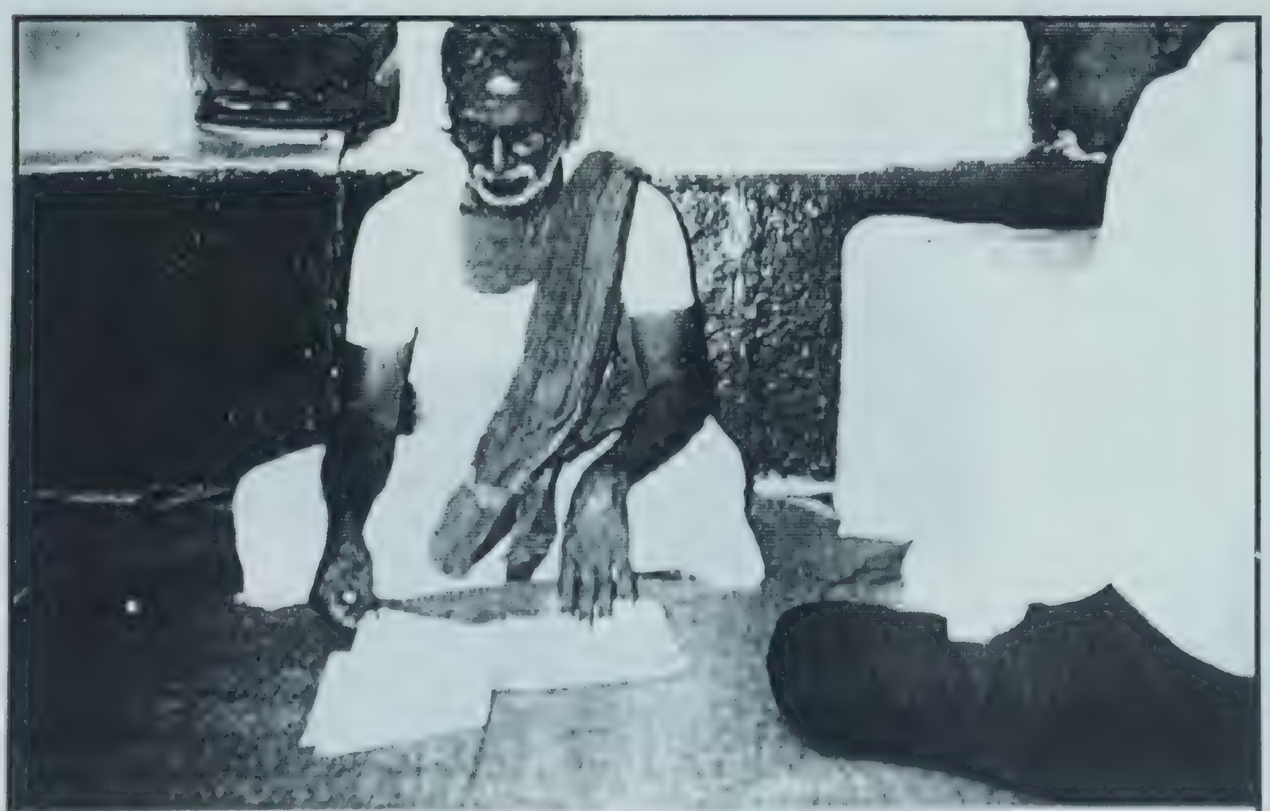
ಕವಿ ವಂಶಸ್ಥರು

ಲಿಂ. ಪಂ. ಬಸವರಾಜಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು

ವರರಮ್ಯ ರತ್ನಾಕರ ಮಹಾಕಾವ್ಯವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಬರೆಸಿದವರು ಹಾಗೂ

ಕವಿಗಳು ಮತ್ತು ಪುರಾಣಪಂಡಿತರು

ಶ್ರೀ ಲಿಂಗಯ್ಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳು

(ವೀಕ್ಷಕರು : ಶ್ರೀ ಸದಾಶಿವಪ್ಪ ಕ್ಯಾದಿಗೇರಿ. ಪ್ರಾಂಶುಪಾಲರು ಗರ್ಲ್ಸ್ ಕಾಲೇಜ್, ಮಾನ್ವಿ.)

ಕವಿಯ ಮನೆತನದ ಪೂಜಾ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಆರಾಧ್ಯ ದೈವ

ಶ್ರೀ ಮಾರಟೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ

ಕಲ್ಲೂರು . ತಾ.ಮಾನ್ವಿ

ಶ್ರೀ ಸ್ವಯಂಭು ಮಾರಟೇಶ್ವರ ಲಿಂಗ

ಕಲ್ಲೂರು . ತಾ.ಮಾನ್ವಿ

ಶ್ರೀ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿ ಸ್ತುತಿಸಿದ ಗುಂಡಿನ ಗಣೇಶ

ಶಿಲ್ಪ ಕಲಾ ವೈಭವ

ಸ್ತಂಭಚಿತ್ರ

ಯುಗಾದಿ ಪಾಡ್ಯಕ್ಕೆ ನೇರವಾಗಿ
ಲಿಂಗದ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವ ಸೂರ್ಯನ
ಕಿರಣಗಳು

ಗ್ರಂಥಋಣ

ಅನುಬಂಧ ೪

ಅನುಭಾವಿಗಳ ಕ್ರಾಂತಿ. ಮೂಲ : ಜಾನ್ ಪೀಟರ್ ಶೌಟನ್ ಅನು : ಟಿ.ಆರ್.ಚಂದ್ರಶೇಖರ - ವೀರಶೈವ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ ಗದಗ - ೨೦೦೦.

ಅವಲೋಕನ. ಕರ್ನಾಟಕ ಪರಂಪರೆಯ ಸಮೀಕ್ಷೆ. ಸಂಪಾದಕ ಎಚ್ಚೆಸ್ಕೆ. ವಿಶ್ವಕನ್ನಡ ಸಮ್ಮೇಳನ ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ. ಬೆಂಗಳೂರು.

ಇಗೋ ಕನ್ನಡ. ಸಾಮಾಜಿಕ ನಿಘಂಟು. ಪ್ರೊ. ಜಿ.ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಯ್ಯ. ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್ಸ್ ಪ್ರೈ. ಲಿಮಿಟೆಡ್. ೧೯೯೭.

ಇತಿಹಾಸ ದರ್ಶನ ಸಂ - ೧. ಸಂ. ಸೂರ್ಯನಾಥ ಕಾಮತ್ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ತೆಲಗಾವಿ. ಕರ್ನಾಟಕ ಇತಿಹಾಸ ಅಕಾಡೆಮಿ. ಬೆಂಗಳೂರು. ೧೯೯೦.

ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನಪದ ಹಬ್ಬಗಳು. ಬಸವರಾಜ ಆಕಳವಾಡಿ. ಸಿದ್ಧರಾಮೇಶ್ವರ ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ. ಕೊಪ್ಪಳ. ೨೦೦೪.

ಕನಕದಾಸರು. ಡಾ.ಎನ್.ಎಫ್. ಜಕಬಾಳ. ೨೦೦೪. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಹಂಪಿ.

ಕನ್ನಡ ಕರ್ನಾಟಕ. ಡಾ.ಯು.ಆರ್. ಅನಂತಮೂರ್ತಿ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್. ೨೦೦೨.

ಕನ್ನಡ ಜಾನಪದ ಗೀತೆಗಳು. ಲೇಖಕರು ಡಾ.ಬಿ.ಎಸ್. ಗದ್ದಗಿಮಠ ಎಂ.ಎ.ಪಿಎಚ್‌ಡಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಧಾರವಾಡ. ತೃತೀಯ ಮುದ್ರಣ. ೧೯೮೬.

ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಕರಣಗಳ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ. ಡಾ.ಕೆ. ಕುಶಾಲಪ್ಪಗೌಡ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ೧೯೮೬.

ಕನ್ನಡ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಡಿಕ್ಷನರಿ. ರೆವ್.ಎಫ್.ಕಿಟೆಲ್. ಏಶಿಯನ್ ಎಜುಕೇಶನ್ ಸರ್ವೀಸಸ್. ನಿವ್‌ಡೆಲ್ಲಿ. ೧೯೮೮. (ತೃತೀಯ ಮುದ್ರಣ)

ಕನ್ನಡ ಸಂತರ ಪಾರಮಾರ್ಥ ಪಥ. ಡಾ.ಆರ್.ಡಿ. ರಾನಡೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಧಾರವಾಡ. ೧೯೭೬.

ಕನ್ನಡ ಸಾಂಗತ್ಯ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಸಮೀಕ್ಷೆ. ಡಾ.ಆರ್.ಎನ್. ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ೧೯೮೨.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ. ರಂ.ಶ್ರೀ. ಮುಗಳಿ (ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಪರಿಷ್ಕೃತ ಸಂಸ್ಕರಣ) ಗೀತಾಬುಕ್ ಹೌಸ್. ಮೈಸೂರು. ೧೯೯೩.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯ ಅಧ್ಯಯನ. ಡಾ.ಎಸ್.ವಿ. ಹಿರೇಮಠ. ಮಾತೃ ಪ್ರಕಾಶನ. ಗದಗ. ೨೦೦೪.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂ. ೧ ರಿಂದ ೫. ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಡಾ.ಹಾ.ಮಾ. ನಾಯಕ. ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಮೈಸೂರು. ೧೯೭೭.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಭುತ್ವ. ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರು. ಡಾ. ಬರಗೂರು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ. ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ. ಬೆಂಗಳೂರು. ೧೯೯೩.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತಿಹಾಸ ದರ್ಶನ. ಎಂ.ವಿ. ಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಮತ್ತು ಎಂ.ಕೇಶವಭಟ್ಟ. ಕರ್ನಾಟಕ ಸಹಕಾರಿ ಪ್ರಕಾಶನ ಮಂದಿರ. ಚಾಮರಾಜ ಪೇಟೆ. ಬೆಂಗಳೂರು. ೧೯೭೧.

ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂಪುಟ - ೧ (ಆದಿಹಳೇ ಶಿಲಾಯುಗದಿಂದಾ ಕ್ರಿ.ಶ. ೬೪೦). ಪ್ರಧಾನ ಸಂ. ಪ್ರೊ.ಬಿ. ಷೇಕ್‌ಅಲಿ. ಸಂಪುಟ ಸಂ. ಪ್ರೊ.ಅ. ಸುಂದರ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೮.

ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂಪುಟ - ೨ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೬೪೦-೧೩೩೬). ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರು. ಬಿ.ಶೇಕ್ ಅಲಿ. ಸಂಪುಟ ಸಂಪಾದಕರು. ಬಿ. ಸುರೇಂದ್ರರಾವ್. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭.

ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂಪುಟ - ೩ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೩೬-೧೭೬೦). ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರು. ಪ್ರೊ. ಬಿ. ಷೇಕ್‌ಅಲಿ. ಸಂಪುಟ ಸಂಪಾದಕರು. ಪ್ರೊ.ಕೆ.ಎಸ್. ಶಿವಣ್ಣ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭.

ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂಪುಟ - ೪. (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೪೭-೧೭೬೦) ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರು ಹಾಗೂ ಲೇಖಕರು. ಪ್ರೊ.ಬಿ. ಷೇಕ್‌ಅಲಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭.

ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂಪುಟ - ೦೫ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೬೦ - ೧೮೦೦). ಪ್ರೊ.ಬಿ. ಷೇಕ್‌ಅಲಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೭.

ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂಪುಟ - ೦೬ ಕ್ರಿ.ಶ. (೧೮೦೦-೧೯೦೦) ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರು. ಪ್ರೊ.ಡಾ.ಬಿ. ಷೇಕ್ ಅಲಿ. ಸಂಪುಟ ಸಂಪಾದಕರು. ೧೯೯೭.

ಶ್ರೀ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಕ್ತವಿಜಯ ಬೇಲೂರು ಕೇಶವದಾಸರು ಸುಬೋಧ ಪ್ರಕಟನಾಲಯ. ಬೆಂಗಳೂರು. ೧೯೬೩.

ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪರಿಶೋಧನೆ. ಕಪಟರಾಳ್ ಕೃಷ್ಣರಾವ್. ಉಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾಲೆ. ಮೆಸೂರು. ೧೯೭೦.

ಕುರುಗೋಡು ಸಿಂದರು ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ. ಡಾ.ಚನ್ನಬಸಯ್ಯ ಹಿರೇಮಠ. ಸಂಗಣ್ಣನವರು ಅಗಡಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ. ಕೊಪ್ಪಳ. ೧೯೯೫.

ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸ ಮತ್ತು ಆತನ ವಂಶಜರು ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ. ಡಾ.ಎಫ್.ಟಿ. ಹಳ್ಳಿಕೇರಿ. ವಿಕಾಸ ಪ್ರಕಾಶನ. ಕಮಲಾಪುರ. ೧೯೯೬.

ಕೊಡೇಕಲ್ ಬಸವಣ್ಣ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ. ಡಾ.ಬಸವಲಿಂಗ ಸೊಪ್ಪಿಮಠ. ಪ್ರಕಾಶಕರು. ಕೊಡೇಕಲ್ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ. ಕೊಡೇಕಲ್. ೧೯೯೫.

ಕೊಳ್ಳೂರು ಹುಸನಾಸಾಹೇಬ. ಡಾ.ಎಸ್.ಬಿ. ಬಿಸಾಜಿ. ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಬೆಂಗಳೂರು. ೧೯೯೮.

ಗುರುರಾಜ ಚಾರಿತ್ಯ ಸಂ : ಸಂ.ಶಿ. ಭೂಸನೂರಮಠ. ಮುರುಘಾಮಠ. ಧಾರವಾಡ. ೧೯೫೦.

ಮುರಳಸಿದ್ಧ ವಿರಚಿತ ಗುರುಲಿಂಗ ಜಂಗಮಚಾರಿತ್ರ. ಸಂಪಾದಕ ಜಿ.ಜಿ. ಮಂಜುನಾಥನ್. ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ. ೧೯೮೫.

ಗೌರವ. ಪ್ರೊ.ಎಸ್.ಎಸ್. ಭೂಸನೂರಮಠ ಅಭಿನಂದನ ಗ್ರಂಥ. ವೀರಶೈವ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ. ಜಗದ್ಗುರು ತೋಂಟದಾರ್ಯ ಸಂಸ್ಥಾನ ಮಠ. ಗದಗ. ೧೯೮೬.

ಶ್ರೀ ಜಗನ್ನಾಥದಾಸರು. ಡಾ.ಕೆ.ಎಂ. ಕೃಷ್ಣರಾವ್. ಉಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾಲೆ ಮೈಸೂರು. ೧೯೫೬.

ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ದರ್ಶನ. ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರು. ಡಾ.ಎಸ್.ಎಂ. ವೃಷಬೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿ. ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಪೀಠ. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಧಾರವಾಡ. ೧೯೮೨.

ತಿಂಥಿಣಿ ಮೋನಪ್ಪಯ್ಯ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ. ಡಾ.ಎಂ.ಎಂ. ಪಡಶೆಟ್ಟಿ. ವೀರಶೈವ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ. ಗದಗ. ೧೯೯೨.

ದಾಸದರ್ಶನ. ಡಾ.ಸ್ವಾಮಿರಾವ್ ಕುಲಕರ್ಣಿ. ಸಿದ್ಧಲಿಂಗೇಶ್ವರ ಪ್ರಕಾಶನ ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ. ೨೦೦೨.

ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸ ವಿರಚಿತ ದೀಕ್ಷಾ ಭೋಧೆ. ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರು. ಡಾ.ಆರ್.ಸಿ. ಹಿರೇಮಠ. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಧಾರವಾಡ. ೧೯೭೩.

ಧರ್ಮ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ವಿಶ್ವಕೋಶ. ಸಂಪಾದಕ. ರಹಮತ್ ತರೀಕೆರೆ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೨೦೦೦.

ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ವೈಚಾರಿಕತೆ. ಬಿ.ವಿ. ವೀರಭದ್ರಪ್ಪ. ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ. ಬೆಂಗಳೂರು. ೧೯೯೯.

ನಮ್ಮ ನಾಡು ಕರ್ನಾಟಕ. ಡಾ.ಎಚ್.ಎಸ್. ಗೋಪಾಲರಾವ್. ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶ. ಬೆಂಗಳೂರು. ೧೯೯೩.

ನಲವಡಿ ಶ್ರೀಕಂಠಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಕೃತಿಗಳು. ಡಾ. ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಬ.ಹೊರಕೇರಿ. ನಲವಡಿ ಶ್ರೀಕಂಠಶಾಸ್ತ್ರಿ ಸ್ಮಾರಕ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ ನಲವಡಿ. ೧೯೯೨.

ನಾ ನಿಮ್ಮೊಳಗು. ವಿ. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ನಂಗಲಿ. ಲೋಹಿಯಾ ಪ್ರಕಾಶನ. ಬಳ್ಳಾರಿ. ೨೦೦೧.

ನುಡಿವ ಬೆಳಗು. ಅಮರೇಶ ನುಗಡೋಣಿ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೯.

ನೂರು ಮರ ನೂರು ಸ್ವರ. ಕೀರ್ತಿನಾಥ ಕುರ್ತಕೋಟಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೮.

ಕನ್ನಡ ಪರಮಾರ್ಥ ಸೋಪಾನ ಕವಿಭಾಗದಲ್ಲಿಲಿಸಿರಿ. ಸಂಪಾದಕರು. ಶ್ರೀ ದೇಶಪಾಂಡೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಧಾರವಾಡ. ೧೯೬೯.

ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ರೂಪಗಳು. ಡಾ.ರಂ.ಶ್ರೀ. ಮುಗಳಿ. ಉಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾಲೆ. ಮೈಸೂರು. ೧೯೮೫.

ಪುರಾಣನಾಮ ಚೂಡಾಮಣಿ. ಬೆನಗಲ್ ರಾಮರಾವ್. ಪಾನ್ಯಂ ಸುಂದರಶಾಸ್ತ್ರಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಮಾನಸ ಗಂಗೋತ್ರಿ ಮೈಸೂರು. (ಐದನೆಯ ಮುದ್ರಣ) ೨೦೦೩. ೨೦೦೩.

ಪ್ರೌಢದೇವರಾಯನ ಕಾಲದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ. ಡಾ. ಶಿವಾನಂದ ವಿರಕ್ತಮಠ. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಧಾರವಾಡ. ೧೯೭೮.

ಬಸವ ಪಥ. ಬೆಂಗಳೂರು. ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ. ದ್ರಾವಿಡ ಅಧ್ಯಯನ. ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಅಧ್ಯಯನ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ.

ಬಸವರಾಜ ವಿಜಯಂ. ಸಂಪಾದಕರು. ಡಾ.ಆರ್.ಸಿ. ಹಿರೇಮಠ ಎಂ.ಎ.ಪಿಎಚ್‌ಡಿ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಧಾರವಾಡ. ೧೯೭೮.

ಬಸವೇಶ್ವರ ಸಮಕಾಲೀನರು. ಪ್ರಕಾಶಕರು. ಅನ್ನದಾನಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕ. ಪ್ರಧಾನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಬಸವ ಸಮಿತಿ ಬೆಂಗಳೂರು ೧. ತೃತೀಯ ಮುದ್ರಣ. ೧೯೭೯.

ಬಾರಮಾಸ. ಸಂಪಾದಕ. ಶಾಂತರಸ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಹಂಪಿ. ೧೯೯೩.

ಮಿರ್ಜಾ ಗಾಲಿಬ್. ಮೂಲಿಕ್‌ರಾಮ್. ಅನುವಾದ ಬಿ.ಎ. ಸನದಿ. ನ್ಯಾಷನಲ್ ಬುಕ್ ಟ್ರಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ. ನವದೆಹಲಿ. ೧೯೯೩.

ಮುಪ್ಪಿನ ಷಡಕ್ಷರಿಗಳ ಕೈವಲ್ಯಪದ. ಸಂಪಾದಕರು. ಜಗದ್ಗುರು ಶ್ರೀ ಶಿವರಾತ್ರಿ ದೇಶಿ ಕೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಪುತ್ತೂರಮಠ. ಮೈಸೂರು. ೧೯೮೭.

ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿ ಚರಿತ್ರಾಮೃತ ಮತ್ತು ಮಂತ್ರಾಲಯ ಮಹಾತ್ಮೆ. ಜೆಸ ದಕ್ಷಿಣಮೂರ್ತಿ. ಆದೋನಿ. ಎಂ.ಪಿ. ಮಿನ್ನಾಜಪ್ಪ. ಅನುಗ್ರಹ. ಗಜಾನನ ಪ್ರಿಂಟಿಂಗ್ ಪ್ರೆಸ್. ಗದಗ. ೧೯೬೦.

ಲಕ್ಕಣ್ಣ ದಂಡೇಶನ ಶಿವತತ್ತ್ವ ಚಿಂತಾಮಣಿ. ವಿಶೇಷ ಉಪನ್ಯಾಸ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ. ೨೨. ಎಚ್.ದೇವೀರಪ್ಪ. ವ್ಯಾಸಂಗ ವಿಸ್ತರಣೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಧಾರವಾಡ. ೧೯೭೪.

ಲಿಂಗಾಯತ, ಜೈನ ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಧರ್ಮಗಳ ಮಠಗಳ ಒಂದು ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನ. ಹಿರೆಮಲ್ಲೂರ ಈಶ್ವರನ್ ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿನಿ ಪ್ರಕಾಶನ. ಬೆಂಗಳೂರು. ೧೯೯೭.

ಶರಣ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾಲೆ ೧. ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಒಂದು ಪರಿಚಯ. ಡಾ.ಪಿ.ವಿ. ನಾರಾಯಣ. ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಶರಣ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು. ಮೈಸೂರು. ತೃತೀಯ ಮುದ್ರಣ. ೧೯೯೭.

ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮ. ಡಾ.ಎಚ್. ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿ. ಡಿ.ವಿ.ಕೆ.ಮೂರ್ತಿ. ಪ್ರಕಾಶನ. ಮೈಸೂರು. ೧೯೬೯.

ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸರಾಯರು. ಡಾ.ಕೆ. ಗೋರಕಲನಾಥ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೨೦೦೨.

ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆ. ಡಾ.ವಸುಂಧರಾ ಪಿಲಿಯೋಜಾ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ ಬೆಂಗಳೂರು. ೧೯೯೯.

ವಿಶೇಷಾನುಭವ ಷಟ್‌ಸ್ಥಲ. ಸಂಪಾದಕರು. ಡಾ.ಆರ್.ಸಿ. ಹಿರೇಮಠ. ಎಂ.ಎ.ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಧಾರವಾಡ.

ವೀರಶೈವ ತತ್ವ ಪ್ರಕಾಶ. ಶಿ.ಶಿ. ಬಸವನಾಳ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮಿತಿ. ಧಾರವಾಡ. ೧೯೪೧.

ವೀರಶೈವಾಮೃತ ಪುರಾಣ ಭಾಗ - ೧. ಸಂಪಾದಕರು. ಡಾ.ಆರ್.ಸಿ. ಹಿರೇಮಠ. ಪ್ರಕಾಶಕರು. ಎನ್.ಎಸ್.ಎಸ್. ಕಲ್ಯಾಣ ಕೇಂದ್ರ. ಬೆಂಗಳೂರು. ೧೯೯೦.

ವೀರಶೈವಾಮೃತ ಪುರಾಣ ಭಾಗ - ೨. ಸಂಪಾದಕರು. ಡಾ.ಆರ್.ಸಿ. ಹಿರೇಮಠ. ಎಂ.ಎ.ಪಿಎಚ್‌ಡಿ. ಪ್ರಕಾಶಕರು. ಎನ್.ಎಸ್.ಎಸ್. ಕಲ್ಯಾಣ ಕೇಂದ್ರ. ಬೆಂಗಳೂರು. ೧೯೯೦.

ವೈಯಾಕರಣ ಎರಡನೇ ನಾಗವರ್ಮ. ಡಾ.ಸಂಗಮೇಶ ಬಿರಾದರ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಧಾರವಾಡ. ೧೯೮೫.

ಶಂಕರದಾಸೀಮಯ್ಯ ಪುರಾಣ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ. ಡಾ.ಅನ್ನಪೂರ್ಣ ಜಾಲವಾದಿ. ವೀರಶೈವ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ. ಜಗದ್ಗುರು ತೋಂಟದಾರ್ಯ ಸಂಸ್ಥಾನಮಠ. ಗದಗ. ೧೯೯೯.

ಶರಣ ಬಂಡಾಯ. ಡಾ.ಸಂಜೂ ಕಾಟ್ಕರ್. ಲೋಹಿಯಾ ಪ್ರಕಾಶನ. ಬಳ್ಳಾರಿ. ೨೦೦೩.

ಶಿವಚಿಂತನ. ಡಾ.ಎಚ್.ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿ. ಜಗದ್ಗುರು ಸಾರಂಗಧರೇಶ್ವರ ಪ್ರಕಾಶನ. ಶ್ರೀಶೈಲ (ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ) ಅಭಿನಂದನ ಗ್ರಂಥ. ಸಂ.ಮಳಲಿ ವಸಂತಕುಮಾರ. ೧೯೮೮.

ಶಿವಲೀಲಾಮೃತ. ಶ್ರೀ ಜಿ.ವಿ. ಶಾಸ್ತ್ರಿ. ಪಾರು ಪ್ರಕಾಶನ. ಸ್ಟೇಷನ್ ರೋಡ್. ಗದಗ - ೫೮೨೧೦೧.

ಶಿವಶರಣರ ಕಥಾರತ್ನಕೋಶ. ತ.ಸು.ಶಾಮರಾಯ. ವೆಂಕಣ್ಣಯ್ಯ ಸ್ಮಾರಕ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ. ಮೈಸೂರು. ೧೯೬೭.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ ಕಾಲದ ಕರ್ಣಾಟಕಾಂಧ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮೀಕ್ಷೆ. ಕೆ.ವೆಂಕಟರಾಮಪ್ಪ. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಮೈಸೂರು. ೧೯೭೪.

ಶ್ರೀ ಪಂಪಾಮಹಾತ್ಮೆ. ಗ್ರಂಥಕರ್ತರು. ಶ್ರೀ ಗುರು ಓಂ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗೇಶ್ವರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು. ಹೊಳಗುಂದಿ. ಜಿ. ಬಳ್ಳಾರಿ. ಶ್ರೀ ಗುರು ವೃಷಾಭಾಶ್ರಮ ಹೊಳಗುಂದಿ. ೧೯೮೩.

ಶ್ರೀಪಾದರಾಜರು. ಡಾ.ಟಿ.ಎನ್. ನಾಗರತ್ನ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೨೦೦೪.

ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸರಾಯರು. ಕೊರಟಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್. ಆನಂದ ನಿಲಯ. ಪ್ರಕಾಶನ. ಬೆಂಗಳೂರು. ೧೯೭೭.

ಷಟ್ಪದಿ ಸಾಹಿತ್ಯ. ಕೆ.ಮರುಳಸಿದ್ಧಪ್ಪ. ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಬೆಂಗಳೂರು. ೧೯೭೫.

ಸಮಗ್ರ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂಪುಟ - ೨. ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರು. ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ. ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ೧೯೭೪.

ಸಮಗ್ರ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂಪುಟ - ४. ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರು. ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಜ್ಞಾನಭಾರತಿ. ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಬೆಂಗಳೂರು. ೧೯೭೮.

ಸಮಗ್ರ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂಪುಟ - ೫. ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರು. ಡಾ.ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಜ್ಞಾನಭಾರತಿ. ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಬೆಂಗಳೂರು. ೧೯೮೨.

ಸಾಹಿತ್ಯಾ ಲೋಕ. ಎಂ.ಆರ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ. ಸಂಪಾದಕ. ಎನ್.ಎಸ್. ತಾರಾನಾಥ. ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ. ಮೈಸೂರು. ೧೯೭೮.

ಸೂಫಿ ಪಥ ಮತ್ತು ಶರಣ ಪಥಗಳ ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನ. ಡಾ. ಅಬ್ದುಲ್ ಹಮೀದ್ ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿನಿ ಪ್ರಕಾಶನ. ಬೆಂಗಳೂರು. ೧೯೯೮.

ಹಂಪಿ ಜಾನಪದ. ಡಾ.ಪುರುಷೋತ್ತಮ ಬಿಳಿಮಲೆ. ಚಲುವರಾಜ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೬.

ಹರಿದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯಸಾರ. ಡಾ.ಜಿ. ವರದರಾಜರಾವ್. ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ. ಮೈಸೂರು. ೧೯೮೭.

ಹರಿದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ. ಬೇಲೂರು ಕೇಶವದಾಸರು. ಗೀತಾ ಬುಕ್ ಹೌಸ್. ಮೈಸೂರು. ೧೯೮೦.

ಹರಿಹರ ಕವಿಯ ಸ್ತ್ರೀ ಪಾತ್ರದರ್ಶನ. ಡಾ.ಬಿ.ಸಿ. ಜವಳಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಧಾರವಾಡ. ೧೯೮೩.

ಹರಿಹರನ ರಗಳೆಗಳು. ಸಂಪಾದಕರು. ಡಾ.ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೧೯೯೯.

ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಚಳುವಳಿಗಳು. ಡಾ.ಬಿ.ಸಿ. ಮಹಾಬಲೇಶ್ವರಪ್ಪ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಗುಲಬರ್ಗಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ. ೧೯೯೭.

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಹಾಡು - ಪಾಡು. ಅಮರೇಶ ನುಗಡೋಣಿ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೨೦೦೩.

(ಅ) ನಿಯತಕಾಲಿಕಗಳು

(೧) **ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ.** ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ.

(೨) ದ್ರಾವಿಡ ಅಧ್ಯಯನ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಹಂಪಿ.

(೩) ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಹಂಪಿ.

(೪) ಬಸವಪಥ. ಬಸವಸಮಿತಿ. ಶ್ರೀ ಬಸವೇಶ್ವರ ವೃತ್ತ. ಬೆಂಗಳೂರು ೧.

(ಬ) ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು. ವರರಮ್ಯರತ್ನಾಕರ ಮಹಾಕಾವ್ಯ. ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಅಧ್ಯಯನ ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಭಾಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ. ೨೦೦೦.